

కాళోజి యాదిలో...

కాళోజి ఫౌండేషన్

హైదరాబాద్ - వరంగల్

కాళోజ్ యూనిట్

ప్రథమ ముద్రణ డిసెంబర్, 2002

ప్రతులు 1000

వెల రూ 150/-

ప్రచురణ కాళోజ్ ఫౌండేషన్,
వరంగల్ & హైదరాబాద్

ప్రతులకు కాళోజ్ ఫౌండేషన్,
ప్లాట్ నెం 268, ఎస్టేట్ కాలనీ,
హన్మకొండ, వరంగల్ 506 001

కాళోజ్ ఫౌండేషన్,
గ్రీన్ ఛానల్, ఇం నెం 6 3-834,
నగ్రా సూల్ ఎదురుగా
తైరతాబాద్, హైదరాబాద్ 4
ఫోన్ 23307642

డి టి పి జి వి గ్రాఫిక్స్, ఆకోట్ వగర్, హైదరాబాద్

ముందుమాట

కాళోజి బహుముఖ వ్యక్తిత్వం అశయాలు అనేక రంగాల్లో ఆయన చేసిన కృషి, ఇంచుమించు ఒక శతాబ్దకాలపు ఆయన అనుభవాలు సమకాలీన సమస్యలూ వాటిపై ఆయన ఉద్దేశ్యాలు ప్రతిస్పందనలూ, చారిత్రక కాంక్షలు అన్నిటినీ ఆయన జీవిత కాలంలోనే సంగ్రహించి, సమగ్ర రూపంలో ప్రచురించి, ప్రాచుర్యం చేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో ఏర్పడి బెత్నాహాళంగా ఈ కార్యాన్ని చేపట్టిన కాళోజి ఫౌండేషన్ 13 11 02న ఒక్కసారిగా ఆయన అవని విడిచి వెళ్ళిపోతే దు ఖభారంతో కర్తవ్య విముఖతకు గురయింది

కాని కాళోజి స్ఫూర్తి తిరిగి మమ్మల్ని కార్యోన్ముఖుల్ని చేసింది అసంఖ్యాకంగా చేరిన అక్రవివాదులైతేమీ సంస్కరణ సభల్లో అనేకుల జ్ఞానకాల అనుభూతుల, అనుభవాల ప్రసంగాల పరంపరలైతేమీ పత్రికల్లో ప్రచురణలైతేమీ

ఇంకా అనేక ఆప్తుల, ఆర్థియుల, స్నేహితుల సహచరుల, అనుయాయుల భావ ప్రకటనలూ, ఈ 'కాళోజి యాదీలో' పొందుపరిచే ప్రయత్నం చేశాం

మా ఈ ప్రయత్నానికి తోడ్పడిన అందరికీ మా అభివాద సహస్రాలు కాళోజి షష్ట షూర్తి సందర్భంగా వెలువరించిన సంచికలోని అమూల్యమైన రచనల్ని దీనిలో తిరిగి పొందుపరిచాము

కొన్ని సందర్భాల్లో కాళోజి ప్రాసిన పీఠికలు, అంతగా వెలుగులోనికిరాని ఆయన ఇంటర్వ్యూలు, ఈ మధ్య కాలంలో ఆయన పై వచ్చిన కొన్ని వ్యాసాలు, కవితలూ వీటిలో చేర్చాము

ఈ సంచికలో ముద్రణా భారాన్ని పైన వేసుకున్న అనునమ ప్రింటర్స్ రమణమూర్తి,

డి టి పి చేసిన కృష్ణమూర్తి

ముఖద్విత రచయిత డిజైన్‌రూ చంద్ర,

మళ్ళీ ఒకసారి, 22 12 2002 నాడు జరిగే సభలో, ఈ సంచిక నావిష్కరించుటకంగీకరించిన కాళోజి చిరకాల మిత్రులు మానవీయ మాజి భారత ప్రధాని శ్రీ పి వి నర్సింహారావు గారివీ, మా యీ కృషిలో ప్రత్యక్షంగా, పరోక్షంగా సహాయపడిన వారివీ, అదరాలాహిమానాలు దండిగా అందించిన వారందరినీ 'యాదీ' చేసుకుంటూ

కాళోజి ఫౌండేషన్

బీ ప్రభాకర్

పి హరినాథ్,

రామశాస్త్రి

గుమిక ఈ సంచికలో ముద్రించిన రచనల పటపక్షమం పొధ్యమయినంత సకతు వామాక్షర శ్రమాన్ననుసరించాం కాని చివరి నిమిషం వరకూ అవి మా కార్యాలయాన్ని చేరుతూ ఉండడంతో ఆ పెద్దతీ అన్ని విషయాలల్లో అనుసరించడకు శుభరలేదు అద్భుత వ్యయ సవరణలూ కూత సమయాభావం వల్ల సంపూర్ణంగా చేయలేకపోయాం రచయితలూ పాఠకులూ మన్నించాలని మనవి

విషయ సూచిక

1 నివాళులు, జోహార్లు, స్మృతులు, జ్ఞాపకాలు, ఆనుభవాలు	1-182
2 కాళోజీపై వ్యాసాలు కాళోజీ అరుదైన వ్యాసాలు, ఇంటర్వ్యూలు	163-188
3 కవితా నివాళి	189-205
4 ఇంగ్లీషులో	206-212
5 కాళోజీ షష్టిపూర్తి	1-82

నా యాది

1987 తెలంగాణ అస్సర్మేషన్ క్రొస్తు ఎర్పాటుకు ముందు నుంచే మొదలయిన మన ఆత్మీయతాను బంధం ఇంత గాఢంగా పెనవేసుకు పోతుందనుకోలేదు అనుబంధాల్లో లోతులెన్నో నీ 'గొడవ' కవితలు కాగితాలు అక్షరక్షుడ తిరిగి 2001లో కైరతాబాదు చేరినయే ఓ అయిదారు నెల్లు గడిచినయే వింక్ష ముందటి వాటి ప్రయాణం నాలుగేండ్లు యెనోపిమో సువ్యేక్తేండ్లు' అని చురకంటిస్తే నా పాపం చివుక్కుమన్నది

2001లో మీ పుట్టిదోజా కంటే కొద్ది నెలల ముందు మీ జన్మదినం సెప్టెంబర్ 9 నాటికి పుస్తకం ముద్రించి ఇచ్చే బాధ్యత తీసుకున్నావా? 'ఇద్దరే నేను పరంగల్లనే చేసుకుంటున్నవి పట్టుబడితే తరువాతి అధివారం 16 నాడు దాని విడుదల ముహూర్తం అన్నీ అరిగిపోయినయే అన్నమాట ప్రకారం దోస్తుల సహాకారంతో 9 నాడు మీ పుస్తకమే అయినా మా గొడవను అన్న టైమేకు మీకు పరంగల్ల అందించినందుకు నా జన్మపాత్రకమైందనుకున్నా

జూలై 16 వందుగ సభలో ఆత్మీయులందరినీ కలుసుకున్నప్పటి మీ అనుభూతుల్ని అందరి అనుభూతుల్ని చూసి మేమంతా ఎంత పులకరించి పోయామో అంత బాగుంటుందని ముందే ఊహించి ఉంటే ఓ రెండు మూడు రోజులు ఆ హోదానే మకాం వేస్తే ఎంత బాగుండునో అనిపించింది

తెలంగాణ చరిత్ర ఎంతో ఉన్నా అక్షరరూపంలో ఉన్నది అరకొరే గదా తెలంగాణ రాష్ట్ర పోరాట చరిత్ర ఎంత పెద్దది విద్యార్థులు, ఉద్యోగులు యువకులు తండోపతండాలుగా స్మృత్యను, ఆపిసుల్పాదిరి కైళ్ళను వెంటితే రికార్డుయింది ఏ ఒక్కరూ రెండో దిన్న పుస్తకాలే అంతే ముందు తరాలకు మన అనుభవాలు లేనందుకు ఎంత వెలిలో చరిత్రనే పక్కదారి పట్టించేందుకు కొందరికి ఎంత సులువై పోతున్నదో ఇన్ని ఒడిదుడుకుల్లో ఉన్న ఇక్కడి చరిత్ర యావత్తూ మీ బుర్రలో చెక్కు చెదురు గాకుండా మనగలిగింది పూస గుచ్చినట్లు, పొల్లు పోకుండా, తారీకుల్లో సహా కళ్ళకు కట్టినట్లు మీరు చెవుకుంటే ఎన్ని గంటలయినా వింటుండేది మీకేదయినా బీపు తగిలిస్తే అది ఆడియో వీడియో రెండూ కలిసి ఉంటే స్త్రీకు మీదికి తేగలిగితే మరుగున పడుతున్న చరిత్ర మొత్తం లేదీ గుంతులేనదీ

కైరతాబాదు ముచ్చటెన్నో మంచి ఎందరో ఎన్నిరకాలో ఎన్ని రాత్రులో మీ చురకలెన్నో సవ్వించే మందరించే కర్తవ్యం పోలిందే

మా రాత్రి చర్చలకు మీరప్పుడుప్పుడు పొడున్నే అంటించే ఓ చురక "రాత్ గయో జాత్ గయో", తినేప్పుడు "కంది దాటినంత సంవైతేనేమీ పంపైతేనేమీ" "హోషే మే హోషే సహీ భాత"

దోస్తులతో "మీ భగవాన్ దుష్టులొసే పై బచే సతీతామో, మగరే దోష్టొసే అల్ బదాదో" ఇట్లు ఎన్నో ముట్టి 2002 వరంగల్ల మీ జన్మదినం మీ చక్కస మేమందరం ఆ రాత్రి మేం చెప్పిపోతున్నామని ఎవరో అంటే ప్రభాకర్ పోకనన్నదా అన్న ఆ కళ్ళు నేను గాదు వేరే వాండ్లు పోతున్నరన్నంత జాంతి

ఆ తరువాత మళ్ళీ అక్టోబర్లో చివరి బ్రీఫింగు కైరతాబాదుకు మిక్రా సాదివైద్యం భాషానిలయం వారి సన్మానం మీరు వచ్చారని దసరా దుర్వాడ, దావత్కు పోయి పద్దరా అంటే 'దావత్ తిసక ముందే పద్ద' అని చురక జ్ఞాపకాలు నిజం అన్నతిలో ఆ కట్టుబాట్ల పై మీ దీరాకు- నైజాం రాజ్యం సరిగ్ బందుల యాది సంభావనఫలు, సంస్కరణ సఫలు "కాలోక యాదిలో" సందిక ఇన్ని వత్తిల్లలో నా "యాది" సలుగుతున్నది మీ స్పూర్తి వెన్ను కట్టుకున్నది ఇప్పుడైతే నెట్టుకు వస్తున్న

నిజం చెప్పాలంటే మీ నీడలో మా బాదలనీ మేం మర్చి పోతుండేది మీరెన్నడు మాకు బరువు కాలేదు!

కాని, మా బరువుల్ని మీరెన్ని బాధలతో మోసిపో అని నా అనుమానం సువ్విందండి

- డి. ప్రభాకర్

నేను బ్రతికే వుంటాను

నేను బ్రతికే వుంటాను

నా పరాయితనం పోగొట్టే అర్ధత

చెలిమి చెలిమెలో

చిందు నన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

నా జరుకుట వేరి దూరి

అర్థమైన మురితినంతా

తన్నేనే తీవన నది

తీవ నదిగా

ప్రవహించు చున్నన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

అతతాయి వాతావరణంలో కూడా

నా షడ్భర్గం తన శీలాన్ని

కాపాడు చున్నన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

తోడు వాద్యాల

తప్పుడు చప్పుళ్లకు

నను క్రుతిగా

నా గృతం

పెకల నన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

కంచం మంచం రెండే

నర్వమ్మను వాదానికి

నా తెలివితేటలు

తలవొగ్గ

నిరాకరించినన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

నా తీవనానికి

పాతాళం అడుగంట దిగజారే

చొరవ, సత్తువ, ధైర్యం

ఉవ్వెత్తున లేచి

అకాశావకాశాలను వ్యాపింప

అవిరియై పొయ్యెంతటి

తపన, తపాతపా, సంసిద్ధత

సాహసం చున్నన్నాళ్లు

॥నేను బ్రతికే॥

కాళోజీ యాదిలో...

నివాళులు, జోహార్లు,
స్మృతులు, జ్ఞాపకాలు, అనుభూతులు.....

విషయసూచిక

1	ఒకశకం అంతరించింది	పి వి నరసింహారావు	1
2	మనసు వెన్ను - కన్ను మాన	దాశరథి రంగాచార్య	1
3	ధిక్కారవారసత్వానికి ఆయుస ఎత్తి	వరపరరావు	4
4	'ప్రజ' కాలోజీ కవికాత్మ	పేర్వారం జగన్నాథం	8
5	తెలంగాణ ముద్దుబిడ్డ కాలోజీ	పి యశోదారెడ్డి	11
6	మొక్కువోవి దైర్యం	శేఖరరావు జాదవ్	13
7	'ప్రశ్న'కు దిరునామా ఆయుస!	ఎ టి కె ప్రసాద్	13
8	నిరసనకు నిలువెత్తు ప్రతీక కాలోజీ	కోవెల సంపత్కృష్ణారాచార్య	16
9	ఒరిగిన ఓరుగల్లు కోట స్తంభం	వెల్దాల చంద్రశేఖర్	18
10	అర్థ హృదయము కాలోజీ	అంపశయ్య నవీన్	21
11	మరోవేమన మహర్షి	కాణవ మల్లయ్య	23
12	మాటను తుడిగా మలిచిన కాలోజీ	జి వంశటరామారావు	26
13	నేనెరిగిన కాలోజీ గారు	దేవులపల్లి సుదర్శనరావు	28
14	కాలోజీ నారాయణరావు	దేవులపల్లి ప్రభాకరరావు	29
15	అవామి పోయిర్ కాలోజీ హమ్	డి మదన్మోహన్ రావు	32
16	ఇక 'గొడవ' చేసి వారివరు?	కోవెల సంతోష్ కుమార్	34
17	మూసీకినారే	హైదర్	35
18	మానవీయ ప్రేమ పరిమళం	కుప్పిరి వడ్డు	36
19	కాలోజీకి కన్నీళ్లు బాష గొప్ప వరం	పి హరినాథ్	37
20	మరువలేని మహావ్యక్తి కాలోజీ	నందిని సింధారెడ్డి	38
21	తెలంగాణా స్పృహకర్ కాలోజీ	పుష్పల నరసింహం	40
22	మనకోసం కన్నీరు కార్చినవారు	నార్త దినపత్రిక	41
23	అనాటి నేమనే నేటి కాలన్న	జయదీర్ తిరుమలరావు	43
24	ప్రజాతంత్ర చేసుకున్న అద్భుతం	దేవులపల్లి అమర్	46
25	తెలంగాణ అత్యుగా జ్వలించిన కవి	అమర్ నాథ్ కె మీనన్	48
26	అక్షరనివాసులతో కాలోజీ పార్థివ	రిపోర్టు	50
27	అనార్థల మూర్ఖత్వం ఆ ఇల్లు	రిపోర్టు	51
28	అదే చివరి సభ ప్రసంగం	రిపోర్టు	51
29	ఈకాలపు వేమన్న మన కాలన్న	రిపోర్టు	52
30	కాలోజీకి నివాళి	సంపాదకీయం	53
31	వాపునార్త నమ్మమంటావా?	ప్రజాతంత్ర	55
32	కాలోజీ స్ఫురించినా తెలంగాణ	ప్రజాతంత్ర	56
33	కాలోజీని విస్మరించిన శాసనసభ	ప్రజాతంత్ర	57
34	'కాలోజీ గొడవ' మా అందరి గొడవ	పి వి ప్రసంగం	58
35	కన్నీటి కావరి	జ్ఞానాముఖి	61
36	సంపూర్ణ హృదయం - కాలోజీ	ఎన్ వేణుగోపాల్	62

37	చేతనాచేతనం కాళోజీ	యం రత్నమాల	65
38	కాళోజీ కన్నుమూత	రిపోర్ట్	65
39	ఉద్యమచరిత్రలో నేలకూరిన మహాశిఖరం	రిపోర్ట్	70
40	హృదయాల గెల్గిన అక్షర యోధుడు	భండారి అంకయ్య	71
41	న్యాయం ప్రేమల నిలువెత్తు రూపం	ఓల్గా	73
42	కాళోజీ జ్ఞాపకాలు కొన్ని	కృష్ణాబాయి	74
43	కాళోజీ మళ్ళీ జన్మించాలి	వి ఆర్ విద్యార్థి	77
44	అనంతం	సి వి కృష్ణారావు	78
45	తెలుగుజాతి గర్వించదగ్గ మనిషి కాళోజీ	గురుకుల మిత్రా	79
46	కాళోజీ జ్ఞాపకాలు	ఎస్ గోపి	80
47	రచనల కంటే వ్యక్తిత్వం ఎక్తయినది	జూబారి గౌరీశంకర్	83
48	మానవతా విలువల కాలేజీ - "కాళోజీ"	చంద్రమౌళి	85
49	మేరుపర్వతం - చిరు జ్ఞాపకం	దేవరాజు మహారాజు	88
50	కాళోజీలు మళ్ళీ మళ్ళీ ఒక పట్టాన పుట్టరు	సి ధర్మారావు	90
51	కాళన్నకు నివాళి	సి నారాయణరెడ్డి	92
52	కాల్పితమని కాళోజీ	నర్మమని	93
53	ఆర్థిక, అవేషానికి మారుపేరు కాళోజీ	పి నాగభూషణం	97
54	కాళోజీతో	నిర్మలానంద	98
55	నేనెరిగిన కాళన్న	భీమసేన్ నిర్మల	99
56	కాళోజీ	చలసాని ప్రసాద్	100
57	కాళోజీతో నా అనుభవము	కె ప్రణావరెడ్డి	102
58	కాళోజీ ఒక కథ, ఒక గాథ	వి మోహన్ ప్రసాద్	104
59	అనంతభాకులకు ప్రేరణ కాళోజీ సముద్రం	రహమతుల్లా	108
60	బతుకు పండనాలు	తాళ్ళపల్లి రాంబాబు	110
61	అన్యాయాన్ని ఎట్లవేళలా	నాగిళ్ళ రామశాస్త్రి	111
62	సుల్పన్న కాళన్న	కొమ్మన రాధాకృష్ణ	112
63	ఓ 'మొగ్గ' జ్ఞాపకాల్లో కాళోజీ తాత!	మేరాజ్	113
64	మానవతావాది మా కాళోజీ	జి లక్ష్మణ్	114
65	అక్షర నివాళి	శేరిష్ కౌండిన్య	115
66	పెద్దదిక్కు కోల్పోయిన తెలంగాణ	పరవస్తు లోకేశ్వర్	116
67	మనసుపుటల లోంచి	లోచన్	117
68	కాకతీయ గర్వ మణిమకుటం కాళోజీ	వరదరాజులు	121
69	తనందీన కాలమునకు తానె ఉపసైనివాడు	వి ఆర్ విద్యార్థి	123
70	అయిన వలె తేవిడ్డం	వనంక కన్నభిరన్	125
71	ఆ మూడు రోజులు	పొట్లపల్లి శ్రీనివాసరావు	127
72	కాళోజీ పుట్టినరోజు - తెలుగు మాండలిక	పొట్లపల్లి	129
73	మూగవోయిన గళ గర్జన	ఎస్సె సత్యనారాయణ	130
74	కాళోజీ యాది	ఎస్ సదాశివ	131
75	మరువురాని మనిషి కాళోజీ	శైలజా జింబో	133

76	కవిత్వ ఉద్యమతత్వాలు కలనెత కాళోజీ	ప్రజాసాహితీ	134
77	ధిక్కార స్వరం మూగపోయింది	కె జితేంద్రబాబు	137
78	ప్రజాకవి కాళోజీ	అంపశయ్య సమీన్	140
79	కాళోజీతో నా ఇంటర్వ్యూ	ఆదిరాజు వెంకటేశ్వరరావు	145
80	నా గొడవే నా 'అన్వేషణ'	కాళోజీ నారాయణరావు	149
81	మనిషింటే ఎవరు? కాళోజీ చెప్పిన	కొత్తపల్లి రవిబాబు	155
82	కాళోజీ ఒక సందర్భం	జ్వాలాముఖి	156
83	ఆయన ప్రశ్న - మనకు జవాబు	టి జితేంద్రరావు	160
84	కవన యోధుడు కాళోజీ	ఎం ఎల్ నరసింహారావు	162
85	జీవనగానంలో మనోరాగాలు	బి తిరుపతిరావు	163
86	తెలంగాణా చరిత్ర మూఝతీయం	తూర్పు మల్లాదిశ్వి	169
87	కథకుడుగా కాళోజీ	పేర్వారం జగన్నాథం	170
88	కాళోజీ స్వరచక్రం	మాదిరాజు రంగారావు	174
89	జీవనగీత పరిచయం	కాళోజీ నారాయణరావు	176
90	జీవితం సాహిత్యం	కాళోజీ నారాయణరావు	178
91	కాళోజీ ఇంటర్వ్యూ	రామశాస్త్రి-మురళీధర్ గౌడ్	182
92	అనుభూతి	సిరాజుద్దీన్	189
కవితలు			
93	మనిషి - రాజ్యం	అబ్బాస్	190
94	అనురుడు కాళోజీ	ధరణీశ్వరరావు	192
95	కాళోజీ	ఎస్ రాజమోహన్	192
96	కాళన్న ధోత జేసిండు!	అనిశెట్టి రజిత	193
97	వీరత్వానికి పురుషు పోసిన గుండె-కాళోజీ	అన్నర్	194
98	కాళోజీకి వందనాలు	టానీరి సాంబశివరావు	195
99	కాళోజీ అమరవాణికి అక్షర నివాళి	పార్థి వెంకటేశ్వర్లు	197
100	సతతం వర్షించే సమత	వేణూ సంకృతి	198
101	మరో పోతన కాళోజీ	జూలూరు గౌరీశంకర్	199
102	కన్నీటి సెలిమె	కైదల అంజయ్య	200
103	యశోభూషణుడు	బిన్న అయిలయ్య	201
104	ప్రజాకవి జోహార్	కె రాజేంద్రరాజు	202
105	అంజలి - గీతాంజలి	కాసూరి వెంకటేశ్వరరావు	203
106	మా కాళోజీ	కూరెళ్ళ	204
107	గళం విప్పిన తెలంగాణం కాళోజీ కవితా	ఇందుర్తి ప్రభాకర రావు	205
108	Kaloji My Guru	Keshav Rao Jagdhav	206
109	Great Dissenter	K G Kannabhiran	207
110	Kaloji our Future	Gujja Biksham	209

షష్ఠి పూర్తి - 1974

111	వైతాళికుడైన కవి కాళోజీ	డి రామలింగం	3
112	నిఖిలాంధ్రకవి శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావు	వేమూరి రాధాకృష్ణమూర్తి	5
113	ప్రజాస్వామ్య కవి	ముకురాల రామిరెడ్డి	10
114	తెలంగాణా ఆధునిక సాహిత్య ముఖద్వారం	దాశరథి	19
115	స్నేహాశీరి శ్రీ కాళోజీ	అచంట జానకిరామ్	20
116	కాళోజీ తీవ్రసగీత	ఇరివంటి కృష్ణమూర్తి	21
117	కాళోజీ 'గొడవ'	మిరియాల రామకృష్ణ	23
118	కాళోజీ ఇంటర్వ్యూ	కె జగదీశ్వరరావు	26
119	స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు కాళోజీ	యాంజాల పెద్ది అంజయ్య	29
120	జాతీయ నాయకుడు కాళోజీ	ఇందుర్తి ప్రభాకరరావు	31
121	మేము ముగ్గురము	కోదాటి నారాయణరావు	36
122	కాళోజీ పశ్చి పూర్తి 1974	జి కృష్ణ	38
123	స్వాతంత్ర్య యోధుడు శ్రీ కాళోజీ	బి చంద్రమౌళేశ్వరరావు	41
124	నేనెరిగిన కాళోజీ	యల్లాప్రగడ సీతాకుమారి	43
125	కథకుడుగా కాళోజీ	నెల్లూరి కేశవస్వామి	44
126	కాళోజీ శాసన సభ్యత్వం	వి పి రాఘవాచారి	47
127	ప్రజాకవి	డి రామానుజరావు	52
128	మంచి మనసున్న యోధుడు కాళోజీ	ఎమ్ ఎస్ రాజలింగం	54
129	నా కిప్పుడైన కాళోజీ	నాయని కృష్ణకుమారి	59
130	కాళన్న సాత్వికపురానా సాల్గిరాభివందనాలు	ఎం ఆర్ బలరామాచార్య	62
131	క(రినా)రుణాబ్ధుడు కాళోజీ	సురవూలి	63
132	స్వేచ్ఛాదేవి కాళోజీ	వెల్దుర్తి మాణిక్యరావు	65
133	నేనెరిగిన కాళోజీ	బృహస్పతి	67
134	నా గొడవ, నీ గొడవ, అందర గొడవ	గోరా	68
135	దేశనాదేశసం	టి శ్రీనివాసాచార్యులు	69
136	కాళోజీజీవితా విశిష్టత	కె యస్ ఆర్ జి ప్రసాద్	70
137	కాళోజీ	సీలా జంగయ్య	71
138	కవి సూర్యుడు కాళోజీ	డి ప్రభాకరరావు	72
139	Philosophy of a Peoples Poet	P Sadasiva Rao	75
140	Kalaji: The Peoples Poet	P Srinivasa Rao	78
141	Kakatiya University Doc	JayaShakar VC	81
142	తెలంగాణ గోడు కొయ్య	సురేంద్ర రాజు	103
143	పోరాట వైవేచిత్ర	వి హెచ్ దేశాయ్	105
144	కాళన్న అరోగ్య రహస్యం	వి ఎస్ రెడ్డి	106
145	అక్షయం కాళోజీ జీవితం	రాజ్ కుమార్ గౌర్	106
146	జాతికంఠకూ గౌరవనీయుడే!	ఎ అయ్యభట్ల	106
147	కోడిపుంత్రి వెలుగుజాడ	బి రామరాజు	108
148	వార్షికి వారసుడు	దాశరథి	110
149	గాంధీదూతం, మార్క్సిజమం	జి హరగోపాల్	111

ఒక శకం అంతరించింది

పి వి సీరసింహారావు, (హత ప్రధానమంత్రి)

ఇప్పుడేవాడు కాళోజ్ గారి నిర్వాణవార్త అందింది తలపని తలంపుగా ఇది బరిగిపోయింది నా వెంటో విచారంగా ఉంది ఈపాటితో అరవై సంవత్సరాల మా అవ్వోవ్వ స్పృహ 70 సంవత్సరాల ఆయన సేవ పోహిత్య సేవ ప్రజల వెంట ఉండి చేస్తున్న కావ్యసేవ ఇవన్నీ కూడా అంతరించి ఒక శకం పూర్తయినందుకు విషాదంగా ఉంది ఇటీవల ఆయన ఇబ్బుగా ఉన్నారని తెలిసింది కానీ ఈ వార్త ఇవాళ పాఠాత్మకంగా వాకు అందింది ఆయన లాంటి వ్యక్తి బహుశా మనకు దొరకడేమో అనుకుంటాను ముఖ్యంగా ప్రజల జీవితంతో మాటికీ నూరు పొల్లు

పెనవేసుకున్న వాణి బహుశా మళ్ళీ మనకు వినిపించడేమో అటువంటి వ్యక్తిత్వం ఆయన స్వాతంత్ర్య సమర యోధుడు శ్యామూర్తి ఆయన చేసిన త్యాగం/ఆయన పడిన ఇబ్బందులు కూడా ఆకాలం నాడు వేసు కల్లాడా చూసినవాళ్ళి కాబట్టి వాకు అవన్నీ కూడా ఇప్పుడు నా మనో దిశ్రంలో కనబడుతున్నాయి వేసు చాలా చాలా చాధ పడుతున్నాను ఆయనాత్మకు కొంత కలగాలని భగవంతుడిని ప్రార్థిస్తున్నాను

(కాళోజ్ మరణ వార్త విని తీగ్గి నుండి ఫోన్ లో హైదరాబాద్ ఆల్ ఇంకియా రేడియోకు అందించిన పంపేకం)

కాళన్న మనసు వెన్న - కాళన్న కన్ను వాన'

- దాశరథి రంగారావు

ఒక సూర్యుడు నేల రాలాడు అంధతమన్ను ఆవరించుకుంది విన్న, 2002 నవంబర్ 13, బుధవారం ఉదయం 9:30కు ప్రాసెనర్ లక్ష్మణ్ ఫోను చేశాడు కాళోజ్ కి విషమంగా ఉంది అని 'కాళన్నకు మృత్యువు భయపడుతుంది నువ్వు భయపడకు' అన్నాడు 10:00 గంటలకు ప్రభాకర్ విచ్చి నుంచి ఫోను చేశాడు కాళోజ్ కోమలోకి వెళ్ళిపోయాడు వరంగల్లు నుంచి బాళ్ళవార్తను కమ్మని ఫోను చేశాడు అని 'ప్రభాకర్ కి కాళన్న ఇతరాలను కంటే బతుకుతాడు నాఫికోరందంటే బతికి కన్నపదడేమో నని, రంగన్న ఏరగలేకున్న దగ్గలేకున్న అప్పుడు 89 ఏండ్లు సింహమాలె బతికింకు చాలడంటావా?' అన్న

12:00 కు సిద్రలోఉన్న నన్ను కమల లేపింది కాళన్న కమ్మమూసిందని వార్తల్లో చెప్పింది మొన్ననే గడనంది కమలక్కా! అని చేతులు చాచి, ఇంతలో ఆ దేవునికి ఏం పుట్టే! కన్నీరడుముకున్నది నా చుట్టు చీకట్లు కమ్ముకున్నాయి!

కాళన్న ఏమిటి? కమ్మ మూయటం ఏమిటి? కొన్ని వాస్తవాలను మనసు నిరాకరిస్తుంది తరువాత పోనులు వార్తలు! ఉదయం 11:20 గంటల్లో కాళోజ్ కమ్మమూశారు మనం కాళన్న అని పిలిచాము నీవు చేయలేం విన్నపోయారా కాళన్న మృత్యువం కదిలేది లేదు కదా! కాళన్న తొందరగా అప్పటిలో పచ్చాక్షులారా

బాగయింది ప్రాణం పోయింది వర్షరే శత్రుం బాగానే బరిగింది రోగి హరేమన్నాడు సాన్నిహిత్యం అలా అనిపిస్తుంది! దాక్షర్ణ్య బ్రతికించునా లేదు యువనా లేదు ప్రయత్నించగలదు అంటే 'కాలో'యం దుదటిత్రమ ' పెన్సింబరు 14న కాళోజీకి వరంగల్లులో హరి సర్వోత్తమరావుగారి అచార్య అందించినవలె నేను ముఖ్య అతిథిని కాళన్నను కొందరు పట్టుకొని సభలో ప్రవేశిస్తున్నాడు నేను కాళోజీకి చై అన్నాను సభ నివహించింది కాళోజీ అసీనులైనారు 'కాళన్న మనసు వెన్న కాళోజీ కన్న వాన' అన్నాను ఇప్పుడు ఆవెన్న తరిగిపోయింది ఆవాన ఎండిపోయింది ఇహ కురవడు!

కాళన్నకు నా చేతులతో చివరి సన్మానం చేశాను! కాళన్న ముఖంలో జీవిత కాంతి తొందరెస్తుంది! 'రంగన్నా! కమలక్క రాల్' అడిగాడు కమల వచ్చింది అమె చేతులు పట్టుకున్నాడు 'ఎంత దయగలదానిది! వచ్చినానా కమలక్క! ఉభయాల కనుకొలుబల్లో కన్నీళ్లు నిలిచాయి నేను తప్పుకున్నాను ఆ సభలోనే శతమానం భవతి అన్నాను రెండునెలలకే సూర్యోత్థ నిండుతాయనుకోలేదు 2001 సెప్టెంబర్ 18న కాళన్న నాగడవ అచివ్వురణ! రానికి నాలో పరిచయ నాకాదు రాయించుకున్నాడు ఆ సభకు నేను వెళ్లేలేదు ఎవరో చదివి వినిపించారు కాళన్నను చూడడానికి భ్రాతావరో ఇంటికివెళ్ళాను ఒక్కనినే వచ్చినావు కమలక్క రాల్ అని పక్కన కూర్చోపెట్టుకున్నాడు

కమలకు ఆరోగ్యం బాగుండలేదు అన్నాను రంగన్నా! ఏడ్చింది వచ్చిందే జీవితం ఇంకేమున్నది చెప్పి నీకు చినగూడురులో వన్నానపూర్ణిది సంతోషం చూసిన నీ కొడుకు పొయ్యవల్లుడు ఏడ్చు చూసిన మనిషి ఇంకేం చెప్తడు చెప్పి కమల పప్పిపూర్తి కాళన్న రాల్ తెల్లని వచ్చింది కమలక్కకు నూటపదార్లు ఇవ్వనంటుడు ఏంది కాళన్నా! సువ్వేంది ఇచ్చుచేంది! అని అన్న నీకిమన్నా

నీ ఆజ్ఞ కావాలనా అని ఇంటికి పోయింది సైకం కమల చేతిలో పెట్టింది వచ్చింది కాళోజీను ఎవరు వడ్డరు! రామేశ్వరరావుగారు వెళ్ళిపోవటమే కాళన్నమీద గుట్టకూలింది కాళన్న మా ఇంటికి వచ్చాడు ఏడున్ను అన్నాడు నేను మూడు నెలల పనిచాళ్ళో అని ఏడున్ను న్నాడు ఓదార్పుకు కన్నమయింది ఇది ఇసుక పాతర తవ్వినకొద్దీ ఇసుకే వస్తుంది నీరు రాదు కాళన్న కరువైండు గడ! కాళోజీ జీవితమే కవిత్వం అతడు అలనాకగా జీవించాడు అంత అలనాకగా కవిత్వం రాశాడు కాళన్న మూల కవిత కాళన్నదూపు కవిత కాళన్న యెడడ కవిత కాళన్న ప్రాణం కవిత కాళన్న కన్న నవీకం కవిత రాలున్నుంది కాళన్న తనకు తెలియకనే తెలియని ఇంటికి వెళ్ళి అమ్మా! దాన ఇస్తానా పెడుతుంటా అనగల నిదాంబ రత్నం అతనికి మాత్రమే సార్వం! అతని కవిత్వం అతని జీవితమంతటి నిరాదంబరం అతని జీవితమే అతని కవి కాళోజీ గొడవ మనిషి కాదు కాళోజీది మనిషి గొడవ కాళన్న ఇజాల, సిద్ధాంతాలు, పాక్టీలు వట్టింపులు లేవు ఎక్కడ ఉడక్కుండు ఉంటే అక్కడ ప్రత్యక్షం! అతడు ఎవరిమాటా వినకు తన మాట అందరితో వినిపిస్తాడు అతడు పెండ్లియే ఏది అడ్డం వచ్చినా అగడు ఉరుకుతూ, యముకుతూ సాగిపోతూనే ఉంటుంది ఎంత దుమికినా సముద్రంలో కలబాల్సిందే కాళోజీ నది సముద్రంలో కలిసి పోయింది! కాళన్న ఆనీదన మానవుని గురించి, అతని ఆనీకం, ఆరాటం, అంతా మానవ స్వేచ్ఛ, మానవాభ్యుదయం గురించియే అతనిది వసుచైక కుటుంబం అతడు తెలుగులో చెప్పినాడు కాబట్టి తెలుగు కవి అయినాడు యూరోపు లావల్లో చెప్పి ఉంటే విశ్వకవి అయ్యేవాడు మనం సంకుచితులం, తీట్టడలరుకుంటే అతణ్ణి మహారాష్ట్రదంలాం తెలంగాణాకు పరిమితం చేస్త్రం కాళన్న విశ్వ తెలుగు కవి, కాళోజీ స్వయాహస్తి

దర్శిస్తే, ఎండలో దావానలంలో, వెన్నెలలో, మంద మామతంలో ఏరులో పెరిచేరులో స్వచ్ఛంగా నిర్మలం గా కనిపిస్తుంది కాళోజీకి స్వరూపం లేదు అతనికి కవిత అంతటిదే దానికి జరా మరణాలు లేవు నాస్తి తేషిం యశ కాయే జరామరణం భయం కాళన్వా మల్ల మాట్లాడవుగద దోసెడు కర్మిల్లు కొంచసో!

14, నవంబర్ 2002, వార్ష

గాంధీవం పూనిన గాంధేయుడికి జోహార్లు

నమో మహద్వ్యో పెద్దలకు దండం ఏది కావాలన్నా తొలుత మనిషి కావాలి కాళోజీ మనసున్న మనిషి కవి, రచయితా కావాలంటే ఋషి కావాలి కాబోజీ కానగల ఋషి, కాళోజీ మనసు విందా కవిత ఒకప్పుడు మనసు నిండుతుంది కాళోజీ కన్న కవితను రాలుస్తుంది

కాళోజీ స్పృందవకు కాళోజీయే సాటి

కాళోజీ కాళోజీ అంతటివాడు అంతటి సామాన్యుడు మాన్యుడు అసామాన్యుడు కాళోజీ

“గగనం గగనాకారం సాగరస్థిగరోపమ

కాళోజీ కవి విరంతుకుడు అతనిని నిలువరించ గల వరించగల అంకుశం కలుగనే కలుగదు!

అతనికి దురాశలు లేవు అశలు ఉచ్చలు లేవు అతడు చేనికి చిక్కడు - చేదనకు అవేదనకు నివేదనకు తప్ప

కాళోజీ కవిత అక్షరం కాదు వాదం - నివాదం వాదం -నివాదం పెదవులు పలుకవు, గుండెలు పలుకు

తాయి గర్జిస్తాయి

కాళోజీకి కల్ల కవటం, చేష్టం

కార్యణ్యం పగ వగ తెలియవు అతడు నిర్మలమైన అద్వలంబీవాడు అతని ప్రతి పలుకు ప్రతి వదం స్వచ్ఛంగా నిర్మలంగా, ఎండలా వెన్నెలలా అగ్గిలా, ఆరాటంలా మందహాసంతో దర్శనం జస్తాడు

కాళోజీ గొడవ చార్జి అగంతు హద్దులు లేవు అది వికాలాదాహ్మ్యే అది గాలి వంటిది కాంతి వంటిది దవానలం వంటిది మందానిలం వంటిది దాన్ని దర్శించే కన్ను కావాలి! ఎడద కావాలి!

కాళోజీకి అదంబరాలు లేవు! కాళోజీ కవితకు అంబరాలు లేవు కాళోజీ మంది మనిషి, కాళోజీ కవిత ప్రజల పరువం

కాళోజీ దూషిన్ని దర్శిస్తే మానవతామూర్తిగా, ఎడద స్వరూపంలా, కవితా శిల్పంలా సామాన్యతా విలక్షణంగా, కన్నీటి కన్నులా, వన్నీటి మాటలా కనిపిస్తారు కాళోజీకి జరామరణాలు లేవు నాస్తితేషిం యశ కాయే జరా మరణం భయం!

కతం శవ శరదో వ్యవహాన

కతం హేమంతాశ్వుతమే వసంతాన

నమో మహద్వ్యో

ఇది కేవలం పెద్దలకు నమస్కారం

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి

14, నవంబర్ 2002, ఆంధ్రజ్యోతి

భిక్షాగ్ర వారసత్వానికి ఆయన ఎత్తిపట్టిన జెండా

- నరసిరరావు

నిర్దోషమాటంగా మాట్లాడుతూ, రాష్ట్ర, నడుమకుంటూ ఆందోళి ఆమోదయోగ్యమకావడం కాళోజీకి సాధ్యమైంది. ఆయనకు వచ్చివిభూషణ్ బిరుదు వచ్చిందని చదివి ముద్రాసునుంది మీరు తీసుకోవద్దు కాళోజీకి ప్రసిక్యలు, సఫిక్యలు లేవు ఏమైనా ఉంటే అది ప్రజా కవి మాత్రమే అని నేను రాసాను

తీసుకోదేమోననే భయంతో మహిభరరామ్మోస్ రావు తీసుకోందని చెలిగ్రాం ఇబ్బాడు పీళ్ళవరికోసమో నా విశ్వాసాలను నా ఆశయాలను నేనోదులుకోలేదు పద్మ విభూషణ్ "పద్మస్థ వాడు నావారే, తీసుకోమ్మన్న ఏదూ నా వారే, ఇప్పున్న ఏది నా వారే కానీ తీసుకున్నవాడు కూడా ఏదో ఏమో వేసు జైలు ఉన్ననకుంటే నువ్వే జైలు ఉన్నప్పుడదా అని వాని భద్రత ఏర్పాట్లు చూపి అన్నాను అలా ఏట భుజాన ఎక్కించుకున్న అన్న రామేశ్వర రావు నా ఎనలేమూడో ఏట దాకా నాకు రాట్టెపెట్టాడు భుజం దిండలేదు నచ్చనప్పుడు ఆయనమాచే నేను లెక్కచేయలేదు" అన్నాడు, అది కాళోజీ వ్యక్తిత్వం

అందుకే ఆయన వివిధ వాదాల, భుక్తదాల మనుషులందరికీ ఆమోదయో గ్యుడయ్యాడు ప్రజల పక్షాన నిలిచిన అందరూ అయినను నాయకుడిగా గుర్తింపారు

ఒక కవితా సాహితీక ప్రవర్తగా బహుళా వేమన ఒక్కడే ఆయనకు సారీ వస్తాడు తెలంగాణగడ్డ మీద ఆయన పాల్కురికి సోమనాథుడికి, బిమ్మరసోతనకు వారసుడు దిక్పరవారసత్వానికి ఆయన ఎత్తిపట్టినజెండా 'నిమ్మ'లో కాళోజీ నవంబర్ ఒకటి పాఠ్యంకాలం దసరావాడు హనుమకొండ నక్కల గుట్టలోని ఇంట్లో నుంచి కాలబయట పెడుతూ పట్టు తప్పి పడిపోయినపుడు కాళోజీ తొంటి ఎముక విరిగింది రెండు చొట్ల ప్రాశ్నర ఆయింది అది అక్టోబర్ 15 అప్పటికి ఒక ఐదువారాల శ్రేతం పెప్పంబర్ 9న ఆయన ఎనల్మి తొమ్మిదవ పుట్టిన రోజున ఆయన అభిమానులందరూ వెళ్లి ఆయనను అక్కడ కలిసారు కలవరేని వాళ్ళు రేకవ్యాప్తంగా

ఒక ప్రజల మనవిపుట్టిన రోజుగా ఆ రోజును గుర్తుచెన్ను కున్నాడు

వరంగల్లోని దొడ్లపల్లి అభిమానులు తీసుకున్న నిర్ణయం మేరకు ఆయనను తీసుకువచ్చి నిమ్మలో చేర్చారు శత్రు చికిత్స కూడా జరిగింది మొదట్లో కొంత అందోళన కలిగినా కేవలం ఆయన మొండి నంకల్పంతో, బతుకు పట్ల ఆయనకు ఉన్న అవ్యాజ్యమైన తపనతో ఆ దొడ్ల గౌరవాధిపానాలతో కూడిన కృషితో ఆనలేషన్ విజయవంతమైంది

కాని రెండు మూడు రోజులుగా తూగితిత్తుల్లో ఇన్ ఫెక్షన్ వచ్చి మళ్ళీ రెస్పిరేటరీ ఇన్ ఫెక్షన్ కేర యూనిట్ లో చేర్చారు అప్పజనీంద, ఒకటి రెండు రోజులు గొట్టాలతో ఇచ్చిన ఆహారంతో, ఇప్పుడు కేవలం పాలు, పిల్లి ఎలబ్బారే వంటి ద్రవపదార్థాలతో, ఆయన కంటి చివర తూచిలో ఆయనపడుతూ సోచాడుకున్నాడు

ఉపనిపిత్తుల్లో ఇన్ ఫెక్షన్ అంటే కూడా కాళోజీకి సంబంధించినంత వరకు దానికి ఒక చరిత్ర ఉంది ఉద్యమ జీవితంలో తొలి యువ్వనంలోనే క్షయరోగగ్రస్తు వైన కాళోజీకి అరవయ్యేళ్ళకు పూర్వమే ఒక ఉపనిపిత్తి తలగిందాదు ఇప్పుడు ఆనలేషన్ చేసిన, ఆయన ఆలోగ్య చరిత్ర తెలిసిన దాక్రీమ చెలికి పట్టుకోవాలి

నిమ్మ 9వ వార్డు ముందరే మన తెలంగాణ ప్రభాకర్ ఎదురు చూస్తూ నిలబడ్డాడు మనవి నగమై సోయాడు మొహం నిండా ఏదో అడుగ్గా రానీ కష్టార సస్థార అని బలాదూరిగా కనిపించే ప్రభాకర్ మొహం నిండా అందోళన

హనుమకొండలో రామశాస్త్రి ఎట్లా ఉన్నారో అనిపించింది

'ఇంకో రెండు రోజులు గొట్టాల ద్వారా ఆహారం ఇవ్వగలిగితే బాగుండును ఏ అదరువూ లేదుగదా' అన్నాడు ప్రభాకర్ లోపలికి వెళ్ళి వరకు స్వయంగా దూర్బి దొడ్లర ఆయన పీపుకు, పిప్ప భాగినీకలతా మృదువుగా సొడర వేసిరావ్వన్నాడు పుండ్లు కాకుండా కోడలు వాణ్,

నునుమడు సంతోష, ప్రభాకర్ ఆమెపత్రి అదెం తెంట
అంతా ఆయనకు పరిచయ తమకు సహజ మైన ఒక
సంస్కృతిగా నిర్వహిస్తున్నాడు

శాసీరి తిత్తులనిండా కథం ప్రయత్నించి దగ్గి
ఆది బయటికి పంపించారి దన్నుతున్నాడు ప్రభాకర్, వాటి
ఓపికగా ఆ శిమదనంతా శీసేని ఆయన నోరు పెదవులు,
దవడలు కుట్రం చేస్తున్నాడు

'అవస్థగా ఉందా?' అని అడిగాను

ఒక అవస్థనా? దాపు కూడ ఇంత కష్టమా?
అన్నాడు

దాక్షుడు వరీ అవుతున్నావా? అని ఆడుగుతు
న్నాడు' అని బలహీనమైన నవ్వు వచ్చి 'వరీయా జీవితం
లో ఎప్పుడూ లేదు దానంటే నాకేం భయం దానదానికైనా
బలకదానికైనా ఇన్ని అవస్థలు ఎందుకు అన్నది నా ప్రశ్న
మేం వెళ్ళిపట్టికి దాక్షర్ ఆయన పిచ్చమీద ముగ్ధన
చేస్తున్నాడు కథం బయటికి రావడానికి

అది గుర్తు చేసుకుంటూ - దాక్షర్ నా పిచ్చ
మీద ముగ్ధుల వాయిస్తున్నాడు నేను ఒక తలచిస్తున్న
పిలిపించడంలా? అన్నాను' అని నవ్వు

'దీనిని ఫిజియోథెరపీ అంటారట' అన్నాడు
బ్రిటిష్మెంట్ అంటే క్రెండ్గా ఉండనక్కర్లేదా? అని నన్ను
ప్రశ్నించాడు 'నాశం ద్రియంగా ఉండడం సాధ్యమేనా?
అన్నాను అప్పుడు ప్రభాకర్ చెప్పాడు

యువర్ బ్రిటిష్మెంట్ ఈజ్ బ్రూటల్లీ క్రెండ్ అని
అన్నాడట కాళోజీ దాక్షర్ గారి మొహం మీద

ఇంతలో లోపలికి 'హేమ వచ్చింది ' హేమ
చీకులను తన చేతుల్లోకి తీసుకుంటూ నాయనకూడ
ఇంత అవస్థ పడ్డాడే' అని అడిగాడు 'మిమ్ములను
చూస్తుంటే బాపును చూస్తున్నట్లే ఉంది' అన్నది తాను
తాను అవస్థ పడుతున్న ఆ క్షణంలో గతంలోనూ, భవిష్య
త్తులోనూ ఎవరూ అటువంటి అవస్థ పడకూడదన్న తపన

జీవితమంతా పొరపాళ్ళుల ఉద్యమంలో గడిపి,
ఎమ్మెస్సీ అంతా వరంగల్లోల్లో నాతో పాటు ఉన్న
వల్లగాండ లాయర్ ఫులిజాల దామవరంగారావుగారు
ఎనవై వాలుగ్ ఏట ఇట్లగోపట్టు తప్పిపిడివాయి నాలుగు
రోజుల శ్రీతిమే మరణించాడు

ఆ విషయం ప్రభాకర్తో

వందుకుంటున్నప్పుడు నాకు ఆమెపత్రి మంచం
మీద కాళోజీ అటు అజం అరీ ఇటు దామవరంగారావు
మృతదేహాల మధ్య యుద్ధ రంగంలో ఒక ఉమర్
ముఖ్యురాలి అనిపించాడు

'హేమ బయటికి వెళ్ళి వచన వచ్చింది ఆయన
జ్ఞాపకశక్తిని కష్టపెట్టడం ఎందుకప్పుట్లు నేను బచ్చిని' అని
పూర్తి చేయకముందే 'రాళ్ళి రాళ్ళి ఏది? తెచ్చినవా? తివి
వచ్చినవా? అని అడిగాడు నా జ్ఞాపకశక్తిని శంకిస్తినా
అని నవాలి విసికినట్లు కాసేపు జ్ఞాపకాల్లో తెచ్చెల
కుమారపెళ్ళి రోజులు

చెప్పలన్నది అమర్ పదార్థుడు తీక్షణంగా కళ్ళలోకి
చూసి కాసేపటికి 'నువ్వ అమర్చి కదా అన్నాడు

వచ్చిమిదేశ్ శ్రీశం జూలై 4 1984న పిరిండరా
బాదు తుట్ట కేసు విషవచయంతల మీద పాట్లైన పదేళ్ళకు
ఆ శేను ఎత్తివేయాలని వందమంది రభయితలు
విద్యార్థులు మొదలైన ప్రజా సంఘాల నాళ్ళ వల్లీకగిడ్డన్
గేటు నుంచి అనెంట్ల ప్రవేశ ద్వారం దాకా ఒక నిరవ
ప్రదర్శన నిర్వహించారు ఆ ప్రదర్శన ముందు కాళోజీ
నాలుగు ఆడుగులు పడిదామ 'కె పి అర్ శ్రీపురనేని
మధుసూదనరావు, రత్నమాల మొదలైన వాళ్ళంతా తెచ్చె
మంది దాకా అరెస్టయ్యారు అప్పటికే జర్నలిస్టులు
అయినందున, జరుగుతున్న అసెంబ్లీ, కొన్నిలో' ఈ
విషయాలపై ప్రస్తావన తెప్పించడానికి అమర్, నలంద్రలు
పక్కనున్నాడు కనుక ఆ సాయంత్రం ఆంధ్ర సారస్వత
పరిషత్ హాల్లో జరిగిన విరచం సభకు అమర్ అధ్యక్షత
వహించాడు కాళోజీ ప్రారంభోపన్యాసం

'నా అధ్యక్షతన అప్పటికి నేనింకా పిల్లవాణ్ణి
కాళోజీ ప్రారంభోపన్యాసం విజంగా నాకు కాళ్ళు పటి
కాయి ఆ సోట్ ఎంతో విలువగా దాచుకున్నాను' అని
జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు అమర్

'స్వస్థం దగ్గరికి జనం బాగా వచ్చినా' అని
అడిగాడు ప్రభాకర్ తమ ఇన్వాళ నవంబర్ ఒకటి - తెలం
గాణ రాష్ట్ర సాధన కేసం 1989 72ల మధ్యన అమరులైన
మూకుమండల యాశైమంది స్మృతిలో నిర్మించిన స్వస్థం
దగ్గర ప్రతి నవంబర్ ఒకటిన సంవత్సరం సభ జరుగు
తుంది తాను వచ్చిగానీ హైదరాబాదులో ఉన్నప్పుడు గానీ

కాళోజ్ పొల్లనకుండా ఉండే సందర్భాలు చాలా తక్కువ

'దాదా మంచి వచ్చాడు టి ఆర్ ఎస్ చంద్రశేఖర్ రావు రాజేడు అన్నాడు ప్రభాకర్

'వాడు? ఎంపి? అన్నాడు కాళోజ్

'ఎవరూ వరేంద్రనా? ఆయన టి ఎస్ ఎస్ కూడా ఇప్పుడు టి ఆర్ ఎస్ లో కలిసింది కదా టి ఆర్ ఎస్ ఎవరూ రాజేడు' అన్నాడు

'పోయిన సీరికూడా వాడు రాజేడు కదా' అన్నాడు కాళోజ్

ఆ తర్వాత డ్రెస్ క్లబ్ లో మీటింగు కూడ జరిగిందని చెప్పాడు ప్రభాకర్ స్వయం దగ్గరికి బాగాలెట్టి, గోపల్ కర్ రెడ్డి వంటి కాంగ్రెస్ నాయకులు, జయశంకర్, జాదవ్, లక్ష్మణ్ మొదలైన వాళ్లు వచ్చారని చెప్పాడు 'అప్పుటిప్పు రఘువీరరావు వచ్చాడా' అని అడిగి వచ్చాడన్నట్లు ప్రభాకర్ తల ఊపాక 'ఓర్వే వైసుర్' అని వాకు చెప్పాడు కాళోజ్ ప్రశ్నలోనూ, మూలలోనూ ఎక్కడా పద్ధతి శ్రమం (కొనెపెట్టే) తప్పడం లేదు గానీ చాలా అవస్థ పడుతున్నాడు

'ఏమవుతున్నది' అని అడిగితే

'ఉపరాధకం లేదు అన్నాడు కష్టంగా

అక్టోబర్ నరగా అందుతున్నదా అని సవరించాడు ప్రభాకర్ గొంతునిండా గురగుర తూపిరితిత్తుల నిండా కంఠం దగ్గినా ప్రయత్నించి దగ్గినా కంఠం చెల్లి పోతే తరేరమంతా అకులా అల్లల్లాడి భయమవుతున్నది కానీ తేలికవుతున్నది ఈ మనిషి కన్నీళ్లన్నీ ఇప్పుడు గుండెల నిండా కళకళ పెడుతున్నాయా? ఈ మనిషి భావాలు, ఆలోచనలు, స్వప్నంగానూ, మోటిగానూ, నదశంగానూ ఉంటాయనిగా -

ఈయన హృదయంతో ఆలోచిస్తాడా?

'దాగ్గెన నా దగ్గరికి మూడు రోజులు మనుషుల్ని రానియ్యలేదు వాళ్లను కోప్పడ్డాను మనుషులు రాకపోతే వాకు రోగు నయం అయితడమనుకుంటురు వీళ్లు నాకది తిరిగిజెడతడని వీళ్లకు తెల్లదు' అన్నాడు

స్వయం దగ్గర పద్మనాథం (ప్రత్యేక తెలంగాణ పోరాటంలో కాళోజ్ వలెనే వయోవృద్ధుడు) కలిసి కాళోజ్ ని జైరుకు చేరినది ప్రభాకర్ చెప్పాడు 'మీ దగ్గరికి తనను

దీనుకపోమ్మన్నాడు' రెండు మూడు రోజుల తర్వాత తీసుకపోతాన్నాడు' అన్నాడు

'ఇయశంకర్ రాజేడు? అన్నాడు 'రేపటి ల్లండి వచ్చాడు అన్నాడు ప్రభాకర్

'దాదమంచి వస్తే ఇన్ ఫెక్ట్ వస్తుందని రావడం లేదు బయటనే మీ ఆలోగ్లం గురించి తెలుసుకుంటున్నాడు' అని చెప్పాడు ప్రభాకర్ ఆయనలా జవాబు తప్పి కలిగించలేదు

ఆరో తోరకున పిలి వస్తాడట' అన్నాడు బతుకులో పోరాటంలో అపస్మారక స్థితిలో, కంఠంతో ఉపరాధక అవస్థపడుతూ, అక్టోబర్ మీదనే ఒంటి ఊపిరితో కళ్ల చివర ప్రాణం నిలుపుతున్న ఈ స్థితిలో ఆయన మనుషుల కోసం అధులు దాస్తూ అవస్థపడుతూ ఆయనకు మనుషులు కావాలి, మూటలు కావాలి

ప్రత్యేక తెలంగాణ కోసం పోరాడేవాళ్లో, నక్సలైట్లలో, ఐ ఎన్ ఐ ముద్రలు పడ్డవాళ్లో, దొంగలో, అమానుకులో, బందిపోట్లో ఎవరైతేనేమీ రాజ్యం, ఆస్తి కొంతంగా భద్రంగా ఉండడం కోసం మనుషుల్ని 'ఎన్ ఫోంటర్' చేసే వక్రమా నంలో ఒకపదకొండు వందల నెలలు, ముప్పై మూడు వేల రోజుల వయస్సు గలిగిన నశన చరిత్ర (అంతేనా, ఆ మనిషి వయసు) కొన్ని వేల, లక్షల సంవత్సరాల వయస్సును తన పార్టీన కరీరంలో కేవలం సంవత్సరాలుగా, కాలం వలె కాకుండా చరిత్రగా-గతానికి , భవిష్యత్తుకు వారధిమైన వక్రమాన చరిత్రగా - నిలుపుతున్న మనిషి మనుషులలో అత్యయమైన ఎన్ ఫోంటర్ కోసం మనిషిలా ఎదురు చూస్తున్నాడు, ఆయన ఊపిరిని నిలుపుతున్న రహస్యం అదే

కాళోజ్ కావాలి 'నాగిడవ'గా మోగుతూనే ఉంటుంది

'మనతో పనులున్నాయింక నవంబర్ 11 ఇపోతే మన పనులు తీరినట్లే' అన్నాడట కాళోజ్ రామకృష్ణతో నిమ్మలో చెర్పినాంక నిజంగా నవంబర్ 11న ఆయన అప్పి కాళోజ్ రామకృష్ణరావు గారి వద్దంక, కాళోజ్ అనుపస్థితిలో కూడా ఆయన నక్సలగుట్ట ఇంట్లో అధిమానులు చేసారప్పి సంత్సక్తితో కాళోజ్ చెర్పిపోయాడా

ఈ ఉదయం నవంబర్ 13 ఉదయం అరు గంటలకు ఆయన కోసాలోకి చెర్పిపోయాడు ప్రభాకర్

మాటల్లో కొలాన్లు అయ్యాడు' అంటే ఆక్టోబర్ 16 17 తేదీలు తెలిసియింటా? వెళ్ళిన స్థితిని మినహాయిస్తే ఆయన మెదడు పనిచేయని స్థితి, ఆలోచించని క్షణం దాదాపు తొంి వేళ్ళ చరిత్రకు కొత్త విషయం

ఆ తెలిసియిం స్థితిలోకూడా ఆయన మాట్లాడాడు ఆయన అనుభవాలు, జ్ఞాపకాలు తెలిసినవాళ్ళ కన్నెళ్ళదేని చదువుకుంటే ఆ మాటలకు అర్థమైంది ఇయంకంకర్లను కూర్చోబెట్టి పద్మవిభూషణ ప్రస్థానన తెలిపాడు ఆయన మెదడు పారల్లో ఏళ్ళదో ప్రధాని అయిన తన పవచరుడు ఏ ఏ నరసింహారావు 'పద్మ విభూషణ ఇవ్వగలదే కాని తెలంగాణ రాష్ట్రం ఇవ్వగలదా అన్న ప్రశ్న ఉన్నదేమో అది పోరాడి నడుచుకోవాల్సిందేనని ఇయంకంకర్లకు చెప్పాడేమో

కాళోజీకి 'పద్మవిభూషణ' ఇవ్వనట్లు పత్రికలో చూసి మద్రాసునుంచి వెంటనే రాసాను తీసుకో వద్దు మీకు మీరు ఏ ససిక్స్‌లా ఆసిక్స్‌లు లేవి కాళోజీ కాళన్న మాత్రమే మీకేమయిన సవ్యకుందంటే అది 'ప్రజాశక్తి' అవుతుంటే ఒక్కదే' అని కాళోజీ తిట్టి మనిషి తీసుకోవడేమో అనే భయంతో మహాధర రాను మోహనరావు తీసుకోమన్న బెత్తిల్లామ ఇచ్చాడట ఎన్నో మీటింగుల్లో ఈ రెండు విషయాలు చెప్పేళ్ళ తీసుకోమన్న ఏడూ వానాడే, వడ్లన్నూడూ నానాడే' అని చెప్పేవాడు కాళోజీ

అంత నిర్బంధమాటంగా కుందబట్టలు కొట్టి నట్లు మాట్లాడుతూ, రాస్తూ, నమ్మించి ఆచరిస్తూ ఎనలేని తొమ్మిది ఏళ్ళకు పైగా ఆయన అందరికీ ఇంతగా అమోఘ యోగ్యుడెట్లు అయ్యాడు బహుశా అయినలోని నిజాయితీ ప్రతి ఎదుటి వ్యక్తిలో ఎక్కడో దాగిన నిజాయితీని కూడా వెలికితీసేదేమో ఆయనలోని నిర్భయత్యం ఎంతటి విరికివాసమైతూ ఒక క్షణం చైర్యాన్ని ఇచ్చి నిలబెట్టేదేమో ప్రతి ఒక్కరూ తమలోని మాలిన్యాన్ని ఆయన ముందు కడుక్కునే వాడేమో లేదా మాటిగా వాళ్ళ కళ్ళలోకి చూస్తూ తన కన్నుల్లో ఆయన గదిగోసేవాడేమో ఆయన ఏకైక హ్యాగ్ నవలలోని జీవన్ జీవ పూవయాన్ని కూడా ప్రభావితం చేసిన పాదరేలాంబిచివాడు ఆయనకు ఆ నవల ఎంతో ఇష్టం దీదలపొట్టు తన గెదవగా పొడిన, రాపొడిన గళం ఆయనది గ్రామం ఆయనది జీవితం ఆయనది

పద్మవిభూషణ' తీసుకున్నాక హైదరాబాద్‌కు వచ్చినపుడు ఆయన హైదరాబాద్‌లో మా ఇంటికి వచ్చాడు ఎందుకో ఆ విషయంలో ఆయన వాసుండు కొంత వివరంగా మాట్లాడాలకున్నట్లున్నాడు

ప్రైమ్ మినిస్టర్ నుంచి పోనీ వచ్చింది కాళోజీలో మాట్లాడాలని పిలిపించుకున్నారు అని కలెక్టర్ పోర పంపాడట వెళ్ళి అటు ఏ ఏ పోనీలో మొదట సేనాకటి అతుగుతాను ఒప్పుకుంటూవా మాట ఇప్పుడు అన్నాడట చెప్పుకుందా మాట ఇప్పుడు అంటే ఎట్లా? ఏమడుగుతావో చెప్పు అన్నాడట కాళోజీ

ఏ విశ్వాసాలు, ఆశయాలకు సంబంధించింది కాదు వ్యక్తిగతం నీకు పద్మవిభూషణ ఇవ్వాలనుకుంటున్నాను కాదవకు అన్నాడట 'విద్యార్థి దశ నుంచి ముఖ్యత యిన ఏ ఏ మాటను కారవలేక పోయాను' అన్నాడు కాళోజీ

'అయినా దాని కొరకు నేను హక్కుల పోరాటం వదులుకున్నానా? తెలంగాణా రాష్ట్రవాదం వదులు కున్నానా? అని నన్ను అడిగాడు ఆయన

తాను కన్నుమూస్తూ మా అమ్మ నన్ను ఏదేళ్ళ రామేశ్వరరావు చేతుల్లో పెట్టించి అప్పకాయన నేమ్మ చంకనెక్కించుకుంటే వాకు ఎనలేని మూడేళ్ళ తనకు ఎనలేని తొమ్మిదేళ్ళ వరకు నేను దిగలేదు ఆయన దింతా లని అనుకోనుకుందేదేదు ఆయన పెట్టిన రొట్టెతో ఇంత వాణ్ణయ్యా ఎన్నడయినా 'అప్పు' మాట విన్నానా? నామాట ఏదో నాదే నా తాట ఏదో నాదే ఎవరి మెన్న కోసమయినా నేను నమ్మిన విశ్వాసాల్ని వదులుకోలేదు' అన్నాడు

'పద్మవిభూషణ' ఇచ్చి కార్యక్రమం ముగిసిన మర్యాద ఏ ఏ ఇంటికి అల్పారాధిని పిలిచాడట ప్రధానిగా ఆయన నివాసం భద్రా పర్వాట్ల చూసి కాళోజీ 'ఏమిలో వరంగల్‌లో' ఉంటే నేను తెలంగాణలో, వరంగల్‌లో ప్రజలు కలకుటూలు వదులున్నాడు, వాళ్ళ తరపున పోరాడుతున్న వాళ్ళ కలకుటూలు వెనుక ఉన్నారను కున్నాను ఇంత దూరం వచ్చి పీకిదే చెప్తానునుకున్నాను కాని నువ్వే పెద్ద ఇందిరానాలో ఉన్నట్లున్నావు కదా' అన్నాడట

కరీంలాంబి ప్రతి అంగుళము సంతెళ్ళ పడిన స్వాగతం పంపిస్తున్న దృశ్యాన్ని యాపుడు కాళోజీ 'వాకు

బానిసా? ఏ వంశాల కనిపించని మనమా అని ఎన్నోసార్లు అడిగాడు ఇన్స్టాల్ ఈ వ్రశ్చ మనమందరమూ చేసుకోవాలి

ఇన్స్టాల్ డాక్టర్ నరేంద్రదాస్ రామకృష్ణ గారిని అడిగాడు ఈ ప్రశ్నించే గుణం, మొండితనం కాళోజీకి ఎవరి నుంచి వచ్చిందంటే? అని 'వాళ్ల నాయన కాళోజీ రంగారావు నుంచి అని చెప్తూ 'వచ్చిన ఉద్యోగంలో అనారోగ్యం వల్ల చేరలేకపోయినా ఒక ముల్లం మిత్రుడు పంపించే ఇరవై అయిదు రూపాయలతో కుటుంబాన్ని సాదుకున్న తండ్రి పండుగరోజు పిల్లల్ని బయటికి పోనిచ్చే వాడు కాదు తోటి వాళ్లను చూసి కొత్తబట్టలు కావాలంటూ చేయూనని

'ఎందుకు పోనివ్వవు అని జద్దు చేసేవాళ్లే అనాడు మొదలయింది నా వ్రశ్చ అని చెప్పేవాడట కాళోజీ పదహారే ఏట నిజాం నవాబుతో పోరాటం ప్రారంభించిన కాళోజీ ఆయన భ్రమత్వంలో వరంగల్ నుంచి బహిష్కరించబడ్డాడు ఫిరబాసే మాట తప్పిన గజనీ గురీంచి రావినట్లు అప్పటినుంచి ఇప్పటివరకు అది వైజాం అయితే వేమిటి హైదరాబాదు రాష్ట్రమైతేవేమిటి, ఆంధ్రప్రదేశ్ అయితేవేమిటి ఎంతమంది పాలకులు మాట్టి కలిసిపోయారు వాళ్లకు నిరంతరం ప్రశ్నిస్తున్న కాళోజీ కలం మాత్రం ఢిల్లీలో స్వరానికి ఎత్తిపెట్టిన జెండాగా

రాపాడుతూనే ఉన్నది ఇన్స్టాల్ ఉదయం ఆయన మాట పడిపోయింది కేమలా్ కి పోయాడు ఉదయం 11:20 డాక్టర్ బయటికి వచ్చి క్యాన్సర్ అరిస్తూ అయిందంటే 'మేం డెత్ డిక్లైర్ చేస్తున్నాం అన్నాడు ఒక చోట నేను కాళోజీ హృదయంలో ఆలోచిస్తూ' అని ఆశ్చర్య పోయాను ఆయన మేడస్సుకు హృదయానికి ఎక్కవైనా తేడా ఉందా ఆ రెండూ బలం కునక్తు ఆయన అదంతలమైన ప్రేమవల్ల రసాయనికంగా తాత్వికంగా ఒకటయ్యాయి

ఇన్స్టాల్ 11:20కి ఆయన హృదయం స్పందించడం అగిపోయింది కానీ ఆయనే ఒకచోట చెప్పినట్లు ఆయన దిండించిన ఒక నిరా దుక్క ఎన్ని కోట్ల హృదయాలను స్పందింపజేసింది మాకు శరీరంలో ఇంకే ఆవేశం వేమూ పనిచేయకున్న భ్రథానం కాదంటే మెదడు పని చేయకున్నా క్వాన అగిపోగూడదు స్పందించే హృదయం అగిపోగూడదు' అన్నాడు డాక్టర్ ప్రజల అద్దిన, అలాకాన్సి పోరాటాన్ని క్వానంది, ప్రజల జీవనాడిగా స్పందించిన కాళోజీ తొలికంగా ఈ మధ్యాహ్నం నుంచి ఇంకెవరితోనూ గొడవ పడడు

కానీ ప్రపంచంలో వ్యాయామ్యాయాల మధ్యన గొడవ ఉన్నంతకాలం ఆయన 'నాగొడవ' మన గొడవగా బలికి ఉంటుంది

వ్యవస్థతో, రాజ్యంతో రాజీలేకుండా పోరాడు తూన్సి ఉంటుంది

14 నవంబర్, 2002, వార్త

'ప్రజ' కాళోజీ కవితాత్వ

- ఆచార్య పద్మావరం జగన్నాథం

'ప్రజాకవి' కాళోజీ నారాయణరావు కవిగా, స్వాతంత్ర్య సమరయోధునిగా, సామాజిక ఉద్యమకర్తగా, జగత్ప్రసిద్ధుడు పాలకుల దుర్మిత్తిని ఎప్పటికప్పుడు ఎండగట్టడంలో ఆయనకాయనే పాటి ఆయన సాహిత్య, సాంఘిక, రాజకీయాది ఉద్యమాలన్నింటిలో పాల్గొన్నాడు నిజాం నిరంకుశ పాలనకు వ్యతిరేకంగా అవాతెత్తిన కలాన్ని ఆయన మళ్ళీ కిందకి దింపలేదు అవిత్రాంతంగా తుది క్వాన విడిచేదాకా ఆయన నిర్వికంగా అన్యాయ

వైదిరించాడు నిజాం భ్రమత్వం ఆయన్ని పలుసార్లు జైల్లో బంధించింది వరంగల్లు నగర బహిష్కరణ గావించింది ఆయన ప్రముఖంగా గాంధేయవాది అయినా హింస హద్దు మీరినప్పుడు ప్రతిహింస తప్పదంటారు నిజాం కాలంలో ఆయన అర్యసమాజ కార్యకలాపాల్లో పాల్గొన్నాడు గజనీ వరదాత్యుత్సవాల్ని పునంగా నిర్వహించినాడు అందుకేలాంటి అర్ధశుభెదమైనా ఎదుర్కొన్నాడు తలదించలేదు అంత్ర మహాసభల్లో పాల్గొన్నాడు స్టేజీ

కాంగ్రెస్ ఉద్యమాలకు వధుం బిగించాడం గ్రంథాలయోద్యమాన్ని బలోపేతం చేసినాడు ఒకటేమిటి తెలంగాణా సాంస్కృతిక మనరంజితవన ఉద్యమాలన్నింటికాయన ఎత్తిన విషయమంతా సాంఘిక రాజకీయాది సమస్యలన్నింటిపై ఎదుటికొచ్చేదు స్పందించడం కాళోజీ వైజం వర్తమాన చరిత్రకాయనంది కవిత్వాత్మక వ్యాఖ్యానం, పోరాటమే త్యాగంగా బ్రతికినవాడు పోరాటం ఆయన రక్తంలో ఇమిడిపోయింది కాళోజీ అన్న మూడక్షరాలు పోరాటానికి సంకేతంగా మిగిలినాయి కాళోజీ అన్న పదానికి విపంబులువుల్లో పోరాటం అని ఆర్థం ఇవ్వవలసి వుంటుంది

కాళోజీకి భారత ప్రభుత్వం 'పద్మవిభూషణ' బిరుదునిచ్చి సత్కరించింది కాకతీయ చిత్తవిద్యాలయ గౌరవ డాక్టరేట్‌నిచ్చి తన్ను తాను గౌరవించుకున్నది కాళోజీ వ్యక్తిత్వం బహుముఖమైంది ఆయన కారుణ్య మూర్తి మానవతావాది అన్యాయాన్నిదరించే సమరశీలి దుర్మార్గాన్ని ఖండించే శక్తి సంపన్నుడు ప్రజావ్యతిరేకుల్ని తన కలానికి బలిచేసే కర్మమేరకాయన పదవివ్యామోహం లేని విప్లవయోగి ఏదానిదాగా రైతు బిడ్డలా కనిపించే నేపథ్యయనిది నిరాశంబయిది సామ్యశంకుడు పీడితుల కోసం తాడితుల కోసం కడవలకొద్దీ కన్నీరు కారుస్తూ వాళ్లకోసం తనివ్వుడు తల్లిదిల్లుతాడు తల్లిలా చేరదీస్తాడు సమగ్ర సామాజిక విప్లవం రావాలంటాడు అవసరమైతే అల్లపొస్తాడు అందోళన చెందుతాడు ప్రజల్లోకి వెళతాడు ఉద్యమం చేపడతాడు నిష్ఠాంతవరంగా తిన్నించేవాళ్లతో కూడా సఖ్యుడేస్తాడు వాళ్లని సమాదరిస్తాడు

కాళోజీ తన పోరాటాలన్నింటిని, కవిత్వాన్ని మాధ్యమంగా స్వీకరించినాడు ఆయన చెప్పడలను కున్నది సూటిగా తేటగా ప్రజలతండదమే ఆయనకు కావాలనింది అది వ్యాకరణబద్ధంగా వున్నదా, అలంకారాలున్నదా, అందులో కవిత్వం సాహిత్యం అన్న ప్రశ్నలతో ఆయనకు విమత్యం లేదు తాను చెప్పడలనుకున్నది ఎదుటివాని గుండెకు తుపాకి తూట్లా తగలదమే ఆయన కోరుకునేది దుర్మార్గాన్ని కడతీర్చడానికే కాళోజీ తన కవిత్వాన్ని ఆయుధంగా వాడుతుంటాడు ప్రజల్ని చైతన్యపంతులుగా చేయడం, వాళ్లని ఉద్యమాధిముఖంగా నిర్ణయించేయడం, వాళ్లలో మానసిక పరివర్తన చేపడడం

కాళోజీ కవిత్వానికున్న ముఖ్య లక్షణాలు

కాళోజీ గొప్ప దేశభక్తుడు మాతృదేశాన్ని ప్రేమించడం దాన్ని గౌరవించడం ప్రతి పొరుగి వాద్యత అంటూ 1943 ప్రాంతంలోనే

లారీ డెబ్బల లక్షమేమి

కరిసే కిక్కియే కాదుకాదు

దాపుకైసను అంకనియడు

మాతృదేశము మాతృదేశమే

మాతృదేశాన్ని రక్షించుకోవడం కోసం ఎంతటి త్యాగానికైనా నిర్ణయించుకున్నది దీని ఉద్దేశం ఇది ఆనాడు దేశంలో సాగుతుండిన స్వాతంత్ర్యోద్యమాన్ని లక్షించి రాసిన కవిత ఇలా ఇది ఎల్లకాలమూ ఎల్ల జనులూ ఆచరించవలసిన పవిత్ర ధర్మం

అట్లాగే మాతృ భాష కూడా! దాన్ని గౌరవించక, దాన్ని అదరించక పరభాషపై మోజు పెంచుకొని కన్నతల్లి వంటి స్వభాషను నిరాకరించదాన్ని అవహేతన చేస్తూ కాళోజీ

తెలుగు బిడ్డవులేరీ తెలుగుమాట్లాడుతు

సంకరించుకున్నది పంగళమిటిరా?

అన్యభాషలు వేర్ని అంధ్రంబు రాదంచు

సకరించు అంధ్రండా! దావటేటిరా?

అంటాడు ఇది 1942లో రాసిన కవిత ఇలా ఈనాటికి ఇది మనకు వర్తిస్తుంది పరభాషలపై మోజు ఇంకా దిన దినం పెరుగుతున్నది కాని తరగడం లేదు ఇంగ్లీషు మీడియంలో చదువులు చెప్పే కాలెస్టంటు స్కూళ్లు మన దేశీయతను మంట గలుపుతున్నాయి మనం మనంగా బ్రతుకేతుండా చెప్పేన్నాయి పరభాషను భుజిలపై మోస్తూ మన భాషను మనం అణగారొక్క తున్నాం ఈ చైఖరిని మనం ఖండించాలి ఏదాదో కాళోజీ చెప్పిన ఈ మాటలు ఈనాటికి అన్వయిస్తున్నాయి

సమాజంలో ఎన్నో వ్యత్యాసాలున్నాయి ఎన్నో ఎగుడుదిగుడులున్నాయి అవసరాలలోకోట వుంటాయి పనరులింకోటోట వుంటాయి అనుభవించాల్సిన వాళ్లకే వోట వన్న ప్రపంచం మరొకవోట వుండదవల్ల సమాజంలో హెచ్చుతక్కు లేర్పడుతుంటాయి సమాజం అస్పవ్యవస్థగా తయారవుతుంది దీన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని అభ్యుదానులు ఒకవోట

అక్కరి మంటలు ఒకటోట
హంపతూరిక లోకటోట
అలసిన దేహ లోకటోట

అంటూ కాళోజ్ పరిశవెస్తారు లోక ప్రవృత్తిని
ఈ ఖండికలో చక్కగా వర్ణిస్తారు దేశ సంపదను అందరూ
సమంగా అనుభవించాలన్నది కవి ఆశయం అట్లా
కాకుంటే సంఘం అస్తవ్యస్తమవుతుంది విద్యేపం చెలరేగు
తుంది 'పేదరికంతో' దేశంలో అశాంతి ప్రజలుతుంది
అందుకేని ప్రజల్లో సమభావం పాదుకొనాలంటారు కవి
దేశ సంపద అందరి అనుభవంలోకి రావాలంటారు

ఒకటోట కాళోజ్ మానవమన ప్రవృత్తుల్ని
దక్కగా వింగడిస్తారు మనుషులంతారెంతెందురు కాలం
టారు ఒకవర్గం దోపిడీ దోపివానాకైతే మరోవర్గం దోపిడికి
గురవుతున్నవారేగా మనజాతి ఇట్లా విభజిస్తారు

కుటిలమతులు చేబేముగాలు
జగతిలో రెండే రెండురకాలు
చతురవర్గం విలాసం కొరకు
చేబెల సర్వస్వం ముడిపరుకు

అంటాయన ఇది సమాజంలో జరుగుతున్న
దుర్మార్గం ఈదోష్టాల్ని ఖండించ దావకే కాళోజ్ తన
జీవితాల్ని అంకితం చేసివాడు ఆయన ఎన్నడూ లలహీ
నుల పక్షం వహిస్తాడు చేబెలను కాపాడకమన్నదే కాళోజ్
కున్న ఏకైక లక్ష్యం

కాళోజ్ గాంధేయవాది అయినా హింసకు ప్రతి
హింస తప్పుదంటాడు అట్లా చేయకుంటే అధర్వం రాజ్య
మేలుతుందంటాడు అన్యాయం విజృంభిస్తుందంటాడు
ప్రజలకు ధర్మంపై, న్యాయంపై న్యాయసం నడలుతుందం
టాడు ధర్మం తలకొందులు కావడాన్ని ఆయన సహించ
లేదు అందువల్ల

'సత్యహింస'యని సంకల్పపతరాడు
'దయాయుధర్మం' బనుకు తడుముకోవనిచెడు
'శాంతి'యని చాటిసను శాంతింపగారాడు
'క్షమ'యని చేడిసను క్షమించగారాడు
'దాణకృపి' అదరణ్య 'పెట్టాల్లి
కాలంబు రాగానే కాటెసి తిరాలి

అంటాడు ఇది కాళోజ్ మతం ఇదే ఆయన
అభిమతం ఈ తత్వం ఆయన సదిష్ ఉద్వేమాల్లోనూ,

సాహిత్యంలోనూ ప్రతిఫలించు వుంటుంది

తన అంతరంగ స్వభావాన్ని గూర్చి కూడ కాళోజ్
ఒకటోట చెప్పకుంటాడు సమాజంలో ఎక్కడ అసమాన
తలు వున్నా, కష్టనష్టాలున్నా, దోపిడీ దోపివాలున్నా కాళోజ్
కుమిలిపోతాడు కలవరపడతాడు కంగారుపడతాడు
క్రుద్ధుడు కూడ అవుతాడు ఒకటోట ఇట్లా
అవనిపై జరిగేటి అవకతవకలజూది

ఎందుకో నా హృదిని ఇన్ని అవేదనలు
సరుల కష్టము జూది కరిగిపోవును గుండె
మాయ మోసము జూది మండిపోవును ఒళ్లు
అంటాడు కాళోజ్ కారుణ్యమూర్తి ప్రజల

కష్టాల్ని చూసి భరించలేకు పమాణంలో ఎత్తు పల్లారాయ
నకు గిట్టవు ప్రజల కష్టాల్ని చూసి కన్నీరు కారుస్తాడు
వాళ్లతో మమేకమవుతాడు దీనుల బాధల్ని తాను
పంచుకుంటాడు వాళ్ల భవితకేసం అలాకుపడతాడు

కాళోజ్ లో తిరుగుబాటు తత్వమున్నది
పోరాటం ఆయన వ్యభావం చెప్పేదేదో ఖరాఖండిగా చెప్పి
డం ఆయనకు అలవాటు ఒకటోట తానే చెప్పకున్నట్లు
నేనంటే తిరుగుబాటుదారు

నా గొడవ మన తిరుగుబాటు
ఇది కాళోజ్ చక్రిత్యం ఆయన జీవితమే
పోరాటం చరిత్ర, ప్రజల పక్షం అతనిది ప్రజలకోసం
అతని అరాటం పోరాటం ప్రజాసంక్షేమ వాంఛ అతని
జీవనాది అందుకే ఆయన తన వాన్యానికి 'నా గొడవ'
అని 'పేరు పెట్టుకున్నాడు అనలది ప్రజల గొడవ
మనందరి గొడవ

కాళోజ్ చిరకాలం శ్రీశ్రీమే కథలు కూడా రాసి
నాడు వాటిలోనూ మనం కాళోజ్ అంతరాత్మను
దర్శించవచ్చు ఏ ప్రక్రియలో రాసినా కాళోజ్ తన అంత
స్వత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తాడు ఆయన కవితలు రచించినా కవితలు
రాసినా మానవతా దృష్టి, కారుణ్యమూ వాటిలో అంత
ర్యాపిగా ప్రవహిస్తుంటాయి అద్భుతమూ, విశేషకవితా
లక్షణమూ తథతగా మెరుస్తూ వుంటాయి ధర్మాగ్రహమూ
ప్రజలంగా వుంటుంది ఏది ఏమైనా కాళోజ్ దశకశ్రీ
అయినాకే వైతాళికుడు శాపానుగ్రహ సమర్థుడు మహా
మనీషి ఆయనకు వాళ్లమోక్షులు

కన్నతల్లి కలను నిజం చేసిన తెలంగాణ

ముద్దుబిడ్డ కాళోజ్

- పి యశోనారాయణ్

'కాళోజ్' లేదు అనే మాట అబద్ధం ఈ మాట అనేందుకు వివేచకుల ఎంత ధైర్యం? ఎన్ని గుండెలు? శ్రామికుని చెమటను అడగండి దీనుల అద్రిని చూడండి పసిపిల్లల బోంబవల్లల వెడకండి అంతెందుకు రామకృష్ణ గారి ఎడమ ఒళ్ళపిరి కాకండి కాళోజ్ చది రూపాలతో ప్రత్యక్షమౌతాడు అవునా? నిజమే కదూ? కడుపు చల్లని తల్లి తెలంగాణపు సేమంతిని వా కొడుకెక్కడా? నా కడుపు దిచ్చువెనరు చల్లారుస్తారు వా చెర ఎవరు విడిపిసారంటూ' అచ్చరిచ్చి పెరుస్తుంటే ఎండిన చెక్కెళ్ళి పార్లినయట నిజమేనా? అయిన బౌతిక రూపం ప్రకృతి సిద్ధమై కాల ధర్మాన్ని అనుసరించినా ఆ చైతన్యస్ఫూర్తి నశిస్తే మనసు నడిపిస్తూనే ఉంటుంది అందుకే కన్నీళ్ళు తుడ్చుకుంటూ ఈ వార్త వివి ఎట్లా భరిస్తో? తెలిసిన ఎడలను నిలువరించి దిటపుకొల్పే భారం అయినచే అనండి అయిన కలను నిజం చేసేందుకు నడుం కట్టండి

కాళోజ్ ఆజాతశత్రువు పుష్కరాదెందుకు ధర్మ రాజాను అజాత శత్రువు అంటూ నిర్దిష్ట ఎత్తుకున్నాయి కానీ నిజమైన అజాత శత్రువు మన కాళోజ్! అట్లాని ఈయన మెత్తటి మైనంగా వంగుటూ, గోడ మీద పిల్లి వాటంగా, అవకాశవాదిగా లేకు ఈయన ఒక వ్యక్తికాదు, ఉద్యమాల పుట్టు, కణ కణలాదే నిచ్చు తునకే ఒక వంద సంవత్సరాల తెలంగాణపు సాంఘిక, రాజకీయ, విస్తరాలకు విప్లవం నేర్పిన తలదిరుసు కాల పరిణామంలో చరిత్ర ఎన్ని సిద్ధాంతాలో కాలూనిందో? ఎన్ని పోకడలు దొయిందో? ఎన్ని తోడుగులు తొడిగిందో అన్నిటినీ జీర్ణించుకొని, అనుభవాన్ని పండించుకొని, తనదైన దారిని నడిపిన అనుభవాల దొంతి కాళోజ్ మాటలు నేర్చుని తెలంగాణకు మాటలు నేర్చి గలగలా ముట్టాడెంది కత్తిలేక నెత్తువు చిందించిన సరళమైన కాళోజ్

"ఒరుల యావదకెదదగరగని నిన్ను మనుజుడవని పేరకొన బాకిగాడు"

అన్నాడు సాది కవి అట్లే కాళోజ్ ఇతరుల అద్రిని చూచినా, తన తెలంగాణలాషను పల్లెత్తు మాట తనదీస్తూ పలికినా ఆయన ఆర్థస్వభావం కలిగి కళ్ళవంటి నల్లముత్యాలు వరుసలు కట్టాయి వాటికి వెలకట్ట గలమా? వంతోపం వచ్చినా అంతే! అగలేని ఎదుమెత్తిన అయినది నా తల నిమరురుగా తెలంగాణపు సాగము చూపించి గద! అంటూ బాల్సిన అనంద భాషిల విలువ నన్ను నా పుట్టిన గడ్డకూ, ఆ భాషకు తల్లికి ఋణగ్రస్తమ చేసినది

ఈయన కరుణార్థ హృదయుడు అంటూ వేరే చెప్పనలసిన పనిలేదు - "If I speak with language of men and angels but have not love, I am a noisy gong or a chattering symbol" అన్నవిదంగా జిమిందీ ప్రజా మనస్సిగా నిలువ గలిగిన దివస్మగ్నీయుడు కాళోజ్ జీవితం వలెనే కవిత్వం కూడా ప్రజల కోసమే!

ప్రజా కవి కాళోజ్ ప్రసిద్ధుడు వ్యక్తి వలెనే కవిత్వం కూడా అన్ని 'ఇజాల' సమాహార రూపంగా కనిపిస్తుంది కవితలన్నీ ఎంతో మలభమై ఆలవోకగా వ్రాసినట్లు కనిపించినా సూక్ష్మ దృష్టికి ఇందులో ఒక రస్సుల్, ఒక ఇబీల్ జిబ్రాన్, ఒకలూయీ, ఒక వేమన్న, ఒక బొడవ, ఒక దారువాతులైన లోకాయతుడు ఒక వివేకానందుడు, ఒక నక్కలైలు, ఒక తాత్వికుడు దర్శనం ఇస్తూ మన పెదవులపై నన్నది నన్ను మొలకలు మొలచినన్న బొమ గంటు పెట్టినన్న, ఆలోచించలేకొన్నాయి

కాళోజ్ జన్మపలుదని కరీంంలో వజ్రకుల్యమైన ఒక దీక్ష చంద్రాయువు వంటి ఆవేశం దాగి ఉంటుంది ఈ రెండూ రెండు పొయలై నిజాయతీ, త్యాగం అనే మరో రెండు పాఠాలు కూడి నాలుగు కాళ్ళ జడగా అల్లుకొని ఈయన కీర్తి కాయాన్ని సంగారించినవి

'త్యాగేనలభతే' కీర్తి అని కదా! పెద్దల మాట తాను ప్రాణ వంతుడైనప్పుడే కాదు విగత ప్రాణమై కూడా

తన కళ్ళతో ఇతరులకు కంటిచూపును ప్రసాదించేందుకు తోడ్పడుతాడు, చివరకు కేరలం దూడా ఉపయుక్తమైంది అంటే మామూలు మాటకాదు బ్రతికినంత కాలం లోకాన్ని విశేషంగా పరిశీలించి కొది వడబోసన అనుభవం లో నిగ్గుతేరిన నిజాలను తుది నిర్ణయాలగా ప్రకటించే స్వభావం కలవాడు వీరి దృష్టిలో కులాలగుండె ఒకటి కుటిల మతులు రెండు నేరమొకాలు అంటే మని తాకిన మనస్సులు,

2 లేవలేని చేతగాని దయ్యబత్తులు నా భాషలో ఉత్పి ఆరేసిన మొకాలు

ఈయన అకావాది నిరాశ కాళోశ నిఘంటువులో లేదు దానంటే భయం లేనిదిగ్గితుడు, బనా తొనై సార్థకమైన జీవితాన్ని తుదముట్టించుకోవాలనే పిరికి సింహం కాదు అందుకే వారు ఒకచోట వ్రాసిన

"ఉదయం కావే కాదనుకోదం నిరాశ ఉదయంది అట్లానే పుంటుందనుకోవడం దురాశ" అనే పంక్తులు స్పృహిలో మెదులుతున్నాయి ఇప్పుడు వాకు ఈయన స్త్రీల పట్ల ఆర్థిక మాత్రమే కాకుండా గౌరవభావం కలిగిన వ్యక్తి ఆ భావాలన్నీ ఉన్నవి అంటూ తనకు తప్పి పడకుండా నిర్ణయంగా "కొంగు లాగిన వ్రేల్లు కొదిమిలో పెట్టాలి, కమ్మ గిడిన కళ్ళ కారాలు చల్లాలి అనీ ఇంకా కందకందగోనో కాకులకు ఏయాలి" అంటూ ఎంతో సహజంగా సత్యాగ్రహాన్ని ప్రదర్శించే గుణం మెచ్చుకోదగ్గది కాదా? ఇక ఏమి అంతటి అందడందలు? ఎవరంత నూటిగా ఎదుర్కోగల వీరులిప్పుడు?

ఈయన దృష్టిలో ప్రభువు అంటే రక్షించేవాడు, కానీ భక్షించేవాడు కాదు, మరి భక్షించేందుకు అడవిలో క్రూర సత్యాలెన్నో ఉన్నాయి అంటూడు ఇది మెత్తటి ముఖమల్ బట్టని పెచ్చి పెట్టి కట్టిన వైవంగా తొంగి చూస్తుంది ఆ దాడికి ఆగేదెవరు?

క్రీ. కృష్ణాణ్ణి గూర్చి చెప్పబడ్డప్పుడు అందరికీ అన్ని వగల అనందమిస్తూ చల్లదయంగ ఇంటింటు చంద్రుడై ఆస్పృహ్యుడై మన కాళోశ కొందరికి గురువు శక్తిస్తూ, కొందరికి నాయకుడై వారిని కనునెన్నుల నడిపిస్తూ, కొందరిని తండ్రిగా ఆదరిస్తూ తప్పుడు బ్రోపలు తొక్కి రాజకీయ నాయకులకు పక్కలో బట్టివై, కప్పులకు ప్రజాకవిగా,

తెలంగాణ స్ఫూర్తికెత్తిన జండాగా వావూరూపొల్తో మెదుల్తూ అందరి ఎడలకు ఉల్లాసాన్ని ఉల్లేకాన్ని అణకని శక్తిని సమకూరుస్తూ చివరకు అందరినీ అనం దించవలసి విచిత్రవ్యక్తి కాళన్న మైదుచల్లి మరిఎంటే మాంత్రికుడు అన్ని పార్టీల నాల్గు పరువం కలిపి దారతనా లన్నీ పక్కకు వొడుగగా తలబొంది నమస్కరిస్తూ చివరి పిచ్చులు పట్టిన విధానం కళ్ళకు విందు పుష్పరాలు చేసినా మా కాళన్న ఈ బక్కు పలుచని మాత్రాధాతకుడు ఇంతటి ఆజాద్ భాషియా? అంటూ ఈవిక్తి యాకోడమ్మ ఒక విధంగా అబ్బురొన్న పొందింది ఇదంతా పూర్వజన్మ సుత్యత విశేష ఫలమే కానీ కావాలంటూ చేసుకున్న చేపం కానీ, నటనకానీ కాదు సూటికి మారుపొట్టు నేను చూచి వ్రాస్తున్న నిజం ఎంతటి మహానుభావులకు దక్కాతుంది ఈ వైభవం

పుష్పల సాహచర్యంతో నారకునువాసన సంత్ర మిందినట్లు తండ్రి వంటి కాళోశ తమ ఆనన్దిధానంతో కూడ నమ్మ మరుతక ఈ రెండు మాటలు శ్రద్ధాజలిగా బ్రహ్మస్తూ నమ్మ దన్యమ కావిస్తున్నాయి కాళోశ గారికి నేనంటే అభిమానం మితృకుటం జానపదపాట, జాంటితెనె, మీగడ పెరుగు, పనిసవ్వె, ఎంతముద్దో? ఎంత సొంపో? ముద్దులమూట, మురిపాల దొంతి, ముచ్చిట్లు దండ తెలంగాణపు తెలుగంటే అయనకంత మురిపం అంత పండుగ అసాంటి కాళన్న ఆ భావల విందముగ్గి ఈతలు గొట్టినదే, అయనగని దా మీది ఆరివారంతోటి, ఎవరన్న పెద్ద పేరు వోయిన రాతగాండ్లు తెలంగాణపుమాటల రాసినం జెర జాడుండి అంటు అడ్డె, ఆ పుస్తకాన్నితెచ్చి అడిటు తిప్పి నూనీ 'అచ్చుపైన పల్కునదీని యాన అంటాం? మీరనే యానల మా యాకోడమ్మ, ఆమెని యాకోదారక్తి, గురిటురాక్తి, ఆమె నాడ్చి వోడి అంటు తెచ్చిందని దగ్గరి కొచ్చినమగవాళ్ళు తెచ్చివ్రా అణంగా ఆ ఆప్యాయతకూ, ఆ అనురాగానికి, నిచ్చుల్పడమైన ఆ మనసన్నకు చేతాలెక్తి నమస్కరించి శ్రద్ధాజలి ఘటించడం తప్ప ఏముంది ఋణవిముక్తికి నమస్కార పరంపరలతో పెలపు తండ్రి!

18 నవంబర్, 2002, ప్రజాతంత్ర

మొక్కవోవి దైర్యం ఆయన

- కేశవరావు జానక

అనుకున్నది అనుకున్నట్లుగా నిర్ణయంగా చెప్పే విజయవంతమైన మొక్కవోవి వ్యక్తి ఆయన అంటూ తెలుగువాడు ఉద్వేగం వాయుకుడు కేశవరావుజానక అన్నాడు ముద్రావారం కాళోజీ మరణానంతరం ఒంటరిగా ఆలోచిస్తూ నిలచున్న జానకను ప్రజాతంత్ర కదిపిన అనంతరం ఆయన అన్నమాటలవి తనకు స్ఫూర్తిదాతగా చెప్పుకున్న కాళోజీ గూర్చి ఆయన వివరిస్తూ మొక్కవోవి దైర్యం మొండికతనం ఆయన లక్షణాలని అన్నారు అన్యాయాన్ని ఎదిరించడంలో ఆయనకు ఆయనే సోదరి అంటూ, తప్పుడి జరిగితే ఎంతటి వారివైనా ఎదిరించడమే ఆయన లక్షణమన్నారు రాజ్య హంసపై నిత్యం పోరాటం

సాగిస్తున్న ఆయన ప్రజా ఉద్యమాలలో సైతం తప్పుల్ని సహించేవారు కాదని అన్నారు మహారు ఇద్దరైతే క్రితం మొదటిసారిగా వచ్చింది ఓటు హక్కును బహుమతిగా లని ఎలుపునిచ్చగా కాళోజీ ఓటు హక్కు ప్రజాస్వామ్యమై నదని ప్రకటిస్తూ మొదటి బోర్డు చేశారని అంటున్న పాతలన్న లో తిరిగిరాని చెప్పారు తెలుగు భాషలోనే గానరాదు మరారి భాషలోను ఆయనకు ప్రావిణ్యత ఉందన్నారు 50 ఏళ్ళ గానం తరువాతకూడా ఆయన ఒక సందర్భంలో మరారిలో అద్భుతమైన ప్రసంగం చేశారని ఆయన గుర్తు తెచ్చుకున్నారు చివరిసారిగా విప్లవలో ఆయన చికిత్స పొందుతున్నప్పుడు తాను మాట్లాడినట్లు ఆయనతెలిపారు

♦ ♦ ♦

కాలానుగుణ్యమైన 'ప్రశ్న'కు చిరునామా ఆయన!

- ఎ.బి.కె. ప్రసాద్

జాలూవా రచనల మహాకవి జామిని 'కాత్త లోకం' కవితలో కవుల గురించి శ్లోనించిన అశాభావం ప్రజాకవి కాళోజీపట్ల అక్షర సత్యమై మార్పుంది 'సుకవి జీవించు ప్రజల నాలుకలయందు' అరు దశాబ్దాలపాటు అవిచ్ఛిన్నంగా నిరంతరాయంగా తెలుగునాట ముఖ్యంగా తెలుగువాడంలో ప్రజాభ్యుదయ పోరాటోసం సాగుతూ వచ్చిన సాంఘిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక ఉద్యమాలన్నిటినీ తనలో ఇమడ్చుకుని, వాటిలో పాల్గొని వాటితో ఏర్పడిన అనుబంధాన్ని కవితాపరంగా, కథాకథనంగా, అభ్యుదయం గా అందించిన కాళోజీ నారాయణరావు ఇప్పుడు లేక పోవడం కానీ, ఆయన వదిలివెళ్ళిన ప్రజా ఉద్యమాల స్ఫూర్తిని సామాజిక బాధ్యతలు గుర్తించిన కవులూ, కళాకారులూ, రచయితలూ భద్రమధురమోదగిన వారస త్వంగా భావించాలి ఎన్ని ఉద్యమాలు, ఎన్నెన్ని రాజకీయ

సాయలూ ఎన్ని పక్షాలు ఎన్ని 'జనాలు', మరెన్ని సాంస్కృతిక శాఖలు కదలిన అరవయ్యేళ్ళలో ఏటస్సెంటితోనూ సంబంధభాంధవ్యాలున్న కవి కాళోజీ జీవితాన్ని ఆయన రచనా వ్యాసంగం నుంచి రేపేదేని యాత్రలకు అలాగే తన రచనను జీవిత పరిధులను దాటించి నడవలేదు! ప్రజల కష్టసుఖాలు అవి అధారంగా సాగిన ఉద్యమాలే ఆయనకి కవితా వస్తువులయ్యాయి 'అర్యసమాజం' నుంచి ఆంధ్ర మహాసభదాకా, నిజాం వ్యతిరేక పోరాటాల నుంచి భూస్వామ్య వ్యతిరేక ప్రజా పండులన దాకా, కాంగ్రెస్ ఉద్యమాల నుంచి కమ్యూనిస్టు పోరాటాల వరకూ, స్వాతంత్ర్య సమరం నుంచి పౌరహక్కుల సాధ నోద్యమాల దాకా, ప్రతిపక్ష కవి పాత్ర నుంచి మానవ హక్కుల పరిరక్షణోద్యమాల వరకూ, కాళోజీయ తెలుగు వీరుల స్ఫూర్తిలోనుంచి ప్రజాస్వామ్య తెలుగువా ఉద్య

మండాకా ఎమ్మెల్యేల బదిలీ సుందీ ఎన్నుకున్న ప్రజా ప్రతి నిధులను నిగ్గజీవీ నిగ్గజీవీ ప్రజాస్పందనవరకూ అభ్యుదయ కవితా ప్రస్థానం సుందీ విప్లవ కవితా మహాప్రస్థానం వరకూ కాళోజీది ఒకటి గొడవ, ఆ గొడవ ప్రజల గొడవగా అదే తన గొడవగా 'వా గొడవ'గా చివరికి అత్యుత్పాత్య 'ఇది వా గొడవ'గా మనందరికీ అత్యయ మైన మనలోని గొడవగా ఆవతరించింది! తెలుగు భాషా సంస్కృతుల పునర్నిర్మాణానికి, వాటిని ప్రజాయుక్తం చేయ దానికి ఈ తపన వడినవాడు మన కాళోజీ ప్రజా జవనంతో 'పెనవేమకుటాయి'న కవి జీవితానికి శాంతి ఉండదు విశ్రాంతి వుండదు సామాజిక పరిణామాలపట్ల చలించి, స్పందించే కవి కళ్ళలో కన్నీళ్ళతోపాటు, ఎకబిందిన పరిస్థితు లకు నిరసనగా ఆ కళ్ళ దింతవిష్కలపుతాయి అలాంటి సందర్భాలు కవి కాళోజీ జీవన సమరంలో ఎన్నెన్నో స్పందిన అయిన కవితాభివ్యక్తికి కుందెన! కాళోజీ కవితా లి జీవనది, తరులలోని పాతే ప్రవాహం వ్యక్తిగా ఓ అవిశ్రాంత పోరాట యోధ సాహస ప్రజల తరపున 'వకాలా' వహించిన కళ్ళవంతులైన పృథ్వీకులు ప్రశ్నకు ప్రగతికి మార్గంగా భావించి సదా ప్రజల తరపున ప్రశ్నలకు కవితా రూపం తోడిగీ పాలకులనుండి సమాధానాలు రాబట్టి కళను ఆయుధంగా మార్చుకున్న కవి! అతని కవిత కాలానికి వేసిన కళ్ళం తలపుల తలుపులు తెరిచిన గొల్లెం అదే కాళోజీ కవితా హారతిపల్లెలో! వేలలుగా చిన్ననాట ఏడెనిమిదేళ్ళు కొద్దిలకు వెళ్ళి వస్తున్న కాళోజీ క్యాసిం దింది లాయర్లప్రాక్టీసు కన్నా న్యాయస్థానం వెలుపల ప్రజాన్యాయస్థానంలో నేనని మరవరాదు! అన్యాయం, అక్రమం, అత్యాచారం, ఎక్కడ జరిగినా కాళోజీ స్పందిం దాడు తన గొంతు కలిపాడు ప్రజలకు గొంతునివ్వాడు వేలలుగా తన ప్రాక్టీసుగురించి లానే వ్యంగ్యంగా ప్రస్తా వించుకుని ఒక సందర్భంలో యిలా 'పేర్కొన్నాడు 'సాహిత్యం లో'పనిచేమా నేను 'పెద్ద వేలలునని పేరు, వకాలతల నేమా మంచి కవిని, వకాలతల ఇంటిపేర్ల లేనివాడనని 'పేరు వాండ్రకి సాహిత్యం తెల్వది, కన్నులకి వకాలతో తెల్వది ఎరుక లేనివాడన్న పర్సనలిటీ యిస్తూ! 'పెద్ద జోకే మరి!'

'చెల్లని జరపలేం చెప్పితోని కొట్టలేం !

అంగ్ల కవితా ప్రపంచంలో గొప్ప ప్రసిద్ధుడైన కవి కోలర్లిగి నత్తం మాట్లాడవలసిన అవసరం గురించి ఒక చోట యిలా అన్నాడు "నిజాచ్చే నత్తాచ్చే అచ్చి సమయాల్లోమా చెప్పారీ అయితే ముఖ్యంగా నిజం చలకడమే ప్రమాదకరమైన సందర్భాల్లో ఆ నిజాన్ని చెప్పి తీరాలి!" తెలుగువాడు సాగిన అన్ని ఉద్య మాల సందర్భంగా, సాంఘిక, రాజకీయ పరిణామాల పూర్వరంగంలో కాళోజీ నత్తవాడిగానే వ్యవహరించాడు ఆమాత్యులకు వీడకలగానే ఉన్నాడు! ఈ సైనిక కాళోజీ జీవితంలో ఎందుకు ఎందుకున్నాడు? అందులో సాదృశ్యం మరారీ సాహిత్యంనుండి 'పేర్కొన్నాడు శివుని లింగం మీద ఒక తెలు పొయ్యివాడు మహాదేవుడు లింగం ముందు కూచుని వున్నాడు వాడు తెలుని చెల్ల జరిపితే కాదేస్తే చెప్పే తీర్థమంటే లింగానికి శివునికి ఆవచారం కాబట్టి చెల్లనే జరపలేం, చెప్పితోని కొట్టలేం అట్లే అధికారం కూచుని అన్యాయాలు చేస్తున్న ఇద్యాదులు అందరూ లింగం మీది తేచ్చ! చెప్పితో కొడతా మంటే పాటేమాకాళీ, ప్రభుత్వానికి అవచారం! ఈ సామెత కాళోజీ కవితాత్మను సూటిదనంతోనేగాక మూలైన పొటు దనంతోకూడా ముందుకు వడించింది ఉంటుంది! అతి సామాన్యమైన భాషలో ప్రజల గుండెగొంతువల్లో మాట్లా డించిన కవి కాళోజీ తెలుగు వారి మనస్సులో మరో వేమనగా, సామాన్యుల కాదునగా విరిచిపోతాడు! అతను కుల మత, వర్ణ, వర్గరాపాత్య సంస్కృతి ప్రియుడు, నిష్కళంక ప్రజాశక్తి ఆ హోదాలో కాళోజీది పాలరాట్టన, సిగరే, మయకేసీపేర్ల, గడ్డరే వ్యక్తిత్వాలు మూటగట్టుకున్న మూర్ఖత్వం భ్రామలకు, పల్లెవాసులకు కాచింది పదా క్రియకున్న కాళోజీ హింసను నిరసించినవాడు, ప్రజా హింసను ఖండించినవాడు, ప్రజల ఆత్మరక్షణార్థం ప్రతి హింసను సమర్థించినవాడు కవనానికి జీవనానికి మధ్య వైరుధ్యాన్ని దరిచేరనివ్వనివాడు నరులను పీక్కుతినే నరహంతకులన్ను చోట నరసింహుల అవతారాలను అవాహనం చేసి ఆహ్వానించినవాడు! ఈ ప్రజాతత్వం జీర్ణింపుకున్నందుననే కాళోజీ 'హింస పాపమని యెంచు చేకమున/ హేట్లరత్నమింతెన్నాల్లో?' అని ప్రశ్నించగలిగాడు!

ప్రజా సమస్యలు తలెత్తినప్పుడల్లా ఆయన దృష్ట ఇజాల పరిహాస్యలు కూడా అధిగమించి స్వతంత్రంగా వ్యక్తిత్వాన్ని మొహారు చేసుకుని ఆశ్చర్యచకితులై చేస్తూ వచ్చింది! ఈ దోరణి 'వాయిజం' (1931) కవితలో చురకొట్టవచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది

'నాకందినది నాది

నాకందనది మనది

నానా యజ్ఞం కడుగునచూడ

'వాయిజం'దే అగువేరును జాడ'

విజాం నీరంకుశ పాలనలో ఒకవేరి వరంగల్ లోని పరిస్థితులు విచారించి పోయిందుకు నాటి ప్రధాని మీర్జా ఇస్మాయిల్ వరంగల్ వస్తున్నాడని తెలుసుకుని కాళీజ ఆంతకు ముందు తనను ఇల్లా నుంచి బహిష్కరించిన ఘట్టాన్ని అనరా చేసుకుని ఇస్మాయిల్ 'ప్రధానికి బహిరంగ లేఖ' పేరిట ఒక ఉత్తరం రాశాడు అందులో కాళీజ వరంగల్ లో కాంతిని నిలకొల్పటందుకు మువ్వపోతున్నానీ ఆ పరిస్థితికి నేను కారకుడిననీ జిల్లానుంచి వస్తూ బహిష్కరించిరావ్ నేను వరంగల్ లోకినీ నేను లేనప్పుడు అక్కడి పరిస్థితులు విచారించేటందుకు పోతున్నానీ నన్ను కూడా నిషేధం తీవ్రమై దానికి నేనెట్లు కారకుడినా నా ముందే విచారించు దాని మీద ఏ క్లిష్టమైనా నేను సిద్ధం కాని నన్ను తీవ్రపాతంక సువ్యవహారం విచారణ చేస్తే మాత్రం అది బూటకపు విచారణవుతుంది' అని రాశాడు! కాని ప్రధాని ఈయన్ను పిలవలేదు ఆ పురుషాకే కాళీజ కొన్ని ప్రశ్నలతో ఓ గేయం రాశాడు 'కొటగడల మధ్య భూని జరిగిన చోట/ గుండాల గుర్తులు గోపరించినవా?/ బాజాల్లో బాలకుని బద్దెంబుతో పొడుగు/ బద్దామనేమైన వనగట్టివా?/ మహాధీశ్వరులు జోహారుం అనువారు/ యుక్తు చేరి అంత యాపిష్టిసార?/ కాలానుగుణ్యమో కాళీజ ప్రశ్నలకు/ క్షణక్షణమే భాషామే అంటావా? ఈ ప్రశ్న కవితను సువరం ప్రశాసనెత్తి 'గోల్కొండ' పత్రికలో 'నూకైన చూకైన ప్రశ్నలు' పేరిట నాకా కీర్తిగా ప్రచురించారు! ఈ ప్రశ్న కమ్యూనిస్టులమీద ప్రభుత్వాలు నిర్బంధ విధానం విధించి ప్రజలను ఇబ్బందుల పోల్చిస్తున్నప్పుడు కాళీజ 'తీర్పు' గేయం (1945) దాం ప్రజా సంస్కృతి పరిగొందించిన ఫలితము తప్పక లైలుపడుతే' అని నిరసన తెలిపాడు

'వద్ద విభూషణ'గా మారిన 'ఇతరనాక' మనిషి'

అంతగాదు 1978లో చెన్నైకి హయాంలో రాష్ట్రంలో రమణాబి శేషు సందర్భంగా పోలీసు కస్టడిలో నిందితుల్ని చిత్రహింసల పాలుచేయడాన్ని నిరసనగా ఏమంటానో మళ్ళి చెప్పానా? అంటూ ఓ కవిత రాశాడు కాళీజ అందులోనూ సమాధానాలు కొడుతున్న ప్రశ్నలు పరంపర! మురా మనిషి మర్రిచెన్ను ముఖ్యమంత్రివా? నీవు/ నిరసన తెలిపిన ప్రజలనే నీకి బాహులంటావా? సంఘద్రోహ శక్తులనుకు జనులకు యేమిస్తావా? ఉత్తరం జేసి ప్రజల/ సుగ్రహదులంటావా? నిరసన తెలుపక బతుకుట పొరధర్మమా? కాళీజ యొక్క కాళీజ అడుగుతాంకు ఏమంటానో మర్రిచెన్ను?

అలాగే, పి వి కుటుంబాలవారు అనాడు 'భూస్వామ్యపద్ధతి'గా చెలమేటి అవుతున్న రోజుల్లో కాళీజ ఇతరనాక మనిషి, అతని దగ్గరకు పోవద్దని' ఎ పి చెప్పారంటేవారట, కాని కాళీజ మననూ, నడకా తెలిసిన పివి ప్రధాన మంత్రిగా ఎదిగినప్పున తరువాత అదే ఇతరనాక మనిషికి 'వద్దవిభూషణతో' నత్కరించవలసి రావడం తెలుంగానా బ్రాహ్మచరితంతో, తెలుగువారి ఉద్యమ సంప్రదాయాలతో 'పెనవేసుకుపోయిన కాళీజ వ్యక్తిత్వానికి జరిగిన గుర్తింపు, పురస్కారంగా భావించాలి అంత మాత్రాన, 'వద్దవిభూషణ' పురస్కారం తరచూ కూడా కాళీజ ప్రజాపక్ష కవిగానే నిర్దిష్ట నిరసనగళంగానే, 'పెద సాదల ప్రజాస్వామ్య తనవ గుండెల పన్నుడిగానే దివర దాళా నిలబడిపోయాడు ఇది అందరికీ సాధ్యమయ్యే పనివాడు కుడుమిస్తూ పంథగగా భావించే రోజుల్లో కాళీజ వ్యక్తిత్వం ప్రజావక్త రచయితలందరికీ శిరోధార్యం కావాలి ఎందుకంటే 'కాళీజ కథల్లో' 'అమభవంచేసి అందోళనలో' కొట్టుమిట్టాడుతున్న ఓ గుడ్డగులలాగా వర్షాత్రా 'అందవార సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించవలసిననే వచ్చి కార్యసాధనలో జీవితాల్ని అర్పించుకునే' వాళ్ళున్న మన సమాజంలో కాళీజ వ్యక్తిత్వ విశాసం ఓ దిరుదిమైనా ఉపయోగపడాలి ఎందుకనీ? ఒకప్పుడు ఆయన మిట్టలు కొండరు 'నలుగురితో ఎందులో' కూర్చున్నా, ఏవోవంలో తూర్పున్నా సుదా వర్షాక విషయాలే మాట్లాడతానో ఎంతోపూ, ఎందుకు?

అని ప్రశ్నించినప్పుడు కాళోజ్ యిచ్చిన సమాధానం ఒక ఒరపిటి రాయగా యువతరం భావించాలి కాళోజ్ సమాధానం యిది 'సమాజంలో సంబంధం లేదనే బతుకు మీరెట్లు బతుకుతారు? అన్నాడాయన! అందుకే సాక్షిల కన్నా ఎక్కువగా 'సమాజాన్ని' గురువుగా భావించాడు కనుకనే కాళోజ్ స్పందన తూడా సమాజ బద్ధమై ఉంటుంది తరచుగా బహుశా ఈ దృష్టితోనే మొత్తం తనకు 'సాక్షిత్వం' (పాతివ్రత్యంలాగా) అంటూలేదని ఓ కొత్త పదాన్ని తూడా స్పందించాడు! ప్రజల గొడవనే తన 'గొడవ'గా భావించుకుని ఇప్పటి దాకా మన మధ్య మెసలుతూ వచ్చిన మన ధ్రియమైన 'అతిథి' కాళోజ్! అందుకే జీవన సందర్భంలోని చివరి క్షణాలను తూడా చట్టమైన ఏవాలో ముందుగానే స్వగతం' పరిశీలనవాడు కాళోజ్ అతిథివారి ప్రతిప్రతి

అవని విడిచి వెళ్ళుతాను నే పాతని ఎత్తులేదు నే జాడని లోతులేదు కంటకాల మధ్య నేను కాలినడక నడిచినాను

ఈ 'స్వగతం'లో కాళోజ్ మొత్తం మానవుని జీవన సరళిని విశ్వచక్రగతిలో ముప్పైయి పాదాల్లో బలంగా, బరువుగా, సారంగా గుణపారంగా, ఆనుభవాల మూటగా తరతరాలముల్లగా మనకి అందించాడు! అందుకే మనమూ కలకంఠము పండిన నీరు మోపురి అని ప్రజాకవి కాళోజ్కి మనసార నివాళులర్పిస్తాం తెలుగు వీరుల ఓరుగంటికి రుద్రుల, వీరభద్రుల కాకరీయ శౌర్యప్రజాపానికి వారసత్వంగా కొనసాగింపుగా జరుగు తున్న ప్రజానుగుణ్యమైన ఉద్యమాలకు యిది కాళోజ్ సంస్కరణ నివాళి!

నిరసనకు నిలువెత్తు ప్రతీక కాళోజ్

- కోపం సంపత్కిమారాచార్య

అవ్యాయాప్తి అధర్వాప్తి ఎడమండటంలో, ఏళ్ళ రింబటంలో స్వవరణేదం లేని వ్యక్తులు చాలా అరుదుగా వుంటారు వరంగల్లును గురించి భావించగానే కళ్ళ ముందు కళ్ళలో మెణుగురులతో, కన్నీళ్ళతో పాక్షాత్తురించే ఆ అరుదయిన వ్యక్తి కాళోజ్ వరంగల్లంటేనే నిరసనర్పనకి ప్రతీక ఆ ప్రతీకకు ప్రతిరుపం కాళోజ్ దాదాపు నా పన్నెం డన ఏటిమంది, అప్పుడప్పుడే లోకం తెలియటం మొదల యినప్పటినుంచి ఇప్పటిదాకా ఆయన్ను చూస్తుంటే ఆయన విలక్షణ వ్యక్తిత్వం అనవరతం నన్ను ఆశ్చర్య చకితుణ్ణి చేస్తూనే ఉంది ఎక్కడా వీటలువాళని, రాజ సతని వ్యక్తిత్వం ఆయనది అదే అన్ని చారులవారికీ ఆయన్ను అత్యీయుణ్ణి చేసింది

ఆయన్ని గూర్చి అనుకోనే ప్రతిసారి నా చిన్ననాట మనస్సులో నాటుకొన్న ఒక విలక్షణమయిన దృశ్యం కళ్ళ గమతూ ఉంటుంది ఆయన్ని నిజాం ప్రభుత్వం, వరం

గల్లో ఉలకటం మీద అంక్ష పెట్టి ఆయన్ని తరిమేసింది ఆయన వరంగల్ విడిచి వెళ్ళే రోజు టాంగాలో వరంగల్ స్టేషనుకు వెళ్ళున్నాడు మేమందరం చిన్న పిల్లగాళ్ళం ఆ టాంగా వెనుక ఉరుకుతున్న చీతులు ముందుకు సాచి పోవద్దు పోవద్దు అంటూ ఒర్పుతున్న ఆయన చీతులు సాచి అగండిరా, అగండిరా అని అరుస్తున్నాడు ఆయన కళ్ళలోంచి నీరుగారుతున్నది ఈ ఉరుకుతున్న ఈ పొరగాళ్ళకు ఏ బండి టక్కరయితుందో, ఏ బండి కింద పడి చస్తో అని ఆయన భయం అంతలో ఎవరో పెద్ద వాళ్ళు మమ్మల్ని అని పట్టుకు గుంజాకపోయారు టాంగా వేగంగా పరుగెత్తించి కనుమరుగయింది అలాడు మా మనస్సులు ఎట్లా ఆలోచించాయో, ఏమనుకున్నాయో గాని, ఆ తరువాత ఆ దృశ్యాన్ని భావించినప్పుడు సీతా దేవిని అడవిలో వదిలిపెట్టి పోతున్నప్పుడు, ఆ పోతున్న రథాన్ని చూస్తూ ఏడుస్తున్న సీతమ్మ కళ్ళగడ్డది అప్పుడు

మాకు పొగుతున్న ఉద్యమాన్ని గూర్చి రాజకీయాల గూర్చి అవగాహన లేదు గాని, ఆయన వరంగల్లో విడిచిపొతున్నాడంటే ఏదో దిగులు ఏదో ఏడుపు

ఆ రోజుల్లోనే మొగిలయ్యనమ్మ రజాకార్లు భూరంగా హత్యచేశారు వరంగలంకా అట్టుడికినట్టు ఉడికిపోయింది పరామర్శించటానికి అప్పటి వైజాం ముఖ్యమంత్రి మీర్జా ఇస్మాయిల్ వస్తున్నాడని వార్త వరంగల్లోకు కాళోజీ రాల్చేడు నిషేధం వైది అందుకని మీర్జా ఇస్మాయిల్కు ఒక బహారంగ కవిత ప్రకటించాడు ఆయన వరంగల్ వచ్చి ఏం చూసినట్టు? ఏం తెలుసు కొన్నట్టు? 'కొట గోడల మధ్య ఖాను ఇరిగిన చోట/ గూంజాల గుర్తులు గోచరించినవా?' అని అనేకంగా ఇరిగిన ఫోరాలను ప్రస్తావించి చివరకు కాలనుగుణ్య మగు కాళోజీ ప్రశ్నలకు / కల్లెరగా చేసి ఖామోసు అంటావా? అని నిగ్గహితు ప్రజావరంగా ఎత్తిన గొంతు ను అతిచివేయటం, నొక్కి, వేయటం పరిపాలకులకు తరతరాలుగా అలవడిన విద్య 'ఖామోషి అంటావా? అనటం అందుకే కాళోజీ ఏది ప్రశ్నించినా అది కాలాను గుణ్యంగా ఉంటుంది అందుకు కారణం ఆయన కాలానికి నిత్యం ప్రతిస్పంది ఆయన మాట, ఆయన కవిత్యం ఆ స్పందనకు అధివ్యక్తి రూపం అందుకే ఒక పారి, 'కాళోజీ మాట ఇదీ కల కాదు, కత కాదు, కాలమే పరికించెరా' అన్నాడు ఆయన్ను తలుచుకొన్నప్పుడల్లా ఈ పంక్తులు చెప్తల్లో మారుమోగుతూ ఉంటాయి నిజానికి ఆయన కంఠం ఆయనదీ కాదు అది కాలకంఠం

ఆయన అంధ్ర మహాసభలో వనిచేసాడు కాలినులో పనిచేసాడు అనేక ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నాడు ఆయన ఎన్ని చేసినా, ఎక్కడ పని చేసినా, మౌలికంగా అర్థ సమాజం తెలంగాణా జన జీవన చైతన్యానికి అర్థ సమాజం పాలుపడిన తీరు, విద్యార్థాన్ని ఎదిరించిన తీరు, స్వదర్శాన్ని సంస్కరించుకొన్న తీరు ప్రత్యేకంగా పరిశీలించవలసిన అంశం అది చేసిన గొప్ప కృషి ప్రధానం లోకి రాని కారణంగా మరుగున పడిపోయింది నిజాం నవాబు కాదు మీద బాంబు పేరిరి విఫలమయిన వారా యణరావు అర్థసమాజంయందు ఈ మొదలయిన కార్యకలాపాలన్నీ ఈవాడు వెలుగులోకి రావలసిన అవసరం, యువతరం తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఎంతయినా

ఉంది అట్లాంటి అర్థ సమాజంయందు కాళోజీ అర్థ సమాజం నుండి రూపకవచ్చిన వాగాన్ని కాళోజీ ప్రజా వాణి ఆ వాళ్లలో దాచిపెట్టి కాళోజీ మా విప్లవ పీఠాలు

హిందూ ముస్లింలు తన పెండు కళ్ళు అంటూ నిజాం ప్రభువు ప్రవేశపెట్టిన సంస్కరణలోని కుట్రలను కూపాకాన్సి ఎందగట్టిన కంఠం కాళోజీ కంఠం ఆ సంస్కరణలో దాగి ఉన్న నిజాం పక్షపాతాన్ని బయట పెట్టింది కాళోజీ కవిత నిజానికి కాళోజీ కవిత్యం రాయ లేదు తాను కవి గా సుప్రతిష్ఠకుడు కావాలన్న ఉలలాటమూ లేదు కాని దిట్టమేమిటంటే ఆయన పరికించి కవిత్యమయింది జనం గొడవ తన గొడవ అయింది ఆయన ఏ పార్టీ వాడన్నది ప్రధానంకాదు నిజానికి ఆయనే ఏ పార్టీ వారు కాదు ప్రజాక్షేమం కోసం క్షుణ్ణ చేసే అన్ని పార్టీలూ ఆయనవే ప్రజా వ్యతిరేక చర్యలను చేసే ప్రతి పార్టీకి ఆయన విరోధి రాని వారాయబరెత్తి, అద్దం ఎల్లారెడ్డిల అప్రయ్యలను కమ్మానిస్టులు హత్యచేసిన ప్పుడు ఆ క్రొవ్యాన్ని నిరసించింది కాళోజీ కంఠమే ప్రజా ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనే సందర్భంలో 'ఓడిచ్చినప్పుడే ఉండాలి బుద్ధి అంటూ ప్రజలకు ఉద్బోధించింది కాళోజీ కంఠమే 'ఖరమే పేరుతో ఒక సంవత్సరముంకాలా' అంటూ వెక్కిరించింది కాళోజీ కంఠమే ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఏర్పాటుకావటంలో మహామూల కుట్రలను బహారంగపరుస్తూ శాసనసభలో గొంతు దించుకొని ఆరిచిందీ కాళోజీ కంఠమే ఇట్లా ఎన్నయినా వచ్చేదానిలు కాళోజీ ప్రతిస్పందనకు ఉదాహరణయేకో వచ్చు ఇందుకు ఆయన వయస్సుకో నిమిత్తం లేదు నళ్ళల్లిళ్ళు ఉద్దేశ్యాన్ని ఆయన ఎంత అధిమనిస్తాడో, వారి కార్యచరణలోని త్రూరత్నాన్ని అంతగానే నిందిస్తూయిన ఓట్లను వ్యతిరేకించి, ఓటువేసిన వాళ్ళను శిక్షిస్తున్న నళ్ళల్లిళ్ళను తాను ఓటువేసి, నన్ను శిక్షించండి అంటూ ఎదురుతిరిగిన వ్యక్తిత్వం ఆయనదీ ఓటు హక్కును ఉపయోగించుకోవటం ప్రతి బిరుద పాత్ర అందుకే ఆయన ప్రజాస్వామికంగా బిర్ర హక్కుల కోసం దివరి శ్వాస పీచ్చేదాకా పోరాడుతూనే ఉన్నాడు

వైసా బారతదేశం మీద దుర్భాకముణ చేసిన ప్పుడు, పాకిస్తాన్ అనసవర యుద్ధం చేసినప్పుడూ ఆయన

'ఖామోమ' కాలేదు 'కుది విజయం మనది నిజం, కలం కుంచె కదలాడెన్' అంటూ పుంఖామపుంఖంగా కవితలను వెలువరించాడు ఆయన కవితల్ని తొలిసార్లునుంచి చివరి దాకా ఒక కాలక్రమంలో గుదిగుచ్చితే దేశం ఉద్యమాల వడవడికలు అవగాహనకు వస్తాయి

ఆయన కేవలం మాటలతో పరిపెట్టుకొన్నవాడు కాదు ఎదుర్కొన్న రోజుల్లో ప్రస్థానానికి కథను తొలి తిరుగు బాటుదారు కథగా ప్రభావం చేసిన వాడు కాళోజీ మరి సాహిత్య రంగంలో కథలూ పాటలూ రాయటమే కాక, అనేక సాహిత్యసంస్థలను నిర్వహించి, అనేక మంది యువ రచయితలకు ప్రోత్సాహం కలిగించిన శ్రీయాశిరి వానమామలై వైరదాదారుల్యంగాలి తొలి కవితా సంకలనం

'మతుమాల'ను వెలుగులోకి తెస్తూ వరంగల్లు రామలింగ శృంగారయంలో ఆయన నిర్వహించిన సభలో నేను ఉండటం నాకు విలక్షణమైన అనుభవం ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడినప్పుడు పాములపర్తి సదాశివరావుతో కలిసి తెలంగాణా ప్రత్యేక సందిక వెలువరించాడు వికలాంధ్ర కావాలని అవ్వారు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో తెలంగాణాకు ఐదు ముఖాలుగా జరుగుతున్న అన్యాయాలను నిరసనైనా ప్రత్యేక తెలంగాణా కావాలని అన్నారు మంచికోసం పాటు పడటం చెడును నిరసన పూర్వకంగా ఎదిరించటం కాళోజీ మూర్తిమత్వం ఆయన పరమపదించారంటే నమ్ముబుద్ధి కావటం లేదు ఎందుకంటే, భౌతికంగానే తప్ప ఆయన మండించిన జన చైతన్యానికి మరణం లేదు ఆయన అమ్మతుడు ఆయన ముందు విజ్ఞానాల్నే జోపట్టు అంటే 'ఎందుకురా' అంటాడేమో!

ఒరిగిన ఓరుగల్లు కోట స్తంభం

- పెల్లం చంద్రశేఖర్

ఓరుగల్లు పేరు వినగానే మనకు వెంటనే స్ఫూరించేది కాకతీయులు ఆ తరువాత గుర్తుకువచ్చేది ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరాజే ఈసా తెలిసినప్పుటి నుంచి ఆయన అస్తమించేవరకు 38వ పదిలో పదినా కూడా కాళోజీ నిత్య ఉద్యమ వెలుబాటుకే పండు ముడుసరి వయస్సు ఆయన దేశానికే తప్ప ఆయన ఆలోచనలకి ఎప్పుడు పడవోళ్ళ యువకుని ఉడుకు రక్తమే అవతలివాడు ఎంతటి ఉన్నతస్థితిలో ఉన్నా సగటుపౌరుని హోదాలో వుండించడం, నిలదీయడం, ఎదిరించడం కాళోజీ లక్షణం ఎప్పుడూ రాజ్యహింసను నిలదీసే గళమే కాకుండా విప్లవం ముసుగులో నల్లల్ని చేసే హింసపై కూడా కాళోజీ ఎదురుతిరిగి నిలదీసిన ఉదంతాలన్నీ కాళోజీ మూడో సారి చెప్పుకునే విప్లవకారు లకు కూడా ఆర్థికంగా కొరతరాని కొయ్యగా ఎన్నో వర్గా యాలు ఈయన ఎదురుతిరిగారు 1994 శాసనసభ

ఎన్నికల సమయంలో ఓటింగ్ బహిష్కరించమని పిస్తూ వార్ పిలుపునిచ్చింది ఓటు వేయాలా వద్దా అనేది పౌరునికి రాజ్యాంగంనుంచి ఎంతమించిన స్వేచ్ఛాయుత హక్కు దీనిని వద్దనడానికి వచ్చేటట్లు ఎవరవకాళోజీ ఎదురుతిరిగారు ఓటు వేయడానికి నేను వెళ్తున్నాను, మీకు చేకవైతే నా చేయి నరకందని కాళోజీ చేసిన ప్రళయ బ్రెజిస్ సైనికుల తుపాకి తూటాలకు ఎదుర్కొన్న కల్పాంధని ఎదచూచిన లాలూజవతిరాయని తలపించ చేస్తుంది అలాగే ప్రధానమంత్రి పి వి నర్సింహారావు హయాంలో తెండ్ల ప్రభుత్వం 1992వ సంవత్సరంలో కాళోజీకి పట్ట విధూహణను ప్రకటించింది వర్కార్ కితామను తీసుకో వద్దు తిరస్కరించడం విప్లవకవి వరవరావుతో పాటు మరెందరో కాళోజీ సూచించారు పట్టవిధూహణ యిస్తా నన్నాడు (పివి), వద్దన్నాడు (వివి) ఇద్దరు నా వారో అందుకే తీసుకుంటున్నావని వద్దన్నవారి వాదనను మన్ని

తంగా తిరస్కరించాలి దానిన గత 2001 డిసెంబర్ 28న రాత్రి హత్యకాండ్ పోలీస్ స్టేషనును నశిపెట్టేందుకు తెల్లారేవరకే నలుగురిని ఎన్‌కౌంటర్ పేరిట కాల్చి చంపినప్పుడు కూడా కాళోజీ తీవ్రంగా స్పందించారు పోలీసులు వచ్చి వస్తూ చంపేసి కూడా ఎన్‌కౌంటర్‌లో కాళోజీ హతమయ్యా ఆశ్చర్యం లేదని ఆయన వ్యాఖ్యానించడం ఆపుట్లో పోలీసు ఉన్నతాధికారుల గొంతులో వచ్చి వెలక్కాయపడ్డట్టు చేసింది అవ్యాయాన్ని ఎదురించే వాడే నాకు ఆరాదున్నదని కాళోజీ పదే పదే వ్యాఖ్యానించేవారు తెలంగాణాకు ప్రత్యేక రాష్ట్రం కావాలన్నది కాళోజీ చిరకాల వాంఛ తెలంగాణా రాష్ట్ర సమితిని ఏర్పాటుచేసే ముందు కే చంద్రశేఖర్‌రావు కాళోజీ నారాయణరావు అశిర్వాదం తీసుకున్నాకే పార్టీని ప్రకటించారు చంద్రశేఖర్‌రావు పార్టీ పెట్టడంపై వలు విమర్శలు వచ్చినప్పుడు ఆయన ఎవరన్నది నాననవనరం, అవ్యాయాన్ని ఎదురిస్తానంటున్నాడు అందుకే నా ఆంధ్ర ఉంటుందన్నానని కాళోజీ ప్రకటించారు పీపుల్స్‌వార్క్ ప్రభుత్వం చర్చలు జరిపి తెలంగాణా ప్రజలు స్వేచ్ఛాయుత జీవనం కొనసాగించాలని కాళోజీ ముందునుంచి అభిలషించారు చర్చలు ఎలా జరపాలి ఎవరు జరపాలని మీరూనో తలెత్తినప్పుడు మధ్యవర్తిగా సక్రమి పద్ధతు తాను వెల్లెనని కాళోజీ ముందుకు రావడంతో రాష్ట్రప్రభుత్వానికి స్పూర్తి కలిగి చర్చల ప్రక్రియకు శ్రీకారం చుట్టేందుకు దోహదపడింది కూడా ఈయనే 1993లో చింతపల్లి ఎమ్మెల్యే జాల్ రాణ్‌ను నశిపెట్టే కిచ్చానీచేసి, వరంగల్ పెంట్రల్ జైల్లో ఉన్న వాల్ ఆగ్రెనేట్ క్రాంతి రణదేవ్‌ను పదిలిపెట్టమని డిమాండ్ పెట్టారు అప్పుడు జైలునుంచి బయటికి రానని క్రాంతి రణదేవ్ చెప్పినట్టు రేడియోలో ప్రకటించారు సర్కార్ రేడియోపైసే తనకు సమ్మతంలేదు, జైల్‌కు కాళోజీని పంపించి క్రాంతి రణదేవ్ అభిప్రాయాన్ని తీసుకోవాలని వాల్ సూచించింది రాష్ట్రప్రభుత్వం దివరకు కాళోజీని జైలుకు పంపించి క్రాంతి రణదేవ్ అభిప్రాయాన్ని తెలుసుకుంది మహాకవి శ్రీశ్రీ కాళోజీని సైంది కవి లూయి అరగాన్‌తో 1953లో మహాబాబ్‌నగర్ జిల్లా ఆలంపురం లో జరిగిన వా గొడవ పుస్తకావిష్కరణ సభలో పాల్గొని యుద్ధంలో ప్రాప్త కవులంతా చెల్లాచెదురుగా పారిపోతే లూయి అరగాన్ ఒక్కడే చేరిందనిలబడి మహా

ప్రజా విశ్వాసాన్ని వెల్లడించే గీతాలు వ్రాసారు కాళోజీ కూడా లూయి అరగాన్ వంటివారని శ్రీశ్రీ పేర్కొన్నారు అందుకే శ్రీశ్రీ తనను పొగడారని మొహమాటానికి కూడా వెళ్లకుండా శ్రీశ్రీని ఉద్దేశించి రష్యా ప్రాప్త యుద్ధాలపై స్పందించిన శ్రీశ్రీకి నిజాం నిరంకుశ రాక్షసత్వం కనిపించ లేదా అని కాళోజీ ప్రశ్నించారు

అన్నంబే భయమే

80వ పదేలోకి చేరిన కూడా కాళోజీ నారాయణ రావుకు అన్న కాళోజీ రామేశ్వరరావు అంటే ఎనలేని భయం కవితలు పాపాతీ పదస్థలు అంటూ తిరిగి కాళోజీ నారాయణరావుకు చదువుచెప్పింది పెద్దవాళ్ళే చేసింది అన్నే మా కాళోజీకు ఏమీ తెలియదు పసి పిల్లవాడు అని కాళోజీ రామేశ్వరరావు తనకు పాపాతీ ఫ్రెయిలు 80వ పంపత్తురలో సహృద చంద్రదర్శన ఉత్సవం చేసినప్పుడు వ్యాఖ్యానించారు అప్పుడు కాళోజీ వయస్సు 73 సంవత్సరాలు కాళోజీ పుట్టిన రెండు సంవత్సరాలకు వారి కుటుంబం మడికొండకు వెళ్ళి స్థిరపడింది అక్కడ పదిసంవత్సరాలు పాటు కాళోజీ నారాయణరావు విద్యార్థానం చేసాడు అన్న రామేశ్వరరావు మడికొండలో మిడిల్ స్కూల్ పాఠ్య న్యాయవాద విద్య అభ్యసించేందుకు హైదరాబాద్ వెళ్ళినప్పుడు ఆయనతోపాటు కాళోజీ నారాయణరావు అక్కడికి వెళ్ళాడు అనుక్షణం ఆయన అన్నకు విడిచి ఉండేవారుకాదు హైదరాబాద్ పాతబస్తీలోని బొంబూల్ స్కూల్‌లో కాళోజీ రెండోపాఠంలో చేరారు అక్కడే అన్నర మిడిల్ స్కూల్ విద్య పూర్తిచేసారు 1938లో రామేశ్వరరావు ఉర్రూపిడియంలో న్యాయవాద విద్య పూర్తిచేసి వరంగల్‌కు చేరారు వరంగల్‌కొత్తలో ఆయన న్యాయవాద పుష్టి చేపట్టారు కాళోజీ ఇంటర్మీడియట్ రెండో సంవత్సరంలో ఉన్నప్పుడు క్లయ్‌వ్యాపిగ్రస్తలైసే సందర్భంలో అన్న రామేశ్వరరావు పసిపిల్లవానికంటే ఎక్కువగా చూసుకున్నారు తమ్ముడి అవస్థిత కలిగిందని దిగులుతో రామేశ్వరరావు కృంగిపోయారు అన్నదమ్ముల సైమాను రాగాలకు, అనుబంధానికి, అదర్శప్రాయ సోదరప్రేమకు కాళోజీ సోదరులు పర్యాయ పదాలు దిశ్శుకసం తమ్ముడిని హైదరాబాద్‌లోని ఉస్మానియా

అనువల్లలో రామేశ్వరరావు చేర్చిందారు అక్కడ ఏడాది వుర పాటు కాళోజి క్షయవ్యాధికి చికిత్స చేయించు కున్నారు మాట్లాడితే ఆరునెలల్లోనే మరణిస్తానని డాక్టర్లు అంటున్నారు అని కాళోజి రామేశ్వరరావు మిత్రులతో మాట్లాడే తమిళుడిని మందలిస్తే మాట్లాడకపోతే ఆరు రోజుల్లోనే మరణిస్తానని కాళోజి వెయిండి సమాధానం ఇచ్చేవారు తనకు చికిత్స జరిపించి వెన్నంటి ఉన్న అప్పుంటే అప్పుడినుండి కాళోజికి ఆపారమైన ప్రేమ అన్నతో అనుబంధం కాళోజికి జీవితంలో మరపురాని అనుభవంగా మిగిలింది తర్వాత కాళోజి ఒక ఊవరి తిత్తిలోనే మృతి చెందేవరకు పోరాడారు అప్పుడమ్మలిద్దరూ సావాతీ క్షేత్రంలో మణిపూసలుగా భాసిల్లారు అప్పు రామేశ్వరరావు ఉర్వా సావాత్యాన్ని సుసంపన్నం చేస్తే తమ్ముడు నారాయణరావు తెలుగు సాహిత్యానికి కొత్త ఒరవడి దిద్దాడు

పొరపాక్కులకు బలమైన గళం

పొరపాక్కులను కాపాడే విషయంలో కాళోజి నారాయణరావు బలమైన గళంగా నిలిచేవారు ఎక్కడ ఎక్కెంటుర్లు జరిగినా, పొరపాక్కులకు ధ్వంసం వాటిల్లినా పాక్కుల నేతలంతా కాళోజి నేతృత్వంలోనే ఉద్యమించే వారు అనేకమార్లు పొరపాక్కుల నేతలకు గుర్తుతెలియని

వ్యక్తుల రూపంలో బెదిరింపులు వచ్చినప్పుడు రాష్ట్ర పొర పాక్కుల సంఘం నాయకులు కాళోజితో కలిసి పోలిసు అధికారులకు అనేకమార్లు పిర్యాదులు చేసారు 1998 సంవత్సరం డిసెంబర్ 28వ తేదీన వరంగల్ నగరంలో జరిగిన తెలంగాణా ఉద్యమ మహాసభలో కాళోజి కీలక భాగస్వామ్యం వహించారు మూడు దశాబ్దాల తెలంగాణ ఉద్యమాన్ని తారాస్థాయికి తెస్తూ ఆ రోజు వరంగల్లో భారీ ఎత్తున తెలంగాణా సదస్సు జరిగింది వరంగల్ డిక్లరేషన్ పేరిట తెలంగాణా ప్రత్యేక రాష్ట్రం సాధనకోసం ఈ సభ ద్వారా ఉద్యమకర్తలు శ్రీకారం చుట్టారు ప్రత్యేక తెలంగాణా రాష్ట్రంగా అంత వరకు వినిపిస్తూ వచ్చిన వివాదం కాస్తా వరంగల్ డిక్లరేషన్ తో ప్రజాస్వామ్య తెలంగాణాగా మారింది ప్రజాకవి గద్దర్, విప్లవ రచయిత వరవరరావు తదితరులు ఆ సభలో పాల్గొన్నారు పోలిసుల నిర్బంధం, ఎన్టీ ఆధ్వరకుల మద్య కాళోజి నేతృత్వంలో జరిగిన ఆ సదస్సు చరిత్రలో నిలిచిపోతుంది వరంగల్ ఉద్యమానికి పూర్వరంగచరిత్ర ఎంతో ఉంది భూమికొనం, భుక్తికోసం, విముక్తికోసం ఓరుగల్లు గడ్డపై జరిగిన ఉద్యమాలమీదీలో వరంగల్ డిక్లరేషన్ సభ చిరస్థాయిగా నిలిచిపోతుంది బేజ్ ముఖల కుటుంబతో చించిన బంధగి రక్తంతో తెలంగాణా తదిదింది రజాకార్ల అమానుష చర్యలకు ఎదురొడ్డి పోరాడిన కాళోజి నారాయణరావు ఈ సభకు ప్రధాన పాత్రధారి అయ్యాడు

ఆర్థహృదయుడు కాళోజీ

- తిలసకయ్య నగర్

ప్రజలందరి గౌరవార్థి తన గౌరవగా చేసుకొని అన్యాయాన్ని ఎదిరించిన వాడే వాడు అరాధ్యుడని అను క్షణం అలవికన్నా ప్రజల పక్షాన నిలిచి ప్రజాకవిగా ప్రజల హృదయాల్లో స్థిరపడిపోయిన కాళోజీ నారాయణరావు భోకెంకా ఈ ప్రపంచంలోంచి వెళ్ళిపోయారు.

ఇప్పటి కర్ణాటకరాష్ట్రంలోని బీజాపూర్ జిల్లాలోని రత్నపూర్తి అనే గ్రామంలో 19 9 14న జన్మించిన కాళోజీ ఆనలు పేరు రఘువీర్ నారాయణ్ లక్ష్మీకాంత్ శ్రీనివాస రావు రాం రాజాకాళోజీ ఈ పేరు చాలా పొడవైపోయింద నుకున్నాడేమో, కాళోజీ తన పేరును కాళోజీ నారాయణ రావుగా మార్చుకున్నాడు అయిన తల్లి రమాబాయిమ్మ కన్నడిగుల ఆదవకుడు తండ్రి కాళోజీ రంగారావు మహా రాష్ట్రీయుడు పేళ్ళకు ఇద్దరూ కొడుకులే కాళోజీ నారాయణరావు కంటే ఆరేళ్ళు ముందుగా పుట్టిన కాళోజీ రామేశ్వరరావు 'పాడి' అన్న కలం పేరుతో ఉర్దూ కవిగా ప్రఖ్యాతుడు నారాయణరావు పుట్టిన ఐదారునెలలకే ఆయన తల్లి రమాబాయిమ్మ చనిపోయింది అప్పట్నుంచి ఆయనను ఆయన అమ్మగారైన రామేశ్వరరావుగారే పెంచి పెద్ద చేశారు వా ఏదన నిలదొక్కుకొని భుజాలమీద ఎక్కిన చేసు వా 80వ ఏటకూడా భుజాలమీద అట్టడే ఉన్న ఆయన అట్టడే 'మోస్తున్నాడు' అని 1995లో ప్రచురించబడిన "ఇదే నా గౌరవ" అన్న తన ఆత్మకథలో కాళోజీ చెప్పుకున్నాడు కాళోజీ స్ఫూర్తికులు కొందరు వరంగల్ జిల్లాలోని మడికొండకు చెందిన వాళ్ళ కావడం వల్ల 1981లో కాళోజీ వాళ్ళ బుటుందీకులు తమ నివాసాన్ని మడికొండకు మార్చారు కాళోజీ తల్లి మాతృభాష కన్నడం, తండ్రి మాతృభాష మరాఠీ కావడం వల్ల చాలా చిన్న తనంలోనే కాళోజీకి ఈ రెండు భాషలు పట్టుబడ్డాయి వరంగల్లోకు నివాసం మార్చడం వల్ల ఆయనకు తెలుగు భాషలో బాల్యం నుంచే ప్రవేశం లభించింది ఇలా ఆయనకు కన్నడం, మరాఠీ, తెలుగు, ఉర్దూ లాంటి అనేక భాషలు చాలా చిన్న వయస్సులోనే కరతలామలక మయ్యాయి

చిన్నప్పటినుంచీ కాళోజీ ప్రశ్నించే స్వభావం ఉత్కృష్ట మనస్తత్వం అయినకు చాలా చిన్నతనంలోనే ప్రస్తాద చరిత్ర వివరతంగా నచ్చింది ప్రస్తాదుడి పాత్ర అయినకు అదభిపాత్రగా మారింది తండ్రి హరణ్యకకప్పడి విరంతుకత్తాన్ని అంత చిన్న వయసు లోనే ఎదిరించిన ప్రస్తాదున్ని గూర్చి అనేకసార్లు చెబుతుండేవాడు ప్రస్తాదుడు అన్యాయాన్ని ఎదిరించాడు అన్యాయాన్ని ఎద రించినవాడే వాడు అరాధ్యుడు అన్నమాటను కాళోజీ ఎన్ని వధల్లో ఎన్నిసార్లు చెప్పిందో లెక్కలేదు

కాళోజీ చాలా చిన్నతనం నుంచే కవిత్వం రాయ డం మొదలెట్టాడు వా చుట్టూ అరుగుతున్న సంచలనలే వా కవిత్వానికి ప్రేరణ అంటూ కాళోజీ తన మొదటి కవితా సంకలనం 'నా గౌరవ'లో రాసుకున్నాడు

కవిగా కాళోజీకి విశేషమైన కీర్తి ప్రత్యక్షమై తెచ్చి పెట్టిన పుస్తకం 'నా గౌరవ' ఇది 1953లో ప్రచురించ బడింది ఈ పుస్తకాన్ని 1953 జనవరి 12న అలంపురంలో ఆవిష్కరిస్తూ మహాకవి శ్రీ శ్రీ అన్న మాటలు చిరస్మరణీయలు

"కాళోజీ నిధిలాంధ్ర కవి అందులో ఎట్టి సందే హం లేదు ఆయనకు తెలుగాణా అందులు గోడలుగా అద్దు నిలువజాలవు ఆయన తన ఇందకావ్య సంపుటా డికి 'నా గౌరవ' అని పేరు పెట్టారు అదే కవియెత్తు ప్రతిభ అదే కవి చెప్పవలసిందీను ఇది కవి గౌరవగానే అనిపించినప్పటికీ చదివిన వారికి ఇది తమ గౌరవగానే అర్థమవు తుంది ఇది విశాల జగత్తు ప్రజలందరిగౌరవ" అన్నాడు శ్రీ శ్రీ, అవాటి నుండి కాళోజీ ప్రచురించిన ప్రతి కవితా సంకలనానికి 'నా గౌరవ' అనే పేరే పెట్టాడు

కవిగా కాళోజీని మరొకరితో పోల్చాలంటే మనకు వెంటనే చేమన గుర్తిస్తాడు చేమనలాగే తన కవితాను భవాన్ని కవిత్వంగా మలచినవాడు కాళోజీ చేమనలాగే అత్యంత సులభమైతే కవిత్వమే కాదు జన సామాన్యంలోకి పోయ్యకుపోయిన వాడు కాళోజీ సామాన్య ప్రజల బాధల్ని, గాత్రల్ని కలలనూ, కన్నుల్నూ, ఆనందాన్ని, విషాదాన్ని,

వాళ్ళకళ్ళమయ్యే సులభమైందిలో కవిత్వం గా చెప్పారు కాబట్టే అటు వేమన ఇటు కాళోజి ప్రజల గుండెల్లో

పలికారు

'ఉప్పు కప్పురంబు నొక్క పొలికమందు

మాడ జూడ రుసుల జూడవేరు

పురుసులందు పుణ్య పురుసులు వేరయ్యా"

అని వేమన అంటే ఆ మాటలు చెంటేనే మన గుండెల్లో ఎలా పలికాయో

"అన్నపురాశిలు ఒకదోట

ఆకలి మంటలు ఒకదోట

కమ్మని చకిలాలోకదోట

గట్టి దవడలింకొకదోట" అని కాళోజి అన్నప్పుడు కూడా

అలాగే మన గుండెల్లో పలికాయి

'ప్రతి భావప్రసం దేవుడే/ ఏదో ఒక రూపంలో గోకుడే'

'కుటిలమతులు దేవముఖాలు / జగతిలో రెండే రెండు రకాలు'

'కమల గుసగుస కనులు వివేకగర్భిణిక / వలుకుల తేనియలు చిలకకుంటేమి?'

'మనసూ మనసూ కలిసి మన గర్భిణిక / దేహాల దాహాలు తీరకుంటేమి?'

'ఒదిచ్చినప్పుడే ఉండాలి బుద్ధి / ఎన్నుకొని తలచారు కున్నవేమగును'

'దెమ్మగొట్టిన కన్నులలో / కమ్మలెన్నో చదివినాను

వాపరింపు సామ్రాజ్యం / కోడిగుడ్డు కోహనులు

పాడిమన్ను ప్లాటినం / బిమ్మ పీటు బ్రహ్మరథం'

ఏదైతేం ఏదైతేం / పొటీ పడి కాటులాడ'

'ఉదయం కావేకాదనుకోవడం నిరాశ

ఉదయించి అట్లానే ఉంటుందనుకోవడం దురాశ' లాంటి కాళోజి నాగేశ్వర లో చెప్పిన ఎన్నో కవితా మాక్కులు ఆక్షర సత్యాలు అల్పాక్షరాల్లో అనంతా ధ్యానింపగలిగినవాడే మహాకవి కాళోజి కవిత్వంలో ఈ మహా కవిత్వ లక్షణం ఉంది

కాళోజి కేవలం కవి మాత్రమే కాదు ఆయన ఉద్యమ కారుడు స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం ఆయన వైఖరి నిరంకుశత్వానికి వ్యతిరేకంగా రజాకార్ల పాపిక మతోన్మాదానికి వ్యతిరేకంగా రాజీదేని పోరాటంచేశాడు అనేక సార్లు జైలుకెళ్ళాడు అంధ మహానభ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొన్నాడు స్వాతంత్ర్యం తర్వాత పోరపొక్కుల పోరాటాల్లోనూ ఆయన క్రియాశీల పాత్రను పోషించాడు ఎక్కడ అన్యాయం జరిగినా అక్కడ కాళోజి గళం వినిపించేలా చేశాడు ఎవరయ్యవడిలో దేరాళ కూడా ఆయన తన పోరాటాన్ని విరమించలేదు తెలంగాణా అంటే ఆయనకు ఎనలేని అభిమానం అనుక్షణం ఆయన గళంలో, కలంలో తెలంగాణా ప్రజల గుండె చప్పుళ్ళు వినిపించేవి

కాళోజి ఆత్మంత ఆద్రష్టాదయుడు ఏ కొంచెం బాధకల్గినా ఆయన కన్నులు కన్నీళ్ళను వర్షించేవి ఆయన అచ్చమైన ప్రజాస్వామ్యవాది ప్రజాస్వామ్య భావనను తన రక్తంలో జీర్ణించుకున్న వ్యక్తి "నీ అర్చిప్రాయాల్ని పేర్చుగా ప్రకటించే నీ హక్కుల కోసం అవవరమయితే నా ప్రాణాలైనా ఇచ్చి పోరాడతాను" అన్న వాళ్ళేమన కాళోజి ఎప్పుడూ గుర్తు చేస్తుండేవారు అలాంటి ప్రజాస్వామ్య వాదికి ఆద్రష్ట హృదయుడికి, మానవతావాదికి, ఆ మహా మనిషికి నా జోహార్లు

ప్రపంచం గొడవనే తన గొడవగా భావించిన మరో 'వేమన మహర్షి'

- కాలనమిల్లయ్య

ప్రపంచం బాధ స్త్రీల బాధయినట్లే ప్రజల గొడవంతా తన గొడవగా భావించి కవితా ప్రస్థావం కొనసాగించిన ప్రజాకవి కాళోజ్ అతడు ప్రజాకవి మాత్రమే కాదు ప్రజలమనిషి అన్న ప్రజా పితామహులలో మమేకమై జీవితాన్ని సాక్ష్యం చేసుకున్న ధన్యజీవి ఓ మనిషి ఎంత కాలం బతికాడన్నది ముఖ్యం కాదు ఎలా బతికాడన్నదే ముఖ్యం ఎనలే తొమ్మిది పంచత్వనాలు ప్రజల మనిషిగా ప్రజల కష్టాలనే తన కష్టాలుగా భావించి ప్రజలకోసం రాయడమే కాకుండా ప్రజల కోసమే బతికి బతుకు సార్వత్రికమే చేతూర్పుకున్న మహర్షి పుణ్యనాథ్యకత నిబద్ధత సామాజిక బాధ్యత కరుచైన పండిత కవులు, రచయితలు నియమాల దాటున దాక్కున్నట్లుగా కాళోజ్ ఏవేవో నియమాల బుర్రలూ కింద దూరలేదు తన ఆదేశాన్ని, ఆవేశనను ఆలోచనను, స్పందనను ప్రజా పక్షపాతం నహించి కవిత్వీకరించాడు

ఏ దేశముక నీది ఏమీ భాషయురా

ఈ భాష ఈవేషమెవరి కొనమురా

అన్య భాషలు వేర్ని ఆంధ్రముల్ రాదంచు

నకలించు జంధురా బావవెందుకురా

అని 1942లోనే తనభాష, దేశాధిమానములను దాటుకున్నాడు

తెలంగాణ వేరైతే దేశానికి అపజ్ఞ

తెలంగాణ వేరైతే తెలుగులాస మరుస్తాక?

అని 1970 ప్రాంతంలోనే ప్రశ్నించాడు అదే

అనేకంతో, ఎన్నార్లకు తెలంగాణ కన్నులారా చూచుకోవచ్చు, అవి తెలంగాణ చూడకుండానే కన్నముసాడు ఏ ప్రలోభాలకు లొంగకుండా, నిబద్ధత నడలవీయకుండా, అదే అనేకంతో, హృదయ స్పందనతో ప్రజల పక్షం నహించి రాస్తూ ప్రజా పక్షపాతియై జీవిస్తూ తన దీర్ఘ జీవితాన్ని సాక్ష్యం చేసుకున్న మహాకవి కాళోజ్

మొట్టమొదటి ప్రజాకవి వేమననే కవి గాదని, కావు కవవి ఈనడించిన ప్రబంధ కవి పండితులున్న

సమాజంలో కాళోజ్ లాంటి వారినీ కవి గాదన్న ప్రయత్నాలు వ్వాదు తన కవితకున్న ప్రజాబలంతో తెలుగు దనంతో వేమన మహాకవిగా ప్రపంచ ఖ్యాతి నార్జించినట్లే కాళోజ్ తన ప్రజామోద కవిత్వంతో కవిగా ఉన్నతస్థుక శిఖరాల నందుకున్నాడు ప్రజల హృదయాల్లో కాళ్ళకంగా నిలిచి పోయాడు

అవచ్చిస్తే ఆరిగేటి అవకతవకలు జూచి

ఎందుకో నా హృదయ ఇన్ని ఆవేదనలు?

పరుల కష్టము జూచి పగలిపోవును గుండె

మాయమోహము జూచి మండి పొవును ఓళ్ళు

పతిత మానవు జూచి దిలికి పొవును మనసు

అని పరుల కోసం పరితపించే సున్నత హృదయం

యం ఉంది కాబట్టే, దివరివరకూ ప్రజాకవిగా ఉండగలిగాడు ప్రజల హృదయాల్లో తిప్పెనను క్యూర్చున్నాడు

ప్రజాక్షి వేరైతే సమయం

ప్రతీక్షమనకింకెన్నాళ్ళు

మానవుని మనసు మరిగనమైనది అని పరి

తపించే హృదయమున్న కాళన్న తెలుగు సమాజంలో మరో వేమన లాంటి కవి మన పండితకవులు, పీఠాధిపతులు మహా కవిలా కీలాదిచ్చినా, ఇద్దరున్నా మనకాళోజ్ మహాకవి గురజాడ రాంన దేశభక్తి గేయమొక్కటి అతన్ని మహాకవుల పరసన కూర్చివెట్టడానికి దాటైనట్లు కాళోజ్ని మహాకవి అనడానికి నా గొడవ మహా గ్రంథంలో అనేక కవితలున్నాయి

ఉల్లంబు పల్లెరులు పొరలగ

కల్లలోల్లినవ్వల పెదబల్లకు

మనిషిసన్నది మరువకన్నా

మనసు పున్నది మరువకన్నా

అని తనను దెప్పదలుచుకున్నదేదో సూటిగా చెప్పతూ మనిషితత్వాన్ని గుర్తిసి మొదలుమనే కాళోజ్ మనసున్న మహాకవి

కాళోజీ రాయడం మొదలు పెట్టినప్పుడుండే అరుదకాళ్లలపై బాలంగా రాసిన ప్రతి కవితలోనూ ప్రజా వక్షహితమే కనబడుతుంది. ప్రజల గొంతే వినిబడుతుంది. ప్రజల భాషే దర్శనమిస్తుంది.

కాళోజీకి ప్రజల భావమైన మాండలికమంటే ఎనలేని ప్రేమాభిమానాలు. ఎవరి మాండలిక భాషలో వాళ్ళు రాయాలని ప్రతి సభలోనూ చెప్పేడు. మాండలిక రచనలు చదివి ఉత్తరాలు రాసాడు. మాండలికంలో రాయాల్సిన అవసరాన్ని వాళ్ళి తెప్పించు తమ రాసి చూపాడు. ఆ భావకున్న బలాన్ని గుర్తించమని గొంతెత్తి ఆరితాడు. ప్రజల భాష మటుమాయం కాకుండా కాపాడాలని హెచ్చరించాడు.

తెలంగాణ మాండలికం గూర్చి ఏ చిన్న ప్రస్తావన వచ్చినా కళ్ళెరుకు పటనటా నీళ్ళు నడిచేవి కాళోజీకి. నా గొడవ వైద్యకం వాకిస్తూ అందులో ఇలా రాసాడు కాళోజీ ముద్దన్నా తెలంగాణ ట్రాకుకు విషయంగా, బాష విషయంగా నీకున్న ఆరాటానికి దండాలు, జట్లు. కాళోజీ ఈ వాక్యాలను చదువుతున్నప్పుడు వాకా పటనటా నీళ్ళు కాలాయి. ఆ వాక్యాల్లో ఉన్న ఆట్రెక, ప్రేమ నన్ను కదిరించాయి. తెలంగాణ జీవితంపై భావపై కాళ్ళన్నుతున్న ప్రేమకు నా హృదయం ప్రవించింది. రచనా విషయంలో కొన్ని విత్తిస్థ విధయాలు తీసుకోవడానికి వాకా వాక్యాలు తోడ్పడ్డాయి. కాళోజీ వాక్యాలకున్న బలం అది.

కాళోజీ విఖిలాంధ్ర కవి అందులో ఎట్టి సందేహం లేదు. అని క్రిస్టితో ప్రశంసలు పొందాడు. 'కులము లేదు, మతము లేదు, గోత్రము సూత్రమును లేదు, జగముంతయు వాళ్ళ తల్లి సంతతియే కాళోజీకి' అని తుమ్మల సీతారామమూర్తి రాసినా, 'కాలాలు మూడుకలిసి కవిత్వంలో తడుస్తున్నప్పుడు, ఆసుకోండి అక్కడిక్కోడో ఆక్షరశ్రయముంటుందన' దానినే మన తెలంగాణం కాళోజీ అంటుంది, అని సినహరి కవిత్వానికి ప్రతిరూపంగా కాళోజీని వర్ణించినా, మరో వేమనగా గురుకుల మిత్రా పాదగివా మొదట్టుంది చివరివరకు ప్రజల గొడవనే తన గొడవగా భావించి నిర్విరామంగా కవితా తపస్సు కొనసాగించిన నా గొడవకవి కాళోజీ.

వ్యవహారానికే లేకున్నా

కష్ట వ్యావహారికం దాకా వచ్చింది

మన వ్యవహారానికి లేంది

వ్యవహారంకే బాసతెందుకుంటా విశిష్ట?

అని 1986 లోనే గ్రంథించాడు కాళోజీ

కాళోజీకి అతని కవితా మార్గమని వా గొడవలోని కవితలు చదివితే అర్థమవుతుంది. తెలంగాణలోని ప్రజా కవులు, రచయితలు, తమ రచనలు సామాన్యపౌరులకు చేరడానికి అతనికవితా మార్గాన్నిస్తున్నట్లే కాళోజీ ఎన్నుకున్నాడు. భావక్షిప్తక, అన్వయ క్షిప్తక లేకుండా సూటిగా, స్పష్టంగా కవిత్వం రాసి చూపించాడు. ప్రజల భావమైన మాండలికాన్ని వడలలేదు.

ఉదరానుద్ధి ఉనుద్ధి చరరేనుద్ధి

అకుపండుద్ధి ఈగుద్ధి ఈగిరాలుద్ధి

బతుకుపోరుద్ధి పోరుద్ధి రుతువు మారుద్ధి

దోలు మొగుద్ధి మోగుద్ధి సంఘణుగుద్ధి, సద్గుణుగుద్ధి

కాళోజీ కవి మాత్రమే కాదు మంచి కథకుడు కూడా.

మొదటి తరంలో తెలంగాణ నుంచి వచ్చిన కథకుల్లో చెన్నకొండగన కథా రచయిత మొదటి తరం కథల్లో సంఘ సంస్కరణ వేపత్వంగా పుస్తల్లే. కాళోజీ కథల్లోనూ సంఘ సంస్కరణ కనపడుతుంది. ఆ కాలంలోనే అంటరానితనం గూర్చి కథలు రాసిన అభ్యుదయశీలి కాళోజీ.

చిన్న పంచెకట్టుకో బళ్ళు చిక్కిన శరీరధారియై ఉండే మహాత్ముడు రవి అన్నమించని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధి సేతల గుండెలో బల్లెమెలా అయ్యాడు? కొట్లాడి ఆజాం గోపాల భారతీయుల్ని అలా కదిలించ గలిగాడు? ప్రపంచానికి ఆహ్వానాయుధాన్నిలా అందించగలిగాడు? కారత మార్చి ప్రపంచ ప్రజలవెలా ప్రభావితం చేయగలిగాడు? ఈ ఇద్దరు మహాత్ములు పరస్పర సిద్ధాంత కర్తలుగా అవిసిందినా ప్రపంచాన్ని వివరితంగా ప్రభావితం చేయగలిగారు. అందుకారణం వాళ్ళకున్న నిబద్ధత. తాము నమ్మిన సిద్ధాంతాల పట్ల సమృద్ధి. ఏ దిగజారుతుతనమూ లేనితనం. గాంధీమార్క్సిజం సమ్మేళనంలా కనబడుతూ కాళోజీ బళ్ళుచిక్కిన శరీరంతో తెల్లని గడ్డంలో మహర్షిలా కనబడే కాళోజీ మనసు వెన్న ముద్దే. ఏ చిన్న సంఘటన జరిగినా, ఎవరికీ అన్యాయం జరిగినా, ఏ విషయాన్ని గూర్చి కదిపినా కన్నీటి పర్యంతమవుతాడు. రాజువైన ప్రభులందరిలో కాని, ప్రజల వక్షహితం వహించి ఎంత అధికారహోదాలో ఉన్నవాళ్ళైనా నిలవీయడంలో కాని

అధ్వితంగా ప్రవర్తిస్తారు కవి రచయితగానే కాకుండా రచాకాల్లో వెదిరించిన పీఠాట యోధుడుగా స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడుగా పాఠశా క్యుల ఉద్యమనాయకుడుగా భాషా పరిరక్షణోద్యమ కర్తగా తెలంగాణ వాడిగా జీవితమంటా ఏ విషయంలోనూ రాజీ లేకుండానే బలికాడు అతని బలమల్లా సాహిత్య జీవిత నిబద్ధత సత్యవాక్కు ప్రజాపక్షపాతం అందుకే అక్షలాది అభిమానులను కలిగి పుస్తాదు చివరి వరకు రాస్తూనే ప్రజా సమన్వయకు వుండిస్తూనే తనకు తోచిన పరిస్థి రాలు వెతుకుతూనే ఉన్నాడు చెప్పినట్లే బలికాడు తనను తాను దేశానికంకితం చేసుకున్నాడు ప్రజల కోసం జీవితాన్ని గడవడంలో ఎంత అనందముంటుందో నిరూపించాడు

కోట్ల అన్నని సంపాదించినా పొందలేని సంతృప్తిని పొందాడు మనిషి పుటక బతుకు యొక్క సరమార్థ మేంట్ చేసి చూపాడు జీవితమంటే ఏమిట్లో పుట్టినం దుకు జీవితాన్ని సార్థకమేలా చేసుకోవాలో, బతకడం మాత్రమే కాదు జీవించాలని నిరూ పించాడు పుట్టిన వాళ్లంతా బతుకోవచ్చునని జీవించేవాళ్ళు మాత్రం తక్కువని జీవించి చూపాడు

తొమ్మిది వయల సంపూర్ణ జీవితాన్ని గడిపిన కాళోజ్ వయసు తెచ్చిన వృద్ధాప్యాన్ని జయించాడు ఎవరి చేయూత లేకుండా బలికాడు చేతగాదని నడిచేప్పుడు పట్టుకు ంచామన్నా ఒప్పుకునే వాడు కాదు తనకు తానే నడిచేవాడు తెలంగాణ, సాహిత్య మాండలిక భాషా

సదస్యులన్నిటికీ హాటై తన గొంతు వినిపించాడు ప్రజల అభిమతి రక్షించుకోవాల్సిన అవసరాన్ని నశ్చి చెప్పాడు

జీవితాంతం ప్రజలను ప్రేమిస్తూనే బలికాడు ప్రజల కోసమే బలికాడు నా గొడవ మనది కాళోజ్ అనునది కాలమునకే కాదు మనకాలునకును ఏవారును జీ అననది నఖరాలు లేనట్టిది - నాజాకుది కానట్టిది నానా భావనది నానా భావనలేనది ఎదచించుక పారునది ఎదలందును చేరునది తను కొలుకుల దిలు కునది - కమరెప్పుల తడుపునది ఎడత కూరి పారునది ఎడతదేరి కూరునది నా గొడవ మనది కాళోజ్ అనునది అన్యాయాన్నిదోస్తే నా గొడవకు సంత్తున్న అన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి అన్యాయం దిరిందిపోదు వాకు ఆర్యద్యుడు అన్నాడు కాళోజ్ అదే చేసి చూపాడు కాళోజ్ బాటలో నడవడమే అతనికి సరైన వివాళి వరంగల్ వీధుల్లో నళ్ళుల గుట్ట నుండి కాకతీయ మెడికల్ కాలేజీ వరకు వేలాది రచయితలు, కళా కారులు, రాజకీయులు సామాజిక సేవా తత్పరులు, బంధువులు మిత్రులతో రెండు గంటలు సాగిన కాళోజ్ అంతిమ యాత్ర అతని ఆశయాలను ముందుకు తీసుకెళ్ళే వాళ్లంతో మందున్నారని రుజువు చేసింది కమిషన్లుడూ మరణం లేదు అందులో ప్రజాకవి, ప్రజల మనిషి అయిన కాళోజ్ కి మరణమనలేలేదు కోట్లాది మంది హృదయాల్లో అతడ జరామరంగా ఉంటాడు ప్రజల గొడవను ' నా గొడవ'గా వినిపిస్తూనే ఉంటాడు 90 ఏళ్ళ జీవితాన్ని గడిపిన వందేత కవి కాదు ప్రజాకవి అపరవేమన కాళోజ్

ప్రజాతంత్ర - నవంబర్ 18, 2002

మాటను ఈటెగా మలిచిన కాళోజీ

- డి వెంకటరామారావు

కవులకు మరణం లేదు

అందుకు నిలుచున్న సాదృశ్యం కాళోజీ

కాళోజీ పేరుకు పీఠకవి అతనికి భయం అనేది ఏమాట లేదు శివించడానికి ఎన్నో కష్టాలుపడ్డ కాళోజీకి మరణించడానికి కూడా ఇన్ని ఇబ్బందులుంటాయో అనే అనుమానం నిజామ్పూర్ ఇటీవల చికిత్స పొందుతున్నప్పుడు కలిగింది ఆ విధంగా ఆయన జీవితం కూడా పొలాటంతోనే అంతమైంది స్వాతంత్ర్య పనులం మంచి ర్యాంకులో జరిగిన అన్ని జాతీయ ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నారు కాళోజీ దేశం కోసం త్యాగం చేయవలసి వచ్చినప్పుడు ఆరవిమిషం కూడా ఆలోచించకుండా రంగంలో దూకేవారు కల్లకపటం తెలియని విజాయితి పరుడు ఎన్నోసార్లు నిజాం ప్రభుత్వం కాళోజీని వరంగల్లు నుంచి బహద్రపూరించింది అతడు అక్కడేవుంటే తిరుగుబాటు వస్తుందని హతవిధాని ప్రభుత్వం

కమ్మని పకిలా లొకవోట

గట్టి దవడ లింకొకవోట

వానన నూనియలొకవోట

మానన తల లింకొకవోట

అంత సులభమైతే సామాజిక వ్యత్యాసాలను చెప్పడం కాళోజీ ప్రత్యేకత అతను ఏదిచెప్పినా సూటిగా చెప్పేవారు తెలుగు మాట్లాడితే అవమానంగా, అగౌరవంగా భావించి సాటి తెలుగువాడితో ఉరుదూలోనూ, ఇంగ్లీషులోనూ మాట్లాడే అంధుడంటే కాళోజీకి మంట

అవ్వలాపలు నేట్టి అంధ్రంబురాదంచు

నకిలించు అంధ్రులొ దాన వెండుకులా

అన్నాడు ఒకసారి కోపంతో నిజాం ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా ఆయన వ్రాసిన గేయాలు ప్రజల నాల్కాల మీద పలికాయి ప్రజల హృదయాలలో నిలిచాయి గుండెలపై పిరింగివెళుతులు కురిపించాయి

నల్లగొండలో వాతకత్తుల

వగ్గినవృత్త మింకెన్నాళ్లు

పొలిసు అండను బొడ్డవ్వాలు

పోషణ బొందే చెన్నాళ్లు? అని ప్రశ్నించారు ఆ ప్రశ్నలోనే సమాధానం ఉంది ఎన్నాళ్లు ఈ బొడ్డనకు సాగదు త్వరలో అంతం అవుతుంది కాళోజీ ఆశాజీవి కాళోజీ నా గతవ గ్రంథాన్ని మహాకవి శ్రీశ్రీ 1953 జనవరి 12 తేదీన ఆలంపురలో అవిష్కరించారు ఆ సభలోనే అన్నాడు మహాకవి నా గతవ చదివిన వారికి ఇది గతవ గానే అర్థమవుతుంది గానీ, ఇది విశాల జగత్తు ప్రజలందరి గతవ

కాళోజీ 1914వ సంవత్సరం సెప్టెంబరు 8వ తేదీన జన్మించారు ఆయన పూర్వీకులంది కర్ణాటక ఆయన పూర్వీకులంది కర్ణాటక కానీ పెరిగింది, చదువు కున్నది అంధ్రప్రదేశ్ లోనే, హైస్కూలు వరకు పాస్యకొండలోనూ, మడికొండలోనూ చదివారు ఆ తరువాత హైదరాబాద్ లో విద్య కొనసాగించారు 1940 లో లాయర్ అయ్యారు కానీ ప్రాక్టీసుపై ఆయన మనస్సు లగ్నం కాలేదు ఆయనకు సమాజము సైరణ, తన జీవితమే సైరణ ఒక గంటసేపు వేదికమీద ఉపన్యాసం ఇవ్వడం కన్నా నాల్గు చైన్సురాస్తే దాన్ని చదివేవారి మనస్సులో శాశ్వతంగా నిలిచివచ్చునన్నది కాళోజీ భావన

బాధ్యత లేని ప్రభుత్వ భటులు పెట్టిన బాధలు దారింక బాధ్యకగల పరిపాలన లేక బ్రాహ్మణ సైకుకులు దారింక ఇది మనదేశ పరిస్థితి కోసం కాదు ఎక్కడ ఎప్పుడు బాధాలనుకుంటే అప్పుడు దీన్ని అన్వయించుకోవచ్చు వేటి దేశ పరిస్థితికి ఇదే జవాబు

కాళోజీ హింసావాదాన్ని బలపరిచారంటే దాని వెనుక లోలైన పరిశీలన ఉంది పేరికిమంద బ్రాహ్మణకన్య హింస చేయిచిట్లు మిన్న అన్నోడు మాబో కాదు, మామో మహాత్మాగాంధీ అది చైర్మంగా చెప్పిన గుండెదిటపు అయినకే ఉండేది అన్యాయం జరుగుతోందనిపించినప్పుడు ప్రజలు చేతులు ముడుచుకొని కూర్చున్నారు దాన్ని ప్రశ్నించడం నేరమేకావారి జనకంటకు నెదిరి ధంపు సంధైనను నాకు పరమాత్ముడే జనకంటకు నెదురు ఔదరు మునిపైనను పిరికిమంద? అంటే ఇదేదో ఈనాడు పుట్టిన సాహిత్యంకాదు మన పురాణాలు, కావ్యాలు కూడా

ఇదేమంటును చెప్పిస్తాయి బయవది ప్రతకడం బారతీయులకు వెన్నెడ పెట్టిన విద్య అని కాళోజ్ బార మనిషిని చంపే శక్తికనుక మాటలతో ఉంటే తెలంగాణలో ఓ అటు సరిగినా ఓ పుష్పి అరినా అయిన గుంటె కొవ్వొత్తిలా కరిగిపోయేది ఓ పాప ఏడ్చినా, ఓ పల్లె తల్లడిల్లినా ఓ వీరుడు నేల కొరిగినా ఓ పొరుగు కలకటాల పొలైనా పొగిరి పొగిరి ఏడ్చే పొరుగు ఎవరయ్యా? అంటే కేవలం కాళోజ్ ఎక్కడే కనిపిస్తారు ప్రపంచంలో ఏ జాతికి తీసిపోని విధంగా పొరువంగా బలికిన తెలంగాణ ప్రజల పోరాటస్ఫూర్తి వత్తిని ఎగదోస్తూ చమురు అందిస్తూ, కళ్ళు చమరుస్తూనే ఉద్యమ జ్వాల కొడిగట్టుకుంటూ కాపాడిన ప్రజాకవి కాళోజ్ నా కందినది నాది నా కందినది మనది ఇదీ మన మనస్తత్వం కాదని ఎవరైనా అనగలరా?

నిజంచెప్పి విమర్శించాలను కొనితెచ్చుకోవడం కాళోజ్ విశ్వవ్యవహారం తెలంగాణా సాయుధ పోరాటాన్ని సమర్థించిన కాళోజ్ పోలీసుచర్య తరువాత భారత ప్రభుత్వం దేబట్టునున్న ప్రజాస్వామ్య పరిపాలన విధానాన్ని వరీక్షించకుండానే నిజాంకు వ్యతిరేకంగా పోరాడిన వద్దతిలోనే భారత ప్రభుత్వాన్ని దాని సైన్యాన్ని ఎదుర్కోవాలన్న నిర్ణయం సరిఅయినది కాదని కాళోజ్తో సహా బాలామంది అనాడు అభిప్రాయపడ్డారు

సళ్ళిలైట్లు పట్ల సానుభూతివరుడని పేరు తెచ్చు కున్న కాళోజ్ ఆ ఉద్యమ స్వరూపాలు తనకు తెలియవని ఒక ఇంటర్వ్యూలో చెప్పారు కానీ వారిని అణచడానికి మాత్రం పోలీసులు అయిదాలు తెచ్చారు ఆ అయిదాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం చేయడం తప్పుకాదన్నాడు అయిన సళ్ళిలైట్లు అని - అని తగలబెట్టువ్వాడు ధ్వంసం చేస్తున్నారంటే చేయరా అని ప్రశ్నించేవారు అయిన దృష్టిలో అది చెయ్యని రియూక్షన్ ఒకదానికొకం ఒకదాని

మీదకి పోతుంది చివరకు ఏ బస్సు రైల్ బిల్డింగ్ దాన్ని అసలేము ది ఎన్ ఎన్ (బార్డర్ పెట్రోలిటీ ఫోర్స్) ఎక్కడ ఉందా? బోర్డర్మీదే కదా? అది మరి జిల్లాలో ఉంది మన పరిహార్లు ఇంతగా కుండించుకు పోయాయా అప్పుడు కాళోజ్ ప్రశ్న ఎంత వత్తిడి ఉంటుంది? అసలిది ఎంతవరకు, సమంజసం? ఇలా ఎక్కడ బడితే అక్కడ ది ఎన్ ఎన్ ఉంటే బీకబ్రదత్ మాటేమిటి? అంటుపట్టుడు?

ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనమండలికి జరిగిన మొదటి ఎన్నికల్లో కాళోజ్ తెలంగాణా పశ్చిమ నియోఒకవర్గం నుండి ఉపాధ్యాయ ప్రతినిధిగా ఎన్నికయ్యాడు కాళోజ్ జాతీయవాది ఎన్నో అవార్డులు పొందిన విశిష్టవ్యక్తి 1972లో ఇందిరాగాంధీ ద్వారా తామ్రపత్రం ఇక స్వాతంత్ర్య సమరయోధులు పెద్దన నా గొడవకు లిటరరీ అవార్డు, ఖలీల్ జిబ్రాన్ ప్రాసన్ ది ఫ్రాంట్ అవేదాన్ని ఉపసగిత అని తర్వాత దేస్తే ఉత్తమ అనువాదకుని అవార్డు, కాకతీయ యూనివర్సిటీ డాక్టరేటు భారత ప్రభుత్వ పద్మవిభూషణ్ బిరుదు, రామిసేని పొందేవన విశిష్ట పురస్కారం మొదలైన వాటితో జాతి అయినను గౌరవించింది సంతక సమరణిని తక్కినాని కాళోజ్ కాళోజ్ అభ్యుదయవాది ఎక్కడ అన్యాయం జరిగిన దానిపై అక్షరయుద్ధం ప్రకటించారు 1975లో ఇందిరాగాంధీ ప్రకటించిన ఎమర్జెన్సీని అయిన ఎదిరించారు

కాలం వ్యర్థం చేయక కళయని

వ్రాసిన కవితలు చాలింక

కలం చేత కదిలింపకున్నదో

కాళోజ్ కాయమే దారింక

ఆగునిందినవన్నీ ఎంతమాపులైనందుకు స్వస్థ భంగంలో వివారింది తనును దారిందారు కాళోజ్

నేనెరిగిన కాళోజ్ గారు

- శేషలక్ష్మి సునంద్ రావు

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజాకవి శ్రీ కాళోజ్ నవంబరు 13, 2002 ఉదయం గంటలు 10:45 నిమిషాలకు హైదరాబాద్ నిస్పల్లో చనిపోయారు. కాళోజ్ గారి ప్రసిద్ధులైన స్వాతంత్ర్య సమరసేనాని పూర్తి పేరు కాళోజ్ నారాయణరావు.

కాళోజ్ గారు పరమ ఆవులు, సాహితీ బంధువు, కాళోజ్ మరణంతో పరంగల్లు అన్ని విధాలా పెద్ద దిక్కును గొల్చింది. కాళోజ్ స్వాతంత్ర్య సమర యోధునిగా కవిత్వాన్ని మనసుగా మహా మనిషి.

కాళోజ్ తండ్రి కీశ శ్రీ రంగారావుగారు మహారాష్ట్రలు తల్లి రమాబాయిగారు కర్ణాటక, తండ్రి ఉద్యోగరీత్యా పరంగల్ వచ్చి ఇదే జిల్లా మిడికొండలో స్థలపడివారు.

మరికెంతో పాఠశాల స్థాపించి పలువురిని విద్యావంతుల చేసిరి. రాత్రి బేగూరా తమ ఇంటి కిరసనాయిదలా ??? పెట్టి విద్యనేరేపేవారు తల్లి, తండ్రి నుండి వచ్చిన మానవలా విలువలు కొడుకులు శ్రీ రామేశ్వరరావుగారు నారాయణరావుగార్లలో మరింత పరిణతి చెందినవి ఎవరికి ఏ మాత్రము బాధకలిగిన ఆయన కంట పీరు బాలువారేవి అన్యాయాన్ని, అక్రమాన్ని యెదుర్కొనుటలో స్వయం భేదమెరుగని మహా మనిషియన.

అర్థ సమాఖం ??? ధర్మాటకు ఆకర్షితుడై ప్రజా జీవన ప్రాంగణంలో అడుగుపెట్టిన కాళోజ్ తరువాత కాంగ్రెసు మొదట అన్ని ప్రభుత్వ ఉద్యమాలలో త్రికరణ చుట్టిగా పాల్గొని గూడా తనాడు ఎలాంటి అభిరూప వ్యామోహానికి లొంగిన వాడు కాదు వందేమాతరం ఉద్యమాలలో పాల్గొన్న పరంగల్ ప్రభుత్వ సత్యాగ్రహ బృందం ప్రముఖ సభ్యుడు, కార్యక్రమ కర్త, విద్యార్థి పాఠశ్రామిక అనేకానేక ఉద్యమాలలో పాల్గొనిన విశ్వ సమరసేనాని.

ఆయన పృథివిందని, పాల్గొనని ఉద్యమం లేదంటే అతిశయోక్తి కాదు.

విజా యోధక నవాబు స్వతంత్రునిగా యెల్ల కాలం మనాలనేటి ఆశలో ప్రోత్సహించగా భారతదేశ

స్వాతంత్ర్యానంతరం హైదరాబాదు రాష్ట్ర మత సామం 'స్వామి' మంటగల్లి జనాధిపత్య నాందూ ప్రజల్ని వానా హింసలు పెట్టి వాళ్ల జర్ననీని మరచించ చేసిన రజాకారులను ప్రోత్సహించిన నైజాం నవాబు పాలనను ఎదిరించి జైలు శిక్షకు గురై హైదరాబాద్ రాష్ట్ర విమోచనానంతరం విడుదలైనారు.

నేడు సభ్యులైన ఆణిచివేయు సెనెతో ప్రజల సార సాకల్లులని మట్టు చెట్టుకున్న ప్రభుత్వాన్ని యెదిరిస్తూ అర్థిక స్వాతంత్ర్యం సమానత్వం కోసం సమరం నలుపుతున్న మహాయోధుడు కాళోజ్.

నుమారొక సంస్కరణ త్రితం తమ కదా సంపుటి అవిష్కరణ పుస్తక పరిచయ బాధ్యత వాకు అప్పగించి నందుకు కృతజ్ఞుడై.

ఉద్యమమే అయిన ఈ పీఠి నిరంతరం పోరాటమే ఆయన జీవన విధానం.

యేనాతో 1938లో క్షయ వ్యాధి సోకి ఒక ఊపిరి తిక్కి గొల్పోయిన కాళోజ్ ఇంతకాలం ఒక ఊపిరి తిక్కి జీవన సంగ్రామం సాగించుటమే కాక మిగిలిన ఒక్క ఊపిరి తిక్కి గూడా విమోచనాని వ్యాధి సోకగా ముమారు నెల రోజులపాటు మృత్యువుతో గూడా పోరాడి నవంబర్ 13, 2002న ఉదయం పదికొంతు గంటల ఇరవై అయిదు నిమిషాలకు తుది శ్వాస వదిలారు కాళోజ్ 'నా గడవ' ఆయన జీవిత చరిత్ర మాత్రమే కాదు తెలంగాణ ప్రజా జీవన చరిత్ర.

ఆయనను కొందరు నేటి 'చేమన' అంటారు నేను మాత్రం మండేలా ఆంగ్లసాహిత్య సాహిత్య ప్రపంచప్రజా ఉద్యమాల మహాసేనానుల్లో అగ్రగణ్యుడంటాను.

నాకు కుటుంబ జీవనంలోను సాహితీ జీవనంలోను ఆ పన్ను బంధువు నాకన్న 13 సంవత్సరాలు పయస్కురై పెద్ద.

ఈనా ఆంధ్రప్రదేశ్ మరో కాళోజ్ ని యెప్పుడో తాజ్నాలకు దూడనున్నదో మనకి నిగర్వి, కరుణామూర్తి, నిష్కల్మష విర్యయుడు.

మహావీరచంద్రబోస్ అప్రమించిన వార్తచెలువడి న్నాడు
అయన పూసిన స్వల్పతిగీతి ఇవ్వల్లికి చదువుతూ నేను
కన్నీరు కారుస్తాను
గడియ గడియకూ మారు ప్రపంచం
గవ్వ గవ్వకూ కొరగాని ప్రపంచం
అళిపెట్టి అడించు ప్రపంచం
మోపిచ్చి మురిపిచ్చు ప్రపంచం
దయా దర్శాల దండ ప్రపంచం
అడి గుడ్డల మెడగోయు ప్రపంచం
మనుజుని చేతనే మనేడి ప్రపంచం
మానవునే మనసిడు ప్రపంచం
వీలైన ప్రతి దోచి విల్లపీగుడు
అపర హిట్టరాతాను నేను
వాట్లరాతాను నేను
తలదన్నవాని కడ
తలవంది దయ అనుచు
గాంధీ నౌతాను నేను
గాంధీ నౌతాను
మంది తప్పల యెవ్వరి
మన భాతా నింది

పట్టి పట్టి కట్టి పట్టించుతాను
నా తప్పలను దాని
నా మీద వీలైన ధర్మ సూత్రాలతో నడి కట్టుతాను
అయనలో నిజమైన
నిజాయితీగల మనసిని చూస్తాను

యేనాడు ఎవరికి ఎలాంటి హాని తలపెట్టని
సహృదయుడు కాళోజీ కాళోజీ సాధరులు ప్రోత్సహించి
నిర్యాసించిన సాహితీ పంథ మేత్రమందలి రాజకీయాలు
ఎన్ని కలు, అదృష్ట కార్యదర్శులు మొదలైన పదవుల
కొనం ప్రాకులాటలు పశ్చాత్తప సపశ్చాత్తప రుసుము
లాంటి గొడవలేని సాహితీ సంస్థ మేత్రమందలి

'ఈ సంస్థ ఇలాగే కలకాలం కొనసాగిట్టు మివ్వ
మాత్రమే చూడగలవనే నమ్మకము' అనేవారు కాళోజీ
శ్రీ కాళోజీ రామేశ్వరరావుగారు చాలా మంది
ఉర్దూ కవి వారి ఉర్దూ రచనలు కొన్ని నేను తెలుగులో
చేసాను వారు సంవత్సరస్పర శ్రీకం మరణించినారు
కాళోజీని వరంగల్లోకి అందించిన వారు వారి
అన్న శ్రీ రామేశ్వరరావుగారు మరచి
కాళోజీ సాధరులతో పరిచయం నా మహద్భాగము
నవంబర్ 18, 2002

కాళోజీ నారాయణరావు

- నేత్రుండ్లి ప్రభాకరరావు

ప్రజల కోసం కలం పట్టి, ప్రజా ఉద్యమాలకు
నేతృత్వం వహించి ప్రజలలో ఒకడుగా తీరించిన
ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరావు సమాజంలో
అన్యాయాలను అక్రమాలను ప్రతిఘటించడానికి,
పాలకవర్గం నిరంకుశత్వాన్ని అణిచివేయడానికి, హక్కులను,
ప్రజాస్వామ్యాన్ని పరిరక్షించడానికి దాదాపు తొంబయి
సంవత్సరాలు కడన రంగంలో నిలిచి కలాన్ని ఖర్చుగా
ప్రయోగించిన మహానీయుడు కాళోజీ

అయన విశిష్ట వ్యక్తిత్వం అజాణమంత వికారమ
యినది, అంజరమంత మహోన్నతమయినది ఎనభయ

ఎనిమిది సంవత్సరాలు విండిన పిదప వండు వృద్ధాప్యం
లో సైతం తీవ్రతీక్షణులు బెట్టుతిన అసాధ్యగ్రంథో
బాదపడుతున్నప్పటికీ కాళోజీ ప్రజా ఉద్యమాలకు దూరం
కాలేదు చివరి శ్వాస వరకు ప్రజా ఉద్యమాలకు, పోరాటా
లకు తీవ్రంగా ఉపకరించిన మహోన్నతుడు, అమూల్య
తీవిలాన్ని ప్రజా సేవకు హారతి వలె వెలిగించిన త్యాగ
ధనుడు కాళోజీ కాళోజీ సమున్నత, సమరేఖ వ్యక్తిత్వంతో
ఉపమానం కాగలిగిన వ్యక్తిత్వం గతంలో లేవంటే,
భవిష్యత్తులో ఉండటంలేదంటే అతిశయోక్తికాదు
అసంఖ్యాక అర్థియులకు, అభిమానులకు, సహచరు

లకు 'కాళస్త్ర'గా ప్రసిద్ధుడయిన కాళోజీ విరంతుల పాలకులకు ప్రజాస్వామ్య వ్యతిరేకులకు ప్రళయ రుద్రుడుగా కనిపించారు కాళోజీ కవిత్యరచన, రచయిత, మానవతావాది ప్రపంచపౌరుడు ఆయనకు ఆరొప్రాణం తెలంగాణం తెలంగాణ రాష్ట్రం కోసం ఆయన అపార్థి శబ్దం చెప్పించారు

సమజాతీయ జీవిత సంఘటనలకు, సామాజిక సమస్యలకు, ప్రజల బాధలకు స్పందించిన ఆయన హృదయంలో కవితా ధురి సాంగీతమైంది కాళోజీ కవితలో అనేకం అవధులు దాటుతుంది పోతన్న సుహాకవి భట్టానకం, సాల్వరికిసోమన్న కవి మలానేకం మిళితమయి కాళోజీ వ్యక్తిత్వాన్ని అవహించాయి కాళోజీ సుహాకవి తన కవితా సంకలనానికి 'పెట్టివా పెరు' నా గొడవ కావి, విజానకవి నకల మానవాళి గొడవ అల్ప అనల్ప తారతమ్యం లేకుండా ఆయన హృదయాన్ని కదిలించిన ఆయన మనో వేల్పానికి అన్ని సంఘటనలు, అన్ని అంశాలు ఆయన కవితా వన్నవలయినాయి సమకాలిక సామాజిక చిరక్షకు దర్పణం కాళోజీ కవిత్యం, కాళోజీ అత్యుత్తమ గొడవన ఎనిమిది దశాబ్దాల కాలంలో కాళోజీ పొల్లానని ఆయన ప్రభావం ప్రసరించిన సామాజిక, రాజకీయ, సాహిత్య ఉద్యమం లేదు ఉద్యమానికి పర్యాయపదం కాళోజీ, ఉద్యమానికి అలంకారం కాళోజీ నిచ్చుటి, జవాహర్ రేపటి ప్రజా ఉద్యమాంకు ఆమృతని కాళోజీ కవితా ఖని తన తెలంగాణ ప్రజల సరళ తరళ తెలుగుభాషలో అవగళంగా, ఉత్తేజకరంగా ప్రవంగించడం వ్యంగ్యోక్తులలో, మునిక హాస్యోక్తులతో సంభాషించగల గొప్ప వక్త అన్నగారు రామేశ్వరరావు వారిద్దరు రామలక్ష్మణులవంటి అన్నదమ్ములు ఒకరినట్ల మరొకరికి అమితమయిన ప్రేమ తమ్ముడికి ఎటువంటి ఇబ్బంది భారం లేకుండా అన్నగారు రామేశ్వరరావు అన్ని బాధ్యతలు వహించారు రామేశ్వరరావు గూడ ఉర్దూ, ఫారసీ భాషలలో పండితుడు, కవి ఆయన హామమ కొండలో న్యాయవాదిగా ప్రాప్తి పొందారు తెల్లయి సంవత్సరాల కిందట హనుమకొండలో ఇంటర్మీడియట్ చదువుతున్న రోజుల్లో కాళోజీ క్షయ వ్యాధికి గురి అయ్యారు ఆ రోజుల్లో క్షయ రోగం వచ్చినవారు చచ్చిన వాడికింద బెక్స్ అని చికిత్స కోసం చెర్లూరు సంత్రులంపుర

కాలం చికిత్స కొనసాగింది మాట్లాడవచ్చు మాట్లాడితే ఆరు నెలలో చనిపోతావు అని డాక్టర్లు హెచ్చరించారు మాట్లాడకపోతే ఆరు రోజుల్లోనే మరణిస్తానని కాళోజీ సమాధానం ఇచ్చారు వారు క్షయ వ్యాధిలో దిరాశి మృత్యువును ఛిక్కరించి కాళోజీ ఎనభయి ఎనిమిది సంవత్సరాలు ప్రజల కోసం, ప్రజా ఉద్యమాలకోసం దృఢవంకల్పంతో జీవించారు చిన్నప్పటి నుంచే కాళోజీ అతి పాపాసవంతుడు, అత్యంత ధైర్యవంతుడు కాళోజీ ఎందు మనస్సు సవ్య వనవీతనమానం, ప్రజల హక్కులను, ప్రజాస్వామ్యాన్ని పరిరక్షించడంలో కాళోజీ పలుకు దారుణ ఖండం శ్రేష్ట తుల్యం తన అతి ప్రాయాటను, విశ్వసాలను వ్యక్త పరచడంలో కాళోజీ ఎన్నడూ ఎవరికీ భయపడలేదు ఎక్కువ ఎవరితోను రాజీ పడలేదు అది కాళోజీ కవి ప్రత్యేకత కాళోజీ తన స్వభావాన్ని వివరిస్తూ తన అత్యుత్తమో ఈ విధంగా అన్నారు ఏదన్నా ఆలోచించి ఇట్లు మాట్లాడుదామని అమరుని టాప్పె కాదు గట్టి మాట్లాడితే గట్టుతుంది అనే ఆలోచన వాకుండది 'రమేంద్రనాథ్ టాగూర్ నవీ కాళోజీ వాణియ వాది, అంతర్జాతీయవాది మానవతావాది 'పేను వంద పౌరుడిని' అని కాళోజీ ఒక అంశ్రిమ కవితలో వివరించారు అవనిపై జరిగేది అవకతవకలు కాళోజీ హృదయంలో కలిగించిన ఆవేదనలు కాన్వల్యూషం పొందాయి కాళోజీ 'నా గొడవ ప్రథమ ముద్రణను యాభయ సంవత్సరాల కిందట 1953 అనవరి 12 నాడు అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు అలంపురం మహాసభలో అవిష్కరిస్తూ మహాకవిత్వీ "కాళోజీ నిల్చిలాండ్రవే ఇది కవి గొడవగానే అనిపింది నవ్వుటికి చదివిన వారికి ఇది తమ గొడవగానే అర్థమవు తుంది ఇది విశాల జగత్తు ప్రజలందరి గొడవ కాళోజీ లూయీ ఆరగానో వంటివారు " అని ప్రస్తుతించారు కాళోజీ 'నా గొడవ' అన్న రామేశ్వరరావుకు అంకితమయింది 'నా గొడవ' మూడవ ప్రయరణ కాళోజీ సాహిత్య గురువు గాగ్గపాటి రాఘవంధ్ర స్మృతికి దివంగా సమర్పితమయింది కాళోజీని "శ్రీకాలజ్ఞరయన మహర్షి"గా మహాకవి దాశరథి సులిందారు మొదటి ప్రయరణ అనంతరం యాభయ సంవత్సరాలకు 2002 ఫిబ్రవరిలో 'నా గొడవ' అన్ని భాగాలు సమగ్రస్వరూపంలో ఒక సంకలనంగా వెలువడి అవిష్కృతమయినాయి ఖురీత్ జిల్లా

ప్రాచీనశాఖలో తెలుగు అనువాదం 'జీవనగీత' సమగ్రసంకలనంలో దొడు చేసుకున్నది. నా గొడవ మొదటి సంపుటం పరాభవ వనంతం పరాభవ శ్రీమం పరాభవ వర్ణం పరాభవ కరత్తు పరాభవ హేమంతం పరాభవ శిశుం తుది విజయం సునది నిజం ఎమ్మెస్సీ లో నా గొడవ బంగ్లాదేశ్ జీవితాలు ఇతరములు తెలం గాణ ఉద్యమ గేయాలు 1937 నుంచి కాళోజ్ రచించిన కథలు సురదరం ప్రతాపరెడ్డి సంపాదకత్వంలోని గోల్కొండ పత్రికలో చేపులపల్లి రామానుజరావు సంపాదకత్వం కథలు కోటమానవల్లికలో ప్రచురితమయి నాయి కొన్ని మరొక కథలను కాళోజ్ తెలుగులోకి అనువదించినారు కాళోజ్ కథలు సంపుటి ఇటీవల 2000 సంవత్సరంలో ప్రచురితమయింది మరొక బాపి నుంచి ఎన్ జి పబ్లికేషన్లను (అంబలి), సావే గురుజీ రచనలను (భారతీయ సాంస్కృతిక) కాళోజ్ వరకవంయిన తెలుగులోనికి అనువదించారు తెలంగాణ సామాజిక రాజకీయ సాహిత్య ఉద్యమాలకు, దరిత్రకు దర్శనంగా కాళోజ్ అభ్యుయిన తెలంగాణ తెలుగులో రచించి అత్యంత ఉద్యుత రచన అయితే, అది అసంపూర్ణం అది మన దురదృష్టం

కాళోజ్ జీవిత ప్రస్థానం ఎనిమిది దశాబ్దాల కిందట కన్నడ ప్రాంతంలో ప్రారంభమయింది 1914 సంవత్సరం సెప్టెంబర్ 9వ తేదీన కాళోజ్ బీజాపూర్ జిల్లాలోని రట్నపల్లి గ్రామంలో జన్మించారు కాళోజ్ తండ్రి రంగారావు, తాతగ్రామినారావు కాళోజ్ జననం అనంత రం రెండుసంవత్సరాలకు వారి కుటుంబం హనుమకొండ తాతగ్రామ సమీపంలోని మడికొండకు వచ్చినిర పడింది 'మొం మడికొండలో ఉన్న పచ్చెండ్లు చాలా మంచిగ అయిందని చెప్పిరి అక్కడ నేనుదండున్న మొదలుపెట్టిన సావాసాంగండ్లలో తిరిగి, అతిన, పొడిన "అంటూ కాళోజ్ బాల్యాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకున్నారు అన్నకోసాటు హైదరాబాద్ వెళ్లి కాళోజ్ హైదరాబాద్ సాతబట్టిలోని బోమరాల స్కూలులో రెండోపాఠశాలలో చేరారు అప్పుడు బోధనా బాపి ఉద్యమ నుల్నాన బజార్లోని రెసిడెన్సీ అప్పర్ మిడిల్స్కూలులో, నీటి కాలేజీ హైస్కూలులో కొంత కాలం చదివిన తరువాత తిరిగి వరంగల్ వెళ్లి కాళోజ్ హనుమకొండలోని కాలేజీయేట్ హైస్కూలులో చేరారు

చేపులపల్లి రామానుజరావు ఏ ఏ వరసంసారావు తది తరంలూ ఆ స్కూలులో అయిన సమకాలికులు ఇంటర్ మిడియట్ వరకు సంవత్సరంలో ఉన్నప్పుడు క్షయ వ్యాధికి గురిఅయి, అప్పటి నుంచి కాళోజ్ ఒక తుదికి తిక్కితోనే జీవితప్రారంభం కొనసాగారు హైదరాబాద్ లో హైకోర్టు అనుబంధంగా ఉన్న సాయంకాల వ్యాయ కళాశాలలో చేరి కాళోజ్ 1939లో వ్యాయ శాస్త్రం డిగ్రీ పొందారు 1940లో అయిన వ్యాయవాద వృత్తి ప్రారంభించారు ఆరేడు సంవత్సరాలలోనే అయిన వ్యాయవాద వృత్తి ముగిసింది కాని ప్రజలపక్షాన అయిన జీవితం దివర క్షయ వరకు వ్యాయవాదిగా కొనసాగారు ప్రజాస్వామ్యం సారహాక్కులు మానవహక్కులు కాళోజ్ కి అత్యంత ప్రయముయినది వరంగల్ లు నీమివంలోని గవీరెడ్ల గ్రామం వేలూరి మాణిక్యరావు గారి కుమారుడు రుక్మిణిబాయితో 1940 లో కాళోజ్ వివాహం జరిగింది వారినంతానం ఒక కుమారుడు హైదరాబాద్ లో విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు గవీర్ ఉత్సాహంతో, అత్యంతమాత్రం నంబంధం ఏర్పడిన కాళోజ్ 1930 నుంచే గ్రంథాలయోద్యమంలో ప్రముఖంగా పాల్గొన్నాడు క్రమం గా కాళోజ్ సామాజిక రాజకీయ ఉద్యమాలలో, నీజామ్ నిరంకుశత్వానికి వ్యతిరేకంగా స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కాళోజ్ ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించారు 1939 లో వందేమాతరం ఉద్యమంలో, వత్సాగ్రహసమరాలలో అయిన ముందు నిలిచారు 1939లో అయిన మొదటిసారి జైలుశిక్ష అనుభవించారు తెలంగాణా ఆంధ్ర మహాసభలో, స్టేట్ కాంగ్రెస్ పార్టీలో అయిన ప్రముఖుడయినారు ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు స్థాపకులలో అయిన ఒకరు 1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో తరువాత నీజామ్ వ్యతిరేక పోరాటంలో కాళోజ్ ఆగ్రగణ్య విభాగం ప్రభుత్వం 1946 నవంబర్ నుంచి 1947 ఏప్రిల్ వరకు అయినను వరంగల్ నుంచి బహుమిరించి మూడు పర్యాయాలు కాళోజ్ జైలు శిక్ష అనుభవించారు 1952లో మొదటి పాఠాగణ ఎన్నికలలో కాళోజ్ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షిగా వరంగల్ లు నుంచి లోకసభకు పోటీ చేసారు పార్టీ ప్రత్యానికంటే ప్రజాస్వామ్యానికి హెచ్చు ప్రాధాన్యం ఇచ్చిన కాళోజ్ పార్టీ రాజకీయాలకు దూరమయినారు 198 60

కాళోజీ యాదాద్రి.

2002

సంవత్సరాలలో కాళోజీ అంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర శాసనమండలి సభ్యులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీలో ఆయన సభ్యులు వరంగల్లులో కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం వద్ద స్వాతంత్ర్యవం సందర్భాన కాళోజీ గౌరవ దాక్షిణీ ప్రధానోపన్యాసం జరిగింది

1992 లో భారత ప్రభుత్వం కాళోజీని పద్మవిభూషణ్ బిరుదంతో గౌరవించింది 2002 నవంబర్ 13వ తేదీ ఆదయం హైదరాబాద్ నగరంలో ఆప్తమించిన కాళోజీ ప్రజల మనవి ప్రజాకవి ప్రజల హృదయంలో అయినటు శాశ్వత స్థానం లభించింది

18 నవంబర్ 2002 ప్రజాతంత్ర

♦ ♦ ♦

“అవామి పోయేర్ కాళోజీ హమ్ సెజుదా నహోనాకభీ”

- డాక్టరల్ మున్షి మున్షి మున్షి రావు

“అవామి పోయేర్ కాళోజీ
హమ్ సెజుదా నహోనా కభీ”

సాహిత్యానికి, కవిత్వానికి ప్రజా ఉద్యమాలకు, ఉన్నది ఉన్నట్లు ముఖం మీద అని వేయటానికి, నిష్కల్పిస్తానికి, ఉత్సాహానికి, ధైర్యానికి ధీమాకు మారు పేరు తెలంగాణ ప్రాంతానికి చెందిన ప్రజా కవి కాళోజీ ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణకు ముందు తెలంగాణ ప్రాంతంలో పెద్దదైన తెలంగాణ రచయితల సంఘ స్థాపకుడు మూల పురుషుడు కాళోజీ తెలంగాణ ప్రజలే ప్రాణంగా, తెలంగాణ ప్రజల హక్కులే, ఉద్యాన, నిశ్చలాలగా జీవిస్తున్న కాళోజీ, తిరిగి ఆరోగ్యవంతులయిన ప్రత్యేక తెలంగాణలో స్వేచ్ఛా నాయువు పిల్లలతో గలగాలన్నది నా ప్రధానోపన్యాస ప్రజాకవి కాళోజీ జీవితం ఒక ఉద్యమం ఒక ఉద్యమ వర్తక తన కవితల ద్వారా రాజకీయాలను బాగా ప్రభావితం చేసి, అన్ని ప్రజా ఉద్యమాలలో పాల్గొని వాటిని సమర్థించి, ప్రజల మనస్సుగా పేరు పొందినాడు ప్రజా కవి కాళోజీ

కాళోజీ తన కవితలను ‘నా గౌరవ పేరు లో’ ప్రచురించినా యదాద్రికి ఆది ప్రజల గౌరవ సాహిత్య వాద బోధి విధానాన్ని చీల్చి చెందాడన్నట్లే, రాజకీయాలలోని, రాజకీయ నాయకులలోని అవినీతిని, నీతితంగా విమర్శించి బట్టబయలు చేసినవాడు కాళోజీ తన కవితలలో నేను ముందు చెప్పినట్లుగానే అతనినాక మహా ఉద్య

మం అన్యాయాలకు వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు ఆశప జీవితదర్శిత

ఒక పార్టీ అని గాదు, ఒక వ్యక్తి అని గాదు ఎక్కడ అన్యాయములైన అక్కడ తిట్టిపోసి, చీ కొట్టేవాడు కాళోజీ

అది 1994 అనుకుంటూ రజాకార్ల దురాగతాలు హైదరాబాదు సంస్థానంలో, ప్రజల జీవితాలను దుర్భుధు చేసిన రోజులు అన్ని జిల్లాలలో రజాకార్లు ప్రజలపై చేసే బౌద్ధన్యాల మితిమీరి పోయినవి వీరి నాయకుడు భాసం రత్న నిజాం రాజును చిక్కరించసాగినాడు

ఈ కాలంలో వరంగల్లో ఆర్య నమాజు, కాంగ్రెస్ వారు నిజాంకు వ్యతిరేకంగా, సామ్రాజ్యవాదులకు వ్యతిరేకంగా సభలను నిర్వహించేవారు కాళోజీ పాల్గొనని సభ అంటూ ఉండేది గాదు అయిన ప్రసంగాలు నిజాం రాజు గుండెలలో బాతులుగా పని చేసినవి కాళోజీపై నిషేధం విధించి, ఆయనను వరంగల్ జిల్లా పరిధి వెళ్లవలసిందిగా నిజాం రాజు ఆజ్ఞలు పచ్చినవి కాళోజీ ఆజ్ఞలలోకి వెళ్లినాడు

ఈ పరిస్థితులలో నిజాం రాజు, పరిస్థితులు చేయబారగూడదని గ్రహించి, మైసూరు సంస్థానంలో ప్రధాన మంత్రిగా పని చేసిన మీర్ జుమ్లా షాహిద్ మున్షి రాష్ట్రానికి ప్రధానంగా నియమించుకున్నాడు రాజాకార్ల అగడాలు ఆయన హయాంలోను తగ్గలేదు 1946

జానలో వరంగల్ వట్టణంలోని వరంగల్ కోటలో మొగలయ్యను రజాకార్లు పట్టునగలు పొడిచి చంపి కోటంతా ఊరేగినారు వరంగల్ వట్టణం అట్టుడికి పోయింది వరంగల్లో నివసనలు ఉచ్చితమైనవి ఇది జరిగిన కొంత కాలానికి ప్రధాని మిర్జా ఇస్మాయిల్ వరంగల్ కోటను దర్శించదలచినప్పుడు, కాళోజీ హృదయం ద్రవించిపోయింది అగ్రహారాలతో సతమత మయ్యాడు అల్లాహులో ఉన్న కాళోజీ ఒక సుదీర్ఘ గీతం రాసి, దానిని పోస్టులో ఒక ముత్రునికి పంపించినాడు దానిలో బాటు అవి కరవత్రాలుగా ముద్రించి మిర్జాఇస్మాయిల్ వచ్చే నాడు వరంగల్ అంతా పందిపెట్టేలా చేయగలిగాడు

ఆ గీతం ఇట్లా మొదలౌతుంది

ఇదిగో , అదిగో అనుచు

ఈనాటికైననూ దిగివచ్చితివా!

కోట గోడల నడుమ ఖావి జరిగిన దోట,

గుండా గుర్తులు, గోచరించితివా,

మొగలయ్య భార్యను, మొగలయ్య మాతను,

మొగమాట పడకుండా ముచ్చటించితివా'

అవి రాసత్తా, చివరకు, కాలానుగుణ్యమైన కాళోజీ ప్రశ్నలకు, కన్నులెత్తగ జేసి, బామోషీ అంటావా! అన్న గీతంలో, కాళోజీ పడిన ఆవేదనను అంచనా వేయ లేము ఆయన సున్నిత మనస్సుకు అత్యాచారాలను భరించలేడు

నేతాజీ సుభాష్ చంద్రబోస్ చనిపోయాడన్న వార్త తెలిసిన తరువాత, కవి హృదయం ద్రవించింది

'దావు లేదని, దాద లేదని

చచ్చు మాటలు నమ్ముమంటావా!

బోసు బాబూ! వచ్చి చచ్చిన మీయకంటావా! అంటూ నాపోయాడు కాళోజీ

కాంగ్రెస్ నాయకుల దుశ్చర్యలను విమర్శించుకు, 'రఘుపతి రాఘవ రాజారాం

చస్తే తోవకు రానే రాం,

రానే రాం, రానే రాం'

అంటు ఒక సుదీర్ఘమైన విమర్శగా గీతం రాసినారు ఈ విధంగా కాళోజీ గొడవ అంతా ప్రజల గొడవ మాత్రమే

ఇంగ్లాండ్ చేళ్ళుడు ఇంగ్లీష్ రచయిత జాన్సన్ పేరు తెలియని వారుండరు అతనికి సన్నిహితంగా ఉన్న బాన్ వెల్ జర్నలాంత్ వారు జాన్సన్, ఐర్ లాండ్ వారిని అసహ్యించుకునేవాడు తీవ్రంగా దూషించేవాడు అయినా బాన్ వెల్, జాన్సన్ సాన్నిహిత్యం వడలలేదు చివరకు జాన్సన్ జీవిత చరిత్రను బాన్ వెల్ ఎంకో సమర్థవంతంగా రాసినాడు ఆ జీవితచరిత్ర అన్ని భాషలకు అదర్బ ప్రాయంగా నిలువగలిగినది అంటే అతిశయోక్తి కాదు అందులో బాన్ వెల్ ఒక చోట

'I know not where thy courage lies
in the Heart or mind,

or in soul in kind

let thy courage shine on the world,

and cross the glorious world'

ఈ వాక్యాలు కాళోజీకి వర్తించితే అది అక్షరాలా నిజం

ఇదంతా కాళోజీ జీవిత పోరాటాన్ని చెప్పగలిగి

ఒక రెండు పుటలు మాత్రమే

కుట్రలు, కూహకాలు, దోపిడీ, దౌర్జన్యాలు,

అన్యాయం, అక్రమాలు లేని ఒక ప్రాంతమైన స్వచ్ఛ

మైన, మానవతా నిరాన్ని నిర్మించదలచిన కాళోజీ హమ్

'సె జాదా సె హో నా కబీ'

ఇక 'గొడవ' చేసే వారెవరు?

- కేవల సంతోషకుమార్

అన్యాయాన్ని దిద్దిస్తే నా గొడవకు సంశ్నిస్తే అన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తిప్రాప్తి అన్యాయాన్ని దింపిందేవోను నాకు అరాధ్యం

కాళోజీ కవిత్వ ప్రజల కవిత్వ కాళోజీ జనం మనిషి అయినకు భయమంటే ఏమిటో తెలియదు తనకు తన సమాజానికి అన్యాయం అనిపించిన దాన్ని నిస్సంకోచంగా నిర్మితిగా ఎలుగిత్తి లోల్లి చేసినవాడు ఒక్క మాటలు చెప్పడం అయినకు చేతకాదు పెత్తనాలకు ఎన్నడూ చేవులాడలేదు జానేది అనుకున్నాడో, ఎవరి మనసునొచ్చినా, ఎవరి మనసు మెచ్చినా కుంఠ ఇద్దలు కొట్టినట్లు చెప్పినవాడు అయినకు ఎవరొస్తేనా ద్వేషం లేదు ఎవరినీ అతిగా ప్రేమించిన వాడు కాదు పచ్చ విభూషణ బిరుదును అందించిన పిపి నరసింహారావు తనవాడే దాన్ని తీసుకోవద్దని అడ్డుకున్న వకవరలాపూ తనవాడే అయినకు అదంతలాలు తెలియవు కనకుమెరుగని వాడు అయిన ప్రతి మాటా ఒక నివాదం అరుదిన తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రభాకవిగా చేమనతో లొట్టదగిన ఏకైక కవిపర్యుడు పరిహేనశ్ల నాటి నుంచే ప్రభాకవికం లోక అదంగుటట్టిన వాడు అనేక ఉద్యమాలను ముందు నిలుచుండి నడిపించినవాడు ఆర్య సమాజ్ నుంచి, పౌర హక్కుల సంఘాల దాకా అందరి కార్యక్రమాల్లోనూ చురుకుగా పాల్గొన్నవాడు కానీ ఏ సంఘంలోనూ, ఏ విధానంలోనూ అయిన సభ్యుడు కాదు మొట్టమొదటి సార్వత్రిక తెలంగాణరాష్ట్ర సమితి ఓడియమనేదాకా ఇంత శ్రేయోభాంకంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్న వ్యక్తి మరొకరు కనపడకు అలా అని అయినకు పదవులపై అకలు కానీ, అధికారంపై మనుకారం కానీ లేవు ఓటిచ్చునప్పుడే ఉండాలి బుద్ధి ఎన్నుకుని తల బాదుకున్న నేమగును? తర్వాత ఏపిన్నను తప్పడను భవము అన్నమాట చెప్పడానికే ఇంతకాలం ప్రతి ఎన్నికల్లో అయిన ఓటర్లను చైతన్యపరిచాడు

కళ్ళమందు బిరుగుతున్నది చూస్తూ తనకీమీ పట్టనట్లుండటం కాళోజీకి చేతకాదు తన ముందు బిరుగు తున్న అవకతవకలను సాధ్యమైనంతగా చక్కదిద్దడానికే అయిన ప్రయత్నించారు ఎన్నికల్లో ప్రతినిధులను ఎన్నుకోవడంపై ప్రజలకు హితబోధచేసినట్లే, అటు

ఎన్నికలను బహిష్కరించమని పిలుపునిచ్చిన వళ్ళలెట్లనూ మందరించారు బ్యాబెల్ సేవల్లోనే ఓటు ముద్ర వేసి వచ్చిన వారిని కిక్కిస్తామనే వార్ హెచ్చరికను ముందుగా అల్లమింది శిక్షించడానికి ముందుకు రమ్మని పన్నా చేసినవాడు కాళోజీ తన మనసుకు నచ్చింది చేయడమే కానీ ఇతరుల హితోత్పలచెప్పడూ పచ్చించుకున్నవాడు కారు పరుల కన్నెన్ని చూస్తే అయిన గుండె తిగి పొయింది మాయమోసములను చూసిన అదే గుండె మండి పొయింది ఈ పరిస్థితులపైన కాళోజీ అజన్మాంతం గొడవ చేశాడు

ప్రజలంతా కాంతిగా ఉండటం మంచిదే కానీ దేశంలో కాంతి పరిస్థితి లేనప్పుడు ప్రతిపానం తప్పుకానీ సిద్ధాంతీకరించినవాడు కాళోజీరం నుంచి కన్యాకుమారి దాకా బెట్రెస్టల పట్ల కాంతి పన్నాలు పలుకుతున్న మన పాలకులకు కాళోజీ మాటలు చెంకపెట్టు మన కొంపలాల్చి మన స్త్రీల చెరదిన, మన పిల్లలను చంపి మనల ఇంటిందిన మానవాళములను, మందలాభకులను మరిచిపోకుండా గురుతుంచు కోవాలి, కనీ అరిపోకుండా బునకొట్టుమందాని కాలంబు రాగానే కాబేసి తీరాలి ఇంత తీవ్రంగా ప్రతిస్పందించడం ఒక్క కాళోజీకే చెల్లింది కొత్త సమస్య తలెత్తిన ప్రతిసారి మొదట స్పందించేది కాళోజీయే అయినకు ఇంట్లో కుటుంబం సంసార బాధ్యకలేదే లేవు అన్న అన్నగారే తలెత్తుకోవడంతో శ్రీయా కిలకంగా ఉద్యమాలకు సారధ్యం పరొంచడానికి పిలు కలిగింది నైజాం పోరాటం నుంచి మరణోన్ముఖుడయ్యేంత వరకూ కూడా అయిన చురుకుగా తన సంఘజీవదాన్ని కానసాగించాడు తెలంగాణా ప్రజల సమస్యలపై లోల్లి చేసే ఏకైక గొంతు మాగ వొయింది ఇప్పుడు ఆ లోటు పూడ్చేయ్యవ్వవ్వ గొడవ చేసే వారెవర? అతికివోత్తు పుండి పుండి అవని విడిచి చెట్టలాను అని అన్నట్లుగానే అందర్నీ విడిచి అందని లోకాలకు చెల్లిపోయాటే కాళోజీ రూపాన్ని చూస్తే మూర్ఖత్వదండిన మానవతామూర్తి, కల్పమం లేని మనస్సు, కన్నీరు, పన్నీలు కలగలిసిన సామాన్య జీవిత చైలక్షణ్యం కన్నీర్లు నిలుచెత్తు తెలంగాణా నంతకంటే అయిన జీవితం

మూసీకినారే

- సైదన్

ప్రజాకవి కాళోటి ఒకసారి దూచిన మనిషిని ఎన్ని సంవత్సరాల తరువాత అయినా పేరు పెట్టి పలకరిస్తారు మరుపు అనేది ఆయన దీక్షవరేలో లేదు మనుషులే కాదు సంఘటనలు కూడా అవ్యాయాన్ని ఎదిరించడంలో ఆయన ఎంత ఉగ్రవశించినాడో అంత ధమత్కారంగా కూడా మాట్లాడి అందరినీ ఉల్లాసర పరచగలరు

దాదా సంవత్సరాల క్రితం ఆయన ఒకసారి మీసాలు పెట్టగా పెంచారట హైదరాబాద్ వీధుల్లో ఆయన నడుచుకుంటూ వెళుతుంటే ఓ అభిమాని కనిపించాడు కాళోటి మీసాలు చూసి ఆ అభిమాని అంత పెద్ద 'మీసాలు పెంచారేమిటి? అని అడిగాడట కాళోటి వెంటనే మీసాలు పెంచడమేమిటి అని ఏమన్నా చెట్లా ఎరువులు వేసి పెంచడానికి వాటంతట అవే పెరిగాయి మీసాలు తీసేస్తే ఎందుకు తీసారని అడగాలి ఎందుకంటే మనం వాటిని తీయాలి కాబట్టి' అని వచ్చేసి తూరు కున్నారట

కాళోటి అన్నగారు రామేశ్వరరావు ఆయన గొప్ప ఉర్దూ పోయిర్ వరంగల్‌లో ఎక్కడ కవి సమ్మేళనం అనుకున్నా అన్నదమ్ములిద్దరూ అందరి కంటే ముందే అది జరిగే దోటికి చేరుకుని ఆలస్యంగా వచ్చే వారిని పట్టుకుని ఇంకా ఎప్పుడు వేర్చుకుంటారురా? కవిత్వం చెప్పేవారి ఆలస్యంగా వస్తే, వివేచనోష్ణుడు రావాలి అని కోప్పడే వారట

ఒకసారి కాళోటికి ఆరోగ్యం బాగా లేక ఇంట్లో వదుకుని ఉన్నారూ అదే గదిలో రామేశ్వరరావుగారు దూరంగా కూర్చుని ఏదో చదువుకుంటున్నారూ మిత్రులు, అభిమానులు కొందరు కాళోటిని పరామర్శించడానికి వెళ్లారు వాళ్లను చూడగానే రామేశ్వరరావుగారు "ఈల్లో సభ ఏదైనా అడుగుతున్నదా కాళోటిని తీసుకుపోండి ఉపన్యాసం ఇస్తే ఆరోగ్యం ఆదే బాగుపడుంది" అని చమత్కరించారట మాట్లాడటం అంటే కాళోటికి అంత ఇష్టం మాట్లాడక పోతే ఆయన మనిషికి మృతదేహానికి తేడా లేదనుకునేవారు

చివల్లో క్షణాల్లో కూడా ఆయన మాట్లాడకుండా తూరుకోలేదు తూరితీర్చుల ఇన్‌ఫెక్షన్ కారణంగా విపరీతమైన ఆయాసంతో అతికష్టంగా మాట్లాడుతూ కూడా అయన మనుషులను మరిచిపోలేదు విషయాలను మరిచిపోలేదు తన సహజమైన చమత్కార భారత వీరలేదు

అన్నత్రంలో ఆయనను కనిపెట్టుకుని ఉన్న తెలంగాణ ప్రభాకరకు పెట్రోలో ఓ పోస్ వచ్చింది మాట్లాడేసి కాళోటి దగ్గరికి పలానా మాజీమంత్రి మిమ్మల్ని చూడటానికి వస్తానంటున్నాడు ఇప్పుడే ఫోన్ చేశాడు అని చెప్పింది

అంత ఆయాసంలో కూడా కాళోటి వెంటనే 'వాడెందుకు వస్తున్నాడరా? ఈ దమాజానాకు వాడు బోలెడు బిల్లులు బాకీ పడ్డాడట కదా! పట్టుకుంటారేమో' అన్నారుట

కాళోటి చివల్లో చికిత్స కోసం చేరిన 'నిమ్మ' ఆస్పత్రిలో సదరు మాజీ మంత్రి కొంత కాలం క్రితం చేరి వెలల తరబడి ఉండి లక్షల రూపాయల బిల్లు కట్టకుండా వెళ్లిపోయాడని పత్రికల్లో అప్పుడప్పుడో వచ్చిన వార్త కాళోటికి గుర్తుపడన్నమాట

ఆయన ఏంచేసా ప్రత్యేకంగానే ఉండేది ఎమ్మెస్సీ రీకట్ రోజుల్లో వరంగల్‌లోదానికి వ్యతిరేకంగా ఒక ప్రదర్శన డెయ్యాలనుకున్నాడు ఎప్పుడీ వరనే కాళోటి సదిగ్గా వసుయానికి అక్కడికి చేరుకున్నారూ ఎవరూ లాల్‌లు కాళోటి నిరాశపడి తిరిగి వెళ్లిపోలేదు ఒక్కడే మూతికి బట్టకట్టుకుని పట్టుబడి వీధుల్లో తిరిగి తన నిరసన తెలియచేశాడు

ప్రహ్లాద చరిత్ర పట్టుకుని ఎమ్మెస్సీ కాలమంతా అందరికీ చదివి వినిపిస్తూ తిరిగాడు తనది ప్రహ్లాదుడి మాగ్గేమే అయినా ఆ మాగ్గం నిరాంకులం కావాలంటే ఉగ్రవరసించాడే అవతారం తప్పదని సమ్మేష్ట కాళోటి

హింస అహింసల సడసు ఏది కానారో తెల్పుకోవాల్సి వస్తే తాను అహింసనే కోరుకుంటానని

అయితే పరికితనానికి హింసకూ మధ్య ఏదో ఒకదానిని ఎంచుకోవాల్సి వస్తే మాత్రం హింసనే ఎంచుకుంటానని మహాత్మాగాంధీ చెప్పిన మాటను అక్షరాలా నమ్మినవాడు కాళోజీ

కాళోజీయ వైద్య కళాశాల ఆవరణలో జరిగిన సభలో తుత్తవారం నాడు వరవరావు చెప్పినట్లు కాళోజీ వరంగల్‌కు ఓ పబ్లిక్స్ మ్యూజిక్స్ ఓ వెయిస్ టాల గుర్తి, ఓ భద్రగాళి చెరువు

అయినకు హైదర్ నలామ్

ప్రజాతంత్ర నవంబర్ 13 2002

మానవీయ ప్రేమ పరిమళం....

- కుప్పిరి సన్న

మనుషులని అచ్చంగా ప్రేమించడం చిన్న పిషయం కాదు మలభద్రమైన విషయమూ కాదు అందరూ చేయగలిగే పనే కాదు హృదయ మంతా మనుషులని నింపుకొని ప్రతి వాళ్ళరిని మనుషులు కాబట్టి యిష్ట పడటం, ఆ మనుషుల గురించి ఆరాటపడటం హృదయ మంతా మనుషులని జీవితాంతం ప్రేమగా నింపుకోవటం అందరికీ చేతనయిన జీవన రచన కాదు ఆ రచన పరిపూర్ణంగా తెలిసి సాగించిన ప్రయాన మంతటిలోనూ చివరి వరకూ ఆ మాటల నిండా చూపుల నిండా ప్రవహించే ఆ ప్రేమ మనుషుల హృదయాలని మానవీయంగా తెలిగి ప్రింది ఏ సభ జరిగినా ఏ వ్యవస్థమం మొదలయినా కాలమేకైనా పమయమేంకైనా ఎంతైనా వానైనా చల్లైనా ప్రజలకి సంబంధించిన విషయమైతే చాలు వో నిలువెత్తు మనది పూచి ఆ ప్రాంగణాల్ని మైదానాల్ని ఉత్తేజపరిచేది పుల్కాహస్తిచ్చేది పూరణ కలిగించేది కైర్లాస్తిచ్చేది విశ్చితంనిచ్చేది ఏ అనంద విపారాలకైనా ఆ చూపుల నిండుగా కడి పెద్దవార్ల రవలల నుంచో జీవితాల నుండో మనం స్ఫూర్తిని పొందుకుంటాం అది పుత్రేజాన్ని స్వంబాయి వాళ్ళేసారి అశ్చర్యపోతుంటాం వాళ్ళలోని నిర్భయాల్ని నిజాయితీనో, ప్రేమనో చూసి ఆ పరిమళాన్ని గుండెల్లో భద్రంగా అమర్చుకుంటాం దాడుకుంటాం ఆయన నుంచి బోల్కంత పరిమళాన్ని దాచుకున్న ఎందరో ఎక్కడె

క్కడి వాళ్ళో అనేక రంగాల వాళ్ళు ఆయన సజల వేల్వాలని తలచుకుని యి ఫిస్సన్న మనమలని యింతగా ప్రేమించడం ఆయనకి సాధ్యమని పనే పనే అనకోవటం, తలచుకోవటం

నిజంగా మనుషులని యింతలా ప్రేమించటం తన ఆలోగ్యాన్ని కూడా తెళ్ళచేయకుండా మాట్లాడాలనుకోవటం మనుషులతోనే జీవితం అని పనే పనే చెప్పడం ఆయనకి మాత్రమే తెలిసిన జీవ రచన

విశేషించిన పుష్పల తెలుల్లోంచి దగ్గంగా పిగి ప్పిన కారకపుల నుంచి చుక్కనీటి కోసం అనంతంగా ప్రయాణించే ఎకాదుల నుంచి కిథిల గ్రామాల నుంచి అమానవీయ సాగరాల నుంచి రాత్రునకగా పగలనూ మానవీయ స్పృహతో ప్రయాణించేవారు ఆ పుష్ప జీవధారగా అన్నింటా యింకూతునే ప్పంది మనుషులని అమితంగా ప్రేమించే కాళోజీగారిని చూడగలిగినందుకు, మాట్లాడగలిగినందుకు, ఆయన ప్రయాణిస్తున్న కాలంలో సాగుతున్నందుకు, వాళ్ళలంతా నిండిన ఆయన మాటలు విన్నందుకు, అనుకున్న విషయాన్ని నిర్భయంగా చెప్పగలిగే ఆ సాహసీని చూసినందుకు, పుష్పేగంతో పుల్కాహాతో అనందంతో నిండిన హృదయంలోనే ఆయన యిత్ర భౌతికంగా కనిపించరనే విషయం నిండుకొంటుంది ,

వార్త, 18, నవంబర్ 2002

కాళోజ్ కి కన్నీళ్ళ భాష గొప్పవరం

- పి హంసాఫ్

అది 1966 సిద్ధిపేట కళాకాలకి ఇంగ్లీషు రెక్టరేట్ నర్సింహరావు కాళోజ్ ని తీసుకొచ్చాడు. అయిన ఉపన్యాసం ఉపన్యాసంలాగ లేదు. అందరినీ వ్యక్తిగతంగా వెంటాడినా సంతోషించినట్లుంది. ఉపన్యాసం కూడా ఇట్లు ఇవ్వవచ్చునా అని నాకూ మా తోటి మిత్రులకు అవసరించింది. ఉపన్యాసం మధ్యలో కొందరి 'గొప్ప వ్యక్తుల ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు మన మా అధ్యాపకులు కొందర్ని ఉద్దేశించి మాట్లాడినప్పుడు ఏమిరా', 'వాడు' అని తరచుగా అయిన అంటూ ఉంచే మేల్ వాళ్ళమైన మాకు 'ఏంటియన మా సార్లను గూత వాడు ఏడు అంటున్నాడు, గర్వమా ఇంత అనాగరికమా' అని ఓ రకంగా కోపం వచ్చింది.

తర్వాతికాలంలో మేం తెలుసుకున్నదేమంటే కాళోజ్ తన పరిచయస్తుల్ని, హైదరాబాద్ అప్పటి అక్కియల్ని ప్రేమతో అలాగే పిలుస్తారన, ఆ పిలుపులో అయినకున్న సామిష్టత వ్యక్తమవుతుందని, అయిన అట్లా పిలువకపోతే వెలితిగా ఉంటుందని, అట్లా పిలిపించుకుంటేనే సైన్ హారది కట్టినట్లువుతుందని, అట్లా పిలువకపోతే ఇంకా సాన్నిహిత్యం ఏర్పడలేదని అనుకోవాలని, అయినక్కాస్త దిర్గా ఉన్నప్పుడే 'మిస్టర్ లోకి మారతారని

కాళోజ్ ఏ వందల్లోనో, ఎంత సీరియస్ విషయం గురించి మాట్లాడినా, ఉపన్యాసించినా నవ్వు పుట్టేదే ఉపమానాలతో, ఉపమానాలతో విపులీకరించి మాట్లాడటం అలవాటు అట్లా అని అయిపోవుడు విషయాన్ని ఎక్కువ చేయలేదు. దానికున్న ప్రామాణ్యతని తగ్గించలేదు. అయిన హాస్యం, వ్యంగ్యం అంతాగా వచ్చే అదర్భ వంతమైన మాటల దార వాటి గుణం అయిన ఉద్బలాలో ఉపన్యాసించినా అంతే మరలలోమా అలాగే మాట్లాడతారని కేవలం జాడన అంటుందగా విన్నాను. అయిన ఇంగ్లీషులో ఉపన్యాసించారన, ఉపన్యాసపురైన ఎప్పుడూ వినలేదు. కాని కలుగులో ఇంగ్లీషు మాట్లాడేవారితో తదుముకోకుండా ఉద్బోధించదగిన పదజాలంలో సమాధానాలివ్వడం నేను విన్నాను. ఎప్పుడో దశాబ్దాలకింద చదివిన

'పేకిస్పియర్, లిన్ యుటాంగ్ రచనల్లోంచి వంక్తుల్ని వినిపించడం కూడా ఒక అబ్బురపరమే అనుభూతి అలాగే సమకాలీన రచయితలయిన జా పా సెన్ట్ సాల్ బెల్ల రాతల్లోంచి గూత 72 ఏళ్ళ అంతరం ఉన్న సీతతో 'పెర్రెమానెన్ ట్రైమ్ వవలలు వివరాలు వివరణలు పంచుకోవడం ఒక విచిత్రంతో కూడిన ఎక్స్ ప్లైజ్ తనకు తెలియని విషయాలు ఇతరుల్నించి అడిగి తెలుసుకోవడానికి ఎప్పుడూ వెనుకాడేవారు కారు కాళోజ్ నేను రోజూ లెక్చరర్ గురించి ప్రస్తావించినప్పుడు, కలిసిన పది నిమిషాల్లో వేమానాంవని ప్రశ్నలడిగి ఎన్నో విషయాలు చెప్పించుకుని అమె ఏ ఇష్టం అయితేనేమిటి, తెలుసుకోవలసిన విషయాలు అంత గొప్పయినప్పుడు' అనే అయినకున్న ప్రత్యేకలక్షణాల్లో ఒకటి రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో జర్మనీలో నాజిజం గురించి కవితా రూపంలో కామెంటరీ రాసిన కాళోజ్ గురించి రీఫ్ సెడ్డాం తీకరణలపై నేను మాట్లాడితే, శ్రద్ధగా విని అవగాహన చేసుకున్న విధానం అయిన అన్వయించిన విషయాలు ఒక మరుపురాని అనుభవం.

కాళోజ్ ఎంత అవేశంలో మాట్లాడినా తప్ప మాటలు దొడ్డివికావు అయినా 'హాసకంవచ్చి మాట్లాడిన మందిగ ఎడిట్ చేసి రాయి అని 'మా తెలంగాణ ప్రారంభ సంచిక కోసం వాకిచ్చిన ఇంటర్వ్యూ తర్వాత అయిన అన్న మాటలు హ్యాంబుర్గ్ లోనే నూచిస్తాయి.

కాళోజ్ వదనాచర్యం అనూహ్య రూపాల్లో బయటపడేది నిలుపుగా కోసిన నాలుగు కోడిగుడ్డు ముక్కులు 'పొటోనో'ల చూచిరిగా ఉన్నాయని రూపొస్తూ, ఒక ముక్కు నోట్స్ పెట్టుకుని, 'జాతే భారయ' అని అందర్నీ నవ్వించిన ఉదంతం లాంటివి వేలల్లోనే ఉంటాయి.

నందల్పూనూ, విషయమూ, పిలిచిన వ్యక్తులు ముఖ్యమనుకున్నప్పుడు దూరమని, ప్రయాస అని ఆలోచించవక నమయానికి చేరుకునేవారు కాళోజ్ మానవహృల్ల మేద సేమినారే ముగింపు ఉపన్యాసాని

సికి రావాలని వర్తమానం పంపితే, "మొన్ననే గదా హైదరాబాదు నుంచి వచ్చి అయినా వాడు హరినాథ్ పిలిచిండు నేను పోవాలి" అని వశంగల్లోనుంచి 87 ఏళ్ళ వయసులో వచ్చి 80 ఏళ్ళ మానవహక్కుల ఉద్యమానుభవాల ప్యానుభవపు రంగరింపును సదస్సు ముందుంచిన కాళోజీ కానాడు ధన్యవాదాలు చెప్పలేక తడలడ్డాను

కాళోజీకి కన్నీళ్ళులాగు ఒక గొప్ప వరం ఆర్థిక, ఆస్థిక, ఆర్థికం, పెన్షన్లు, సెన్సిటివిటీ, సెన్సిటివిటీ అప్రయత్నంగా కన్నీటిరూపంలో వెలువడేయి పాత జ్ఞాపకాలు నెమరువేసుకున్నప్పుడయితేనేమి, మెక్కులు కలిసినప్పుడయితేనేమి, తన అన్నగారిని తలచుకున్నప్పుడయితేనేమి, ఆస్థుల సంస్కరణ సభల్లో మాటలు కరువైనప్పుడయితేనేమి, మతకల్లోలాల్లో, ఉద్యమాల్లో, ఇంకా వేరేవారు సందర్భాల్లో ప్రాజాబు పోయిన వారి గురించిగాని, వారి తాతయ్యగారు వరంవరలయితేనేమి, దివ్యుల ప్రేమానురాగాలు వ్యక్తమునవుడయితేనేమి భాంక్ష చెప్పలేక

పోయినప్పుడయితేనేమి కాళోజీ కళ్ళు నీలాల్నై ఎన్నో విషయాలు ప్రకటించేవి

అనారోగ్యంతో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నప్పుడు నిద్రపోతున్నప్పుడు కన్ను కాళోజీ ఎప్పుడూ సమయాన్ని వృధాగా పోనిచ్చేవారుగాడు అంతగా ఏమీ చేయలేని సరిస్థితి వస్తే, తానొక్కడే మంచంమీద పేకముళ్ళు పెరచుకొని, తనదైన ఒక ఆట ఆడుతూ ఉండేవారు అటుకు ప్రేమన్న అని అయిన పెద్దన పేరు కాకలాళీయం అనుకోలేము రాతకంటే మాటలు మాటకంటే చేతలు ముఖ్యమని భావించి ఆవరించే తత్వమున్న కాళోజీని అని యులో మా మంచి 'సజర్ బుండ్' చేయడానికి ముందు అయిష్టి చివరిపారిగా (అదే చివరిసారపుకుండ నుకోలేదు) కలిసి మౌనంగా నక్కున నిల్చుంటే 'మాట్లాడ వేంపిరా' అన్న మందలింపు ఈ రోజు ఈ మాటల్ని రాతల్లోనే లేకపోయిన బాధ తొలుస్తూనే ఉంటుంది

24 నవంబర్ 2002, వార్తా మ్యాగజైన్

మరువలేని మహావ్యక్తి కాళోజీ

- సందిరి సిధారెడ్డి

అప్పటినుండి మూడక్కరాల్నీ, కాళోజీ మూడక్కరాల్నీ మూడు కాలాలను ఉడుకెత్తించినాయి నాలుగు తరాలను తెలుగు వైపు నడిపించినాయి

కాళోజీ చరిత్రలో అరుదైన వ్యక్తి తెలుగు ప్రపంచంలో భారత ప్రపంచంలో ప్రత్యేకమైన తెలంగాణ వ్యక్తిత్వం కాళోజీ కాళోజీ అంటే జీవితం కాళోజీ అంటే కవిత్వం చరిత్రాత్మక జీవితం రసాత్మక కవిత్వం కాళోజీ అంటే సగటు మానవుని పంపుర్ల సమస్త దు ఖం అతను హక్కులు, వాక్కులు బుక్కులు ముప్పరిగా పెన వేసిన మూర్తిమత్వం కాళోజీ జరుగుజాటు కోసం గిల గిలబాడుతున్న లోకంలో తిరుగుజాటుకు పర్యాయ సదంగా జీవించిన మహావ్యక్తి కాళోజీ

ఎనిమిది దశాబ్దాలను పైగా ఈ గడ్డ మీద సంచరించినందుకు ఇక్కడి మట్టిని అమితంగా ప్రేమించిండు

అధములైన మనుజేశ్వరులను ధిక్కరించిన పోతన వారసత్వాన్ని పుణికి పుచ్చుకున్నాడు వెట్టి కింద, హింస కింద, వెనుకబాటుతనం కింద మనుషులను ఇనుప పాదంతో లోక్మీనేస్తూన్న అన్ని పాలనలను ధిక్కరించుకు పాటుకురికి పోమన సలికిన జాను తెలుగు కాళోజీ అందుకున్నాడు నిరంతరం తెలంగాణ భాషకోసం కలవరించిండు అప్పటినుండి మాళ్ళు భాష మరారేయే కావచ్చు లోకం తెలిసినప్పుడుండి లోకాన్ని కలిస్తేందుకు తెలంగాణ భాషనే రక్షంలో నింపుకున్నాడు ఇక్కడి భాష మాట్లాడే తండుకు ఇక్కడి రాళ్ళే విముఖులవుతున్నప్పుడు నిరంతరం తెలంగాణ భాషకోసం తనించుకుంటుంటుంది తెండున్నడ జల్లాందె దండి భాష అయినప్పుడు తక్కినోళ్ళనోళ్ళ యావ తొక్కి, నొక్కిబడ్డప్పుడు ప్రత్యేకంగా రాజ్యంపాలు అడుగక తప్పుడుమరి

భాషకొనం సమైక్య రాష్ట్రాన్ని ఆహ్వానించవచ్చు గాక అదే భాష పేరున జరుగుతున్న మోసాన్ని పోరాడ్చి గుర్తించింది అవసారాల పొలపుతున్న ఆ భాష కోసమే మళ్ళా తెలంగాణ రాష్ట్రం అడుగుదానికి వెనుకాడ లేదు అసోసియేషన్ విభక్షణ, స్పూర్తి చాలా మంది మన కవులకు లోపించింది కాశీకి ప్రత్యేకత అదే

నేను ఏకే చదివే సమయంలో ఉద్యమాల్లో తిరిగిన ఒక ప్రముఖ కోస్తా కవిని కలిసిన ఒకసారి కాశీకి గురించి మాట్లాడుతూ 'తెలుగువాడు కాదు తెలుగే చక్కగ రాదు కవిత్వమేలా రాల్చింది? ప్రభావం ఎలా ఆవుతాడు? అన్నడు అప్పటికే నాకు కాశీకి తెలుగువాడు కాదని తెలియదు అయినా తెలుగువాడే తెలంగాణ వాడే' అని వాదించిన తెలంగాణను స్రేమించింది తెలంగాణపై జీవిస్తున్న గమక తెలంగాణ వాడే ప్రజలను స్రేమించింది ప్రజలతోని తిన్నడు, వన్నడు ప్రజల కోసమే రాస్తుంది గమక ప్రభావం అయింది అని నేను మొండిగా వాదించిన ఆవుడు ఆర్థం కాలేదు, కానీ పదహారు రై యేండ్ల తర్వాత కోస్తావాండ్లు ఆర్థంకు అడ్డంకు అడ్డంగ మట్టర్లో లోతుగా అడ్డుపైంది కాశీకి శాసనీ, ఉద్యాన విజ్ఞానాలు తెలంగాణ, తెలుగువాడే అయి తెలంగాణ అంటే పదనవుడు ప్రజల కన్నెత్తి పంచుకొని, కన్నెత్తి పంచుకొని కాగా జీవితమంతా తెలంగాణై జరిగిన కాశీకిని తెలంగాణ అన్ని చేతుల్లో అలుముకున్నది అవాహన చేసుకున్నది స్వంతం చేసుకున్నది అనేక అకాక్షరలతోపాటు కాశీకి అంటే తెలంగాణ

పదుల తన్నులు చూసి పగిలిపెట్టిన గుండె
అవనిపై జరిగేది అవకతవలలు చూసి
ఎందుకో నా పద్మిని ఇన్ని ఆవేదనలు?

1978 ఎమర్జెన్సీ తర్వాత ఎన్నికలు కాశీకి అప్పటి నియంత జలంకం వెంగళరావుకు వ్యతిరేకంగా సత్తుపల్లి నుంచి చైతన్యంగా పోటీ చేసింది ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ నుంచి క్లాసులు పదిలిపెట్టి అనేక మందిని ప్రధానానికి వెళ్ళిన కాశీకి మీద అభిమానం, వెంగళ రావు గుండాలు వెంటాడుతున్న మారుమూల పల్లెల్లో గిరిజన గూడాలల్ల మాకు తిండి దొరికిందంటే అది కాశీకి మీది అభిమానమే కాశీకికి ఉద్వహానికి ఉన్న సన్నిహిత సంబంధమే చాలా మంది ప్రముఖులు కాశీకి ప్రధానా

నికి వచ్చిందని మహాకవి శ్రీశ్రీ కూడా వచ్చింది శ్రీశ్రీ వెంగళరావు మీద పాట పాడింది కాశీకి గెలుపు కోసం విద్యార్థులు, మేధావులు, రచయితలు, కళాకారులు, ప్రజాస్వామిక వాదులు ఎందరో తిప్పులు పడుకుంటు తిరిగిండ్లు గెలుపొటములు సమన్వయకారు చిట్టా బలం ముందు, గూండో బలం ముందు అధికారం బలం ముందు ప్రజాస్వామికవాణి వెనిసించాలని వట్టుదలగా నిలబడి వెంగళరావు మనుషుల్ని నిద్రపోనివ్వలేదు కాశీకి ప్రజాస్వామిక మనస్తత్వ తీవ్రత అంత బలమైంది

ఓడేపట్టుప్పుడే ఉండాలి ఐదు

ఓటబోయిన కుండ వెంటకొన్నదు

1988లో మైత్రుడు జల్ద్రవిష్ణు రామలింగారెడ్డి సభా వివాహానికి కాశీకి వచ్చింది వేముగంటిని కాపు రాజయ్యనూ జ్ఞాపకం చేసి కలిసింది అప్పటికప్పుడు రాజయ్యగారు కాశీకి దిగ్గం గిరినిండు పెళ్ళి అయిపోయిన తర్వాత అందరం భోజనానికి నడుస్తున్న నడుస్తున్న వాండ్లలో నిద్రపట్టే ఎంపి కూడా వాడుమొయ్యడా వాడేం జేస్తాడు" అని ఎంపికి నంది ఇచ్చింది పొంపి ఎంపికి కూడా కాశీకి అంటే గెరవం నంది పట్టుకున్నడు అట్లా ఆచేకందగలిగినస్థాయి అయినది కాశీకి అట్లు జరిగింది అది మనెవ్వరికీ సాధ్యం కాదు నిరంతర వ్యందన, సతతం సంభాషణ తరుచుగా గర్జన కాశీకికి తన్ను ఎవరికి సాధ్యం? అక్షేపించుతూనే తాను భంధులూ వాయుడి లాంటి వాళ్ళ అంజలి పొందగలిగింది చివరి పరతు పుర్ణణ పడుతూనే నళినీప్రభావవందనం పొందింది అభిమానించిన వాళ్ళతోపాటు అక్షేపించిన వాళ్ళ గెరవం పొందటం కాశీకికి తన్నుఎవరికి సాధ్యం?

తెలంగాణ రచయితల వేదిక గౌరవాధ్యక్షుడు కాశీకి పరంగల్ ప్రథమ మహాసభలో ఆయన అధ్యక్షో పన్యాసం దిగవ్వరణియయ్యైంది కాశీకిని చూశామని అనితెల్లి రచక, పట్టపర్తి శ్రీనివాసరావు, నేనూ సమ్మెకు వెళ్ళినం నన్ను గుర్తుపట్టలేదు శ్రీనివాసరావు గుర్తు చేసింది ప్రభాకర్ పక్కనే ఉన్నడు నా చెయ్యిపట్టుకొని "తెలంగాణను ఆగంఠెయ్యకుండ్రి" అన్నడు దు ఖమ్మి చ్చింది తెలంగాణ మీద ఎంత ప్రేమా? మృత్యుకయ్య మీద పండుకొని తెలంగాణ కోసమే పలకరించింది

కలవరించిందు

తెలంగాణులవే కాళోజీ అంత ఆరాటం కాళోజీ
అంటే తెలంగాణకు అంత ఆరాటం అన్న జిల్లాల నుంచి
ఆయన అంతిమ యాత్రకు కదలి వచ్చింద్రు కాళోజీని
తెలంగాణ ప్రజలు ఎప్పుడూ మనుచరు మనిషి కోసం
తండ్లాడిందు కనుక మనుమలున్నంత కాలం కాళోజీ

ఉంటాడు కాళోజీ మాటలుంటాయి

"నేజాకని ఎత్తుకేడు
నేజాకని లోతుకేడు
మూల తెలి మునుకునోలే
మూగనోము నేట్టివాను"

18 నవంబర్ 2002, ప్రజాతంత్ర

తెలంగాణా స్పార్షకన్ కాళోజీ

- త్రిపుల నరసింహం

బానిసభావం పెంచి పోషించబడిన చోట,
బానిసలున్న చోట ఓ స్పార్షకన్ ఉంటాడు ఆ స్పార్షకన్
కండబలం గలవాడే కానక్కర్లేదు కత్తికో యుద్ధం చేయ
నక్కర్లేదు గుండెబలం ఉన్న వాలు అతను స్పార్షకన్
అవ్వతాడు అదోఅలాంటి గుండెబలం గల తెలంగాణా
స్పార్షకన్ కాళోజీ నారాయణరావు అయ్యా నీ కాలొత్త
బాందస్ అన్న భావం తెలంగాణ గ్రామీణ ప్రాంతమంతటా
అలంగా నాటుకుపోయిన రోజుల్లో కాళోజీ నారాయణ
రావు తన కలాన్ని గళాన్ని విప్పి పోరాడిన వీరుడు భానిస
భావంతో నిరంతరం తల్లిదిల్లుతున్న తెలంగాణ ప్రజల
గుండెల్లో భైరవం నూరిపోసి హక్కులను కాపాడుకోవా
లని, ఉండుకు కాలుదువ్వాలని బోధ చేసిన మహర్షి
ఆయన కాళోజీయ స్పాష్ట్యం పతవమైనాక తెలంగాణ
ప్రాంతం అనే కుల ఆధిపత్యాల కింద పడి నలిగిన అంశం
గుర్తించి, కాళోజీయ స్పాష్ట్యానికి రాజధానిగా వెలసిన
ఓరుగల్లునే కేంద్రంగా చేసుకుని కాళోజీ నల్లిన పోరాటం
బహుముఖమైనది ఆయన తెలంగాణ వైతాళికుడు
తెలంగాణ ప్రాంత ప్రజలు తెలివినరులు కావాలని, వారి
హక్కులనువారు దక్కించుకోవడం ఉధృమించాలని,
ప్రజలు సమున్నతంగా తరిగ్తుకుని తిరగాలని, భాష,
యాద్ర, సాహిత్యం, సంస్కృతి కాపాడుకోవాలని చెప్పుతల్లిన
వ్యక్తమూర్తి ఆయన

నంపద బోగయడం గొప్పకాదు బుద్ధకోర్కె
పుస్తకాలు అచ్చుచేయడం కూడాగొప్పకాదు తన జాతిని,

తనవారిని కాపాడేందుకు నిరంతరం అప్రమత్తుల్ని
పొందిఉన్న ప్రమాదం గుర్తించి హెచ్చరిస్తూ జాతి జనుల
హక్కుల కాపరిగా తననంగడివిన యోధుడే గొప్పవాడు
తెలంగాణా ప్రజలకు దీడగా మెదలి, ప్రతి కదలికలో
మాధ్వస్థైకనం చేసి ఎందరికో స్ఫూర్తిగా నిలిచిన అగ్ని
విభరం ఆయన

తెలంగాణలో ఓ ఆకు నలిగినా, ఓ పువ్వు అరిచా
ఆయన గుండె కొవ్వొత్తిలా కదిగిపోయిది ఓ పాప ఏడ్చినా,
ఓవల్లె తల్లిదిల్లినా, ఓ వీరుడు నేల కొరిగినా, ఓ పొరుకు
కటకటాల పాల్లిన పొగిలి పొగిలి ఏడ్చే పొరుకు
ఎవరయ్యా? అంటే కేవలం కాళోజీఒక్కరే కనిపిస్తారు

ప్రపంచంలో ఏ జాతికి తీసిపోని విధంగా
పొరువంగా అతీవతెలంగాణ ప్రజల పోరాట స్ఫూర్తి పత్రిని
ఎదోగనస్తూ, చమురు అందిస్తూ, కళ్ళు చమరునస్తూనే
ఉద్యమ జ్వాల ఒడిగట్టుకుండా పోరాడిన ప్రజాకవి కాళోజీ
గొడవను విజంగా ఆళ్ళం చేసుకున్న వారంతమంది?

ఆయన హైదరాబాద్ లో హనుమాన్ జేడిడిలోని
మాడపాటి హనుమంతరావు ఇంట్లో మకాం చేసినా,
హనుమకొండలోనే నక్కలగుట్ట దగ్గరి ఇంట్లో ఉన్నా
ఎక్కడ ఉన్నా ఆయన చుట్టూ చిన్నపిల్లల దగ్గరనుంచి
తన పయసువాళ్ళ వరకు రెండు మూడు తరాల మను
షులు ఆయన దిరునవ్వలోని చైతన్యాన్ని అందుకోవడా
నికి అరాటపడేవారు ఆయన రాల్లిన కన్నీటి బొట్టులోనే
అగ్నికణాన్ని అరిపాకుండా పొదిమిపట్టుకునేవారు ఆ

వారసత్వాన్ని ముందు తరాలిని అందించాలనే ఆశ్రయంతో తమకుదాకనైన రీతిలో ప్రయత్నించే వారు అందరినీ ఆకర్షించి వారిని కర్తవ్యస్పృహలను చేసే వారు ఆయన నిజంగా ఓ నిశ్శబ్ద విప్లవనాయకుడు ఆ వృద్ధ సింహానికి ఎందరిందరో ఆజ్ఞాత అభిమానులే? ఆయనకి తెలియదు ఆయన పలికిన సదాన్ని పట్టుకుని జీవితంలోదాన్ని అన్వయించుకోవాలని తనవ పరీవారిం దరో? ఆయన రాసి పెట్టిన పద్యాల పదమూత తమలోని జడత్వాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా సరికేసుకుంటున్న వాళ్ళు ఎంతమందో? కాలికి బలపం కట్టుకుని, భుజానికి జోరే గట్టుకుని ఆరూర తిరిగి తెలంగాణ ప్రజలను మేల్కొల్పిన ఆరుదైన వ్యక్తి, ఆదర్శమూర్తి అత్యుబలం అస్థిబింకన్నా మిన్నది అని నిరూపించిన ఆధునిక స్వాధీన కాళోజీ ఆయన ఆర్యవమాణివాదిగా ఎదిగినా, కాంగ్రెస్ పార్టీలో కనిపించినా, పౌరహక్కుల నేతగా పనిచేసినా, తెలంగాణ ఉద్యమాన్ని బలోపేతం చేయడానికి మార్గ స్థితికులుగా ఉన్నా ఆయనది అసలు సీసలైన ప్రభాగం

ఏ ఒక్కపార్టీ ఒరలో ఒదిగిపోవడానికి ఇష్టపడని అపూర్వాన సైన్ వ్యక్తిత్వం ఆయనది ప్రజల పక్షాన నిజంగా నిలిచి జీవితాంతం పనిచేసిన విజాయితివీరుడు నిక్కమైన ముత్యం, పగుడం లాంటి వాడాయన ఆయన మాట తీరం నడక, వ్యక్తభారసణ, చూపును తలచుకుంటే ఎక్కడా కత్తిలేని ఓ కల్లోల మూర్తి కళ్ళముందు రూపుకదు తుంది ఆయన భౌతికంగా మరణించి ఉండవచ్చు ఆయన పంచేంద్రియాల పనిచేయక దీర్ఘస్థిలోకి వెళ్ళి పోయి ఉండొచ్చు కాని ఆయన కాలంతో పాటునడిచిన నడుస్తున్న నడక నేర్చుకున్న భావజాలం ఆయనకు మరణం లేదు మహా మనుషులకు మరణమెక్కడిది? మీ యందు నా యందు నిలువెత్తు జ్వాలలా ఎగిరి పడుతున్న భావజాలం అరిపోడు స్వాధీనకాళోజీ మరణం బాల్కారికమే! తెలంగాణ స్వాధీన కాళోజీ మరణించ లేదని తెలంగాణ ప్రజలే రుజువుచేయాలి!

17 నవంబర్, 2002, ఆంధ్రప్రభ

మన కోసం కన్నీరు కార్చినవాడు...

అత్యుయండు అస్తమించినపుడు కంఠం గడ్డద మెపుతుంది, మృదయం విలసిస్తుంది ముప్పిళ్ళు మంద గిస్తుంది, ఆపాదమస్తకం చైతన్యరహితమవుతుంది, కలంకదలదు, అక్షరాలు అగిపోతాయి గళం నిలిచి పోతుంది ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరావు అందరికీ అత్యుయండు ఆయన అజాతకత్తువు, సైద్ధాంతిక ప్రత్యర్థుల పైతం ఆయన ప్రేమాపూర్వమైన ఎనలేని ఎనిమిది సంవత్సరాలు నిండిన కాళోజీ హైదరాబాద్ నగరంలోని ఒక అమెత్రిలో కొద్దిరోజులమంది దీక్షి పొందుతూ నవంబర్ 13 ఉదయం అస్తమించారన్న విచిత్రవార్త ఆయన అభిమాన కోటికి, అప్పలకు, సన్నిహితులకు, సహచరులకు, అనుచరులకు ఆపారవర్షం కలిగింది దిగ్భ్రాంతిపాలు చేసింది, అనేకలు అవార్డు నిజం కాదను చిన్నాడు కాళోజీ కవికి మరణం లేదనుకున్నారు అనేక యుద్ధాలలో అరితెరిస వృద్ధమూర్తి తమ కాళ్ళు కాలునితో

పోరాటంలో తలవంచబోడని ఆయన అభిమానులు అత్యంత గాఢంగా అకించారు, అకాంక్షించారు కానీ, వారికి అకాళంగం తప్పలేదు ఎనిమిదిన్నర దశాబ్దాలకు మించిన జీవితంలో నిరంతర పోరాటాలతో అలసట ఎరుగని అవిశ్రాంత వీరుడు కాళోజీ కాళ్ళకంగా కమ్మ మూసారు తెలుగు ప్రజల చరిత్రలో, విశేషించి, తెలుగు, భారత సాహిత్యరంగాలలో కాళోజీ అస్తమయం కరుచిపాద సంఘటన కాళోజీ వ్యక్తిత్వం బహుముఖమై నది ఆయన బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుడు ఆయన వ్యక్తిత్వం సమున్నతమైనది, అన్ని విధాల విశిష్టమైనది అందువల్ల, కాళోజీలేని లోటును తీర్చడం అనివార్యం ఆయన స్థానాన్ని మరీతరు అత్తమించడం సాధ్యం కాదు తెలుగు సాహిత్య రంగంలో కవులు, రచయితలు, మేధావులు, మనీషులు, సాహిత్యనిశ్చలకు కొడుకలేదు కానీ, కాళోజీ కవికిగల సామాజిక స్పృహ, సామాజిక

బాధ్యత, ప్రజల బాధలపట్ల, ప్రజల సమస్యలపట్ల, వారి కష్ట సుఖాలపట్ల ఆ మహాకవికిగల అవగాహన, స్పందన అనితర సాధ్యమైనవంటే అతిశయోక్తి కాదు మానవతా విలువలను మనవిపాలుగా భావించి ఆరాధించిన మహానీయుడు కాశీకి నిరుపమానుడు ఎదుటివారి బాధను చూడలేక బోరుస ఏడ్చే కాశీకి కపటం లేని మహానుభావుడు మకుటుం లేని మహాపురుషుడు కాశీకి అప్రమయంతో తెలుగు సాహిత్య రంగంలో, ప్రజా ఉద్యమాల చరిత్రలో ఒక అధ్యాయం ముగిసింది

వైస్రెస్ ఎనిమిది సంవత్సరాల కిందట 1914 సంవత్సరం సెప్టెంబర్ 9వ తేదీన జన్మించిన కాశీకి వరంగల్లులో విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడినుండే ఉద్యమాలతో సంబంధం ఏర్పడింది విద్యార్థి సంఘం నాయకత్వంలో కాశీకి రాజకీయ, ప్రజా ఉద్యమ జీవితానికి అంకురాల్ని జరిగింది అప్పటి ఆయన బహుముఖ ప్రతిభ ఏక నిండనిగింది కాశీకి ఆయన సాహిత్య గురువు గార్ల పాత్రతో పరిచయం కలగడం ఒక గణనీయ సంఘటన స్వయంగా వందేమాతరం ఉద్యమంలో, సత్యాగ్రహ సమరాలలో పాల్గొనడంతోపాటు కాశీకి విద్యార్థులను, యువకులను సంఘటిత పరిచారు అనంతరం హైదరాబాద్ లో గజేష్ ఉత్సవాలతో, అర్ధసమాఖ్ ఉద్యమంతో ఆయనకు సంబంధం ఏర్పడింది భారత జాతీయ, స్వాతంత్ర్య ఉద్యమాల ప్రభావం కాశీకిపై గాఢంగా ప్రసరించింది నిజాం విరంతుకు పాలనకు వ్యతిరేకంగా బాల్యంలోనే ధ్వజం ఎత్తిన, గళం ఏపిస్త, కలంపట్టిన దేశభక్తుడు, స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు కాశీకి, సామాజిక, రాజకీయ ఉద్యమాలతోపాటు గ్రంథాలయ ఉద్యమంలో, సాహిత్య ఉద్యమంలో ఆయన ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించారు పాతక సంవత్సరాల పయనులో కాశీకి మొదటిసారి కారాగారశిక్ష అనుభవించారు వందే మాతరం, క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాలలోకూడా ఆయనకు కారాగారవాస శిక్ష తప్పలేదు శిక్షలకు, దండనలకు కాశీకి ఎన్నడు తలవంచలేదు నిజాం ప్రభుత్వం ఆయన వరంగల్లులో అదుగుపెట్టడానికే ఆంక్షనించింది ఒక వంక నిజాం నిరంకుశ పాలన కర్మశ్యాన్ని మరోవంక మతోన్మాద రజాకార్ల ముష్కరత్వాన్ని వైర్య సాహసాలతో ఎదుర్కొన్న స్వేచ్ఛానియుడు కాశీకి తెలంగాణా ప్రాంతం లో కాశీకి తెలంగాణా ప్రాంతంలో కాశీకి ప్రభావం

ప్రవరించని, వ్యక్తిత్వ ముగ్ధ పదవి సామాజిక, రాజకీయ, సాహిత్య ఉద్యమం లేదని చెప్పే కప్పదు తెలంగాణా అంధ్ర మహాసభలో, హైదరాబాద్ స్టేట్ కౌన్సిలులో కాశీకి ప్రముఖపాత్ర నిర్వహించారు అనాటి నాయకులందరూ కాశీకి కవితావేశంతో ఉత్తేజితులైనవారే మొదట సాధారణ ఎన్నికలలో కాశీకి వరంగల్లు నియోజకవర్గం నుండి లోక్ సభకు పోటీ చేసారు కాశీకి పార్టీప్రత్యాన్నికంటే ప్రజా ప్రియమైనది, ప్రజాధిపత్యానికే, నైతికవిలువలకు ఉన్నత ప్రమాణాలకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చిన పినలైన ప్రజాతంత్ర వాది కనుక ఆయన పార్టీల కుట్ర రాజకీయాలకు దూరం కాక తప్పలేదు ఆ తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ కాసిన మండలి సభ్యుడుగా ఆయన ప్రజాఉద్యమాలకు బాసట అయినాడు

ప్రజాకవి కాశీకి నిష్క్రమయ్యేగి ఆయన తాత్విక చింతనా పరుడు అన్వాయాలను, అభ్యుదయ సంఘాత మూలం సహించలేనివాడు కాశీకి అవస్థ జరిగేటి అన్వాయాలు, అభ్యుదయ ఆయన హృదయంతో అమితమైన ఆవేదన కలిగించాయి ఆవేదన ఫలితంగా కాశీకికవి లేఖని సుందర్ 'వాగ్దత్' గీతాలు, ఇతర గీతాలు, అనేక రచనలు పుంజుకున్నవిగా విలువకి నాయి కాశీకి జీవితం, ఆయన అత్యుత్తమ గళ కళాని తెలంగాణ రాజకీయ, సామాజిక, సాహిత్య ఉద్యమాలకు దర్శనం అనడంలో సందేహం లేదు కట్టుబాట్లకు, కలంబంబంబాలకు, విద్యేపాలకు, వైపర్యాలకు అతీతులైన మానవతావాది కాశీకి ఎక్కడ ప్రజలుంటే అక్కడ కాశీకి నిటారుగా కనిపించారు, గంధీరంగా నివసించారు ఎక్కడ ఉద్యమంఉంటే అక్కడ కాశీకి (సరళ ఉపనిగ జీవించారు, భాసించారు ఆయన మన మధ్య లేరంటే నమ్మడం కష్టం తరతరాలకు స్ఫూర్తిదాయకం కాశీకి జీవితం ఆయన ఒక నజీవ ఉద్యమం విశాలావ్రవాదిగా వరంగల్లు పీఠులలో ప్రజల అగ్రహాన్ని గమనించిన కాశీకి చివరి శ్వాసవరకు తెలంగాణాకు న్యాయం జరగాలని కోంచారు ప్రజలహక్కుల కోసం, ప్రజాస్వామ్య మూలాల పరిరక్షణ నిమిత్తం ఎక్కడ, ఎవరితోనూ రాజీవేదని మహాస్వత వ్యక్తిత్వం కాశీకిది పర్యవహించేకంటే ప్రజాధిమానమే మన్ని అని ఆయన విశ్వసించారు ప్రజల మనవిగా, ప్రజాకవిగా తన ప్రజల హృదయాలలో శాశ్వత స్థానం పొందిన కాశీకి దివంగతుడయ్యారు

ఆనాటి ప్రజాకవి వేమన్నే నేటి కాళన్న (లేదా) ఏడు దశాబ్దాల ప్రజాస్వామ్య సంస్కృతికి ప్రతినిధి కాళోజి

జయప్రకాశ్ నారాయణ్ మరణించినప్పుడు కాళోజి "పుట్టుక నీది/ చావు నీది అటుకంతా దేశానిది" అనే కవిత రాశాడు. ఇందులోని దివరిపదం "దేశానిది" తిని వేసి "ప్రజలది" అని మార్చి ఆ కవిత కాళోజికి అక్షరాలా వర్తిస్తుంది కాళోజిపై అంతకన్నా చక్కని ఎలిజ సంక్షిప్తంగా ఎవరూ రాయలేరు.

హైదరాబాద్ లో ఆయన జైతూరుకాయం ఉరిగిం పులో అదే కవితకు చరణాల్ని చేసే రోజులు అభిమానులు నిజానికి జై పి లో కాళోజిని పోర్టువచ్చు కాని జై పి కవి కాదు అందుకే కాళోజి కాళోజియే కాళోజికి సాటిరాగల మరో వ్యక్తిత్వం గతంలోనూ ఆగతంలోనూ కనిపించదు కాళోజి మరణించేసాటికి వయస్సు ఎనభై తొమ్మిదేళ్ళు మమూరు చెల్లి ఏళ్ళు శ్రీంధరు రచన ప్రారంభించాడు రచనతో పాటే శ్రీయాకిల కార్యక్రమాలలో కార్యక్రమ అయ్యాడు నిజానికి ప్రజా ఉద్యమాల్లో ఉపన్యాసాలు చేయలేని పని కవిత్యనంజులు, కథలు చేస్తాయని భావించాడు అందుకే రచనలు చేశానని తన కవిత కథలో చెప్పుకున్నాడు ఈ కారణం వల్లే కాళోజి తన రచనల మీద మమకారం ఏర్పరచుకోలేదు వాటి కారణంగా క్షిప్ర సంపాదించు కోవాలను కోలేదు తనకై తానుగా వాటిని ఎన్నడూ పరిశీలించి కూడా పంపలేదు వాళరత్తి కృష్ణమాచార్యలాంటి వారు కాళోజి కవితలు సేకరించి గ్రంథ రూపంలో తీసుకురావడం వల్ల ఎవరో ఒకరు ఆ తరువాత పునరుద్ధరిస్తే వచ్చారు.

ప్రజల కోసం రాసిన కవితలకు వెలపెట్టి అమ్మ దానికి కూడా ఒప్పుకోలేదు అందుకే ఆయన చాలా కవితల పుస్తకాలు అమూల్యాలే వేలాది ప్రతులు ఉడితంగా వండి పెట్టిన మనక కూడా కాళోజిదే.

కాళోజి తన కవితాన్ని సంభాషణల్లో ఉపన్యాసాల్లో వినిపించే వాడు రాక విధానంలో కాకుండా నేటి విధానంలో కవితాన్ని రూపొందించాడు ఈ మౌఖిక లక్షణం దృష్ట్యానే ఆయన కవితని చూడాలి సంఘటన, సందర్భం ఆయన కవితానికి రెండు కళ్ళు వీటిని

విడదీయకపోతేనే ఆయన కవిత్యనం గొప్పదనం అర్థం అవుతుంది.

విద్యార్థి దశలోనే వయసుకిమించిన నాయకుడిగా ఎదిగాడు ఆర్యసమాజ కార్యక్రమాలు, ఆంధ్రమహాసభ, విద్యార్థి ఉద్యమాలలో ఉపన్యాసకుడిగా మారాడు ఇతర నాయకులకన్నా భిన్నంగా ప్రజలను కదిలించే ఉపన్యాసం చేయాలంటే 'కవిత్యనం' అవసరం అని గుర్తించాడు స్వరాన్ని సైరనుగా, కలనాన్ని కాచాళిగా మార్చాడు అనుభవాలను, సిద్ధాంతాలను జోడించి లాను చెప్పే దలుచుకునే విషయాన్ని విస్మయం చేసేవాడు నలుగురు కలిసి ముచ్చటించుకునే వేళలో కూడా సిద్ధాంతంతో చేసి సంభాషణ అవలంబించాడు ఏ విషయానికైనా దరిత్రలోంది ఉదాహరణగా ఓ కథని చెప్పేవాడు ఆ రకంగా ఆయనతో ఎంతోపెళ్ళ కూర్చున్నా ఎన్నో విషయాల్ని తెలుసుకున్నా తప్పి ఉంటేది.

దర్శన అధికారం, అధిపత్యం వీటిని అధికంగా నిరసించేవాడు ఇవి ఉన్న రాజాధిరాజులు నియంతాలు దరిత్రలో నామరూపాలు లేకుండాపోయిన విషయాలను వివరించేవాడు అతి సామాన్య మానవులు రాజాల్ని ఎదిరించిన వైనం చెప్పేవాడు గర్వం అహంభావం గల పాదుషా తన రాజ్యంలో ఒక సాధువు కెమ్మలతో కలిసి సుఖంగా ఉన్నాడని, ఎవరినీ ఏదీ అడగడం చెప్పారు పాదుషాగారు తన అతిథిగా రావలసిందిగా చాలా సార్లు కలుసుకొట్టారు రాలేదు చూసి చూసి పాదుషాగారే ఆయన వద్దకు వెళ్ళాడు చెల్లిన సమయానికి దానంలో ఉన్నాడు పాదుషాగారు తిరిగి వెళ్ళిపోయారు ఎంతో పట్టుదలతో మరోసారి వచ్చి తన అతిథిగా తినికొన్నాడు చక్కని వసతులతో గొప్ప బోజనం ఏర్పాట్లు చేశాడు ప్రతిరోజు రాత్రి చేక వచ్చి ఎలా ఉన్నారని అడిగేవాడు అంత సుఖంగా లేనని చెప్పేవాడు సాధువు మరంత మంది సిబ్బందిని ఏర్పాటుచేసి రేపటికే రుచులు ఏర్పాటు చేశాడు మరుసటి రోజు మళ్ళీ అడిగాడు ఎలా ఉన్నాడని అంత సుఖంగా లేనని అన్నాడు వారు రోజులు

గడియాయి సాధువు బలవంతంగా తన గ్రామానికి వయనమయ్యాడు అసలు సాధువు ఏయే వనకు లతో, ఎంత వక్రని భోజనం చేస్తాడో చూద్దామని మారు వేషంలో సాధువు కుటిరానికి వచ్చాడు వస్తున్నప్పుడు పెద్ద వర్షం వడింది వాలుగ్గంటలు చేరి చూడవలసి వచ్చింది చూపుతూ తిరిగి ప్రయాణించడం వల్ల చాలా అలసి పోయాడు సాధువు కుటిరం చేరేవరకే బాగా పొద్దు పొయింది కడుపులో అకలి గతగళాలూతోంది వర్షంలో వచ్చిన ప్రయాణికుణ్ణి చూసి తనతో పాటుగా భోజనానికి లేపాడు ఓ లాభై ఇంత అన్నం, వేడివేడి సప్పు వడ్డించాడు పాడుపాగారు అవురావురుమంటూ తిని సంతృప్తిగా త్రేస్తాడు కళ్ళుమీదకు విధి తప్పుకొస్తుంటే సాధువు అల్లిన కొత్త చానలో పడుకున్నాడు సాధువుడిది లేదేవరకే ఎంతో హాయిగా అనిపింది కట్టుబాట్లు కాపలాలు మధ్య కలక నిద్రే తప్ప నిజమైన నిద్ర పట్టని పాడుపాగారు పడే పడే కృతజ్ఞతలు చెప్పారు అందుకు సాధువు జవాబిస్తూ అయ్యా అకలి కావడం ముఖ్యం అన్నం ఏమిటనేది కాదు కంటికి నిద్రలావడం ముఖ్యం పడతేమిటన్నది కాదు నిన్ను రాత్రి మీకు అలలయింది నిద్ర ముందు కువచ్చింది నాకెందుకు కృతజ్ఞతలు అన్నాడు విన్న రాత్రి మీరుకూడా వక్రని భోజనం చేసి కంటినిండా పడుకున్నారా? అడిగారు రాకా అకలిగొన్న వాడికి నా భోజనం పెట్టగలిగాననే సంతృప్తి వల్ల కడుపునిండింది హాయిగా కన్ను ముగిసింది అన్నాడు సాధువు

పాడుపా వారికి అప్పుడు తెలిసేవచ్చింది సాధువు సంతృప్తి ఏమిటో ఆ మహాసభాపుడి ముందు తానెంతో పేరువాడో అర్థమైంది కాళోజీ ఈ కథ చెప్పాక వాకు మాత్రం ఇవ్వాలేదీ అకలికి విధికు డోకా లేదురా అనేవాడు

విజానికి కాళోజీ ప్రజల కష్టాలను చూసి కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నాకే కానీ తనకు కష్టాలు కొనితెచ్చుకోలేదు కవి కావాలని ఆశించలేదు కథకుణ్ణి కావేకపోయానని దింకించలేదు రాజకీయాలను ఉపదేశించాక కాని అందులో రాజకీయాలను వివాదా అనుకోలేదు పార్టీలను దూరంగా ఉంచాడు నిర్వాణాల ఆధిపత్యాన్ని నిరసించాడు వాటివల్ల లభిపించాలని భావించలేదు ఉన్నవాడు ఎంత అనందించాడో లేనివాడూ అంతే సంతోషంగా ఉన్నాడు

అనాడు వయస్సుని మించి అత్యవసాహుల వాయకుడిగా చెలామణి అయ్యాడు గాడిదాల్ల పట్ల వమ్యత్వను రావు సహచరుడిగా గ్రంథాలు యోగ్యములూ దూసుకు వెళ్ళాడు వాలుగు కాలాల వేకిలు పట్టిలో కొన పాగినా వాలుగు దమ్ములు వెనెసేసుకునేవాడు ఉపాధ్యాయుల నయోజకవర్గం నుండి 1956లో కొన్నింటి పాటిలో గెలుపొంది ఎం ఎల్ సి అయ్యాడు అప్పుడూ చేతి చమురు వొడుల్చుకున్నాడు 1978లో "సత్తుపల్లి ఓటర్ల సత్తువెంతో తెలాలి/ అలగం సత్తామత్తు వదలగొట్టాలి" అనే లక్ష్యంతో జలగం వెంగళరావుకు వ్యతిరేకంగా పోటీ చేశాడు కాంగ్రెస్ పార్టీకి ఉంటూ పార్టీలోనే ప్రతిపక్షంగా ఉన్నాడు ఏ ముఖ్యమంత్రినైనా పేరుపెట్టి సంతోషిస్తూ కవిత్వ రాయాడు

1939లో 25వ ఏట సత్యాగ్రహం చేసి జైలు వెళ్ళాడు 1943లో రెండోసారి వరంగల్ నగర జైలుకు వెళ్ళి కక్షని అనుభవించాడు వరంగల్ కోటలో రజాకార్లు మొగిలయ్యి పట్టనగలు కార్మి చంపారు సుదీపరం ప్రతాపరెడ్డి వరుషులున్న గోలకొండ పత్రికలో ఆ దారుణాన్ని నిరసిస్తూ కవిత్వం వ్రాసారంటే రాక్షసు అంటే 1946లో భారతీయ నావికాదళ సిబ్బంది జరిపిన తిరుగుబాటు నందర్నంగా "పార్టీ వ వ్యయం" కవిత్వ రాసి కరపత్రంగా పంపాడు ఎక్స్ ప్రెస్ తో ఉపవాసంలో తన భారాలను చెప్పలేని చోట కవితారూపంలో ప్రచారం చేశాడు 'దిట్ట సంసారాలు' (1934) అనే కథతో ప్రారంభమైన సాహిత్యకవితంలో ఇప్పటిదాకా 21 పుస్తకాలు అచ్చయ్యాయి ఇందులో "నా గాడక" పేరుతో పది పంపుటాలు "ఇది నా గాడక" (1998) అత్యుత్తమ, "కాళోజీ కథలు" (2000), నా గాడక సమగ్ర కవితా సంకలనం (2001) అచ్చయ్యాయి

కాళోజీకి దివ్యతనంలోనే మరారీ, ఉరుదూ, తెలుగు భాషలతో పరిచయం వైది పాఠశాలలో ఆంగ్లం వేర్చుకున్నాడు అందుకే కాళోజీ అనువాదాలు కూడా చేశాడు జైలులో పోర్ట్ రాసిన 'రెబల్ ఇండియా' పుస్తకాన్ని 'నా భారత దేశ యాత్ర' పేరుతో 1941లో అనువదించాడు ఎన్ సి ఫర్మి రచనని తెలుగులో అనువదించాడు ఖరీల్ జిల్లాన్ కవితలకు కూడా అనువదించాడు సిన్సె, గుహాజీ రచించిన మరారీ గ్రంథాన్ని 'భారతీయ సామ్యవాదం' పేరుతో అనువదించాడు ఖరీల్ జిల్లాన్ కవితాసమగ్రం

'జవనగీత' కు 1968లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఉత్తమ అనువాద రచన అవార్డుని బహుకరించింది

విర్జీలి, వ్యంగ్యం, విమర్శ, సునిశిత పరిశీలన, నిరసన, దిక్పారం ఇవి కాళోజీ కవిత్వంలో కనిపించే లక్షణాలు చూసింది తోంది రాసాడు అంతేకానీ ఊహలు ప్రముఖ కవికానిశీ తూడా కానరావు పక్షగతంగా ఎంత కరుణార్థ స్వభావో జనజీవనరంగంలో అంత కలివాళ్ళకు ఓ చెంప కన్నీటిలోకి మునిగిపోయే చూపు చూపుతున్నాడు గాథకంగా మారినా అంతలోనే కాలకంఠుని ఆవతారమెత్తుతాడు బాధలకు బాధితుల పేదలో లాంటి వాడు కావాలని బాధించిన వాడిని మౌనం బహిరంగంగా ఎండగట్టే కక్షివంతుడు మొగమాటు, సంగీతం, హిహిహిహిలకు బహుమతం అతని పక్షిత్వమే అతని కవిత్వం ఎంత వెదికినా సగివీలు కనిపించవు పైపై మెరుపుల పూతలు, ధగధగలు లేని కవిత్వం విమర్శకులకి రుచించలేదు ఆ రకంగా కాళోజీ కవిత్వానికి కొంత అన్యాయం జరిగింది

"జరిగిందంతా చూస్తూ ఎరగనట్లు పడి ఉండగ సాక్షిచూతుణ్ణి గాను / సాక్షాత్తు మానవుణ్ణి" అనే కాళోజీ ఈ సమాజంలో ఒక బాధ్యతాయుత పౌరుడు ఆ పౌరుడు కవి అయితే ఏం చేస్తాడో సరిగ్గా అనే చెకాడు ఇంకా గొప్పలకు పోయి ఏమో సిద్ధాంతాలను పట్టేస్తూ కల్ల బొల్లి మాటలు పలకలేదు లేకంలో ఎమర్జెన్సీ విధించి వస్తున్న కాళోజీ తన కలం కాపాళికి పనిచెప్పాడు "Democracy is dead/ long live emergency" / రాష్ట్రపతి కాస్త చెప్పు" అని ప్రకటించాడు ఎమర్జెన్సీ ప్రకటించిన రెండో రోజే ఈ కవితని రాసాడు తర్వాతంలో ఎమర్జెన్సీని ఢిల్లీరమ్మ తెలుగులో ఇన్ని కవితలు రాసినవాడు ఒక్క కాళోజీయే అంటే అతిశయోక్తి కాదు

కాళోజీ కవిత్వంలో మూడు ముఖ్యమైన లక్షణాలున్నాయి అందులో 'ప్రివిటీ' ముఖ్యలక్షణం 'సరళమైన భాష' అయిన సొంతం మరో ముఖ్యమైన అంశం దిక్పారం

"వాది పలుకుబడులు భాష బడి పలుకుల భాష కాదు" అని సగర్వంగా వాడుకున్న కాళోజీ "ఏ ప్రాంతం వాడు ఆ ప్రాంతం వాడుక భాషలోనే రావాలి" అని బల్లగుడ్డి మరచిపోయాడు రెండున్నర జిల్లాలలే దండి భాష అయినప్పుడు / తక్కినాళ్ళ నాళ్ళ యాన / తొక్కి నాళ్ళ బద్ధమైన ప్రత్యేకంగా రాజ్యంపాలు / కోరడం తప్పదు

అని భావించాడు

తెలుగుభాషలో కనిపించే ఆంధ్ర, రాయలసీమ, తెలంగాణ కళింగ ప్రాంతాల భాషలు, మాండలికాలు కలిస్తేనే తెలుగుభాష అలాంటి తెలుగు భాషలో ఒక ప్రాంతం భాష అభివృద్ధి పడింది మిగతా ప్రాంతాల ప్రజలను తక్కువగా చూడడం, స్వావంత్య గురిచేయడం ఎంతమాత్రం అంగీకరించలేదు

'వికలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం వివాదంతో ప్రభావితులైన కాళోజీ వరంగల్లో దాకరప్పి, క్రిస్టిలతో పాటుగా వికలాంధ్ర తీర్మానం చేశాడు అందుకు వ్యతిరేకంగా ప్రజలు రాళ్ళు విసిరినా అణుమాత్రం చెక్కు చెదరకుండా ఎదురొడ్డి నిలిచాడు జనం చెనక్క, తక్కురు

కాని కాలం గడిచాక జరిగిన తీరు కాళోజీలో మార్పు తెచ్చింది అన్ని రంగాల్లో వెనకబాటుతనం యదార్థికి కొనసాగడం వల్ల 'దోసిడి చేప ప్రాంతీకతలను / మారం దాకా తప్పి తరుముతం / ప్రాంతం వాడే దోసిడి చేస్తే / ప్రాణంతోనే పాతర వేస్తం' అని తన "ప్రజల తెలంగాణ" బావాన్ని కుండబద్దలు కొట్టినట్లు ప్రకటించాడు తెలంగాణా ప్రజా సంస్కృతికి విప్లవం తీరిగినప్పుడల్లా తన స్వరాన్ని వినిపించాడు ఆ రంగం రాజకీయాలు చేయని పనిని కవి కాళోజీ చేసి చూపాడు జతే ఎప్పుడూ తనకు నాయకత్వం కావాలని ముందుకు రాలేదు అణగారిన ప్రజలలో ఒకటిగా తనని తాను భావించుకుని ఆ స్థాయిలో తన గళమెత్తాడు అశేష తెలుగు ప్రజల పోరాటాన్ని కోసం అహర్నిశలు క్రమించాడు ప్రభుత్వాలు ప్రజల సంక్షేమం మరిచినప్పుడల్లా అతివాద మితవాద పార్టీలనే తేడం లేకుండా ఖండించాడు వారి విద్యుత్ ధర్మాన్ని గుర్తుచేశాడు

అలా దివరి క్షణం దాకా ఆలోచిస్తూ, రాస్తూ, మాట్లాడేన కవి కాళోజీ అందుకే "నేను బలికే ఉంటాను / నా పరాయితనం పోగొట్టే అర్థత/ చెలివి చెలిమిలో / విందునన్నాళ్ళు / నా ఇరుకుల చేరి దూరి / అద్దమైన మురికినంతా / తన్నేసే జీవనవది / జీవనదిగా ప్రవహించునన్నాళ్ళు" అని చెప్పుకున్నాడు

వేమన్న అధునిక కాలంలో పుడికే కాళ్ళన్న అయ్యాడనిపిస్తుంది కాళోజీని స్ఫూరించుకోవడం అంటే మరోసారి తెలుగునేల మీది ఏడం తోకాల్పాలను పూరించడమే అలా కనిపించిన కాళోజీని స్ఫూరించుకోవడమే ఒక బాధ్యత

ప్రజాతంత్ర చేసుకున్న అదృష్టం

- నేత్రంపల్లి లక్ష్మన్

వరవరరావు పోన్ చేసారు నిమ్మలో కాళోజీని చూడాలి అక్కడి నుండి జాన్టీ హిల్స్కు పోయి సుబ్బాసమ కూడా చూశారాని సుబ్బా తీసుకపోవాలి ఎప్పుడు ఏలైతది అని

ఆ రోజు నవంబర్ ఒకటి ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవం తెలంగాణ వాడులకు విప్రోహదినం ఆ సాయంత్రమే వరవరరావుగారిని దిన్నమ్మను, బిచ్చిని నిమ్మకు బావానలో తీసుకుపోయిన నేను దగ్గరికిపోతే ఆయానవడుతూ 'అమర్గాదా' అన్నాడు కాళోజీ కలలూపిన అయిన గొంతు వివరం అఖిలుసారి అవుతుంది అప్పుడుకోలేదు

మొట్టమొదటిసారి నేను కాళోజీని చూసింది 1968లో అప్పుడూ వరవరరావు ఉన్నారు నేను అఖిలు సారి అయినను కలిసినప్పుడూ వరవరరావు ఉన్నారు ఇద్దెందుకు చెబుతున్నానో తెలియదుకాని జరిగిందిట్లా 1968లో ప్రత్యేక తెలంగాణోద్యమం మహోద్యతంగా సాగుతున్నప్పుడు మూళ్ళు బంద్ అయినయ్యి, దాదాపు సంవత్సరం పాటు చదువులేదు మేం తాత్కాలికంగా వరంగల్కు మకాం మార్చినం గాంధీపార్కులో ఎదురుగా ఇస్లామియా జూనియర్ కాలేజీ పక్కనే ఇల్లు కిరాయికి తీపుకుని ఉండేవాళ్లం అప్పుడు నాకు 13 ఏళ్ళు మా బావ ఎన్ కె రామారావు అప్పటికే కవిత్వం రాసేవాడు అయినంటే ఇష్టం కారణంగా వెంట తిరిగిపోయాం

సరిగ్గా గుర్తు లేదు కానీ చాలానికి ఒకసారి పదిహేను రోజులకు ఒకసారి హామయ కొండలో 'మిత్ర మండలి' సమావేశం అయ్యేది ఆందరూ కలుసుకుని తాము రాసినవి చదివి వినిపించేవారు ఇతరులు తమ అభిప్రాయాలు చెప్పేవారు చర్చ జరిగేది

అటువంటి ఒక సమావేశానికి ఎన్ కె నన్ను తన సైకిల్ మీద ఎక్కించుకుని తీసుకు పోయాడు (ఇప్పటికీ నిన్ను సైకిల్ మీద ఎక్కించుకొని తిప్పలేదా అని వేధిస్తుంటాడు) ఆ మిత్ర మండలి సమావేశం కాళోజీ ఇంట్లో జరిగింది మొట్టమొదటిసారి నేను కాళోజీని

చూసింది అప్పుడే అక్కడ చాలా మంది ఉన్నారు, వాళ్లలో వరవరరావు కూడా ఉన్నారు ఆయన మాత్రమే గుర్తుండి పోవడానికి కారణం ఏమిటంటే ఆనమయంలో అందరి కంటే దిన్నవాడినైన నేను తెలిసీ తెలియని పొచ్చిరాని బాషలో తెలంగాణ ఉద్యమాన్ని నమస్కరిస్తూ అప్పటి ముఖ్యమంత్రి కాసుబ్రహ్మానందరెడ్డిని విమర్శిస్తూ కవిత్వం రాసుకుపోయి చదివాను

దిన్నవాడిని కావట్టి దిన్నులుల్కుకూడదనుకున్నా రేమో కాళోజీ బాగుందని మెచ్చుకున్నాడు వరవరరావు అప్పటి తాజా స్వజన సంచిక మీద 'అభినందనలతో అమర్గా' అని రాసిఉన్నాడు

అప్పటి నుండి ఈ 33 ఏళ్ల కాలంలో నాకు ఏటు దొరికినప్పుడల్లా కాళోజీని కలుసుననే ఉన్నాను ఆయన సమావేశాల జరిగితే మాట్లాడేది వింటూనే ఉన్నాను

వరంగల్లో కాళోజీ అంతిమ యాత్ర ముగిసిన తరువాత జరిగిన సభలో మాట్లాడుతూ వరవరరావు చెప్పినట్లు ఆయన వవాక్షమ్మ గుట్ట, వేయిస్థంబాల గుడి అంతటివాడు ప్రభుదీక్వారంలో పొట్టురికి పోమనాడుకు, బయ్యెరపొతన అంతటివాడు జీనపిల్ సార్వ అంతటివాడు అయినా ఈ 33 ఏళ్లకాలంలో నావంటి వాళ్లతో ఆయన పైపొంగా, ఆస్కారయంగా ప్రేమగా మెలగడం నాకు చిత్రంగా అనిపించేది

1969 తెలంగాణ ఉద్యమానికి, జరిగిన విప్రోహం అవతరణం కైతెలంగాణ పత్రిక వద్దింది నారా యలగూడలో సాహితీ స్రుంకుల్లో స్రుంట్ అయేది ఆ పత్రికకు నేను డ్రూర్లు చూసే వాడిని అక్కడి నుంచే నాకుజర్నలిజం మీద ఆసక్తి పుట్టింది కై తెలంగాణ పత్రికలో కాళోజీ కవిత రివ్యూటికా డ్రూర్లు నేనే చదివాను 1974లో కేరిలోని క్రీకస్టన్సేవరాయాంధ్ర భాషా నిలయంలో కాళోజీ వస్తున్నాడని సభ జరిగింది భాషా నిలయం భవనంపై అంతర్వార్త ఆరుబయట ఈ కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేసారు ఏ ఏ వరవరరావు ఆ సభకు ముఖ్య

జతీతి ఆనందలో జరిగిన రెండు విషయాలు వాడు బాగా గుర్తు పట్టేస్తాయి. కదా ఆందరూ పూల దండలు వేసి ఆయనను సత్కరిస్తూ పోయారు అవన్నీ తీసి ఆయన తన పక్కన పెట్టుకుంటూ పోయారు అవన్నీ పెద్ద గుట్టగా తయారయ్యాయి చివరకు నవ్యానానికి జవాబుగా ప్రసంగిస్తూ ఆ గుట్టను చూసి 'ఇవన్నీ ఎందిరా ఇక్కడ వా నవ్యాని మీద పెట్టినట్లు' అని చమత్కరించారు

రెండవది ఎ వి నరసంపాదాపు గారు రాష్ట్రానికి ఏమీ చెయ్యడం లేదని తీట్లడం బహుశా అప్పుడు ఏ వి కేంద్రమంత్రిగా ఉన్నారేమో, నిర్దోహమాటంగా ఆయనను కాళోజీ వేదిక మీదనే పట్టుకుని కుర్చారబట్టి వదిలారు

ఆ తరువాత సరిగ్గా పరీక్షకునేను ఎన్నడూ ఉహించని, ఆశించదానికి కూడా పిలుచేసి అవకాశం ఒకటి వచ్చింది సికిందరాబాద్ తుట్ట కేసు పెట్టి పది సంవత్సరాలు పూర్తయిన సందర్భంగా విప్లవ రచయితల సంఘం హైదరాబాద్‌లో పెద్ద ఉరేగింపు నిర్వహించింది అసెంబ్లీ వైపు బయలుదేరిన ఆ ఉరేగింపు అగ్రభాగాన కాళోజీ అందులో పాల్గొన్న వందమందిని పోలీసులు అరెస్టు చేసి గోదామహల్ స్టేషియంలో పడేసి నానా బాధలు పెట్టారు ఆ సందర్భంలోనే సాయంత్రం ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్‌లో ఇరగాల్సిన సభలో ప్రధానవక్త కాళోజీ, అధ్యక్షత వహించాల్సిన వాళ్లంతా స్టేషియంలో పోలీస్ కస్టోడియన్ ఉన్నారు ఎవరో నన్ను ఆ సభకు అధ్యక్షత వహించమన్నారు కాళోజీతో కలిసి వేదిక మీద నా ఆరెస్టు అని కాళ్ళూ చేతులు చల్లబడ్డాయి, వాటికిని అయినా తప్పు లేదు అవాడు ఎవరో తీసినపాటో జాగ్రత్తగా దాచుకున్న

తరువాత దానిని సార్లు రాంధట్ల కృష్ణమూర్తి ఇంట్లో అమ్మారి వరదరాజేశ్వరరావు, కాళోజీ ఇంకొక మంది కలిసినప్పుడు, హైదరాబాద్ విముక్తి దినం

సందర్భంగా జనాద్ రత్నతో బాటు కాళోజీని ప్రెస్‌క్లబ్‌లో సన్మానించినప్పుడు 2001 ఫిబ్రవరిలో ఆయన 88వ పుట్టిన రోజు సందర్భంగా సాయంత్రం తెలంగాణా ప్రభాకర్ ఇంట్లో కలిసి సవ్యకు ఇట్లా సందర్భం ఏదైనా కాళోజీని కలిసినప్పుడల్లా ఆయన మాటలు విన్నప్పుడల్లా చాలీ గర్వంగా ఉప్పొంగింది కారణం తెలియదు

1988 జనవరిలో 'ప్రజాతంత్ర వార పత్రిక ప్రారంభించాలనుకున్నప్పుడు 1987 ఏప్రిల్ రోజులల్లో నేను సలహా కోసం చాలామందిని కలిసాను ఎందరో నిరుత్సాహపరిచారు కొందరి ఉత్సాహ పరిచారు

అందులో ఇద్దరు అలనాడు వరంగల్‌లో సాయులపర్తి సదాశివరావు సంపాదకత్వంలో నడిచిన కాకతీయ ఆనుభవాన్ని గురుతు చేశారు

'అర్ యూ సిరియస్ నడవగలనా' అని ఏ ఏ నరసంపాదాపుగారు అంటే 'బాగా నడుపు' అని కాకతీయ పత్రికను గుర్తు చేసుకున్నవాడు కాళోజీ పత్రిక మేం ప్రారంభించిన మొదటి నెలలోనే 1350 రూపాయలు తన వంతు విరాళంగా, పత్రిక చందా వసంపాదారు ఆనాటి నుంచి ఆయన ప్రజాతంత్ర చదవని, చదివించుకోని వారం లేదు

నిన్న కాకతీయ వైద్య కళాశాల ఆవరణలో అంతా ఆయుషాయాత వాగ్మి రామకృష్ణ గారి దగ్గరికి పోయి వీడ్కోలు తీసుకుంటుంటే ఆయన నన్ను గట్టిగా కావలించుకొని పత్రిక పంపడం ఆపొద్దు కాక (కాళోజీ) అక్షరమేను కంటిన్యూ చెయ్యండి, చందా నేను కడతా'న న్నారు ఇద్దరమూ ఏర్పాదు

కాళోజీ వంటి మహానుభావుడికి ఇష్టం కావడం 'ప్రజాతంత్ర' వంటి దిన్న పత్రిక చేసుకున్న అదృష్టం

తెలంగాణ ఆత్మగా జ్వలించిన కవి

- అమర్నాథ్ కుమార్

ఆయన సాటి స్వాతంత్ర్య యోధుల్లో కూడా ప్రత్యేకంగా నిలచిన ఏకమిరుదు రాజ్య వ్యవస్థను సవాలు చేసి బాగాముఖ్య కడపటిచరకు తన బాట తనదిగా సాగిన ధీరుడు ప్రజా సమస్యలపై విర్విరామంగా గళమెత్తిన కాళోజీ వారాయణరావు ఒక్క ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్ర ఏర్పాటు విషయంలో తప్ప, తన మిగతా లక్ష్యాల సాధనలో గణనీయ పురోగతి సాధించగలిగారు. సామాన్య ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలపై ఆయన దృష్టి కేంద్రీకరించి, వాటి పరిష్కారం కోసం ఉద్యమించేవారు. సామాన్య ప్రజానికానికి సంబంధించి ఏ చిన్న సమస్య తన కళ్ళబడినా వెంటనే దానిని నిరసనగా వదులించిందేవారు. ప్రజల కోసమే వా జీవితం' అని నమ్మి, వారి కడగండ్లపై సభల్లో ప్రసంగించేవారు. వ్యంగ్య కవనాలు వెలువరించేవారు అందుకే ఆయన 'ప్రజాకవి' అయ్యారు. ఆయన ఇరవైకి పైగా రచనలు చేశారు అందులో వా గొడవ చాలా ప్రముఖమైంది. స్వతహాగా ఎంతో సున్నితమనస్సుగా కావడంతో కాళోజీ నారాయణ రావు అనందమొచ్చినా విషాదం వచ్చినా వట్టలేక అడేవనిగా కన్నీళ్ళు పెట్టుకునేవారు.

అధిమానులు 'కాళప్ప' అని ఎంతో అపొయంగా పిలుచుకునే కాళోజీ వారాయణరావు 1914 సెప్టెంబర్ 9వ తేదీన వరంగల్ దగ్గరలోని మడికొండ గ్రామంలో జన్మించారు. తల్లి రమాలాయి తర్వాతకు, తండ్రి కాళోజీ రంగారావు మహారాష్ట్రకు చెందినవారు. ఆయన ముంబైలోని 'కొండ, వరంగల్, హైదరాబాద్ లలో విద్యనభ్యసించారు. మొదటి నుంచి ప్రజలకోసం మమేకమయ్యారు. 1930లలో ఆర్య సమాజీ, వలెతమాతరం ఉద్యమాలలో, హైదరాబాద్ స్టేట్ కాంగ్రెస్, ఆంధ్ర మహాసభ కార్యకర్తగా సాచిలో ముమ్మరంగా పాల్గొన్నారు. 1940లలో వైజాం ప్రభుత్వానికి, రజాకార్ల అత్యంతాటకా వ్యతిరేకంగా జరిగిన సాయుధ పోరాటంలోనూ పాటు పంచుకున్నారు. 1970లలో అత్యవసర పరిస్థితి కాలంలో జరిగిన సభ్యలైట్ల బోగస్ ఎన్ కౌంటర్లను నిరసనగా గళమెత్తారు. ప్రత్యేక తెలంగాణ

కోసం ఆయన చివరి ఈనెల వరకు పలవరిస్తున్న ఉన్నాడు ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, ఆయనది పొూల పంజా ప్రజా సమస్యలపై ఉద్యమిస్తున్న కవిగా, రచయితగా కూడా ప్రకాశించారు. తన ప్రసంగాలలో, రచనల్లో ప్రాచీన ఇతిహాసాల నుంచి అనేక ఉపమానాలను ఆంబోకగా ప్రయోగించేవారు. 1995 సంవత్సరంలో వచ్చిన ఆయన ఆత్మకథ ఇది వా గొడవలోనూ, గత ఏడాది కాళోజీ 88వ జన్మదిన సందర్భంగా వెలువడిన కవితల సంకలనం వా గొడవలోనూ ఈ ఆంశం ప్రస్ఫుటమైంది.

ఆయన కవిత్వంలో భావోద్వేగం సూటిగా, సరళంగా, అదేమయంలో క్లిష్టమంతంగా కూడా వ్యక్తమవుతుంది. తెలుగులో ప్రముఖ రచయితగా భాగ్యి పొడిన కాళోజీ మరార్, హిందూ, ఉర్దూలలో కూడా రచనలు చేశారు. కాళోజీ కథలు, బాపి, బాపి, బాపి, జీవన గీత (ఫ్రీల్డ్ జెల్లాన్ రచనకు తెలుగు అనువాదం), పరాభవ హేమంతం తదితర రచనలు ఆయన ఆలోచనా రీతినీ, ప్రజాస్వామ్య విలువలు, ప్రాథమిక హక్కుల సంరక్షణ వట్ట నిబద్ధతనూ ప్రతిబింబిస్తాయి. అత్యవసర పరిస్థితి విధించిన వ్యతిరేకంగా కవులనూ, రచయితలనూ ఒక్క తాటి మీదకు తెచ్చి, ఉద్యమించడంలో కాళోజీ అలుపెరగని కృషి జరిపారు. ఆయన అనేక పాఠశాలల ఉద్యమాలలోనూ, రాజకీయ పోరాటాల్లోనూ పాల్గొన్నారు.

ఆయనది కొద్దికాలం ఎన్నికల రాజకీయంలో కూడా ఉన్నాడు. 1958 నుంచి 1960 వరకు ఆయన ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనమండలి సభ్యుడు తరువాత, అంటే 1977లో ఆయన సభ్యులైతే అప్పటి ముఖ్యమంత్రి జలగం వెంగళరావు పై పోటీ చేసినా ఆ ఎన్నికల్లో విజయ సాధించలేకపోయారు. 1972లో భారత ప్రభుత్వం నుంచి స్వాతంత్ర్య సమర యోధునిగా సన్మానాన్ని అందుకున్నారు. 78 ఏళ్ల వయసులో-1992 లో భారత ప్రభుత్వం ఆయనను పద్మవిభూషణ పురస్కారంతో సత్కరించింది. అదే ఏడాది కాళోజీయ విశ్రాంతిచాలయం కాళోజీ గౌరవ దాక్షరీబోసు ప్రదానం చేసింది. ఆయన ప్రతిష్ఠిత

బూర్గుల రామకృష్ణారావు స్ఫూర్త అవార్డును కూడా అందుకున్నారు అయితే, ఆయన అవార్డులు వచ్చినందుకు పెద్దగా పొంగిపోనూ లేదు రాని అవార్డులకు కుంగిపోనూ లేదు 1988లో ఆయన రచించిన జీవన గీతకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నుంచి ఉత్తమ అనువాద పురస్కారం లభించింది ప్రభుత్వానికి, పీపుల్స్ వార్ నల్లలైట్లకు మధ్య చర్చలు కోసం ఏర్పాదైన శాంతి సંఘానికి అయిన నాయకత్వం వహించారు

కాళోజీ వ్యక్తిత్వంలో అత్యంత విలక్షణ అంశం నిర్భయత్వమే ఆయనలోని అనమాన స్వయత్వం యువ పౌరహక్కుల ఉద్యమకారులకు సైతం విస్మయం కలిగించేది అదేరంగా నిలిచేది 1980లలో ప్రసిద్ధ పౌరహక్కుల ఉద్యమకర్త డాక్టర్ రామనాథంను ఆయన క్లినిక్ లోనే పోలీసులు హతమార్చారని అరోపణలు వచ్చినప్పుడు, చాలా మంది పౌరహక్కుల ఉద్యమ కారులు ప్రాణ భయంతో వరంగల్ ను విడిచిపెళ్ళడానికి ఉపక్రమించగా, చెదిరిపోవద్దనీ, కిర్రు పట్టమనే కాళోజీ వారికి సలహా ఇచ్చారు అప్పటికి జరుపు వదలని కొందరు కార్యకర్తలను, మరుసటి రోజు రామనాథం అంత్య క్రియలు ముగియగానే స్వయంగా వెంటబెట్టుకుని హైదరాబాద్ తీసుకెళ్ళారు

1980 నిర్దిష్ట పీపుల్స్ వార్ గ్రాండ్ ను ఎదిరించడంలో కూడా ఇదే విధ్యూహ ఆయన ప్రదర్శించారు అప్పట్లో ఏ దబ్బుడి శాసనసభ ఎన్నికల బహిష్కరణకు పిలుపు ఇచ్చింది ప్రాథమిక హక్కుల సంరక్షణకు కట్టుబడి, బోగస్ ఎన్ ఫోర్స్ మెంట్ పరిసంచడంలో మొదట

ఉండే కాళోజీ పౌరులు తమ వోటు హక్కు, వినియోగించుకోకుండా ఎవరూ అవలెరని ఉద్ఘాటించారు తనే వోటర్లను పోలింగ్ కేంద్రాలకు తీసుకెళ్ళి వోట్లు వేయించారు మనసులోని మాట పిక్కెల్లిగా వెన్నడం కాళోజీ లక్షణం ఎవరి తప్పులైనా బహిరంగంలో ఎండ గట్టచలన వస్తే అందుకు ఏ మాత్రం సంకోచించని నైజం ఆయనది ఈ విషయంలో తన మాటలు ఇతరులను నొప్పించినా లేక, చేయకుండా కుండ బద్దలు కొట్టినట్లు మాట్లాడే తత్వం కాళోజీది ఆయన విద్యాహా మాటంగా చేసే విమర్శలకు ఎండలో ప్రమాణుల ముఖాలు ఎర్రబారాయి నిర్భయస్వత్వం, సాహసీకుడూ అయిన కాళోజీ, బోక్ నాయక్ జయప్రకాష్ నారాయణ్ ను అదర్శనీ యుడుగా పరిగణించేవారు మాజీ ప్రధానమంత్రి పి వి నరసింహారావు ఆయనకు ఆప్తమిత్రుడు కాళోజీకి భార్య, కుమారుడు ఉన్నారు దసరా రోజున జరిపిన కాళోజీ ఎడమ తుంటిలో, ఎడమ భుజంలో ఎముకలు విరిగాయి నిమ్నలో శస్త్ర చికిత్స చేశారు దాని నుంచి ఆయన కోలు కున్నారు ఆ తరువాత ఆయనకు స్వయమైనానియా వచ్చింది

విస్తావ్ హృదయం త్యాగబుద్ధి సొంతమైన కాళోజీ తన మరణానంతరం ఎల్ వి ప్రసాద్ నేత్ర పరికోధన సంస్థకు తన కళ్ళను, వరంగల్ కాకతీయ వైద్య కళాశాలకు తన ఛాతీకళాయాస్త్రి విరాళమివ్వాలని కుటుంబ సభ్యులకు ముందుగానే సూచించారు బతికి ఉన్నప్పుడే కాక మరణించిన తరువాత కూడా తన వల్ల ప్రజలకు ఉపకారం జరగాలని ఆకాంక్షించిన ప్రజల మనస్ కాళోజీ

అశ్రునివాళులతో కాళోజి పార్లిన దేహం

హైదరాబాదు నుంచి హస్తకౌంట్ వరకు

కాళోజీ అభిమానుల అశ్రుశర్మలంతో హైదరాబాద్ నుంచి హస్తకౌంట్ నక్కలగుట్టలోని కాళోజి స్వగృహం వరకు ప్రజాకవి, పద్మవిభూషణ్ కాళోజీ వార్యాలు రావు 'అంతిమయాత్ర' గురువారం కొనసాగింది దారి పొడుగునా, గ్రామగ్రామాన చేలాది మంది ప్రజలు ఆయన పార్లిన శరీరానికి అశ్రునివాళులు అర్పించి, చివరి చిరగీటు చలికారు 'కాళోజీ అమర్ రహే హై', 'పుట్టుకవీది చాచి వీది బ్రతుకంతా రేకావీది' లాంటి వినాదాల మధ్య ఆయన అంతిమ యాత్ర సాగింది దారి పొడవునా సబలు, సమాచారాలను ఏర్పాటుచేసి కాళోజీ పట్ల శ్రమకున్న అత్యుయతను ఈ సందర్భంగా వెల్లడించుకున్నారు జైరతా బాద్లోని తెలంగాణా ప్రజాకర్తరావు ఇంటి నుంచి ఉదయం 8 గంటలకు కాళోజీ 'అంతిమయాత్ర' ప్రారంభమైంది దశ్శుచష్టకతో, గద్దర్ బృందం పాటలతో అసెంబ్లీ దగ్గరలోని గవే లొండ్రి వరకు ఈ యాత్ర సాగింది వరవర రావు, జ్యాలముఖి, జయప్రభ, రమా మేల్కొదే, జాచన్, ఎం టిజాన్, రత్నమాల, రామకృష్ణ, వేణుసంతోజు, సందిని సిహార్జి, రామకాస్త్రి, వి అర్ విద్యార్జి, హరనాథ్, లక్ష్మణ్ తదితరులు హైదరాబాద్ లో జరిగిన ఈ అంతిమ యాత్రలో పాల్గొన్నారు అంతిమయాత్ర జరుగుతున్న

ప్పుడు అనేక రోట్ల ట్రాఫిక్ స్తంభిందింది గవేపార్క్ లో తెలంగాణా అమరవీరుల స్మరణం దగ్గర జరిగిన సమావేశంలో ఎం ఎస్ రెడ్డి అసెంబ్లీ స్పీకర్ శ్రుతిభా భారతి, వాయివి నర్సింహారెడ్డి, సి వి కృష్ణారావు తదితరులు పాల్గొని కాళోజీకి నివాళులు అర్పించారు సమావేశం అయిన వెంటనే మల్లీ అంతిమయాత్ర ప్రారంభమైంది కాళోజీ భౌతికకాయం పొడవకుండా ఉన్నానియా వైద్య నిపుణులు ఎంబామెంట్ చేసి పెట్టిన పెట్టెలో నివ్వ వ్యాన్ బయలుదేరింది ఘటేశ్వరలో వందమందికి పైగా ప్రజలు భౌతికకాయంపై పూలమాలలు వేసి నివాళులు అర్పించారు భువనగిరిలో తూర్పుమల్లారెడ్డి, జైను మల్లయ్య గుప్త అధ్యక్షులలో విద్యార్థులు, బిరులు వినాదాలతో కాళోజీకి నివాళులు అందజేకారు జనగామ దాదీన్ తదితర నాథ రాఘవాపూర్, ఘనపూర్ లలో సయితం కాళోజీ భౌతిక కాయం వ్యాన్ ఆగి, అక్కడ ప్రజల నివాళులను స్వీకరించి మువ్వూర్ 2 45 గంటలకు నక్కలగుట్టలోని కాళోజి స్వగృహానికి అంతిమయాత్ర చేరుకుంది వరవర రావు, వి అర్ విద్యార్జి, పొట్లపల్లి శ్రీనివాసరావు, రామకాస్త్రి, రత్నమాల కాళోజీ కుటుంబ సభ్యులు కాళోజీ భౌతిక కాయం వెంటవచ్చారు

అవార్డుల మ్యూజియం ఆ ఇల్లు

ప్రణాకవి, పద్మవిభూషణ్ కాళోజీ నారాయణ రావు ఇల్లు ఒక అవార్డుల మ్యూజియం హన్మకొండ నక్కల గుట్టలోని ఆయన ఇల్లును సందర్శించిన ప్రతివారు ఆ మ్యూజియమును చూసి మంత్రముగ్ధులైన వారే ప్రణాకవిగా ఆయన గొంతు విప్పిన వాటి నుంచి నేటి వరకు ఆయనకు అందించిన బహుమతులు, సన్మాన పత్రాలను ఆయన గౌరవ వస్తువులుగా భావించి ఆయన ఉంటే ముందు గదిలో భద్రంగా ఉంచారు కాళోజీని కలవడానికి వెళ్ళిన వారిని ఆ అవార్డులు, బహుమతులు, సన్మాన పత్రాలు వేస్త్రాలుగా చలకరిస్తాయి ఆయన ఇంటికి వెళ్ళిన వారు ఎవరూ అవార్డుల గురించి తెలుసుకోకుండా ఉండలేరు మొదటి గదిలో ఏ గోడ ఖాళీగా కనిపించదు ప్రభుత్వాలు, ప్రభాసంఘాలు, సోదరీసంస్థలు, సేవా సంఘాలు, వివిధ సంస్థలు ఇచ్చిన అవార్డులు, బహుమ

తులు ఆ గదిలో చక్కగా ఏర్పాటు చేశారు సన్మాన పత్రాలను ఫ్రేమ్ చేసి గోడలకు వేలాడదీశారు కాళోజీ ముందు రూమలో కూర్చోగానే అవార్డులు, బహుమతులు గత స్వతులను ఆయనకు గుర్తు చేసి బాధ్యతను గుర్తు చేసేవి ఇవన్నీ చూసిన వారికి కాళోజీ ప్రాముఖ్యత మరింతగా అర్థమై ఆయన కౌశల్య పాదాభివందనం చేసి వెళ్ళారు రాష్ట్రవేత్తలు ప్రధానాలు, ముఖ్యమంత్రులు మంత్రులు అధికారులు, అందించిన అవార్డుల చిత్ర పటాలు, గోడలపై ఉంటాయి కుటుంబ సభ్యుల చిత్రాలు కూడ అందులో ఉన్నాయి కాళోజీని అన్ని రకాలుగా చిత్రీకరించిన ఫోటోలు కూడ ఉన్నాయి ఆయన జీవిత విశేషాలను ఆ బహుమతులు, చిత్రాలు అవార్డులు తెలియజేస్తాయి అన్ని రకాల అనుభూతులు వీటి ద్వారా పొందవచ్చినదం అతిశయోక్తి కాదు

అదే చివరి సభ... ప్రసంగం

కర్నూలుకు చెందిన గాడిచర్ల శాంతిపతి సంస్థ సెప్టెంబర్ 14న తెలుగు యూనివర్సిటీ వరంగల్ బ్రాంచి కొత్త భవనంలో కాళోజీని 'గాడిచర్ల అవార్డుతో' ఘనంగా సత్కరించింది అక్షర వాదస్పర్ధి దాకరణి రంగాధార్య జిల్లా కలెక్టరు ప్రభాకర్ రెడ్డి అతిథులుగా పాల్గొన్న ఈ కార్యక్రమమే కాళోజీ చివరి సమావేశం చివరి సన్మానం అయింది 88వ పుట్టిన రోజుకు ముందు కొద్ది రోజుల నుంచి అనారోగ్య కారణాల వల్ల సభలకు మానేశారు ఎంత దిన్న సభ అయినా వ్యక్తుల మీద ఉన్న గౌరవంతో వెళ్ళి తనకు తోచిన ఒకటి రెండు మాటలు చెప్పేవారు కొద్దికాలం అనారోగ్యం కారణంగా, తీసుకువచ్చే వారు అందుబాటులో లేక సమావేశాలకు పూర్తిగా దూరమయ్యారు 88వ జన్మదినాన్ని ఇంటికి నిర్వహిస్తున్నప్పటికీ సవి, పదిహేను నిమిషాలు మాత్రమే చేదికమీద కూర్చొని

ఆ తరువాత ఓపిక లేకపోవడంతో వెళ్ళిపోయారు 'గాడిచర్ల అవార్డు సమావేశముంచిరంలో' అడుగుపెట్టగానే దాకరణి రంగాధార్య 'కాళోజీ నారాయణరావుకు జై' అంటూ నినదించారు గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు 'కప్పతనాన్ని సభికులకు సప్తగా సాగి వస్తున్న గొంతుతో చెప్పారు ప్రసంగం చివరలో ఆబాలుగోపాలాచికి వమస్మిరం చెప్పుతున్నా అంటూ చేతులు పైగెత్తి ముకుళించి నమస్కరించారు కాళోజీ చివరి సభ, చివరి ప్రసంగం, సభికులకు చెప్పిన చివరి విశ్కేలు అదే అయింది ఆ చివరి ప్రసంగం ఆ రోజు ఇలా కొనసాగింది "గాడిచర్ల శాంతిపతి వారు ఈ సంవత్సరం నాకు ఆ మహామధావుడి సేరు మీద ఉన్న సంస్థ ఆ శాంతిపతి సన్మానిస్తున్నారని హరిసర్వోత్తమరావు దాదాపు అరవై యేండ్ల వరసయం నాకు అంతేకాదు ఆయన పట్టపూర్వపురు రకరకాల

సభలు జరిగినాయో ఎన్నో సభల్లో ఆయనను అక్కడ చూసిన నేను 'పశ్చిమార్తి ఉత్సవముకు సంకతం బాబయ్యా, 80 యేండ్లా నీకు' హరినర్సోత్సవరాయా వేదేళ్లు నడిచినయి అవి అయితే ఒక పల్లెటూరు తెల్లవారి గట్ట కల ఆ పల్లెటూరు లోపట పశ్చిమార్తి ఉత్సవం జరిగితే 82 ఎడ్డుగట్టి, రతం పెట్టి తోరగింపు వేసినం ఆయనను రథం ఎక్కిస్తే చూసి నేను పక్కనే ఉన్న అక్కడ ఇదేమిటి? గ్రంథాలయ సంస్థకు అద్యక్షుడివి నేను నా ఉత్సవం జరుగుతుంది పశ్చిమార్తి, నా ఆస్థాన కవి అయిన కాళోజి వచ్చి అక్కడ కూర్చోవాతే అని తెచ్చి వస్తున్న కుర్చీపై ఉన్నాను ఆయన ఏదన్న సభలకు వస్తే కొనకొన వరకు ఆయనకు చిన్న పక్క యుట్ట చేతిలో ఒక తలపట్టుకొని ఆయన వచ్చేది ఎవరన్నా మెట్లు ఎక్కటప్పుడు గనుక

చేయవేసి పట్టుకోతే దాల్ అని విరిచిందేది ధీరంబు కుమేనాదు జీవితసాంతుం గ్రంథాలయాల విషయంలో గొప్ప మహానుభావుడు విదేశీ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా రాసిన ఎడిటోరియల్ వల్ల ఆయన మీద రాజభ్రష్టా శేషు పెట్టండ్రు అయితే ఆ పుణ్యం గౌరవం, అనురాగం, ఆ వాత్సల్యం ఆయనకే సాధ్యమైనవి జీవిత సాంతు కూడా కృషి చేశాడు అటువంటి మహానుభావుడు అయితే ఆయన పేరు మీద జరిగే సన్మానం గొప్పది మరీకొండలో కూడా సన్మానం చేసిండ్రు అది చాలా విలువైంది అట్టే గాడిదగ్గ పొందేసిన వారు ఈ సభ పెట్టి వాకు సన్మానం చేయటం అంతకంటే కూడా గొప్పది అందరికీ ఆహ్వా గోపాలానికి నేను సమస్కారం చేస్తున్నా"

ఈ కాలపు వేమన్న.... మనకాళన్న

వైతనేక మేల్కొలువకున్న కాళోజి కాయం చాలిక' అని తాను ప్రజలను మేల్కొలువవలసి ఉందన్న సామాజిక వాస్తవాన్ని గ్రహించిన కవి కాళోజి నారాయణరావు

సామాన్య జీవుల వాస్తవిక దృశ్యాలు, కష్టాలు, కన్నీళ్లు, కడగండ్లు, బాధానర్పదస్థుల చీకటి జీవితాలకు కారణమైన వ్యవస్థలో లోపాలను మనిషికమైన వ్యంగ్యం లో చురకలంటింపటంలో అందేసిన కలం కాళోజి నారాయణరావుది తెలంగాణాలో జీవిరాన్ని ముడిపెట్టు కుని తెలంగాణాకే కీర్తి లోరణంగా ఎదిగిన కాళోజి లోతీకంగా మన మధ్య లేకపోయినా ఆయన ఆశ యాలు, ఆయన స్ఫూర్తి నిరంతరం తెలంగాణా ప్రజల గుండెల్లో వైతన్య జ్వాలల్ని రగిలినవైతే ఉంటుంది ఆయన ఏడు పుటాలుగా వెలువరించిన 'నా గొడవ' లో మొదటి నుంచి చివరి దాకా ఆయా కాలాల్లో స్థానిక, జాతీయ, అంతర్జాతీయ అంశాలను సాంఘికపరచారు వైజాం నిరంకుశత్వం నుంచి నాజీల దురాగతాల దాకా ఆయన స్ఫులింపవని అంతం లేదు అలుపెరుగని ఆయన కలం నుంచి జాలువారిన కవితా ప్రస్థానంలో ఆయనలో

ఒక వేమన కనిపిస్తాడు మరో శ్రీశ్రీ స్ఫురిస్తాడు చివటిపిడి తపోవనం దాకరేవు శాసనసభ సానికొంప సీటు మరం మూత్రకాల యాత్రానల్లి ఎచ్చలైతేనేం ఎచ్చలైతేనేం పోటీపడి కాటులాద ఎచ్చలైతేనేం అంటూ ప్రస్తుత ప్రపంచ పోకడపై వ్యంగ్య బాణాను సంధించారు

కాళోజి జీవిత గమనాన్ని తరచిచూస్తే నాలుగు దశలుగా గడిచిందేమో అంటారు ఆనుదరగణం యువకుడిగా వైజాంపాలనకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమాన్ని నడపటంలో స్వాతంత్ర్యోద్యమ పథాన ఓరుగల్లు ప్రజలను ఉత్తేజపర్చటంలో కలాన్ని కందరాన్ని రెంటిని ఉపయోగించిన వైజాం పాలనకు వ్యతిరేకంగా మేదావుల అకే ప్రాయాలను కూడగట్టి నేపథ్యంలో వివిధ పత్రికలకు వ్యాసాలు, సామాన్య ప్రజానికం కోసం కవితలను రచి జర్నలిజంలోనూ అంతర్జాగమయ్యారు ప్రజల కష్టాలు, కన్నీళ్లను తనవిగా చేసుకొని సామాన్య జనావళి వక్షాన నిలిచి తెలుగు సాహితీ శ్రేణులలో అద్భుతదయ, విస్తృత కనికర బావలను పండించటం రెండో దశగా విశ్లేషిస్తూ ఇది

కాలంలో ఆయన తెలంగాణ ఉద్యమంలో పాల్గొందిన పాత్ర అనన్యసామాన్యం జీవితంలో ఎత్తుపల్లాలు, ఒడుదుడుకులు వ్యవస్థలోని వైషమ్యాలు, వైరుధ్యాలు సాకల్యంగా పరిశీలించిన అనుభవంతో తాత్విక పంథాను అనుసరించటం మూడో దశగా చెప్పువచ్చు. ఖాలీ జ్ఞానం రాసిన ప్రాఫెట్ (ప్రవక్త) అనే తాత్విక గ్రంథాన్ని జీవనగీతం 'పేరుతో తెలుగు ప్రజలకు పరిచయం చేసిన ఘనత అయినది మనిషికి ప్రకృతికి, మనిషికి మానవాతీత శక్తికి, భగవంతునికి భక్తుడికి, గురుశిష్య పరంపరకు మధ్య ఉండి నేలబంధానుబంధాలు, అన్యోన్యతలు, మానవతా విలువలు, తాత్విక నేపథ్యాలు తేటతెల్లంగా జీవనగీతంలో వెలువరించారు ఎన్నో కలలతో సాధించిన స్వాతంత్ర్యం, సామాన్య జనాల కన్నుల్లోను తుడవటంలో విఫలమవుతున్న దశలో ప్రస్తుత రాజకీయాలపై, ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలోని

అవస్థలపై విశ్లేషకుడిగా, విమర్శకుడిగా ఉండటం అంత్య దశ ఈ దశలోనే ఆయన తెలంగాణా పథ వంటి ప్రజా ఉద్యమాలకు మార్గదర్శిగా, పలహారుదిగా వ్యవహరించారు. సాదాపై సమర శంఖం పూరించారు సామాజిక దురవస్థలకు కారణమైన సాదాయిన్ని ఎట్టిదల ప్రజా ఉద్యమాలు వెల్లువెత్తిన సమయంలో దానికి పద విధైకతత్వం వహించారు.

'నేను ప్రస్తుతాన్ని గతానికి శిలరాన్ని వర్తమానాన్ని భావికి అదానాన్ని నేను కవనాన్ని నేను ప్రస్తుతాన్ని నేను అక్షరాన్ని నేను సాగోదాన్ని అని ఘంటానశంగా గర్జించి దాచిన కాళోజీ విజంగానే స్థలకాలాలకు అతీతంగా తెలంగాణా ప్రజల హృదయాల్లో దిగిపోయిగా నిలిచిపోతారు.

కాళోజీకి నివాళి

'గౌరవ' పరిష్కారం కాకుండానే సెలవంటూ కాళోజీ చెళ్ళిపోయాడు అన్యాయంపై అలుపెరగని పోరాటం చేసిన ప్రజాకవి, స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు కాళోజీ నారాయణరావు కన్నమూకారన్న వార్య అపంథ్యాకంగా అన్న ఆయన అభిమానుల్లో విచిత్రాన్ని సంపించి 'పెద్దన్నకి, వ్యర్థుడికి, నిర్బీతికి, విద్యావట్టానికి, మానవత్వానికి ప్రతీకగా నిలిచిన కాళోజీ తెలుగు సాహితీరంగంలో తన రంటూ ఒక స్థానాన్ని ఏర్పరుచుకున్నాడు ఎక్కడ అన్యాయం జరిగినా వెంటనే అక్కడ ప్రత్యక్షమయ్యే ఆయన వెనకి తలవంచలేదు ఏళ్ళు ముదిరినా, కీళ్ళు కదలినా ఆయనలో పోరాట పటిమ ఏ మాత్రం తగ్గలేదు తన కవిత్వాన్ని పాఠకుల మెచ్చు కోసమే, పొండికల్ల ప్రదర్శన కోసమే కాకుండా ప్రజల కోసం, ప్రజల భాషలో రాసిన ప్రజాకవి కాళోజీ పీడనను ద్వేషించడం, జీవితాన్ని ప్రేమించడం ఆయన తత్వం విద్యాభి దశలో మహ్మద్ ఇక్బాల్ కవితలతో ప్రభావితమైన కాళోజీ అప్పటి నుంచే

హేతువాద భావాలను అలవర్చుకున్నాడు కుల, మత తత్వాలను ద్వేషించాడు పేరుల కోసం పాటుపడని జీవితం వ్యర్థమని భావించాడు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపైన, నైజాం నిరంకుశ పాలనపైన రాజీలేని పోరాటం సాగించాడు రెండువర్షాలపాటు కటకటాల వెనుక మగ్గుడు అయినా అన్యాయానికి ఆయన ఎన్నడూ తలవంచలేదు తెలుగు, ఉర్దూ, ఇంగ్లీష్, మరాఠీ, హిందీ భాషల్లో ప్రాచీణమున్న కాళోజీ 1947లో రజాకార్లు సాగించిన రాక్షసకృత్కాలాల్లో నిష్క్రలు చెరిగాడు స్వాతంత్ర్య సమర యోధుడు బత్తిన మొగలయ్యమ్మ రజాకార్లు పాట్లవెట్టుకున్నప్పుడు తీవ్రంగా స్పందిస్తూ ఆవార్త నైజాం ప్రధాని మీర్జా ఇస్మాయిల్ కు గేయ రూపంలో ఆయన రాసిన బహిరంగరేఖ అప్పట్లో సందలన సంస్థించింది ఇందుకు గాను నైజాం ప్రభుత్వం ఆయన్ని వరంగల్లో ప్రవేశించకుండా నిషేధం విధించినా, జైలులో 'పెద్దనా ఆయన ఆదరలేదు, దెడరలేదు సరికదా

కాశీ దూదిలో..

2002

"అన్యాయమైందిన్న
నా గొడవకు సంతుప్తి
అన్యాయం అంతరిస్తే
నా గొడవకు ముక్తి పొస్తే
అన్యాయమైందినది నాకు అరాధ్యం"

అని గొంతెత్తి నివదించారు

"మాకొద్దీ తెల్లదొరలతనము దేవా! మా కొద్దీ తెల్లదొరల తనం" అని గరిమెళ్ళు నివదించగా, "వరాయి నాడు దోపిడీ దేస్తే బార్డర్ దాక తన్నీ తరుముతాం, మనవాడే దోపిడీ చేస్తే మన కాళ్ళ కిందే పాతలేస్తాం" అని గద్దించారు కాళోజ్ అన్యాయం అంతమొందేదాకా తనకు విశ్రాంతి లేదు, తన 'గొడవ'కు విముక్తి లేదని చాటి చెప్పే దాన్ని ఇట్టి సామాజిక న్యాయం కోసం ఆయన ఎంతగా పరితపించారో అర్థమవుతోంది బాధ్యతా రహిత ప్రభుత్వాలు, ప్రజాకంటకులైన పాలకులు ఆయనకు ఎన్నడూ శత్రువులే, అది నాటి నైజాం నిరంకుశపాలన కావచ్చు నేటి నారా, వాణిపేయ ప్రభుత్వాలు కావచ్చు నైజాం వ్యతిరేక పాఠాటంలో దాకరత్తి రంగాచార్యతో కలిసి తెలంగాణా విముక్తి గీతాలు రాస్తూ ప్రజలను ఉత్తేజపరిచారు మొన్నటికి మొన్న గుజరాత్ లో నరేంద్రమోడీ ప్రభుత్వం దన్నుతో మైవాణీలపై సాగిన నరమౌళం ఆయన్ని తీవ్రంగా కలదిచేసింది అలోగ్గం అంతంతమాత్రంగానే ఫిన్వాలెన్స్ చేయకుండా 'గుజరాత్ గాయం' పుస్తకావిష్కరణ సభకు హాజరయ్యారు తాను మరణించి కూడా జాతికి ఉపయోగపడాలని అభిలషించాడు ఆయన కోరిక మేరకే తుది క్యాన విడిచిన అనంతరం కరీనాన్ని కాశీయ మెడికల్ కాలేజీకి అప్పగించారు

పదవులు, సత్కారాలకోసం ఆయన ఎన్నడూ ప్రాశంసాలేదు అందుకోసం ఎడవికి పంగి పంగి దణ్ణాలు పెట్టలేదు అయినా 1982లో లభించిన పద్మవిభూషణ్ కానీ, 1982లో కాశీయ యూనివర్సిటీ వారు ప్రధానం

చేసిన గౌరవ డాక్టరేట్ గానీ ఆయన ప్రజాసేవకు లభించిన పురస్కారాలుగానే భావించాలి 1952లో కాంగ్రెస్ దిశబద్ధి పరంగల్ నుంచి లోక్ సభకు పోటీచేసి ఓడిపోయిన కాళోజ్ ఆ తరువాత ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్టుపార్టీ తరపున ప్రచారం చేశారు 1958లో ఉపాధ్యాయ రంగం నుంచి ఎం ఎల్ ఏ గా ఎన్నికయ్యారు 1978లో సత్తుపల్లి స్థానానికి ప్రజా ఉద్యమాల తరపున జలగం వెంగళరావుపై పోటీచేశారు ఇక ఆ తరువాత ఎన్నికల రాజకీయాలకు దూరంగా వుంటూ వచ్చారు సాహిత్య అకాడమీలో పలు బాధ్యతలు నిర్వహించారు ఎమ్మెల్యే కాలంలో నల్లచేటి అణివెడక పేరుతో సాగిన హత్యాకాండపై న్యాయవిచారణ జరిపించాలని కోరుతూ సాగిన హక్కుల ఉద్యమంలో సుందరయ్య గారితో కలిసి ఆయన పల్నాటి కృషి మురుపరానిది ప్రతిష్టకృషి పొరుడిగా గుర్తించాలని గౌరవించాలని, హాదాపల్లి కలిగిన ప్రతిపత్తులు రద్దు కావాలన్నదే ఆయన సిద్ధాంతం ఒకనైనా ప్రజా ఉద్యమాల్లో యెరుగ్గా పాల్గొంటూనే మరోనైనా సమాజంలోని కుళ్ళును కడిగేసేందుకు కల్యాణ ఆయుధంగా చేపట్టారు కవిత్వం చేరు జీవితం చేరు అని కాకుండా తాను చేపిన్నైతే నమ్మారో దానినే రాతలలోను, చేతలలోను చూపించారు తెలుగు, ఉర్దూ భాషల్లో 3 వేలకు పైగా కవితలు రాసినప్పటికీ అందులో 'నా గొడవ'ది ప్రత్యేక స్థానమని చెప్పనవచ్చు ఆయన కవితలు ప్రజాకంటక పాలకుల గుండెల్లో దద పుట్టిస్తాయి కృష్ణాక్షరిత బాధను ప్రపంచబాధలా భావిస్తే, ప్రపంచ బాధ తన బాధలా భావించిన ఆతికొద్దిమంది కవివరేణ్యులలో కాళోజ్ ఒకరు స్వాతంత్ర్యం సమరయోధుడిగా, సాహితీ కృషిపలుడిగా కాళోజ్ దిగిరసలేయిండు అన్యాయంపై ఆయన సాగించిన రాతలేదీ పాఠాటం ఆయనతో అంతం కాదు ప్రజాకంటక పాలకులు పుస్తకరథాలం ఆ పాఠాటం వారనత్వం కొనసాగుతూనే వుంటుంది ఇదే ఆయనకు నిజమైన వివాళి

చావు వార్తను నమ్మమంటావా కాళోజీ వచ్చి దర్శన మివ్వనంటావా కాళోజీ!...

- ప్రబాకంత్

"అన్యాయాన్నిదిరిస్తే నా గొడవకు వంతన్నీ, అన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి, అన్యాయాన్నిదిరించినవాడే నాకారాధ్యుడు" అని గర్విస్తూ పద్మవ్య శంభారావం విస్మించిన ప్రజా కవి కాళోజీ మరణం లేని మహనీయుడు తాదీత వీరీత ప్రజల శ్రేయస్సు కోసం ఆచరణలు అరాటపడిన, మానవతా విలువల పరిరక్షణ నిమిత్తం ఆమూల్య జీవితాన్ని అంకితం చేసి నిరంతరం ఆవేదన పడిన మహాయోధుడు కాళోజీ 'అవనిపై జరిగిందే ఆవకతవకలు జూచి ఎందుకో నా హృదయి ఇన్ని ఆవేదనలు, పరుల కష్టము జూచి కరిగిపోవును గుండె మాయ మోపము జూచి మందీపోవును ఒళ్ళు, పతిత మానవు జూచి చితికి పోవును మనసు " అని మధన పరుతూ అక్షర గాండివం ఎత్తి, సామాజిక సమస్యలకు, ప్రజల బాధలకు, కష్టాలకు, దుఃఖాలకు, పోరాటాలకు తన హృదయ స్పందనగా 'నా గొడవ' గీతాలు విరచించిన విప్లవకవి కాళోజీ కాళోజీ ఇక లేదన్న వార్త విశ్వసించలేనిది కాలుని తో సమరంలో కాళోజీ అప్ర సవ్యాసం చేసి అంపకయ్యపై విశ్రమించాడన్నది కోట్లాది అభిమానుల హృదయాలకు

అశనిపాతమైస్తంభించే తేసే దుర్భాస్త 'సూక్ష్మలు శాపము లును పునరుక్తి దోషమందకుండ అగత్యనభిశంసించుచు శత వర్ణరములు బాటుము!" అని గాఢంగా ఆకాంక్షించిన అనుచరులకు సహచరులకు సన్నిహితులకు అభిమానులకు సహాయోధులకు కాళోజీ అప్రమేయం శృంగరీసే విపాద సంఘటన ఎనభయ ఎనిమిది సంవత్సరాలు నిండిన వృద్ధ మూర్తి కాళోజీ తెలుంగాణ ప్రాంతంలో అనేక ప్రజా ఉద్యమాల భాగస్వామి, స్వయంగా ప్రజా పోరాటాల సారథి దాదాపు తొంబయి సంవత్సరాల నిండు జీవితంలో కాళోజీ విప్లవ గళంతో, కాళోజీ కవి కాళోజీతో అకిన్నులు పొందని, అనంత స్ఫూర్తి పొందని, అయిన పలుకుల అఖండ ప్రభావంలో ప్రచండ శక్తిని సంతరించుకొని ప్రజా ఉద్యమం, సామాజిక సమరం లేదు కాళోజీ కవి సూర్యుని సమున్నత వ్యక్తిత్వం ఒకమహోద్యమం అది అలుపు లేని, అగని, నిరంతర, నిర్విరామ ఉద్యమం కోట్లాది ప్రజలకు ఆ మహోద్యమం ఆయన అందించిన వారసత్వం

ప్రజా కవి కాళోజీకి ఇది 'ప్రజాకంత్' అక్షర అనుకరణం

కాళోజీకి సజీవ స్మృతి చిహ్నం తెలంగాణ రాష్ట్రం

ప్రజాశంఖ

ప్రజాకవి, సామాన్య జనకోటికి సన్నిహితుడు, అత్యంత అల్పయుడు, మహనీయుడు కాళోజీ భౌతికంగా ఇక మన మధ్య లేరు ఎనభయ్య ఏనిమిది సంవత్సరాల జీవన పయనం అనంతరం కాళోజీ దేహయాత్ర చాలించి - బహుశ, జీవిత కాలంలో ఎన్నడూ ఎరుగని విశ్రాంతి కోసం కాలుని కౌగిట్టే కన్నుముసారు అయిన లేకున్నా అయిన జీవితాంతం, దివర కృష్ణ వరకు గాఢంగా విశ్రాంతి చిన సద్గుణాలు, సూత్రాలు, అయిన తన అమూల్య జీవితాన్ని అంకితం చేసిన ఆశయాలు, ఆదర్శాలు, లక్ష్యాలు మనకు, భవిష్యత్ తరాలకు ఒక సవాలుగా మిగిలి ఉన్నాయి నిజాన్ నిరంకుశ పాలన మొదలుకొని ఈనాటి నిర్భాగ్యజ్ఞాన పాలన వరకు ఏనాడు, ఎన్నడూ ఎవరిముందు తలనందకుండా, అధికార బలాన్ని సాధన పంతుగా ధిక్కరిస్తూ, విశ్వాసాల విషయంలో ఎవరితోనూ ఎంతమాత్రం రాజీ పడకుండా అపార అత్యాధిమానంతో ప్రజా ఉద్యమాలకు పట్టు కొమ్ముగా నిలచినకాళోజీ కలలు ఇంకా వలించలేదు కాళోజీ ఆశయాలు, లక్ష్యాలు నరవేసేప్పుడే, అయిన స్వప్నాలు ఫలించినప్పుడే అయిన నకు ఆత్మకూలి గాంధేయవాదిగా జీవితాన్ని ప్రారంభించిన స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు కాళోజీ అన్యాయాలను, అణచివేటలను ఎంత మాత్రం సహించలేక ఆవేదన పొందిన సున్నిత హృదయుడు, స్వతంత్రుడు, ప్రజాభి ప్రాయమే పవిత్ర వేదమని, ప్రజల హక్కులు ప్రయోజనాల పరిరక్షణే సరమ లక్ష్యమని దృఢంగా విశ్వసించిన కాళోజీ అక్షరాల ప్రజాస్వామ్య వాది ప్రజాస్వామ్య పరిరక్షణ దోరాటాలో కాళోజీ అగ్రగామిగా నిలచినారు, ప్రజల వాంఛలను, అభీప్రాయాలను వెలివేర్చడానికి ఉద్దేశించిన ఉద్యమాలకు కాళోజీ మార్గదర్శకులయినారు

యాభయ్య సంవత్సరాల కిందకు, మొదటి విశాలాంధ్ర ఉద్యమంలో పాల్గొన్న కాళోజీ తరువాత తెలంగాణ ప్రజాభిప్రాయాన్ని గుర్తించి, గౌరవించి ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్ర ఉద్యమానికి కొండంత అండగా నిలిచారు 1968 71 సంవత్సరాల చరిత్రాత్మక తెలంగాణరాష్ట్ర

ఉద్యమంలో పాల్గొని కాళోజీ అనాటి నిజామపాలనలో వలెనె ఈనాటి అంధ్ర పాలనలోగూడ బాగాగతవాస క్షేమ అనుభవించారు గత యాభయ్యసంవత్సరాల మంది కాళోజీ నిరంతరంగా, నిర్విరామంగా తెలంగాణ రాష్ట్ర నిర్మాణం కోసం పోరాడుతున్నారు తెలంగాణ ప్రజలకు జరుగుతున్న అన్యాయాలను, అణచివేటలను, అవమానాలను అంతం చేసి, తెలంగాణలో శాసనసభకు దోహదపడి, భాషాపరంగా సంస్కృతికంగా తెలంగాణలో సంభవిస్తున్న కాలుప్యాన్ని విలోధించి స్వరాష్ట్రంలో సురాష్ట్రంలో తెలంగాణ ప్రజలకు న్యాయం కల్పించడానికి కాళోజీ అపోరాత్రాలు ఆరాట పడ్డారు తెలంగాణ రాష్ట్ర ఉద్యమంపై, తెలంగాణ ప్రజలకు జరుగుతున్న అన్యాయాలపై, తెలంగాణ ప్రజల సమస్యలపై కాళోజీ రాసేస్తూ గేయాలు ఇంకెవరూ రాయలేదు కాళోజీ కవిత్వ సామర్థ్య సంతకంనందీఒక భాగం తెలంగాణ ఉద్యమ గేయాలు అవి ఎనభయ్య ఏడు తెలంగాణ ఉద్యమంలో భాగస్వామిగా కాళోజీ కావించిన మహత్తర ప్రసంగాలు అసంఖ్యాకం అవి సాటిలేనివి

గడచిన యాభయ్య సంవత్సరాల కాళోజీ అమూల్యకవితం ప్రధానంగా తెలంగాణ ఉద్యమానికి, ప్రజా స్వామ్యం, మానవహక్కుల పరిరక్షణకు అంకిత మయినాయి అయిన కలం, గళం, హృదయం, మేధ్యం ఈ ఉద్యమంలో విశ్వాస్థులుగా ఉపకరించినాయి విగ్రహాలు, స్మృతిపాట, కట్టడాలు కాళోజీకి సమర్పిత స్వాతంత్ర్య దివస్సు కాలేస్తే ప్రజాభిప్రాయాలకి అనుగుణంగా ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్రం అవతరిస్తే కాళోజీ అత్యున్నత కలుగుతుంది తెలంగాణ రాష్ట్రం ఒప్పుకొని కాళోజీ కావ్యక, సజీవ స్మృతి దివ్యం కాగలుగుతుంది కాళోజీ లేరని కన్నీరు కార్చే వారందరూ తెలంగాణ రాష్ట్ర పార కోసం విగ్రహాలను విస్తరించి సంఘటితముయి విసాత్మ కక్షితో కాళోజీ స్ఫూర్తితో - ఉద్యమించవలసిన తరుణం ఇది కాళోజీ ఆశయాల సాచల్యానికి ప్రసరంకరకుయి కంకణధారణ చేయవలసిన సమయం ఇది

కాళోజీని విస్మరించిన శాసనసభ

మైక్రోసాఫ్ట్ అధినేత బిల్ గేట్స్ దర్శనం కోసం తమ తహలారుతూ, ఆయనరాక కోసం నిరీక్షిస్తూ బిల్ గేట్స్ చేగంపేటవిమానాశ్రయంలో అడుగుపెట్టినప్పటినుంచి తిరిగి వెళ్లే వరకు ఆయనముందు చేతులుకట్టుకుని, తల వంచుకుని బాంజెను, బాంజెను అంటూ తిరిగిన పాలకులకు ఆ కొన్ని గంటలు ఇంకేది కన్పించలేదు ప్రజాకవి కాళోజీ ఒక మహోన్నత వ్యక్తి, ఒక విమానాశ్రయ కర్త, యుగ పురుషుడు వ్యవస్థాపక అయినప్పటికీ ఆయన మృతి అత్యంతవిషాద సంఘటన, కొన్నిలక్షల స్వాధీనాలను ఆయన మరణం వెలపింప జేసింది అయితే, ఈ రాష్ట్ర పాలకులు అమహనీయుని, వైతాళికుని శిఖరసమాన బొమ్మలొన్ని గుర్తించలేదు కాళోజీ తెలంగాణ ఉపాధ్యాయ నియోజకవర్గంనుంచి ఎన్నికయ్యుకొన్ని సంవత్సరాలు రాష్ట్ర శాసన మండలి సభ్యులుగా ఉన్నారు ఆయన స్వతంత్ర భారత ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో ప్రథమ సాధారణ

ఎన్నికలలో పరంగల్లు నుంచి లోక్ సభకు పోటి చేసినాడు కాళోజీ ప్రభుత్వ సత్కారాలలో ఇష్టంలేనప్పటికీ భారత ప్రభుత్వం 1992 లో ఆయనను పద్మవిభూషణ్ బిరుదంతో గౌరవించింది అప్పటికి మించి ఆయన మృతి సమయాన రాష్ట్ర శాసనసభ సమావేశం జరుగుతున్నది అయినా, రాష్ట్ర శాసనసభ కాళోజీ మృతి వట్ల సంతాపం ప్రకటించలేదు, కొది క్షణాలు మౌనం పాటించలేదు, శ్రద్ధాంజలి పుటించలేదు ఇది ఎంత వరకు సముచితం? కనీసం మాజీ శాసన మండలి మాజీ సభ్యుడుగానయినా ఆయన రాష్ట్రశాసన సభ సంతప తీర్మానానికి, శ్రద్ధాంజలికి అర్హుడు కాదా? ప్రజల హక్కుల కోసం, తెలంగాణ రాష్ట్రం కోసం, ప్రజాస్వామ్య పరిరక్షణ కోసం పోరాడినందు కాళోజీని పాలకులు, విశేషించి అంధ్రపాలకులు క్షమించలేదనుకోవాలి!

“కాళోజీ గొడవ” మా అందరి గొడవ

- పి.వి. ప్రసంగం

‘జగతికి కాపములు ఇచ్చుడు శత సంవత్సరములు’ ‘బ్రతుకుము’ అని ఇరవై ఎనిమిది సంవత్సరాల క్రితం కాళోజీ పట్టణాన్ని సందర్శించి అన్నమాటలనే తిరిగి చెలుకున్నానని మాత్ర ప్రధానమంత్రి పి.వి. నరసింహారావు అన్నారు కాళోజీ మాట్లాడితే వివాదాని, తిరితేపదాలని అనుకోనివారు ఉండరు అని పి.వి. అన్నారు తనకంటే బడేండ్లు పెద్దవాడైన కాళోజీతో తన పరిచయాన్ని ఆ తరువాత తమ మధ్య పెనేసుకుపోయిన అనుబంధాన్ని పి.వి. గుర్తు చేసుకున్నారు కాళోజీ ప్రభావం తన మీద ఎంతగా ఉందో చదవడం చేస్తే నిర్ణయం తీసుకున్న ప్రతిసారి కాళోజీ వంటి విమర్శకుడు దీనికి ఏమంటారోనని అలోచిస్తూ ఉంటానని చెప్పారు కాళోజీ తన అత్యుగా మారి కూర్చున్నానని కూడా పి.వి. చెప్పారు

వయస్సులో చిన్న వాడైన తనకు, తనకంటే పెద్దయిన కాళోజీ నారాయణ రావును ఆశీర్వాదించటంనీ, అందుకే ఆయన్ను ఇంకా ఇలాగే పదికొలాలపాటు నడుపు, నీ అవసరం ఎంతోవుంది అని అడుగుకున్నాననీ ‘నువ్వు మాట్లాడితే వివాదాని తిరితే పదాలని’ ఆశగా వుందని అన్నారు మాత్ర ప్రధానమంత్రి పి.వి. నరసింహారావు, అరంగట పాటు, ఏకపాటిగా ప్రవేశగిస్తూ ‘రెండు యుద్ధాల మధ్య నాగిన తమ జీవనయానం’ గురించి అన్వేషకరమైన పలువిషయాలను చెప్పారు ఆయన సుదీర్ఘ ఉపన్యాసం లో ఆయన చెప్పిన పలువిషయాలు ఆయన మాటల్లోనే

“కాళోజీ గారు కాదు పోర గౌరవవాచకం తీసిపోను కాళోజీ అనే సంబోధిస్తాను

ఇంత అమూల్య సన్నివేశం నా జీవితంలో వస్తుందని నేనేనామా ఉహించలేదు ఇది అపూర్వం కాదు అమూల్యం దృష్టి పారించాను, ఒక్కసారి గతంలోకి ఎప్పుడు కలిసాము ఇంతకుముందు ఒకే వేదికపై అని

జ్ఞాపకం చేసుకున్నాను అది ఆయన పట్టణాన్ని పంపింప వరంగల్ లో జరిగింది ఒకే వేదికపై కలిసాం

అదో చొర్లి బృందం’ ‘ఆయనకప్పుడు అధి నందనలు చెప్పే ఏం చెప్పినో గుర్తులేదు’ గురువరల్లా ‘జగతికి కాపములు ఇచ్చుడు శత సంవత్సరములు బ్రతుకుము అన్నమాట’

‘కాళోజీ కోప్పడతాడు ఏడుస్తాడు ఇదంతా ఆయన గొడవకు సంబంధించినవయినా మా అందరి గొడవ అలనాటి మా ఇద్దరి స్వభావాలు అందరికీ అవి రుచించక పోయినా నాకు తోచినంత వరకు గుర్తువ్వంతవరకు, మా బంటు జీవితంలోని కొన్ని ముఖ్యాలను చెప్తాను’

‘కబీర్, దాదాదయాళ్, వేమనల పరంపరలో కాళోజీ చివరి వాడేనేమో! అయితే ఆ పరంపర తప్పక కొనసాగుతూ కూడా ఉంటుంది లోప భూయిష్టమైన ఈ ప్రపంచంలో, తప్పులు నరిదిద్దేవారు ఎప్పుడూ పుంటూనే ఉంటారు ఇదే జరుగనినాడు జగత్తు అంతమవుతుంది జీవితం లోపాల పుట్టు పోతెప్పే తెగిపోతే బాగుచేయాలి అది తెగుతునే ఉంటుంది బాగుచేస్తూనే ఉండాలి’

‘కాళోజీకి వేమనకు, కాళోజీకి దాదాదయాళ్ కి, కాళోజీకి కబీర్ కు వ్యత్యాసం కూడా ఉంది వాళ్లు సాక్షులు ఈయన సాక్షి భాగస్వామి తాను పొల్చుంటూ, పొరపాట్లను నరిదిద్దుకుంటూ, ఇతరుల పొరపాట్లను బయటపెట్టే బంటూ గొంతు లేకుండా చెప్తాడు’

‘వరంగల్ లో నేను కాళోజీకి జూనియర్ ను నేను ఎనిమిదవ తరగతి చదువుకున్నప్పుడు ఆయన సీనియర్ ఇంటర్ అంటే వరంగల్ లో చివైన ఇంటర్ ఆయన ‘టూచ్’ మధ్యలో నేను ఆయన ప్లాస్ మేట్లు తర్వాత నాకూ ప్లాస్ మేట్లే నా చదువు పూర్తయ్యే వాడికి కాళోజీ వశిలు ముట్టం ప్రారంభమైంది నేనప్పుడే చదువు వదిలేసి వచ్చాను రెండేళ్లు ఏమీ చెయ్యదని నిర్ణయం

తీసుకున్నాను కాళోజీని గమనిస్తే ఈయన వ్యక్తికి, ప్రవృత్తికి కలిపినట్లు లేదనిపించేది అదో సుందరకాలం ఉవాచి యువకులు ఆనాటి సంగతులు తెలుకోవాల్సిన కాలం'

'అరోజుల్లో ఓ నమ్మకం అంతటా ఉండేది బ్రిటిషువాళ్ళతో ఎంతోకాలం పోరాడాలి ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో గాంధీజీకి బ్రిటిష్లకు తిరిగి వచ్చేది లేదన్న భావన వారి కలిగించారు, వారి నడవడితో దాం తర్వాత దీర్ఘకాలం సాగుతున్నదనుకున్న ఉద్యమం దగ్గరికొద్ది వ్యవస్థాత్మక భారతం చేరువలోకి వస్తున్నా మనిపించే రోజులావ్వాయి 1942 1945 మధ్యకాలంలో'

క్లిజ్ తీవ్ర ఇండియా టు గాడ్ అండ్ ఫ్రెయిండు సమ్మిల్ని మా మానాన వదిలి మీరు చెళ్ళండి అని బ్రిటిష్, వారిని గాంధీగారు కోరారు వీళ్ళను తుపాకులతో ఎట్లా అదుపులో పెట్టాలి అర్థంకాని బ్రిటిషు వారు ఇక్కడి నుండి నిష్క్రమించాలని మానసికంగా ఓ విధయాని కోర్చారు

'ఆ రోజుల్లో పరిస్థితి మేము 20 30 సంవత్సరాల వెనుకయినా పుట్టలేదే! పోనీ స్వతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాతనన్నా పుట్టి ఉండాల్సిందేమో అదోసందేహాలం పరీక్షా సమయం తర్జితంబుచేమో మేము ఉద్యోగంలో స్థిరపడితే మంచిదని అభిప్రాయంతో పున్నాను మేము కాంగ్రెసు, కాంగ్రెస్ అని తిరిగేది హస్తాక్షరం చొరస్తూనే కనిపించిన కాంగ్రెసు వాడివి సారీ అంటుంటే ఏ ఏ కి వచ్చినట్లేదన్నాడు'

'జీవితంలో ఏం చేయాలన్న విషయం తీసుకునే ప్రయత్నంలో నేనున్నాను అయితే అప్పటికే కాళోజీ విధ్వంసం చేసుకున్నాడనుకుంటూను సరే నేను వకీలు వ్యక్తిలో బూర్జుల దగ్గర జూనియర్ గా చేరాను'

పరిగ్గా అప్పుడే 'సాహిత్య జగత్తు' అనే మాగ్జియన్ ఉదయించింది 'కాళోజీ గారి కవితా గురువు గార్లపాటి రాఘవరెడ్డిగారి ప్రోత్సాహం ప్రోత్సలం ఉంది ఆయన రససిద్ధి చాలా తక్కువ మందికి ఉంది అనేక విభావ, అనుభవాల 'పేలు గోపాలకేశవం' ఆయన రమ్యంగా వ్రాశారు కాళోజీ నవనీత్యాన్ని, ప్రబంధ కావ్యాల పురాణ

'నత్యాన్ని అప్పించినీ అకళింపు చేసుకున్న అల్ప గతం - మా గురువు ఆయన ఆ రోజుల్లో వరంగల్లో ఎక్కడ ఉండేదో ఎక్కడ తిరిగేదో, ఎక్కడ తినేదో అంతా ఏదో విధంగా జరిగిపోయేది కాళోజీ కంటే ఆయన అన్నగారి ఇల్లుండేది చేమా ఆయన అన్నగారు రామేశ్వరరావు గారింట్లోనే మధ్య మధ్య తినేది మంచి మేమోమో 'అవారా లు జదా'

'సదాశివరావు మానాడు' కాళోజీయ పత్రికకు ఎడిటర్ పత్రిక మొదలెట్టారు ఎవడు అన్నాల్సి రావ్వి? నేను అమ్మేవాడిని 'స్నేహంగా' ఎవరయినా అడిగితే ఓ పది రూపాయలు చందావచ్చేది ఈ లోపల సదాశివరావు భూస్వాములను తిరుక్త వ్యాసాలు ప్రాసీవాడు వాళ్ళ కొవరు చదవరు, నిరక్షరాస్యులు కనుక పత్రిక అమ్మటానికి మటుకు ఇది అర్థంకయింది ఓ నిర్ణయానికొచ్చాం కారణం కాళోజీ'

'నీ కెందుకీ అనేదన నీ తెవరన్నా ఏజా ఇస్తున్నారా? జేబు ఇచ్చారా? నీ వాచీ ఎవరికోసం రానిందిరా? ఎవరికోరకూ కాదు ఇది మనసునిండి బలకొనేది భార ఎవరండి అనినీ, అన్నాడు కాళోజీ, ఆ అసలులోనే అనేక అర్థాలు గోదరించాయి

'కాళోజీ ఆదర్శపాఠ్యముడు, మా మాల్గాలు వరయాళ్ళయి అయినా 'కాళోజీ భూతం ఈవాటికి నమ్మ వెన్నాడుతుంటుంది ఏపనిచేసినా, చేస్తున్నా, చేయటం - ఏమంటూడనన్న భయం అందుకే అనుకున్నాను, నేను నా జీవితపరీక్ష ప్రాయశ్చూదదని ప్రాస్తా అబద్ధాలు ప్రాయాల్ని వస్తుండేమోనని'

ఆ సందర్భాలలోనే రెండం - మూడోళ్ళ సాన్నిహిత్యం సానాసం ఆయనను నాకు శ్రీతికొను చేసింది కాళోజీ ఒక 'ఫిహమినే' దీనర్థం తెలుగులో ఎవన్నా చెప్పగలరా? నా జీవితంలోమా కాళోజీ ఫిహమిన్ నీ వ్యక్తి విప్లంగా కాళోజీనా అనుభూతి నాలోచారబద్ధము

1942లో ఈయన వ్రాసిన అనేదన, కొన్నాళ్ళ త్రితం, 1999లో ఓ మీటింగ్ లో చెప్పారు అదో పెద్ద పారిశ్రామిక వేత్తల సమావేశం ఈ సందర్భంలో మా ప్రజాకవి చెప్పింది వివరంబున్నాను చివ్వాటి నుండి నన్ను

పంటాడి వేధిస్తున్న విషయం గ్రామీణ భారతదేశం దాని విషయమే కాళోజీ చెప్పింది ఆంగ్లంలో చదివి వినిపించాను'

'ఇప్పట్లుగా కాళోజీ నాలి' కుదించుకొని కూర్చున్నాడు ఈయనకు 'ఇంజం లేదా? ఈయన కాంగ్రెసు పార్టీ వాడుకాదా? 1952 లో కనభ పిన్చికల్లో మేమిద్దరం 'జంట' అభ్యర్థులు కాంగ్రెసు పార్టీ తరపున కరీంనగర్ నుండి పోటీ చేసి 'జంట' గా ఓదాము కాళోజీ 1400 ఓట్లలో ఓడితే నేను 80,000 ఓట్ల తేడాతో ఓడాను ఆయనప్పుడు 'నా మడికొండ ఓట్లతో ఓడాను' అన్నారు ఎందు కంటే అది ఆయన తారు కాళ్ళకున్న ఓట్లు 1400 ఆ తర్వాత కాళోజీ ఎమ్మె ఎల్ సీగా కాంగ్రెస్ అభ్యర్థిగా గెట్టి, ఆ ప్రభుత్వాన్ని దుయ్యబట్టారు తనకు తోచింది లాను చేస్తాననేవాడే తప్ప, ఎవరి మాట వినడు'

'తర్వాత పార్టీ రహితుడయ్యాడు అతీతుడయ్యాడు అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఇంజం లేవంటాడు అయితే 'ప్రతేకద్వారం' ఉంటుంది కదా! రాచినారాయణరెడ్డి, కాళోజీ నారాయణరావులు కాంగ్రెస్ సత్కార్యదేవతలు అంత మూలాన ఓ పార్టీని అంటుంటున్నవని ఎందుకుండాలి? ఈ ప్రపంచంలో జరిగేది, కాళ్ళతమైనది 'మార్పు' మాత్రమే కాళోజీలాంటి 'పెనామినన్' ఎవ్విడో యుగ - యుగాలలో మారు పుటాడు 88 ఏళ్ళు అంటున్నాడు ఆయనకు ఇంకా

పది పదిహేనేళ్ళయినా ఒగితికి శాపిలిస్తూనే పుంటూ యన జలాంటి అద్వితీయుడు ఎక్కడా కనిపించడు లోకంలో మంచివాళ్ళు ఉన్నారని చెప్పేవాళ్ళు పున్నారని కానీ 'చెల్ రౌండెడ్ వర్తనాల్లీ' అన్న అంకాలున్న పూర్వపు, బహుళా ఎవడూ లేరనే అవాలి'

'ఇది మా అనుబంధం దారులు వేసినా, మా దృక్పథం, దృక్పథం మారలేదు కాళోజీ కూర్చున్నచోటే బాధపడుతుంటే, నేను కీకారణ్యంలోకి పోతూ బాధపడు న్నాను అంగీ దివిగినా, చేపం రక్తప్రేక్షమయినా, ప్రిసిట్ పోని కాళోజీ అదర్థప్రాయముడు వేదాంతి కూర్చున్నచోట ఆలోచిస్తే శాస్త్రజ్ఞుడు పరిశోధనాలలో పనిచేసి ఫలితాలను అందిస్తాడు'

'ఇదే మా ఇద్దరి 'కామన్' 'అన్ కామన్' క్షణాలు' 'ఈయనకు వందల కొద్దీ సన్మానాలు జరిగాయి ఈసారి నేనే ఎందుకు జ్ఞాపకం వచ్చానో? కేవలం మా బంధం మరోసారి విప్పి చెప్పుకునే అవకాశం కొరతేనేమో' అని ముగించారు

(తెలంగాణ యుగపురుషుడు కాళోజీ 88 వ పుట్టినరోజు సందర్భంగా మాజీ ప్రధానమంత్రి పి వి నరసింహారావు చేసిన ప్రసంగం)

రిపోర్టు జ్వాలా నర్సింహారావు
నవంబర్ 18, 2002

కన్నీటి కాపరి

- జ్వలానుభ

కరువులో
కంచెలాటిన గొర్రెపిల్లలు
మేరదాటిన మేకపిల్లలు
తోడేళ్ల జారిన పడకుండా
బతుకంతా జాగారం చేసిన
మూగజీవుల జాతి కావరి
కొత్త కాకతీయుల
పాత కబోళా ముందు
గుండె చెరువు చేసుకొని
మంటికి మంటికి ఏకధాటిగా గొడవ

భాషచూసే యాసచూసే
నుదీకారం నాడి చూసే
నవ్వున నాటు నాయకులు
పూటకోయాట కాజేసిన
పూటకూళ్ల యూటా మనుషులు
కావరిని మద్దిక చేసుకోజాకారు
మా వాతంటే మావాడని లొల్లి జేళారు
దండం పెట్టి దండ వేశారు
కప్పు జాట్ల కానాకానా పొగిదారు
కావరన్నా అంటూ కాళ్ల మీద పక్షరు
జమానా చూసిన జమదగ్ని కావరి
బరిపతువు కారాదని భగ్గుమన్నడు -

'నవెనడివాళ్ళ కాసు
కారు కూతలు కట్టెపెట్టి
ఎత్తుకొచ్చిన గొర్రెపిల్లలు
మోసుకొచ్చిన మేకపిల్లలు
జచ్చేదాకా ఊరుకోసు "
అంటూ నలసలకాగే నవాలులా

నింగినేలా ఒకటి చేకాడు
కెవారెత్తి అన్యాయాన్ని ఎదిరిందాడు

గాంధీ సాకిన మేకపిల్లల సంతతిని
కాపాడుకుందామనుకున్న కన్నీటి కాపరి
కంచెలోని బలికి కంచె బయటి దాపుకూ
గీత తేదం చెప్పాడు కృష్ణపరమాత్మునిలా
ఖాచీ జోల్లా కింద అర్చిని సాకాడు -

గాంధీని సాగనంచిన ధూర్జడేశభక్తులు
అరిచే మేకల్ని నమ్మే గొర్రెల్ని వదుల్తారా?
విషయం తెలియక కాదు
విముక్తి చింత ఎత్తున మళ్ళున

గొర్రెలకు తెగే మెడలే కాదు
మేకలకు గాటుపడే కుత్తుకలే కాదు
సూటిసోటు కొమ్ములున్నాయని
నెక్కినోరు మొత్తుకొని బతుకునీతి చెప్పాడు
కొమ్ములన్నీ కలిసి కలియబడితే
వీర మరణం మహోదయం అవుతుందని
చరిత్రగీతకి పడునుపెట్టాడు
కొమ్ములు తిరిగిన గొర్రెలు
తెగినవడానితే అలవాటు చల్లాయి
గడ్డలు పెంచిన మేకలన్నీ
కుత్తుకలు దాచడయత్నించాయి
అజాగలేస్తనాలు జోరు వేరుగా వుందీ
మూగజీవాలు మొనగాడి గొడవ
చివరకు చేపెదిలేక మూగజోయింది

గ్లోబల్ కబోళాలో మూగజీవాలన్నీ
వంతుల వారి బలికోసం పడిగావులు

కాళోజి యాదాద్రి.

2002

కొలానికి

లో బడకుండా

జీవితమంతా గొడవపడిన కాపరి

ఆరున్నూ అరున్నూ కాలాన్ని కరున్నూ

తరాల్ని తీరున్నూ తీరున్నూ

యుగకర్తవ్యం పూరిస్తూ

సూర్యునితో పోటీపడి అస్తమించాడు

బావురునున్న భూమికి

భయపడవద్దని ఆకాశం

చుక్కల వెలుగులు దారదీసింది

సంపూర్ణ హృదయం - కాళోజీ

- ఎన్ నేలుగోపాల్

ఇంటర్వెయ్ మీద ప్రచారంలో ఉన్న గ్రేటింగ్ కార్డులలో "సంపూర్ణమైన హృదయం" అని ఒక కార్డు ఉంది. ఒక యువకుడు తన హృదయాన్ని చైటికి తీసి చూపాతూ "చూడండి, చూడండి నా హృదయం ఎంత అందంగా ఉన్నదో" ఎంత సంపూర్ణంగా ఉన్నదో అంటు న్నాడటం విజయంగానే అతని హృదయం చెప్పిపెట్టుగా, నరైన ఆకారంతో ఉన్నదట నున్నగా మెరిసిపోతున్నదట అందం అంటే సంపూర్ణమే అంటే లోకంలో ఇచ్చుకునే నిర్భయనా లకు సరిగ్గా సరిపోయేటట్లు ఉన్నదట అతని హృదయం కాసేపటికి అక్కడికి ఒక వృద్ధుడు వచ్చి "నీదేమి అందమైన హృదయం? అందమైన సంపూర్ణమైన హృదయ మంటే నాదే అన్నాడట ఆయన తన హృదయం తీసి అందరికీ చూపెట్టాడట ఎగుడు దిగుళ్ళతో, మధ్యలతో, అక్కడక్కడ గుంటలతో ఉందట ఆ హృదయం "అది సంపూర్ణ హృదయమా? అది అందమైన హృదయమా?"

అని ప్రశ్నించాడట యువకుడు "నా జీవితంలో లెక్కలేనంత మందిని కలుసు కున్నాను ప్రతి ఒక్కరిని ప్రేమించాను ప్రతి ఒక్కరి గుడ్డగా ఆ మచ్చలు వీలిదిపోయాయి కొందరు మిత్రు లను ఎంత ప్రేమించానంటే, వాళ్ళకు నా హృదయం లోంచి ముక్కులు తుంది ఇచ్చాను వాళ్ళలో కొందరు నా ప్రేమకు ప్రతిస్పందించారు వాళ్ళ హృదయంలోంచి ఒక్కొక్క ముక్కు తుంది ఇచ్చారు నేనువాళ్ళకు ఇచ్చింది,

వాళ్ళు నాకు ఇచ్చింది సరిగ్గా నేమానం కాదు గమక ఆ ఎగుడుదిగుళ్ళు వచ్చాయి కొన్ని సార్లు నా ప్రేమ ప్రతిస్పందన పొందలేక పోయింది నేను వాళ్ళకు నా హృదయంలోంచి ముక్కు తుంది ఇచ్చాను గాని వాళ్ళు ఏమీ ఇవ్వకపోవడంతో ఆ గుంటలు అట్లాగే ఉండి పోయాయి " చెప్పకుంటే ఆ వృద్ధుడి కళ్ళు చెప్పే గిల్లాయి విన్న వాళ్ళందరూ కంట తడి పెట్టారు ఆ యువకుడు బెను కాతా నీదే అందమైన, సంపూర్ణమైన హృదయం" అంటూ తన నువ్వుదే, గుండ్రటి హృదయం లోంచి ఒక ముక్కు తుంది వృద్ధుడికి అందజేశాడు

ఈ కథ చదివిన మూడు నాలుగు సంవత్సరాల ముందీ నాకు ఆ వృద్ధుడు కాళోజి రూపంలోనే కనబడు తున్నాడు నిజంగా కాళోజి హృదయం ఎంత అందంగా, ఎంత సంపూర్ణంగా ఎంత అద్భుతంగా ఉందీ ఉంటుందీ నహప్ర మానోపజీవి అయిన కాళోజీ హృదయంలో ఎన్ని వేల మందికి స్థానం ఉందీ ఉంటుందీ! ఆయన ఎన్ని లక్షల మంది కోసం ఎన్ని లక్షలసార్లు కన్నీరు కార్చి ఉంటాడు! చెప్పగలిగిన కన్నీరులో కమ్మలైవ్నో దదివివాళ అని రాస్తున్నప్పుడు కమ్మకమ్మకూ ఆయన ఎన్నిసార్లు కలి తడి పెట్టే ఉంటాడు!

ఎనభైలోమొదటి సంవత్సరాల నందు జీవితంలో కాళోజీ ఆత్మబంధువులు ఎందరెందరో చెప్పడం బహుశా అసాధ్యం అన్ని రంగాలకూ, అన్ని జీవన స్థితులకూ, ఇన్ని

తరాలకూ, అన్ని ప్రాంతాలకూ అన్ని కులమతాలకూ విస్తరించిన ఆయన పుస్తకాలందం ఎంత వైవిధ్య భరితమైనదో చూస్తే, ఆయనలో చివరి దాకా కానరాని ప్రతి విషయానికి కచ్చెట్టు పెట్టుకునే ఆగ్రే స్వభావాన్ని చూస్తే ఆయనకు అతి సన్నిహిత ఆత్మబంధువులు కూడ వేలాది మంది ఉంటారనిపిస్తుంది అనలు కాళోజీయే చెప్పుకున్నట్లు ఆయనకు అనరిచితులూ సన్నిహితులూ తప్ప ఉట్టి పరిచయంపైలు లేరు ఉంటే ఆవకాశం లేదు అందువల్లే ఆయన బతికినవ్వకూ ప్రతి ఒక్కరూ ఆయనను తమకు ఆప్తుడిగానే చూసేవారు మరణించిన తర్వాత కూడ ప్రతి ఒక్కరూ తమతే ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిగత అనుభవాలను తలచుకుంటున్నారని నిజానికి అటువంటి వ్యక్తిగత అనుభవాలన్నీటినీ ఒక్క చోట సమీకరించగలిగితే ఇరవయ్యో శతాబ్ది చివరి ఏడు దశకాల సామాజిక చరిత్రలో అత్యధిక భాగం తయారవుతుంది

కాళోజీ ఆత్మబంధువులను పెరు పెరుగా గుర్తించి లేకపోయినా పెద కాళోజీ గార్లపాటి రామచెట్టిల మంచి రామకావ్ల ప్రభావతలవాకా ఎందరో చెప్పకొనల ఎవ ఆత్మబంధువులున్నా కాళోజీ హృదయాన్ని సంపూర్ణంగా, అందంగా మార్చిన వాల్మీకి ప్రధానాంశాలు మాత్రం చెప్పకొనాలి

కాళోజీ హృదయాన్ని అత్యంత సుందరంగా మార్చిన అంశం ఆయన గుండెపైగా ప్రజల కోసం పొంగి పొరసిన ప్రేమ అది బొరహత్తుల సమస్య కావచ్చు, బాపా సమస్య కావచ్చు, సంస్కృతి సమస్య కావచ్చు, ఉద్యమాల సమస్య కావచ్చు తెలంగాణకు జరిగిన అన్యాయం సమస్య కావచ్చు ఎక్కడ ప్రజలున్నారో, ఎక్కడ ప్రజలకి అన్యాయం జరుగుతున్నదో అక్కడల్లా కాళోజీ ఉన్నాడు కొంతకాలం ప్రజలతో ఉండడం, తమకు నచ్చిన సమస్యలో/ఉద్యమంలో పాల్గొనడం చాలమందికి తెలుసు కాని 2002 జూలై 20న ప్రభాకర ఇంట్లో పత్రికా సమావేశంలో కాళోజీయే చెప్పినట్లు "నా పదహారే ఏట ఏం చెప్పిన్నో, ఈ ఎనభైతోమ్మిడో ఏట అదే చెప్పిన్నో" అనగలంత నిరంతర ప్రజాసాన్నిహిత్యం కాళోజీ విశిష్టత

"బొరహత్తుల సంఘాలలో నాకు సత్కార్యం లేదు కాంగ్రెస్‌లో మాత్రం సత్కార్యం ఉన్నదా అ నాకు? బొరహత్తుల వేనే గణపతి దగ్గర వేనే ఆద్యనమాజంలో

వేనే, హిందూ మహాసభలో వేనే బొరహత్తుల కోసం బొరహత్తుల అత్యంత కోసం చేసే పోరాటంలో వేనే యాదగిరి లక్ష్మీనరసింహస్వామి బ్రహ్మోత్సవం జరిగినప్పుడు అక్కడకు పోయి చెప్పింది కూడ ఇదే హిరణ్యకశిపుడు మొదటి పాసిష్ట ప్రహ్లాదుడు మొదటి సత్యాగ్రహ సరసింహమ్మార్తి మొదటి వత్సలైతు హింస తప్పకగాని ప్రతిహింస తప్పకగా "ఇది కాళోజీ జీవితాంతం నమ్మిన విశ్వాసం అందువల్లే ఆయనకు ప్రజలను మించిన ఆత్మబంధువులు లేరు ఆ ప్రజల హక్కుల కోసం తన కల్యాణిగాన్ని వినియోగించాడు

అయితే ప్రజల కోసం హృదయం ఇప్పటివ్వకు కూడ కాళోజీని మందర ఛెరిసి లాంటి మానవతావాదుల లాంటి శుష్కమైన, నిర్విచక్షణాపూరితమైన ప్రేమ కాదు తచ్చితంగా ఆయన ప్రేమ ఉద్యమ ప్రజల మీదనే అన్యాయాన్నిదిరిందిపోడు నాకు అర్థమవుతున్నట్లుగానే ఆయన హృదయంలోని చాల ముఖ్య అన్యాయాన్నిదిరించిన సమూహాలకు, సంఘటిత నిర్మాణాలకు ఇచ్చాడు పార్టీప్రత్యాన్ని నిర్మాణాన్ని వ్యతిరేకిస్తానని చెప్పుకున్నప్పుడుకే సంఘటిత కష్ట పట్ట ఆయనకు ఎన్నడూ చిన్నదావు లేదు నిజానికి సంఘటితం కాని, పోరాటానికి దిగని ప్రజలనే ఆయన ఏదో ఒక దశలోనయినా "గిర్రెలు"గా సంఘటితం చిన్నదావు చూచాడు స్వైతింట్లో యూనియన్ జనరల్ సెక్రటరీగా 1930లో గణిత ఉత్సవాలలో పాల్గొనడం కోసం విద్యార్థులందరికీ పెంజు దీటీలు రాసి ఇచ్చిన రోజుల నుంచి తెలంగాణ రచయితల వేదికకూ, పీసీ ఇనిషియేటివ్ కమిటీకీ గౌరవాధ్యక్షుడిగా తుదికావడం వీల్చి దాకా ఆయన ఎన్నెన్ని సంఘటిత నిర్మాణాలకు తన హృదయం తుంచి ఇచ్చాడో వివరంగా పరిశీలించవలసిందే అనలు నిర్మాణాలనూ, శ్రమశిక్షణ నూ వ్యతిరేకించే మనిషి ఇంత నిర్మాణ బద్ధమైన సంఘటిత ఆచరణను గొరవించి, ప్రేమించి, పాల్గొన్నాడా అని అలోచిస్తే అక్కర్యం వేస్తుంది

కాళోజీ హృదయంలో చాల ఎత్తువ భాగాన్ని ఆశ్రమించినది తెలంగాణ ప్రజా ఆకాంక్షలు అనే విషయం కొత్తగా చెప్పనక్కర్లే లేదు నిజంగా చెప్పాలంటే ఆయన తన గుండెలోంచి ఎంత భాగం తెలంగాణ కోసం తుంచి ఇచ్చాడో, తెలంగాణ ఉద్యమం ఆయనకు అంత

ఇచ్చిందా అనిది అనుమానమే 'ఎవరనుకొన్నారు ఇట్లున్నవని ఎవరనుకొన్నారు' అని అయిన స్వాతంత్ర్యోద్యమం భారతం గురించి రాకాదు తెలంగాణ గురించి అయిన అట్లాగే అనుకుని ఉంటూదు అ మేరకు అయిన హృదయం మీద మచ్చలూ, గుంటలూ అట్లాగే విలిచి పోయాయి

కాళోజీ హృదయంలోని ఒక ముక్కను మూత్రమే కాదు, మొత్తం హృదయాన్నే ఇచ్చినది ప్రహ్లాదుడికీ, నరసింహస్వామికీ ప్రహ్లాద చరిత్ర విశ్వేషణలో అయిన మనశికత్వం అశ్రురంగం గొలుపుతుంది ప్రహ్లాదుడిది సత్యాగ్రహం అవడంలోనే అయిన హిరణ్యకశిపుడి ఎదుట సత్యాగ్రహపు పరిమితులను అవ్యాపదేశంగా చెప్పిడు (అవ్యాపదేశం అనే మాట తెలియకుండా రాయప్రోలు సుబ్బారావు మీద "అవ్యాపదేశంగా" అయిన రాసిన కవిత గురించి 'ఇదీ నా గొడవ'లో చదివి తీరవలసిందే) పైగా అయినకు హిరణ్యకశిపుడంటే బొరాజీక పాత్ర కన్న ఎక్కువగా సమకాలీన మీర్ ఉస్మాన్‌లీఖాన్, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమో, నల్లదొరల ప్రభుత్వాలో కనబడ్డాయి వరసింహస్వామిని గురించి రాసేటప్పుడు కూడ అయిన సమర్థిందనది రీరువైన సారిక నరసింహస్వామివో, సంపన్నులైన లక్ష్మీనరసింహస్వామివో కాదు స్వంభం పగల గొట్టుకుంది వచ్చి హిరణ్యకశిపుడి కడుపు చీల్చి పేగులు మెడలో వేసుకున్న ఉగ్ర నరసింహాగ్రే ఆ నరసింహావ తారపు వేరు వేరు వ్యక్తీకరణలకు అయిన ఆరు దశాబ్దాలకు పైగా తన హృదయపుముక్కలు కుంది పంది పెడుతూ వచ్చాడు ఆ ఉద్యమాలు అయినకు తిరిగి ఎంత ఉద్యాయో, అయిన హృదయం మీద ఏ మచ్చల్ని ఏ గురుదిగుడ్డని వదిలాయో ఇంకా అంచనా కట్టలేని ఉంది

వ్యక్తులుగా చెప్పాలంటే అయిన హృదయంలో ఎంతో ముఖ్యమైన భాగాల్ని ఆశ్రయించిన వాళ్ళ గాంధీ

నుంది, పేనాపతి బాపట్లనుంది, పెదకాళోజీ నుంచి ఇవాళ్ళి సాహిత్య సామాజిక వాయకుం బాగా ఎవరూ కూడ అయిన నుంచి విమర్శలను ఎదుర్కోకుండా లేదు అయితే ప్రేమ, లేకపోతే ద్వేషమే అనే విలువలు రాళ్ళ మీదే రోజుల్లో కాళోజీ హృదయంలో కలగలిసిన ఈ ప్రేమ విమర్శ అశ్రురంగం కలిగిస్తాయి

కాళోజీ వ్యక్తీకరణలోనూ, మేదలోనూ, హృదయం లోనూ మరొక ముఖ్యమైన అంశం గొప్ప రిపబ్లిక్ ఏ మూత్రమూ వాళ్ళకురత లేని వాళ్ళ హాస్యం గురించి, వ్యంగ్యం గురించి, రిపబ్లిక్ గురించి పుస్తకాలకు పుస్తకాలే వెలువడుతున్న ఈ రోజుల్లో వ్యంగ్యానికి, రిపబ్లిక్ మూర్తీభవ రూపంలా ఉండిన కాళోజీ గురించి అ రంగంలో ఎవరూ రాయకపోవడం మళ్ళీ అయిన ఇచ్చిన హృదయానికి, పొందిన హృదయానికి మధ్య అంతరాన్ని చూపుతుంది

మొత్తంగా కాళోజీ జీవితాల్ని, కృషిని వింహస లోకనం చేసినప్పుడు కొద్ది వచ్చినట్లు కనిపించే అంతా అయిన తెలుగు భాష, సంస్కృతులకు, సమాజానికి ఎంత చేశాడో, తెలుగు సమాజం అయినను అంచనా కట్టే పని, అదర్థంగా నిలుపుకునే పని అంతగా చేయలేద నేది తెలుగు సమాజం అయినను ప్రేమించిన మాట నిజమే, గౌరవించిన మాట నిజమే, కాని ఆ ప్రేమనూ, గౌరవాన్నీ శాశ్వతం చేసేందుకు, స్థిరీకరించేందుకు అవసరమైన పనులు చేయడంలో వెనుకబడి ఉంది కవిగా అయిన ప్రతిభ గురించి, కథకుడుగా, అనువాద కుడిగా అయిన శక్తి గురించి, అయిన ఆత్మకథలో వ్యక్తమైన సామాజిక చరిత్ర గురించి, అయిన జీవిత పర్యంతం సాగించిన కృషిలో అనుపరించదగిన అవర్ణం గురించి అంచనా కట్టవలసింది ఇంకా ఎంతో ఉంది అ పని చేయడమే అయినకు తగిన నివాళి

ఒక జీవిత చరిత్ర ఎదవాద చేతనాకేతనం కాళోజీ

- యం రత్నమాల

అందరినాడు, అయినా ఏ ఒక్కరి స్వంతం కాని నాడు కదిపితే చాలు ప్రజల కష్టాలు కరిగి కన్నీరై కురిసి ఆగ్రహంతో ఎర్రెడలా అవలై వ్యాపించినవాడు అధిపత్యం మీద అధికార దౌర్జన్యాల మీద అణగారిన ప్రజల దిక్కార స్వరమైనవాడు పాలకుల పీడక వర్తనం మీద ప్రజల దిక్కర సంతకమైనవాడు పౌరత్వానికి ప్రజాస్వామిక తత్వానికి తన్ను మరేతత్వానికి కట్టుబడనివాడు తెలంగాణ జనజీవన చారిత్రక గమనంలో ప్రజల అభివృద్ధివాడు

అప్రమత్తక అయినాడు కాన్యాదరణి కవిత్వమై జీవితాన్నే కవిత్వీకరించకున్నవాడు తన గొడవ పడుగురి గొడవ కావాలనుకొని ప్రజల గొడవ ను ప్రతిర్థునించి నా గొడవ అని గద్దించినవాడు ఖరీల్ జిబ్రాన్ కవిత్వంలా తిరుగు బాణే జీవన బావుటా అయినవాడు నడుస్తున్న చరిత్ర ఎదమీద ప్రజాస్వామిక చేతనా కేతనాలని ఎగరిన భవిష్యత్తుకి సూర్యి కీర్తియై మహాధినిష్ఠ, మజుల చేశాడు

♦ ♦ ♦

కాళోజీ కన్నుమూత

అన్యాయాన్నిదిన్నె
నా గొడవకు సంతున్న
అన్యాయకం అంతరిస్తే
నా గొడవకు ముక్తిపొస్తే
అన్యాయాన్నిదిరిందినోడు
నాకు ఆరాధ్యుడు

అంటూ తన రచనల ద్వారా అన్యాయాన్ని దునుచూచిన ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరావు మనకిక లేరు గత కొంతకాలంగా అన్వయతతో బాధపడుతూ హైదరాబాద్‌లోని నిజాం నైపువిజ్ఞాన సంస్థ (నిమ్మ)లో దీక్షిత్తు ఫౌండేషన్‌కు కాళోజీ బుధవారం ఉదయం 11.20 గంటలకు తుదిశ్వాస విడిచారు దసరాపండుగ నాడు ఇంట్లో కాలూరిపర్వ కాళోజీకి ఎడమకూలి తుంటి ఎముక, కుడి భుజం ప్రాక్టరయ్యాయి దాంతో నిమ్మలో చేర్చింది వారు తుంటి ఎముకకు చేసిన ఆపరేషన్ సక్సెస్‌యింది అప్పటినుంచి ఆయన శ్రమిపికోలుతుంటున్నారు తలోగా ఆయనకు నిమోనియా సోకింది దాంతో ఆరోగ్యం క్షీణించడం మొదలైందని నిమ్మ వైద్యులు తెలిపారు కాళోజీ

వయస్సు 89 సంవత్సరాలు అందునకు భార్య రుక్మిణీదేవి, కుమారుడు రవికుమార్ ఉన్నారు ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబు, చోమంపల్లి చేపేందర్‌గార్, నీటిపారుదల మంత్రి కడియం శ్రీహరి, నైపు ఆరోగ్య మంత్రి జి.కె.ల శివప్రసాద రావు, టీఆర్ఎస్ సీత చంద్రశేఖరరావు, ఎమ్మెల్యేలు గోవర్ధన్ రెడ్డి, ఇంద్రకీరణ్ రెడ్డి, సారయ్య, ఎల్లెల్లెల్లి దయా కర్, భర్తారావు, పొన్నాం లక్ష్మయ్య తదితర నాయకులు నిమ్మకు చెల్లి కాళోజీకి నివాళులర్పించారు మరణానంతరం తన భౌతికాయాన్ని వరంగల్‌లోని కాకతీయ మెడికల్ కాలేజీకి అప్పగించాలని కాళోజీ ముందుగానే కుటుంబ వధ్యులకు సూచించారు గురువారం ఆయన భౌతిక కాయాన్ని ప్రజల పంపదర్శనార్థం వరంగల్‌లో ఉంచి కుక్రవారం కాకతీయ మెడికల్ కాలేజీకి అప్పగిస్తుమని కాళోజీ లొంగేపనే ప్రతినిధులు చెప్పారు కాళోజీ తన వేత్రాలను కూడా దాదం చేశారు ఆయన మరణానంతరం తెలుసుకున్న అనంతరం ఎల్లె ప్రసాద్ నేతృత్వంలోని సంస్థ వైద్యులు నిమ్మకు వచ్చి ఆయన కళ్ళు తీసుకెళ్లారు 1914 సెప్టెంబర్ 9న కాళోజీ నారాయణరావు వరంగల్‌లో పుట్టిన

కాళోజీ యాదవో..

2002

లోని మడికొండ గ్రామంలో జన్మించారు ఆయన తల్లి రమాబాయి తర్వాతకు రాష్ట్రానికి చెందినవారు కాగా తండ్రి కాళోజీ రంగారావు మహారాష్ట్రకు చెందిన వారు కాళోజీ మడికొండలో ప్రాథమిక విద్యను, వరంగల్, హైదరాబాద్ లో ఉన్నత విద్యను అభ్యసించారు ఆయన కలం నుంచి 21 రచనలు జాలువారాయి 'నా గొడవ' ఆయనకు ఎంతో కీర్తివాల్సింది పెట్టింది మూడు అనువాద గ్రంథాలు అమృత రచనలుగా మిగిలాయి మాత్రం దాని ఏ ఏ సరసంహారావుకు సన్నిహితుడైన కాళోజీ ఆయనతోపాటు తెలంగాణా సాయుధ పోరాటంలో పాల్గొన్నారు సత్యాగ్రహ ఉద్యమం, ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ విద్యార్థులు సాగించిన వందేమాతర ఉద్యమం, ఆర్య సమాజ్, స్టేట్ కాంగ్రెస్, ఆంధ్ర మహాసభ (తెలంగాణా), రజాకార్ల వ్యతిరేక ఉద్యమాల్లో ఆయన పాల్గొన్నారు కాళోజీ 1972లో భారత ప్రభుత్వం నుంచి స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడిగా సన్మానం, కావ్యపత్రం అందుకున్నారు పౌరపాత్రులు, రాజకీయ, సామాజిక ఉద్యమాలెన్నింటిలోనో ఆయన పాల్గొన్నారు మదిర్దకాలంపాటు చిప్లవ రచయితల సంఘం సభ్యుడిగా కొనసాగారు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం షిఫ్టుల్స్ బాండ్ వ్యవస్థ మధ్య చిప్లవ కోసం ఏర్పాడిన పీస్ ఇనిషియేటివ్ కమిటీకి ఆయన నేతృత్వంవహించారు 1988 ప్రాంతంలో కాళోజీకి క్షయ వ్యాధి సోకింది అప్పుడు ఒక ఒక ఊపిరితిత్తిని బ్లాక్ చేశారు ఆపుటి నుంచి ఆయన ఒకే ఊపిరితిత్తితో బతుకుతున్నాడు దానికి కూడా విమోచియా సాకడంలో ఆయన మరణించారు 1988లో ఆయన రచించిన 'జవనగీత'కు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఉత్తమ అనువాద రచన అవార్డును బహుకరించింది బుచ్చల రామకృష్ణరావు మొదటి స్థానం అవార్డును ఆయన అందు

కున్నారు మొదటి తెలుగు మహాసభల్లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆయనను సన్మానించింది 1982లో భారత ప్రభుత్వం ఆయనను పద్మవిభూషణ పురస్కారంతో సత్కరించింది అదే ఏడాది వరంగల్ లోని కాళీయ విశ్వవిద్యాలయం ఆయనకు గౌరవ డాక్టరేట్ ను ప్రధానం చేసింది 1988లో మద్రాస్ కళాసాగర్ విశిష్ట పురస్కారం, 2000 సంవత్సరంలో రామిచేపి ఫౌండేషన్ అవార్డును అందుకున్నారు 1958 నుండి 1980 వరకు కాళోజీ ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసన మండలి సభ్యుడిగా కొనసాగారు 1977లో అప్పటి ముఖ్య మంత్రి జలగం వెంగళరావుపై పోటీచేసి ఓడిపోయారు ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీల సభ్యుడిగా కొనసాగారు తెలంగాణా రచయితల సంఘం అధ్యక్షుడిగా పనిచేశారు విరసం సభ్యులు వరవరరావు, ఎ పి సి ఎల్ సి అధ్యక్షులలా రత్నమాల, సినిమా ట్రైక్టర్ లి వరకంగరావు, గడ్డర్, ప్రొఫెసర్ కేశవరావు జాడన్, ప్రొఫెసర్ రమా మెలార్కే, వసంత కన్నావూన్ తదితరులు కాళోజీకి ఘనంగా నివాళులర్పించారు కాళోజీ తొలిక కాయాస్త్రి సాయంత్రం 5 గంటలకు ఖైరతాబాద్ లోని కాళోజీ ఫౌండేషన్ కార్యాలయానికి తీసుకొచ్చారు గురువారం ఉదయం వరంగల్ తీసుకెళ్లారు "ఈ ఏడాది పెప్టెంబర్ తొమ్మిదో తేదీన కాళోజీ 89వ సంవత్సరంలోకి అడుగు పెట్టారు ఆ సందర్భంగా 'ఒంటిరి నే గాను తంటకడి పెట్టుకునేజంట వాకున్నది' అన్నాడు అంతలోనే మమ్మల్ని వదలి వెళ్లిపోతానని కలలో కూడా ఊహించలేదు" అని కాళోజీ ఫౌండేషన్ సభ్యుడు, ఎన్ ఐ కాలేజి రెక్టర్ హరినాథ్ అనేదన వ్యక్తం చేశారు స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ హైదరాబాద్ లో ఉద్యోగం చేస్తున్న కాళోజీ కుమారుడు రవికుమార్ ఇటీవలే స్వస్థంపడ సవడి విరమణ చేశారు

గురువారం నిమ్మలో కన్వేషన్లైన ప్రజాకవి కాళోటికి ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబునాయుడి నివాళి చిత్రంలో మంత్రులు దేవేంద్రగౌడ్, కడియం శ్రీహరి, కోడెల శివశంకరులు

నిమ్మలో కాళోటి మృతదేహానికి నివాళులర్పిస్తున్న రాష్ట్ర డి.జి.పి రాములు

కాళోటి భౌతికశాసనం వద్ద హోంమంత్రి దేవేందర్ గౌడ్, పరవరరావు, రామశాస్త్రి తదితరులు

లాల్ నలాం ఆంకున్న గద్దర్

నిమ్మ సుంది ఖైరతాబాద్‌లోని అదిమాని ప్రభాకర్ ఇంటికి కాళోటి మ్యూటేషన్‌ను తరలిస్తున్న దృశ్యం. బుధవారం ఉదయం నిమ్మలో మరణించిన కాళోటి నారాయణరావుకి శ్రద్ధాంజలి పులిస్తున్న రాష్ట్ర మంత్రులు

కాళోటి నివాలులర్పిస్తున్న డీజిజ్ గౌతం సవాంగ్

కాళోటి నారాయణరావు సతిమణిని ఓదారుస్తున్న ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబు

అందరి హృదయాలూ గెల్చిన అక్షర యోధుడు

- ఘంజారి అంకరయ్య

కాళోజీ తెలుగువాడి సైతాళికుడు!
కాలానికి ఎదురీడిన వాడు పాలకులను
ఎదిరించినవాడు

ప్రజలకోసం బ్రతికినవాడు ప్రజాకవిగా
నిలిచినవాడు||

వా గెదవ అయిన జవేదనకు అక్షర రూపం

నాలుగు తరాల సంఘటనల సజీవ సాక్షాత్కారం!

"పుటుకనీది దాపు నీది

అతుకంతా దేశానిది" అంటూ లోక్ నాయక్
జయప్రకాష్ మరణానంతరం స్ఫురించిన తీరు ఆయన
జీవితానికి పద్మస్తుంది కాళోజీ తన కోసం బతకిన క్షణాలు
పెతుక్కొనచ్చి పస్తుంది ప్రజల మీద ఆయన ధ్యాస!
ప్రజల కోసమే ఆయన శ్వాస|| జనం ఆయన అగ్నిజన్
అందుకే ఇన్నాళ్ళూ ఒంటి తూపిరితోనైనా బతికాడు!
అంటూ ఓ ఆత్మీయుని అంతరంగం చూపించింది

క్షయ వ్యాధితో ఒక ఉపరితిత్తిని తొలగించినా,
అలుపెరుగని పోరాటాన్ని జీవితాంతం కొనసాగించాడు
దినర కు శ్వాస కోతాల ఇన్ పెల్వ్ తోనే శ్వాస
నిలిచిపోయింది నవంబరు 13 దుర్దినం!

కాళోజీ యేది చేసినా, ఎప్పుడు చేసినా, ఎక్కడ చేసినా
అది ప్రజా జీవితంతో పెనవేసుకొని సంఘం వుండదంటే
అతిశయోక్తి కాదు!

నిజాం పాలనలో వరంగల్ నగర్ బహిష్కరణకు
గురిఅయినా చలించకుండా నవాలు నడిపించి
సంచలనం సృష్టించడం కాళోజీకి సాధ్యమైంది

మనిషి స్వేచ్ఛకు భంగం కల్గిన ప్రతి సందర్భంలోనూ
పాలకులపై నా ఉద్యమకారంలపై నా తీవ్రంగా
స్పందించడం కాళోజీకి చెల్లింది

యే యిజానికి లొంగని నైజాం - నిజాన్ని
కుంఠజ్వలు కొట్టినట్లు చెప్పే వైనం కాళోజీ సైనిక
భరితవన విధానం! అన్ని వర్గాలకు ఆయన అధిమాన
పాత్రుడయ్యాడు అందరికీ ఆయన ఆరాధ్యుడైనాడు

అందరితోనూ అపొయంగా మెలిగి అపూర్వ ప్రిహారి

వ్యక్తిగత సమస్యలు పట్టించుకోనట్లు కనబడినా
ఎదురువారి కష్టసుఖాల్లో అంతర్భాగమైన విశిష్ట వ్యక్తిత్వం
అయినది శ్రీకాకుళం నుండి అదిలాబాదు దాకా
ఎవరింట్లోనైనా తనశ్వాసల్నించి అడిగి పెట్టించుకుని తినే
స్వేచ్ఛ, అందించే ఆత్మీయత అపూర్వమైంది అరు
దకాళ్ళలా సాగిన అనేక ఉద్యమాల్లో మమేకమైన చైతన్య
శీలి ఆయన మృత్యుంజయుడు కాకపోయినా కాళోజీ
చిరంజీవి! మరణానంతరం కాళోజీ లోగిలి ఒక కోవెల
వలె నిరాశిల్లుతున్నది

'అతిథి వోలె వుండి వుండి

అవని విడిచి వెళ్ళితాను" అన్న ప్రజాకవి అట్లానే
వేళ్ళిపోయాడు కాదు! పోలేదా! ఇక్కడే
వుండిపోయాడు||

కాకతీయ వైద్యకళాశాలకు సాధన దేహం అంకితం
చేసుకున్నాడు తన కళ్ళతో ఇద్దరికి చూపు ప్రసాదించిన
కాళోజీ అంతా చూస్తూనే వున్నాడు!

ఆయన జ్ఞానకాలు ఆత్మీయుల గుండెల్నిపుడుతూ
తడిచేస్తూనే వుంటాయి

* * *

1989లో వరంగల్ లో మూడు రోజులు పోతన
ఉత్సవం జరిగింది ఒక వాటి కార్యక్రమానికి అధికార
సాహితీ వేత్తలు బాబురెడ్డి, మవల్లారాజ్ ఆప్పటి కలెక్టర్
చెంగన్న గార్లతో బాటు కాళోజీ ఆతిథులు సమావేశ
సమయం సాయంత్రం 6 గంటలు, సమయానికి
కాళోజీ తప్ప అతిథులు ఎవ్వరూ రాలేదు నిర్వాహకులు
హైదరాబాద్ నుకున్నారు కాళోజీ తత్వం అందరికీ
తెలిసినదే! ఆయన ఒక్కడే వేదిక మీదికి పోయి
పైకందుకున్నాడు నిర్వాహకులు చిక్కమొగం వేశారు
అరగంట తర్వాతకాని అతిథులు రాలేదు వారు చోల్లోకి
రాగానే అంతా హడావిడి! ముగ్గురూ ఐఎస్ఎల్ గదా
కాలోజీ ఒక్క క్షణం అగిసాయాడు వాళ్ళు వేదిక మీదకు
రాగానే 6 గంటలకు సభ అంటే నేను వచ్చిన దినే

వాళ్ళు మన కోసం కూరున్నారు అందువల్ల నేను మాట్లాడవల్సింది మాట్లాడుతున్న నా పంతు అయిపోతది గదా మేకేమన్నా అభ్యంతరమా? అన్నాడు అన్నానికి క్షమించమంటూ మెల్లగా సద్దుకున్నారు వాళ్ళు "తక్కు ప్రశ్నరుని జీవితం నుంచి ఢిక్కార గుణించేను నేర్చుకున్న" అనగానే నభ కరతాళధ్వనులతో మారుమోగిపోయింది బమ్మెర పోతనామాత్యుని స్మృతికి తవదైన కైరీలో కాళోజీ ప్రవంగం కోసపొగింది ఓ అరగంట పేపు అయిన వాకే ప్రవాహం అగకుండా పరవళ్ళు తోక్కింది ఆ దృశ్యం నా కళ్ళముందు ఇంకా కదులుతూనే వుంది మెదులుతూనే వుంది

జీవితం కాఅంటే ఎక్కడ కల్పిస్తా జనబలం మేమంటున్నది అని అడగకుండా పుండలేదు కాళోజీ! ధా జయప్రకాష్ వారాయణ్ హస్తాకొండలోని సక్కిగుట్ట నివాసంలో కాళోజీని కల్పిస్తున్న నంతుటన వాకు మరుపురానిది ఆయన మనసు ఏప్పు మాట్లాడినప్పుడు మనమెవరం మనమెవరం

ప్రజాస్వామ్య రాజ్యాంగం

పరిపాలనలో గల పొరులమా?

లేక మనం జీవకాయ అగదాల

దైవం దివ దర్శలకు జడిని జడిని

చేలవలె బ్రతుకుండున్న పురుగులమా?" అని తన గొడవ ప్రస్తావించి ప్రజల్ని ప్రశ్నించే స్థాయికి తీసుకురావడానికి లోకసత్తా చేబట్టిన ఉద్యమానికి ఆయన మద్దతు ప్రకటించాడు "అన్యాయాన్నిదిండి వాడు వాకు ఆరాధ్యుడు" అన్నప్పుడు ఆయన జీవిత లక్ష్యం ధృవించింది ఎన్నో కార్యక్రమాల్లో పాల్గొని ఉత్తేజాన్ని కల్గించాడు

***

అదేమో మాసాల శ్రీతం జనబలం కోసం కాళోజీని మిత్రుడు రామకృష్ణ పోయిందో ఇంటిదాక్కు చేయడం జరిగింది పత్రిక వచ్చిన వారం పది రోజులకు ఆయన్ని కలువదానికి పోయాను

"యేం? పత్రికల వాన తప్పలు పడ్డాయి? సరిగ్గా చూడకపోతే ఎట్లా? ఆ! అర్థం తల్లకిందులు అయిపోతది గదా! అంటూ మనం మంచి లేది కూరున్నారు వాకు చివాట్లు తప్పలేదు

సన్నిహితులైనా భర్త చేస్తే కాళోజీ సహించలేదు నేను ఏదో చెప్పిపోయాను ఇంకేం చెప్పాల్సివున్న అన్నట్లుగా చెల్లె వారించారు కానీనే మౌనం

'లోకసత్తా యేం చేస్తున్నది?' మెల్లగా అడిగారు కాసేపటికి

'జనచైతన్యం కోసం' సన్ను అడ్డుకున్నారు

'అందరూ జనం జనం అంటారు కానీ మనం చేస్తున్నదేమిటి?

ప్రజలు ప్రజలు మేటి ప్రజలు

ప్రజాస్వామ్య మందు ప్రజలు

మౌనంగా ఉన్నారే? మరణానంతర స్థితి మార్చి

ప్రజాస్వామ్య జీవనాడి పట్టుతప్పలేదు గదా?

ఆ నవరత్నము బాగరణము అని వార్యము ప్రజలకును ప్రజాస్వామ్య మూల మంత్రపారమేల మరెవను ప్రజలు?

పొరులంత పోరులగ బ్రతుకు గడుపుచున్నారే?

అంటూ ప్రశ్నించారు 'నా గొడవ'లో ప్రస్తావించిన అంశాలే ఉన్నాడు మీరు చెబుతున్నారూ గదా! అన్నాడు ఆయనకు అవేశం వస్తే పూనకం వస్తుంది ఎంత సేపైనా మాట్లాడుతారు కాంతింది దివరకన్నా "తప్ప చేసిన వాన్ని నీలదీయండి, మెడలు నంచుండి, జనం సొమ్ము తినో"ల్కు అన్నీ తెలుస్తాయి జనానికి తెల్లవు మనమే చెప్పింది "జన క్షణానికి లోకసత్తా అనే పని చేస్తున్నది" చెప్పాను ఆయన కళ్ళు మిలమిల మెరిసినాయి

***

కాళోజీతో గల సన్నిహిత్యానికి నేను ఉప్పిరిదిప్పిరి అయినాను ఆయనైతెండు దశాబ్దాల జ్ఞాపకాలు వాకు ఎంతో స్ఫూర్తిదాయకంగా వుంటాయి హస్తాకొండలో జరిగిన ఎన్నో సభల్లో కాళోజీతో కల్పి పాల్గొన్న 'నా గొడవ' అన్యాయకుల అంకితమిచ్చిన సమావేశానికి నేను అధ్యక్షత వహించడం, రామేశ్వరరావుగారి 'సహస్ర భుభ దర్శన' కార్యక్రమంలో సహస్రభుభ సమర్పించడం వాకు మరుపురాని నంతుటనలు ఇది నా అదృష్టంగా భావించాను అలాంటిదే ఇంకో అధిసంధన సేత అశ్వియులం అందరం కల్పి నిరర్హించడం అతి పద్మవిభూషణ ప్రకటనకు ముందు ఈ వార్త నేనే భేద చేయడం తర్వాతి కార్యక్రమానికి అధ్యక్షత వహించడం ఓ తీపి గుర్తుగా మిగిలిపోయింది కాళోజీ లోనెల వారాల 'మనమీ'ని మేల్కొల్పింది మిత్రమండలి తక్కువేసాల్సి పోయినా వా జీవిత గమ్యాన్ని కూర్చుండి

అవిశ్రాంత పోరాట యోధునికి ఆత్మరాజరి పుట్టిస్తోన్న

న్యాయం, ప్రేమల నిలువెత్తు రూపం - కాళోజీ

- చిత్త

కవిగా కాళోజీ వాడు ఎన్నో సంవత్సరాల నుంచి తెలిసినా వ్యక్తిగా ఆయన పరిచయం 1987 లో జరిగింది. ఆయనతో పరిచయమయ్యాక కవిగా కూడా మరింత బాగా అర్థమయ్యాడు. కవిగానూ వ్యక్తిగానూ కూడా కాళోజీ ప్రత్యేకమైన వ్యక్తి. ప్రేమ, అధికారం, నిర్వాహమాటం, సుస్థితత్వం, అత్యుపత, అప్రెసియేషన్ ఇలా ఆయన విరుద్ధ భావాలను చక్కగా వారెన్నో చేసే ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం ఆయనది.

1987 వ సంవత్సరంలో ఒక రోజు రాత్రి మా ఇంటికి పొరాత్తుగా చెప్పి పెట్టకుండా ఆయన వచ్చేసరికి చాలా ఆశ్చర్యపోయాను. అంత పెద్దాయన మా ఇంటికి ఎందుకు వచ్చినట్లు పైగా మమ్మల్ని మా ఇంటికి వెలివేయమనే విలువపాతటి టైటు గాలిలో తిరుగుతున్నప్పుడు సరిగ్గా కాళోజీ అందుకే వచ్చాడు నేను నీ వక్కన ఉన్నానని స్వయంగా చెప్పి పోయేందుకు వచ్చాడు. రాత్రి పొద్దుబోయే వరకూ ఏవేవో కబుర్లూ, తన అనుభవాల్నూ చెప్పి వెళ్ళాడు. ఎంత మంచి గెళ్ళర్ మనుషుల పట్ల ఆయన కెంత శ్రద్ధ అన్యాయం పట్ల ఎంత నిరసన అది ఎంత పొడవైనదాగా ప్రేమగా ప్రకటించాడు. అనవసరమైన అర్థాలం లేదు గర్జనలు లేవు. ప్రకటనలు లేవు కానీ అనవసరమైనప్పుడు ఆయన చేయూత ఉంటుందనే విశ్వాసం మనకు కలుగుతుంది అది కాళోజీ పద్ధతి. ఆయన కవిత్వం కూడా అంతే నిరాదరణంగా సూటిగా పడునుగా తాకవలసిన పోట కాళీ గురితో అచ్చు ఆయనలాగే ఉంటుంది.

1992 నుంచి అస్పితకూ కాళోజీకి ఒక ప్రత్యేక అనుబంధం వెలువలయింది. '92 లో అస్పిత 'మహిళలపై హింస మానవ హక్కుల ఉల్లంఘన' అనే

వివాదంతో ఒక పెద్ద సెమినార్ రెండు రోజుల పాటు నిర్వహించింది. ఆ సభకు కాళోజీని వక్తగా గానీ అతిథిగాగానీ మేము ప్రత్యేకంగా పిలవలేదు. పానీ ఆయన ఆ రెండు రోజులూ సభలకు వచ్చి రెండు వేల మంది గ్రామీణ స్త్రీలతో వాళ్ళ వక్కన చాపల మోద కూర్చుని ఎంతో ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నారు. అంత కనీ ప్రజల మనిషి ఎలా కాగలిగావో ఆ మూడు రోజులూ మేం ప్రత్యక్షంగా చూశాం. ఆ తర్వాత అస్పితలో జరిగిన అనేక ర్యాక్రములలో కాళోజీ భాగమయ్యాడు. '92 అక్టోబర్ లో రవయిత్రులపై జరిగిన దాడిని ఖండిస్తూ అస్పిత నిర్వహించిన సభకు కాళోజీ అధ్యక్షత వహించారు. 94 లో నరీహద్దులు లేని సంధ్యలు పుస్తకాన్ని అవిష్కరించారు. 99 లో కవయిత్రులను అస్పిత నేడిక మీద నుంచి సత్కరించాలనుకున్నప్పుడు ఆ సత్కారం వారికిచేయగల అర్హత ఎవరికుందని ఆలోచించినప్పుడు కాళోజీ తప్ప మరెవరూ లేరని అనుకున్నాం. ఆ రోజు సభలో ఆయన చేత సత్కారం పొందిన కవయిత్రులు ఎంతో సంతోషించారు. అది అస్పిత కార్యక్రమాలలో మరపురానిదయింది, ఎన్నో సంధ్యలలో ఎన్నో విషయాల గురించి ఆయన పలకాలు అస్పిత కెంతో ఉపకరించాయి. కాళోజీ మరణం అస్పితకు ఎంతో లోటు మరెంతో వెలికి.

ఆయన మాటలూ కవితలూ ఒకసారి ఎంత సరదాగా ఉంటాయో అంత షాకింగ్ గానూ ఉంటాయి. ఆయన కోపం ఎంత రీప్రెజెంటేవ్ అంత న్యాయమైంది. సామాజిక అన్యాయాల పట్ల న్యాయమైన కోపానికి మానవుల పట్ల అన్యాయమైన ప్రేమకూ నిలువెత్తు రూపం కాళోజీ.

—చిత్త

కాళోజీ జ్ఞాపకాలు కొన్ని

- కృష్ణాచారి

"అహా ఏమీ వ్యాయమమ్మా, నవతనివెత్తెత్తుకుని మమతని పాదాల చగ్గర ఉందినవే!"

నిన్నుపాద నవత ఒక్కో ఉంటే, చంటిపాద మమత నేలమీద పొకుతూండడం గమనించిన కాళోజీ లోకరివాళాని ఎద్దెవా చేస్తూ మామవత్వాన్ని మమతని కాళ్ళకింద తోక్కిన, సవ్యత్వాన్ని కొత్తదనాన్ని వెత్తెత్కించుకుంటారని చురక వేయడం!

కాళోజీకి తెలుగు, ఇంగ్లీషు కూడా బాగారావని ఒక విమర్శకుడు గేరి చేసిన విషయం గుర్తుకొచ్చింది భాషా పండితుడు కాకపోవచ్చు కాని ఆయనలో పుటలులే మాటలెన్ని ఉన్నాయో ఎన్ని పుడహరిస్తే సరిపోతుంది?

'తెలంగాణలో' 'బాగు అవడానికి మంచి' అంటారే?"

'మీరు బాగునీళ్ళు అనకుండా మంచినిళ్ళు అంటారే? అని ఎదురు ప్రశ్న

'దాయంబు చాయ ఏళ్ళుదీని చాయఅంటారు అని ఎగతాళిగా మాట్లాడే వాళ్ళని

'టీ వీడిమాటా' అదీ ఎరువు తెచ్చుకున్నదేగా' అని ఈసడించేవారు భాషలోని యన గురించి కాళోజీ ఎంత ఎక్కువగా పట్టించుకునేవారో అందరికీ తెలుసు

'ఇదీ నాగడవ'ని మేం ఎకిటో చేసిన తీరుపట్ల కాళోజీకి అసంతృప్తి వుంది కాని ఆయన మాదికాదు ఆ పరిమితిని మేమూ గుర్తించాం 'ఇదీ నాగడవ'రెండో భాగం ఆయనకే మౌర్తి వంతృప్తిని కలిగించేలా తీసుకురావాలని మాధ్యదనిళ్ళయం, కాని ఆయన వుండగా అది చేయలేకపోయిన అవరాధభావం జీవితాంతం వెంటూరుతుంది

నీది బడిపలుకుల భాష
మాది పలుకుబడుల భాష

నోటిమాటకీ వ్యాకరణం అక్కర్లా

నాట్యానికి క్షణం క వారి

నడకకీ క్షణం అక్కర్లా, ఉండడం అనే వాస్తవ్వు

"విక్టర్ హ్యూగ్, 'లేమిజరబుల్స్', రోమాలో 'జాన్ క్రెస్టెనో' దదివి తీరాలి అందరూ" అని ఆ ప్రెస్కార్ని భాగాలు వినిపించేవారు కాళోజీ ఆ రవయితల రహస్య చాతుర్యం కన్నా వాళ్ళు గుడి గుడ్డిన మానవతా విలువల్ని హత్తుకునేలా చెప్పేవారు

"ఇదిగో ఈ ఒక్కననీ పూర్తిచేసి మీరుచెప్పింది చదువుతా" నంటే

'వీణ సవరించడమే సరిపోయి, ఇక వాయిదీ చెప్పుడు?" అనోవారు

'మన మనిషి వచ్చిందా?' అని బాకలు చేస్తుంటే "ఏం ఆమె మాత్రమే పనిమనిషీ? మరి మిరందరూ పనికొని వాళ్ళా?" అని వెక్కిరింత, ఇలా కోకోల్లులు ఎప్పునిరాయగలం? మాటల గవి కాళోజీ

పునరుక్తి దోషం లేదు కాళోజీకి, సలల్లై ఏళ్ళ పాల్చిహిత్యంలో చెప్పిన కథని మళ్ళీ చెప్పుకుండా ఎన్నో చెప్పారు ఆ సంగతి తల్లుకున్నకొద్దీ ఆశ్చర్యమేస్తుంది

ఓ విషాద సన్నివేశంలో మాతో కొన్నివారాలు పువూరు కాళోజీ, గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారితో పాటు ఆవులకు కాళోజీ చెప్పిన కథ ఎప్పటికీ మరపురాదు యుద్ధకాలంలో ఓ బ్రిటిష్ సైనికడు, ఓ అమెరికన్ సైనికుడు కలిసి విడి నిర్భూషణలో పాల్గొంటూ బ్రిటిష్ తన తల్లి, తండ్రి, అత్తల సైమాసురాగాల్ని మరీ మరీ గుర్తుచేసుకుని చెప్తుండేవారు కుటుంబ సంబంధాలే తీసి ఎరుగని అమెరికన్ కి 'పుణితుని మాటలు అతిశయోక్తులుగా తోచేవి ఓ సారి సెంటలకి బ్రిటిష్'

తన ఇంటికి అమెరికన్‌ని అపహరిస్తారు ప్రయాణ మవుతూండగా బ్రిటిషర్‌కి దూకుటి పడుతుంది ఇద్దరం ఒక్కమని ఇంటికి రాకానవీ ఎదురుచూస్తూంటారవీ మువ్వయినా వెళ్ళమని నచ్చదెప్పుడు అయిష్టంగానే అమెరికన్ బ్రిటన్ వెళతాడు స్టేషన్‌కి వాళ్ళక్క ఒస్తుంది ఇంట్లో తల్లి తండ్రి ఆహ్వాయంగా ఆతిథ్యమిస్తారు కాని పీరియసిగా, ముఖావంగా వుండే ఆకుటుంబాన్ని చూసి 'ఈ బ్రిటిషర్లు ఇంతే అనవసరంగా నానెలవంతా వృధా చేసుకున్నాను చీ అనుకుని తిరిగి వెళతాడు అమెరికన్ తీరా వెళ్ళి సరికి తెల్లిన కబురు అతను లండన్ ప్రయాణంలో ఉండగానే మిత్రుడు బాంబుదాడికి గురయ్యాడని ఇతను లండన్ చేరకముందే ఈ కబురు తెల్పింది అతని కుటుంబ సభ్యులు కొడుకునేస్తానీ తమ వివాదం పంచకుండా తమలోనే అదిమి పెట్టుకుని అతనికి సకల మర్యాదలూ చేశారన్న మాట వారి నిబ్బరానికీ, బిదారానికీ ప్రేమానురాగాలకి ఆశ్చర్యపోవడం అమెరికన్ పంతు అయింది

దు ఖ వివశులైన వాళ్ళని మర్చిపోవాలమ్మా కంకాలం అదే తల్లుకుంటూ బాధపడతే ఎలాగ? కష్టాలు మనుషులకిరాక " లాంటి ఎండు వేదాంతపు మాటలతో ఓదార్చేవారు కాదు కాళోజీ ఈ కథ చెప్పుడంతో విషాదాన్ని ఎలా ఆధిగమించాలో చెప్పారన్నమాట

ఎవరైనా పెద్దవాళ్ళు ఏదైనా తప్పు చేసినా అది ఒప్పు అయిపుంటుందని నమ్మేవాళ్ళుంటారనీ, ప్రశ్నించరని చెప్పేందుకు ఓ సామెత చెప్పారు

"కాస్తుల వారి కొడుకు బాకలాడితో లేదీసాతే అదేమి నోరె, అదేమిత్రతమో అనుకున్నారట!"

ఆపుట్టి కోల్పోయిన వాళ్ళకి తాను అవరాగా నిలవడమే కాదు, మిగిలిన వాళ్ళకూడా ఆ అవసరాన్ని గుర్తించేలా చేసేవారు

ఎమర్సన్‌లో అవశ్యయిన వాళ్ళపాళ్ళకి కూడా వెళ్ళి వాళ్ళ తల్లిదండ్రులు, బాధ్యునిద్దలకీ "మా పెద్దదిక్క కాళోజీ మాకు కొండంత అండ" అని బానించేలా కొన్నేసి రోజులు వాళ్ళ ఇళ్ళల్లో వుండేవారు ఆ ఇళ్ళక్కూడా రావడానికీ బయవచేవాళ్ళు వెన్నుతట్టి ఎమర్సన్

విజయరూపిన్ని బయటపెట్టేవారు ఈదారా సమాచారేర్పాటు చేసి ప్రజాస్వామ్యం ఎలా బాని చేయబడుతోందో వివరించేవారు

'మచ్చికయిన ఎడ్డు తనకి తానే వాగలి కాదిదగ్గరకి పోయి నిబ్బంటుంది కాని అలోచించగల మనిషి మెదడుని తాకట్టుపెట్టి తనస్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలని పశ్చెంలో పెట్టి యజమానికి బహుకరిస్తున్నాడు లేకపోతే ఎమర్సన్‌లో 'తలఒంది నడవండి' అని అజ్ఞాపిస్తే నేలమీద పాకేటంత పిరికితనం చేశాన్ని ఎలా ఆపహస్తుంది? ప్రతికలు ప్రజావాళ్ళుని కాదని ప్రభువుల వాగ్దేర్మి ఎలా ప్రయరిస్తాయి? ఇదీ ఒక బతుకేవా?' అని ఎంతో అవేదన చెందారు కాళోజీ

అంతేకాదు తనతో పాటు నడిచేవాళ్ళందరూ జైల్లో వుంటే తనక్కరూ బయట వున్నందుకు కూడా బాధపడ్డారాయన

మరి నేను ఒకకబోసిన
సెరా సీసాల కొద్దిగాదు
పీచాల కొద్ది
ఏ ఒక్క మెదడు కదిలినట్లు లేదు
మొదట నా మెదడులో ఉంటేగా
కదలిక
మరోత్పి కదిలించ

కాళోజీ ఆలవాట్లు పద్దమలు ఆయన వ్యక్తిత్వంలోగీ విలక్షణమైనవి

ఉదయం నాస్తి తయారయిందంటేనే పక్క మీద నుంచి లేచి మొగం కదిగేవారు ఎంతో క్రమశిక్షణతో ఉదయ కార్యక్రమాల్ని ముగించుకునే గొర్రెపాటి వెంటకమబ్బయ్యగారు "కాళోజీ, పరాయి యింటికి ఒచ్చినా నీ ఆవాటు మానవా?" అని సరసమాడితే "పరాయి యింటికి మనమొందుకుపోతం సుబ్బయ్యగారా?" అన్నాడు తన, పర అనే తేదారేడుగా కాళోజీకి?

ఆయనకి నచ్చేలా వాయి పెట్టడం ప్రత్యేకంగా ఆయన దగ్గరే చేర్చుకోవాలి అఖరికి అఖరి రోజుకి దాతనయిందని సర్టిఫికేట్ ఇచ్చేవారు కాని మళ్ళీ వచ్చేవారికి మళ్ళీకాత్రగా నేర్చుకోవడమే! కిందటి వేసవిలో

నేనాధ్వనప్పుడు తెప్పించిన దాయవక్తనా ఇది? అంటే టీచింగ్ తాజాగా లేదని!

వన్యకూరలకి పోవు పెట్టెలవల్ల మనవన్య ఎక్కువయినట్లున్నదనీ, ఉల్లిపాయ ముక్కలు పిరకం కూరకి పై పెజాలో కొయ్యలో తెల్లకొవలని దిట్టాలు చెప్పేవారు

'రుక్మిణి దిన్నమ్మ మీతో ఎలాచేగుతుందో! అంటే ఎలాచేసినా నేను తిననన్నానా! నాదుదికి కుడెరేలా ఇంత వచ్చి పెరుగో పక్కన పెట్టుకుంటే అయిపోయే' అన్నారు ఆమెరుగు మాత్రం తియ్యగా వుండాలి

'పెరుగు ఇంత పుల్లగా ఎలా తోడుపెట్టుగలరో' అదో విద్య అన్నట్లు

పట్టికొట అల్పాయుష్షుమిగిలి భార్య 'వేవిళ్ళన్నయ్య' అనే దిరుదు ఉత్తినే ఇవ్వలేదు

వచ్చి ఓ వారమయ్యాక 'ఇంకా ఎన్నాళ్ళు గడ్డి పెడతనో?' అని గుర్తుచేసేవారు కాకం మార్కుకి

అయన 'పొనియం' కలుపుకోవడం కూడా ఒక కళ

ఆహారంలోనైనా, అవాల్సుల్లోనైనా ఎప్పుడూ మత్తుకి లోబడలేదాయన

'ఆరోపిటినుంది వస్తుమోస్తున్న అన్నగాలు చెప్పిందే వినలేదునేను కొత్తగా ఇప్పుడొచ్చిన సర్కారు సత్కారాలకి లొంగుతానా? ఎన్నుకైన మాట మార్చినానా?'

ఆఖరివరలో ఆఖరిసారి కత్తినవ్వకు 'ఎవ్వరికీ ఎప్పుడూ లొంగని మీరు లోగానికి దొరికిపోయారా దిన్నానా?' అంటే

"అవును, రోగానకే దొరికిన", అన్నారు రొప్పుతూ, దగ్గుతూ

ఎందరిందరినో ఎన్నెన్ని అనుభవాలో వున్నాయి కాళోజితో అవన్నీ అందరూ రాయగలిగితే కాళోజి సంపూర్ణ జీవితం వెలుగు చూస్తుంది

తెలంగాణాలో, ముఖ్యంగా వరంగల్లో అనాటికి ఉనాటికి అమలవుతూన్న నిర్బంధాండ గురించి అయన ఎప్పుడూ విరసినట్లనే వుండేవారు

కుట్రకేసులో జైలు పొలయిన వరవరగావు కుటుంబానికి వైతికంగా దన్నుగా నిలబడిన కాళోజి యె మొదటి పెన్నన రాగానే కొంతసొమ్ము ఇవ్వబోతే వన్య వారిందిన 'హామతో' 'దీనితో' నీ నమన్యలు తీరతాయనికాదమ్మా' అని చేతిలో పెట్టారట

బాలగోపాలేమి కంఠెప్పే సెల్లో నిర్బంధిస్తే విడుదల చేయించేవరకు ఎంత ఆరాటపడ్డాలో! ఒంటరి బైటి బాధ మరింత విక్రమమని అయనకి అనుభవపూర్వకంగా కూడా తెలుసు ఇలా ఎందరిందరికో కాళోజితో అవుతుంది

ఈ వసులేమీ కూడా అయన ప్రయత్న పూర్వకంగా చేయరు అది తన భర్తంగా, తన విధిగా భావించేవారు

అన్యాయాన్ని ఎదిరించేవాళ్ళు రాజ్యసంపత్తి ఎదురు నిలబడి పోరాడేవాళ్ళు, కొన్ని పొరపాట్లు చేసినా సరే, భవతి ఆరాధ్యులనేవారు

అకలికి అన్నం అందరికీ దొరకాలి

అమ్మపెట్టినా, అత్త పెట్టినా! అనేది అయన కోరిక

'సామాన్యుని జీవితాన్ని వర్ణించిన విస్తర'గా చూచు వర్ణము వున్నవాడు' శ్రీశ్రీ అన్నారు

'శ్రీశ్రీ చలానా అవాల్సు తీసుకోకపోతే బావుంటే' అంటే

'శ్రీశ్రీ ఒక రామేశ్వరావు లేడుగదా' అన్నారు హోదమిన్, మావోలని ఎక్కువగా కోడలే చేసేవారు కాళోజి హోదమిన్ జైలు కైరినీ మరీసు

ఎన్ని పెళ్ళిళ్ళకి సారథ్యం వహించారో, ఎన్ని కుటుంబాల్ని నిలబెట్టారో అంతులేదు మరెన్ని బావుంటే సాక్షిభూతమయారో కాళోజితో!

కావ్రేదేవ్ నంకోన్ దిలికి అందరితో పాటునివ్వబట్టక 'నాకు' పెట్టవలసిన వానికి నేను 'పెట్టడం' అని బావురుచున్నారు

అయిన ఏ సంఘంలోనూ ఏ పార్టీలోనూ నభ్యుదయ
కాదు చేసికీ కట్టుబడని వారు అలా అని అరాచకవాదీ
కాదు

వయంమీ మిరింది కదా నడక
తొట్టువదుతుంటేమోనని చెయ్యి వూత మివ్వబోలే
తొనిరానిని, తానే మమ్మల్ని నడిపించారు నడకలోనూ,
మాటలోనూ తొట్టుబాటే లేదని నిబ్బరమూ,
విస్మయకొదమూ, నిచ్చిపట్టమూ అయిన లక్షణాలు
ఎదటి మనిషిలో కనటకమూ, పెత్తందారితనమూ
కనిపిస్తే మొగం మీదే అనేపేవారు అందుకే తనకి
అశ్రియాలూ అష్టలు కొన్ని ప్రాంతాలో ఎందరోవైపు
అక్కడి అధిపత్యభావ జాలాన్ని మాత్రం
సూచించేదాయన ప్రవృత్తుకు, నరసింహస్వామి పాత్రల్ని
సంబాధిగా తీసుకుని నేటి పరిస్థితులకి అన్యాయుడి

చెప్పారాయన ప్రవృత్తుకు హింసని సంస్కరణో
ఎదుర్కోవాలని మోసుకుని విన అమాయకాదు
నరసింహుడు ప్రతిహింస ద్వారా విజయం సాధించాడు
అందుకనే నభ్యుదయ ప్రతిహింస అని ఎటుగెత్తి చాటారు
కాళోజీ

మానవ సమాజం మనుగడలా
కాళోజీ కమ్మ నిత్యం సత్యం, తత్వం
మనిషికి వర్యాయవదం కాళోజీ

మనిషిలో ధైర్యాన్ని పెంపొందించేందుకూ
మానవతా విలువలూ కాపాడ్డానికి నిరంతరం
అన్యాయాన్ని ఎదిరించేందుకు కాళోజీ ఎప్పుడూ మనతోనే
మనలోనే వుంటాడు మనం ధైర్యవాన్ని
దగిలించుకుంటూ కాళోజీని కాపాడుకుందాం

★ ★ ★ ★

కాళోజీ మళ్ళీ జన్మించాలి

వి ఆర్ విన్నెట్

కాళోజీ భౌతికంగా లేకపోయినా కాళోజీ ఉంటాడు
ప్రజా హృదయం వేదికపై స్థిరపడి, కాలం నాలుకపై
నిలబడి కాళోజీ జనంగా ప్రజల చరిత్రగా, పొరపాటుగా,
ధిక్కారగళంగా, తలవంచని పీరుడిగా, సామాన్యుడి
పాలిటి పెన్సిలిగా ఉంటాడు మనిషిమనుగడ ఉన్నంత
వరకు ఉంటాడు ఎందుకంటే మనిషి నిర్వచనం కాళోజీ
జీవనం కాళోజీ

కాళోజీ జన్మ క్రిష్ణమూర్తిలాగే విల్లురాయలేదు
ఎందుకంటే తనకంటూ సైంటు అన్న కాళోజీకి ఏమీలేదు
ప్రజలే తన అన్న తానేప్రజల అన్న కాళోజీ తనకంటూ
ఒక ఇల్లు కట్టుకోలేదు ఎందుకంటే ప్రపంచమే తన
ఇల్లు చనవ్వుడు కాళోజీకి వేరే ఇల్లెందుకు? కాళోజీ
తెలంగాణా గురించి మాట్లాడితే కాళోజీ ప్రాంతీయ
తత్వమున్నట్లుకాదు తెలంగాణా దగ్గర వర్షాది గమక

తెలంగాణా గురించి మాట్లాడినారు కాళోజీ ఎప్పుడూ
దగావడ్డ వారిని చెంటేసుకు ఉద్యమించేవారేగదా!
మాటలాంటి ఎందరో అర్హులు కాళోజీ అనే
మహోజ్వలతవల్ల వ్రవంచానికి తనివించినారు,
ప్రకాశించినారు గడ్డిపాదను తలదాల్చిన హిమాలయం
కాళోజీ కంటతడి పెట్టేవాడైనా కంటకాలుగాకుద్యకునే
వాడైనా కాళోజీ ఒక్కడే సహిత్యంలోకానిది, కాళోజీ లాంటి
మరో వ్యక్తి ప్రపంచంలో తారనపడదు కాళోజీలాంటి
వ్యక్తి కాదంటే కాళోజీ మళ్ళీ జన్మించాలి కాళోజీ
చివరిక్షణాల్లో వారి దావున ఉండే అదృష్టం, వరం
నాకిచ్చిన కాళోజీకి ఎట్లా శృతజ్ఞతలూ చెప్పినా
సరిపోతుందా? యీ జన్మక్షీవరం సరిపోదానా? వారి
అత్యంతాంతిలో ఉండాలని కోరుకుంటూ, ఇదే నా
నివాళులు

అనంతం

- సి.వి. శృష్టారెడ్డి

అందరికీ ఆశ్చర్యమయిన అంద, అదృష్టం ఆనందగన కాళోజీ మరణానంతరం ఏర్పడ్డ శూన్యం కొన్ని కలాపాల దాకా తీరదు

ఈ 88 సంవత్సరాల వయోపరిధిలో తన కలం ద్వారా "నిరసన సాగించాడు కాళోజీ కవిత్వ రచన ప్రజా కవిత అయింది "నా గొడవ" అయింది అందరి గొడవ అయింది విద్వేషమైన ఆశల ఎగతాళి అయింది ఆయన కవిత వ్యాసంగం ప్రతి క్షణం తెలిపిలేనిదే ఈ వందేర్వకాలంలో ఆయన పాటించిన చిలువలు మనందరికీ అదర్శాలు

తమ పనుల మీద హనుమకొండ వచ్చిన వారూ కాళోజీ సొదరులను కలవరానికే వచ్చిన వారూ వైస్సాడు కాళోజీ రామేశ్వరరావుగారూ - "పాద" ప్రఖ్యాత ఉర్దూ కవి నారాయణరావుగారూ పేరెన్నికగన్న అప్పడమ్మలు - ప్రవృత్తులు వేరు అయినా వయోభావకమ్యమున్న కవలలు కాళోజీలను కలిసి వెళ్లిన తరువాత ఒక పరిపూర్ణ అనుభవం పొందితిమనే తృప్తి కలిగింది మీరు మిమ్మరి అగంతకుణ్ణి గొప్పవాణ్ణి చేసి పంపేవారు

అభయం, నత్యం రెండూ ఒక దానికొకటి పెనవేసుకుని, ఒక దానికి ఒకటి ఆధారభూతమైనవి ఆ నత్యనాట్య కట్టబడి తన ప్రతి ఆడుగూ వచిత్ర ప్రవర్ధంగా నడిచాడు No compromise, highly ethical సింధుగా నీతినియమానికి కట్టబడి వుండేవాడు ఆయన మూర్తి మానవత్వం అక్షి సైనుల సహచారం

వ్యాయం అనేది నృతం అన్నతం అన్యాయం అనత్యమాకరణపదం అన్యాయాన్ని ఉపేక్షించకపోవడం 'అన్యాయాన్ని ఎదిరిందిచోడు వాకు ఆరాధ్యుడు' అనేవాడు నేను ఉద్యోగరీత్యా 1985లో పరంగల్లు వెళ్ళి ఎనిమిది సంవత్సరాలు అక్కడే వెలగబెట్టాను ఉండటం కాళోజీల ఇంటి ఎదురుగా మనో మనీషి అనంత వెంకట్రావుగారి ఇంట్లో ఈ ఎనిమిది సంవత్సరాలు

నెలకొట్టి చొప్పున వంద 'మిత్రమండలి' సమావేశాల్లో అక్షర వరిచయం, ఉదాత్త సాహితీ మహోజ్వల సాన్నిహిత్యం, ఒనగూడింది మిత్రమండలి సమావేశాల తీరు చాలా ప్రత్యేకమైనది ప్రతి ప్రక్రియకూ అందులో గౌరవం, ప్రతి సిద్ధాంతానికీ ఆదరణ వుండేది ఎన్నెన్నో స్త్రీ పురుష గురులమనస్థలార తమవ్యూహాలేపు సభ్యుల మధ్య సమానత ఆదరణ మిత్రమండలి సమావేశాల్లో ప్రాణం పోసుకున్నది

తరువాత అదే ఒరవడిలో "వెల వెలా వెచ్చెల" సమావేశాలు హైదరాబాదులో ప్రవర్ధమాన మౌతున్నది

ఇవిగాక ప్రతి సంక్రాంతికీ విస్తృత పరిధిలో "సంక్రాంతి సమావేశాలు" జరిగేవి ఆంధ్రదేశంలో పలుమూలల నుండి 15 20 మంది సాహితీ నేతలు జనవరిలో ఏదో ఒక పట్టణంలో కలుసుకొని 4, 5 రోజులు చర్చలు జరుపుకొనేవారు అదోక అనుభవం! అలాంటి సంక్రాంతి కలయికల్లో రెండు సార్లు నేనూ అనుభవం పంచుకున్నాను మిత్రులు కలిసినప్పుడూ, సమావేశాల నందర్నాల్లోనూ కాళోజీ మాటల్లో ఎల్లప్పుడూ ఒక ప్రత్యేకత మన జ్ఞాపకాలలోంచి జారిపోకముందే ఈ విశ్వ ప్రత్యేక వందర్శాలు గ్రంథస్తంభాలి

అతి సామాన్య విషయాన్ని కాళోజీ మార్గదర్శకం చేసేవాడు మనం నిర్లక్ష్యం చేసిన దాన్ని లక్ష్యంగా నిలువరించేవాడు

కీ శ్రీ ధనకుధరం వెంకటాచార్యులు గారు గుంటూరులో వుండేవారం ఆయన గొప్పకవి అనువాదకుడు ఖలిసి, జిజ్ఞాస "ద్రాపిడ్" ధనకురతు గారు కూడా తెనుగులోకి అనువదించాడు కాళోజీ అనువదించాడు కదా కాళోజీ గుంటూరు ప్రయాణంలో ధనకురతుగారి కలిసి, సాహితీ చర్చవేసి వస్తూఉన్న ఆయన చేతిలో కొంతనగదు పిరితోపేయ వుండేది ధనకురతు గారికిది "పట్టిల ప్రసాదం" జనవరి

తెలుంగాణా అమాయకత్వం కాళోజీలో సద్బానించిన తరచూ పిల్లవాడిగా ఆవుగా తమ్ముడిగా కౌగిలించుకోటం గొట్టివ్యక్తి విలక్షణ ప్రచర మాదిరిగా ఎవరన్నా సంకటంలో పుంటే కంట తడి పెట్టేవాడు ఒకరు సన్మానించబడితే ఉత్సాహం పోయేవాడు ఈ అనురాగం నేనూ పొందాను నేను ఉద్యోగం చేస్తున్నప్పుడు నా మీద వేరం మోపుతూ ఒక దరఖాస్తు వచ్చింది అది విచారణ జరిగి నా మీద నల్ల వేసేసం తొలిగిందాకా అప్పడమ్ములు శ్రీ రామేశ్వరరావుగారూ శ్రీ కాళోజీ నా కంటే ఎక్కువ బాధపడ్డారు ఆ సందర్భంలో నేను కలవరుసుగా నాకేం చెప్పలేనావట్లే!

నా కిల్లారి 'కావ్యం వగర కేంద్ర భంధాలయంలో' ఆవిష్కరణం జరుగుతున్న క్షణాన శ్రీయుతులు కాళోజీ ఎఅర కృష్ణ విఅర విద్యాధి వరంగల్లు నుండి వస్తుంటే

ఆ సంగతి విని పైపన నుండి వఖా స్థలికే వచ్చారు

ఒకనాడు గాంధీ జ్ఞాన మందిరంలో ఇతర కార్యక్రమాలతోపాటు కవిసమ్మేళనం కార్యక్రమం కూడా వుండెను తెలుగు ఉద్యంలో కూడా ముఖ్యమంత్రి శ్రీ అంజయ్య గారు వచ్చారు ఇతరత్రా కొన్ని కారణాల వల్ల న్యాయస్థాన గలాఖా జరిగితే ముఖ్యమంత్రి వెళ్లిపోయినారు ముచ్చటగా ముగ్గురం మిగిలాం కాళోజీ కెవి సుబ్బారావు నేనూ మాతోనే 'కవి సమ్మేళనం' జరిపి సభ ను జయప్రదం చేశారు

శ్రీ దేవులపల్లి రాసినట్టు ప్రజాకవి, విశ్వాంధ్ర కవి, సాహసవంతుడు న్యతంత్రుడు, దృఢ సంకల్పుడు అయిన 'కాళోజీ' జీవన కైలి స్ఫూర్తి దాయకం కొన్ని తరాల్ని ప్రభావితం చేసే కత్తి కంటి'

తెలుగు జాతి గర్వించదగ్గ మనిషి 'కాళోజీ'

- డాక్టర్ గురుకుల ముత్రి

దాదాపు ముప్పయ్యేళ్ల నుండి కాళోజీ నాకు బాగా తెలుసు తర్వాత ఆయనకు నైపుణ్య కుదాచేనే అవటం చేత, తరచూ కాళోజీ నా దగ్గర కొచ్చేవారు అప్పడప్పుడు ఆయన దగ్గరగా పుండే ప్రభాకర్ ఇంటో మాకు మర్యాద జరిగేది ఉండి ఉండి 'నా గీతవ' లాంటి పదాల్ని కొన్ని పదిలేవాడు ఒక భాషవాడు ఉర్దూ, హిందీ, తెలుగులో మాట్లాడేవాడు అయితే అందరం తెలుగు వాళ్లమే కాబట్టి తెలుగును చిక్షగా ప్రభుత్వ రంగంలోకి తీసుకొని రావాలని ప్రయత్నం చేసేవారం కాబట్టి తెలుగులోనే మా సంభాషణ సాగిచేది మొన్న మొన్నటి విషయం ఆయనకు కాలు చేయి విరిగి ఇళ్ళడికే వచ్చారు మిత్రులు ఆతన్ను నివ్వలో చేర్చారు తర్వాత తెల్పింది వారు నివ్వలో పుండి నన్ను తప్పక రావల్సిందని అన్నారని అన్ని తెలిసి కూడా ఆయనెందుకు నన్ను రమ్మన్నారో నాకళ్లం కాలేదు నివ్వకు బెళ్ళక దాక్షిణ్యం నేను ప్రభుంచటమో, వాళ్ల వల్ల

మాలిన తనాన్ని కాదని చెప్పటమో జరుగుతుంది కాబట్టి నేను నిర్ణయించు ఆ విషయం కాళోజీకి కూడా తెలుసు అయినా ఆయన ఇంటికినే కేరలో వున్నారని వాకు తెలిసేప్పటికీ ఆయనక్కడే ఉన్నారు తర్వాత కొద్ది రోజులుకే వాళ్ల వద్దండి కాళోజీ ఇకలేరని నేనుగా ఉంటే అలా జరిగింది కాదని ఆయనకూ నమ్మకం వాకు నమ్మకమే

అలా కాళోజీ నమ్మకానికి మొదట కబ్బాలిన్ గాంతో కలిసి నా దగ్గరకు వచ్చారు చూస్తుండగానే వారి జబ్బును నయం చేయడం అప్పటి నుండి కాళోజీ నాదగ్గరే వైద్యం చేయించుకుంటూ వచ్చారు కాళోజీ ఎముకలు పగలగొట్టి నశ్చిహాసలు లామినోజీమే చేస్తారని విన్నాక, ఆ రోజే ఆశ్రణం తర్వాత ఆయన్ని కూర్చోటమే వాడు, గుండలు తీయించాను బాగానే ఉండనుకున్నాడు ఇదంతా 'అత్యవసరం' వైద్యంతోనే జరుగుతుందని

చేస్తాను అయినకేంకెన్నో హామీయోవతి మందులు వాడినప్పటికీ ముఖ్యంగా వారికున్నది సర్వముకర్ స్పాండిలైటిస్ అని తర్వాత అర్థమయింది మొదట లంబార్ స్పాండిలైటిస్ నయమయ్యాక మళ్లా ఈ జిక్కుమీటని మీరడగవచ్చు అది వారి వయసును బట్టి కూడా అయినకప్పుటికి 88 సంవత్సరాలుంటాయి

అయివ్వాడసారి 'తెలుగుసీమలో తెలుగుసేవాశటం' కోసం సభకు పిలిచాను రోడ్డు కాదు సడక్ అనే వాళ్ళే మీరిం చేస్తారు అని ఎదురు ప్రశ్న చేశారు కాళోజీ ఆదే విషయం సభలో మాట్లాడారు వాచిలాల కొంతసేపు అనర్థశంగా మాట్లాడినా కాళోజీ నవాల్ని కాదనలేకపోయారు

'తెలంగాణా విధిగా ఏర్పడాలని అయినా నేను తెలుగుస్టాన్' ప్రత్యేక చేతంగా ఏర్పడాలని అన్నా తెలంగాణా ఇండియాలో భాగంగా ఉండాలని అయిన కోరిక ఒకప్పుడు పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యగారవ్వాడు తెలుగు ప్రాంతాన్ని తెలుగుచేశం మీరవవచ్చు మేం స్వతంత్రమైన స్వస్థ యంతమైన తెలుగుజాతిని ఏర్పాటుస్తాం అయితే ఇండియా జాతుల స్వేచ్ఛగా ఒకటిగా ఉంటుందని అయిన తీహాంవీవట్టు కాళోజీ ఒప్పుకోలేదు భారత్ లో ఉంటున్న తెలంగాణే వాళ్ళ ఉద్దేశ్యం అయినా 'తెలుగుస్టాన్'ను ప్రధారం చేయరాజ్ కాదు వరంగల్ లో ఒక సభను కూడా ఏర్పాటు చేస్తామన్న వారు ఇప్పుడులేరు

కాళోజీ జ్ఞాపకాలు

- ఎన్ గోట

కాళోజీ 'నాగదవ' తో పరిచయం నా బాల్యం లోనిదే ఎనిమిదో తరగతి చదువుతున్నప్పుడే ఆ పుస్తకం నాచేతికందింది 'స్నేహకుల మధ్య అయిన కవికలను కోద చేస్తూ తిరిగి వారిని 'అన్నపూర్ణులు ఒక బోట ఆ కలి మంటలు ఒక బోట', కోలంబు రాగానే కాదేని తీరావె' ఇట్లా

కాళోజీని అప్పటి వరకు చూడలేదు ఎందుకో మాకు వరంగల్ లులో ఎక్కడ సంచింబాటుంచేవికాదు మాది భువనగిరి మాకు సల్లగొండకు, హైదరాబాదుకు ఎక్కువగా రాకపోకలుండేవి నేను ఏ హెచ్ డి చేస్తున్నప్పటి దాకా కాళోజీ తో వ్యక్తిగత పరిచయం కలగలేదు (1978)

ఆ రోజుల్లో సీనియర్ ప్రాజెక్టియరు వ్యర్థీయ జి కృష్ణగారు పరిచయమయ్యారు తొందరగానే అత్యీయ లయ్యాం అయిన మా ఇంటికి విక్రమే రానగర్ లో ఉండేవారు నేను చేమనే మీద ఢీసిన రాసి దానిలో నేమన వంటి వారి గురించి ఓ చాఫ్టర్ రాశాను దాంట్లో

కాళోజీని వేమనతో పోలుస్తూ అయినను అప్పుడే వేమనగా అభివర్ణించాను దాంట్లో ఓ బోట ఏమన్నానంటే

"వేమన్నలగా కాళోజీ వాడి పట్టుకొని చూసి వెంటే కాన్ని నిర్ణయాలకు రాజేము అయితే వేమన్నకూ, కాళోజీకీ ఒక మోలికమైన సామ్యమంది అదే పో ప్రతి స్పందన విధానం (Mode of Reaction) అన్యాయాలకు దుర్బాధాలకూ వారిద్దరూ ఒకే రకంగా స్పందిస్తారు యీతెల్లొంటి మాటలు విమరుతాడు

వేమన్న - (మైనస్) మతం = కాళోజీ అని చెప్పనప్పు అయితే మతానికి బదులుగా కాళోజీ కవిక లో రాజకీయాలు చూట చేసేటప్పున్నాయి దానిక కాలపరిస్థితులు కారణం"

జి కృష్ణ గారు కాళోజీ అత్యంత సన్నిహితులని నాకప్పటికీ తెలియదు కాళోజీ బాల్యమిత్రులకు వెంకటయ్య గారిని రిటైర్డ్ ఇంజనీరు రామనగర్ లో

ఉండేవాడు ఈ మధ్యనే అయిన చనిపోయారు కాళోజీ ఎప్పుడోచ్చినా అయినంటే దిగేవాడు అట్లా కాళోజీ వచ్చినప్పుడు జ కృష్ణగారు నమ్మకీసికెళ్లి వెంకటయ్య గారింట్లో పరిచయం చేశారు కాళోజీని మొదటి సారి చూడగానే అదో అమభూతికి గురయ్యాను వాగోడవలోని అక్షరాలన్నీ వాడుట్లు తిరుగుతున్నట్లునిపించింది అసలు మొదటి సారి కలిసినట్లుగాలేదు చాలాకాలం తర్వాత మళ్ళీ కలుసుకున్నట్లుని పించింది

నేను థీవిన్ లో రాసింది చదివి కాళోజీ మునిపోయారు పేరాలు పేరాలు కలిపిన వారందరికి వినిపించేవాడు నాడీ బాగ పట్టుకున్నపుడు అన్నాడు రా' అనే అధికారం అయిన కు న హజంగా నిద్రించినట్లుంది సాకు కూడా అది అత్యయంగా ఇష్టయ్యింది కాళోజీ పెద్ద పెద్దల్లోనే 'రా' గొడుతడు మనదేం లెక్క! కాళోజీ త్వరలోనే కాళన్నగా మారిపోయాడు

కాళన్న ఓ రెండేళ్ల పాటు హైదరాబాద్ లోనే కాపురం మువ్వాడు రాంనగర్ లో మా ఇంటికి దగ్గరలోనే ఓ ఇల్లు తీసుకున్నాడు ఇగ చూడాలె కాళన్నను కలవని రోజు లేదు జత వెంకటయ్య, లేదా మాయింటోనో ఎక్కడో ఓ చోట దొరకే వాడు కాళన్న అన్నిండూ అయినవే ఎంతో చనువు, సైమన్ తో కూడిన దాదాగిరి ఇష్టమైన వంటలు అడిగి చేయించుకునేవాడు అప్పుడప్పుడు మరమాళి వచ్చి కలిసేవాడు ఒకటి రెండు సార్లు సీరా ఇంగయ్య కూడా గోవ్వల్లో వ్యక్తిగత విషయాలేముంటాయో అంతా లోకం గురించే, బాధల గురించే, బయపుల గురించి అన్వాయల గురించి, దుర్మార్గాల గురించి, ప్రభుత్వాల అదీకృత హింస గురించి కాళన్న శరీరంలో రక్తానికి బదంలు కప్పిఉన్నాయా అనిపిస్తుంది మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ పొలమారితే దాలు కన్నీళ్లొస్తాయి వ్యక్తిగతం కాని కన్నీళ్లు నేను కాళోజీ లోనే చూశాను అర్చి లోంచి ఉబికిన కన్నీళ్లు మనోరైర్వంతుడు కాళన్న భయమెదుగుడు స్వర్ణం లేని బాదని సాహసం పరిస్తుంది

కాళన్న పాతన గురించి మాట్లాడుతుంటే బాగుంటుంది రాముకు సీతకోసం అడవి లో వెతకే

మట్టాన్ని చెప్పి అర్చిమై పోయేవాడు రాముడురా! వాడెంత కుమారిపోయిందో అనే వాడు తెలంగాణతనం అనేది కాళన్న లో నివర్ధంగా ఉండేది తెలంగాణా భావ అయిన నోటిలో మర్రి దృసులు చేసేది అయిన బావలో ప్రత్యేకం అయిన వ్యక్తిత్వమై ఉండేది

ఏముడిది అనేవాడు అయిన తరచూ వాడే ఊతమాట 78 ప్రాంతంలో నేను పూర్తి తెలంగాణా భావలో రాసిన కవితల్ని మొచ్చుకునేవాడు గిట్ల రాయారా! అనేవాడు కారణాలేవైతేనే తెలంగాణా ప్పుహ రావడానికి మన రచయితలకు కవులకు కవి యెళ్లు పట్టింది రాజకీయాధిస్థాయితేలా పువ్వా తెలంగాణాలో సాహిత్యవరంగా ఒక బలమైన సాంస్కృతిక పునాది ఏర్పడింది జీవితవాస్తవాల కోసం యావదాంధ్రదేశం తెలంగాణా వైపు చూసే సమయం అవచ్చమైంది దీనికి కాళోజీ ఆకాంక్ష అనవరత ప్రధానం ఎంతో దోహదం చేసింది దివరీరోజులో దీనిని చూసి అయిన సంతోషి పడ్డాడని వాకవిపించింది

హనుమాన్ లేళ్ళోలా వున్న మాతపాటి హనుమంతరావు గారింటికి మారక ముందు దాకా ఏడు నెలల పాటు కాళన్న రామనగర్ లోనే ఉన్నాడు జీవితమంతా వరంచుకునేంత మంచి శ్రమలు మూటగట్టుకున్నాను నేను కాకతీయ యూనివర్సిటీకి ఓ బడునెలల పాటు ఇన్ ఛార్జ్ వైస్ ఛాన్సలర్ గా వున్నాను ఆ సందర్భంగా వరంగల్ లో కాళన్న వళ్ళలగుట్ట ఇంటికి చూడ్డానికి వెళ్లాను వా శ్రీమతి అయిద కూడా వాతో వుంది ఎంత సంతోష పడ్డారో మమ్మల్ని చూసి ఏమిరా వి నీ కన్నీళ్లు పడ్డావా అన్నాడు హైదరాబాద్ లో అయినతో మేం దిగిన పోట్లన్న పెళ్లెలాంచి బయటికి తీసి చూపించాడు అదే ఆఖరి సారి మాట్లాడడం కాళన్నతో, నిమ్మలో ఉన్నప్పుడు వెళ్లాను కాని చూడడం పడలేదు

కాళన్న మరణంతో ఒక కూస్తం అవరించింది కాని అయిన మాటల్ని జీవితాన్నీ తలచుకుంటే కూస్తం లేదని అయిన నేలంది మందితో నిండిపోయి ఉన్నాడని అనిపించింది కాళన్న జ్ఞాపకాలు ఎంతరానినా తరిగివి కాపు ప్రస్తుతానికి అర్పై రెండేళ్లు శ్రీతం కాళన్న పైన

నేను రాసిన ఓ కవితను ఉదాహరించకుండా ఉండలేక
పొతున్నాను

కాళోజీ

కన్నీళ్లు ఏడుంటే

కాళన్న అడుంటుడు

కాళన్న ఏడుంటే

'కలేజాగాండ్లు' అడుంటుడు

గోడు అడుగును తాకినప్పుడల్లా

గొంతు అడ్డం పడ్డది కాళన్నకు

ఎంతో చిక్క నంగతులను

'గింటే అని తేల్చేస్తాడు కాళన్న

మూడు అంతరాలు యాసి

లావు లావు ఎగుర్తాండు

దమ్మున్న పొరగొల్లమ

దమ్ముని నవాలు తేల్చిండు

కాళన్న ముంగల

నువ్వున్న మాటలే నీమీదికి తిరగబడతై

కాళన్న వెనకాల

అయినన్న మాటలే వివబడతై

కాళన్న కవిత్యానికి

అక్షరాలు దొరై

కాళన్న గట్టేస్తే

కాయితాలు పోసుకుతై

కాళన్న మాటలు

వైనాడులల్ల అడుకునే వనిపిల్లలు

లానుగుల్లేవు

మునుగుల్లేవు

నిసలైన వ్యవహారం కాళన్నది

కాళన్న అడుగు పెట్టిన ఇల్లు

కాళన్న మెట్టిన ఇల్లే

కాదంటే ఆ ఇల్లాలు

కాళన్న ఒడిలో పిల్లే

కాళోజీ అడుగులు పడ్డ బాలు

'కాళోజీ తాత' అంటూ

పిథులు పెంట పడతై

మవ్వాయన కొనం పొయినప్పుడు

నీ కొనం ఆయన

మీ యింటుంటుడు

కవిత్యాలు కాయితాలు

పదుపుకున్నొన్ని అటుబెట్టు

కష్టనష్టరాలు తెలిసిన ప్రతోడు

కాళన్న ముందు కరిగి పోతడు

కష్టనష్టరాలురెండూ

కాళన్న ముందు కరిగిపోతాయి

కాళన్న ఒకమెత్తని పక్షిం

కాళన్న కాళన్న

రచనల కంటే వ్యక్తిత్వం గొప్పది కాళోజీ వ్యక్తిత్వం ఆయన రచనల కంటే ఎత్తయినది

- జోలూరు గౌరి-కండ్ల

ఎవరైనా రచనలు చేయటం వల్లనే గొప్పలయిపోతారన్నది నిజం కాదు తాను చేసినరచనలలో మొదట రచయిత ప్రభావితం చెందాలి అంటే జీవితం రచన ఒక్కటే కావాలి అందుకే ఆచరణ ప్రధానం అలా తాను చేసిన రచనలకు సంబంధించి సంబంధిత కవికి నిమగ్నత నిబద్ధతలేకపోతే జనం విశ్వసించరు నిబద్ధత నిమగ్నత గల కవులు రచయితలు ఏ సాహిత్య ప్రక్రియలోనైనా తక్కువ మంది కనిపిస్తారు కవిబోమంటే గల కవులలో జనం తరువున నిలబడి రాసిన వ్యక్తిగా ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణాపు తెలుగు సాహిత్యంలో అగ్రభాగాన నిలబడతారు

తాను చేసిన రచనలకంటే తాను ఆచరించిన జీవితమే ప్రజలను ఎత్తువగా ప్రభావితంచేస్తుందన్న విషయం ప్రజాకవి కాళోజీ విషయంలో అక్షరాల నిజం కాళోజీ నారాయణరావు పేరుకు ముందు భారత ప్రభుత్వం ప్రకటించిన పద్మవిభూషణ్ అన్న బిరుదు కాళోజీకి ఇద్దారని తెలియని జనం కూడా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఎక్కువ మంది ఉండవచ్చును కానీ జనం హక్కుల కోసం మా వాడలకు వచ్చి, మారుమూల గ్రామాలకు వచ్చి, రాజ్యానికి వ్యతిరేకంగా పోలికే పెట్టిన పోరాటక్కుల ఉద్యమనాయకునిగా కాళోజీని ఎరిగిన వారు రాష్ట్రంలో, ప్రధానంగా తెలంగాణా జిల్లాల్లో లక్షల సంఖ్యలో ఉంటారు

"పుట్టకనీది

దావునీది

బతుకంతా దేశానిది' అని కాళోజీ జీవితం యొక్క అర్థాన్ని వరమూర్తిని వేసునలా అందరికీ అర్థమయ్యేలా చెప్పి చెప్పారు ఆయన తుది శ్వాస విడిచి

వరకు తుది శ్వాస విడిచిన తర్వాత కూడా తన దేహాన్ని దేశానికే అంకితం చేశాడు ఇలా చేసిన వారు అన్నదమ్ములు ఆ ఇద్దరే కావచ్చు

బుద్ధిబోకు ఎటువైపు నెత్తురంటినా కన్నీళ్లు పెట్టిన కళ్లు ఆయనని అందుకే ఆయన జీవమున్న రచనలు దేశాదు రాజ్యంపై పోతప్పలా కలబడి నిజాయితీగా బతికారు వేమనలా కవిత్వం రాసి జనం కవి అయ్యారు

కాళోజీ విలక్షణమైన వ్యక్తి ఆయన తెలంగాణ కోసం గళమెత్తాడు తన తనుమంతా తెలంగాణ కోసం తప్పిందాడు తెలంగాణా వస్తున్న కరువులకు నివారణగా ఒడుకమ్మ పొటలకు కాళోజీ గొంతు కలిపాడు తెలంగాణాకు ఒక పర్యాయపదంగా కాళోజీ మారాడు ఏ ఏ నరసింహారావు అన్నట్లు 'కాళోజీ'ని నిఘంటువు అధ్యక్షులు యాద తెలిసి నా కనిపించవు కానీ కాళోజీ అంటే ఎవరు ఏ దృష్టితో చూసినా ఆ దృష్టితో కనిపిస్తారు కాళోజీ మనిషితల్లానీ నరివదా ఇమికే గొప్ప మానవతావాది విరామంలేని తెలంగాణా వాది ఆయన మనిషితనాన్ని కోస్తారా కూడా కౌగిలించుకుంది

విషయాన్ని మౌఖికంగానే అనువుగానే ముఖం మీద కొట్టినట్లు చెప్పిన కాళోజీ వ్యక్తిత్వం ఎంతో గొప్పది ఒక కవిగా, కథారచయిగా కంటే ఒక సామాజిక శాస్త్రవేత్తగా ఆయన చేసిన అడుగులు ఆయన నడక ఎంతో ఉన్నతమైనవి

కాళోజీతో నేను మాట్లాంది ఒక్కసారే, ఆయన కన్నీళ్లలో మాట్లాడింకీ మాత్రం అనేకసార్లు నేను 2002లో తెలంగాణా కవుల సంతకం 'పిక్కిలి'ని తీసుకువచ్చాను 'పిక్కిలి'ని మే 2002లో హైదరాబాద్ ప్రెస్ క్లబ్ లో సురవరం ప్రతాపరెడ్డి హాలులోనే ఆవిష్కరణ ఘనంగా జరిగింది

ఆ సగటు 80 ఏళ్లుగా తెలంగాణా గురించి తపిస్తున్న పెద్దాయన కాళోజీ మాత్రం రాత్రులు అందుకు ఆయన అవారోగ్యం కారణం (ఈ మాటంటే కాళోజీ ఒప్పుకోడు)

ఎట్లాగైనా తిరిగి కాళోజీ చేత పొక్కిలిని ఆవిష్కరించేయాలన్నది వా తలంపు ఇందుకోసం వా మిత్రుడు గింజలర్యాం (గింజల రమణారెడ్డి) నేనూ కలిసి వరంగల్ లె వెళ్లి కాళోజీ వివాసంలో స్థానిక సాహితీ మిత్రమండలి సహకారంతో ఆవిష్కరణ జరిగింది ఇదే కాళోజీ సుదీర్ఘ సాహిత్య జీవన యానంలో ఆవిష్కరించిన ఆఖరి పుస్తకం 'పొక్కిలి' ఆయన మంచం మీద అంపకయ్య మీద భీష్మునిలా ఉన్నాడు రామకావ్య కాళోజీని ఆతిథ్యంమీద మంచం మీదింటేసి, దుస్తులు వేళాడు ఆయన్ను మంచం మీది లేవించ వరకు నాకు కొంచెం భయమేసింది కానీ లేచాక వరందాలోకి ఎవ్వరినాయం లేకుండా స్వతంత్రంగా వద్దాడు పుస్తకాన్ని ఆవిష్కరించాడు నేను కాళోజీ కవితను కాళోజీకి వినిపించాను రామకావ్య చెప్పినా వినకుండా రెండుసార్లు మాట్లాడాడు 'పొక్కిలి'కి అర్థాలు చెప్పి ఈ పుస్తకం తెలంగాణా అత్యగ్రహ సంతకం అనటం మేము వదుతున్న తపనకు, అరాటానికి కాళోజీ ఇచ్చిన వెలకట్టలేని అవార్డుగా భావిస్తున్నాం కాకతీయ యూనివర్సిటీలో తెలంగాణా సాహిత్యమంటే ఒక్క బన్న అయిలయ్య ఒక్కడే మాట్లాడుతున్నాడని కాళోజీ వ్యాఖ్యానించాడు తెలంగాణ రచనలపై పమగ్రంగా పరిశోధనలుచేసేందుకు యూనివర్సిటీ పీఠాలు ఇకనైనా కళ్లు తెరవాలని కోరారు

కాళోజీలా అతిసాధారణగా జీవించటం కానీ, నరహంతక ప్రభుత్వాలకు వ్యతిరేకంగా కలెజాతో మాట్లాడటం కానీ చాలా కష్టమైన పనులు అదీగాక ఒకే తెలంగాణా అంశంపై అరవయ్యేళ్లుగా బోలెడుకవిత్వం రాయటం తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో ఒక అరుదైన

అపురూపమైన సంఘటన కాళోజీలాగా ఆయన మార్గంలో కవిత్వం రాయటానికి ప్రయత్నం చేస్తే పార్శ్వకావచ్చినమోగానీ కాళోజీ మార్గంలో జీవితాంతు నడవటమంటే అతికష్టమైనదే ఇతరులకు అది ఆసాద్యం ఇక్కడే కాళోజీ ఇతరులకు అందనంత ఎత్తు ఎదిగాడు తెలంగాణాకు తిరుగుబాటుతత్వానికి నిజంగా జీవ పత్ర అది ఎవ్వరూ తొలుతుకుపోలేని సాహిత్యనిధి ఆయన సోరాటాల పాఠికే నత్తాన్ని అవ్వేయించుకుంటూ పోతున్న రహదారి

కాళోజీ ఆశయ సాధన కోసం చిత్తశుద్ధితో పనిచేయవలసి అవసరం ఉంది నేతలుకు చేసిన వాగ్దావాలను అమలు జరిపించేందుకు వాళ్లను విభ్రాపిస్తుకుండా చూచాల్సిన అవసరం ఉంది

కాళోజీ అందరి వాడు కాబట్టి కాళోజీని ఎవరో కొందరు ప్రత్యేకమైన వ్యక్తులు, సంస్థలు హైజాక్ చేసి తీసుకుపోయేందుకు ప్రయత్నిస్తే అది సాధ్యం కాదు అన్ని వాదాలలోమన్న మంచిని ప్రేమించిన మహాప్రేమికుడు కాళోజీ కాళోజీ అనుభూతుల్ని, ఆయనలోపన్న సంబంధాలను పదిలపరచటం కూడా కష్టమే అంతే అనుభూతుల్ని, మంచిలో పున్న అనుభవాల్ని మర్చిపోకుండా చెప్పటంకానీ, దానిపెట్టుకోవడం కానీ ఒక్క కాళోజీకి సాధ్యం ఆయన మన గురించి తడుముకోకుండా చెప్పగలిగేవాడు కానీ కాళోజీ గురించి మనం చెప్పటం కష్టమైన పని

ఇంకా కాళోజీని ఆతరానికీ పరిచయం చేసేందుకు ఆయన సాహిత్య ప్రస్థానంలోని కొన్ని లక్షల మజలీలు రికార్డు చేసేందుకు కృషిచేసేందుకు అనేక సంఘాలు, సంస్థలు, పార్టీలు ఉన్నాయి సాహిత్యరంగాలో ఎప్పుడూ ఉండే మురాలు, వాదాలు, వాదనలను కాళోజీ పూయకుండా, ఆయన విషయంలోనైనా మనలోపలి భిన్నాభిప్రాయాలను పక్కనబెట్టి కాళోజీ మార్గంలో కదిలిపోవలసిన అవసరం ఉంది

—

మానవతా విలువల కాలేజీ - “కాళోజీ”

చోట్లకృష్ణ చంద్రమౌళి

కాళోజీ గురించి పత్రికలన్నీ ప్రశంసనీయంగా స్పందించాయి. తమ బాధ్యతకు న్యాయం చేశాయి కాళోజీ. జీవితంలోని ప్రతిక్షణం మండి కూడా ప్రతిపాదూ గమనించి గ్రహించవలసింది ఎంతో ఉంటుంది. ప్రజాకవి “అన్నమాటకు కాళోజీ మాత్రమే మొదటి స్థానంలో నిలుస్తాడు. వివిధ దృశ్యాలుగల వారందరికీ సమాన స్థాయిలో ఆనందయోగ్యమైన వాడు కాళోజీ. ఒక్కడే ఆతని సహచర్యంలోని ప్రతి సంఘటన ఒక దిగ్గజాయి ఖ్యాపికగా నిలిచిపోతుంది. అలాంటికొన్ని సందర్భాలను పొరకులకు ఆందజేయాలనే ప్రయత్నమే ఈ వారదన.

అయిన రాజకీయాలలో ఇముడలేక బయటపడ్డాడు రాజకీయాలచేనే భగ్గున మంచేవాడు అందుకే రాజకీయాలను “ఎవరికి చేపని ఎండివి చప్పులు, రసవహనములు రాజకీయములు” అన్నాడు 71లో నా ‘సమతా దీపాలు’ అవిష్కరణ కోసం అడగడానికి వారి దగ్గరికి వెళ్లాను అడిగాను పుస్తకం చూసి “ఆరేయ్! ఎవణ్ణునా మినిస్టర్ గాళ్ళే పిలుస్తున్నావా? వాడు వస్తే నేను రాను” అన్నాడు పిలువడంలేదన్నాను పరేనన్నాడు.

ఆ సభలో సురమోళి అభ్యర్థకుడు కాళోజీ కాన్యాన్ని అవిష్కరిస్తూ “క్రిశ్చీ నుండి ఈ వాటి వరకూ సీరిక, ముందు మాటా ఏమీ లేకుండా కవి కూడా ఏమీ చెప్పకోకుండా వెలువడిన మొదటి కవితా సంకలనం” అంటూ నేనే ఆహింసని వివరంగా చెప్పాడు. కార్యక్రమం తర్వాత అందరూ మా ఇంట్లోనే భోజనాలకు కూర్చున్నారు. కాళోజీ మొదటనే కూర్చున్నాడు వడ్డన దినరీ భాగంలో ఇంకా పూర్తికాలేదు ఆయనకు అకలి వేస్తోంది. అగలేకపోయాడు” అరీ చొప్పుకట్టా నేవైతే “అవిష్కరిస్తున్నాను” అంటూ గణగణా భోంచేయడం ప్రారంభించాడు.

మరోసారి ఎరిసిల్లలో ఓ సాహిత్య కార్యక్రమానికి ఆయనను ఆహ్వానించి వారికి అరీఅండబి డాక్ బంగళాలో బస ఏర్పాటు చేశాం. కార్యక్రమం తర్వాత పోయంత్రం కనపర్తి ఇంట్లో విందు ఆ కిరాయి ఇంట్లో బాబా మీద చానలు పరచుకుని అందరం కూర్చున్నాం. కాళోజీ అందరినీ “పేరు పేరునా పరిచయం చేసుకుని కండ్లనీల్లు తీసుకుంటూ ఆరేయ్! మీరు ఇంతమంది నా బాళ్ళుండగా, నన్ను ఓ గతిచేసేవి తీరుగ ఆ వయ్యాడు కొవంలో ఎందుకుందిల్లా?” అంటూ బాధపడ్డాడు. ఆయన అత్యంతతకు మా అందరి హృదయాలూ ధ్రువించాయి.

ఇక ఆ రాత్రి గెస్ట్ హౌస్ కు వెళ్ళక అక్కడే పడుకున్నాడు ముఖ్య అతిథులుగా వచ్చే చాలా మంది హై సై కవుల లాగా ఆయనకు ఆతిథ్యానికి సంబంధించిన అశంబరాలు ఏమీ అక్కర్లేదు. కేమలవాదలో మాండ్ల ఉన్నప్పుడు మంచం వద్దంటూ పరుషా బట్టలూ ఏమీ అక్కర్లేదంటూ దింకి చొప్పనా, కుచేల భోజనమైనా సైమతో అన్యాయంలే నిరాశంబరుడు.

బహుశా 77లో అనుకుంటాను గవర్నర్ కారదా ముఖ్య వేములవాడకు వచ్చిన సందర్భంలో పిడిఎస్ యు విద్యార్థులు రెచ్చిపోయి పోలీసుల నేరీరించారు పోలీసులు కూడా రెచ్చిపోయి కనిపించిన విద్యార్థినల్లా దితకలాచినారు. ఇంట్లో నుండి ఉద్యుకువచ్చి కొట్టినారు ఈ సంఘటన జరిగిన రెండు రోజులకు వరంగల్ నుండి కాళోజీ అధ్యర్థంలో ఒక నిజ నిర్ధారణ కమిటీ వచ్చింది. ఆ ఎనమందు గురితో ఆయన సరాసరి మా ఇంటికి వచ్చాడు వాళ్ళను ముందు హెల్త్ కూర్చోబెట్టి చకచకా పెరట్లోకి వచ్చి నన్ను యూ “అరే! బామ్మకట్టు నేను వచ్చిన నా బిడ్డేదీరా” అన్నాడు “తల్లి గారించికి వెళ్ళింది నేనొక్కణ్ణే ఉన్నానన్నాడు”

'అయితే మరెవ్వరెట్లా? నేం ఎవమండుగురం వున్న మాకిప్పడేమైనా తిండికి కావాది' అన్నాడు మీకు అన్న పత్తాయి మొదటకూర్చిన విశ్రాంతి తీసుకోండి ఓ పది నిమిషాల్లో మీకు అన్న అందుతాయని కూర్చుంటే, గుడికి వెళ్లి ఓ 30మినిటోర పాట్లాలు కొని దారిలో పచ్చి మోతుకాకుల విస్తార్లు తీసుకొని పచ్చి అందరినీ కూర్చుంటే వడ్డించామ అవకాయతో పులివోర తిని ఎవరి విస్తార్లు వారు ఎత్తకోతువ్వాడు ఎవరూ విస్తార్లు ఎత్తవద్దన్నాను 'వా దిద్దులేదు గద మరెవరూ తీవ్రరా?' అన్నాడు

"మనిషి ఉన్నది వచ్చి తీవ్రది మీరు తియకండి" అన్నాను

కాళోజీ వెంటనే కళ్ళు పెద్దవి చేసి నా వైపు చూస్తూ "పిప్పర కవివంటే, పది చేసే వాళ్ళనే 'మనిషి'గా గుర్తించావుగదా! పని చేయని వాడు 'మనిషి' కాదన్నట్లే గద అయితే మేమంతా మనుషులం పని చేస్తాం అంటూ కాళోజీవిస్తరి ఎత్తే సరికి మిగతా వాళ్ళంతా అలాగే చేశారు సాధారణ పచ్చివేళాల నుండి అసాధారణమైన ఆలోచనలను రేకెత్తించే వ్యాఖ్యలు చేయడం ఆయనకు వెన్నతో బెట్టిన విద్య హైదరాబాద్ లో డాక్టర్ ఆర్ అక్షయమూర్తి కుమారుని 'పెండ్లిలో' కాళోజీ వదవరరావులు కలిసినప్పుడు, మాటల సందర్భంలో ఈ విషయం చేసు ప్రస్తావనకు తెచ్చాడు 'అయ్యో! ఈ విషయాన్ని మరెవ్వరూ చెప్పలేదు కానా' అన్నాడు వదవరరావు, కాళోజీతో

"నందయాన్ని బట్టి తోచింది వెంటనే అంటాను వెంటనే మరచిపోతాను అన్నాడు కాళోజీ అలాగే ఆయన చిన్న చిన్న కాయతం ముక్కలమీద కవిత్వం రాసి, ఎక్కడో పోరేసి పొగుట్టుకున్న కవితలన్నీ ఉన్నాయట

'72లో క్రిస్టి అధ్యక్షత వహించిన ఒక పౌర హక్కుల సమావేశంలో కాళోజీ మాట్లాడుతూ "పౌర హక్కుల కోసం పోరాడే ముందు మనం పౌరులమా లేక పౌరాలమా అలోచించుకోవాలి" అన్నాడు

కాళోజీగారు తప్పకుండా కలుస్తారని హావ్యుకొండలో వాక్టర్ లక్ష్మణమూర్తి అమ్మాయి పెండ్లికి వెళ్ళిన బోనాల దగ్గర జనం రద్దీ భరించలేక ఓ మూలకు చేరుకున్నాను సరిగ్గా అక్కడే ఆ మూలకే పూల చెట్లకు కట్టలుగా కట్టిన ఓ కట్టపై కూర్చుని 'ఫ్లెట్లో ఏదో స్వీటులు ఖారా పెట్టుకుని కాళోజీ తింటూ కూర్చున్నాడు నన్ను దూరం నుంచే చూసి గుర్తించి అపొయంగా ఆరే బొప్పకట్నూ రారా' అంటూ పిలిచాడు నమస్కారం చేసి వెళ్ళి నేను పక్కనే కూర్చున్నాను "మీరు బాగున్నారా? ఆరోగ్యం బాగుందా? 'అని అడిగిన

"ఏం ఆరోగ్యమోరా" దుకాణాలన్నీ బండ్ అయిపోతున్నాయి" అన్నాడు మనుషులు కనిపించకు లేదు మాటలు వినినందంలేదు అని చెప్పడానికి చొప్పున కవితాత్మక బావావు నేను 'గ్రహించి మనసు లోనే' అయ్యో పాపం' అనుకుంటూ మాటలు రాక కొంతసేపు మౌనంగా వున్నాను మా ముందు నుండి జనం రద్దీగా వచ్చి పోతున్నాడు వారిలో ఎందరినో దూరం నుంచే ఆశ్చర్యంగా 'పేరుతో' పిలుస్తూ యోగక్షేమాలడుగుతూ పలకరిస్తున్నాడు వారి ప్రశ్నలకు బవాచిస్తున్నాడు ఈ దృశ్యం చూసి "మీరు నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చేస్తున్నారా? అంత దూరం నుంచే వ్యక్తులను గుర్తించి పలకరిస్తున్నారు వారి ప్రశ్నలకు బవాచిస్తున్నారు వాతో నేనెలా 'దుకాణాలన్నీ బండ్ల పోతున్నాయంటున్నారు?" అని అడిగాను

"నేనెం తెయ్యాలి? ఎవని 'ప్రపర' వాడే చెప్పకోవద్ద' అంటూ చమత్కరించారు ఇంతలో ఓ అభిమాని పచ్చి ఆయన 'ఫ్లెట్లో' మరో రెండు గులాబీజామూనా ఓ పళ్ళి ఇంత భారా వేసిపోయాడు ఆయన చేసిన అవారోగ్య ప్రస్తావనా ఆయన తింటున్నతిండి చూసి తిండబట్టలేక "మీరుఏదిఅడిగితే అదే తింటున్నారూ ఆహారంలో కొంత జాగ్రత్త పాటోస్తే మంచిది గదా" అని ఇటు అన్నావే రేకే వెంటనే గుడ్డు పెద్దవి చేసి నా వైపు చూసి,

"ఈ వయసులో నన్ను పత్తం తెయ్యమంటావు?" అన్నాడు నాకు తెలుసు అది కోపంగాడు తన పద్ధతి సమర్థించుకునే షమత్కారం,

అయినతో గడిచిన క్షణాలు మాటలతో గడిచినావు
పది కాలాలపాటు మనస్సును గిరిగింతలు పెట్టే కవితలు
బాటలలో నడిచిపోతాయి

మరోసారి అయిన ఇంటికి దగ్గర్లోనే ఒక పెండ్లికి
వెళ్ళాం ఆ పెండ్లిలో మెల్తుడు రామశాస్త్రి కలిశాడు
పలకరించాను కాకను కలువరా? ఇక్కడికి దగ్గర్లోనే
ఇల్లు అన్నాడు భోజనాలు చేసి కాళోజీ అంటే
ఆధిపానంచే మా బావ నమిలకొండ చంద్రమౌళి నేనూ
రామశాస్త్రితో కాళోజీ ఇంటికి వెళ్ళాం ఆపస్తాయన
వయస్సు 84 పట్టనగలు మందుబెంచలు శాస్త్ర వెళ్ళి
కాళోజీతో చెవిలో వారాకను చెప్పినాడు బాందినీ
మంచలో ధ్యానముద్రలో ఉన్నట్లు పడుకున్న వాడల్లా
పరాత్పరా లేచి కూర్చుని "అరే! చొప్పుకట్టా! రాం"
అంటూ మంచం మీద తన పక్కన కూర్చొనెట్టుకున్నాడు
'బాసన్నారా?' అని అడిగి "మీరు నిద్రపోతున్నారే ఏమో
ఎందుకు దీప్తలే చేయాలని అనుకున్నాం అన్నాను
సమాధానంగా అయిన 'వగలు నిద్రపోతే రాత్రి
నిద్రపోతదిరా అందుకే పడుకోను అన్నారు ఎదుట
కూర్చుంటే కుట్టిమీద కూర్చున్నాను అంతదూరంలో
ఉండి నేను మాట్లాడుతుంటే అయినకు ఒక్కమాట
వినిపించడంలేదు

'అయ్యో! మాటలేమీ వినిపించనట్లున్నాయి" అని
రామశాస్త్రిని అడిగాను

'అయ్యో! వినిపించకం బ్రహ్మాంధంగా వినిపిస్తాయి,
చెప్పలో మిషన్ పెట్టుకుంటే కాని పెట్టుకోమంటే
పెట్టుకోడు' అన్నాడు 'అలాగా' అని నేను ఎందుకిలా
చేస్తున్నాడని అడుగుదామని అయిన దగ్గరకు వెళ్ళి
అయిన చెవిలో మూతబెట్టి "మమ్మల్ని ఒర్పించుకుంటూ
ఎందుకు సతాయిస్తున్నారు చెవిలో మిషన్ పెట్టుకుంటే
గాదా?" అని అడిగాను ఆ మాట విని విక్రంతి
భంగమలో ఉన్నవాడల్లా, ఒక్క ఊపులో లేచి కూర్చుని
నా కళ్ళలో కళ్ళు పెట్టి చూస్తూ

అలెయో! మనం ఒకడు చెప్పి వినరకం కాదు
గదా' అన్నాడు ఆ కవితాత్మక చమత్కార వాక్యం
ఆ నాటి పెండ్లి భోజనం కంటే ఎన్నోరెట్లు తృప్తి పరిచింది
ఆ మాటను ఎన్నిసార్లు ఎందరిముందు చెప్పినా మళ్ళీ
మళ్ళీ చెప్పాలనిపిస్తుంది నేను ఆ కవితా వ్యాఖ్య పాడు
నుండి లేరుకునేలోగానే అయిన రామశాస్త్రితో 'కాస్తా'
గాంధీ కవితల సంకలనాల ప్రతులు రెండు తీసుకురా!
అన్నాడు కాస్తా తెచ్చిచ్చాడు

ఒక పత్రిని మా బావ పేరడిగి రాని పంకకం తేదీ
వేసి మా బావకిచ్చాడు రెండు ప్రతి తీసుకుని 'పెన్ చేతిలో'
పెట్టుకుని ఆలోచనలో పడ్డాడు

'నీ కోసం ఏమైనా రాయాలి కదరా! ఏం రాయాలి
అంటూ ఆలోచించి ఓ మెరుపు మెరిసిన వాడిలా

"అం! దొరికిందిరా! అని

"పచ్చి మొక్కకు పోషణ కావాలి గాని చొప్పుకట్టి
రెండుకురా పోషణ అంటూ నవ్వుకుంటూ ఆ మాటలనే
రాని నాకు పుస్తకం ఇచ్చాడు

ఇలా అయిన కవిత్యం కేవలం ఒక్క "నా గడవలో"నే
గాదు అయిన జీవితమంతా కవిత్యమే కవితలోనే
అయిన జీవితం జ్ఞాన పీఠాలపై ఎక్కడున్నా హృదయ
పీఠాలపై అయిన కవిత ఎన్నోతే చెరుకుంది మహా కవుల
కవితలకన్నా మహానందాన్ని కలిగిస్తాయి అయిన కవితలు
మా అమ్మా వాస్తవలు పోయినవడు ఏడుపు అనుభూతి
ఎలా ఉంటుందో నాకు తెలియదు ఏ మహోన్నతులు
మరణం గూడా నన్ను అంతగా కదిలించలేదు కాని
పత్రికలో సూర్యోదయానికి ముందే అస్తమించిన "కాళోజీ
కన్నుమూత" వార్త చూసి చూడగానే ఇంకా ఒక్క అక్షరం
ముక్కుగూడా చదువలేక, మూత బడిన కన్నుల నుండి
ఏకధారగా నా కండ్ల నుండి ఆశ్రుధార ప్రవహించింది ఆ
ధారనే నన్నీ మాటలు రాయిందింది మా తూరి పిట్టి
తేబుల్లో అదగంట దాకా నన్ను ఏడిపిందింది

మేరు పర్వతం-చిరు జ్ఞాపకం

- డాక్టర్ నేపరోజు ముదోరెజు

చిన్నప్పుడు కాజీపేట హనుమకొండ, భీలావరంగల్ ప్రాంతాల్లో బంధువుల ఇండ్లకు వెళ్ళినప్పుడు మాటల్లో ఓసారి కాళోజీగారి పేరు వినేవింటుంది 'పేరేమిటి అలా ఉంది అనుకున్నాను అది ఇంటి పేరుని ఎవరో చెప్పారు కావేటిలో చేరి సమకాలీన తెలుగు సాహిత్యం ఎరివగా చదువుతున్న రోజుల్లో (1970-73) ఆ పేరు మరింత బలపడింది ప్రత్యేక తెలంగాణా ఉద్యమానికి బలైపోయి నేను భువనగిరిలో తిరుగుతున్న రోజుల్లో ఎవరో చెప్పారు కాళోజీ గారొచ్చారని! ప్రత్యేక తెలంగాణా సాధించుకోక తప్పదని ఆయన మామూలు మాటల్లోనే కవిత్యం చెబుతున్నారని!! కొంత మందిను కలిసి ఆయన్ని చూద్దామని వెళ్ళాం శిరా వెళ్ళాక ఆయన అప్పటికే వెళ్ళిపోయారని తెలిసింది చూడలేకపోయాం

'నా గడవ లోని విశేషాలు మా డిఎల్ఎస్ రాజు అన్నయ్య అప్పడప్పుడు చెబుతుండేవారు మళ్ళీ రెండేళ్ళ కన్నాక 1973లో వరంగల్ పి జి పెంటర్లో చదువుకోవడానికి వెళ్ళాల్సి వచ్చింది నక్కలగుట్ట, పెట్రోల్ బంక్, హనుమకొండ బోకప్రా, కోహిమార్ హోటల్ అన్న స్థలంపై పాఠ్యాలయి ఆ రోజుల్లోనే వాళ్ళింటికి వెళ్ళి కాళోజీ సోదరుల్ని చూశాను నారాయణరావుగారి అమ్మగారు కాళోజీ రామేశ్వరరావుగారు తిరుచూట్లో మంచి పేరున్న కవి 'షాన్ పేరుతో రాసేవారు అంతపేరున్న వాళ్ళు ఇంత సామాన్యంగా జీవిస్తున్నారేమని అశ్రుర్యపోయాను కాళోజీగారు కవిత్యం లోంచి బయటపడి కార్యక్రమా సతుం దిగిందడం వామపక్ష సిద్ధాంతాలు జర్గించుకుని మానవ హక్కుల పరిరక్షణ కోసం తిరుగుతూ ఉండడం వక్రికల ద్వారా తెలుసుకుంటూనే ఉన్నాను నా చదువు, పరిశోధన, ఉద్యోగాగ్రేవణల వల్లరాల్లో పడి నేను కాళోజీగారిని ఓ ఐదేళ్ళపాటు కలుసుకోలేకపోయాను

1980 ప్రాంతంలో ఓ రోజు మల్లాన్ బజార్

శ్రీకృష్ణదేవరాయ భాషా నిలయంలో పెద్ద సమావేశం ఏర్పాటుయ్యింది వేదిక నుండి దాశరథి మాట్లాడుతున్నారని వెనక తుట్టిల్లో కుర్రకారు అయిపై ఎదుర్కొన్నవారు నినమోల్లో చెక్కిపోతుంటే రాయడం కాంగ్రెస్ నాయకులపై కవితలు రాయడం, అప్పిన కవి కావడం, వగైరా గిట్టనివాళ్ళు! కాళోజీ చిన్నాడు కాబోలు నారినీ బయటికి పిలిచి, గద్దడ స్వరంతో మందలించారు "ఓరేయో! దాశరథిని ఏమీ అనకండా ఆ రోజుల్లో దాశరథి ఎంతటి వాడంటే తలయకుంటే ప్రజలు ఈ సుల్తన్ బజార్ లో నగం ఆయనకు రానిచ్చేవారు ఇప్పుడు చూడండి మందుల మీద బతుకుతున్నాడు మందులకి వెలకు వెయ్యి రూపాయలు కానా! ఎవరోవ్వరు?" అంటూ చాలా సేపు చెప్పడం నేను విన్నాను తనకన్నా దాశరథి చాలా చిన్నవారు అయినా తూడా ఆయన గొప్పతనాన్ని మనస్ఫూర్తిగా మెచ్చుకోవడం కాళోజీగారి మానసిక పరివర్తకం, బొమ్మలానికి నిదర్శనం అది ఏ కొద్ది మందిలో మాత్రమే ఉంటుంది

పొట్లపల్లి రామారావుగారితో నాకు పరిచయం, చనువు పెరిగాక తరచూ మా మాటల్లో కాళోజీ సోదరుల ప్రసక్తి ఉంటూనే ఉండేది ఒకానొకప్పుడు ఎప్పో హన్మకొండలో కాళోజీ గారింటి పొట్లపల్లిగారు అద్దెకువార్తలకు అందుపల్ల నారి గురించి అనేక విషయాలు చెబుతుండేవారు తమనా ఏమిటంటే ఒక సంవత్సరం క్రితం పెప్టైంబర్ 2001లో నేనూ కాళోజీగారు శ్రీకృష్ణదేవరాయ భాషా నిలయంలో మళ్ళీ కలుసుకున్నాం అప్పుడు పొట్లపల్లిగారు లేరు ఎందుకంటే అది ఆయన సంతాన సభే సభలో బిఎస్ శాస్త్రి, సి రామరాజు సి పి కృష్ణారావు వంటి చాలా మంది ప్రముఖులున్నారు మిత్రుడు తెలంగాణా ప్రభాకర్ చలవపల్లె ఆ సభలో మేం కాళోజీగారిని కలుసుకోగలిగామని సన్నిహితంగా మాట్లాడుకోగలిగాం సభలో నేను పొట్లపల్లిగారి గురించి చెప్పిన అనేక విషయాలలో ఆయన

ఏకీకరణం ద్వారా పొట్టుపల్లి గారికి దాటి హైదరాబాద్ కోర్ట్ వారి రాజకీయాలపై వెంకట్రామయ్యగారికి మధ్య జరిగిన సంభాషణ నేనొక పత్రికలో సమీక్ష చేశాను అది సభలో వినిపించాను కాళోజీ గారితో సంతోషించి చివ్వి పిల్లగిరి దాని జలాల్ కు తీసుకువచ్చాడు వెంటనే తీయించి ఇద్దరూ మిథుడు ప్రభాకర్ భట్టితో గౌరవంతో కాళోజీగారి సంగ్రహణకు ఎంతో సమయం తీసుకువచ్చడం వాడు తెలుసు అతని అందడంబుండడంపల్లనే కాళోజీగారు అనేక మందిని కలిపేవారు అనేక భార్యలమాలకు హాజరయ్యే వారు కాళోజీ కవిగా ప్రసిద్ధులయ్యా, కథలు కూడా రాశారు

ఈ సందర్భంలో కాళోజీగారి ఒక కథ గురించి నాలుగు మాటలు చెప్పాలనుకుంటున్నాను కాళోజీ మానవహక్కుల సరికక్షకుడిగా మారడానికి టీజాలు 1940 దశకంలోనే పట్టాయి ఆ విషయం అమాయకమాల వారు ఏప్రిల్ 1943లో ప్రచురించిన కాళోజీ కథల్లో ముఖ్యంగా తెలియక ప్రేమ తెలిసిన ద్వేషము అనే కథలో చాలా స్పష్టంగా గమనించొచ్చు తెలివరంగా కూడా మంచి పరిణతి సాధించిన కథ అది కథలోని ఇతివృత్తం ఈ విధంగా ఉంది యమధతులు తమ పితాల్లోని జీవాల్ని స్వేచ్ఛగా వైతరిణి తీరాన పదిరి గంధర్వుల గానం వినడానికి వెళ్తారు అసహ్యంగా అనిపించిన స్వేచ్ఛపల్ల జీవాల రెండు పుష్పాపూర్ణంగా కలుసుకుంటాయి ఆ రెండూ తెలుగువారి అత్తలే వేవాలయ ప్రవేశం గురించి అప్పుకుంటున్న సందర్భం జరిగిన కోట్లకులలో వాళ్ళిద్దరూ ప్రాణాలు కోల్పోయిన వారే! మనకు ముందు ఈ విషయాలేనే తెలియవు రచయిత ఎంతో చమత్కారంగా సంభాషణలని సడిపేస్తారు ఆ ఇరువురిలో ఒకడు సవర్ణుడు, మరొకడు అస్పృశ్యుడు వాళ్ళు తెలియక ముందు ప్రేమలు ఒకటేమిటనూ, తెలుసుకున్నాక

ద్వేషించుకుంటారు జాట్లు పట్టుకుని సేవంగా కొట్టుకుంటారు ఈ విషయాన్ని రచయిత ఎంతో వ్యంగ్యంగా చిత్రించారు చివరకు యమధర్మరాజు వారిరువురికి తగిన శిక్షలు విధించడంతో కథ ముగుస్తుంది రచయితగా కాళోజీ వ్యంగ్య చైతన్యం చదివి అనందించాల్సిందే!

ఈ దశాబ్దంలో దళిత స్వహ ఉద్యమంగా ఉరకలు వేల్చింది దీనికి కాళోజీ అరెస్ట్ విళ్ళు త్రితమే పాటులు తవ్వారని చెప్పడానికి ఈ చిన్న కథని ఉదాహరణగా చూచిస్తున్నాను పాపం, పుణ్యం వరకం స్వర్గం వంటి హిందూ మత సంప్రదాయాల ప్రభావమే కథ సడిపేస్తూ జనలో ఇంతగా చైతన్యం లేని ఆ రోజుల్లో చైతన్యంగా అస్పృశ్యుల పక్షాన నిలబడడం కాళోజీ గొప్పతనం అయిన ప్రముఖంగా కవి భార్యకర్త ప్రభుత్వంవారిద్విన పద్మవిభూషణ్ స్వీకరించినా అయిన ప్రజల మనిషిగానే మిగిలారు ప్రభుత్వాన్ని ఎదిరినవ్వు తిరుగుబాటుదారునిగానే వ్యవహరించారు పైదాంతిక విధేయత తలెత్తినప్పుడు అయిన సభ్యులైన కూడా తెళ్ళ చేయలేదు అతిసంస్కృత మననమృదు కవిగా అరిపిరళయంకరమృదు తీవ్రమైన వ్యంగ్యాస్త్రాలు విసిరివారు మనిషిగా మెత్తబడి కష్టాల్ని పెట్టేవారు సమకాలీన సాహితీకంకంలో చాలా మంది కవులుగా పేరు తెచ్చుకున్నారు కాని వారిలో చాలా మంది మనుషులుగా మిగిలారు కాళోజీగారి విషయం వేరు ఏడు దశాబ్దం నుండి సాహితీ యాత్రలో అయిన ఎల్లవిధూ మనిషిగానే స్పందించారు ఇది చాలా విశిష్టమైన లక్షణం! జీవితంలోమా కవిత్వంలోమా ఎవరూ సాధించని సరళత్వాన్ని అయిన సాధించారు

అయినకీనే జోహన్న

కాళోజీలు మళ్ళీ మళ్ళీ ఒక పట్టాన పుట్టరు

- సి ధర్మరావు

అన్నదైన వాళ్ళని మొదటిసారిగా ఎప్పుడు ఎట్లా కలిశామో గుర్తు తెచ్చుకోవడం మనకు ఎంతవ్వమో, అంత ఇష్టం కూడా దీన్నే 'రావికాస్త్ర తనదైన బాణేలో' మనస్సుకు హత్తుకునేట్లు చెప్పారు మా అమ్మనీ నాన్ననీ మొదటిసారిగా ఎప్పుడు చూశానో గుర్తు తెచ్చులేను గదా' అని

కానీ కాళోజీని ఎక్కడో ఏ మీటింగులోనో మొదటిసారి చూడటం కాదు మమారు పాతికేళ్ల కింద హన్మకొండలో నేడుగా వారింటికి వెళ్లాం నేనూ, కాళీ మరో మైత్రుడూ ఈ కాళీ అన్నవాడొక విలక్షణ వ్యక్తి ఎక్కడ ఇంత సిసలైన పొండికల్లో, ఒకంత అచ్చమైన కవిత్వం కంటబడ్డా, అక్కడ బాలివాడు దారిలో చెప్పాడు మనం వెళ్తున్నది పెద్ద కాళోజీ కోసం, అయిన ఉర్బా పారసికాల్లో ఉద్బంధమై కవి పండితుడూ అని పరో నేను చిన్న కాళోజీ కూడా దొరికితే మా బాగో అనుకుంటూ వెళ్లాం తలుపుతీసింది పెద్దాయన అయిన మమ్మల్ని ఎగాదిగా చూశారు పరిచయమైన మొహాలు కానీ మావారు ఎటో సాయాడు, ఎప్పుటి కొస్తాడో అని సన్నగా సడగాలు లోపలికి రండి, కూచోండి అన్నారు మేం వచ్చింది మీ కోసమే అన్నాడు కాళీ అయిన సంబరపెద్దళ్ళ కమపించారు సరే అన్నన ఏ మూడు గంటలూ ప్రణయ పాదాచారంలో హాటే సాగడ జలాల్లో మునకలు చేశాం

చివల్లో వచ్చాడు చిన్న కాళోజీ వివి ఉన్నామగదా నాకు తగిన ఉత్సుకత వాళ్ళ వా కోసం వచ్చారోయ్ అని మేలమాదారు పెద్దాయన సలబే, నీనియారిటీ పాటించాలి గదా అన్నాడు చిన్నాయన అందరం నవ్వుకున్నాం మరో ఆరగంట కూర్చుని పెలపు తీసుకున్నాం

ఇక కాళోజీని దగ్గరగా అవేకపార్లు కలిసింది చిక్కడవల్లిలో ఏ అర్ కృష్ణ ఇంట్లో పొయంత్రయ్య నరికి అక్కడ కవి, గాయక్, నట విదూషకులెవరిలో వచ్చి చేరేవారు అదర్బాదుకి కృష్ణరాయబాగ్ అని ఒక సార్వక నామముండేది రాత్రి వది గంటల వరకు వచ్చిపోయేవారు తోకులూ దర్బలూ - పెద్ద కలహాలూ కాళోజీ ఊళ్ళ కొస్త కృష్ణుని చూడకుండా పోదు అయిన దర్బాదుకు వస్తున్న సంగతి కృష్ణ నలుగురికీ బంటూ వేసేవారు ఇక దర్బాదులో పచ్చటి బిక్కుపల్లడి శరీరంలో కాళోజీమెరసేకల్లా వెలిగే నవ్వులూ మాకు పెద్ద ఆకర్షణ

అక్కడే నేను మొదటిసారి 'ధర్మన్నా అన్న పిలుపువిన్నది కాళోజీ నుండి అక్కడ చేరే సామా సిద్ధమై చేరా, కృష్ణకాస్త్ర ఇల్లావదులు అప్పటి నుండి అలాగే పిలుస్తూనన్ను

కృష్ణ కాళోజీలు ఎంతగా అతుక్కుపోతారో అప్పాయతంటే ఏమిటో మేము ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం నిజానికి అట్లా కాకపోతేనే అక్కర్లేం ఇద్దరూ ఒక గూటి పళ్లులు ఎచ్చుడూ ఏళ్ల యట్లు ఇనం, వాళ్ళ కష్ట సుఖాలు ఏళ్ల సొంతం కాళోజీపక్కలోనే, కృష్ణ కూడా తన వాళ్ళని బి ఏరా అని పిలిచేవాడు, పలకరించేవాడు ఒకసారి విశాఖ నుండి వచ్చిన చెట్టుంత కి వి గోపాలస్వామిని పట్టుకుని 'ఏరా గోపాల, కాదటావా?' అన్నాడం మేం అవాక్యయాం వెంటనే అందరం తెప్పర్ని కడుపిలా నవ్వుకున్నాం

ఇప్పుడు బాగా ప్రచారంలో కొచ్చిన కాళోజీబోధ అక్కడే నేను ఆయన ముఖతః విన్నది అన్ని రంగాల్లోలాగో, ప్రతికారవయితల్లో కూడా 'కా' కి ఎక్కువైంది సర్కారు విడిచే వినోద కోసం బాగా ఎగబడుతున్నాడు చిన్న కాళోజీ చెప్పిన తీరు అన్నలో మరువలేం "వెనక భాసా, సురపరం వాళ్ళ రోజుల్లో

జన్మతీస్థలు ప్రజల తరపున వాదగాళ్ళగా పుండేవారు ఇప్పటి వాళ్ళ సర్కారోళ్ళకే పెట్టేదాళ్ళ అయ్యారు! కాస్త గంటలగింది చిటిపికా 'కొందరైతే చావేదాళ్ళి కూడా!

అన్నట్లు మొన్న కృష్ణ 76వ జయంతినాడే నవంబరు 13న కాళోజీ కాలం చేసింది ఆ అశ్రీయుల సభలో వీరిద్దరి అనుబంధం గురించి పోలికల గురించి వేమ గుర్తు చెయ్యగా డాక్టర్ ఎ నారె తమ ప్రసంగంలో వివరించారు

అప్పట్లో ఒకసారి సుల్తాన్ జబారు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ అంధ భాషానిలయంలో ఏదో సమావేశం జరిగింది కాళోజీ వచ్చి మాట్లాడారు తన పని ముగించుకుని మధ్యలో వెళ్ళిపోయేరకం కాదాయన ఆయనతోపాటి దీపరదాకా వేస్తూ పున్నామ ఎందుకో ఆ రోజు సభ అలస్యమై, రాత్రి వదిలడాకా పొగింది మోములుగా ఎప్పుడూ ఆయన వెంట ఒకరో ఇద్దరో అంతరంగికులు పుంటానే పుంటారు మలకేపేట ప్రభుత్వ కాలనీలో మా పిరుగులో పుండే రావంపేంద్రరావు ఆయనకేదో బంధువు అరాత్రయితే కాళోజీతో ఆయనాడేడు, మరివ్వరూ లేరు సభ అయిపోయి బయటికివచ్చి అందరి పిడ్డోలు అయ్యాక కాళోజీ, మీ రిప్పుడెక్కడికి వెళ్ళాలి అనడిగాను, అక్కడికి వెంపటంలో పాయంచేద్దామని

'నేనెక్కడికి పోతా, నీతోనే పుంటా' అన్నాడు

సంబ్రమంతో నాకు కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి అలవోకగా ఆయన అన్నమాటకీ, కనవరిచిన అప్పాయకకీ కానిలోనలదుడుకు అప్పటికే నేను కళ్ళమీనుచునీ మా పెద్ద పిల్ల పెళ్ళయి వెళ్ళిపోయింది దిన్నమ్మాయి ఏదో ఇంత ఉడతేనీ వా వరకు బల్లమీద పెట్టి ఆపాటికి సిద్ధపొయిఉంటుంది ఆ పిల్ల అప్పలా పడుకుని పుంటారు దారిలో వందూ ఫలమూ దొరకే సమయం కావడే సరే రిజ్లాలో ఇద్దరం ఇంటికి పోయాం భయపడ్డట్లే ఒకరికి సరిపడ అన్నమూ, కూడా వచ్చుట్లా ఇంత మళ్ళీగా పున్నాయి పిల్లల్ని లేపి పంటచేయించడానికి ఆయన ససేమిరా ఒప్పకోలేదు నాకు వంట పినమాలు రావు ఇద్దరం అడ్డావుంటిని

లేదాం ఒకమడత మంచం మీద ఆయనకు పక్క బేసికరుగ ఒక బైరాగి నెన్నరు హాయిగా నిద్రపోయారు

పంపేముందు సైదాబాదులో ఒక మిత్రుడున్నాడు అక్కడికి పొద్దున్న పోతా అబ్బాదు మా పిల్లగాడి బండ పుంది నిన్నక్కడ దింపుతాడు చెప్పకుండా నన్ను లేవకుండా పొవన్న అని మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పి ఒక యోగిలా ఊకొట్టాడు పొద్దున్న చెప్పి పెట్టకుండా వెళ్ళిపోయాడు తనితానికి నాకా మాత్రం అద్దన్నం చాలప్పట్లుగా!

ఎందుకు మనకి కాళోజీస్మరణ? ఇంత మంచిమ ఇట్లా ఎదతెగ కుండా ఆయన ముచ్చట్లు అడుకుంటున్నాం ఇంకా ఇంకా అడుకోవోతున్నాం? ఎందుకంటే

పుటకతనది చావు తనది

బతుకంతా మనది!

గనుక అయిన్ని ప్రణామ కాళోజీ అనటం బాగా వాడుకైంది తాను కవి కావాలని బయలుదేరాడా? చలామణి కోసం ఏడాదికో పుస్తకంవేతాడా? అందుకే మన కిమ్మలూ సాహిత్యావళిష్టలెవ్వరూ అయిన్ని కవి అనరు గురజాడని ఒప్పుకున్నారా, వేమన్నని మన్నించారా? చిల్ల అలంకార శాస్త్రానికి అందని ఎత్తు వాళ్ళది కాళోజీది చొత్తిగా వేమన్న బాణే జనహితం కోరి జలగా ఉలికొచ్చిన అతుకవిక వారిది జనం వాలుకల మీద నర్తించే కవిక అందుకే వారు ప్రవక్ష కవులు కవి ప్రవక్షలు - ఒకరు మధ్యయుగానికి, మరికరు ఆధునిక యుగానికి

అసలాయెన్ని ప స్థాయి కవిగా పద్దం పూనుకున్నా ఒక పక్క మనసునీకుదానే పుంటుంది కాళోజీ కుందిన్నన్నామని ఆయన కలగనే, కోరి లోకంలో 'అధికారం' అన్న దినుసు పుండదు ఎవరీ మీద, ఎందుకు అధికారం? ఎవడు, ఎందుకు ఎక్కన్న? ఎవడు, ఎందుకు తక్కువ? అధికార కారణంగా ఎక్కడ ఇంత అన్యాయం కంటపెద్దా క్షణం అగకుండా, క్షణం అవకుండా క్షణం ధిక్కారం, తిరుగుబాటు ఈ అగ్రహమాలాలు అంతరంగ

కరంణలో, మానవాళి ప్రేమలో వున్నాయి అంతిమంగా చేరదలచిన గమ్యం శాంతి సుఖాలు ఆ దారిలో చలించేదారాలు ఆయన హస్తం వ్యంగ్యం, చతురతలు, అట్లా ముప్పేటగా అల్లుకుపోయిన సంపూర్ణమూర్తిమత్వం కాళోజీ

విశ్వ మానవ బావానికి ప్రాంతీయాధిమానానికి ఆవగంజంత వైరుధ్యంలేదని నిరూపించింది కాళోజీ జీవనం తండ్రి మరారా, తల్లి కన్నుటిగ ఏమిటి ఆయన శ్వాస తెలంగాణా తెలుగు భాష ఏమిటి? ఎవరైనా అయినవాడిని, పొరుగువాడిని సైమించకుండా లోకాన్ని నెత్తిన పెట్టుకోగలడా? అవి వట్టి గప్పాలు మహాత్ముడు దేశం మొత్తాన్నే తన కావ్య క్షేత్రం చేసుకుంటే, మన యోగి తెలంగాణాన్ని దట్టంగా కమ్ముకున్నాడు తెలంగాణాపు సంస్కారానికి జెండా అయినదిదాడు అజాదాత్యం ఎంత గాఢమంటే ఆయన జీవనమే అతకమ్మ నిందగ అతకమ్మ పందగి కాళోజీ |

మనిషి విమోచనం ఆయన ఏకైక ఎజెండా, నైస్యం నుండి, దౌర్జన్యం నుండి భయం నుండి బాధ నుండి మనిషి విమోచనం అవాడు వైజాంను ఎదురించినా, తెల్లవాడిని ధిక్కరించినా, ఈనాడు నల్లదోరలపై హుంకరించినా తీవ్రవాదులను మందలించినా, ఆన విమోచనం ఆయన ద్యేయం తెలంగాణా రాష్ట్ర పాఠనే కాళోజీ అత్యుక్తు శాంతి జనటం అత్యుక్తే, అర్థ పత్యమై అవుతుంది రేపు తెలంగాణా దోరలాన్ని అదే ప్రజా పీడనసాగిస్తే బతికున్న కాళోజీ అయితే మౌనం పాటిస్తా గళం మళ్ళీ సారించడా? పట్టమాట

కాళోజీలు మళ్ళీ మళ్ళీ ఒక పట్టిన పుట్టురు పరిణామ ప్రకృతి చాలా చాలా సమయం తీసుకుంటుంది అయితే తెలంగాణాకు ఆయన కారణమన్నట్టే, అంధ దేశానికి, లోకానికే స్పృహక జన్మడు

కాళన్నకు నివాళి

డా॥ సి॥ నెలయలరెడ్డి

1950లో హైదరాబాద్ నగరంలో నేను ఇంటర్మీడియట్ విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు ఇద్దరు తెలంగాణా తెలుగుస్థులను సంపాదించుకున్నాను ఒకరు కాళోజీ, రెండవవారు దాకరధి అప్పలులేని నేను అప్పటి నుండి కాళోజీని 'కాళన్న' అని సంబోధించాను దాకరధిని అగ్రజాడుగా సంభావించాను

సామాన్యంగా కన్నడనగానే కాళోజీ గుర్తొస్తాడు అయితే కాళన్న కన్నీరు సంకల్పాన్ని నీరు గారించేదికాదు దుర్బలవర్ణకు వ్యతిరేకంగా ఆగ్రహాన్ని ప్రజల్లోనించేసేది "నా గొడవ"లో ఉన్నది కాళన్న సొంతగొడవ కాదు "అవనిలో జరిగింది అవశతవకలపైన" అతడెత్తిన విజాయితి పతగ

కాళన్న హాస్తికంగా గాంధీయవాది కానీ నమ్ముకున్న ప్రజాస్వామ్యం తన గుండెలో కుమ్మినప్పుడు విప్లవవాదుల వీరకంఠాలతో క్రుతీకరిస్తాడు ఉద్యమ శక్తులకు ఒక ఉత్తేజమూర్తిగా రూపొందాడు

వాలుతున్న వయసును వినిరిపారేచి నిత్యం నిటారుగా పొడుచుకొచ్చిన బాలబ్రాహ్మడు ఈ కాలకు

కాలగమనం అనివార్యం ఏం చేస్తా? కాళ్ళ ఇకలేదు మన గేయనేమన్న మరలాడు కానీ కాళ్ళ కన్నీటి సెగలున్నాయి కవితల రూపంలో అవి జల్లె వైకన్యకోకాలను నిరంతరం ఉద్దీపించేస్తాయి

కాళన్నా అందుకో ఈ కమ్ముడు అందిస్తున్న కన్నీటి నివాళి

కాల్వోక్కుని కాళోజీ

నగ్నకుంద

నవంబరు 13 మధ్యాహ్నం 3, కార్యక్రమంలో పాల్గొనడానికి చెన్నయలో వున్నాను రిమోట్లో స్వతంత్రంగానే టి.వి. తెరమీద హఠాత్తుగా విస్తృతమంలా ప్రసారమైన వార్త మన కాళోజీ భౌతికంగా మనసు మీద వెలిసిపోయారనే వార్త ఆయన వయసుతో తెలుసు ఆయన అస్వస్థత గురించి తెలుసు అనుచుత్రిలో వున్నారని తెలుసు త్వరలోనే యింటికి వస్తారని అనుకుంటుండగా, ఆయన మరోలా అనుకుని యీ తీవ్రతం తలుపులు బార్లా తీసుకుని వెలిసిపోయారనేది మాత్రం నమ్మలేని నిజం నమ్మడానికి యిస్తుం లేని నిజం దారాపెట్టి చుట్టే ఆవరించిన శూన్యం లోపల శూన్యం, పునీతమిందైన మహాశూన్యం అనుభవించాను బహుశా యిది నా ఒక్కడి అనుభవమే కాదు కాళోజీని తెలిసిన తెలుగువాతి అనుభవం

సూర్యుడు ఒక్కడే, ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్కడుగా భావించినట్లు కాళోజీ కూడా ఒక్కడే ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్కనిగా, కాలంతో సమానంగా వరుసగా, కార్యకీలిగా గమిస్తూ అనేక ఉద్యమాలలో మునుకొన్న, తన మాటతో, చేతతో కవితతో కరుకుగా కనకరంగా అందరి హృదయాలలో గాఢంగా చోటుచేసుకున్నవాడు మానవత్వాన్ని విందా నింపుతున్నవాడు మానవ విలువల్ని పర్యటా వెదజల్లినవాడు

ఆయన చేసిన ప్రయాణం సుదీర్ఘమైంది ఎక్కడా ఆగిపోలేదు అలసిపోలేదు మాసిపోలేదు మడం తిప్పలేదు నాటి నైజాం నిరంకుశ రాజరికం దురాగతాల నుండి, నేటి హై హైటెక్ స్టా పాయిజన్ అధిపత్య అన్యాయాల వరకు చేసికీ కాల్వోక్కునివాడు ప్రతిల్ని బాసినలుగా మార్చి కాలికింద తొక్కినట్టిన రాజరిక,

భూస్వామ్య వ్యవస్థల్ని వాటి విలువలనే సరికొత్త రూపంలో కొనసాగిస్తూ పౌరహక్కుల్ని కాలరాచే సర్కార్ సంస్కృతికి ప్రభుత్వ సంస్కృతికి కాల్వోక్కునివాడు అంతేకాదు యీ అమానవీయ విలువలకి కాల్వోక్కువద్దవి, ఎదురించమని బ్రచోదించినవాడు విపక్షమే ఎండగట్టినవాడు ప్రజాస్వామ్యానికి ప్రకాంతికి, స్వేచ్ఛకి నమ్రత్కానికి సహృదయతకి సామాజిక న్యాయానికి తప్ప చేసికీ కాల్వోక్కువద్దవి కోరినవాడు శాసించినవాడు త్యాగించినవాడు కాళోజీ సామాన్యుల కోసం అసామాన్యంగా నిలబడినవాడు కాళోజీ అందునే ఆతనంటే ఆంత గౌరవం ప్రేమ అభిమానం

అతని పూచల్లో పూచోలు లేవు వ్యామోహాలు లేవు అతని మూల మీద ముసుగులు లేవు ఎలుకుల మధ్య పరదాలు లేవు నడకలో నడకలో తారట్లాడే సిద్ధాంతే శ్రీనిధిదేవు చేతల్లో రాతల్లో పడవులై, పురస్కారాలపై మెట్టిక్కుడానికై నేడు వదుగురు చేసే చిత్ర విచిత్ర విన్యాసాలు లేవు ఆత్మగౌరవాన్ని తాకట్టు పెట్టుకునే లక్షణాలు లేవు అతని విజ్ఞాపితీకి వెలలేదు అట్టుడుగు జనం కోసం వారికి చెందవలసిన న్యాయం కోసం తుడికంటా నిలకడగా నిలిచినవాడు నూటిగా మాట్లాడినవాడు అతనిది ఆత్మమాలపై గురిపెట్టిన ధిక్కారస్వరం అధిష్టపతా రథవతో యీ విలోమ విలువల లోకంలో అనులోమక్షమం కోసం అవిశ్రాంతంగా సమరం సాగించినవాడు మన కాళోజీ

ఒక్కసారిగా కళ్ళముందు గతం నిలబడింది

కాళోజీతో నా సాన్నిహత్యం నాలుగు దశాబ్దాలపై మాటే చిన్నప్పట్టుంది నాకు వ్యక్తికలు చదివే అలవాటుంది ఆట్లా కాళోజీ పేరుతో పరిచయముంది

1966 నవంబరు ఒకటిన, భాషాప్రాతిపదికపై విశాలాంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం ఏర్పడింది ఆదేశాల 2వ తేదీన నేను బందరు నుండి హైదరాబాద్‌కు వచ్చాను, తెలుగు అప్పగముల ఏకీకరణ సంఘటనలో ఉధృతిపడి కాంటులు గడునింపడానికి, ఢిల్లీకి వచ్చి ఉద్యోగంలో చేరమని నిలుపు అప్పటికే నాకు వచ్చి వుంది తెలుగువారి

తలయొక పులకరింతలో చూసి పొదామని హైదరాబాద్‌కు వచ్చాను నా భయంతుం లేకుండానే, దిల్రంగా నవంబరు నెలలోనే, 28వ తేదీన కాననపల్లెలో తాత్కాలిక వృత్తిగా నియమించబడ్డాను తర్వాత వర్తికి వర్తికి కమిషన్ వారు ప్రకటన ద్వారా నిర్వహించిన ప్రక్రియ పరిశీలన ఎంపిక చేసి నన్ను కాళోటి ప్రాంతానికి పై కాననపల్లెలో వెళ్ళాటిమే రిపోర్టుగా నియమించడం జరిగింది దీనికి, పట్టికా విలేజ్‌లో ఉద్యోగానికి సంబంధం లేదు ఆ విధంగా తెలుగు ప్రభుత్వం, తెలుగు రాజధానిలో స్థిరమైనాను

1958లో కానన మండలి (లిజిస్లేటివ్ కొన్సిల్) ఏర్పడింది అటు కాననపల్లెకు స్పీకర్‌గా అయ్యిచేవర కాళోటిరూపు గారు పున్నాడు ఇటు కాననమండలికి చైర్మన్‌గా మడపాటి హనుమంతరావు గారు పున్నాడు ఇద్దరూ స్వాతంత్ర్య సమరయోధులే అదే సంవత్సరం ఉపాధ్యాయుల నియోజకవర్గం నుండి కాళోటి ఎన్నికై ఎం ఎల్ ఏసి అయినాడు? 1960 వరకూ కానసాగారు ఆవాటి, రాష్ట్రంలోని ప్రారంభ సంవత్సరాలు మేరుపులలో నిండిన సభల సన్నివేశాల సమావేశాలు చూసి తీరవలె

ఆ ఆదర్శం నాకు కలిగింది బయట నుండి చూడకు కాదు, అంతర్భాగంగా పులికి పీక్షిందే ఆవేశం కలగకు మామూలు విషయం కాదు

కాననపల్లె కాననమండలి నమానేకాలు జరుగుతున్నప్పుడు వెళ్ళాటిమే రిపోర్టు పాత్రై, నభల కార్యక్రమంలో భాగంగా నభులకు ఉపన్యాసాలు

యథాతథంగా కనగ చేస్తారు అంతకుముందు పత్రికల ద్వారా కాళోటి గురించి వివిధ పుస్తాన కాననమండలి ప్రాంగణంలో సన్నిహితం కావడం జరిగింది ఆయన పునన్యాసాలు విసడం, యువాతదంగా రికార్డు చెయ్యడం జరిగింది అప్పుడు నా వయసు 19 సంవత్సరాలు వయసులో మా మధ్య చాలా తేడా వుంది మేం కలిసిన్నప్పుడు అది ఎన్నడూ అడ్డూరలేదు దానికి ఆయనే కారణం ఆయనలోని సచ్చాయు సాదర దృక్పథమే యిందుకు కారణం

ఆయన స్వేల, కాల, ప్రాంతీయ విభేదాలేకుండా విశ్వం వర్తమానంలో కింది వ్యక్తి ఆయన కళ్ళవెనక కన్నీటి జలపాతాలువాయి దురాగతాలపై కన్నీటి కొండవజ్వాలలువుయ అన్నింటి తవలోనే యిముడుకుకుని 'నాగదవ' గా చెప్పకున్నాడు ఎన్నిసార్లు, ఎంతగా చెప్పినా అది 'ఆలసి గొడవ' కాదు 'లోకం గొడవ' ని అందరికీ తెలుసు అదే ఆయన సన్నిధినిన సరికొత్త కవితా సమయం

కొన్నేళ్ళ తర్వాత, ఉద్యోగక్రమంలో నేను జాయింట్ సెక్రటరీ అయ్యాను అప్పటికే కొంతకాలం శ్రీతం ప్రభుత్వం వారు మాత్రం కాననపల్లెలకు పెన్నె వర్తకి ప్రవేశపెట్టారు నా విధుల్లో భాగంగా, మాత్రం సభ్యుల్లోగా కాళోటికి నా సంతకంతో పెన్నె చిక్కులు పంటివాదని

అయిన పువ్వుది రెండేళ్లే కావడం వల్ల సంపేది పెద్దమొత్తమేమీ కాదు అయినా ఆ మాత్రమైనా నా సంతకంతో వెంట వెంటనే వంపుతున్నందుకు సంతోషించేవాణ్ణి కాళోజీ వేనూ ఎప్పుడో కలుసుకున్నా మా శుకలప్రశ్నల్లో భాగంగా ఆతిగేవాన్ని పెన్షన్ చెక్ సత్తమంగా అందుతున్నదా? అని అందుతున్నది నగ్నమునీ అనే వాదాయన సవ్యతూ

1957 నవంబరు నెలలో నా మొదటి కవిత గోరాశాస్త్రి గారి సంపాదకత్వాన వెలువడిన తెలుగు స్వతంత్ర వారపత్రికలో అచ్చయింది తర్వాత గోలకొండ పత్రిక భారతి కృష్ణపత్రిక, ఆంధ్రప్రభ మొదలైన పత్రికలలో అచ్చయ్యాయి దేవులపల్లి కృష్ణవాస్తి గారు ప్రాచ్యూసర్ గా వుండగా అకాకావాణి లో ప్రసారమయ్యాయి ఏ కవితయినా ఇది సంతోషం కలిగించేవి అయితే, అంతకంటే ముఖ్యమైన విషయం మరొకటి వుంది ఆ రోజుల్లో హైదరాబాద్ లో కవి సమ్మేళనాలు ముమ్మరంగా జరిగేవి ప్రతిష్ఠాత్మకంగా జరిగేవి పవనకవిత్వ ప్రాచుర్యం కోసం, శ్రోతకు నా ప్రయోగ పరిచయం కోసం రెండు పుద్గళాలు మనసులో పెట్టుకుని నేను యీ కవి సమ్మేళనాల్లో విరివిగా పాల్గొనేవాడిని

ఇందులోనూ రెండు విధాలైన కవి సమ్మేళనాలు జరిగేవి మొదటిది పద్యం గేయం, యివిగాక, అప్పారప్పగారి పాతకెన్నెన్న అధునిక పవనకవిత్వం ఈ ప్రక్రియలన్నింటిలోనూ రాసే కవులు పాల్గొనేవారు రెండవది, అరుదైనది ద్వితీయా కవి సమ్మేళనాలు ఇవి తెలుగు, ఉర్దూ రెండు భాషలకు చెందిన కవులు పాల్గొనే సమ్మేళనాలు అంటే, ఏ భాషకు చెందిన కవులు, ఆ భాషలో తమ కవితలు చదివి వెళ్లి పావడం కాదు ఇందులోని విశిష్టత ఏమిటంటే యీ రెండు భాషలూ, వాటి సంప్రదాయాలు, పాదాతి చరిత్రలు క్లుప్తంగా తెలిసినవారు దీనికి అద్యక్షులుగా వుంటారు తెలుగుకవి తన కవిత చదవగానే లేక వినిపించగానే, అద్యక్షులవారు అచ్చటికప్పుడు దీనిని ఉర్దూలోకి, మూలానికి అతి దగ్గరగా పుంట్టు, అనువదిస్తారు అలాగే ఉర్దూకవి తన కవిత వినిపించగానే లేక గానం చెయ్యగానే దీని వెనువెంటనే

తెలుగులోకి అనువదిస్తారు అద్యక్షులవారు ఈ విధంగా తక్షణం అనువాదం చెయ్యడం అంత సులభమైన పనికాదు ఈ పద్ధతి వల్ల కవి సమ్మేళనానికి పోజరైన వారంతా ప్రతి కవితనూ ఆస్వాదిస్తారు అంతకంటే ముఖ్యంగా రెండు భాషల కవులూ నేరుగా పరిచయమవుతారు ఏ భాషలో కవితాప్రయాణం ఏ విధంగా కొనసాగుతున్నదో అర్థం చేసుకోవడానికి అవకాశమేర్పడుతుంది దీనివల్ల అయీ భాషల మధ్య వుండే అడ్డగోత ఆ కాసేమయినా అదృశ్యమవుతుంది అద్యక్షులవారు భాషల మధ్య వంతెన వేస్తారు ప్రజలను సమీకృతం చేసే సాంస్కృతిక రాయబారి అవుతారు ఇది అతిశ్లేష వైచిత్ర్యం అటువంటి ఒక ద్వితీయా కవి సమ్మేళనంలో నేను పాల్గొన్నాను దీనికి కాళోజీ అధ్యక్షుడవ అయిన అత్యంత జయప్రదంగా నిర్వహించాడు అదిక ఉత్సాహభరితమైన కవుల పండగ, అద్యంతం అతింగనన హల కారణం కాళోజీ నిర్వహణ

ఎవరైనా ముందు రోజుల్లో నేనెంకా ప్రభుత్వ పర్యటన నుండి దీనినీ కాకముందు రోజుల్లో మేం హైదరాబాదులోని మలకోటేట కాలనీలోని ప్రభుత్వ క్వార్టర్లు ఎం ఎస్ 88 లో వుండేవాళ్లం అది మేడమిది భాగం మా పక్క క్వార్టర్లు పై భాగంలో - ఎం ఎస్ 90లో రాఫువేండ్రరావు ఇంటుంటుం వుండేది మా శుటుంటానికి సన్నిహితులు కాళోజీకి దగ్గరి లంఘవులు మా క్వార్టర్ల కిటికీలు ఎదురుబాదురుగా వుండేవి అంతకు క్రితం రోజు రాత్రి కాలోజీ వాక్లింట్ దిగింకింటే, తెల్లవారకముందే, కోకిలకముందే 'నగ్నమునీ' అని గట్టిగా ఎలుపు వినిపించేది 'ఏవరమ్మా, యింత పొచ్చున్నీ' అని లేచి చూస్తే ఎదురుగా కిటికీ దగ్గర కాళోజీ కాసేపు కిటికీల దగ్గరే వుండి సాహిత్యం రాజకీయాలు అనేకం ముచ్చట్లు చెప్పకనే వాళ్లం ముఖాలు కడుక్కున్నాక అక్కడ నో, యిక్కడ నో టీ చప్పరిస్తూ పంఖాచలు కొనసాగించేదాళ్లం అయినప్పటికీ చివరకల్లా ఆ పిలుపు వినబడకదూనే వుండేది ఇందులో ఏముంది గుర్తుపెట్టుకోవాలి అని ఎవరికైనా అనిపించవచ్చు ఇదింత ముఖ్యంగా చెప్పకోవాలి అని కూడా మరికొంత మందికి అనిపించవచ్చు అయిన పిలుపులోని

అత్యుత్తమ స్వేచ్ఛలతోని స్వచ్ఛత వనిచూసిన వారికి యివి అప్పురూపాలే

అటు అంద్రలోగాని ఇటు తెలంగాణలో గాని మొత్తం దేశంలోనే స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడిన యోధులనేకమంది పువ్వులు వారు త్యాగమూర్తులు ధన మాన ప్రాణాలను త్యజప్రాయంగా చూసినవారు తమకోసం తమ కుటుంబాల కోసం, పదవుల కోసం, పంపద కోసం భద్ర జీవనం కోసం కలలో కూడా ఆలోచించినవారు అది దేశప్రజల కోసం పరితపించిన త్యాగమయ సంస్కృతితో విలసిల్లిన కాలం ఈ మహోజ్వల కాలానికి చెందినవాడే కాళోజీ

ఒకవైపు వైజాం రాచరిక విరంతుకల్యాణికి వ్యతిరేకంగాను, స్వాతంత్ర్యం కోసం సత్యాగ్రహం వందేమాతరం, ఆర్యసాహిత్య, ప్లేట్ కాంగ్రెస్ (తెలంగాణా) ఉద్యమాలు ఒక ఎత్తు మరొక ముఖ్యమైనవి రాజాకార్ల ఉచితోత్తమ వ్యతిరేకంగా నడిపిన ఉద్యమం, ఏటిలో పాల్గొనడం ఎంత కష్టమో యివాళ తూపాకు అందవి విషయాలు ఆయన అంతటితో అగత్యేమీ తదనంతర కాలాన ఏటిని పెట్టుబడిగా పెట్టుకుని రాజకీయ పదవుల కోసం వెనంగొనలేదు పైనువ్వువారంతా తనకు దగ్గరగా తెలిసిన వారయినప్పటికీ ఎవరినీ 'యిది నాకు యిష్టించమని యాదించలేదు' పైగా పొర హత్యల కోసం రాజకీయ, సామాజిక న్యాయం కోసం, కాంక్షి కోసం కృషి చేస్తూ ప్రయాణం సాగించిన పురుషుడు మన కాళోజీ

స్వాతంత్ర్యానంతరం మొదటితరం పాలకుల వరకు ప్రభుత్వం యంత్రాంగంతో పట్టు మీద సశ్రమంగానే నడిచింది ఆ తర్వాతి తరం నుంచే పట్టులు తప్పింది అవివేతి యిసుకలో కూరుకుపోవడం ప్రారంభమైంది ఇది కూడా పట్టల మీద ప్రయాణమేనని నమ్మించడానికి అనేక సంక్షేమ జేటు సిద్ధులు ప్రవేశపెట్టారు పెడుతున్నారని సహజంగానే అవి స్వాములుగా బయటపడుతున్నాయి తమ కోసం, తమ పిల్లల, మనవల, మునిమనవల కోసం దేశసంపదను దోచెయ్యడం కోసం అధికార పదవుల్లో కుదురుకుని

ప్రభుత్వాన్ని అన్ని వ్యవస్థల్ని తమ పొంత అప్పులుగా మలుచుకోతలలో ప్రావీణ్యత సంపాదించారు పెద్దలు సాధించి అప్పగించిన స్వాతంత్ర్యాన్ని పశాంధగా పెట్టి అందమైన బేలుల్ని అతికించి అప్పుల కోసం పాళ్ళాళ్ళ దేశాల చుట్టూ తిరుగుతూ ఆత్మగౌరవాన్ని మంటగట్టి సామాన్యుడి నుండి మేధావుల వరకు అందర్నీ తరిమేసి, వలసలు పోయే స్థితి తీసుకురావడం ఒదిగింది పాలనలో దేనినైనా ప్రజలవైపు నుండి గాక అధికారం ఎన్నికలవైపు నుండి చూసే ఒక అధిపత్య 'సర్కారు సంస్కృతి' తీసుకువచ్చి

ఈ నేలలో నాటి అవిధితినిళ్ళు పోసి పెండంబురుగుతోంది అధికారంలో ప్రచారంలో యీ భూమిలో దేనినైనా సాధించవచ్చు, తిమ్మిని బమ్మిని చెయ్యవచ్చునని గోచెల్చే మంత్రం వరిస్తూ పుట్టించినదే యీ 'సర్కారు సంస్కృతి' దీనికి ప్రజలకి ఏమీ సంబంధం లేదు దీనికి దేశం పునరుద్ధరణవానికి ఏమీ సంబంధం లేదు ఇదే అక్షేపన ముందుగా మూలకాల్ని కొడుతుంది దేశ దేహంలోని సున్నితమైన భాగాల్ని ఆక్రమిస్తుంది తన ఆధీనంలో పుండుకుంటుంది సాహిత్యం నుండి మానవత్వం వరకు అన్ని రంగాల్ని చెనక్కుండా పట్టుకుని మొత్తం సమాజ జీవితాన్ని అవహించింది యీ అధిపత్య విషసంస్కృతి ప్రస్తుతం చాలా మంది యీ పథకులలో పువ్వులు ఈ ప్రజా వ్యతిరేక 'సర్కారు సంస్కృతి' కి కాళోజీ లోబడలేదు అక్కడే వుంది ఆతని బలం ఈ నల్ల ప్రభుత్వ నల్ల సంస్కృతి అతన్ని కాటుచెయ్యలేకపోయింది అక్కడే వుంది అతని విజృంభణ నిజాయితీ పొరాలపటిమ

కొందరికి ఆయన వరంగల్లువాడు మరికొందరికి తెలంగాణా ప్రాంతీయవాది నాకు మాత్రం వాడిగల తెలుగువాడు మమకల పూస మనసున్న మానవుడు

నిజయితీని కాలమేననం కాసపు దాయగలదేమోగాని ఎన్నటికీ జయించలేదు

కాళోజీకి జేతలు

అర్జునకి, అవేశానికి మారుపేరు కాళోజీ

- బి. నెగరకృష్ణం

కాళోజీ పేరుతో నాకు పరిచయం 1958లో అనుకుంటాను అభ్యుదయలో ఆంధ్ర పరిదేశ అగాధమి అనే వ్యంగ్య గేయం నన్ను అకట్టుకుంది అది సాహిత్య అకాడమీని ఉద్దేశించి రాసింది అకాడమీని దానిలోని ప్రముఖుల్ని అగేయం ఎంతో శక్తి వంతంగా హేళన చేసింది తర్వాత అచ్చుచప్పుడు పత్రికల్లో వచ్చే వాగధవ కూడా ఆయన మీద నా గౌరవాన్ని పెంచింది నాకు ఆయనలో నచ్చిన అంశం ఏమిదమైన మొహమాటం లేకుండా చెప్పదలచుకున్న విషయాన్ని కుండ బద్దలుకొట్టినట్లు చెప్పటం ఆ విషయంలో పరిచయాలు పుట్టేలా ఏమీ కూడా పరిగణనలోకి రావు కాళోజీ ఏమిరాపరికంలేని మనిషి

ఆయనని మొదటిసారి విశాఖపట్నంలో 1970లో శ్రీశ్రీ పత్రికాని సందర్భంలో చూచాననుకుంటాను ఏదో కొద్దిగా మాట్లాడినట్లు గుర్తు తర్వాత 1971లో నేను వరంగల్ అధీను చేసి మీద చెల్లాను ఆ అధీనులో ఆయన ఇల్లు ఎక్కడో ఎండ్లెర్ల చేరాను ఆ అధీనులో పని చేసి ఒకతను నన్ను ఆయన ఇంటికి తీసుకువెళ్ళాడు తమిళా ఏమిటంటే కాళోజీకి అతనికి పరిచయంలేదు అయినా అతనికి ఆయన ఇల్లు తెలుసు బహుశా వరంగల్ హన్మకొండలో ఎవర్ని అడిగిలా ఆయన ఇల్లు చూపించగలరేమో కాళోజీకి నన్ను నేను పరిచయం చేసేకున్నాను అప్పటికప్పుడు ఆయననన్ను తన కుటుంబం పట్టించుకుంటే బ్రేట్ చేయటం మొదలుపెట్టాడు అలాంటిది అక్కడే భోజనం నేను మాట్లాడు వందరలాపు ఇల్లు ఎక్కడ అని అయ్యి అడిగితే నన్ను అక్కడికి తీసికొనివెళ్ళాడు అలాగే ఇంకో మిత్రుడు రైల్వే క్యాంప్లో ఉంటే అక్కడికి తీసుకువెళ్ళాడు ఇదంతా ఎందుకు చెప్పానంటే, ఆయన మనసు ఎంత విశ్వలృప్తమో ఎంత స్పృహపాత్రమో చెప్పటానికి ఆయనలో అపారం ఎక్కువకన్పించడం ప్రధానమంత్రం ఏ ఏ కో నైనా, ఒక మామూలు మనిషిలేనైనా ఆయన ఒక రకంగా మాట్లాడే వాడు.

తర్వాత హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడు అచ్చుచప్పుడు మా ఇంటికి వచ్చేవాడు ఇంట్లో అందరిలోనూ కలిసిపోయి ఇంట్లో వ్యక్తీలా వెలిగేవాడు ఇలా కొన్ని వందలకుటుంబాలతో ఆయనకి పరిచయాలుంటాయని రాకు తెలుసు ఎప్పుడైనా కాళోజీ మా ఇంటికి రండి అంటే తీసుకోవచ్చు వస్త్ర అనేవాడు

నాకు ఆయనలో కొట్టవచ్చినట్లు కన్పించినగుణం ఆయన నిజాయితీ Hypocrisy కి ఆయన అమోదదూరం మానవ విలువలు ఆయనకి ప్రాణం మానవహక్కులు దానిద్రుం సమాజంలోని దొర్నాగ్న పరిస్థితులు పీటినీ గురించి మాట్లాడేటప్పుడు ఆయన ఎంతో అనేకపరుడయ్యేవాడు అనుకోకుండా ఆయన గొంతు గర్జనపోయేది కళ్ళుంట పిళ్ళు వర్షించేవి అన్యాయం ఏరూచంలో ఉన్నా దానికి కొరతం ఎవరైనాదాన్ని ఎండగట్టకుండా తూరానో వాడుకాదు అన్యాయమని తెలిసి కూడా నిశ్చలంగా ఉండటమంటే దానిని బలపర్చివేసేది ఆయన నమ్మకంట్లు కన్పిస్తుంది అందుకే ఆయన చరిత్రాయేవరకు కూడా, అలోగ్నం బాగులేక పోయినా సభల్లో మాట్లాడుతూ వచ్చాడు ఆయన ఉపన్యాసాల్లో Oratory ఉండదు సభలో ప్రతిఒక్కరితోనూ ప్రత్యేకంగా వాళ్ళతో మాట్లాడుతున్నట్లుగా ఒకచోట కూర్చుని కలుపు చెప్పుకున్నట్లుగా చెప్పాడు ప్రజల్లో వైతన్యం తేవటానికి ఆయన వంతు కృషి చెయ్యటానికి ఆయన ఎప్పుడూ సిద్ధంగానే ఉండేవాడు

తెలంగాణా వ్యక్తిత్వానికి అచ్చుచచ్చిన చిహ్నం కాళోజీ తెలంగాణా మనసేనన్నం కావాలని, తెలంగాణా పంపిణీకి గుర్తింపు రావాలనే, ఆయన ఎంతగానో కోరుకున్నాడు అందుకే, అధిప్రాయభేదాలకి అతీతంగా తెలంగాణా ప్రజలు అందరూ ఆయన మరణానికి సాగిరి పోయారు ఇలాంటి సరావేదంబుడు, నిజాయితీపరుడు ప్రజల్ని, ప్రేమించేవాడు, అన్యాయాన్ని విశేషంగా ఖండించేవాడు, ప్రజల బాధలు ఆయన దృష్టికి వచ్చినప్పుడు, కళ్ళుంటపిళ్ళు పెట్టేవాడు ఇలాంటి అహోరథ వ్యక్తి మనకి మట్టి ఇప్పట్లో కనిపించకపోవచ్చు

కాళోజీతో....

నిర్వహించు

అవి నేను హిందీలో విస్తృతంగా అనువాదాలు చేస్తున్న రోజులు (1980-75)

డా॥ ఖీమ్ సేన్ నిర్మల్ (వందారం ఖీమ్ సేన్ జోన్సులు)లో నాకు పరిచయం ఏర్పడింది. ఆయన హిందీలో రచయిత తెలుగునించి కొత్తగా హిందీలోకి అనువాదాలు చేసే యువకుల్ని ప్రోత్సహించేవారు. వరంగల్ లో హిందీ లెక్చరర్ నేను హైదరాబాద్ వెళ్ళినప్పుడల్లా వరంగల్ లో దిగి ఒకటి, రెండు రోజులు ఖీమ్ సేన్ గారిలో గడిపేవాళ్ళు. ఆయన ఒకసారి నన్ను నక్కలగుట్ట తీసుకెళ్ళి, కాళోజీ వారాయలరాష్ట్రగారితోనూ, వారి సోదరులు, ఉత్తర కవి రామేశ్వరరావు 'పాద' గారితోనూ పరిచయం చేశారు.

కాళోజీ సోదరులు నా ప్రయత్నాన్ని మెచ్చుకున్నారు. కాళోజీ తన 'నా గదవ' రెండు సంకలనాలు వాకివ్వారు.

ఇదీ కాళోజీలో నా తొలి పరిచయం.

కాళోజీ కవిత్వ ఒకటి హిందీలోకి తర్జుమా చేశాను అది ఆచ్చయింది. దాని ఆధారంగా వా సింధీ కవి మిత్రుడు చేసిన అనువాదం సింధీ పత్రికలో అచ్చయింది. ఆ రెండూ కాళోజీకి పంపించాను.

+++

అది తెలంగాణా ఉద్యమం చెలరేగిన రెండో రోజు. అలవాటు ప్రకారం నేను వరంగల్ వెళ్ళాను. ఖీమ్ సేన్ కాళోజీకి వెళ్ళిపోయాక, నేను నక్కలగుట్ట వెళ్ళాను. కాళస్తవ్యుని కలిశాను.

'చూడరా తమ్ముడా! కృష్ణాజిల్లానించి వచ్చిన భూస్వాములు మా రైతులనించి కారుచవకగా భూములు కొనేసి, అమ్మినవారినే ఆ భూముల్లో పాతేర్చుగా పెట్టుకొని, అయిన దానికీ కొనిదాచివే వార్ని

నానాబాతులు తిద్దారురా! ఇదేమయినా బాప్తండా! అన్నారు కాళోజీ. ఆలా చెబుతున్నప్పుడు ఆయన మొహంలో జ్ఞానం, కళ్లలో గురున తిరుగుతున్న కృష్ణ యశాను.

పాతికేళ్ల కుల్రవాళ్ళు ఏం ఒబాబు చెప్పిలో తిరిగి మౌనం వహించాను.

ఉద్యమం క్రమంగా సద్దు మణిగింది.

+++

1970 సంవత్సరం విశాఖలో పెద్ద ఎత్తున మహాసభి శ్రీ శ్రీ చిప్పిపూర్తి నభలు జరంగుతవ్వాంపి ఆహ్వానసంఘంలో నా సేరూ వేశామని రాధికాస్థిగారి నింది లేఖ.

మా 'తెలుగు సాహిత్య ప్రచార సమితి' తరపున 4 సంకలనం హిందీలో ప్రచురించి, శ్రీశ్రీకి సమర్పించాలని నిర్ణయించాం. డా॥ ఖీమ్ సేన్ నిర్మల్ 2 కవితలు, నేను 3 కవితలు అనువాదం చేసేట్లు మూలకవితలు కూడా హిందీ లిపిలో ఒకవేపున, అనువాదం రెండవేపున చేసేటట్లు అమరున్నాం. 'ముందుమాట' డా॥ నిర్మల్ రాశారు. మేటరు రూపాన్ని గూడా! (నేను రైల్వే ఉద్యోగంచేస్తూండేసే చోటు)లో, ముఖచిత్రం కిలా వీర్రాజువేసి దానిని హైదరాబాద్ లో అచ్చయింటేటుట్లు అమరున్నాం. పట్టుపూర్తి రోజుకి హిందీ అనువాదం సంపుటి "ఆగ్ ఉగల్ తా హువా" ని విశాఖ తీసుకెళ్ళాను. విషయం రాధికాస్థితో చెప్పి కార్యక్రమంలో హిందీ అనువాద పుస్తకాన్ని శ్రీశ్రీకి సమర్పించే అంశాన్ని చేర్పించాను.

అన్నీ బాగాను పువ్వాయి. పుస్తకాన్ని ఎవరికి పరిచయం చేయాలి? సమస్య ఎదురయింది. సీతా సభకి కాళస్తవ్యుడు హాజరవడం యాని మనసు తేలిక.

వదింది కాళస్త్రయ్యని ఒప్పించాను అయిన నలే నవ్వారు

వాడు (శ్రీశ్రీ) ఎన్ని సీసాలు ఖాళీచేసినప్పటి కారు తెలుగుసాహిత్యాన్ని ఏ మాగ్గం పట్టించాడన్నది ముఖ్యం అని మొదటిట్టి 'అగ్గ ఉగల్తా హంవా' పుస్తకాన్ని వచరంగా పరిచయంచేసి ఆవిష్కరించారు కాళస్త్రయ్య కర్తాక ఆ పుస్తకాన్ని శ్రీశ్రీకి నేను సమర్పించాను

♦ ♦ ♦

డా. లీమసేన్ నిర్మల్ ప్రమోదము మీద హైదరాబాదు వెళ్లారు తర్వాత యువకవి వే నరసింహారెడ్డితో నాకు పరిచయం అయింది అది స్నేహంగా మారింది చేనరెడ్డి యిల్లునా వరంగల్లో మకాం అయింది

ఒకరోజున వేనరెడ్డి సన్ను వరంగల్లో రచయితల, కవుల యిళ్లకి తీసుకెళ్లారు అదయం 8 గం లనింటి రాత్రి 12 గం ల డాకా తిరిగాము మొదట కాళోజీ సోదరుల్ని కలిశాం చినర్మ సి వి కృష్ణరావుని కలివాం మధ్యాహ్నం భోజనం చేసి విక్రాంత తీసుకుంటూండగా 18 ఏళ్ల యువకవి టంకకాల అకోక వచ్చి వెళ్ళాడు వేనరెడ్డి యింటికి అందరూ తమతమ కవితల్ని చదివి వినిపించారు విషయం నాకు బోధపడలేదు నేను

కొత్తవాణ్ణి అయినా అందరూ తమ తమ రచనలు చదివి వినిపిస్తున్నారు

వేనరెడ్డిగారూ? వేమ నారికి కొత్తవాణ్ణి అయినా అందరూ తమతమ రచనలు నాకు వినిపిస్తున్నారు ఏమిటి వికేషం! అని అడిగాను

చిరంసప్త్యలు చిందినల్తా అయిన యిచ్చిన సమాధానం

'ఇది వరంగల్లో సాహిత్యవేత్తలకు కాళోజీ సోదరులు దిద్దిన కిరవడి! బయటినింది ఏ సాహిత్యవేత్త వరంగల్లో వచ్చినా తమ యిళ్లకి వస్తే ఆ రచయితలు వెధ్ధగా తమ డాకా రచనని చదివి వినిపించాలి డాకా రచన చెయ్యకపోతే పాత రచన అయినా పర్చాలేదు!

వరంగల్లో కాళోజీ సోదరంలు పెట్టిన ఈ విలక్షణమయిన ఒకవదికి నేను పులికింది సోయాను

♦ ♦ ♦

ప్రజల గొడవ తన (వా) గొడవగా చేసుకొని కలం వ్యవసాయం చేసిన భూకవి కాళోజీ మృతి (13 11 2002) తెలుగు సాహిత్యవైకాదా, పౌరమత్సరం ఉద్యమానికి పూరించలేనిలోటు

♦ ♦ ♦ ♦

నేనెరిగిన కాళన్న

శివసేన్ నిర్మల్

కాళోజీ వాయుబలాపు గారిని కొద్దో గొప్పని వి ఉన్నా 1980 అక్టోబరులో హనుమకొండలోని అట్టి అండ్ సైన్స్ కాలేజికి హిందీ లెక్చరర్ గా వెళ్ళిన నాటి నుండి వ్యక్తిగత పరిచయం అత్యయనబంధాలు ఏర్పడ్డాయి అధ్యక్షపతాక వారి ఇంటికి (నక్కల గుట్టలో) 100 గజాల దూరంలో మాకు ఇల్లు దొరకడంలో ఇంకా అత్యయత పెరిగింది రామలక్ష్మణుల వంటి ఆ అన్నదమ్ములు సన్ను పుత్రపాత్రల్యంతో అభిమానంచడం జరిగింది కీ కే రామేశ్వరరావు గారి శ్రీమతి గారు తెల్లవారగానే 'కొడకా'

, 'కొడకా' అంటూ మా ఇంటికి రావడం వాళ్ళ ఇంట్లో వండినది తెచ్చి మాకు పెట్టడం వారి అప్రాయతను మరుసలేము ఇంట్లో వారి మాటలు ఎదురు చెప్పని అమ్మ రుక్మిణమ్మ చెప్పి

ప్రారంభంలో 1, 2 సంవత్సరాలు విద్యుద్ గోష్ఠులలో పాల్గొంటూ ఉండేవాణ్ణి తెలుగు కవులు, రచయితలు ఎవరు వరంగల్లు హనుమకొండ వచ్చినా కాళోజీ గారింట్లోనే మకాం ఆ విధంగా నాకు శ్రీశ్రీ, ఆరుద్ర, మునిమాణిక్యం నరసింహారావు, పుట్టపర్తి

వారాయణదామ్యలు, దేవరకొండ బాంకంగాదర తిలక్ మొదలైన వారితో వ్యక్తిగత పరిచయాలు పెరుక్కాయి

వారి ఇల్లు అన్నపూర్ణ మందిరమే ఎవరు ఎప్పుడు వచ్చినానో వారింటే బోజనం చేయవలసిందే అన్నదమ్ముల్నిద్దరికీ (ముఖ్యంగా రామేశ్వరరావు గారికి) కడుపునిండా లోజనం చేసిన తరువాత చెందు పెద్ద కప్పుల దీక్షాగో అలవాటుండేది

రామేశ్వరరావుగారు పుస్తకాల పురుగు మితభాష వారాయణరావు అమితభాష కరుణార్ణవ హృదయాలు పరుల కప్పు చూచి కరగని హృదయం హృదయమా? కన్నీళ్ళతో పొందని కళ్ళు కల్పా? అనే భావం వారి కవిత్యంతో కాయ వ్యక్తిత్వంలో కూడా కనిపించేది మా పిల్లలు పెద్ద పెద్ద బ్యాగులతో స్కూళ్ళకు వెళుతుంటే చూచి ఆరే సపిమాళ్ళు వెన్నెముకలు వంగిపోతాయని బాధపడేవారు ఏళ్ళకు ఉద్యోగాలు దొరక్కపోయినా మంచి వామాళ్ళు (కూలీలు) ఆవుతారని జోకో చేసేవారు వారి చేత 'రా అనిపించుకోగలగడమే నా ఆద్యస్థం

ఎంత పెద్ద కోమల స్వభావులో అంత కోపశీలి కూడా అయితే వారి కోపం కవలం చితుకుల మంటలాంటిది అదీ వ్యక్తి మీద కాదు సమాజం మీద

వైఖరి కాలంలో (కలెర నియంతృత్వంలో) వైఖరి ముమ్మరి కొనిన వారిలో దాశరథి కాళోజీయ చెప్పకోదగ్గవారు ఎవరంటేవి తుట్టుపె ఎండగట్టుపెలో కాళోజీ మరో వేమన్నయే అందుకనే అయన్న తెలంగాణా వేసున్న అంటాయి

ఆ రోజుల్లో ఆయన ఆధిక్యంలో నడిచే మిత్రమండలి ఎంతమందో కవులను రచయితలను వెన్నుదట్టి సాహిత్య శైత్యంలో ముంచుకునే వేయటం ప్రత్యాపం కలిగించింది

వారాయణరావు గారు నేను పశిళ్ళలో కవి కవులల పశిలును కనుక హాల్కి కి హాల్కి మున్ను పున్న అంటుండేవారు వారి నా గడకు లోని ఎన్నో కవితలను నేను హిందీలో అనువదించాను అది హిందీ పాఠకులకు అకట్టుకున్నాయి

సరళ స్వభావం ముక్కుకు సూటిగాపోయే లక్షణం ఇవి కాళోజీలో ప్రబుధంగా కనిపిస్తాయి ఎటువీరాతి ఎంత గొప్పవాడయినా సరే తమ అనుకున్నది నిర్బోహమాటంగా చెప్పగలిగిన దీక్షాగో కాళోజీ

ఇంటివాళ్ళు కొంచెం కాక పరుల కోసం దేశం కోసం తన జీవితాన్ని తన గళాన్ని ధారపోసిన అమరవీరుడు కాళోజీ

కాళోజీ

చల్లాని ప్రసాద్

కాళోజీ సోతే ఎంత స్పందన! ఎన్ని సథలు! ఎన్ని సమావేశాలు! ఎన్ని ఉపవాక్యాలు! ఎన్ని వ్యాసాలు! ఎన్ని కవితలు! ఎన్ని కథలు!

ఆయనకి ఎందుకంత ఆర్థులం? కాళోజీ కవో పండితుడో? రచయితో? విమర్శకుడా? ప్రజాదాయకుడా? విశ్వవ కారుడా? అంటూ ఒకరిద్దరయినా ఇటు ఉత్తరాంధ్రమిది అటు ఉత్తర తెలంగాణా వరకు పెడచి చిరిచారు వీటిల్లో ఆయన ఏ ఒకటి మాత్రమే కాదు అమూలకొస్తే ఆయన అన్ని

ఏటప్పటిని మించి కాళోజీ మనిషి మంచి మనిషి మంచి మనిషి కన్నటి కాలవ కాళోజీ కన్నీరు అమృతమయితే కాళోజీ కన్నటి తోనే మానవ జాతి మరణాన్ని జయించగలిగింది ఆయన అంతలే మహోన్నతవ్యక్తి ఆయన కిలేవుగాని లేవు కాళోజీ ఏ 'ఇష్ట' కాదు ఆయన దీ ఏ 'ఇజ్మూ' కాదు ఏ సిద్ధాంత చట్టం లేమా ఆయన ఇమడదు ఏ సిద్ధాంతం లేమా ఆయన ఒదిగుండలేదు సంతెళ్ళు లేని నేలమీద సంతోష చంద్రకాలలు వెల్లివిడవాలని కల్లల కన్నీళ్ళు కాళోజీ

ఆ రోజు (12 1970) విశాఖలో క్రిక్ కెన్సాస్లో నేను ఇంటికి చాలా లేటుగా వెళ్ళాను ఎక్కువగా టోటాల్ లెక్కలో కొంతో ఎక్కువ వరుసుని పొందుతూ లేచి వెళ్ళిపోయా. ఏదైతేనే నన్ను పొట్టుకున్నదాయన తాను అలవాటుగా లేచి బ్రాడర్ ఎటో రాత్రి రోజులా? అని అడిగాడు. అదేంటి కొలో? ఏ వక్కలోనే సదుత్తరముగా అన్నది మా మామ్మ కలలోనయినా ఇలాంటివూ అందరి గిడవే కొలో? నాగిడవే ఎవరూ అంతే ఇదీ నా గిడవే అయినా అంతే తేను ఎందుంటే వెళ్ళాలన్నా నేను ఇంటికి ఎవరు వచ్చినా ఎలాంటి తేదాయి అయినా లేవున అన్న పాన్సులులేవు అలాంటి లేవు బ్రాడర్ కొడుకు కొడులు మనవడు అన్న అయన కుటుంబం అంతా కలసి వుండేవారు ఉమ్మడి కుటుంబం అనే ఇమడలేనివారు కమ్మనిన్ను రెలా అయిలారు? అనేవారు కొలో తాను పెరిచి దగ్గరనంది ఎన్ని లేచుకున్నదో వెచే అలవర్చుకున్నాడో ఆరవలకులు లేకుండా చెప్పేవారు తన గర్వభంగాని నుంచి కూడా సగర్వంగా చెప్పేవారు విజానికి అని అయన చెబితే గాని లోగానికి తెలిసింబేదేవాలా అయినా దానిరాలూ లేకుండా తనని త క్కువ చేసుకుంటూ ఎదలేవారిని సాటివారిని ఎక్కువ చేస్తూ ఎన్నెన్నో చెప్పేవారు లోకంలో మామూలుగా ఉమ్మడి కుటుంబాలలో అన్నగారి దగ్గర తమ్ముడు అణగిమణిగి వుండడం వినయ విధేయతలతో నుండడం పరిపాటి అన్నకి తమ్ముడు సేవ చేయడం కూడా కన్న కాని కొలో మాత్రం అన్న చేత సేవలయకుననివారు అలాగే గురువులకి కమ్మలు సేవ చేయడం గురువుల దవనలు కమ్మలు వదిలవదడం రివూ కాని కొలో దవనలని పదిల పరిచింది అయిన గురువుగారు గార్లపాటి రామచంద్రగారు కొలో మాన మనిషి కాదు మూత పనిపని

మందే అదీ కాళోజీ విక్రమ

కాళోజీ కవిత్వం రాయలేదా చెప్పాడు ఈ విషయంలో ఈయనకి వేమనలో చాలిక్కుంది కనక కాళోజీ కవిత్వానికి కొలమానాలు వేరు ఈ సంగతి మనం మర్చిపోకూడదు కాళోజీ ఎన్నడూ నేలసెట్టిస్థిరముచేయలేదు జీవిత సాధారణ కవిత్వంలో నిలిపేవాడూ కాళోజీ పరిమిద్ద కళాకరుడు కాదు కళకి సత్వానికి పోటీ వస్తే నా ఓటు సత్వానికి అనేవాడు కాళోజీ జీవితాన్ని కళ వెలుగుగాంచి కాళోజీ ఉద్దేశం జీవితానించి కళ పారిపోకూడదనే వాడు ఇతర కవులవల్లా రచయితల వల్లా తర్జున అనేది కాళోజీలో మధ్యక కూడా కనపించేవికావు పేరకమైన కాంక్షకుకీ బూడా కాళోజీ అతితగానే వ్యవహరించేవారు కొంతమంది కవులకు లాగా కాళోజీకి రాజకీయాలు ఇంటరావివి కావు రాజకీయ వ్యవస్థలో కాళోజీ సతవ నంపందం పెట్టుకునేవాడు అలా పెట్టుకొని వారిని పూర్వ సాహిత్య శేఫులు అనేవారు కూడా మంచిమాటలకి మంచి చేతలకి మురిసిపోయే వారు ఎక్కువ ఎవరిలో ఏమేలు గాణం కనపించినా అహస్యించేవాడు దానిని గుండేవాడు

కాళోజీ కేవలకానిలున్నాయి వాద వివాదాలలో తలదూర్చుకున్నాడు చెనుకాళోజీవాడుకాదు అయితే కాళోజీ కక్షనుగెలిచి కాదు అయినకీ వ్యక్తిగతమైన పగలు లేవు వాటికి ఒక రకంగా అయిన అతిరుదు కూడా *you are wrong can be drowned in a cap or wine but for a public wrong it requires rivers of blood* అనిQuote చేస్తుండేవడు అయితే కాళోజీ చెప్పిన దేన్నీనిదంతగా చెప్పుకొనిన దేన్నీనిదేవాడు కాదు కాదు అయినలే క్షమాగరితం పాలు జాన్సన్ క్రిస్టి నైజం నవాయి కొలువులో పని చేసేవరకువచ్చి కాళోజీ కాలాలు మిరియాలూ నూరవురూ గుమ్మరగరపు లాటి అనువాదకీ లేకుండా

పాత కార్తె తెలుగు సాహిత్యము, ఇతర భాషా సాహిత్యం, విదేశ సాహిత్యం కావలీ విశేషంగా చదివారు అయితే పాండిత్యం ఒకటోమటువంటి అలవాటు కావలీ కీ లేదు కాని దేవునియూ సరే ఆయన పంధానాన అన్వయించి చెప్పడం కావలీకీ అలవాటు కావలీకీ ఏమయిందో ఆయనతో సరిపోలినదే వారు చాలా తక్కువ

అందు క్రిత పనిపిల్ల వారు, అనుపవతి
అనునట్లున లోని కైదిరిని గుడిసెలోను
దేవునివలె వ్రాలి తాళవని చంద్రుడిని
అడుగుతాడరామమృత్యు శరద్ధుండు కాలా
నంద్రం క్రిత కరుణావతి వాలుగిళ్ళు చిన్న కాని కాళా

దగ్గర క్రీస్తు తండ్రి దగ్గర కొడుకులా కూర్చునేవాడు పేరుగా మద్రాసు నుంచి వరంగల్ ప్లేషంలో దిగి నీదా కాళోజీ ఇంటికి వచ్చేవాడు క్రీస్తు (1962) క్రీస్తు ని రిసీవ్ చేసుకోవడానికి కాళోజీకు ప్లేషన్ కెళ్ళి తిరిగివచ్చినవాళ్ళు కాళోజీ ఇంటి వనిపిల్లదేలా పోతుంటున్న క్రీస్తుని యాన విస్తరించారు అందరికీ కమనాడేననిపిస్తారు కాళోజీ అందరికీ కాళోజీకి తేజాలు

తేజిరాత వచ్చి వోటమాటకీ కొంత అన్యాయం చేసిందిమో అనిపిస్తుంది కాళోజీ సమగ్ర స్వరూపం గ్రంథస్థలి కావాలంటే ఒక్కటే మార్గం ఇది అరకారదే అవుతుంది అయినా గుడ్డిలో వెళ్ళి కాళోజీ పరిచయాలలో ఆయనలో అతి దగ్గర గా మనలిన మంచి ఎందరో పోయిన వారు పోగా మిగిలిన వారిలో కొందరి పేర్లు చెప్పుకుందాం

పి వి నరసింహరావు, పి నారా, వరవరరావు, హేము, ఎమ్ టి ఖాన్, బాలగోపాల్, వసంత, హరగోపాల్, వనమాల, కస్తూరిరాజ్, వసంత ఓల్లా, రత్నమాల, విమల, సదాశివ చంద్రశేఖరరావు, జయశంకర్, రామకృష్ణ, జీవన్, ఓరుగల్లు, హనుమకొండ మిత్రమండలి, పేర్వారం జగన్నాథం రామమూలు, విరుడురాజు రామ రాజు, తుమ్మల వేణుగోపాల రామకృష్ణ, వేగుంట మోహన్ ప్రాసాద్

మొదలైన వారందరం ఒక చోట కలిసి కూర్చున్న మన యాది లోని ముచ్చట్లు రికార్డు చేస్తే మంచిగుంటుంది ఈ పని అంత సులువైంది కాదనీ చాలా కష్టపాధ్యమనీ వాకెరికీ అయినా ఇది అవసరం మన సామాజిక చరిత్రలో కాళోజీ నిలువెత్తు సంతకం అవుతుందని అయితే ఈ పట్టికలో నేను ఇంకెందరినో పేర్కొనలేక పోయి వుండవచ్చు విజానీకి ఈ పనిలో వారిదోహదమే ఎక్కువ కావచ్చు కూడా వారిని పేర్కొన లేక పోవడం కేవలం వా పరిమితి అని మాత్రం ఒప్పుకుంటున్నా తప్పుకుంటున్నాను

చంద్ర రాజేశ్వరరావు (1914-94) గారు 1980 లో ఒక మాటన్నారు "వయసు మళ్ళాక చాలా మందిమి వాలోనహా నీరసించిపోయాం మానసికంగా కూడా దిగజారిపోయాం దీనికి కాళోజీ మాత్రం గొప్ప మినహాయింపు వయసు పెరిగిన కొద్ది ఇంకా ఎక్కువ చురుగ్గా శ్రీయాశంకంగా, విప్లవాత్మకంగా సామాజిక అవరణలో ముందువరసలోనిలబడ్డాడు" ఇది ఎలా సాధ్యమైంది? కాళోజీకి

మధ్యలేని మనసు

దబ్బులేని తేలు

జబ్బు లేని ఒళ్ళు

కాళోజీతో నా అనుభవము

కె ప్రతాపరెడ్డి

కాళోజీ నాకు పరిచయము నేను హన్మకొండలో హైస్కూల్లో చదివే రోజుల్లో అంటే 1945-46 సంవత్సరములో అయినది అప్పటి నుండి, వారు చనిపోయే అంత వరకు చాలా సన్నిహితంగా ఉన్నాను కాళోజీ గారి స్వగ్రామము మడికొండ అదే మా అమ్మమ్మమ్మలూ కూడా నేను కూడా ఆదే గ్రామములో పుట్టివానని మా అమ్మ చెప్పింది మా అమ్మ మరియు పెద్ద కాళోజీగారు (రామేశ్వరరావుగారు) దివ్యస్వకు ఒకే ప్రాథమిక పాఠశాలలో చదువుకున్నారని మా అమ్మ చెప్పింది మా మేనమామలు మరియు కాళోజీ సోదరులు ఒకరిని ఒకరు అన్నదమ్ములమని పిలుచుకునేవారు

అందుచేత కాళోజీ గారు ఆపద్దయ్యారు తాను కూడా నాకు మేనమామనీ అని చెప్పేవారు అంతే స్రేమ అస్థాయక, చనువు చూపే వారు

కాళోజీ గురించి చెప్పాలన్నా వ్రాయాలన్నా ఎక్కువ మొదలు పెట్టాలే, లేక ఏ విషయాన్ని ప్రాధాన్యమివ్వాలిన్నో సంకోచము ముందుకు వస్తుంది ఎందుకంటే భారతదేశములో, మరియు, సోషలిస్ట్ రాజ్యాధి ప్లేటులో, ప్రత్యేకంగా తెలంగాణ ప్రాంతమున జన్మించి నాకు తెలియవు అందుకే ఛో గురించి వ్రాయమని మిత్రులు ప్రభాకరరావుగారు

కలవచ్చును నేను చాలా సతమతమై ఆలోచించుచుండగా నాకు పోతన వ్రాసిన పద్యము

ఇందు గలదందులేదని సంబేధము వలదు
జ్ఞానకము వచ్చి ఈ రెండు మాటలు వ్రాయటాన్ని
వైరముచేసితిని

కాళోజ్ ఒక్క గొప్ప ఆపొధారణ వ్యక్తిగా అందరు పెద్దలు చిన్నలు అంటుంటారు కాని కాళోజ్ గారి దృష్టిలో కవి అంటే తనకున్న సామర్థ్యాన్నింత ఏదో రోమాంటిక్ కథలో లేక దేవతలను రాజులను ఇతర అధికారులను జ్ఞానమెత్తుగా పొగడడము కాదు కాళోజ్ గారు వారి కవితా సామర్థ్యాన్నింత సామాన్య ప్రజలు మరియు వారి పాఠకుల వీరికే జననాన్ని గురించి వ్యాదయాచి కలిగిన జోసే పద్ధతిలో వ్రాయడానికి ధారపోసినారు అందుకే వారు "ప్రజాకవి"గా పేరుపొంది సామాన్య మానవుల మనస్సులో ఎల్లప్పుడూ ఉండిపోయేలా దేవుల దేవతలవారూ ప్రజల కష్టాలపన్నింటినీ తన కష్టాలుగా తీసుకొని మనందరికీ కూడా అనుభవమూర్తి కలిగేలా చిత్రించిన వాటిని "నా గదవ" అనే కిర్రకలో ప్రచురించినారు

మానవ హక్కుల పరిరక్షణ పోరాటములో కాళోజ్ దక్షిణ భారతములోనే మరివ్వరు పాటిలేదని చెప్పుటము ఎంతమాత్రము అతిశయోక్తి కాదని మనవి చేస్తున్నాను భూమి మరియు నిజాం వారి విరంతుక పరిపాలన కానియ్యండి లేదా ఇందిరాగాంధీ ఎమ్మెల్యే కాలము నాటి అధికార దుర్వనియోగాన్ని కాళోజ్ ప్రతిఘటించి పోరాడిన తీరు మనందరికీ ఇంకా జ్ఞాపకమున్నాయి కాని వారు ప్రతిఘటించే తీరు పోరాడే తీరు మాత్రమే వేరు ఇతర గొప్ప నాయకులు, గాంధీ, జయప్రకాష్ మొదలగు వారందరి పోరాటము వారిస్వంత మూర్తికే పచ్చినట్లు అగుపడేది కాళోజ్ తన పోరాటాన్ని ప్రజల పోరాటంగామార్చి అది ప్రజల నుండి సమూహంగా పచ్చినట్లు ప్రసరించిందివచ్చే వారు తన ఆవేదనను ప్రజల ఆవేదనగా మార్చి ఆ ఆవేదనను ప్రజలందరు అది తమ ఆవేదనే అనుకునేట్లు చేసేవారు ఆ ప్రతిభ నాకు తెల్లినంత వరకూ వారికొరలే ఉండేది అందుకే ప్రజాస్వామ్యవాదులు, అధికారదీక్షార్థులు సహించని వారు, లోకవాదులు, హేతువాదులు, సమాజ సంస్కర్తలు అందరు తమ తమ ప్రతిరూపాన్ని కాళోజ్ లో

చూసుకొని కాళోజ్ వ్యక్తిత్వంలో లీనమైపోయేవారు

అన్యాయము అధికార దుర్వనియోగము హింసాకాండ ఏ కోవల మంది వచ్చినా కాళోజ్ సహించేవారు కాదు ఒక ప్రశ్న నల్లల్లెటను పోలిమవారు చంపేవిధానాన్ని ప్రతిఘటించుతూనే నల్లల్లెటనుచేసే హింసాకాండను కూడా వారు సహించేవారు కాదు మన సమాజములో ముఖ్యంగా మన హిందు సమాజములో జరిగే దైవందిక ఆశ్రమాల్ని మరి ముఖ్యంగా కులమతముల పేరుతో జరిగి వర్గాల పాద స్ట్రోలైన జరిగే అత్యాచారాన్ని అన్యాయాన్ని ఒక గురజాడ తప్ప మరివ్వరు కూడా పోరాడవంతగా పోరాడిన వారు నా దృష్టిలో కాళోజ్ ఒక్కరే

ఎన్ని ఉద్యమాలు నడిచినా ఎంత పెద్ద అధికారాన్ని ఎదురించి పోరాడిన ఎంత పెద్ద అధికారులైనా గుండెల్లో దడదడపుట్టింది కంపించేయకట్లిన కాళోజ్ మాత్రమే నిజముగా ఒక్క చిన్న పిల్లవానికి మెక్కిన వ్యూహము కలవాడు అయినకూ అయినకో పరిచయమున్న ప్రతి వ్యక్తి పైన ఆపారమైన సైను కట్టి యుంచేవారు అయినకూ శత్రువులు లేరు అయిన వ్యతిరేకించిన అధికారులైన కూడా అయినకూ ఎటువంటి వ్యక్తిగత ద్వేషము కాని కోపము కాని ఉండేది కాదు మరియు వారు ఎన్నడు ఏ దెరు కళ్ళించాలని కాని దెరు కళ్ళులని కాని భావించేవారు కాదు అందుకే అయిన ఒక మహా మనిషి మహారిషి అని కూడా చెప్పవచ్చు

కాళోజ్ గురించి ఇలా ఎంత చెప్పినా తక్కువే కాని ముగించే ముందు నా దృష్టిలో కాళోజ్ గురించి ఈ దినరి మాటలు చెప్పక తప్పదనిపించుకుంటే తెలంగాణాలో, మరియు ప్రత్యేకంగా ప్రజా ఉద్యమాలలో ఏ కొద్దిపాటి అనుభవమున్న కుటుంబాలు అన్నింటలోనూ కాళోజ్ ఒక కుటుంబ సభ్యునిగా ఉన్నాడనే మాట ఎంత మాత్రము కూడా అతిశయోక్తి కాదని నా మనవి అదే కారణముగా వారిమరణము ప్రతి కుటుంబములో ఒక లోటు కల్పించినది ఆ లోటును సంస్కరణలంటే కాళోజ్ చెప్పిన మాటల్లో ఏ ఒక్క దానినైనా వారు చేసిన ఏ ఒక్కపనినైనా, వారు జీవించిన పాదములో ఏ కొద్ది పాటినైనా మనము అవలంబించవలసి యున్నది అదే వారికి, వారి స్మృతికి మనము ఇవ్వకలేని సమైక్య విధానం

కాళోజీ ఒక కథ, ఒకగాథ

వి తెలెన్ ప్రసాద్

దీరాల ఓదరేవు చేరం సముద్రానికి వెళ్ళే తారురోడ్డు రోడ్ పైన గూడుచేసి రిజ్జా ముతతకి అప్పుడు ఇదు ఏళ్ళు. అరికా మాద కూంటానని గొడవ ఆరిజ్జా నన్ను తొక్కిమని అల్లరి నా ప్రయత్నం విఫలం బాలెన్స్ కుదరక అలాకాదు ఇలా అని కాళోజీ రిజ్జా ఎక్కి తొక్కిటం! ముతత సంతోషం

ఓ తుండుగుడ్డ అడ్డంగా గోదీలా కట్టుకొని పముద్రంలోకి కాళోజీ దూకుడు ఓ గంట తర్వాత మత్స్యకారులతో ఆయన చేసిన స్పెషానికి ప్రతిఫలం ఓ పెద్ద చేమ!

***

అవి ఎన్నెన్ని రోజులు అవ్వట్లే నేను గంటూరులోని ఒక కళాశాలలో ట్యూటర్ గా ఉంటూండేవాడిని కళాశాలకు కవుల్ని కళాకారుల్ని, పండితుల్ని మేధావుల్ని పిల్చుకొనే వాళ్ళం అలాగే కాళోజీని కూడ అప్రెన్సిస్ గా వేసి కాలేజీలో మాకు గురువుగారు కూడ! ఇంటి నుండి కాలేజీకి తీసుకొచ్చాను కాళోజీని సాయంకాలం 5 గంటలు, నాతోటాటు స్టేషనరూకి వచ్చారు కాళోజీ అమరేంద్ర దా అనంతం గార్లకి వదివ బయలుబయివయో ఆళ్ళడే వెంటబయిపోయింది ఉపన్యాసం సమయం మించిపోతూంది నేనుచెళ్ళి ప్రాసెస్ లోగిరికి చెప్పాను కాళోజీగారు వచ్చారని "మరేం! వారిని తీసుకొనిరా అన్నారు నేనెళ్ళి చెప్పాను

ఆరే! మమ్మే చిల్డ్రన్ వచ్చాను నీ ఇంటికి ఆయన చిల్డ్రన్ వచ్చాను కాలేజీకి ఆయన నన్ను రిపీన్ చేసుకోవాలి రమ్మను ఇప్పడితేరమ్మను లేదా వద, ఇంటికి పోదాం!!

కవులు కళాకారులు పండితులు, మేధావులు చాలామందినే నేను పనిచేసిన మదాక కళాశాలలో ఓ పాటికేళ్ళపాటు చూడాను ఎవరూ ఆ ఆత్మ గౌరవాన్ని ఈ నాటికీ చూపించలేకపోయారు ఒక్క వధ ఒక్క సాయంకాలం తప్పితే యాజమాన్యాలకూ వారికి ఏ సంబంధమూ ఉండదు కాని భయం, నున చెయ్యి కిందయినపుడు ఆత్మగౌరవం ఎక్కువైంది నన్నుంచి!

కళాశాలలో అల్లెన్నెటివ్ కల్చరల్ చూపించానే ప్రయత్నంలో గడ్డరని సంతవదేవనీ కా రా ని, ఇన్స్టిట్యూట్ (చెట్టు)ని పిల్చుకొనే వాళ్ళం క్రిక్తి నీ అలాగే ఎల్లెన్ ఆయనని వధకి తీసుకురావటానికి ఒక ఆరగంబ అలసక్తమైతే పెద్దలకి కోపతాపాలొచ్చినయి మహా కవులకోసం సమాజం ఒక్కసారి దావాబూ కళాబూ నేది ఉండాలిందనవి తెలిశి!

***

దంపవట్లా చావలూ మడిచి కూచంవ్లాం ఉయ్యూరులో ఆ రాత్రి భోజనాలకి, మద్యలో భోజనలూ కేసుర్లు మద్యలో ఓ చిన్నపాప పోక్కుంటా వచ్చేసింది ఆ పాపకల్లి ఎంతగా నొచ్చుకొందో, ఎంతగా చిన్నవోయిందో!

ఏవుందిందులో ఎందుకంతబాధ! విస్తర్ణ ఉన్న దీరకాయనచ్చుడి అదీ ఒక రంగులోనే ఉందికదా! అని కాళోజీ నన్ను ఓ అహురి నన్ను!! ఆ పాప ఇప్పుడోక పాపవో బాటువో కనబోతూంది

1996 అప్పుడు రామప్పదేవాలయంలో భుజమంగా చూచిన కాళోజీని ఇప్పాళ్ళుగా గుర్తు పెట్టుకోవాలి నన్నుందని అనుకోలేదు ఆయనొక్కణ్ణి గాదు ఆయన

సంక్రాంతి మిత్ర జ్యుడాన్ని కూడా ఎన్ని ఉత్సాహంతో ఆయన చుట్టూ మిత్రులు 'ఒక్కొక్క వ్యక్తి సమస్తశక్తి' అన్నట్లు ఆయనకి ఫలకాల పరిమితులు లేవు అంటే పచ్చి ప్రాంతీయవాది నచ్చి తెలంగాణా వాదికి ఆంధ్ర దేశంలో అందరు మిత్రులేమిటి?

+++

ప్రత్యేక ఆంధ్ర చీరత్వం వెలవాదలో అరొజా సాయంత్రం వండిత గొల్లెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య గారి వారి ఇంట్లో కాళోటి మర్యాదకి వలకరించి నేను రేడియో పెట్టుకొని వేరే గదిలో

రా! దమ్ముంటే రా! ఆ అజంతా హోటల్ పెంటర్లో నేనూ మాట్లాడు తాను సుస్వర్ణ మాట్లాడు పెళ్ళంతో కూచుని కబుర్లు చెప్పుకోటం కాదా? ని కాలోటి కేక సవార, ఆశ్రందన

'కొత్తగా పెళ్ళయిన వాళ్ళు వాళ్ళని వొదిలిపెట్టేయ్!'
'అని ఆయన అన్నగారు వెంకట సుబ్బయ్యన్న ముని ముని నవ్వులు!

+++

చెల్లూచెల్లూ ఏదోనభలో తనికేవేసిన కొత్త జరి ఉత్తరయాస్తి తీసి ఇస్తూ 'దగ్గి కిచ్చి, జరి ముందు వేపు వచ్చేట్టుగా మంచి గొను కుటించు మమతకి' అని కాళోటి మరొక సందర్భంలో

+++

సి వి ఎన్ ధన్, వీనాదేవి, నరసింగరావుగారు తా తిసి, తా కృష్ణమూర్తి తా వెంకటరత్నం, ఆ మెడికల్ గాంగ్ బాంబుల్ని పిదకలుగా కుటీర పరిశ్రమ చేస్తూండే కొందరు నవయువ వైద్య విద్యార్థులు ఎప్పుడూ సందడే కాళోటి వచ్చారన్నా వస్తూన్నారన్నా కోళ్ళు తెగాల్పించే కబుర్లయిపోయేప్పటికీ కోళ్ళు తూయాల్పించే!

+++

"నరసింహారావ్,

నేనిక్కడ బాగానే ఉన్నాను గానీ సుస్వర్ణుడ బాగానే ఉంటావ్గానీ ఈ ఉత్తరం ఎందుకు రాస్తున్నానంటే

యూ ఈ పాన పొటో నాట్యం చేస్తుంది వారి బాల్లో పన్ను చదువులో వెళ్ళి కాలోటి ఇంజనీర్ లారీ కిందపడి ఒకకాలు మొత్తం అవరేవన చేసి తీసేయాల్సివచ్చింది మెడికల్ రిపార్టులన్నీ వందపన్నువారు ఇంకా చెయ్యాల్సింది చాలా ఉంది ఈ విరంజినికి నీ ప్రైవేటు మినిస్టరు ఫంక్షన్లో ఉంటుంది కదా దాల్చింది ఏం వంపాలో వంపు నీ కాళోటి

ఇదీ ఉత్తరం రాసింది మనుమడి స్కూలు నోటు పుస్తకంలోంచి ఒక కాగితం దించి లెటర్ హెడ్ లేదు పచ్చిచిఠాపట్టి బిరుదులేదు రాంబి తెలుగులో రాసి ఇచ్చేసింది నానూ మరొక కుంటుంబ మిత్రులైన అపాప తండ్రికి దబ్బాలో వేసాం ఉత్తరాన్ని మెడికల్ రిపార్టుల్లో బాటు చూసాం చూసాం వారమయింది నాలుగు వారాలయినవయే రెండు మూడు వెలలయినవయే ప్రధానమంత్రికి అలాంటి అణాకాణి ఉత్తరం చేర్చుందా మా ఎచ్చిగాని!

సరే నాందూలో ఓ రోజు మొదటి పేజీలో ఓవార్ల ప్రధాని వరంగల్ వస్తూన్నారని రాజకీయలెవెన్స్ కలుసుకోకనే ప్రిహిత్యమైననీ, మళ్ళీ ఆకాశ నేనూ మిత్రదూ హనుమకొండ వెళ్ళాం మధ్యాహ్నానికి

పెద్దమండంమీద కాళోటి ఒక్కరే కూచుని పేపర్స్ అడుకుంటూ అన్నగారు రావే క్యరగరావుగారు దిరువమ్మలతో మరొకమండం మీద అప్పటికీ కాళోటి ఇట్లా సరిసరాలూ పోలీసులు పరిశీలింపి తగు జాగ్రత్తలు తీసుకొని వెళ్ళారు

వెప్పాం వ్యక్తిగతంగా కలిస్తారు కదా గుర్తు చేస్తారా అని "నేను గుర్తు చేయలే మేమిటి? వానికి గుర్తుండ వచ్చా" అని కాళోటి కోపం

ఆ ఉత్తరం అసలు అందితేకదా! కాళోటి ఇంట్లో విషయం తెలుసుకొని ప్రధాని తన ఏ యే కీ ప్రత్యేక ఉత్తరాలు ఇచ్చేసారు అక్కడికక్కడే కాళోటి సమక్షంలో పదిహేనో రోజుకల్లా ప్రధాని సహాయం ప్రత్యేకంగా క్షమార్పణలు చెప్పుకొంటూ మధ్యలో పూజారులు!

సహాయం ఏం గొప్ప? ఆ సహాయాన్ని ఎవరు ఏవిధంగా ఉపయోగించుకొంటున్నారో అనే అసలు ప్రశ్న!

అపొవ మనోహర్యానికి దాక్షిణ్య బాటు అంద్ర దేశమంతా అందరూ తల్లిదండ్రులూ నివ్వెడపోయారు కాళోజీ ఆశీస్సులతో అపొవ ఇప్పుడు అమెరికాలో రెండు ఉన్నత పట్టాలుపొంది గొప్పదీక్షగా తల్లిదండ్రుల కన్నీళ్ళను తవ్వుతున్న వైద్యంగా ఉద్యోగించి మహామనో ధర్మంతో

అసలు విషయం ఇది పట్నారులో వెగుంట కవళ రామబ్రహ్మంగారిపే దూదాంపి కాళోజీ అకాంక్ష తుల్యమై ఎందుకులే ముసలాయనై అని ఓ టాక్సీ మాట్లాడాను మధ్యస్థాం బయటైతే రాత్రి 8 గంటలకు విజయవాడలోని ఇంటికి వచ్చేసాం

టాక్సీ కిరాయి నాలుగొందలు మిశ్రుడికి తెలింప టాక్సీ, అందుకుని తక్కువకి వచ్చింది మిశ్రుడు టాక్సీకి కిరాయి ఇవ్వటం కాళోజీ గనమించారు

ఈరాంచలేడు అనుకోలేదు అందులో తప్పేమీ నాకు కనపడలేదు, ఎందుకంటే మిశ్రుడు కూడా మాతో వచ్చాడుకదా పట్నారు!

ఇంతెత్తున లేదాడు కాళోజీ!

'ఏమమ కున్నావో నన్ను? పైకరవీలు చేపి వాడిననుకొన్నావా? కట్టు పగం నీవు కట్టు ఇదుగో ఈ సగం వాడి కట్టుముందు '

అయిపోయాం అందరం నేనూ, నుజాత, శ్రీనివాసనే, ఆ తండ్రినీ

"అలాగే అలాగే, రేపు మీరు ఈరళ్ళటావితేం లేదుకదా నేనుమినింది తర్వాత తీసుకుంటావే " అని నేను ననుగుడు

"ఈ కాళోజీకి రేపు దబ్బులెందుకు? నాకు రైలు ప్రయాణం ప్రే, రైలు దిగి సరాసరి వడిచెట్టి పోతానంటికి! ఈ వీరెండొందలూ తియి "

అలా కాళోజీ చేత పబ్బులు కట్టించాం మిశ్రుడూ నేనూ

+++

ఒక కంట కన్నీరు ఒక కంట పన్నీరు ఆ పన్నీరు లేకపోతే కాళోజీని కాళోజీ ఆగ్రహాన్ని బయటటం క్షేప కాళోజీకి అన్నీ కావాల అందరూ కావాలి ఆయన త్యాగి కాదు అవసరమయినప్పుడు తప్ప ఆయన భోగ్యమంది గ్లాస్కో ధోవతులు నిల్వూలాల్సీలు ఇష్టమైన పద్ధతిలో భోజనం చుట్టూ మనుమలు ఉండాలి భోజనమూ మాట్లాడటమూ రెండూ వేరు వేరుకావు తొందరగా భోజనం చేయందని మనం పైగలు చేసేసా మనం అయిపోయామే చేతులెండి పోతున్నా ఇంకా ఏదో తింటూన్నట్టు నటించాల్సిందే జోన్నలొవ్విదా ఒకటి ప్లమేకేకయినా ఒకటి

+++

మా ఇంటి ముందున్న పరంబాలో ఉయ్యాలపైకా, పక్కనున్న ఆరుగుపైనా మంచునీ కూర్చుని గుండ్రంగా ఓ 25 మంది పట్నారు ఓ నిర్మి పాటలో పోకల్ పాయింట్ కాళోజీ, ప్రశ్ననే ఆయన మనమడు ఇన్నాళ్ళూ కాళోజీ లొంగి పోయింది అమమమడాళ్ళదేకే, వేటు కూక గమనించాడిది ఇంకేం, కాళోజీని ఆట పట్టించాడు

నభ అయిపోయిన ఆరాత్రి మా దాదా మీద పిండు భోజనం ఓ పదిమందిమి మిగిలాం పంకలో సీనిపెట్టుకొని పైకల్ రానేవచ్చాడు కదా ఎంతరాత్రియినా కలుర్లయిపోవాలి కదా, యగళ్ళుండు క్షేప్ అన్ని పంటలు నాకంటే

"బాబూ కాసేపు విను 'అంటే వివరం రామమోహనరాయ్, వేడ్లు విడిచిస్తూ కొడవన్నీ మీద కొడవన్నీ అక్కడికి కాళోజీ నాఒక్కడి ప్రావర్త అయినట్టు వేదో పోజు తగాదా స్వరూపిని రామకృష్ణ

మనమడు ఒచ్చేసాడు కిందనంది దాదామిడికి నిద్రకొచ్చేసాడు కదా అలా కాళోజీని ఇయిందింది మనుమడాళ్ళదే "ఇథి యు రైక యువర దాటక, త్రిం ఓన్లీ నాటర" కదా!

+++

వాచిలాల గోపాలకృష్ణయ్య గారిపే కాళోజీని నే వేదికమీద చూడటం ఒక అనుభవం ఎన్ని పాఠ్యాలున్నా

ఒక అపామాన్యక కాళోజీది ప్రజలు, మనుషులు లేని రాజకీయ సిద్ధాంతాలు అని మౌలికంగా ధర్మబద్ధమే అయినా ఆదర్శపూర్వకమైన విప్లవ సిద్ధాంతాలయినా ఆ వైతికతలో ఆ ఆదర్శంలో మానవత్వం లేకుంటే ఎందుకో నా హృదయ ఇన్ని అవేదనలు' అని కంపించి పోయే వాడుకాడు కరుణా కాకరుడు కాళోజీ

ఇదీ నా గొడవ కాళోజీ అసంపూర్ణ ఆత్మ కథ గ్రంథాన్ని వ్రాచుకుంటే విషయంలో ఎందరో ఎన్నిరకాలగానో శ్రమించారు 'నా గొడవ'లుగా కాళోజీ కవితా గ్రంథాలు అచ్చాయి అఖిమామలందరికీ ఉచితంగా పంచబడ్డాయి 'ఇదీ నా గొడవ' పుస్తక ప్రచురణ సమయంలో నా శ్రమఅల్లా 'ఇదీ' అనే పదాన్ని ఆయన అనుమతి ఎవరి అనుమతి లేకుండానే అచ్చులో చేర్చటం

కాళోజీని ఎక్కువ ఫిక్స్ చేయాలన్నా ఇమడదు ఒక వేపున జిబ్రాన్ మరో సమయంలో రూటో ఒక్కసారి మాస్కో హృదయంనిండా గాంధీ తమవంతా మానో

జయప్రకాష్ పై అరాధన అదే మొదటి సారి చదువుతున్నట్లు పుస్తకాల అరల్లోంచి పెళ్ళియారని లాగి యాంటినీ ఆరోపనని పైకి చదవటం ఎంత ప్రముఖుడైనా సరే పనుకాలిన కవిపై ఖర్చుధార డెర్మాట్ పానీ టెట్రండ్ రిసెల్వే చదివానా లేదా అని నిలదీయటం మాండలికాల మీద సైమ యూర మీద మమకారం తెల్లదో స్కాప్లో క్రిస్టల్స్ నింపి చూస్తే దశరథాల కిరణాలు వజ్ర కాంతులీసుతూ అందరికీ ఇష్టం కాని ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క కాళోజీ ఇష్టం

కాశీ కాలమే అతిథిలాగా వచ్చాననీ అలాగే అతిథిలానే వెళ్ళి పాతాననీ అన్న కాళోజీ ఎన్నెన్నో ఇళ్ళలోంచి ఏదో ఒక వస్తువు కాజేసు వెళ్ళిపోయాడు మనం చూస్తూండగానే మనం మన వస్తువుల్ని జాగ్రత్త చేసుకొంటుండగానే కాకపోతే మన దిన్న దిన్న వస్తువులకు బదులుగా ఒకగొప్ప మానవత్వాన్నివ్తూ! కరీరాన్ని కూడ మిగిల్చిపోయి!

కాళోజీతో మాట్లాడటం ఇంట్లో ఒక పెద్దవాళ్ళతో మాట్లాడినట్లుగా వుంటేది
దివరి చూపు
ఇదో పెంటిమెంట్ అనేవాళ్ళు వుండవచ్చు
కానీ
ఆఖరి చూపు చూడటం అనేది
మనవి పుట్టినప్పుడు చూసినట్లే
కాలోజీ గారిని దివరి చూపు చూడటం నా అదృష్టం

- జింబో (కవి)

సీనియర్ సీనిల్ అడ్మి
కొత్తగూడెం

అసంఖ్యాకులకు ప్రేరణ కాళోజీ సముద్రం

-రవీంద్రుల్లా

సముద్రం ముందు కూర్చుంటుంటే

వేల అనుభవాల సమగ్రతాల

పంక్తుల్లో కూర్చున్నట్లే

దీరుపావ ధవళహాస వృద్ధిల

వాకిట్లో కూర్చున్నట్లే

కాళోజీ గురించి సముద్రం ముందు కవితలోని
దర్శకయనం వాక్యాలవి

ఆ మహాసముద్రంతో వాకున్న కొద్ది పరిచయం
నుంచి రెండు మూడు సంఘటనలు

కారులో సిద్ధిపేటే పోతున్నాం మంజీర రదయితల
సభకు దర్శకయనం కాళోజీ దీనుతరుకున్నాడు నేను
కూడా వాటితో ఉన్నాను దర్శకయనం 'మళ్ళీ పిల్లాణ్ణె
కవితలో జరపదించి కొడుకా' అనే ఒకటి రెండు పదాలూ
మూత్రమే తెలంగాణా భాషలో ఉన్నాయి కవితంతా
అనుభ్రాంత భాషలో ఉన్నది సుష్టు తెలంగాణా వాడివి
మొత్తం కవితంతా తెలంగాణా భాషలోనే రాయెద్యకదా
అని కాళోజీ గారు తన అవేదనను అశ్రోశాన్ని
చెలియచ్చుతున్నారు నేను భ్రాహ్మణుడనను పైగా పోస్టు
గ్రాడ్యుయేషన్ దాకా పదుపుకున్న తెలంగాణా వాడిని
కనుక నాకు తెలంగాణా భాష కన్నా సంస్కృత పదాలు
పుస్తకాల భాషలోనే పరిచయమెక్కువ, ఆ పరిచయం
భాషా ప్రభావం నుండి జయకుపకలేకపోతున్నాను అని
దర్శకయనం చెప్తున్నారో వారి మద్యలో నేనేదో
అసందర్భంగా - భాష గురించి ప్రస్తావించాను అంటే వా
మీద నిప్పులు చెరిగారు "ఎవడో నువ్వో? ఎక్కడోనివరా
నువ్వో?" అని నేను దిత్తర పోయాను ఆతయాల పట్ల,
చిలువల పట్ల మనుషులు అంత పీరియస్గా ఉంటారని
అప్పటి వరకూ నాకు అనుభవం కాలేదు 'కాల్లో' ముల్లు
గుచ్చుకుంటే 'అమ్మ' అంటూ గానీ మమ్మీ అనం మన
భాష మనకు సహజంగా వస్తుంది - కానీ మనమే అంటే
రదయితలు, కళకారుల్లే అసభాజుగ్గా కృతకంగా మన
జీవితాల్లో కలల్లో ఉంటున్నాం మనల్ని మనమే కాక
పొరకుల్ని కూడా మోసర చేస్తున్నారో అని నా మీద నిప్పులు

చెరిగిన మనపే కన్నీళ్లు కార్పాడు అలవి కాని కోపం
అలవి కాని ఆక్రియత అతి సహజగుణాలు

నువ్వారు 50 సంవత్సరాల నుంచి ప్రతి రెండు
శనివారం మిత్రమండలి సమావేశం తప్పక జరుగుతుంది
ఓ జయసంవత్సరాలు (96 00) దానికి పాతరయ్యే
అదృష్టం లభించింది ఒక మిత్రమండలి సమావేశానికి
నేను అలన్యంగా ఏడున్నర ఏనిమిది గంటలకు
పోయాను పెద్ద గాలివాన పెద్ద తుపాను ఎవ్వరూ
రాజేశపోయారు రామశాస్త్రి కూడా దమాభానకు పోయాడు
ఏదో పనిమీద కాళోజీ గారు ఎప్పటి మాదిరే మా కొరకు
ఎదురు చూస్తున్నాడు మిత్రమండలి సమావేశపు రోజే
వారికి పండగ రోజులా ఉంటుడనుకుంటాను కొత్త
బట్టలు వేసుకుంటారు ముఖంలో రోజు మాదిరి వ్వా
ఇంకాస్త ఎక్కువ వెలుగు కనిపిస్తుంటుంది

నేను ఒక్కట్లే గద ఇంతో నవనవేశంలో
అనుకున్నాను ఓ రెండు గంటలు అనర్గళంగా అతని
కవితలు ముఖ్యంగా ప్రేమకవితలు చూడకుండా
విస్మించారో అది తలచుకుంటే ఇప్పటికీ
అశ్రురసపోతుంటాను మా ఇద్దరితో ఆ రోజు సమావేశం
అలా జరిగింది ఇద్దరుండి ఓ చావ ఉంటే చాలు
మిత్రమండలి జరుగుతుంది కాళోజీ గారు కప్పించి,
కనీ ఎంతో సమర్థులైన అర్గనైజర్ వారు మా లాంటి
వారిని మిత్రమండలిని అలా తయారు చేసే పదుల్లారు
అప్పుడప్పుడు కాళోజీ లోగిల్లోనే ప్రత్యేకమైన సభలు
జరిగివి పాడిగారి సంస్మరణ లాంటిది టీలు, ప్లీట్లు
అందరూ తీసుకున్నట్లే లేనిది, కుట్టులు అందరికీ ఉన్నవి
లేనిది కూర్చునే టై రక్షన్ను స్వలాలు అప్పి
చూసుకుంటున్నప్పటికీ దర్శకయనం, పొట్లపల్లి
శ్రీనివాసరావు, రాజేంద్రరాజు, రమణ, అప్పారె, జలేందర్,
విద్యాధి, రామశాస్త్రి తప్పక మిత్రమండలి రోజున కలుస్తాం
మిగిలిన రోజుల్లో ఎవరికి ఏలు దొరికినప్పుడల్లా వాళ్ళు
వెళ్తుంటారు రామశాస్త్రి రోజూ సముద్రం నుంచి దిక్కు
తెచ్చుకున్నట్లే ఏదో ఒక విషయం తేలేస్తుంది, ప్రేరణ
పొందుతాం అంతేగాక వారికిస్తున్న మేమూ మా

మాటలు వారి ఆరోగ్యాన్ని పెంచుతాయని కూడా లోపల్లోపల అనుకునే వాళ్ళం తరచుగా ఆయన చెప్పే విషయాలు

జీవితంలో ఏదీ వచ్చేట్లే కాదు ప్రతీది ప్రయోగదశలోనే ఉంటుంది కాళోజీ వదే వదే చెప్పే సారాశాస్త్ర అదృశ్య నన్ను చాలా వరకు ఆత్మమ్యానక నుంచి బయటపడేసిన వాళ్ళం

మాటలు కాస్త్రాలు పాపాలు ఏవైనా సరే అంత ప్రభావమైనవి కావు బతుకు అద్విందీకన్నా బలీయమైంది

1 వేరం చేసే అవకాశం ఉండరాదు

2 వేరం చేయాలన్న అవసరమూ రాకూడదు

హింసకు ప్రతిహింస పుణ్య కార్యక్రమమని తరచుగా చెప్పేవారు ఉదాహరణకు ప్రహ్లాదుడు హిరణ్యకశిపుడు కథని ఎంతో వివరంగా ఆధునిక సమాజంతో జోడించి చెప్పేవారు నరసింహుడు చేపుట్టెప్పుడు నక్కలెక్కి ఎక్కి కాకుండా పోతాడు? అని మాలో ప్రశ్నకు లేపేవారు

వేరు తెలిస్తే బాలు ఆసంఖ్యాకంగా అమూల్యమైన విషయాలు ఎన్నో జారినవడంతుండేవి ఏరి తల్లవరకుకోలేక వానా తంటాలు పడేవాళ్ళం

అతీల్ జిల్లాన్, రోమరీలాలను బాగా ఉదహరించేవారు మోటు భాషలో సైతం ఎన్నోవిని సవ్యలేక పచ్చేవాళ్ళం

విరంతరం మనిషి మనవచ్చును ప్రజాళన చేసుకుంటూ ఉండాలి దంతాలను నిత్యం కుళ్ళవరకు చుకున్నట్లు దొడ్డికి పోయినవచ్చడల్లా ముట్టికడుక్కున్నట్లు, రోజూ ఇల్లు వాకిలి ఉప్పుకున్నట్లు

రమణమహర్షి తెలి రజనీష్ లాంటి వారిని చదివి ఆయోమయంతో కాళోజీని కలవినప్పుడు ఇట్లే అన్నీ సుస్థం అయిపోయేవి

నా కవితకు అటా బహుమతి వస్తే చిలిపించుకుని స్వయంగా మిరాయి తినిపించాడు నాకోడుకు తన పోటో మానీ బుడ్డా దొస్త్రే అవుతుందను సంబరపడిపోయి పెన్ ఫ్రెండ్స్ చేస్తున్న అల్లు నంకోటి, బద్వాదొస్త్రే కాళోజీ ఇంటి దిన్న దిన్న పర్సనల్ విషయాలను శ్రద్ధగా పట్టించుకునే స్రేమమూర్తి ఇటీవలి కాలంలో అతనికి

బాగా వచ్చిన కథ ఖదీర్ బాలు రాసిన దూడీ బఖష్ నా దగ్గరే నాలుగైదు సార్లన్నా ఆ ఆమృత తలచుకుని కాళోజీకంద్య బలబల వర్షించాయి

మంతాంతర వివాహం చేసుకున్న కొడుకు తల్లిని బురఖా తీసి ఇంటికి రమ్మనమనే పన్నిచేతం వాకథ ఆమ్మితాన్లో ఉంది ఆది తలచుకున్నప్పుడు కూడా ఆయన అంతే

ఎప్పుడు కలిసినా తను చదివిన కథలో నుంచి విషయాలు దిండుకింద నుంచి తీసి చూపించేవారు విగ్నేషించేవారు

ఏ నమయంలో పోయినా ఒక్కడే పల్లాలాకుంటూవో, క్రికెట్టు చూసుకుంటూవో పుస్తకాలు చదువుకుంటూవో ఉండేవారు పగలు పడుకుంటే రాత్రి నిద్రరాచని పడుకునేవారు కాదు పోగానే తల్లికి ఒక్క క్షణం చూసినప్పుడూ చెయి వాని రచామత అనే వారు

మీ దోస్త్రే పొట్టవల్లిరామారావు తారూ తాటికాయలకు పోయి వస్తున్నాను అంటే బాలు చెయి దగ్గరకు తీసుకుని అన్నీ విషయాలు అడిగి మరీ చెప్పించుకునే వారు నేను పుస్తకం తీస్తే తాటికాయల విషయాలన్నీ ఎక్కడో ఒక చోట రాయమనేవారు ప్రతి మనిషి 'నా' నుంచి 'మా' కు మా నుంచి 'మనకు' త్వరత్వరగా చేరాలని పదే పదే చెప్పించేవారు

ఒక్క సారి వాత ఇలా అన్నాడు

పెద్దవాల్లా గొప్పతనమంతా వాళ్ళ ప్రవర్తన లోనే ఉంటుంది వాళ్ళ మనుషుల్లో ఎట్లాంటి సంబంధాలను కల్గి ఉన్నారో ఏ ఏ సమయాల్లో ఎట్లా ప్రవర్తించారోనే ముఖ్యం ఏమీ చెప్పారనేది గొప్పతనాన్ని తీసుకురారు

రెండు విషయాలు మనిషికోల్పోకూడదు అనేవాడు వ్యక్తిత్వాన్ని పెంపుగా అలోచించటాన్ని ఇటీవల కలసినప్పుడు ఒక మాటన్నాడు మనస్సు చెప్పిది శరీరం చేయలేకపోతున్నది శరీర స్థితిసమస్యనించి మనస్సు ఉండటం లేదు శరీరానికి మనస్సుకు సమన్వయం ఉండకపోవటం ప్రస్తుతం నా స్థితి

13 11 02న ఆ స్థితి నుంచి విముక్తి పొందిన మహామనిషి కాళోజీ ఇటీ నా నివాళి

బతుకు వందనాలు

- తిక్కప్ప రెంటోలు

భీష్మని తాత ఉన్నాడో లేదో నిజంగా కానీ కవిత్వానికి మూర్తికి ఏ రంగు పులమక, ఏ హద్దూ పెట్టక కబుర్ల ఖజానా నుండి ఆలవోతగా మన మనసు కు బహుమతులుగా ఇచ్చే అసామాన్య సామన్య మనవిని కాళోజీ తాతయ్యను చూస్తే అనిపిస్తుంది. సామెతల్ని మాండాలికాల్ని మనసారా స్రవించిన వ్యక్తి ఆయన

దాదాపు తెల్లై (70) ఏళ్ల తన సాహిత్య జీవన పయనంలో మనం గొప్ప గొప్ప వ్యక్తులుగా చెప్పుకొని గర్వపడుతున్న ప్రతి సాహితీకారుని ఎదిగినతీరు, వ్యక్తిత్వాన్ని, అనుభవాల్ని, అనుబంధాల్ని ఎలాంటి వారి కైనా ఇంతకుమించిన ఇవ్వగ్రహింపనీ బహుశా ఎందరి ఎన్ని జీవిత చరిత్రలు తిరిగేసినా తొరకనేమో!

వ్యక్తిత్వాన్ని కాపాడుకోవడం, ఎదుగుతున్న కొలది ఒదిగి ఉండటం, మనిషి మనసు నాకి తెలిసిన మానసిక వైద్యుడు కాళోజీ తాతయ్య ఉద్యమాల్ని, ముల్లదారుల్ని ఎన్నో అమానవీయ ప్రకృతి వైపరీత్య సంఘటనల్ని చూసినపుడు కొంతకాలం తరువాత మనిషికి జనరల్ గా గుండెమొద్దుబారడం అంటే కొంప్రమైజ్ కావడం చూస్తున్నదే కానీ ఇంకా ఇంకా చిన్న సంఘటనలతో చలించి కన్నీరు కార్చు ప్రజలకోసం ఏడ్వడం అంటే ఏమిటో, ఆ కన్నుల్లోని కన్నీళ్లు ఎంత పరుంగా ఉంటాయో, ఎదుటి వ్యక్తివేషంగా ప్రభావితం చేస్తాయో ప్రత్యక్షంగా చూడవలసిందే

కాళోజీ తాతయ్యను పరిచయం చేసి ఆయనకు దగ్గరయ్యే బాగ్యం కలిగించిన మిత్రమండలి ఆయనకు

అత్యంత ఇష్టమైన పందర్బం మేమంతా ఆయనలోకి లోలోకి తొంగిచూసే ప్రతి ముచ్చటా అచ్చటా ఆ పందర్బంమే ఏ బెరుకూ లేకుండా నిర్భయంగా ఆయన్ని కూడా విమర్శించగల దైర్ఘ్యం ఇక్కడెవ్వరైనా ఒక్కటి అవు స్సేవ్వు అహోన్ని తగ్గించి, తప్పిస్తూల్ని నిర్భయంగా ఒప్పించి, ఒప్పుకునే పాఠాలు ఇక్కడ తప్ప మరెక్కడా నేర్చుకోలేం మరెప్పుడూ అందుకు అంగీకరించడమే!

ఇప్పుడా దైర్ఘ్యం ఇవ్వగల వ్యక్తులెవ్వరు? తాను లేకున్నా ఆ మూస్సినీ, ఆ లక్షణాల్ని మాలో నిండి ఆ మిత్రమండలి పందర్బంలోనైనా అందరమొక్కటై స్పందించుకునే కావాల్సి మాకు ఆయన జ్ఞానకంగా ఇచ్చాడని సముదాయించుకొనే పందర్బం వర్ధిసంతుకు భాదగా ఉన్నా, ఆయన ఆశయాల్ని నడవడానికి మరింత పన్నద్దం కావాల్సి తరుణమిది

చివరగా

అందరూ పట్టు పరువుల మీద, మిచ్చే మేధల్లో బతకాలని కోరుకుంటే కాళోజీ మనుషులమధ్య, మాటల మధ్య వైతనే బతకగలనని చివరి వరకూ మొత్తుకొని, చేసేది లేక వెయిరాయింది ఆయన హృదయం కెయం సేలో ఆయనమన్న గదిలో కూడా వానక్క నిన్ని తపాలైనా ఉండండి వాటిని విడదలేపి ఎలా మాట్లాడాలో నాకు తెలుసనే మొండి మనిషియన మనసున్న మానవీయ స్పందనగల మహావీయదాయన

తాతయ్య నీకు బతుకు వందనాలు

అన్యాయాన్ని ఎల్లవేకలా ప్రశ్నించినవాడు

సోమేశ్వర రామశాస్త్రి

Every Nation patronises a lie and calls it its ideal. It swears and then on words it becomes its philosophy and every thing. Only a few people not all that too in the moments of their free thought will rise above that and speak truth. సరిగ్గా ఇష్టం వంట్టులు కావేమో (కాళోజీ లేని స్థితిలో ఏదీ మనసులోకి రావటంలేదు) ప్రతి జాతి చోరమూ ఒక అవత్యాన్ని అవాస్తవాన్ని పొట్టువైజ్ చేసి దీన్ని తన ఆదర్శంగా ప్రకటిస్తుంది అది ముగి ముగి ఆ తర్వాత అదేకప్పు తత్వం అదర్శము మరిచిపో మూలుగుంది కొంత మంది అందరూ కాదు కొన్ని క్షణాల్లో అదీ అన్ని సమయాల్లోకాదు తాము స్వతంత్రంగా ఆలోచించగలిగి కొన్ని క్షణాల్లో ఆ అవాస్తవ స్థితి నుంచి పైకిదిగి, మాట్లాడి ప్రశ్నించకలుగుతారు

ఈ వాక్యాన్ని తరచూ కాళోజీ quote చేసేవాడు అట్లాఅని, కనీసం రచయితలు, కవులు కళాకారులనబడే వారైనా ఆ విధంగా మాట్లాడలేక పోతున్న దౌర్భాగ్య స్థితిని గురించి ఆవేదన పడేవారు కాని కాళోజీ కొన్ని క్షణాలు కాదు, తన జీవితమంతా అట్లాగే పొలకవర్గాల ఓహూనా అదర్శాలను, దౌర్జతనాన్ని బయటపెట్టి ప్రశ్నించాడు ఏనాడు రాజీ పడలేదు

అసమ్మతి, నిరసన ధిక్కారం, తన తత్వం అని నేర్పేవాడు తన రచనలు తన జీవితం వేరు వేరుకాదని విహసింపినవాడు జీవితమంతా, మనిషి తత్వంకోసం పరితపించి ఆరాటపడ్డవాడు మానవుడు మానవుని మానవుని మదిలోగ మన్నించలేనంత మరిచిపెన్నానిదిజగత్ అని విహసింపేవాడు

నేనీంకా 'నా'నుంచి మానవరక్షి రాలేదు, మన అప్పుడు గదా దింత అని మనిషి 'నా'ను పదిలి మన వైపు ప్రయాణించాలని అనేవాడు అట్లాగే జీవించినవాడు అనవరతా మానవత్వంకై తపించినవాడు

అన్యాయాన్ని ఎల్లవేకలా ప్రశ్నించినవాడు

90 ఏండ్ల జీవితంలో బాల్యం విడిచి ప్రజల్ని విడిచి ఎన్నడూ అయన ఉన్నదిలేదు ఇంత దీర్ఘకాలం పోరాట యోధుడిగా కొనసాగడం ఎన్నరికీ కాళోజీకి తప్ప పొద్దంకాదు కాలోజీ కాళోజీయే కాళోజీ లేని స్థితిని ఈహించుకోవడం కష్టంగా ఉన్నది కొన్నిప్పుడు క్రిందట 'పెద్ద కాళోజీ సంస్కరణ సభ'గురించి మాట్లాడుతూ 11 నవంబరు అప్పు గారి సంస్కరణ సభ జరిగినాకా మనకింకేం పనిలేదు అంటే దాని పర్యవసానం ఇది అని ఈహించలేదు

కాళోజీ అవేవారు బతుకు తప్పుడు, బతకళ్ళ తప్పుడు న్యాయం తప్పుతుంది, ధర్మంతప్పుంది కాని బతుకు తప్పుడు అని కవిత్వమంతా బతుకు పోరాటం, ప్రశ్నలు మానవత్వం గురించే, నిలుచెత్తు మానవతామూర్తి కాళోజీ

కాళోజీ తోడునడ రామకాద్రి అని కొందరనేవాండ్లు, కాళోజీ లేదు ఇక నీడ ఎక్కన్నుంది పుంటుంది నా స్థితి అది

ఏది ఏమైనా, కాళోజీ పంటి మనిషి ఇది పడకుంటే వారే ఏమోకాని ఇకపంపైకే పుండరవి నిప్పుచేపంగా చెప్పవచ్చు

జరిగిందంతా చూస్తూ, ఎరగవట్టు పడివుండగ సాక్షీభూతున్న కాదు సాక్షాత్తు మానవున్ని అని చెప్పిన కాళోజీ సాక్షాత్తు మానవుడు మనిషి అయనలేని సన్ను ఈహించుకోలేను వరంగల్లును తెలంగాణను, ఈహించలేను

ఎన్ని మాటలు చెప్పినా కాళోజీని రూపుకట్టించలేవు మాకాకను, కాళోజీకి కన్నీళ్ళు జోహార్లు

సుబ్బన్న : కాళన్న

తెగ్గప్రెళ్ళ కోమన్న

9 9 1914 న 13 11 2002 ఏమి జరుగుతుందో తెలియదు

కానీ రెండు యాదృచ్ఛికాల మధ్య సాగిన జీవనది ఓ శేజో రాశి ఓ కర్మయోగి ఏమయ్యిందో తెలుసు

ఏం కావాలో సద్దేశించారు అచ్చం అలాగే జరిగింది చూపు విలీరింది కాయం పరికోడవాలయంలో పదిలం నోరు లేని వాళ్ళకు వొరై, దారిలేని వాళ్ళకు దారై సాగావు కాళన్నా!

ఈ రెండూ కొంచెం తెలసుననుకుని విజ్ఞుడిగే వాళ్లను వెళ్ళివాళ్ళనే చీపావు

అన్న! బాటనే నడిచావు

ఎప్పుడూ అంటుంటే దాడివి

Victor's Victory is complete when the chained hugs the chains by which he is bound

రంజేసిన గీత్ర, మద్దితై తనంత తాను కాడిచేసుకుని బయటవెనోపే దృశ్యవేం గుర్తుకొస్తోంది ఇది తలపుకొచ్చినప్పుడు

మోయడం తప్పదు కానీ సువ్యస్థ స్వహానివాపు నియంత్రించి తెలివితో బతకమన్నావు

రామప్ప దేవాలయం చూపించావు చేరువలో గెట్టడానో ఎదురుగా ఓ పెద్ద సరోవరం

కొత్త మిత్రులు కొత్త ప్రదేశం రామేశం గారు, ఫొటోగ్రాఫర్‌ను గురించి 'కవిత్వ' చదువుతుంటే కడుపుబ్బ నవ్వడం సంక్రాంతి మిత్రులు మరిచిపోరు

మందం చుట్టూ బట్టలు, వాటి మీద ఆరగా ఆరగా నీళ్ళు, గ్రీష్మతాపాన్ని కొంచెం

తాళలేని సువ్యస్థ ఎంతమందికి పేదకీర్తనాపు ఎంతమందికి తట్టుకోలేని తాపాన్ని స్పష్టించావు

తెల్లవారుతూనే సత్రంపొడు ఇంటి తలుపు తట్టి ఎలా వున్నారని పరామర్శించావు

అంతకు ముందు రాత్రి పట్నూరు రామబ్రహ్మం గారింటికి రావడం ఆపవ్వకు గాని తెలిసింది కాదు

ఏలూరు వస్తే మిత్రులందర్నీ కోరి, చూసి, పలకరించి కుటుంబ సభ్యులందర్నీ అడిగి వెళ్ళివాడిని నీవెప్పుడో ఈడు రాని పంపాడినే సువ్యస్థ లోకానికి అన్నపు కాని, అసలు అన్నపాటు బిడ్డవు

సంక్రాంతి మిత్రుల సమావేశాలు

రెండురోజులు అన్నీ మరచి అత్యయంగా అందరం తరిసి పండగచేసుకోవడం వృద్ధి తళలాడైపోయాయి

కాలం చివరేస్తుంది మన వెంకటసుబ్బయ్యగారిని, సంతకచేత్ గారిని, కనక రామబ్రహ్మం గారిని

పెడననగల్గు చోడలి గారిని, కొవ్వలి మిత్రులను ఏలూరు దాక్కడ స్వామి గారిని

అన్నింటినీ మించి చివరి, పల్ల సుబ్బావాపు గారిని పరామర్శించు

మొదట పల్ల వారింట్లోనే ఏలూరు వాళ్ళం 'గొళ్ళ' బ్రతుకు బ్రహ్మాండం

'వాపు'ను గురించి తలచుకోవడం నేర్పింది నీ కంట తడి ఆరేడి కాదు

రాసుకాస్త్ర పంపిన పుస్తకం 'వా గొడవ' వాళందేవతకు ఆరా తీస్తానే వున్నావు

అ పుస్తకం బట్టాడా? నెల ఆలవ్వమయ్యే పనికి పడేపడే గుర్తు చేశావు

దేరే వరకు నిద్రపోలేదు 31 7 02 తేదీ పుస్తకం నెల తర్వాత సిద్ధుజ్జిన రోజుకు కొద్ది రోజుల ముందు వచ్చింది వచ్చిన రోజే విజయవాడ వెళ్ళి మిత్రులకు చూపి మాంస్థుమంటే ఇచ్చాను కాదు

గుంటూరు లంకా సూర్యనారాయణగారిలో కలస సీ అప్పటినుం రోజున వినపై చూద్దామని

పుస్తకమంటే చేసేవరకు నిద్రపోవు నిద్రపోనివ్వవు

మేము ఇదిగో అంటే ఆరైల్లు ఎంవత్తురాలు

నా గడవ 75లో ఆరంభించి ఎమెర్జెన్సీ పుణ్యమా అని 77లో విడుదల చేసింది మేమే కదా

ఓ చిన్న పుస్తకం రెండేళ్ళ తర్వాత

అందులోనే మనతరం వేచున్న మన కాళన్న అన్నది చెప్పకున్నాం

మిత్రుల అచ్చవధానం జరుగుతుంటే అవధాని గారి వెంట వచ్చిన నేను ఆగస్టు 2001లో

మిత్రుడు ప్రొఫెసర్ వులిరాజుతో కొన్ని కథలు పాసుమొందలో మీ దగ్గర

వయో భారంతో స్ట్రుకులు పోరాటంలో మీరు

మిమ్మల్ని చూస్తూ మేము ఇప్పుడు మమ్మల్ని చూస్తూ మీరు

కనిపెట్టి చూడండి కనికరించండి

'కడలిక'లో చైతన్యమంతా ప్రసాదించండి

అన్నా! ఇప్పుడూ ఎప్పుడూ మీది విశ్వదృష్టి కదా!

***

ఓ 'మొగ్గ' జ్ఞాపకాల్లో కాళోజీ తాత!

మొగ్గకు!

'మొగ్గ'లో కాళోజీ తాతయ్య వ్యాసం చదివాను, తొలుత సంవత్సరం కావచ్చు (నేను 'మొగ్గ' గా ఉన్నప్పుడు అనే కిరీటలో!) అప్పుడు పోటి కూడా వేశారు అది చూసి మీ 'బుద్ధాదోస్తీ ఫోటో' వచ్చింది అని మా వాస్తవం చెప్పాను మా వాస్తవకూడా కథలు రాస్తూ బుద్ధాదోస్తీ అన్నదాకు కాళోజీ తాతయ్య చాలా సంబరపడ్డాడట అది విని నాకు ఉత్తరం రాయాలనిపించింది కానీ అప్పుడు రాయలేదు ఈ పుణ్య ఆగస్టు నెలలో రాఖి పంపిన నాకు రిస్సయ్య వచ్చింది నాకు ఎంతో ఆశ్చర్యం, ఆనందం, గర్వం కలిగాయి అంత గొప్ప కాళోజీ ఎంతమంది మనిషో కదా, అతని మరణ వార్త విని నాకు రానైన రిస్సయ్య మీకు రూపించాలనిపించింది అందుకే అతను రాసిన 13 కి 2002 ఉత్తరం జత చేస్తున్నాను

-మేరెడ్, 10వ కరగూ,

శైవరాజ్

కాళోజీ,

బబ్బాదోస్తీ

సేస్తం మెరాఖ్

కాళోజీతాతయ్య,

నీ ఉత్తరం అందింది చాలా సంతోషం మీ నాన్న అమ్మ పెద్దవారు వాంట్లలో మనలేం పని మనం మాట్లాడుకోవచ్చు మీ నాన్న ఇళ్ళునున్నప్పుడు చెప్పినా పిల్లలను చూపించుకు మళ్ళీ తీసుకును రానేలేదు నీకుసట్టునైతే నన్ను చూడాలని ఉన్నదో, నాకూ నిన్ను చూడాలని ఉన్నది వీలయినవ్వడం వచ్చి ఈ బుద్ధాదోస్తీను చూసి పో బాగా చదువుకుంటున్నావు గదా

అమ్మను నాన్నను, మిగిలిన కుటుంబ పథ్యులను నందరినీ అడిగినాని చెవ్వ, తవ్వని వరిగా వచ్చి చూచిపోవాలిను మరి

సీ

మానవతావాది మా కాళోజీ

డా: బి. లక్ష్మణ్

కాళోజీ నాకు పరిచయము ఏర్పడ్డది 1987లో 1983 మరియు 1985లలో జరిగిన శాసనసభ ఎన్నికలు ఆ విషయ జరిగిన స్థానిక సంస్థల ఎన్నికలను విశేషంగా పరిశీలించిన మేము ఒకరికొకరు ఆశ్చర్యహాసాన్ని ఎందుకంటే ఆ ఎన్నికల్లో చాలామంది స్థానికేతరులు తెలంగాణాలోని వివిధ విద్యాభివృద్ధిలో ఎన్నికల ఖరీదాకి దిగడం మా అందరినీ కలవర పరిచింది తెలంగాణాలోని వనరులన్నింటినీ కొట్టగొట్టి ఇక్కడి ఉద్యోగాలను కాజేసి అంతిమంగా ఈ ప్రాంతాన్ని ఒక కాలనీగా మార్చిన కోస్తా ఆంధ్రులు చివరకు ఇచ్చటి నుంచే చట్టసభలకు ఏకగళాలనుకోవటం చూసి మేమెంతో కలక చెందాము ఈ స్థానికేతరులకు తెలంగాణాకు ఉన్న సంబంధము ఏమిటి? దాడిని నిరంతరంగా ఆస్తి రంగాలలో కొనసాగించాలనే కుట్రలో భాగంగానే వారు ఈ ఎన్నికల ఖరీదాకి దిగారు లేకుంటే హిమాయత్ నగర్ ఉపేంద్రకు, పనల్ నగర్ బాట్రుగడ్డ ప్రసూతకు, రేణుకా చౌదరికి బంజారాహిల్స్ కు ఉన్న సంబంధము ఏమిటి? వీరప్పరెడ్డిని ఈ ప్రాంతప్రజలతో మమేక్షిస్తారా? ఈ ప్రాంత సమస్యలపై స్పందించారా? లేక తెలంగాణాలో ఏమన్న అభ్యర్థన కొడువనా? సరిగ్గా ఈ అలోచనా ధోరణియే ముమ్మూలందరినీ 1987లో కాళోజీ తరించింది 1987లో మొదటిసారి మిత్రుడు ప్రభాకర్ జంటిలో కాళోజీని తరించిన వాల్లం నేను, డా: హరనాథ్, డా: వినియోక్, ప్రొ: మధుసూదన రెడ్డి, ప్రొ: జాదవ్ ప్రొ: తిప్పారెడ్డి, ప్రొ: అనందరావు తోట మొదలగు వారల అందరు కలిసి దాదాపు ఐదు గంటల పాటు తెలంగాణా ప్రాంతము వివిధ రంగాలలో వివిధంగా ఉమ్మడి చాట్లంలో వివక్షకు గురవుతుందో చర్చించుకున్నాము ఆరోజు ప్రారంభమయిన మా చర్చలు దాదాపు పదిహేను పాటు నిరంతరంగా కొనసాగియు అంతిమంగా ఆ చర్చల విషయ అందరం ఒక

ఏకాభిప్రాయానికి వచ్చి "తెలంగాణా ఇన్ ఫర్ మేషన్ ట్రస్టును" నెలకొల్పి ఆ ట్రస్టు ద్వారా తెలంగాణా వివిధ రంగాలలో వివిధంగా వివక్షకు గురవుతుందో తెలిపేందుకు 'మా తెలంగాణ అనే పత్రిక ద్వారా ట్రస్టు కార్యకలాపాలను కొనసాగించాలని నిర్ణయించడము జరిగింది ట్రస్టు కార్యక్రమాలలో భాగంగానే "మా తెలంగాణ" పత్రికావిస్తరణ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ ఫోరం పర తెలంగాణ తెలంగాణ స్టూడెంట్స్ ఫ్రంట్ లను నెలకొల్పి తెలంగాణ రాష్ట్ర సాధన భావనాస్పష్ట సమిపాల్ నడవల్లనను ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలోనే గాక తెలంగాణ వివిధ జిల్లాల్లో నిర్వహిస్తూ వస్తున్నాము 1989 70 ప్రత్యేక తెలంగాణ ఉద్యమం విషయ 1987లో తెలంగాణ నివాదాన్ని మేము మళ్ళీ తెరచికి తీసుకొరావడం జరిగింది అనాటి నుండి మేమందరము తెలంగాణ నివాదాన్ని ప్రజల మధ్యకు తీసుకొనిపోవటంలో మా పంతుళ్ళుని మేము చేస్తు వస్తున్నాము నేనిప్పుటికి మరువలేని విషయం కాళోజీ గారు ఒకరోజు ప్రభాకర్ ఇంట్లో దాదాపుగా పదిగంటల పాటు ఏకధాటిగా "తెలంగాణ" విషయంపై మాట్లాడిన తీరు ఒక వేళ మేము ఆరోజుల్లో కాళోజీ మాట్లాడిన విషయాలన్నింటినీ చేస్తే చేసి ఉంటే ఎంత బాగుంటేది! కాళోజీతో చర్చించిన విషయాలన్నింటినీ రికార్డు చేసి ప్రచురించి ఉంటే అది ఒక "తెలంగాణ దర్శనం" అయ్యేటిది కదా!

1987లో కాళోజీతో ఏర్పడ్డ పరిచయంతో ప్రభావితమైన నేను వారి రచనలను ముఖ్యంగా కాళోజీ ఆత్మకథ, నా గడవ, కథలను చదవడం జరిగింది దీంతో కాళోజీ గడవ ఏమిటో నాకు కొంతవరకు అర్థమయింది కాళోజీకి మానవత్వం వరమావధి అని నాకు అర్థమయింది దాల్చినక చరిత్రలో మొదటిసారిగా మానవున్ని కేంద్రంగా చేసి నిర్మించే దర్శనానికి పూనుట వేసిన మేధావి ప్రాటాగరన్ ప్రాటాగరన్

ప్రారంభమయిన మానవతావాదం క్రమంగా అభివృద్ధి చెంది వివిధ రకాల మానవతావాదాలుగా పరిణామం చెందింది. అయితే కాళోజీ మాత్రం అన్ని రకాల మానవతావాదాలను తనలో విలీనం చేసుకున్న వ్యక్తి. మానవత్వే అన్నింటికీ కొలాహాసం. అనే ప్రాటాగరస్ శాస్త్రక చింతనను సుండి ప్రశ్నించే స్వభావం ఉన్నవాడే మనిషి. అనే ఎం ఎఫ్ రాయ్ దొరణేని సుండి ఈ విధంగా వివిధ దార్శనికుల విషయాలన్నింటిని తనలో జీర్ణం చేసుకున్న వ్యక్తి కాళోజీ. ప్రవృద్ధ చరిత్రకు కాళోజీ ఇచ్చిన భాష్యంలో ప్రశ్నించే స్వభావము వ్యష్టంగా మనకు గోచరిస్తుంది. కాళోజీ ఉపన్యాసాలలో మరియూ రచనలలో ప్రాటాగరస్ కాంటోల దార్శనిక విలువలు గోచరిస్తాయి. ఇందుకే మన కాళోజీని ఒక విశిష్టమైన మానవతా వాదం అందులో వివిధ దార్శనికుల మానవతావాదం ఉంది. వారి రచనలన్నింటిలో మొదటి సుండి చివర వరకు మానవతావాదానికి సంబంధించిన కేణం అభివృద్ధిపడ బద్ధి అందుకే మానవుని మూర్తిత్వ విలాసానికి దోహద పడని ఏ యిబాన్సి అయినా సరే అయిన ఈసడించుకోనేవాడు. ప్రజాస్వామ్య విలువలకు భంగము కలిగినా పౌరహక్కులకు భంగం వాటిల్లినా అతడు నహించేవాడుకాదు. ప్రజాస్వామ్యాన్ని అణిచిందినవాడు కావటంవల్లై అతను పార్టీ పాతివ్రత్యంను నిరసించినాడు. తెలంగాణా రాష్ట్ర సాధన కోసం

తెలంగాణావాదంలు చేస్తున్న పోరు తమ బతుకుచెరువు కోసం చేస్తున్న పోరుగా కాళోజీ భాష్యం ఇవ్వడంలో మానవతాకాణమే ఇమిడి ఉంది. కాళోజీకి విడివాదం అంటే గట్టదు. విశాలంధ్రలోనే తెలంగాణ అభివృద్ధి సాధ్యమనే వామపక్ష విడివాద వైఖరిని కాళోజీ ఈసడించుకున్నారు. ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్ర ఉద్యమముపై వామపక్షాలు అవలంబించిన విడివాద వైఖరిని ఎండగట్టుతూ కాళోజీ రాసిన పాట దీనికి ఒక చక్కని ఉదాహరణ. తెలంగాణ వేరైతే కొడవలాడనంటున్నదా? సుత్తై మొత్తవంటుందా? మార్పు మార్పు మారుద్దా? అని ప్రశ్నించిన విధానం వామపక్షీయులను సహితం ఆలోచించవలె విధంగా ఉంది. ప్రపంచ బాధంతా క్రిశ్చి బాధ అయితే కాళోజీ గొడవంతా సగటు మనిషి గొడవ కాళోజీకి మానవత్వం వరమాపది కాళోజీ తమ భాషలో, కవిత్వంలో సరళమైన తెలివి ఎంచుకున్నారు. ఒకవేళ కాళోజీ సరళమైన తెలివి ఎంచుకోకపోతే నా గొడవ? వాగొడవగానే ఉండిపోయేటిది. అది మనగడవగా గాని, మనిషి గొడవగా గాని మారేది. కాదు ఒక దార్శనికుడు మరణించినంత మాత్రాన అతని దర్శనం అంతరించిపోదు. కాళోజీ ఈనాడు ట్రాడికంగా మన మధ్యలేకున్నా అతని దర్శనం మాత్రం "మనిషి గొడవగా" సగటు మనిషి ఉన్నంత కాలం ఉంటుంది.

అక్షర నివాళి

శరీర్ కౌండిన్య

కాళోజీ మృతి తెలంగాణ జీవితానికి బతుకన్న, సాహిత్యానికి, ఉద్యమానికి చరిత్రకు తీరిన రోటు. తెలంగాణ ఇంటింటా కాళోజీ బతుకమ్మ పరై తెల్పు బతుకును ఆరాధించే వాళ్ళందరికీ స్ఫుటికంలా తెల్పు. కాళోజీ అన్యాయాల్ని అడుగుడుగునా ఎదిరిందినోడు అన్యాయాన్ని ప్రశ్నిందినోడు. సామాన్య ప్రజల కోసం

ప్రతిక్షణం కొట్లాడినోడు. అటువంటి మహామనిషికి మూగవోయిన ఒక ధిక్కార స్వరగానికీ, నిలిచిపోయిన ఒక జీవనవది ప్రవాహానికి, అగిరిపోయిన నిరంతర అక్షర వర్షానికి, ముగిసిపోయిన ఒక మహోత్సవ చరిత్రకు ఇదే నా అక్షర నివాళి.

పెద్ద దిక్కును కోల్పోయిన తెలంగాణ

- పరవస్తు లోకేశ్వర్

"కాశీజీ సువర్ణ మాడలేని తెలంగాణాను
మేమైనా చూస్తాం |
వరంగల్ కాశీజీయ మెడికల్ కాలేజీ గేటు మీద
కట్టిన బావరేమ చూసినరీతి ధు ఖం పొంగుకొచ్చింది
భగభగలాడే మాటలు చూడు
కాశీజీ రచనలు చూడు"

అంటూ దు ఖావేశంతో నివాదాలు చేస్తున్న
ఎల్ ఐ కాలేజీ విద్యార్థుల కళ్లలో కాశీజీ వారసత్వాన్ని
వెతుక్కున్నాను హన్మకొండ బోర్డు సమీపంలోని మర్కట
స్వామి చిన్న పిల్లలు వరుసగా నిలబడి 'కాశీజీ ఆమెర్
హై' అంటూ చిన్న చిన్న చేతులావుతూ ఏడ్చోలు
చెబుతుంటే భవిష్యత్తు మీద భరోసా కలిగింది

కాశీజీ ఒక యోధుడు యోధుడు మరణించినప్పుడు
కంట తడిపెట్టకూడదు కంట తడిపెడితే అది
యెదుటివల్ల అపభారమే

అందుకే పాటలు పాటల పల్లకీలో కాశీజీను
ఊరేగించారు ఊరేగింపు అద్వంశాలు పాటల
ప్రవాహమే "వందవాల వందవాలన్నో అంటూ
ఆగ్రేభాగాన గద్దర్ కడులుతుంటే, "వల్లి కన్నీరు
పెడుతుంటే కనిపించని కుట్రల" అంటూ సంద్యక్తి
రణితక్కులు ఆలాపిస్తుంటే, "బొమ్మచక్కన, నిమ్మచక్కన,
నిఘా నడివిన పాట చక్కన" అంటూ పల్లంపట్ల జానపద
బాణీలో కీర్తిస్తుంటే, శ్రీనివాస్ బృందం చిందులు
తొక్కుతూ గలం కలుపుతూ ధవ్వలు కొట్టుకుంటూ,
నాట్యం చేస్తుంటే "ఒక ఏరుడి అంతిమ యాత్ర అఖిరి
యాత్ర ఇంక గొప్పగుంటుందా అని చూస్తున్న వరంగల్లు
ప్రజలు చెన్నలోయూ ప్రజల ఎక్కిం కీవితాతం నిలిచిన
వాడికి ప్రజల నివాళి ఇట్టనే ఉంటుందనిపించింది

కాశీజీ "మహాత్మినీస్థుమణిం" హన్మకొండ పేరుల
గుండా కడులుతుంటే వివెన్నో చారిత్రక న్నతులు,
పూర్వాపకాలు రాజులను కాదని కప్పలను కోరి వరించిన
పోతన, కులాల మీద దండెత్తిన పాల్యురికి సోమన,
ఏదైతేం అశ్వాత్థులు, జైనం విశ్వేశ, ఆ తర్వాత అంధ్ర

మహాసభలు అర్థ సమాజం, గాంధీ ప్రభావం,
తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం, నక్సల్ బరీ వనంతజాల
మేఘ పుష్పసలు, పొరపాళ్ళుల ఉద్యమాలు ఏటసైంది
మేలు కలయికచే కాశీజీ మూర్తిమత్వం అనిపించింది

'చరిత్ర ఎంతో మంచి మహాపురుషుల్ని సృష్టిస్తుంది
కాని మరొకంతో మంచి మహాసుభాషులు చరిత్రనే
సృష్టిస్తారు ఈ రెండో కవతులెందిన వాడే కాశీజీ ఆతడికి
సమకాలీనుల మైనందునే మనం గర్వింపాలి మన కాలం
ఏరుడతమ, మన కాలం యెదుడతమ మళ్ళీ మన తీవ్ర
కాలంలో అటువంటి 'మేరు వర్ణలాన్ని' చూడలేం

'పైటుక నీది చాపు నీది బ్రతుకంతా దేశానికి
అన్న మాట కూడా పొరపాటి, తను చనిపోయిన తర్వాత
కూడా దేశానికి ఉపయోగపడాలన్న కోరికతో తన కండ్లనే
కాదు చివరికి దేహాన్ని కూడా దేశానికి దానం చేశాడు
రండిచేపుడిని మించిపోయారు తన అన్నబాటను
అనుసరించాడు తన గేహము, తన దేహము, తన
కాలమూ, తన ధనముమూ జగజ్జములకీ దానం చేశాడు
చివరికి తాను నన్న పాదాల తో నడుచుకుంటూ కాశీజీయ
మెడికల్ కాలేజీలోకి మాయమయ్యాడు

అంతవరకూ అతని వెంట నడిచి వచ్చిన పాటల
ప్రవాహం, జోహారు జన సముద్రం విశ్వజితో గడ్డకట్టుక
బోయింది వెంట సముసాలు మౌన సంతానం
సుదీర్ఘమైన రెండు యుగాలుగా గారి కూడా వడిచేయని
ఆ విశ్వజితో దేవతలు దిగివచ్చి కాశీజీకి నివాళులు
అర్పిస్తున్నట్లు భ్రాంతి కలిగింది అంతలో పాఠశాలవాళ్ళు
విపాద సంగతం అది ముగియగానే గౌరవనీయతగా
గారిలోకి వచ్చింది తుపాకుల కాల్పుల దప్పుడు

"అర్చితా కాశీజీ అర్చితా"

"అన్యాయాన్ని ఎదిరించే వాడే నాకు ఆరాధ్యుడు"
అన్న కాశీజీ పాటలు వారసత్వాన్ని కొనసాగించడమే
మనం ఆయన పట్ల చూపించే గౌరవం ఆయనకు
అర్పించే నివాళి

"తెలంగాణా వేగుచుక్క

కాశీజీ తెలుగు చుక్క"

మనసు పుటల లోంచి...

- తాడన్

కాళోటి లో నాకు 45 ఏళ్ళ అనుబంధం ఈ 45 ఏళ్ళలో మననం చేసుకోవలసిన సందర్భాలెన్నో

కన్నీటి లో ఎన్నెన్నో కలవు కన్నీటిని గన కన్నులు గంపు యివి కాళోటి మాటలు కరుణ సొనుటూరి అప్పారావు అమరాగం పుష్పం ఆదరణ మనసును చుట్టేసి మమకారం యిది కాళోటి అనే మనిషి జీవ పదార్థాలు

'మనషి' అంటే దీక్షనరీ ఏ మర్దం చెప్పటంబో కాని కాళోటి జీవితం మనషికి నింజైన నిర్వచనం

ఆ రోజు నవంబర్ 14 కాళోటి బౌతిక కాయాన్ని హైదరాబాద్ నుండి హనుమకొండ నల్లలగుట్టలోని ఆయన ఇంటికి తీసుకొస్తున్నారని తెలిసి అక్కడికి బయలు దేరుతుండగా మా యింటికి ఏదో కర్రనని చేయడానికనివ్వడంకి బ్రహ్మయ్య వద్దాడు 'ఇవ్వాళ పని వచ్చు బ్రహ్మయ్యా! కాళోటి చనిపోయారు కదా ఆయనంటికి వెళ్ళుతున్నా ఆయనకు నేను చాలా దగ్గరి వాణ్ణి' అన్నాను కాళోటికి దగ్గరి వారు కానిదివ్వరు సోని పదండి నేను గూడా వస్తున్నా' అన్నాడు బ్రహ్మయ్య మేము కాళోటి యింటికి వెళ్ళుతుండగా దొర్ల రాఘవ స్వామి అనే రిటైర్డ్ టీచర్ కనిపించి 'లోయన్ గారు! కాళోటి పోయారు మన తిరి పెళ్ళ దిక్క పోయింది మన బాధల్ని యింకెవ్వరికి చెప్పకుండా?' అన్నాడు గగ్గడ కరం తో ఇలా కాళోటికి ఎండరిందరితో ఎంత అనుబంధమో ప్రజలతో యింతగా పెనవేసుకొన్న జీవితం యెప్పుడు మనకి ఎక్కడ కనబడుతుంది?

కాళోటి యింటికి చేరుకున్నాం అప్పటికే కాళోటి బౌతిక కాయాన్ని మిత్రుల దర్శనార్థం ఆయన యింటి ముందుందారు జనం తండ్రిపే తదాబలుగా వచ్చి నివాళు లర్పిస్తున్నారు కంటకటి పెట్టని మనిషి లేడు కొందరు భార్యన ఏడుస్తున్నారు

ఇంత మందిని యిన్ని విధాల అకట్టుకొన్న కాళోటి

గ్రామాల నుంచి బతికి నవ్వాళ్ళు చచ్చినాడా ప్రజల మధ్యే కాళోటి

అక్కడ కాళోటి తాను చెప్పుకొన్న తన గొడవ కానిట్లు వేళారు చుట్టూ చేరిన వారందరితో మాట్లాడుతున్నట్లే అనిపించింది ఆ కరంంలో ఎంత స్పష్టత ఎంత నూటిదనం - తడబాటు లేని తిక్కమకలు లేని కందుకరం ఆ మనసు ఎంత నిర్మలమై! అందుకే ఆ కరంంలో అంత సహజత్వం, నూటిదనం Face is the Index of mind అంటారు అలాగే Tone is the index of soul అనాలనిపిస్తుంది

కాళోటి కదలాడే జన జీవితం అల్లుకునే పుష్పం అవరించే బాంధవ్యం ఆయనోకే జ్ఞాన శ్రీశ్రీ అస్త్రజ్ఞు లూయీ ఆరగన్ పొరపాక్కుల కోసం గొరవంగా బతకడం కోసం పోరాడిన ఆంధ్రా అబ్రహం లింకన్ దొంగ అవే ద పేషల్ శ్రీశ్రీ రాసిన వ్యక్తికి బహువచనం తక్కి అనే బావనని జీవితాంతం నిర్వచించిన మహాసంభాషణ అతడెన్నడూ బహువచనమే "మనసున మనపై బ్రతుకున బ్రతుకై" అని శ్రీశ్రీ జీవిత సహచారిణిని గురించి రాసినా ఆ యరణాలు కాళోటికి అన్యాయపై అతడు "మన మనసున మనపై, బతుకున బతుకై" జీవించాడు 'మనకోసమే కన్నీడు కార్చాడు

కాళోటి నిత్యసంబారి తాను కాలికంగా బాగా బలహీన పడక ముందు తరహా మిత్రుల యిల్లకి దిన్నా పెద్దా, పెరు ప్రతిష్ఠ వయసులతో నిమిత్తం లేకుండా వెళ్ళి పలకరించేవారు అతడు అందరికీ ఆత్మబంధువు సంతోష సమయాల్లో కన్నా బాధలో ఉన్న ప్రతి మిత్రుని యింటికి వెళ్ళి సరామర్చించిన అల్లె పూవయం ఆయనది హైదరాబాద్ లో క్షయ వ్యాధి లో మందాన పడ్డ అంకయ్య అయినా అట్లా ఎవ్వరు బాధల్లో ఉన్నా దూరభారం అనకుండా వెళ్ళి చూపే వారు తోటి మానవుల మీద ఒక concern కన్నాలో ఉన్నవారిని పలకరించాలనే తపన, ఆవుకోలేని మనసు ఆయనది

ఎమర్జెన్సీ కాలంలో నేను ఆరెన్స్ అయి జైల్లో ఉన్నప్పుడు నించు చూలాలైన నాభార్య మా అమ్మా చెల్లెలూ ముగ్గురే యింట్లో లిక్క బిక్కు మంటూ ఉండేవారు మిత్రులెవ్వరూ ఆఖరుకు మా తమ్ముడు కూడా భయపడి పలకరించడానికి వెళ్ళలేదు ఒక్క కాళోజీ హేమా (వరవరరావు సతీమణి) తప్ప కాళోజీ తరచూ మా యింటికి వెళ్ళి మావాళ్ళుని పలకరించి వైర్యం చెప్పేవారు అందుకే అన్నాను అయిన అందరికీ ఆశ్చర్యంబువు - ఆప్తబంధువు

'మన పంట వాడు/ మన తొరికి, కాదు కాదు తన తొరికి వచ్చినవాడు' అని శ్రీశ్రీ వరంగల్ వచ్చినప్పుడు రాకారు కాళోజీ ఈ మాటలు కాళోజీకి కూడా పద్మినియి అంద్ర దేశంలో ఎక్కిడికి వెళ్ళినా బహుశా అందరూ అయిన గురించి అలాగే అనుకునే వారు తన యిల్లు అందరి యిల్లా అయినట్లే అన్నీ తాళ్ళూ, అందరూ తననే తనవారే

కాళోజీ యిల్లు ప్రతిరోజూ ఒక మిత్రమందరే ఆ యిల్లు ఒక మాట్లాడే బైబిల్ ఇద్దరు కాళోజీలు యింట్లో ఉంటే చచ్చులకి కొండే లేకుండేది కాళోజీ సోదరులకి మిత్రులతో మాటలే పండగ ఆహారం, విహారం అన్నీ మిత్రులే అలా చచ్చులతో ఆ యిల్లు కళకళలాడుతూ నిత్య వైతన్య పడనప్పులా కనిపించేది అనేక విషయాల మీద సంభాషణలు సాగి పోయేవి సాహిత్యం కళలు కథలు, వెతలు హాస్యం వ్యంగ్యం, గరంగరం బహువులు, సమాజం దేశం ప్రపంచం అలా ఆ రెండు ద వరల్డ్ ఇన్ వన్ నేజీ' అన్నట్టుండేది ఆయనంటికి వెళ్ళితే లోకం చుట్టి వచ్చినట్టుని పించేది

అప్పుడప్పుడు సంభాషణా క్రమంలో నిజాం నవాబు తో పోరాటంలాగా జమీందార్ల జాగ్గర్లు, పూడల్ దొరల జీవితాలు గురించిన ప్రస్తావనలు కూడా వచ్చేవి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఆ పూడల్ దొరలు ప్రజాసౌత చర్యలు ఏవైనా చేసి ఉంటే కాళోజీ సోదరులు వాటిని బాగా హైలైట్ చేసి పొగడేవారు ఆ పూడల్ దొరలు ప్రజలకోసం ఏవైనా సుంచిననులు చేశారంటే ప్రజాగ్రహానికి గురికాకుండా, తిరుగుబాట్లు రాకుండా చూసుకోవడానికి యుక్తియుక్తంగా చేసినవే కాని,

ప్రజలమీద కనికరంకో కాదు కాని కాళోజీ సోదరులు మనిషిలో అతడు ఏ వర్గానికి చెందిన వాడైనా, ఏ క్లాస్ సహృదయత కనిపించినా చలించి పోయే సున్నిత హృదయులు ఉదారవాదులు అంటే కాని Behind every affluence there is a crime అని వారికి తెలియక కాదు అందుకే 'దొరకనాల దొండిన దొస్త్రీ' అనకు సరకాసురుని ఏలుబడిని నాకమనకు అన్నాడు చిన్న కాళోజీ

అవి చెప్పి దళకాల్లో నేను విరసం వరంగల్ జిల్లా యూనిట్ కన్వీనర్గా ఉన్నరోజులు యూనిట్ పక్షాన హనుమకొండ రాజరాజసేంద్రాంధ్ర భాషానియం లో 'లెవిన జయంతి ఉత్సవం జరపాలనుకొని అందులో కాళోజీని మాట్లాడమని కోరాను అప్పుడు కాళోజీ "నాకు లెవిన గురించి ఏమీ తెలియదు మన్నెవైనా ఆతనికి సంబంధించి పుస్తకం తెచ్చిస్తే చదివి మాట్లాడుతా" అన్నారు కాళోజీకి Lenin comrade and Man అనే పుస్తకం యిచ్చా ఆ సాయంత్రం వలేలో కాళోజీ లెవిన గురించి అద్భుతంగా మాట్లాడారు ఎంతో గౌరవ భావం తో లెవిన ని మళ్ళీ మళ్ళీ పొగడారు అప్పుడు నాకు చాలా అశ్చర్యం కలిగించిన విషయం ఏమిటంటే కాళోజీ ప్రపంచ చరిత్ర సాహిత్యం, చాలా విస్తృతంగా చదివారు మరి లెవిన గురించి ఎందుకు చదవలేదు? కావాలని avoid చేశారా? అవుననే నా కనిపించింది బహుశా దీనికి కారణం స్వేచ్ఛాప్రియుడైన కాళోజీ మార్క్సిజం లేదా కమ్యూనిజం అంటే, అదోక అణగారిన దివ్యంకం, అశ్చర్య స్వేచ్ఛకి తావుండదని భావించడమే కాళోజీ లాగా మనుషుల్ని అమితంగా ప్రేమించిన ఎందరో మహానుభావులు 'ప్రజాస్వామ్యం' స్వేచ్ఛ' అనే క్రమంలో మార్క్సిజం కమ్యూనిజం అవగానే కుంచించుకుపోతారు అదేదో అంటురాని వైనట్టు మనిషి స్వేచ్ఛకి విరుద్ధమైతే ఆ పదాలు వివరానికి అయ్యవడరు నిజానికి మార్క్సిజం మహాస్వతమైన మానవతా వాదం

ఏదో ఒక పార్టీకి కట్టుబడి ఉన్న ఏదో యానికి నిబద్ధుడైనా రదయిక స్వేచ్ఛని కోల్పోతాడని కాళోజీ అనేవారు ఆయితే దీనికి నిబద్ధత అనేదే ప్రశ్న ఆశన ఏడిత ప్రజల విముక్తికి నిబద్ధుడై అది నిజమైన స్వేచ్ఛని

కరుణోదయ అవుతుంది శ్రీధర్ కార్త్యాయన తన తిలక్ న్యూనలో దెప్పినట్లు ప్రజాస్వామ్య వందీతులు పెర్వోనే స్వేచ్ఛ ఒక భ్రమ మాత్రమే నెజానికీ స్వేచ్ఛ ఎంతో మనసియమైంది కాళోజీ అంతరాంతరాల్లోని స్వేచ్ఛ కూడా ఎంతో మనసియమైంది కాళోజీ ప్రాచీన్ ఒకమగు ముందుకు వేస్తే పోరాటం పోరాటం ఒక స్వేచ్ఛామయ పోరాటం ప్రేమకు పర్యాయపదం

'అనమ సమాజంలో ఆర్థిక ధౌర్భాగ్యం' అన్న కాళోజీ అన్ని విధాల అణచివేతలకీ వ్యతిరేకీ కుమారా ప్రజాస్వామ్య విధానాలని తాను ఎన్నో కవితల్లో ఎంతగట్టురు అన్నాయాలి ఆశ్రమానికి వ్యతిరేకంగా నిరసనలను, తిరుగుబాట్లను సమర్థించారు ప్రవృత్తులు సత్యాగ్రహం / సరిహద్దు పొరైసవ్వం / వచ్చుచెప్పి తే హిరణ్యకలిపుడు / నొచ్చుకుంటున్నవ్వం / ఆదికృత హింసాకాండే పరిపాలన అయినవ్వం / ప్రతి హింస తప్పదు / సరిహద్దుల పిదో ఓ రూపు దాల్చి / హిరణ్య కలిపు రాజ్యాన్ని / అంతయైనర్వక తప్పదు " అని కూడా అన్నారు మనవి పోరాట సంస్కృతి సృష్టించిన సైనికుడు కాళోజీ

మనలేకం నుండి వలసవారులు పోయినా అర్థిక కళా సాంస్కృతిక రంగాలలో అంతర్జాతీయ ప్రాంతీయ ప్రత్యేక పర్యే వలసవాద దోపిడీ పతావుగా సాగిపోతూనే ఉన్నది ఏటన్నిటికీ కాళోజీ వ్యతిరేకీ

తనని ఒక కవిగా మేధావిగా మలచిన యీ సమాజానికి జీవితాంతం సేవలనందించ తన కృత్యకలను బాటుకొన్నారు కాళోజీ సమాజం నుండి తన పొందిన అపరిమిత ప్రేమను, అదరణను జ్ఞాన సంపదను వ్యక్తిక గాక సమస్యకీ సమర్పించిన ధన్యజీవి కాళోజీ

కాళోజీ వాక నందారి అన్నామ కదా 35 ఏళ్ళ శ్రీశం అనుకుంటూ కాళోజీ, మిత్రుడు సురమోళి, నేనూ పట్టనల్ల రామారావుగారి తీరు తాటికాయలకు వెళ్ళుము రామారావు గారి అదరణ అత్యుచిత అంతా ఇంతా కాదు మంచి భోజనం పెట్టారు అంతకన్నా మనసు విండా 'మా తీరు' వినిపించారు (మా తీరు రామారావు గారి

గొప్ప కావ్యం) ఆ సందర్భం లోనే అనుకుంటూ కాళోజీ ఒక మాట అన్నారు మంచి భోజనం తోరుకునేవారు మంచి జీవితం కూడా తోరుకుంటారు ఇవ్వాళ్ళు ఈ రెండూ అసంభావ్యమైన ప్రజలకు కదనే అయినాయి కదా అంటూ కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నారు

నేను కాళోజీ యింటికీ ఎప్పుడు వెళ్ళినా మా యింటి వారందరినీ గురించి అడిగి తెలిసినా ఎప్పుడైనా అర్థిక యిబ్బందుల్లో ఉన్నట్లు పనిగడితే బ్యాంకులో కొంత డబ్బుంది కావాలి" తీసుకో అనేవారు అయితేగానే కాళోజీ ధనవంతుడు కాదు అయినా మిత్రుల బాధలు పంపకొవడానికి ఆయన లాగా అరాటపడే మనసు ఎందరి కుంది?

కాళోజీ మంచి శ్రోత అందుకే ఆయన మంచి వ్యాఖ్యాత కూడా శ్రీశ్రీని ఎంత శ్రద్ధగా వివేచా అప్పుడే రాయడం మొదలుపెట్టిన యువ రచయితల్ని కూడా అంతే శ్రద్ధగా వివేచారు

1988 లో (లేదే భూపకం లేదు) ఫలిత్ జిలాన్ ద ప్రాచీన్ కీ కాళోజీ అనువాదం 'జీవన గీత' అవిష్కరణ సభను హైదరాబాద్ కోరి ఉమెస్వి కాలేజీ దర్బార్ హాల్లో ఏర్పాటు చేశారు అవిష్కరణ ఏర్పాటు సుబ్రహ్మణ్యం (ఏను) గారు సుబ్రాహ్మణ్యం తాను వాగలన్ లేదో వచ్చినా వాగా అలస్యపర్యేతుండేమో అని కబురు పంచిందారు అప్పుడు కాళోజీ 'లోచన్ అవిష్కరిస్తారు అని ప్రకటించారు నేను అవాకై పోయను నేను చాలా దిన్నవాణ్ణి అనలు నేను అవిష్కరించడమేమిటి? హైదరాబాదులో ఎందరు ఉద్దండులు లేరు? బరెకా నేను 'జీవన గీత' నూ దాని మూలం 'ద ప్రాచీన్' నూ చదివి ఉండడం వల్లా వామీద వ్యాఖ్యల కొద్దీ ఆయన ఆ నిష్ఠయం తీసుకొని ఉంటారు అయితే నన్ను సేవ చేయడానికా అన్నట్లు సమయానికి సుబ్రహ్మణ్యం గారు వచ్చారు అవిష్కరణ సభ చక్కగా సాగిపోయింది

కాళోజీ భేదజాలు, తరతమ భేదాలు లేని అతి సామాన్య, విరాదంబర స్వభావాన్ని తెలపడానికే నేను యిక్కడ యీ ప్రాప్తవన తెచ్చాను

కేంద్ర ప్రభుత్వం యివ్వజాపిన 'పద్మవిభూషణ్' ని తీసుకోవద్దని వరసరలావు వంటి మేఖలులు సలహా యిచ్చినా కాళోజీ దాని స్వీకరించారు. 'ఎవరి నుండి ఏది తీసుకున్నా వేను వేనే కాళోజీ ఎవరికి అమ్ముడు పాడు' అన్నారు కాళోజీ అయితే నాకనిపిస్తుంది ప్రజా పోరాటాల మీద రోజూ కొనసాగుతున్న ప్రభుత్వ దమన సిత్తికి విరసనగా కాళోజీ పద్మవిభూషణ్ ని ప్రభుత్వానికి వాపస్ యిచ్చేస్తే ఎంత బాగుండువో!

కాళోజీ విప్లవంగా చదివారు పుస్తకాల కన్నా మునుముల్ని విశ్లేషిస్తూగో రోమా రోలా ఖలిల్ జిబ్రాన్ లని తరచూ కోడే చేసి వారు ఆయననను తదిలిస్తే సాహిత్యమూ జీవితమూ తలగలచి ఎన్నెన్ని చెప్పేసారో మానవ చరిత్ర మన ముందు వరకున్నట్లుని పించేది ఆయనాకే నజీవ గ్రంథం విశేష పరికిలకుడు గొప్ప పైకాలజ్ఞు

ఎక్కడెక్కడి సాహిత్యం చదివినా ఎన్ని బాషలు వచ్చినా తన యాన మార్పుకోని జ్ఞానిగో వర్ధిల్లాలిటి కాళోజీది

"వీతో నేను ఏకీకరణం చేసాను నాకో విభేదించే నీ హక్కును వేను నమర్చుకొను" అనే అచ్చమైన ప్రజాస్వామ్యవాది కాళోజీ

"ఉల్లంబుల వల్లేరులు పొరంగ / కల్లబొల్లి నవ్వల వెడజల్లుడు / తల్లడిల్లు ప్రాణంకు / గొల్లున యేడ్చే స్వాతంత్ర్యంబెచ్చడో" అని ఏ విధమైన ప్రతిబంధకాలు లేవి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం కోసం పరితపించారు కాళోజీ

కాళోజీ విశేష దృష్టి నిఘాకళ్ళు మనకి నిరంతర జాగరూకతని యివ్వాలి అసంఖ్యాక పీఠిక ప్రజల కన్నెళ్ళ వేనక దాగిన విపిదాన్ని తెలుసుకొనే సామర్థ్యానినీ, కరణమా యివ్వాలి

80 ఏళ్ళ సుదీర్ఘ కాలం ఒక తరాన్ని కాళోజీ లాగా ప్రభావితం చేయగలిగిన కవులు చాలా ఆరుదు తన సమవయస్కుల కన్నా యువకులకే ఎక్కువ స్ఫూర్తి నివ్వగలిగిన నిత్యయోవనుడు కాళోజీ

కాళోజీ పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ నడుస్తుంటే నిలువెత్తు నిజాయితీ కాగడా నడచిపోతున్నట్లు

జనజీవనం మధ్య ఒక రన్నింగ్ కామెంటరీ దూసుకు పోతున్నట్లు మనందరినీ విటారంగా నడవమని పూరమాయిస్తున్నట్లు అనిపించేది

కాళోజీకి స్త్రీలన్నా పిల్లలన్నా అమితమైన ప్రేమ అయితే ఆయన ఒకమారు తన జీవిత సహచారిణి రుక్మిణీ బాయమ్మ గురించి 'మా యిద్దరి మధ్య ఇంటి లెక్కనలే గ్యాప్ కారణంగా వావల్ల ఆమె ఆమె వల్ల నేనూ చాలా యిబ్బందులు వడ్డం అన్నాడు బాధగా

మొన్న వేను కాళోజీ యింటికి వెళ్ళినప్పుడు రుక్మిణమ్మ 'ఇంకా ఆయన కుర్చీలో కూర్చున్నట్లు, పిలుస్తున్నట్లు అనిపిస్తున్నది హైదరాబాద్ లో ప్రభాకర యింట్లో ఉన్నాడు, వస్తాడు అనిపిస్తున్నది" అన్నాడు డు ఇవరుతూ నాకళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగిస్తే అప్పుడు కాళోజీ మనందరి మధ్య మనలుతున్నట్లే ఉంది ఆ కరం ఆ ఖాష, ఆయన క్యాన వినిపిస్తున్నట్లే అనిపిస్తున్నది

ఏ అర్థిక లావాదేవీలూ, నిబంధనలూ లేవి 'మిత్రమందరి' యిన్నేళ్ళు నిరాశాటంగా కొనసాగడానికిమిత్రులందరూ కారకులైనా అక్కడ కాళోజీ సొదరులే ప్రధాన అకర్షక కేంద్రం

కాళోజీ అంతిమ యాత్ర సాగినంత సేపూ అందరిలో ఆయనే అవేకిందనట్లు, నగర శరీరంలోంచి ఆత్మకదలి పోతున్నట్లు అనిపించింది రోడ్లన్నీ కాకతీయ మెడికల్ కాలేజీ వైపే నడుస్తున్నట్లు అనిపించింది లచ్చిర్ జవార్ పాఠశాలల ముందు బారులు తీసిన బడి పిల్లలు 'కాళోజీ తాతయ్యో అమర్ హై' అంటూంటే అందరి కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగిస్తే

జన జీవితమే తన జీవితంగా జీవించిన కాళోజీ మన ముందు ఒక విశాలమానవ నందస్కరిని, ఒక పోరాటస్ఫూర్తిని వదిలి వెళ్ళారు ఆయన అందరి నుండి చెలిమిని కోరుకున్నారు ఆ చెలిమి చెలిమి యింక పోకుండా ఉన్నాన్నట్లు ఆయనే అన్నట్లు ఆయన బతికే ఉంటూ ఆయనను బలికించుకునే బాధ్యత మనది

★

కాకతీయ గడ్డ మణిమకుటం కాళోజీ

చరమలిఖలు

కాకతీయ గడ్డపై వెలసిన మణిమకుటం కాళోజీ కేవలము పరంగల్లు ప్రజలు మాత్రమే గర్వింపగల వ్యక్తి కాదు. ఆఖిలాంధ్రదేశం ప్రాంతీయ లేదా లెకలండా గర్వింపదగ్గ అరాధించదగ్గ సమున్నత వ్యక్తిత్వం గల ధీశాలి అయిన అన్యాయం ఎత్తుకొని విర్యయంగాను విప్లవకీచంగాను ఎదిరించడం ఆయనలోని విశిష్ట లక్షణం. ఆయన నూటికి నూరుపాళ్లు ప్రజాస్వామ్యవాది మానసికతలకు ప్రతిఘటించే మానవోత్తముడు కాళోజీ తెలంగాణా మాండలిక పలుకుబడులతో నా "గోడవ" ను తనగడవగా చెప్పి పీడిత ప్రజల గొడవను చాటిచెప్పి నేమన తర్వాత నేనునలా ప్రజాభావజాలముతో కలెత్తుచెప్పి అచ్చమైన ప్రజాకవిగా తెలుగు సాహిత్య జగత్తులో అన్నమయమలైన అవర సూర్యుడుగా వెలిగినవాడు కాళోజీ. ఉద్యమస్ఫూర్తిని, ధీక్యరాష్ట్ర ప్రతిఘటనని భావితరాలకు తనవైన శైలిలో జీవితాంతం వరకు ఆందించిన విశ్వ చైతన్య కీర్తి నవయుగ వైకాళికుడు మన కాళోజీ మనమధ్య అయిన భౌతికంగా లేకున్నా ఆయన ఆశయాలు సర్వదా నజీవాలే, అమరశయాలే.

ఆ మహనీయునితోను ఆయన ఆదర్శ సాధకుడు ఉర్దూ భాష యొడుకు కవీగా రచనా వ్యాసాంగం చేసి 'పిడి చిరుదాంకితుడైన రామేశ్వరరావుగారితోను నాకు సరిదయ భాగ్యము అనాటి ఏకైక సాహితీ పేడికయైన మిత్రమండలిలో ఏర్పడినది. అది బహుశా సంహృష్టికవందల అరవైరెండు అని నాజ్ఞాపకము కాళోజీ సాధుల మానసపుత్రకయైన మిత్రమండలిలో సాహిత్యాభిమానిగా నేను మిత్రమండలి సమావేశాలలో యుకుగా సాల్పనడం మూలంగా కాళోజీ సాధులతో సాన్నిహిత్యం ఏర్పడినది. వరసరరావు, నవీన్ తిరుపతయ్యల తరువాత నేను నాలుగవ మిత్రమండలి కన్వీనర్ కావడము పై మిత్రావారికన్నా ఎక్కువ కాలము

కన్వీనర్గా ఉండటం మూలంగా తరచుగా కాళోజీ సారద ద్యయంతో కలిసే అవకాశము కలుగడం మూలంగా నాకు వారితో సాన్నిహిత్యం పెరగడానికి దోహదపడినది ఇది నా భాగ్యంగా భావిస్తున్నాను.

యాదృచ్ఛికమో లేక అదృష్టమో గాని నేనే నిర్వాహకునిగా ఉన్న రాజులలోనే మిత్రమండలి సాహితీ ఉత్సవాలు ఒరుగడము అందులో 'స్వతంత్ర్యానంతర సాహిత్య రంగంలోని మార్పులపై సమాలోచన' అనే అంశమును ప్రధానంగా తీసుకోవడము జరిగినది. ఆ ఉత్సవాలు అనూహ్యరీతిలో జయప్రదం కావడము కాళోజీ సాధులకు ఎంతగానో సంతోషాన్ని కలిగించినది. ఆ ఉత్సవాలు జయప్రదం కావడము కాళోజీ వ్యక్తిగత ప్రతిష్ఠ మిత్రులు వరసరరావు, నే నర్జునరాజ్, నవీన్, తిరుపతయ్య, రామశాస్త్రి లోచన్, గంటా రామిరెడ్డి బాసిరి సొంభకరావు కె ఎస్ ఆర్ కె ప్రసాద్, గంగుల బుద్ధిరెడ్డి, పింగల్ రంగారావు, సంధ్యా రంగారావు, సురమోళి ఇంకా జ్ఞాపకమురాని మిత్రుల సహకారంతోను ముఖ్యంగా కాళోజీగారి ప్రోత్సాహము మార్గదర్శకత్వము ఎంతగానో తోడ్పడినది. మిత్రమండలి ఏలాంటి ఆర్థిక పనలు లేవి సాహిత్యసంస్థ సర్వోత్తమ రుసుము కూడా పనూలు చేయని నిబంధనను పాటించడము దాని విశిష్టత మిత్రమండలి ఆశయాలు 1 రాజకీయాలకతీతం 2 సభ్యత్వరుసుము లేదు 3 వర్తమాన, ప్రవర్తమాన కవులను, రచయితలను ప్రోత్సహించడము 4 సలహా పూర్వక సహృదయ సద్విమర్శ 5 ప్రతి పదిహేనురోజులకు సమావేశము కావాలి 6 నిర్వాహకులు అందరి అధిష్టాంశేరకు నియమించబడాలి 7 భావ వ్యక్తికరణలో స్వేచ్ఛ ఎవరి భావాలు వారినే నియంత్రితం లేదు.

"నివాళి" పేరుతో వ్రాతపత్రక ద్వారా మిత్రమండలి కవుల రచయితల రచనలనలనెను ఆ రచనలకు తగిన

రీతిలో మిత్రమందలి కళాకారులు చిత్రాలు చేసి ఆ బ్రాత సంకలనాన్ని అమూల్యమైన మిత్రమందలి సాహిత్య భారతిగా జిల్లా గ్రంథాలయములో చదువరులకు అందుబాటులో ఉంచడము జరుగుచుండేది తద్వారా వర్తమాన కవులు, రచయితలు సాహిత్యాభివృద్ధికి సూక్ష్మమైన పాదములకు అవకాశము కలగాలనేదీ ముఖ్యద్దేశం

మిత్రమందలి సాహిత్య ఉత్సవాలలో అంధ్రదేశములోని లబ్ధప్రతిష్ఠలైన కవులు, రచయితలు విభిన్న ప్రక్రియల్లో నిష్ణాతులైన ఎందరో మహానుభావులు ఆ రెండు రోజుల కార్యక్రమములో పబ్లికేషన్ టౌన్ హాలులో హిల్స్ నడచు మిత్రమందలి ప్రతిష్ఠను ఎంతగానో పెంచుటకు దోహదపడినది దీనికి అంధ్రదేశములో కవులుగా రచయితలుగా, జ్ఞాతిగాందిన కాళీజీ వరవరరావు, నవీన్ లాంటి వారి ఆహ్వానం మేరకు కాదనకుండా ఆహ్వానించిన కవులు, రచయితలు అందఱునూ పాల్గొని సమావేశాలకు వచ్చి తెచ్చారు అట్టి వారిలో నాకు జ్ఞానకమున్నంతవరకు వారిపేర్లు తెలుపడము అప్రస్తుతము కాదనుకుంటాను వారిలో బాలగంగాధర తిలక్ దంపతులు అవంత్య సోమసుందర్, కుండుర్తి అంజనేయులు, దండమూరి మహేందర్, శ్రీమతి కృష్ణబాయి, అనుముల కృష్ణమూర్తి మొదలైనవారి కాకుండా సాహితీ విమర్శకులు, స్థానిక కవులు రచయితలు ఉత్సాహంగా పాల్గొని ఉత్సాహము సుసంపన్నులైతారు దీనివెనుక జరుగంతా ప్రజల పెక్కుమంది నిలబడి ప్రజలకోసమే తననవడి పోరాటం చేసిన కవన యోధుడు కాళీజీ ప్రోత్సాహమే

అయిన ఏ పాక్షిక లేక ఏ ఈజానికీ మాత్రమే వరిమితము కాకుండా పుట్టుకనాది, భాషనాది ప్రభుకంతా దేశానిదీ, అనే అయిన నిలబడకుండా ఎవరు శంకించని నిత్య సత్యము

పుట్టినది అదిగా, ప్రజల సేవయే దాది" గా తన సుదీర్ఘ జీవనయాత్ర 89 సం॥లు సాగించి నిజాం నిరం కుళాధి కారాన్ని ఎదురినట్లు ప్రారంభించి పరమపదించేవరకు కూడా ప్రజలకోసము దేశానికోసం అవిచిత్రంగా పోరాడిన హిమవత్సగ, నమున్నత

మహనీయుడు ప్రజాకవిగా ప్రఖ్యాతి గాంచిన వీరి కలం నుండి 21 రచనలు అయిన సంఘటనలకు స్ఫూరించి తెలుపడినవే ముఖ్యంగా ' నాగదన అయిన కీర్తిరీటంలో కలికితరాయి తెలుగు భాషామత్తకి తెలుగువారికి ఆయన అర్పించిన అమూల్య కానుకగా అభివర్ణించడము అతిశయోక్తి కాదు

దీక్షారంజిత ప్రతిఘటనతో ఎక్కడైనా ఎవ్వరూ అన్యాయము చేస్తే నిర్భయంగా నిరోధాహటంగా పాఠశాల నమరకిరి అది పోరహక్కుల ఉద్యమమైనా కావచ్చు రాజకీయ, సామాజిక ఉద్యమాలైనా కావచ్చు అన్యాయము జరుగుతుందనుకున్నప్పుడు ఆరోగ్య పరిస్థితులు కూడా రెక్క చేయకుండా ఉద్యమములో పాల్గొని ప్రధాన భూమికలను సమర్థనానిగా నిర్వహించడములో వెలుకాడేవాడుకారు అంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రము ఏర్పడిన తరువాత తెలంగాణకు జరిగిన జరుగుతున్న వివక్షతను దోపిడి వీడనవి చూచి సమాందరేక ప్రత్యేక తెలంగాణా సాధన కృషిలో ఆకురిత దీక్షతో ప్రజోద్యమానికి నాయకత్వము వహించి తెలంగాణ ప్రజలను చైతన్యపరచిన యోధాగ్రాసరుడు మన కాళీజీ సాహితీ సమలాంగములో కాదికీ గురువుగాలైన గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి గారి శిష్యులతో కలిసి మాత్రా భండస్యలో తననైన బాణీలో ప్రజల సమస్యను వెలిగిస్తే బాటివెప్పడమే విధిగాను హృదయముతో తప్పిరుగాళ్ళ దయార్థ మనస్సుకు ఆయనది నవనీత హృదయము అప్పకీలేక కన్నీళ్లతో తన అనేదనను తెలుపడము ఆయనలోని అల్లరకకు నిదర్శనము ఆయన మాటలలోనే చెప్పాలంటే ఈ శ్రీంధి వాక్యాలు సందర్భోచితంగా వుంటాయి

అవనిపై జరిగేది అవతతవకల చూచి ఎందుకో నాహృది అన్ని అనేదనలు పరుల కష్టము చూచి కరిగిపోవును గుంతె మాయ మోసము చూచి మండిపోవును అట్టి అట్టి మహనీయుని గన్ను ఈ ఓరుగల్లు సీమ ఎంత పుణ్యముచేసి ఉండాలి తెలంగాణా వాసులమైన మనమందరము గర్వించదగ్గ ఆ మహా మనిషికి నజల నయనాలతో జట్టి హృదయంగా శ్రద్ధాంజలి పంపిండుచూ వారి ఆశయ నిష్ఠికి అంకితం కావడమే నిజమైన సేవలకు అర్పించినవాళ్ళమేతాం *

తనుండిన కాలమునకు తానె ఉపన్ది నవాడు

VR విద్యుద్ధ

13 వనంబర్ 2002 ఉదయం 11:20 కి కాళోజీ గారు ఇంకా జీవితంగా బ్రతుకీర్తుడం తన వల్ల కాదంటూ ('వివేచి ఆమోదప్రతిబో') యీ ప్రపంచం నుండి విష్ణుమించినారు చివరి క్షణాల్లో మాట్లాడ లేక మరణం, మన స్వతంత్ర సేలవని చెప్పి వెళ్ళి పోయినారు ఆక్షణాన హైదరాబాద్ నేనూ తెలంగాణ ప్రభాకరరావు వరసరరావు హేమతల గారు సుధాకర్ కాళోజీ దాపున ఉన్నాము సలపై నిమిషాల తర్వాత వరంగల్ నుండి నాగళ్ళ రామశాస్త్రి, కాళోజీ సతీమణి రుక్మిణి గారూ, కొడుకు రవికుమార్ కోడలు వాణి మనుమడు సంతోష్ నా భార్యరత్నమాల చేరు కున్నారు తర్వాత పొట్టనల్లి శ్రీనివాసరావు టి ఇతెందర్ రావు చేరుకున్నారు

దానరేంద్రవాద్, దాశ్రీనివాసనీ కాళోజీని సరిక్షించి మా దగ్గర కొచ్చి "రెరీ పీరీ కాళోజీ ఇక లేరు" అనగానే అందరమూ విశ్లేషించుకుని అప్పటి దాకా ఉన్న ఆకావెం ఆకాడిపం ఆరిపోయింది వెంటనే మూలో వరసరరావు గారు తెరుకొని మీడియాకు కాళోజీ ఇకలేదన్న విషయం తెలియజేసినారు 'ఇకమనం కాళోజీ లేవా ప్రపంచంలో బ్రతకాలా' అని నేనూ వరసరరావు ప్రభాకర్ సుధాకర్ బాపురుమన్నారు

కాళోజీ చివరి రోజుల్లో హైదరాబాద్ లో తెలంగాణా ప్రభాకర్ రావు వారి సతీమణి సరస్వతిగారూ, వారి పిల్లలూ, హైదరాబాద్, వరంగల్ లో రామశాస్త్రి, కాళోజీ కోడలు వాణి, మరునాడు సంతోష్ చేసిన సేవలు ఏనాటి కీ మరుసలేనిది ముఖ్యంగా మందులు వేసుకోవడానికి, ఆహారం తీసుకోవడానికి కాళోజీని అనుసరించే చతురతా కోప్పడే ధర్మం, రామ శాస్త్రి, కీ, వాణికి ప్రభాకరరావుకు మాత్రమే సార్వజ్ఞమైనవి మూలో ఎవ్వరి నుండి కాలేదు కాళోజీ దగ్గర రామశాస్త్రి ఉంటే బాటు మా అందరికీ ఒక భైర్యం, ఒక భరోసా ఆ భర్మం లోనే, ఆ భయపా లోనే గత సంవత్సరం మూన్మిళ్ళ పాటు దూర ప్రాంతాలకు వెళ్ళి రావడం జరిగింది నేను కాళోజీ అని

యాస్తుస్తుస్తుడు బలీల్ జబ్రాన్ ఫ్రాఫెట్ నుండి కాళోజీ గారి తెలిగించిన చరణాలు తానుండిన కాలమునకు తానె ఉపనైన వాడు గుర్తున్నేవి కాళోజీ ఏ పథలో ఉన్నా ఏ గెట్టు టు గెడర్ లో ఉన్న వారే పెంట్లలో ఎగర్ వారు చెప్పకు పొతుంటే అంతా ముగ్ధుల్ని వివాల్సిందే ముఖ్యంగా గెట్టు టు గెడర్స్ లో ఎని సదాశివ ఫ్రాఫెసర్ జయశంకర్ లాంటి స్కాలర్స్ గూడా వారిని వినడమే తప్ప మాట్లాడే వారు కారు మనం మాట్లాడితే కాళోజీని ఏదో ఆవకాశం పొగొట్టుకుంటాం అని అనేవారు

అరవీసి, ప్రాస్తపుకు మధ్య జరిగిన యుద్ధంలో ప్యారిస్ నుండి బుద్ధి జీవులంతా పారిపోతే లూయీ అరగాన అనే కవి మాత్రం వేమ వక్రడికి వెళ్ళను నన్ను వాళ్ళు చంపితే చంపని అని భీష్మండుకు కూర్చుని ఉద్యమం సాగించినారట అందుకే శ్రీ శ్రీ కాళోజీని లూయీ అరగాన తో పోల్చినారు అలంపురం సభల్లో కాళోజీ 'వాగ్దాత' ను అవిచ్చరిస్తూ (1953) అనేక సందర్భాల్లో, ఉద్యమాల్లో కాళోజీ లూయీ అరగాన్నును తలపించ చేసేవారు

'అసమాన సమాజంలో' అద్భుతమే దౌర్జన్యం అన్న కాళోజీ జీవితంలో ఏమీ సంసాయింపలేదు ప్రపంచ యతన యిల్లు గా భావించిన కాళోజీ తనకంటూ ఒక ఇల్లు కట్టుకోలేదు జిడ్డు క్లిష్టమూర్తి సత్యాన్వేషణ లో 'అడ్డర అఫ్ ది డిస్టర్' సారవ భౌమశాస్త్రవేదలుకొని కొట్టారీ రూపాయల వెలుప చేసే అస్పల్మి త్యజించి ఒంటరిగా ఏమీ లేని వాడుగా ప్రస్థానం చేసినట్లే, నిజాయితీ గా బ్రతకడం కోసం, ప్రజల వెంటసడడం కోసం గొప్ప లోకిక భగిని వదలుకొని చివరిదాకా అతిహిమాన్యజీవితం గడిపిన వారు కాళోజీ పిలువనూ రాయలేదు రాసేందుకు సైనేటు అన్న ఏముంది గమనో? ప్రజలవేతన అన్వేషణయినప్పుడు లానే ప్రజల అన్న అయినప్పుడు ఇక ప్రత్యేకంగా పిలువనూ రాసే అవసరమక్కడా?

భూగోళం లో ఏమూల ఏ దారుణం జరిగినా వెంటనే స్పందించి కవితా రూపంలో దర్శనమిచ్చిన కాళోజీ విజయైన ప్రజాకవి ప్రపంచకవి జగన్మానవుడు కాళోజీ ఫిలాసఫీ అంతా ప్రజలు ప్రజాక్షేమం కాళోజీ కి మనిషి దేవుడు! ఆన్యాయాన్ని దిండినవాడే నాకారాధ్యుడు! అని చివరి దాకా చెప్పి అట్లాంటి వాడిని ఆరాధించడం వాడు కాళోజీ వెనుక బడిన తెలంగాణ గురించి మాట్లాడితే అది ప్రాంతీయం అభిమానం అనుకోవద్దు తెలంగాణ వాదాన్ని సమర్థించివారు తెలంగాణ వాదులకు పెద్ద దిక్కుగా నిలిచివాడు కాళోజీ ఏ దేశంలో పుట్టినా ఆ దేశంలోని పీడితుల పక్షం వహించేవాడే దగా వల్ల వారిని వెంటిను కుని ఉద్యమించడమే గదా కాళోజీ ఊసులు!

కాళోజీ ఏ వాడు ఎవరికీ తల వంచలేదు ఏ విషయంలోనూ 'కాంప్రమైస్' కాలేదు ప్రలోభపడలేదు భారత ప్రభుత్వం తనకు పచ్చనిఘాసిన దిరుదు నిచ్చినా తన సందా మార్పుకలేదు మొదటి నుండి ఏ మార్గంలో నడిచినదో చివరి వరకూ ఆదే మార్గం లో నడిచివాడు రాజ్యపాటున గూడా ఏవాడు బాట తప్పలేదు అణుక్షణం దాజ్యపాటునను వ్యతిరేకించిన కాళోజీ 'ఓటువేసినవాడి చేతులు నయకుతాల' అని ఒక విప్లవ వర్ణం అచ్చువ్వుడు మొట్ట మొదట తానే ఓటు వేసి నాచేతులు నరకంకి అని సవాల చేసి పార్లమెంటులో ప్రజాస్వామ్యంలో తన ప్రగార విశ్వాసాన్ని చాటుకున్నాడు నిజానికి కాళోజీ One man Army ఏ రాజకీయ పార్టీలోగాని, సంస్థలో గాని పథ్యత్వం తీసుకోలేదు ఎక్కడ అన్యాయం జరిగినా యీ One Man Army అక్కడ తన కలంతో గళం లో మొహరించి యుద్ధం చేసేది

'గడ్డి పోషను తలదాల్చిన హిమాలయం' కాళోజీ మాలాంటి అనామకులెందరో, కాళోజీ అనే ఒక సుహృద్భుల శాంతిప్రంబం దరిదాపుల్లో ఉండే బాగ్యం కలగటం వల్ల తటిల్లి ప్రపంచానికి కన్పిస్తున్నాము ప్రజాకన్పిస్తున్నాము ఇక్కడోక మాట చెప్పాలి వేను కాళోజీ వద్దకు గత 47 ఏళ్ళుగా వెళ్ళుతున్నాను కాళోజీ సతీమణి రుక్మిణి గారిది వాడి ఒక ఊరే (వరంగల్ జిల్లాలోని గవిదర్శ గ్రామం) గనుక సాన్నిహిత్యం ఏర్పడ్డది 1968లో

నన్ను కవిగా కనుగొని అప్పటినుండి చివరిదాకా ప్రాత్యహించివారు వేను కవిత్వం రాయకుంటే కోప్పడేవారు తిట్టేవారు నిజానికి వేను వారి కన్నుల్ని కాని కాళోజీ కి గురువుగా ఎలిపించుకోవడం కిమ్మడని చెప్పకోవడం ఇష్టముండదు అందరూ నాకు తమ్ముళ్ళు అందరి కీ నేను అన్ననే అనేవారు

కాళోజీ పొడవుల మానవత్వ తాని మిత్రమండలి కవుల రచయితల సమావేశాల్లో ఇది గత 40 ఏళ్ళుగా నిర్వహించి సాగుతున్నది యీ మిత్ర మండలి నుండి రూపుదిద్దుకున్నవారే వరవరరావు వేమన్న కవి నల్ల లోచన్ యన్ కె సంద్యారంగారావు జయ్యకర్ మురళీధరరావు, బాపిరి సాంబశివరావు ఏ ఆర్ విద్యార్థి తి డి దర్శకయనం శ్రీనివాసాచార్య పొట్లవల్లి శ్రీనివాసరావు టి జెతెందర్ రావు విజయ కుమార్ అన్వర్ రిదాబా, రమణ రాంబాబు ఇత్యాదులు పేర్కారం జగన్మోదం ముదిరాజుగంగారావు, కనుమాల క్రిష్ణ మూర్తి సి వి క్రిష్ణారావు సుప్రసన్న, సంపత్కుమార్, సురమోళి కె యస్ ఆర్ జి కె ప్రసాద్, లక్ష్మణమూర్తి మొదలగు ఎందరో అతిథులు మిత్రమండలి కి శ్రమం తప్పకుండా వాచ్చి తమరచనలు చదివి తమను తాము సంస్కరించుకునేవారు అతిథులెందరో తెలుగుదేశం నలుమూలల్నుండి వాచ్చి పాల్గొనేవారు మిత్రమండలి సమావేశాలకు చివరి క్యాన వరకూ హాజరవుతునే వచ్చినారు కాళోజీదరులు

అందుకే కాళోజీ పాన్వన కరిరాన్ని వారి అభిమానాలు దర్శించడం కోసం తెలంగాణ ప్రభాకర్ రావు ఇంటికి (గ్రీన్ హానల్) తరలిస్తున్నప్పుడు వెంట వరవరరావు మిత్రమండలి మొదటి కన్వనర్, రామకామ్ర మిత్రమండలి ప్రస్తు కన్వనర్) వేను, పొట్లవల్లి శ్రీనివాసరావు, టి జెతెందర్ రావు ఉన్నాము అప్పుడు గడ్డప స్వరంతో "మిత్రమండలి అంతా కాళోజీ వెంట ఉన్నట్లే గదా అని వరవరరావు అన్నప్పుడు అందరం బాపురుమన్నాము

ప్రజా హృదయ వేదికపై స్థిర పడ్డ కాళోజీ ఇక కాలం వాతుకపై నిలబడి మాట్లాడారు

సీత

ఆయన వలె జీవద్దాం

పంపక కృష్ణభార్య

భావజాలం భావాలను ముసుగులుగా మారుస్తుంది అని తమను ధరించిన వ్యక్తిని దాదాపుతాయి. అదే సమయంలో ఆ వ్యక్తి పత్యాన్ని చూడకుండా చేస్తాయి.

అక్టోబియూ పాత్ దానిన ఈ వాక్యాలు చదువుతున్నప్పుడు సరిగ్గా ఈ మాటలనే కాళోజీ ఎన్నో సంవత్సరాల నుండి ఎన్నో సార్లు చెప్పిందని అనిపించింది.

అక్టోబియూ పాత్ లాగా తొట్టిక శక్తితో రాసేవారు ప్రస్తుతం చాలా అరుదుగా ఉన్నారు. ఒకదానితో ఒకటి సంఘర్షించే భావజాలాల పెను తుపానుల్లో ఆయన దొక ప్రత్యేకమైన గొంతు. ఆయన ఏ సులువైన రాజులను ప్రధారం చేయని ప్రజాస్వామ్యవాది. వీటిన్నిటి కంటే ముందు ఆయన కవి. తన విశ్వసలకు దారి చూపి, తన వాదనలలో నిండిన రోజువారీ జీవిత వాస్తవాలకు అనుగుణంగా నిబద్ధ రాజకీయాల మంచు తెరలను దీర్చగలిగిన శక్తి ఆయననుండి. ఆయన ఆలోచనల అడుగున ఆచరణాత్మకత ఉంటుంది. ఆయన ప్రయాణీకుడిగా ఈ ఉపాధ్యాయుడిగా ఈ ప్రపంచాన్ని చూశాడు. ఆయన ఎంతో సృష్టతతో వివాదాలలోకి ప్రవేశించేవాడు. తన లోని అనుభవ స్థితి నుండి విడిచి ఉండే పురితంగా రాయటం పాత్ లోని అరుదైన ప్రత్యేకత.

అక్టోబియూ పాత్ గురించిన ఈ వాక్యాలు కాళోజీ సరిగ్గా పరిపోతాయనిపించి వాటినిక్కడ మీతో పంచుకోవాలనుకున్నాను. కాళోజీ పేరుపొందే నాకిన్నీ విషయాలను నేర్పించి ఆయన మరణం చాలా ప్రశ్నలు రేపింది. ఆయన మరణించాడనే విచిత్రం నాకు లేదు. మృత్యువు నా భూజాల మీద నుండి తొంగి చూస్తున్నదని

పసిగట్టగలిగిన వయసు నాకుంది. కానీ వ్యక్తి గౌరవం పొందాడనం గురించి స్వయం నిర్ణయ శక్తి గురించి వాటిని రకరకాల మనుషుల ఎలా నిర్వచిస్తారనే దాని గురించి నాకిన్నీ ప్రశ్నలున్నాయి.

కాళోజీకి ప్రయాణాలంటే కొత్త స్పృహకుంటే కొత్త రుచులంటే కొత్త మాటలూ, ఆలోచనలంటే ఎంతో ప్రేమ చాలా సార్లు అనేవాడు. వరసగా మూడు రోజులు ఒకే దిండు మీద నిద్రపోలేననీ వాళ్ళ అన్న ఆ దిండు చేసే దిక్కు కూడా ఎన్నడూ మార్చాడనీ, సహనం పేరుపొందే అయన స్వభావంలో భాగం. ఆయన ప్రవేశించిన ప్రతి ఇంటిని తనంతో నింపేవాడు. ఆయన నియంత కూడా మనుషులను తన చుట్టూ రప్పించుకుని తన మాటలతో మంత్రముగ్ధుల్ని చేసేవాడు. శ్రీకెఆర్ అంటే ఏదీ అధిక ఎండనీ చలిని భరించగలిగేవాడు కాదు. సున్నితంగా మానవీయుంగా ఉండేవాడు. మనతో ఉండి ఏ పుస్తకంలోనో తలదూర్చి, ఏ శ్రీకెఆర్ అటలోనో లీనమయ్యి భోజన సమయం వరకూ ఆయన అక్కడ వున్నాడనే స్పృహ మనకు లేకుండా చేస్తాడు. తింటూ తాగుతూ, మాట్లాడుతూ, ఈ మూడు పనులనూ బాటెన్నో చేయజూసే కాళోజీని చూడటం చాలా బాగుంటుంది.

ఆయన 80 ల నుండి ఏ మీడింగ్ లో మాట్లాడినా, మాట్లాడిన తర్వాత నేను సరిగా మాట్లాడానా, విషయాన్ని సృష్టంగా చెప్పే గలిగానా? ఎలా? కొట్టుకుపోయి అయోమయంలో పడేశానా? అని అడిగి వాడు. తను సరిగా సృష్టంగా నమస్తే మీద తేల్చికొని మాట్లాడాననే తనన ఉండేది. 'మీరూ అలాగే' మాట్లాడారం మాట్లాడగలుగుతున్నారూ మీరూ అయోమయంలో పడిన

రోజు నేను చెప్తున్న అంత వరకూ మీరు మాట్లాడటం ఆపవలసినదం లేదు ' అనేదాన్ని ఉపన్యాసాలు వివటానికి వచ్చే క్రోతల మీద గౌరవం క్రద్ధ కరువైపోతున్న రోజుల్లో కాళోజ్ని వారి మీద ఉన్న గౌరవాన్ని తల్చుకోవటం ఆపవలసినదిస్తుంది

చెరసె అతనొక మానవుడు ఆయన గురించి వర్ణించడానికి ఈ హామెల్ వాక్యం పరిగ్గా పరిపాటుంది తక్కిన వారంతా మరుగుజ్జులు కాబట్టి ఆయనొక మేరునగధీరుడుడయ్యాడు కాళోజ్ని ఇకలేరు అతన్ని నమ్మిపోతగా ఎరిగిన వారిది అంత లేదగ్గా నమ్మలేరు చాలా సాధారణంగా కనిపించే ఈ మనిషిలోని మానవుడు కాళోజ్ని చూపించే మానవీయ హృదయం స్పందన ఆయనను అద్భుతవ్యక్తిగా ఆవిష్కరిస్తాయి ఆయనేమీ రుషి కాదు నాయకుడు కూడా కాదు ఆయన గొప్పతనమంతా విలువలు బుద్ధుమచ్చుతున్న రోజుల్లో కూడా తాను సాధించిన విరాడంబర జీవితంలోనూ కట్టుబడిన విశ్వాసంతోనూ ప్రదర్శించిన విజ్ఞానులలోనూ విండి ఉంది ఆయనని వేలిత్తి చూపడానికిమీ లేదు రాజకీయ వైఖరి గురించి ప్రకటించుకోవాల్సిన ఆగత్యమూ ఆయనకు పట్టలేదు తానిక్కడ నిలబడి ఉన్నాడో ఆయనకు తెలుసు దానిపై ఆయనకు చెక్కుచెదరని విశ్వాసమూ ఉంది అందరికీ తనపై ఆరాచక జీవి అనే ముద్రపడినా చలించలేదు పట్టించుకోలేదు హోదానా పలుకుబడి మీద ఆయనకు మోజులేదు అది ఎటు వంటి నైతికత అయినా సరే ఆమోదించాడు ప్రేమగా పలకరించే చిరునవ్వు, హాస్యప్రియత్వం ప్రతి ఆంకాన్ని సానున్యమానపుని దృష్టికోణం నుంచే చూడగలిగే ప్రత్యేక సామర్థ్యం ఆయనొక విశేషవ్యక్తిగా నిలుపుతాయి తనకు తారసపడినవారందరి లోనూ అచంచల విబద్ధతనూ అంకితభావాన్ని ప్రేమనూ అంకురించజేశాడు అదే ఆయన ప్రత్యేకత తనని అధిపానించే వారందరి నుంచి సేవలను, ఆరాధనను దళాయింది మరి

రాజకీయకుంటారు అనేక సంవత్సరాలలో నేను జ్ఞాన అత్యంత ప్రేమాస్పదులైన మానవుడు ఆయన తనని తానే అందరికీ ఒక పెద్దదిక్కుగా బాంబుకుంటారు ఆ దర్బాన్ని జూపారు ఆయన నా విమర్శలపై పట్టించుకునే వారు వాటిని అర్థం చేసుకోడానికి ప్రయత్నించేవారు నాకాయన మూడు దశాబ్దాలుగా పరిచయం ఈ ముప్పుమ్యేళ్ళ కాలంలో ఆయన నా జీవితనాన్ని మరింత సుసంపన్నం చేశారు అది ఆయన మరణంతో పోయేది కాదు కాళోజ్ని ద్రివాది కానప్పటికీ ఆయనను నన్ను దగ్గర చేసిన అంశం ఒకటి ఆయన వ్యక్తిగత అభిప్రాయమూ రాజకీయ అభిప్రాయమూ వేరు వేరు కాదనే దృక్పథమే సారపాకులకూ ప్రజాస్వామిక విలువలకూ తన వ్యక్తిగత జీవితానికి మధ్య ఆయన విభజన రేఖ గినుకోలేదు ఆయన ప్రజాస్వామ్య పోరాటాలన్నిటో వెనుకా నిలిచారు ప్రతినందర్బానికి కాదనకుండా వచ్చి మాట్లాడారు వేదిక మీద ప్రజలకు సంబంధించి ఏదో లోటు ఉందని అనుకుంటే అయినాక్కరిని జతచేర్చిస్తే చాలు అ వేదిక ప్రజావక్తమయ్యేది మనందరినీ భయంకరమైన భావ్యంలో ఉంచేసి ఆయన మరణించారు ఆయన స్థానాన్ని ఎవరూ భర్తీచేయలేదు విలువలతో కూడిన దృక్పథాన్ని అందించలేదు కానీ ఆయన మరణం మనందరి భూజాలమీద ఒక బాధ్యతను నిలిపింది మనం చేయడానికి బద్ధకించిన, భయపడిన మన శక్తిసామర్థ్యాలూ మేధ నీటిపని భావించిన సందర్భాలన్నిటిలో మనం కాళోజ్ని ముందు నిలిచాము ఇప్పుడు మనం చేయాల్సిందంతా ఆయన్ని హృదయంలో నింపుకుని ఆయనలా జీవించడం కాళోజ్ని అమోఘై అనేది ఒక భాళి నివాదం కానీ నేనే కాళోజ్ని అని ప్రకటించగలగడం ఉన్నతమైన ప్రజాకవికి ప్రజలమనిషికి మనం అర్పించే నివాళి మన పిల్లలూ ఆ పిల్లల పిల్లలూ ఆయన వలే జీవించేందుకు సాయపడటమే ఆ నివాళి ఆయన అదర్బాలతో జీవిస్తా మెరుగుదిద్దడం ఇప్పటి అవసరం *

ఆ మూడు రోజులు

- లాక్ష్మదర్శి శ్రీనివాసరావు

ఆ రోజు ఉదయం 8 గంటలకు శ్రీనివాళ్ళ రామశాస్త్రి ఛాన్సెలరు కాళోజీ ప్రీతింగ్ సమష్ట వృందని తామ దివ్యమ్మ (కాళోజీ భార్య రుక్మిణి బాయి)ను తీసుకుని శతనామానకు హైదరాబాద్ పోతున్న మళ్ళీ పాన్ రేప్సన్నాడు అంతర్జాతీయ రెండు రోజుల ముందే మిత్రుడు విఆర్ విద్యాద్రి వెళ్ళి నిన్నులో కాళోజీని యాస్తున్నాడు. ఓ వది రోజులుంటున్న చెప్పించు సుధాస్రం రైలుకు హైదరాబాద్ పోరామనుకున్న కానీ ఎందుకో మనవంగీకరించలేదు. మిత్రుడు టి కేంద్రరావుకు పాన్ చేసిన గోల్డండ్ బ్రెన్లో హైదరాబాద్కు పోరామనుకున్నం మేం హైదరాబాద్ చేరి సరికి ఒంటి గుండ్రం బుర్రముంది అక్కడికి చేరినరికి పిడుగులాంటి వార్త ఇవ్వడే ముఖ్యమంత్రి పవ్విపోయించు కాళోజీకి పూలదండేని పోయించని నిన్ను మిలీనియం బ్లాకు వద్ద వాచిమెన్ చెప్పించు తదుప్తతప్పుకున్న మనసులన కంప్లైస్ చేసుకుంటూ హార్పునీ పద్దకు చేరి సరికి ఒక నిశ్చల మానవత్వం, మాటాపలుకూ లేకుండా నిద్రపోతున్నట్లుగా వుంది కాళ్ళలో నలుగు గొంతులో బాధ, గుండె వగిరి బోరున కుసున్నున్న వర్షమైపోయినం ఆ రోజు నవంబర్ 13 2002 కాళోజీ ఇక లేదన్న వార్త లేకుండా పోయింది అప్పటికి వందలుగా, వేలుగా, జనం జనం తమ గడవ వినిపించిన ప్రభాకరిని దివరి సారిగానైన యాదాలని

కాళోజీ పార్లమెంట్ కేరం కాకతీయ మెడికల్ కళాశాల నిర్మాణానికి చదువైంది ఆయన కండ్లు మురొ మనిపికి పుచ్చింది ఆయన్ను ప్రేమించే ప్రజల కోసం ఆయన కోరుకున్న ప్రజల సందర్భన కోసం శైలరాజుబాద్లోని శ్రీ టి ప్రభాకరరావు ఇంటికి ఆకాయం చేరింది ఆ

సందర్భంగా ఆయన అమితంగా అభిమానించిన అన్న కాళోజీ రామేశ్వరావు మానస పుత్రిక మిత్రమందలి ఆయన వెంట ప్రభాకర్ ఇంటికి వచ్చింది అపేక్షనగా అంటులేన్స్లో ఆకరిరం ముందు వరవరరావు (మిత్రమందలి మొదటి కన్వీనర్) రామశాస్త్రి (ప్రస్తుత కన్వీనర్) విద్యాద్రి పాట్లపల్లి జతేంద్రరావు (మిత్రమందలి కుటుంబసభ్యులు) కూర్చున్నం 'మిత్రమందలి అంతా పున్నట్లే కద దీన్ని కొనసాగించాలి' అని వరవరరావు అన్నప్పుడు అందరి హృదయాల్లో ఏదో ఆవేదన, తపన తండ్లాట, పొల్లొచ్చిన య భానికీ మాటలు కరువైనై ముగ్గురం ఆ శరీరాన్ని యాస్తుంటు ఆ రాత్రంత జాగరణ చేసినం తప్పుడు ఏం చేస్తే అంటూ ప్రభాకర్ గడిగడికి నిద్రపట్ట వచ్చి పోవుడు మిత్ర మందలి మిత్రులు రాజా, రమణ, ఒద్దిరాజు ప్రవీణా చాలా రాత్రిదాక వుండి పోయింట్లు

తెల్లారింది వదునాల్గున తారీఖు మొదలైంది మళ్ళీజనం గొగ్గెలు ఏడుపులు, నివాదాలుతో ఉదయం 8 గంటలకు శైలరాజుబాద్లో మొదలైన జాలున్ గన్పార్టీ చేసరికి వచ్చింది రాష్ట్రం నలుమూలల నుండి అభిమానులు పాపాతీవరులు, కలం పట్టివోళ్ళు గతం పట్టివోళ్ళు అన్న భావజాలాల వారు ఆ అక్షరయోధుడికి నివాళి ఘంటదానికొచ్చిండ్లు గడ్డర్ పాటలు పాడి మరంత ఏడ్చిందిండు అంతటా వివాదవ్యాయలే కలం పేరుల పెద్దదిక్కు పోయందని మనిషితనపు దిక్కుది అగిపోయిందని గన్పార్టీ అమర పేరుల మృతం వద్ద తలా కొన్ని మాటలు మాట్లాడిన తర్వాత వరంగల్ బయల్దేరినం తోవ పొడుగున ఆ మహావీరీ నీరాజునాలు వలకనీ వారు అరుదుగానూ, అవకాశంలేనివారు బాధతోనూ ఘటనేనర్, భువనగిరి, ఘనాపూర్, మడికొండ

దారంతా ఆగ్రతర్కులు మడికొండ ప్రభుత్వ బాంబులు మొదలైనవి కాళోటి పార్థివ శరీరం పున్న అంబులెన్స్‌లో రామకృష్ణ, విద్యార్థి, పాట్లపల్లి చివరి నిమిషంలో సొనుకూల పరిస్థితులు లేకున్నా మనసుగ్గ బటుకోలేక మాతోనే వచ్చిన వరపరరావు ఆ కనుక వ్యానులో ఆయన కుటుంబ సభ్యులు ఆవేశక కార్లో ప్రతాపరెడ్డి

వరంగల్ వచ్చేసరికి బోయన ఏడున్నున్న జన సంద్రం మధ్య ఆదర్శ జయశంకర్ దాని యన్ రెడ్డి బ్యానర్లతో కుప్పి పరుకున్న అన్వర శిరిష్ కౌండిన్స్ అరెస్టులలో తల మునకలైవున్నాది వచ్చిపోయే ప్రజలు, అధికారులు అవధి కారాలు ఎవరి గురించి వ్రాసిన ఎవర్ని మర్చిపోతే 'వాన్సెట్ల మర్చిపోతే' అని కాళోటి అడుగుతున్నట్లుగా వుంది భయంగా వుంది కాళోటి మాటల క్యాపెట్ల ఆ రాతంతా భగవద్దైంది కాంగ్రెస్ బ్రదర్స్ కాళోటి తలాపు దగ్గర ఆ రాతంతా ఏదో చదువుకుంటు కూసున్నాడు

పదిహేనే తారీఖు మొదలైంది బేస్ రికార్డులోంచి కాళోటి మాటలు మొదలైతే జతుకు తప్పదు బతకకప్పదని ఎల్లలు పెట్టలు, వృద్ధులు స్త్రీలు సంస్థలు, పాఠశాలలు కళాశాలలు వారూ ఏరు అని లేదు ఒకటి కిటు కిటు పది గంటలకు మొదలైన అంతిమయ్యాత జాలుపైంది ఆ శరీరాన్ని మెడికల్ కాలేజీకియ్యాల ఆయన కోరుకున్నట్లు కొన్ని వేల మంది జనం కాళోటి పార్థివ శరీరం పున్న శకటం ముందూ వెనక నిలంగా అందరికీ ఏదో స్వతంత్రం వచ్చినట్లు కలిసి మాట్లాడుతుంటు అధికార అవధికార యం ఎలోని యం ఏలు మంత్రీ శ్రీ కడియం శ్రీహరి, టి ఆర్ ఎస్ శ్రీ చంద్రశేఖర్ రావు గద్దర్, కేశవరాజ్ జాడవ్, రత్నమాల, క్రైష్ణబాయి, నందినే సిధారెడ్డి, వేదలసలరోజు దర్శకయనం, లోకేశ్వర్, దాక్షరణ్, లాయర్లు, ప్రాసెషర్లు, ఉద్యోగులు, వగరం వగరమంతా, పల్లె పల్లెలన్నీ కదలి

వచ్చిన కదలి తరంగాల్లా దారి పాడుగునా అభివర్ణన రోడ్డుమీద రక్తం ముగ్గుల హరితద్విత అభివర్ణన బాలకీపనే రావు నపారికొండ కళ్ళు తిరిగి పడియాయందు మర్కటి పాఠశాల ముందు చిన్న ఎల్లలు ములుగు రోడ్డు మీద ఎలో బి కళాశాల విద్యార్థులు పోలీసులూ పత్రికలూ, మిడియా కవరేజ్ ప్రతినిధులు అరుణాచల కళాకారులు సాహితీ సమితి జయమిత్ర తెలంగాణ రచయితల వేదిక తెలంగాణ గ్రామీణుల సందేశాలు లయన్స్ క్లబ్ మిత్రులు పౌర పల్లదన మానవ హక్కులూ సమస్త సాహితీలోకం ఇంకా సేను రాయలూకే నాకు తెలవక పోవడమే కాని ఇంటిమీకాదు అలా ధిష్ణ వైరుద్ధాలు విల్లిన్న మనవ్యత్వాలు ఒక్కమృగీగా కలిసిరావడం ఒక దారికే సన్నివేశం నివృద్ధి దాకా చైతన్య నింపన పడేన రూపం ఇవ్వాలి నిశ్చిత శరీరం అచేతనం కాదని మరింత స్పూర్తి అందరూ జలా కలిసి మాట్లాడాలనే చైతన్యమై ఒక ఉద్యోగి హక్కుల పోరాటమై బాధ్యతా సంకేతమై కర్తవ్యతా ప్రభోదమై కవిత్యమై కార్యోన్ముఖులు గావాలని వీరులమై వీరులమై, శాంతి కాముకులమై, సామ్యవాదులమై కలకాలం జీవించాలని చెప్పున్నట్లుగా వుంది

'రక్త మాంసాలతో తిరుగుతూ ప్రజల మధ్య ఇట్లా తిరిగి మనిషి పున్నాడా' గాంధీజీ గురించి జనశ్రేష్ఠ అన్న మాటలు కాళోటికి కూడా పరిస్థితి నిజంగా ఇట్లాంటి మనిషి పున్నాడా అన్నంత పంజామం వచ్చే తరమేకాదు ఈ తరంలోనూ కొందరనుకుంటున్నారూ అన్ని రకాల టోపిడీల్లోనూ కన్సిస్ట్ కావడం, కాంప్రమైజ్ కావడం ఇవ్వాలి లక్ష్యంగా మారింది దీని బద్ధలు కొట్టాలి మనుషులమై మెలగాలి కాళోటి గురించి మాట బాటు కోవడం ఒక ఎదుర్కొనేవనే అయినాకా సాంస్కృతిక కేంద్రం ఆ కేంద్రంలోకి ఒకసారి ప్రవేశించాలి అయిన సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేద్దాం మనుషులుగా పునీతులనుపుదా

కాళోజీ పుట్టినరోజు - తెలుగు మాండలిక బాషా దినోత్సవం

- చొట్టపర్తి శ్రీనివాసరావు

మనవికీ అచ్చమైన నిర్వచనం కాళోజీ మనవత్సానికి అవలీన అర్థం కాళోజీ విజాలు తప్ప ఏ ఇజాలు లేకపోవడం కాళోజీయజం మనవి తనం మరునది మనవిని గౌరవించడం 'నా గొడవ వైజం మారని పర్యాయం మనవి ప్రితిగతులకు వాగ్దత్తం ఇంకా సత్యం సత్యంగా మిగిలినది అందరూ అంటుంటే నేనిప్పుడు నా కవిత్వానికి కీర్తికి సంబంధించాలా? యాభై సంవత్సరాల తరబి ఇప్పుడు కూడా ఉన్నందుకు ఏద్యాలూ? అని అనేదన చెందే కాళోజీ కవిత్వానికి ముసలితనం అరవైలు దూరం'నే అంటుంది

కవిత్వం సామాజిక ప్రయోజనం కోసమే కాని కవి క్రింద కూడా కోసం కాదని కాళోజీ వాదన ఈ వాదనతో ఏకీకరించని వారు కాళోజీను హానికూడా ఉంటే కోసం ఒకానొక అట్టే విమర్శ చేసుకోవాల్సిందే

ప్రజాస్వామ్యం మీద ప్రాగ్ధా నమ్మకం ఉన్న తయన ప్రస్తావనకు మొట్టమొదటి 'సత్యాగ్రహ' అంటుకు నాగ్దత్తకళ్యాణిని దొడ్డు చిల్లిన సరసంపాడు చేసింది ప్రతిపది అని తీర్మానిస్తాడు పురాణేతిహాసాల్లో అనేకానేక సాంప్రదాయ విశ్వాసాలను అధునిక సామాజిక అవసరాలకు అన్వయించి సమయస్ఫూర్తితో చెప్పగల రీతిని హింస ప్రతిహింసలకన్న అధిక్యతహింస మరింత దారుణమని తేల్చి చెప్పడానికీ ఓటు హక్కును నిర్బంధించడం సహజం కాదని, ఎవరు ఎవరిని కూడా నియంత్రించడం కూడదంటుకు రకరకాల సమాఖ్యలు, యూనియన్లు, రాజకీయాలు, ప్రాంతీయ అసమానతలు ఉద్వేగాలు, శాంతినిపులు ఒకటేమిటి అనేకానేక సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, పౌర, అపరాధ, అశాంతి రోగాలు అరాటాలకు అయిన వలుకు శాపిస్తోంది అప్పటినుండి "నిరహక్కుల వేదిక అయిన స్వరం అయిన మాటకు, కవిత్వానికి పెద్ద తేడా ఉండదు, అయిన కవిత్వానికి, సాహిత్యానికి తేడా లేనట్లే అంత సరళంగా ఉంటుంది అంత నిరలభారంగా ఉంటుంది అది జనం బాష అది జనం గొడు 'జరిగిందంతా దూస్తూ ఎరుగనట్లు పక్షిపుంతగ, సాక్షిభూతుణ్ణికాదు సాక్షాత్తు మానవుణ్ణి అంటున్న కాలేజాలో జాలుం ఎక్కడన్నా ఏ దూసంలో ఉన్నా 'ఏదింటేవాణే నాకార్యుడు' అనే అలోచనా పూరిత అవేశం అయిన

సాక్షాత్తు అయిన జీవితం ఒక బతుకు పుస్తకం అయిన సాహిత్యం ఒక పమగ్న జీవితం

వాడుక బాషకు అందలమెక్కించిన సునత అయినది వాటి నుండి వేటిదాక సాధారణ సిదాహుకు కాళోజీ కవిత ఆ జనం బాటకు విరాజనం పట్టమంటుకు ఇవాళ పల్లె నుండి ఢిల్లీ వరకు అత్యధిక పండిత, సామర జనులకు తెలివైన విశిష్ట కవి కాళోజీ ఇంతగా ప్రజల్లోను మేకమైన కాళోజీని ప్రజలంతా ప్రజాకవి గా కీర్తిస్తే విశ్వవిద్యాలయం డాక్టర్ కాళోజీ గా గుర్తించింది కేంద్రప్రభుత్వం పద్మవిభూషణుడి గా గౌరవించుకుంది ఇంకా తెల్పలేని ఎన్నో అవాద్యాలకు "కాళోజీ అన్న పదం గౌరవవాదకమైంది ఇంతటి మహోజ్వల "మనవి విశిష్ట 'సేవలకు గుర్తుగా "రాష్ట్రప్రభుత్వం" కాళోజీ పుట్టిన రోజు సెప్టెంబర్, 9 ని తెలుగు మాండలిక భాషా దినోత్సవం గా ప్రకటించి" సత్కరించడం సముచితముగా ఉంటుంది

వాడుక భాష అనేది కొన్ని ప్రాంతాలకే పరిమితం కాదు అది తెలుగు జాతి యావత్తుది కాళోజీ కూడా అన్ని మాండలికాలకు తగు అదరణ ఉండాలనే కవనే మాండలికాలు మళ్ళీ వెలికి తీయవల్సిన పరిస్థితులు మరింతగా దిగజారకముందే భారీ కృషి చేయవల్సిందే మన వారవత్సాన్ని వదలవదునుకోవల్సిందే - కాళోజీ పుట్టిన రోజున "తెలుగు మాండలిక భాషా దినోత్సవం" జరుపుకున్న మిత్రులను ప్రోత్సహించవల్సిందే

కాళోజీ జోత్యంగా మన మధ్యలేదు అయిన భావకాలువ్వాలు అయిన స్వప్నాలువ్వాలు అయిన లక్ష్యాలు, ఆశయాలు కొనసాగించడమే మనం అయినకన్నే నివాళి కాళోజీ కన్ను ఎవరికీ చూపింది శరీరం కాళోజీయ మెడికల్ కాళోజీ విద్యార్థులకు దడుస్తోంది అయిన స్ఫూర్తితో పాస్టోరల్ అలౌకాళికాల విద్యార్థులు భీమారం లయన్స్ క్లబ్ సహకారంతో కాళోజీకి స్మృత్యంజలి ఘడిస్తూ దాదాపు (145) యూనిట్ల రక్త దానం చేసింద్రు సమాజం పట్ల మనుషుల పట్ల తమ గ్రునుకు పందింద్రు మరణం ముగింపు కాదనే అర్థవంతమైన వాక్యానికి కాళోజీ ఒక నిదర్శనం అయిప్పుడూ A Legend in the Modern Era

“మూగవోయిన గళ గర్జన”

~ డా॥ ఎస్వీ ప్రశ్నారెయ్యం

నా దేశం పొలిందేదీ నా జాతిని రక్షించేదీ

నాశక్తిని పోషించేదీ నా ఓటును శాసించేదీ

గుండాలా? తుపాకి గుండ్లా?

నట్టా వ్యాపారం దిండ్లా?

అని స్వతంత్ర భారత పరిపాలకులను చూసి
విస్తుబోయిన ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరావు

‘మందల పదీ మురుద్ధునిది గొల్లె

తెగ బలుస్తొంది గొల్లె

అవదంలో గొల్లె దాటు ప్రజాస్వామ్యాన్ని గొంతెత్తి
ప్రశ్నించిన కాళోజీ

ఓటిచ్చునప్పుడే ఉండాలి బుద్ధి

అనుచుంటి నీమాట అనుభవము కొద్దీ

అని హెచ్చరించాడు

హైదరాబాద్ సంస్థాన విమోచనోద్యమంలో
ప్రత్యక్షంగా పాల్గొని 1939 లో తన 25 వ యేటనే
మొదటిసారి జైలు కెళ్ళిన కాళోజీ 1943 లో రెండవ సారి,
1947 లో మూడవసారి కాలాగార వాసాన్ని
అనుభవించాడు పోలీస్ చర్య తరువాత 1948 సెప్టెంబర్
28 న జైలు నుండి విడుదలై, మరోపెద్ద జైల్లో పశ్చిమ
త్వరలోనే తెలుసుకున్నాడు ప్రజాస్వామ్యంలోని
దొల్లతనాన్ని వ్యక్తిగానూ కవిగానూ ఎత్తి చూపుతూనే
ఉన్నాడు జీవితాంతం ప్రజాస్వామ్య పాఠ్యాల కోసం,
జీవించే ‘స్వేచ్ఛ’ కోసం ఉదాత్త నమాజం కోసం
అలుపెరుగని పోరాట యోధుడిగా న సమరం
కనసాగించాడు

‘మానవుని మానవుడు మానవుని మాదిరిగా

మర్పించలేనంత మరీస మైనాది

మానవుని హృదయంబు మరీసమైనద’ ని

నిరంతరం అందోళన చెందాడు

‘చిలచింపగా వేదవేదైన నేమి?

చితిని చేర్చగ చింత ఏదైన నేమి?

కొల్ల గొట్టగ కొంప ఏదైన నేమి?

కోయ దలచిన గొంతు ఏదైన నేమి?

ప్రశ్నించడం జీవలక్షణంగా గల ప్రజాకవి

‘అయేడు పోతేమి ఈ యేడు వస్తేమి

మా యేడుపేటియో మాతోడనే యుండు

అంటూ కాలగతిపై కాలజ్ఞాన తత్వాలు ప్రకటించాడు

చెమ్మగిరిన కన్నులలో కమ్మలెన్నో చదివినాను

బరికీ పొరలేని బాధ పలుకు జారని గాధ

చరికీ బయట వడిడి గుట్టు

బలిమెంబులోదానినట్లు

చెమ్మగిరిన కన్నులలో కమ్మలెన్నో చదివిన’

వాడు కాబట్టి

‘చెమ్మగిరిని కనులు బ్రతుకు కమ్మదనము
చాటలేవు

చెమ్మగిరిని కనులు బ్రతుకు కమ్మదనము
చూడలేవు’

అనడమే కాదు బూటకపు ఎన్కోంటర్లలో
వందలాది పోరాట యోధులు నేల కొరుగుతున్న
ఉదంతాలు చిని కన్నీరుగా కరిగిపోయాడు పరిశ్ర
హృదయంతో చలించిపోయాడు

‘సాగిపోవుదే బ్రతుకు అగిపోవుదే చావు

సాగి పోవలచిన అగరాదిచవివుడు

అగిపోయిన ముందు సాగనే లేవెప్పుడు

వేదియుండిన పాను నోచుకోనే లేవు

తొలగి త్రోవెవడిచ్చు - త్రోవ కొని పోవయలు

బ్రతుకు పోరాటము వడకు ఆరాటము’

అంటూ తెలుగు ప్రజలను తల ఎత్తి నడవమన్నాడు

అగకుండా సాగిపొమ్మని ప్రోత్సహించాడు

మాటలను కత్తులుగా కొడవళ్ళుగా మలచిన వాడు పొలం ను ఈదెలుగా ప్రయోగించినవాడు కవిత్వ పంక్తులను మోత్తులుగా సామెతలుగా నుదులుగా నానుడులుగా వాడుకునే వెసులుబాటు కల్పించినవాడు హక్కుల కోసం పోరాడుతున్న ప్రజలకు పెద్ద దిక్కుగా నిలిచినవాడు నిరంతర పోరాటాలతో శ్రీకరణ శుద్ధిగా మమేకమైన పరిపూర్ణ మానవుడు కాళోజీ నారాయణరావు

ఉదయం కానే కాదనుకోవడం నిరాశ

ఉదయించి అట్లానే ఉంటుందనుకోవడం దురాశ
ఈ దీక్షతో ఉండడం సారూప్యం తప్పక ఉదయిస్తాడు'

అనే బాలితో అశావాదాన్ని తన జీవితానికి వ్యక్తిత్వానికి కవిత్వానికి అంతర్భయంగా ప్రసరింప జేసిన మహాకవి

'అతిథి వోలె వుండి వుండి

అవని విడిచి వెళ్ళుటాను

పల్లె పట్టణంబులనక

పల్లెల్ని తిరిగనాను

కుడి పేద తన కలశము

వోటికీయ గుడిచినాను

కంటకాల మధ్య నేను

కాలి నడక నడిచినాను

ఈగవోలె దోమవోలె

పొగుడు తిరుగాడినాను

అతిథి వోలె వుండి వుండి

అవని విడిచి వెళ్ళుటాను

అన్న తెలుగు ప్రజల దీర్ఘ జీవితాల్ని తెలుంగానా గళ గడ్డన, మానవతా మహా శిఖరం నిత్య ప్రాతన్యధిస్తు అప్రమించింది

'పుటక నీచి - బాప్త నీచి

బ్రతుకంటా దేశానిచి

అని ప్రకటించిన తన కవిత్వ పంక్తులు తన జీవిత వ్యక్తిత్వాలకు సమన్వయం చేసి చూసిన మహామనవుడి ఆదర్శాలు, లక్ష్యాలు, వ్యర్థాలు మనముందున్నాయి వాటిని సాధించడానికి ప్రసారంకీతం కావడమే కాళన్నకు మనం అర్హించగల విజయైన నివాళి

కాళోజీ యాది

ఎస్. సత్యశంకర్

వరవరావుగారి కదా వరంగల్లుకు వెళ్ళిన వాళ్ళ వెలుస్తంభాల గుడిచి, కాళోజీల యింటిని చూడకుండా వెళ్ళిపోతే వరంగల్లును చూడవట్లే అని అన్నవారు? నేనా మాటను ఎందుతో ఎన్ని లాచర్లో చెప్పినానో, ఎన్ని లాచర్లో రాసినానో! అది కవి వాక్కు. ఇప్పుడక్కడేమున్నది? గౌరమ్మను తీసిన గద్దె కాళోజీల యిల్లయినా కాళోజీల గల్లి అయినా నక్కల గుట్టయినా, పాన్సకొండయినా, వరంగల్లయినా ఏమున్నదక్కడ? గౌరమ్మను తీసిన గద్దె ఒక్క మనిషి వెళ్ళిపోతే ఎంత వెలితి యేర్పడింది? అది పొక్కిరానివెలితి మళ్ళీ అంతటి మనిషి పుట్టడు ప్రఖ్యాత కాండి కవయిత్రి మహాదేవి వర్మ అన్నట్లు అటువంటి

మనుమల్ని తయారు చేసే సాంబాను బ్రాహ్మదేవుడెక్కడో పొరవేసుకున్నాడట! అది కవి వాక్కి. కవి వాక్కులకు కాల దోషం పట్టదు

1998, అక్టోబర్ నెలాఖర్ నా మనుమరాలు నామకరణానికి వరంగల్లుకు వెళ్ళినాను నా పెద్దకోడుకు శ్రీవద్దనను, మహారాష్ట్ర నుంచి వచ్చిన నా బావ మరిది శంకర్ను వెంటబడించుకొని రాత్రిపూట కాళోజీల యింటికి వెళ్ళినాను నడిమి గదిలో 88 ఏళ్ళ కాళోజీ రామేశ్వరరావు ఆనారోగ్యంతో మంచంలో వదంకొని వున్నారని ప్రాయోచనశం లాంటిదేదో పొటిస్తున్నాడు అయితే గదిలో 83 ఏళ్ళ నారాయణరావు అన్న మీద ఒక కన్నేసి వుంది

చుట్టూ కూర్చున్న వాళ్లతో ఏదో మాట్లాడుతున్నారు మాట్లాడే మిషన్ వారం ఏడువుమ అవుతుంటున్నారు నన్ను చూడగానే అన్నయ్య పాలు తాగటం లేదు పళ్లరసం తాగటం లేదు మీరైన చెప్పండి 'అన్నారు పెద్ద కాళోశి నాతో ఒక మాట మాట్లాడినారు మా అబ్బాయిని చెంతకు పిలిచి అశిర్వాదించినారు' 'కొంచెం పళ్లరసం తాగండి అన్నాను తాగాలని లేదు తాగను అన్నారు కాళోశిలు మరారాలు మరారాలంటే పట్టు చెయవని వాళ్లు వారు తాగనవ్వారంటే తాగరు అంతే నారాయణరావు ప్రశ్నన కూర్చునే మా మరారీ బావమరిది, ఇక్కడ మహారాజు పున్నాడట గదా?' అన్నాడు 'అదిగో నాతో' అని అన్నగారిని చూపించినారు నారాయణరావు మా బాపూపూజ అన్నాడు అదేదో ముందరిను మా యింటిని చూడకుంటే వరంగల్లు చూచినట్లు కాదట గదా? మా వాడు ఇంకో ప్రశ్న అడిగినారు నారాయణరావు 'పేలవంగా నవ్వి ఇప్పుడవి రెండూ కూలిపోయే స్థితిలోనే వున్నాయి' అన్నారు

పదహేను రోజుల తర్వాత కాళోశిల యింట్లో వెలుగుతున్న రెండు స్తంభాలలో 'పెద్ద స్తంభం కూలిపోయిందన్న వార్త వచ్చి ఆరు సంవత్సరాల తర్వాత నవంబర్ నెలలోనే ఇంచుమించు ఆ తేదీనాడే చిన్న స్తంభం కూలిపోయే అశ్చర్యములేదో పదురుకున్నారు 'పెద్దాయన ఏ తల్లికో ముట్టి అక్క వయసులో' 'పెరుగుతున్నాడు చిన్నాయన ఆ తల్లికే ముట్టి అప్పుడుకాచెక్కి కూర్చున్నాడు 'బాగ్ కలం పేరుతో రాసిన గజల్ లోని ఒక 'పేర్ నాకు వినిపించినారు నారాయణరావు రెండవ ముస్లి సరిగా గుర్తులేదు

మజిలీ చీట్ హై యే తన్హి బారబార మిలే

యూంహీ హోరా హో బాగ్ కాజన పిలేతేసాథ్

ఈ జన్మ ఎన్నిసార్లు దొరికినా అనందమే కాని, బాగ్గా ప్రతి జన్మలోనూ పాద వెంటే పుట్టాలి' అని

తాత్పర్యం పాద అంటే రామేశ్వరరావు బాగ్గా అంటే నారాయణరావు ఈ అశ్చర్యముల్నిద్దరూ అన్ని జన్మల్లో ఒక తల్లికే జన్మిస్తారట ఇది కవిత్వం నారాయణరావు మనర్థవ్యమను నమ్మేవారని నేననటం లేదు నారాయణరావుగారు అనవసిన దోట నారాయణరావు అవటం ఎప్పుట్టుగా వున్నది కదా ఏం చేయను? గారేంద్రరా? అని వారిద్దరున్నా గర్జిస్తారని భయం నా గర్జనలు ధిక్కారాలు ఎదిరింపులు, తిరుగుబాట్లు అందరికీ తెలిసినవే అందరు చిన్నవే చదివినవే నా గొడవల్లో అన్నిటికంటే పెద్ద గొడవ వారి గ్రేమ ఎక్కిదిక్కి వాళ్లనో, ఎందరిందరినో తమ గ్రేమ పోతో బందించినారు ఎవరి రాజకీయం వాళ్లది ఎవరి ఎత్తుతం వాళ్లది ఎవరి భావజాలం వాళ్లది అందరూ కాళోశి "అభిమానమనలే అస్థియాలే దా జయశంకర్ గారు తరచుగా అంటుండేవారు "పిళ్ల గ్రేమబంధంలోంచి విడిపడలేము" అని కవినించని దారమే కాని గట్టిది

24 నవంబర్ నాడు దా జయశంకర్ గారి అధ్యక్షతన హన్మకొండ గార్డెన్ లో గొప్ప సంస్కరణ సభ జరిగింది ఆ సభలో ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొన్న మాన్య మంత్రివర్యులొకమాటన్నారు వారు తరచుగా నివ్వకు వెళ్లి కాళోశిని దర్శించేవారట "మీ నొవ్వలెట్లా వున్నాయి? అని అడిగితే "శరీరం నొవ్వలెమీ క్రిమీ! నా మనసును పట్టుకున్న నొవ్వలకు మంచేది?" అన్నారుట "వారి మాట నాకర్థమయింది" అన్నారు మాన్య మంత్రివర్యులు మాకు అర్థమయింది అందరికీ ఒకే రకంగా అర్థమైతే ఎంత బాగుండును? కాళోశి గొడవను వింటున్నామే కాని అర్థం చేసుకొని స్పందించిన వాళ్లందరూ? కార్యరంగంలో నిజాయితీగా దిగిన వాళ్లందరూ? అందరం ఒకటై, "ఇదిగో కాళన్నా నువ్వెళ్ళుదున్నావో కాని వేదిమనము నొవ్వలకు మందు సిద్ధం చేస్తున్నాము" అని విందు మనసుతో అనగరిగితే ఈ సంస్కరణ సభలకు సార్థకత

మరపురాని మనీషి కాళోజీ

డైలజీ యంత్ర

ప్రజాకవి పెద్దదిక్కు కాళోజీ సారాయణరావుగారు జరిగిన తెలియగానే నిన్నుత్తవ ఆవరించింది దిక్కు తోనని దిగులు మననంతా నిండింది మేము వ్యవహారీకవల్లిలో పుండేటప్పుడు మా ఇంటికి వచ్చేవారు 1992లో అమకుంటాను మాసాని పెటెండ్ జ్ఞాన్ బాబు యుక్తి చదివే వాళ్ళు ఆగష్టు 15 నాడు పిల్లలు ఇంట్లో ఉన్న రోజున కాలోజీ ఇంటికి వచ్చారు బిడ్డా ఆగ్రైతుడే మేమున్నది తినుటానికి అవగానే నేను పంటగిడిలోకి వెళ్ళాను ఈలోగా మావారు సన్నీ ఆయన ఒళ్ళి దేరి కాళోజీ పొడవై తిల్లని మెరిసే గడ్డంతోనూ, కళ్ళద్వారక వేలాడే తాడుతోనూ అటలాడటం మొదలెప్పుడు కాళోజీకి అనికర్యంగా పుండుందనుకొని నేను మా బాబుని మందరింట్టం చే 'అడుకోనీ వాడు కాకుంటే మళ్ళీ నేను చేస్తామా అల్లరి అనికోప్పడిన ప్రేమమూర్తి కాళోజీ "తాతయ్యగారేంది తాతా అని నిలుపు తాత అంటే పున్న ప్రేమ గారుల పుంటరా అన్నా నిరాదంబరులు కాళోజీ

కాళోజీ గారు పిల్లలలో ఇలా ఆడుకుంటున్న సమయంలోనే మా ఎదురు క్యాష్టర్లో పున్న జిల్లా జడ్జి క్రి రాశరథిగారు మా ఇంటికి వచ్చారు మావారు కాళోజీ గార్ని వరిచయం చేయ్యగానే ఆయన అమాంతంగా కాళోజీ కాళ్ళకి సొమ్మింగ ప్రణామం చేసారు దాశరథిగారు తెలంగాణా దారిమీ కాదు కాళోజీ వ్యక్తిత్వం, ఔన్నత్యం ప్రాంతీయతా ఎల్లలు దాటిందనడానికి ఇదో నిదర్శనం

కవులు, రచయితలు దినకరు సాదారణ వ్యక్తులైవా తమ సమకాలీనుల మీద నిర్భయంగా నిస్సంకోపంగా తమ అభిప్రాయాల్ని వెల్లడి చేయడం అంత సులభం కాదు అది కాళోజీకే చెల్లింది సాహసానికి నిర్వహమాటత్యానికి నిలువెత్త దర్పణం కాళోజీ వ్యక్తిగత స్పృహం ఎంతటిదైనా తమ అభిప్రాయాల విషయంలో నిక్కచ్చిగా పుండేవారు పిల్లల్లో పిల్లవాడిగా

పెద్దల్లో పెద్దవాడిగా కలసిపోయే నిర్బలత్వం కాళోజీ గారికే పొద్దమయింది

మావారు జింబో రాసిన "హాజిర్హా కవితా సంకలనానికి ముందుమాట రాసింది కాళోజీ గారి ఆ సందర్భంగా కాళోజీని పలుమార్లు కలవడం పానులో సంభాషించడం జరిగింది ముందుమాట రాయడం అయిపోగానే పాను చేసి రాయడం అయిపోయింది సంబంధమంటూ అని అడిగిన నిరాదంబరులు కాళోజీ నేను వచ్చితినుకుంటానని ఇంట్లో వెళ్ళి తెచ్చుకున్నాను

దినకరిగారి కాళోజీని చూసింది గల సంవత్సరం కాళోజీ కిరివ జన్మదిన వేడుకలలోనే ప్రముఖుల ప్రసంగాలు అయివాక వేదికపైకి వెళ్ళి జన్మదిన శుభాకాంక్షలు తెలిపినాక ఆయన, పిల్లల, మా కుళలమడుగుతూ మునుపటి లాగా నా అంతట నేను ఎక్కడికి పోలేకపోతున్నా మీరు వచ్చి తీసికెళ్తే రాగలనిప్పుడు అన్నారు సగర జీవితపు ఒత్తిళ్ళలో పడి ఎన్నటికన్నప్పుడు అనుకుంటూనే ఆయన్ని ఇంటికి తెచ్చుకోలేకయ్యాం జన్మదిన వేడుకలో ఆయనతోకలిసి తీయించుకున్న ఫోటోలే మిగిలాయిప్పుడు

ఎందుకీ నా హృదయ ఇన్ని అవేదనలు అవనిప్పు జరిగిందీ అవకతవకల జూచి ఎందుకీ నాహృదయ ఇన్ని అవేదనలు పరుల కష్టములను జూచి పగిలిపోవును గుండె

అన్న కాళోజీ స్వర్గం నుంచి కూడా తన ప్రజల గురించే వ్యధ చెందుతారని

సాగిపోవుదే బ్రతుకు
ఆగిపోవుదే వాపు
సాగిపోదలచిన
ఆగిరాదినదెప్పుడు

అంటూ మనందరిలోనూ స్ఫూర్తిని రగిలిస్తారని భావిస్తూ ఆయనకిదే నా నివాళి

+

కవిత్వ ఉద్యమతత్వాల కలనేత : కాళోజీ

'చచ్చిపోయిన వాడి కళ్లు చారెడు అని మనకొక సామెత వుంది నిజంగా చారెడు కళ్లవాడే చనిపోతే అది కాళోజీ మరణంలా వుంటుంది

ఒక పాత సంస్కృత శ్లోకం ప్రకారం సరస్వతీదేవి (జ్ఞానవదనత) రెండు పాలిండ్లు నొకటి సంగీతమూ మరొకటి సాహిత్యమూ అయితే కాళోజీ రెండు కండ్లా వొకటి సాహిత్యమూ మరొకటి ఉద్యమమూ

'అతిధివోరె వుండి వుండి అవని విడిచి వెళ్లరాను'

అని అయిన రాసుకున్నా తన చారెడు కళ్లు మరొకరి ముఖానికి అమరి ధ్రువు కొడవళ్లను, ఉద్యమ ఉరవళ్లను ప్రసరిస్తూనే వుంటాయి అయిన నిర్దిష్ట కరీరం కూడా కాస్త విజ్ఞాన విశాసానికి వినియోగంపడుతున్నా వుంది అయిన స్పృగులూ, మార్గరీ సామాజికమై వర్తమానం నుండి భవిష్యత్తులోకి మరలత సాందర్భవంతంగా సాగటానికి ఉత్తేజాన్నిస్తోంది ఆవిధంగా అయిన దిరంతిని!

తనకూ సమాజానికి సమన్వయం కుదిరేదాకా సంఘర్షణ పడటం కవి లక్షణం కాళోజీ వ్యక్తిత్వం అంటే కవిత్వ, ఉద్యమతత్వాల కలనేత తాను 16 ఏట చెప్పిన విషయాల్లో 89వ ఏట కూడా చెప్పవలసి వస్తోందన్నాడు ఈ 73 సంవత్సరాలలో సమాజంలో మౌలికమైన మార్పులు రావలెన్నమాట అన్యాయం అంతరిస్తే వా గొడవకు విముక్తి అన్నాడు విముక్తి సాధించే గొడవను మనకు కాళ్ళకుగా వదిలేకాదు

మెగతా అన్ని సాహితీ ప్రక్రియల్లో కంటే కవిత్వానికి ఉద్బోధక ఎక్కువ జ్వలిస్తూ వుండటం కవిత్వపు జీవ లక్షణాల్లో వొకటి కనుక కవి నిత్యం జ్వలిస్తూనే వుండాలి జ్వలిస్తూ చలించజేస్తూ ఉండాలి కవిత్వం అగిపోయినా, జ్వలనం ఆరిపోయినా లోకం అటువంటి వారిని పట్టించుకోదు

బ్రిటిషువాళ్ళు తెరవెనుక కు తవ్వకాగానే బ్రహ్మాండపడి పోయినవాళ్ళు నిజాం నవాబు తెల్లజెండా ఎత్తగానే చల్లబడిపోయిన వాళ్ళు పువ్వులు కానీ బాలోజీ గొడవ అంతటితో అగేదికాదు అయిన అనేకవ తీరేదికాదు అవనిపై జరిగేటి అవకతవలంపై ఆక్రోశంతో చివరికంటూ ప్రభుత్వాడు 'పరుల కష్టము చూచి గుండె కరగటం మాయ మోసము చూచి ఒళ్లు మండిపోవటం అయిన జీవలక్షణం తన కలంతోనో, కళంతోనో చివరి క్షణాల వాకా సామాజిక అసమానతలపైనా ఎగుడు దిగుడుల వివక్షతలపైనా నివ్వల కురిసివస్తూనే వున్నాడు ఆయన అనేక ప్రకటనలూ, అభిప్రాయాలూ అందరి అమోఘాన్ని సాందలేకపోవచ్చుగానీ అయిన నిష్పర్వగా నిష్పాస్యంగా అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేసే తత్వం ఎవరూ కాదనలేరది

పుట్టుకతోనే మానవులకు సంక్రమించే పౌరహక్కుల్ని అణిచివేసిన పాలకులందరూ అయిన ఎదిరిందాడు దిక్కురిందాడు నిజాం పాలనలో పట్టణ బహిష్కారం, జైలు శిక్షలు ఆయన సంకల్పాన్ని పడలించలేకపోయాయి ఎమన్నెన్ని అత్యుత్సాహకు బాధ్యుడైన జలగం వెంగళాప్రసీ, కల్లోలిత ప్రాంతాలను ప్రకటించిన చెన్నారెడ్డిని హక్కుల అణచివేతలో మామమను మించిన అల్లుడి (ఎన్టీఆర్ చంద్రబాబు) ప్రభుత్వాలునీ నిర్భయంగా నిలవీనీ కడిగి ఆరేయటానికీ, ఆయనకి జంకూ, గొంకూ వుండేది కాదు ఎమన్నెన్ని దీకటిరోజులలో నిరసన తెల్పటానికి వస్తూవున్న వారివరూ రాకపోయినా కాళోజీ వాక్కిరే నోటికి గుళ్ళ కట్టుకుని వరంగల్లు బజారుల్లో నిరసన ప్రదర్శన చేశారు

గ్రంథాలయ ఉద్యమంలో, ఆర్య సమాజపు కార్యకలాపాల్లో ఆంధ్ర మహావేద ఏరోచిత పోరాటంలో కాళోజీ పాల్గొన్నాడు తెలంగాణా రచయితల

సంఘంలానూ అంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ శ్రుతిగాను తనదైన ముత్యసూదిదంతోనే పనిచేసారు శైలంగాణా జిల్లాలో ప్రత్యేకించి వరంగల్లులో కవయితలకు ఆయనోక వూర్తి! కొత్తతనం కవయితలను ప్రోత్సహించి నడిపించటం ద్వారా వారికోక పెద్దదిక్కుగా వుండేవారు తానేవోక మిత్రమండలై పునలేవారు

దీరుడుల కోసం భజనలు చేయటం పదవుల కోసం పల్లకి మోయటం ఆయనకు చేతకాని విద్య తనకు లభించిన గౌరవాలకు పొంగలేదు అవి లేవే అని స్వయంకలెదు తనకు లభించిన గౌరవాల్ని పురస్కారాల్ని ప్రజాసేవకే వినియోగించటం ఆయన ప్రత్యేకత

కాళోని కొద్దికాలం కాంగ్రెస్ పార్టీలో వుండినా (1952 ఎన్నికలలో కాంగ్రెసు అధ్యక్షిగా వరంగల్లు పార్లమెంటులో నియోజక వర్గానికి పోటీ చేసి కమ్యూనిస్టు అధ్యక్షిపై ఓడిపోయాడు) ఆయనది రాజకీయ పార్టీలు, సంస్థలు నిర్మాణాల్లో యిమడలేని స్వభావం అలాగని ప్రజాసంఘాలు రాజకీయ పార్టీలు కూడనివని ఆయన భావించలేదు ఆయన నిర్మాణవాది కాదు వినిర్మాణాదీ ఆయన నుండి వేర్పక్కవలసినది సంస్థలకు విలువల వుండటం కాదు నిరంతరం ప్రజల పట్ల గుండె చెమ్మగిల్లే స్పృహన కలిగి వుండటం! రాజ్యం వినీరే ఉరులకూ, ఎరలకూ లొంగకుండా ప్రజల వజ్రాన అప్రతిత ప్రతినిధులుగా విధులుంగా నిలబడటం!!

ప్రజలమైన ఎవరూ బొగ్గనడం చేసివా కాళోని సహించలేకపోయాడు “ఎన్నికలలో ఓటు వేసిన వారి దీకులు నరుకుతామని” పిచ్చిబొబ్బారు నక్కలైతూ ప్రకటిస్తే ఓటు వేయటమూ, వేయకుండుట స్వచ్ఛంద హక్కుగాని ఎవరి బొగ్గనడ హెచ్చరికలనూ లక్ష్యపెట్టవద్దంటూ తానే ముందు వెళ్లి ఓటు వేసినవారూ

భాష ప్రాంతము కులము మతము లింగము ఇవన్నీ ఏదీత ప్రజల మధ్యన వుండే అనేక రకాలయిన సైనికాల్లు, వైద్యాల్లు ఏదీని గుర్తినైనా బోవడీ

పెత్తందారి ఏదక శత్రులకు వ్యతిరేకంగా నవ్వు ఏదీత ప్రజాసేవాన్ని దక్కం గావించటం ప్రజా ఉద్యమానికి సున్నితమైన అత్యంత కీలక కర్తవ్యం

మతాన్ని వ్యతిరేకించే హేతువాదులు మతస్పర్థి ద్వేషించ కూడదు లౌకికవాదులు మతవాదాన్ని వ్యతిరేకించాలిగాని మతాన్ని మతస్పర్థిలాదు తెలంగాణా విమోచనోద్యమ కాలంలో నిజాం వ్యతిరేకత అంటే పూర్వదే పెత్తందారి రాజ్య వ్యతిరేకతేగాని ముస్లిం వ్యతిరేకతకాదు ఫాసిస్టు వ్యభావం కలిగిన రజాకార్లను ద్వేషించటమూ మొత్తంగా ముస్లిములను ద్వేషించటమూ ఒకటికాదు ఉర్రూతలూ ఘోషాన్ని వ్యతిరేకించటమంటే ఉర్రూతల వ్యతిరేకించటం కాదు దాని ద్వారా రుద్దబడుతున్న అప్రజాస్వామిక నిరంకుశ పెత్తనాన్ని వ్యతిరేకించటం ఇది తెలంగాణా విమోచనోద్యమం నెలకొల్పిన లోకీక ప్రజాస్వామ్య పాంపుష్పతిక విలువలు కాళోని ఆత్మకథలో వర్ణించిన మత సంబంధిత సంఘటనలు ఈ విలువల పరిధిలోనే వుంటాయి ప్రజల మధ్య వైరుధ్యాల రూపంలో వ్యక్తమయే అభివత్య భావకాలాలపైన కూడా చాలా పోరాటం చేయాల్సి వుంటుంది సాంస్కృతిక అభిజాతాలూ అసాంభావాలూ కూడా దీనికి మినహాయింపుకాదు ఈ పోరాటమంతా ప్రజల మధ్య మరింత బలీయమైన సజ్జతనను నెలకొల్పటానికై వుండాలి

ప్రజల మధ్య వైరుధ్యాల సంక్షిప్తతల్ని సున్నితత్వాల్ని అవగాహన చేసుకోకపోతే ఆ వైరుధ్యాల ఫలితంగా ఉత్పన్నమయే సంఘర్షణలే కల్లవైసనదిగా కీలకమయినదిగా ముందుకు వచ్చి అవసరానికి మించిన ప్రాధాన్యతను పొంది ప్రజాశత్రువులపై సాగాల్సిన మౌలిక సంఘర్షణను వెనక్కి నెట్టటమో, పక్కదారి పట్టించటమో జరిగే ప్రమాదం వుంటుంది ఏదీ పట్ల ప్రజాస్వామిక, లౌకికవాదులు కూడా అప్రమత్తంగా ఉండటం చాలా అవసరం

ప్రజల మధ్య వైరుధ్యాలను ప్రజాస్వామిక శత్రులు పక్షమంగా పరిష్కరించకపోతే పాలకవర్గాలు, హిందూ

ముస్లిం ద్వైపాలను పెంచాలని చూచినట్లు కులము, ప్రాంతము లింగము పేరిట కూడా ప్రజల మధ్య శత్రుపూరిత ద్వైపాల్ని వ్యాప్తి చేయటానికి ప్రయత్నిస్తారు ఏటిని ఎలాపెలా కాకుండా నున్నితంగా, ఓర్పుగా నిరంతరాయంగా దృష్టి నిలిపి పరిష్కారమయేట్లు సాహిత్య కావ్యాలు కూడా తమ కార్యరంగాల ద్వారా కృషి చేయాలి

కాళోజ్జి తల్లి కన్నడిగ తండ్రి మరలా ఉయ్య నిజాం రాజ్యభాష ఇంగ్లీషు బ్రిటిషు వలసపాలకుల భాష కాళోజ్జి చుట్టూ జీవించే ప్రజలది తెలుగు ఐదు భాషలలో ఆయనకు ప్రవేశం వున్నా ఆయన తెలుగులోనే రాకారు ఆయన ఉద్యాన విశ్వాస తెలుగు ఆయన రాత సజీవ తెలుగుభాష ఆయన కూక ఓడుగంటి ప్రజల యాన ప్రజల అనందాలూ అనేదనలూ ఆయన అక్షర బాహులు ఆయన చారెడు కళ్ళ మనస్సు ప్రశ్నిస్తూంటాయి

నిలవేస్తాయి ప్రజల కోసమే జీవించడీరా అని అదేవిస్తుంటాయి

సామాజిక దోపిడీ వీధనా అణచినేరా అసమానతలకు వ్యతిరేకంగా తన కలం గళం ద్వారా ఉద్యమించిన నిజమైన ప్రజాస్వామిక జీవి ప్రజాశక్తి కాళోజ్జి. ఆయన కవిత్వాన్ని వ్యక్తిత్వాన్ని సూక్ష్మగా స్వీకరించి ఆయన అశలనూ అశయాలను నిరవేస్తే దారిలో దృఢంగా నిలవటమే సదవటమే ఆయనకు అర్పించగలిగే నిజమైన నివాళి

జనసాహితీ సంస్థా ప్రజాసాహితీ పత్రికా ప్రజాశక్తి కాళోజ్జి మరణానికి శీఘ్ర సంతాపాన్ని ప్రకటిస్తూ బాహ్యంతరి ఘటిస్తున్నాయి

23 11 02

— అభినవ —

భిక్కార స్వరం మూగపోయింది

- కె. జితేంద్రబాబు

ఆయం నిజ పరోవేతి గణనా లభుడేతసామె
ఉదార చరితానాం తు వసుద్వైత కుటుంబతమ్

ఇతను నానాడు ఇతను పరుడు అనే భావం అల్ప బుద్ధులకు ఉంటుంది ఉదార చరితులకు వసుధ అంతా తన కుటుంబమే వసుధ అంతా తన కుటుంబంగా భావించిన కాళోజ్జి జీవితం అంతా సమాజ సేవకే అంకితం చేశాడు తొమ్మిది దశాబ్దాల తెలంగాణా జీవితానికి వారధిగా కాళోజ్జి నిలిచాడు ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే కాళోజ్జి జీవితం తెలంగాణా జీవితం తెలంగాణా సంస్కృతికి చిహ్నం కాళోజ్జి ఆయనది సంపూర్ణ సార్వత్రిక జీవితం

కాళోజ్జి నారాయణరావు మూర్తి 'పేరం' 'రఘువీరరాయణ్ లక్ష్మీకాంత్ శ్రీనివాసరావు రామరాజా

కాళోజ్జి' కాళోజ్జి 9 సెప్టెంబర్ 1914వ టిజాపూర్ జిల్లాలోని రట్టిపాళి గ్రామంలో కాళోజ్జి రంగారావు రమాబాయిలకు జన్మించాడు ఆయన పూర్వీకులు మహారాష్ట్రను పాలించిన 'పెష్వే'ల వద్ద అధిక గణాంకకావాలి ఉద్యోగులుగా ఉండేవారు కాళోజ్జి తల్లి మాతృభాష కన్నడం ఆమె ఇంట్లో కన్నడ మరారి భాషలు మాట్లాడేది తండ్రి మాతృభాష మరారి అయినప్పటికీ మరారి భాషరాకపోవుటవలన ఇంట్లో ఉదర్కా, హిందీ భాషల్లో ప్రసంగించేవారు చిన్నతనంలోనే కాళోజ్జి కన్నడ, మరారి హిందీ, ఉర్దూ భాషలు తల్లి దండ్రుల వద్ద, బయట వారితో సంభాషిస్తూ తెలుగు భాషను నేర్చుకున్నాడు కాళోజ్జి రెండవ యేట వారి కుటుంబం వరంగల్ జిల్లాలోని మండికొండకు వచ్చి స్థిరపడ్డాడు

అనాడు మడికొండలో నాల్గవ తరగతి వరకు మాత్రమే ఉండేది అప్పటికే మడికొండలో పెద్ద శివరాజు ప్రభావరూపు అంధభాషానిలయం పేర గ్రంథాలయం నడుపుతు పురాణాలు చెప్పేవారు కాళోజి అప్ప కాళోజి రామేశ్వరరావు మిడిలేమ్మల్ పాసయి లా దడుపుకు హైద్రాబాద్ వస్తే అన్నతో పాటు కాళోజి కూడా హైద్రాబాద్ వచ్చి రెండవ ఫారంలో చేరినాడు 1938లో కాళోజి అన్న ఉర్దూ మీడియంలో వకాలత్ పాసయి ప్రాక్టీసుకు వరంగల్ వరంగల్ వస్తే కాళోజి కూడా వరంగల్ వచ్చి కాలేజీయల్ హైస్కూల్లో చేరినాడు కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో పాల్గొన్నాడు వార్షికో కాంగ్రెసు మీడింగకు 1940లో వెళ్ళినాడు అదే సంవత్సరం వేలూరు మాణిక్యరావుగారి కుమార్తె రుక్మిణి బాయిని వివాహం చేసుకున్నాడు ఆమెను అందరూ యాదక్క అని పిలుస్తారు ఆదే సంవత్సరం వకాలత్ II గ్రూపు పాస్ చేసి అయినాడు ప్రాక్టీసులో ఇమడ లేదు నిజాం రాజ్యంలో అక్కర్తాయనని నిరసించాడు జిల్లా ఐదొందరణకు గురి అయినాడు గోల్కొండ పత్రికలో నిజాం ప్రభావిత బహిరంగ లేఖ పేరున

"కోటగోడల మధ్య ఖాసి బరిగినచోట
గుండాల గుర్తులు గోచరించినవా?"

జిందా యెత్తిన యంతజుందారులు దూసిన
శక్తవృద్ధులందరు చెప్పి వచ్చుతివారు

అంటూ కవితాప్రశ్నలు సంధించాడు ఆ నాటినించి కాళోజీ మాటల్లో చెప్పాలంటే 'వా జీవితంలో నేను నేరే పనిపాలు ఏమీ పెట్టుకోలేదు గాబట్టి ఫలాని బోటుకి ఫలాని రోజుకి పావలే అనే నియమం ఏమీ లేదు నాతోటి కలిసిన వాండ్లతో గంట్ అల్తో మాట్లాడేవరకు వాండ్లతో అత్యయత ఏర్పడ్డం, బాండ్లు ఇంకో దిక్కు పోదామంటే వాండ్ల వెంటడి పొవడం అసలు ఇంటి నుంచి బయల్దేరి పోదామనుకున్న ప్రదేశానికి పోకుండానే, మరోదిక్కు పోవడం బాలసార్లు తటస్థించింది నేను ఏ రోజున ఎక్కడ

వుంటానో ఎవరికీ తెల్లది అన్నమాట ఇలా తిరుగుతూ తన జీవితాన్ని గూర్చి

అతిధినివె పుంకి పుంకి
అవని విడిచి వెళ్ళుతాను
పల్లెపట్టణంబులవక
పల్లెలై తిరిగినాను
మురికినీటి నడుమపుస్త
ఇరుకులలో ఇరికినాను
కూటి పేద తన కబళము
నోటకీయ గుడిచినాను

అని కాళోజి రాసినకవిత చాలా ప్రసిద్ధి పొందింది చిలుకూరులో జరిగిన ఆంధ్రమహా సభలో 1943వ సం.లో 'ప్రజాకవి' బిరుదు ప్రదానం చేసారు ఆ నాటికే కాళోజి వైయక్తక జీవితానికి సమాంతరంగా కవిత్వాన్ని రచిస్తూ వచ్చాడు సమకాలీన రాజకీయ ఉద్యమాల నుండి విడదీసి చూడలేము కాళోజి 1960లో సంపన్న దేశాలు ఇచ్చే సహాయాన్ని దృష్టిలో వుంచుకొని ఎంతో వ్యంగ్యంగా రచించిన కవిత ఈనాటికీ పరిపాతుంది

బడుగు జాతి ఏదీస్తే
బరిసిన నోడు ఎయిదీ ఇస్తే
ఇత్యాదులకు పరిపుష్పక
జ్ఞాతుకు చేరమెన్నాళ్ళో?

విత్తనాల గింజలతో
విందుబాగించి త్రేన్సి
వ్యవసాయము సాగదనుడు
వగల మాట లెన్నాళ్ళో?

కర్తృ ఎద్దు లేదనుడు
కుల్రో మొద్రో అను నైతుడు
మరవాగలి వివరాలతో
మాయాజేయబెన్నాళ్ళో?

బావిపూర్తి తీయలేక
బావురుమను కాపెన్నును

పవర పుష్ప తీగలతో
భంగపరచుచెన్నాళ్ళు?

1945వ సంవత్సరంలో కాలోజీ ప్రొఫ. లిన్ యూ ట్రాంగ్ ప్రాసెస్ వుత్తరం The Importance of livingను చదివాడు దానిలో చెప్పిన a man with a sense of detachment (Ikuun) toward life based on a sense of wise disenchantment. From this detachment comes high mindedness (Kuanghsun) a high mindedness which enables one to go through life with tolerance, honey and escape the temptations of fame and wealth and achievement and eventually makes him like what comes. And from this detachment arise also his sense of freedom, his love of vagabondage and his pride and nonchalance. It is only with this sense of freedom and nonchalance that one eventually arrives at the keen and intense joy of living. ఈ వాక్యాల్లో చెప్పిన తత్వాన్ని కాలోజీ జర్నియం కొన్నాడు అందువల్ల ఆతని జీవితం అలానే గడచిందనిపిస్తుంది. ఈ పుస్తక ప్రేరణతోనే కాలోజీ

"నర్తకుని వాక్యాలు గాయకుని గానాలు
వాదితుని వాద్యాలు శిల్పకుని శిల్పాలు
చిత్రకుని చిత్రాలు అంగనల అందాలు
కందర్పు కయ్యాలు కవిరాజు కావ్యాలు
కర్షణ! నీకెట్లు కదలివస్తాళ్ళే

దాంధీకుని దాణాలు ధాండుమని జాప్యాలు
రాత్రికుని తత్వాలు మాంత్రికుని మంత్రాలు
గురువుల గోస్వింతుగుడుగుడు గుంచాలు
దేవుళ్ళ తిరువాళ్ళు దివ్యనది తీర్థాలు
కర్షణ! నీకెట్లు కదలివస్తాళ్ళే

దార్శికుని దానాలు పండితుని భాష్యాలు
వర్తకుని వ్యాజ్యాలు పక్షి వాదాలు
సైనికుని కొర్రాలు యాంత్రికుని యంత్రాలు

యోధుల యుద్ధాలు రాజుల రాజ్యాలు
కర్షణ! నీకెట్లు కదలివస్తాళ్ళే

అనే ఈ గేయం రాసాడు ఆధునిక కవిగా యుగంలో కాలోజీ నా గొడవ (కవితలు 1953) వున్నవైన సామాజిక దృక్పథాన్ని తెలియజేయడంలో వస్తువరంగా అభివ్యక్తి వరంగా శిల్పవరంగా పరశమైంది లయామయంగా గతిశిలంగా లలితంగా, సృష్టంగా సూటిగా భావాత్మక సంవేదన అంతస్సుత్రంగా కాలోజీ కవిత సాగింది దాదాపు ఏడు దశాబ్దాలపాటు సామాజిక సమస్యలకు సమాంతర స్పందనలే కాలోజీ నా గొడవ ప్రశ్నాత్మకమైన సామదస్యం స్వభావానికి పరిపదన దిశ్యర వ్యవం ఆయన కవిత్వంలో గోచరిస్తుంది కాలోజీ పార్శ్వ పాతివ్రత్యం గిట్టదు రాజ్య హింస, అభివృథ హింసపచ్చడు బహుభాషా సంస్కృతులతో సహజవనం చేసిన విప్లవ ఋషి, సజీవోద్యమ కవి

కాలోజీ జీవితమే ఉద్యమం ఉద్యమమే ఆయనకు జీవితం కాలోజీ జీవితమే కవిత్వం కవిత్వమే కాలోజీ జీవితం నిలద్యత నిమగ్నతలు కాలోజీ కవిత్వానికి ప్రాణం సామాన్య జీవితం గడుపుతూ ఆపమాన్యంగా లోకోత్తర సత్కాలము, స్థూపాత్మకమైన పద్ధతిని కవితల్లో అభివ్యక్తపరిచాడు "We make out of quarrel with others rhetoric, but of the quarrel with ourselves, poetry ఇత్యతో కలహం వల్ల మనకు వాక్యాతుర్యం వస్తుంది, స్వయంగా మనతోనే కలహం వల్ల కవిత్వం వస్తుందని యీటన్ని కవి అంటాడు కాలోజీ విషయంలో ఇత్యతో కలహం వల్ల కవిత్వం వస్తుంది స్వయంగా మనతో కలహం వల్ల వాక్యాతుర్యం వస్తుంది కాలోజీ జీవితం యొక్క పరిట్రాకయాల్లో ఒకటి స్వేచ్ఛగా జీవించడం స్వేచ్ఛగా ఆలోచించడం కాలోజీ వాలంటీ చిన్నవారితో స్నేహం చేసాడు, పెద్దవారితోను చేసాడు కొన్ని విషయాల్లో అందరితో విభేదించాడు అయిన స్నేహశీలం తెలంగాణా అంతా వ్యాపించింది

స్నేహితులను ఎంతగా ప్రేమించాడో అంత విద్యార్థిత్వంగా నిర్వహించాడో వారితో విభేదించాడు వారి కష్టాలకు సుఖాలకు స్పృహించాడు జీవితాన్ని విచక్షణాత్మకంగా అనుభవించాడు స్వతంత్రజ్ఞుడుగా జీవించాడు మిత వాడుల్లో అతివాదిగా అతివాదుల్లో మితవాదిగా సంపదించాడు

అన్యాయాన్నిదిరిస్తే
వాగొడవకు వంతపై
అన్యాయం అంతరిస్తే
వా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి
అన్యాయాన్నిదిరించినవాడు
వాకు ఆరాధ్యుడు

అంటూ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో తీవ్రవాద ఉద్యమాన్ని ఆదిమానించాడు రాజ్యావాంఛను ధిక్కరించాడు కాళోజీ కమ్మడు ఎ వి నరసింహారావు ప్రధానమంత్రిగా ఉండిన

కాలంలో పద్మ విభూషణ్ ఇస్తే స్వీకరించాడు కాకతీయ విశ్వ విద్యాలయం నుండి గౌరవ డాక్టరేట్‌ను స్వీకరించాడు అణా కథలు (1941) కాళోజీ కథలు (1943) పార్థిక వ్యయము (1946) వా గొడవ (1953), జీవన గీత (1968), తెలంగాణా ఉద్యమ కవితలు (1969 / 70) కాళోజీకథలు (2000) కాళోజీ ప్రచురించారు వా సరాయి తనం పొగొట్టి అర్థక చెలిమి చెలమలో చిందునవ్వాళ్ళు సా ఇరుకుల వేరి దూరి ఆడ్డమైన మురికినంతా తన్నేసి జీవన పది జీవనదిగా ప్రవహించు నవ్వాళ్ళు నేను బ్రతికే ఉంటా"నని మెత్తులందరికీ చెప్పిన ప్రజాకవి కాళోజీ 13 నవంబర్ బుధవారం 2002న విమ్మ హాస్పటల్‌లో మరణించారు కాళోజీ, జయప్రకాశ్ నారాయణ మరణించినపుడు "దావు నీది పుట్టుక నీది బతుకంతా రేకానిది" అన్నమాటలు కాళోజీకి వర్తిస్తాయి ప్రజాకవి నాకు చిరకాలమిత్రులు అవులు కాళోజీకి ఇదే వా ఆశ్రయివాళి

పజాకవి కాళోజీ

- అంబరయ్య కపిర్

"పుటకనీది, దాపునీది బ్రతుకంతా దేశానిది" అని కాళోజీ జయప్రకాష్ నారాయణను గూర్చి చెప్పిన మాట కాళోజీ జీవితానికి కూడా వర్తిస్తుంది ఎనలేనివిద్యుది సంవత్సరాల శ్రేణం (9 9 1914) కర్ణాటక రాష్ట్రంలోని రచ్చిపల్లి గ్రామంలో (బీజాపూర్ జిల్లా) జన్మించిన కాళోజీ జీవితంలో ఎక్కువభాగం ప్రజాపోరాటాల్లో పాల్గొనటానికే వినియోగించబడింది అయినప్పటికీ కాళోజీ ప్రధానంగా కవి కవిగా కాళోజీని అంచనావేసే ప్రయత్నమే ఈ వ్యాసం

"తనకీ ప్రపంచానికీ మధ్య పామరస్యం కుదిరేదాకా కవి చేసే అంతర్ జహర్ యుద్ధారావమే కవిత్వమంటాడు చలం" మహాప్రస్థానానికి రాసిన ముందుమాటలో కాళోజీ రాసిన కవిత్వానికి ఈ నిర్వచనం చక్కగా పరిపాతుంది కాలోజీకి ప్రపంచానికీ మధ్య సామరస్యం కుదరలేదు ఆ పామరస్యం కోసం కాళోజీ తన బాల్యం నుండి తనతోను, ప్రపంచంతోనూ పోరాటం చేస్తూనే ఉన్నాడు ఆ పోరాటాన్ని కవిత్వీకరిస్తూనే ఉన్నాడు

'అవనిచ్చే జరిగేటి అవకతవకలు చూసి ఎందుకో నాహృదిని ఇచ్చి అవేదనలు పరుల కష్టము చూసి కరిగిపోవును గుండె మాయ వెనాసం చూసి ముడిపోవును ఒళ్ళు మరి అవకతవకల్ని నవరించే కళ్ళి సామర్థ్యాలా? అవిలేవు తప్పిదిద్దగలేను దారి చూడగలేను తప్ప చీననవాని దండించగలేను అవకతవకల్ని నేను సవరించగలేవుడు పరుల కష్టాలతో వనియేమి నాకనెడు అమృతం జాడైన హాయిగా మనలేను అంటాడు కాళోజీ "సామరస్యం స్వభావానికే సరిపడదు కాబట్టి అదుగుడుగునా సంఘర్షణ" అని కూడా చెప్పుకున్నాడు కాళోజీ

యట్టుపట్టు జరిగే ప్రతినంపటనకూ స్పందించటం అలోచన, అసమ్మతి, నిరసన ధిక్కారం ప్రతిగటన ప్రతిగటనా కార్యక్రమంతో అయిన హృదిలో కల్గే అనేదనల్ని తీర్పుకోవడానికి అయినకు కవిత్వం ఒక వామిక అయ్యింది గుండెలబడుపు తీర్పుకోవడంగా మవించింది కాబట్టి కాళోజీని ప్రధానంగా కవి పూర్వం కాళోజీకి తన గుండెల భారాన్ని తీర్పుకోవడానికి మరో వామిక ప్రజాపోరాటాల్లో పాల్గొనటం ఇలా రెండు మార్గాల్లో కాళోజీ తన ధర్మాగ్రహాన్ని నియంత్రించుకోవడానికి తప్పని పరమకోవడానికి ప్రయత్నించాడు

కాళోజీ స్వేచ్ఛకు చాలా ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు నా గతిని అకట్టడానికి నన్ను అదుపులో పెట్టడానికి ఎన్ని శాస్త్రాల కట్టడాలు ఎన్నెన్ని ఇజాలగతులు, ఏదో మూత్రానికి తత్వానికి ఇజానికి కట్టుబడిపోయి జీవిస్తున్న ప్రాణులకు స్వేచ్ఛాజీవనం నున్న పరాయిభావాలు, పరాయి చూపులు పరాయి చెవులు పరాయి జాన పరాయి నడక పరాయి చేతులు అన్న పరాయివే అల్ల కాకుడవని నా తిట్టి అన్నాడు కాళోజీ

"ఇచ్చయే ఈశ్వరుడని ఖచ్చితంగా నమ్ముతాను

ఇచ్చ వచ్చినట్లు నేను ఆచరించి తీరుతాను" అంటాడు కాళోజీ అయిన తన జీవితంలో ఎప్పుడూ ఈ స్వేచ్ఛను కల్పోలేదు ఇచ్చ వచ్చినట్లుగానే ఆచరించాడు అయిన రాసిన కవిత్వంలోనూలో అయిన ఈ ఇచ్చ ఈ స్వేచ్ఛ భావమే ప్రధానంగా కనిపిస్తుంది అయిన మామూలుగా కవులు పాటించే ఏ కవితా నియమాలనూ పాటించలేదు అయినలోంది ముఖ్యంగా అయిన ధిక్కార మనస్తత్వంలోంది కవిత్వం

దాని సహజంగా బాలువారింది అట్లా సహజంగా ఆయనలోంచి వెలువడిన కవిత్వాన్ని కష్టరమ్యతతో నిమగ్నంబుగానీ అలంకారాలతో అలంకరించాలనిగానీ ఆయన ప్రయత్నించలేదు. ఆయన కవిత్వంలో కనిపించే కష్టరమ్యతగానీ అలంకారాల గుఱాళింపుగానీ ధమత్కారాల చెమెక్కులుగానీ ప్రయత్నపూర్వకంగా ఉత్పన్నమైనవికావు. ఒకసారి ఆయన హృదయంలోంచి ఉలికి వచ్చిన కవిత్వం యే కృత్రిమ అద్భుతనలు లేకుండా అలాగే ఉండిపోయిందే తప్ప దాన్ని కష్టరమ్యత కోసంగానీ అలంకారాల కోసం మార్చాలనిగానీ నగిషలు చెక్కాలనిగానీ కాళోజీ పెద్దగా ప్రయత్నించేయలేదు. ఆయన సహజకవి. ఈ కారణం వల్లనే కాళోజీ కవిత్వంలో రూపానికి తగిన ప్రాధాన్యం ఉండదనీ కవిత్వ సాంప్రద్య తక్కువనీ, చాలా చోట్ల ఆయన కవిత్వం పలచబడి పోతుందనీ విమర్శకులతిథ్రియ సద్ధారు. ఆయన కవిత్వం కొన్ని చోట్ల పానబట్టినీ ముడి వదాళంగా ఉండిపోయిందనీ కూడా కొందరన్నారు.

యే సాహిత్య ప్రక్రియలోనైనా రెండు ప్రధానమైన అంశాలుంటాయి. ఒకటి రచయిత యేం చెబుతున్నాడు రెండవది ఎలా చెబుతున్నాడు అన్నదే. ఈ రెండు అంశాలు మొదటిదాన్ని వస్తువనీ, రెండవదాన్ని శిల్పమనీ కాక రూపమనీ లేక ఆభివ్యక్తి అని అంటారు. గొప్ప రచనలో ఈ రెండూ పరుగు పెట్టా తరిసి పోతాయి అందుకే ఈ రెండూ వేర్వేరుకావని ఒకదేవని గొప్ప కవిత్వంలో ఈ రెండూ చాలా సహజంగా కలంపోతాయని విమర్శకులంటారు. అయితే కాళోజీ యేం చెబుతున్నాడన్నదానికి ప్రాధాన్యం ఇద్దాడు. తప్ప ఎలా చెబుతున్నాడన్న దానికి యేనాదా ప్రాముఖ్యం ఇవ్వలేదు. కవిత్వంలో భావమే ప్రధానం తప్ప భావ కాదంటాడు. భావానికనువైన భావలేదనీ, భావాన్ని అణచుకోవడం నేరమంటాడు. మనకు తెలిసిన భావలోనే మన భావాల్ని చెప్పాలి తప్ప కష్టరమ్యత కోసం నిమగ్నంబుల్లోంచి పదాల్ని

సేకరించి భావలో సర్వస్వీకృతం చెయ్యించడంలాడు. ఈ కారణం వల్లనే కాళోజీ కవిత్వాన్ని ప్రజలందరికీ తెలిసిన భాషలో రచించాడు. అందుకే ఆయన అనలునిపల్లెనే ప్రజాకవి అయ్యాడు. ప్రజాకవి అని ఎవర్ని అనాలి అన్న అంశాన్ని గూర్చి రెండు మాటలు.

వేమనను ప్రజాకవి అన్నాడు. ఎందుకూ రెండు కారణాల వల్ల. వేమన వ్రాశాకవి అయ్యాడని సూక్ష్మలుంటాయి. అక్రమాలు అన్యాయాలు, నాటిని దీర్చి చెండాడం ఉంటుంది. వేమన కవిత్వంలోని వస్తువును పరిశీలించినప్పుడు మనకినన్నీ కనిపిస్తాయి. అభివ్యక్తి విషయానికొస్తే ప్రజలందరూ చూట్టాడుకునే భాషలోనే వేమన తన కవిత్వాన్ని రూపొందించాడని మనకర్థమౌతుంది. 'ఉష్కర్తవ్యంబులు నొక్క పొలిక మందు, చూడమోడ రుచుల జాడయే పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేరయో' విశ్వదాధిరామ విమలదేవమా! ' లాంటి ప్రజాభావల్యానికంటే చాలా మలభంగా అర్థమయ్యే వదాల్ని వేమన కొల్లలుగా రాశాడు. ఈ వదాల్లోని భావాన్ని అరటిపండు వారిది చేతిలో పెట్టినంత సులభమైతే వేమన చెప్పాడు. తమ చుట్టూ ఉన్న ప్రపంచాన్ని పరిశీలించినప్పుడు నగటు మానవుల్లో కళ్లే భాదాలనే. ఆ నగటు మానవులు తమ దైవందిక జీవితంలో మాట్లాడుకునే భాషలోనే కవిత చెప్పినవాడు. ప్రజాకవి ఉదాహరణకు 'అన్నపూరామలు ఒకచోట అకలి మంటుల ఒకచోట' అన్నాడు కాళోజీ. ఈ మాటల్లో ఉన్న భావం మామూలు మానవులందరికీ కళ్లే అవకాశం ఉంది. ఈ భావాన్ని భాషలోకి అనువదించిన విధానం కూడా మామూలు మనమగ్గులకు సాధ్యమయ్యేదే. ఇలాంటి కవితాపంక్తుల్ని విన్నప్పుడు ఓ నగటు మానవుడు 'నరిగి వేసమకున్నదాన్ని ఈ కవి చెప్పాడే!' అనుకొని ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఇలా ఓ కవిత విన్నప్పుడు లేక చదివినప్పుడు సమాజంలోని అధికాకాంత మంది ప్రజలు ' వేమన ఇలాగే అనుకున్నాను.' అంటూ ప్రతిపండించటమే ప్రజాకీయ కవిత ముఖ్య లక్షణం.

అలాంటి కవితలు రాసినవాడే ప్రజాకవి ఇలాంటి కవితలు వదిలివేస్తున్నాడు కల్లే ఆనందాన్ని కంటే విస్తృతము కల్లే ఆనందం గెప్పిగా ఉంటుంది

ప్రజాకవికి ప్రజాకవి కానివారేకి మధ్య ఉంటే వ్యత్యాసాన్ని తెలియజేయడానికి మరో ఉదాహరణ

వా తెలంగాణా కోటి రత్నాల పీఠా' అన్నాడు దాశరథి ఇది ఆందోళికి మలభంగా అర్థమయ్యే మాటే కానీ ఇది ప్రజాకవి కవిత్యంకాదు ఎందుకంటే ఈ మాట విశేషరచకు ఒక సగటు మానవుడికి తెలంగాణ గూర్చి ఇలా అనొచ్చు అనే భావం కల్గదు ఈ మాట విస్తృతత్యం కవి ఎంత బాగా అన్నాడో అనుకుంటాడే తప్ప "ఇలా వేమ కూడా అనగలను, ఇదే భావం వాక్కుదా కల్గింది" అని అనుకోలేదు అదే 'అన్నపురాములు ఒకచోటు ఆకలి మంటలు ఒకచోట' 'అన్న మాటలు విస్తృతము ఈ మాటల్లో ఉన్న భావం ఈ మాటల్లో ఉన్న పదాలు రెండూ నాకు తెలిసినవే అని ఓ సగటు మానవుడు అనుకుంటే అది ప్రజాకవి కవిత్యం అవుతుంది అలాంటి కవిత్యం చెప్పినవాడు ప్రజాకవి అవుతాడు పూర్వం చేమనే ఇప్పుడు కాలాకే అలాంటి ప్రజాకవులు కాళోజీని 'జ్ఞాకవి' అనడానికి ఆయన కవిత్యంలోంచి ఎన్ని ఉదాహరణలైనా చూపించవచ్చు

"రక్తమని దావుచే రంజిల్లె జగముందు కోటి చెల్లులు దాటి నాటి దీపాలు రక్తసులు జాధింప రక్తయే లేదనుడు కోటిరేకుల చెప్పు నేటి దీపాలు" అన్న పంక్తుల్లో ఉన్న వ్యంగ్యం ప్రజా హృదయాల్లో వెంటనే పలుకుతుంది

వ్యంగ్యం కాళోజీ కవిత్యంలో ఒక ముఖ్యమైన అంశం ఈ దేశ ప్రజలు గాంధీ చెప్పిన మాటల్ని ఏనాడో మరచిపోయారని, అయన్నప్పై పైన మాత్రమే పూజిస్తున్నట్లు నటిస్తున్నారని చెప్పడానికి కాళోజీ గాంధీని గూర్చి

'ఇంకేమి కావాలి ఇంకేమి చేయాలి బతికినన్నాళ్ళు నిన్ను బాపూ అస ఎలిదితిమి చనిపోయిన నిన్ను జాతిపిత తేసితిమి ఏనాడో నిను మేము ఏను గా తేసితిమి

ఎవని చేతనో నీవు ఏనగుటు జూచితిమి' అంటాడు ఈ కవితలోని వ్యంగ్యం చాలా గొప్పది గాంధీని ఏమిగా చేయటంలో ఆయననట్లు గౌరవమూ భక్తి చూపినట్లే కాదు ఆయన ఎద్దాంతాల్ని దారుణంగా పిలువ పెయ్యటం కూడా ద్వంద్వింది అలా చేసినవాడు సామాన్యుడే కానీ నేనలా చేశానని ఆ సామాన్యుడు అనుకోలేదు ఎవని చేతనో అలా జరిగిందని తన అంతరాత్మను ఓదార్చుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు గాంధీని భౌతికంగా గొల్చే హత్య చేస్తే వైతికంగా ఆయనను ఈ దేశ ప్రజలందరూ హత్య చేశారు కానీ ఆ విషయాన్ని ఈ దేశ ప్రజలు అంగీకరించలేరు అందుకే 'ఎవని చేతనో నీవు ఏనగుటు జూచితిమి' అనుకుంటారు నీ కసం ఇంకా మే ఏంచెయ్యాలి? అని వాళ్ళ అంతరాత్మ వాళ్ళని ప్రశ్నిస్తుంటే రకరకాల నమూనాలు చెప్పి దాని పోరు మూలంబుడే ప్రయత్నం చేస్తుంటారు కవి అయినవాడు ఒక జాతి అంతరాత్మలా పని చెయ్యాలి కాళోజీ ఇలాంటి కవితల ద్వారా ఆ పని చేశాడు

కాళోజీ తన నమకాలిన రాజకీయాల్ని రాజకీయనాయకుల్ని ఎడ్డేగా చేస్తూ చాలా కవితలు రాశాడు "శాంతి శాంతి అంటూ ప్రజల్ని శాంతింపజేయడానికి ప్రయత్నించే రాజకీయ నాయకుల్ని ప్రశ్నించాడు

సామాన్య ప్రజల్ని గొల్లబాటుకనాన్ని ఎడ్డేగా చేస్తూ కాళోజీ 'గొల్లదాటు' అన్న గొప్ప ఖండిక

"దగా గడ్డి కరుస్తొంది గొల్ల పగలగాలి పీలుస్తొంది గొల్ల పగల నీళ్ళు తాగుతాంది గొల్ల

మందలపడి మురుస్తాంది గొర్రె
తెగ బలుస్తాంది గొర్రె
తమని పాలించే వాళ్ళను గుడ్డిగా నమ్మే ప్రజల
అమాయకత్వాన్ని ఎచ్చైనా దేస్తా
గొల్లన్న యాతనంతా తన కోసమే అనుకుంటున్నా
గొర్రె
గొల్లన్న కలిచే మల్లన తానే అనుకుంటుంది గొర్రె
మోసంలో పడి మోస్తుంది చూస్తాంది గొర్రె
మందలపడి మురుస్తాంది గొర్రె
తెగబలుస్తాంది గొర్రె అంటాడు కాళోజీ

కాళోజీ రాసిన కవితల్లోకెల్లా ఈ కవితని
తలపాసికమనడిగా నేను భావిస్తాను ప్రజల
క్షేతస్థాయి పెరిగితే తప్ప ఈ దేశంలో ప్రజాస్వామ్యం
మనలేదన్న దృష్టి ఈ కవితలో ఉంది

కాళోజీ కవిత్యంలో మరో గొప్ప సుగుణం లోకం
పోకడను తెలియజేసే అనేక సూక్తులను చెప్పడం ఆ
సూక్తులన్నీ ఆయన జీవితానుభవంలోంచి ఉత్పన్నమైనవే
సాంకేతికంగా ప్రపంచంలో ఎన్ని మార్పులాచ్చినా
మౌలికంగా మానవుడి స్వభావం ఏమీ మారలేదని
చెప్పడానికి

"ఏడు మారినా ఈడు ముదిరినా
ఏమి మారినది ఈ లోకంలో?
రాయి రుచ్చినా రాకెట్ విసిరినా
గిట్టని వానిని కొట్టుటకే కద!" అంటాడు

మనిషిలోని పోట్లాట మనస్తత్వం పొడనీ, ప్రతి దివ్య
విషయానికూడా మనశ్శలం తమలో తాము
లబహించుకుంటారని చెప్పటానికి

"దాప దింపు సామ్రాజ్యం
కోడిగుడ్డు కోహిసూర
పొటెనుమన్న ప్లాటినం
ఏదైతేనే? ఏదైతేనే?

పొటిపడి కాటులాడ ఏదైతేనే?
ఆదవి మనిషి అదార్మకుడు
పనిబాటుడు వండు ముసలి
బిచ్చగాడు లబ్ధిమోగుడు
తొత్తుకొడుకు - పెత్తందార్
ఎవరైతేనే? ఎవరైతేనే?

పొటిపడి కాటులాడ 'అంటూ పొటిపడి కాటులాడ
అన్న కవిత చెప్పిడు

నిరాశకు దురాశకు మధ్య వ్యత్యాసాన్ని చెబుతూ
'ఉదయం కావే కాదనుకోవడం నిరాశ ఉదయంబని
అట్లాగే ఉంటుందనుకోవడం దురాశ అంటాడు

లోకనాయక్ జయప్రకాష్ నారాయణ్ గురించి
చెబుతూ

'పుటకనది / చావునది

బ్రతుకంతా దేశానిది అని ఎంత గొప్పగా చెప్పాడో!
అల్పక్షరాలతో అసంతృప్తిని పొడగగగ్గినవాణ్ణి మహాకవి
అంటారు అలాంటి మహాకవిక లక్షణాలు కాళోజీలో
ఉన్నాయి

అయితే కాళోజీ అనేక ప్రజా ఉద్యమాలలో
పాల్గొనటం వల్ల ఆ ఉద్యమాల గూర్చి చాలా కవిత్యం
రాశాడు 1962లో చైనా భారతదేశం మధ్య యుద్ధం
జరిగినప్పుడు, 1970, 71లో పాకిస్తాన్ నుండి బంగ్లాదేశ్
ఏముక్తి కోసం సాగిన పోరాట కాలంలో, 68 70లలో
ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్రం కోసం సాగిన ఉద్యమ కాలంలో
కాళోజీ ఈ పోరాటాలను గూర్చి చాలా కవిత్యం రాశాడు
కానీ ఈ కవిత్యంలో కవిత్య సాంధ్రత తగ్గిపోవడం
కనిపిస్తుంది అదే స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం నిజాం ప్రభుత్వ
నిరంకుశపాలననూ, రజాకార్ల దురాగతాలను ఎండగెత్తు
రాసన కవితల్లో కవిత్య సాంధ్రత పుష్కలంగా ఉంది

కాళోజీ కవిత్యం రాయడంతోనే తృప్తిపడకుండా
అనేక ప్రజాపోరాటాల్లో పాల్గొన్నాడు స్వాతంత్ర్యానికి

పూర్వం హైదరాబాద్ సంస్థానంలో నిజాంరాజు విరంతుకపాలనకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటంలో పాల్గొన్నాడు. అనాటి నిజాం ప్రభుత్వం ఆయన్నుజైల్లో పెట్టింది. అనాటి అంధ్ర మహాసభ కార్యక్రమాల్లో యురుగ్గా పాల్గొని కొన్ని ముఖ్యమైన తీర్మానాలకు కారకుడుగా పని చేశాడు. తెలంగాణలో వక్రలైట్ ఉద్యమం ప్రారంభమయ్యాక బూటకపు ఎన్‌కోంటర్లకు వ్యతిరేకంగా పోరాడాడు. పోరపాక్కుల సంఘాల కార్యక్రమాల్లో యురుగ్గా పాల్గొన్నాడు. అనేక బోట్ల రహస్యాల గూర్చి సమాజాన్ని అవ్యాయాల నుండి అక్షరమాలనుండి కాపాడటంలో పోరుల బాధ్యతల్ని గూర్చి సుదీర్ఘమైన ఉపన్యాసాలు చేశాడు. 'రాజ్యహింస తప్పే ప్రతిహింస తప్పకాదు' రాజ్యహింసను ఖండిస్తాను కాని ప్రతిహింసను సమర్థిస్తాను' అని ఎన్నోసార్లు చెప్పాడు. అలా అని ఆయన వక్రలైట్లను పూర్తిగా సమర్థించలేదు. ఎన్నికల్ని బాయకాట్ చెయ్యాలని ఓటిసివ వాళ్ళు చేతుల్ని నరకేస్తామని వక్రలైట్లు ప్రకటించినప్పుడు కాళోజీ ఎన్నికలు జరుగుతన్న రోజు ప్రప్రథమంగా పోలింగ్ బూత్‌లో కెళ్ళి ఓటిసివ బయటకొచ్చి పత్రికా ఎరెకర్లతో 'నేను ఓటిసి

వద్దాను నా చేతిని నరికెయ్యమనండి అండ్ స్టేట్ మెంట్ ద్వారా

కాళోజీ దివరి రోజుల్లో ఆయనను చాలా మంది వక్రలైట్ సొనుభూతిపరుడిగా ఆధ్వర్యం చేసుకున్నాడు. కొంతవరకు నిజమేకావచ్చు కానీ ఆయన ఏనాడూ ఏజెంసీ కలకత్తాకోలేదు. ఇజాలన్నీ మనీషి స్వేచ్ఛ పొందటం కోసమే పుట్టాయన్నాడు ప్రజాస్వామ భావనను తనలో పూర్తిగా జీర్ణించుకున్న వాళ్ళల్లో కాళోజీ ఒకరు. 'నేను నీ ఆర్థిప్రాయంతో ఏకీకరణం చేశాను

కానీ నీ ఆర్థిప్రాయాన్ని స్వేచ్ఛగా ప్రకటించుకునే పాక్కు కోసం అవసరమయితే నా జీవితాన్ని పణం పెట్టి పోరాడతాను' అన్న వాక్యే మాటను కాళోజీ ఉపన్యాసాల్లో అనేకసార్లు ఉటంకిస్తుండేవారు. కాళోజీ చివరకతత్వం ఏమిటి? అని ఎవరైనా అడిగితే అందు నా సమాధానం ఆయనోక ఉదార ప్రజాస్వామ్యవాది (A Liberal democrat) మనసా వాదా కర్యణా ఉద ప్రజాస్వామ్యవాదిగా జీవితాన్వేషించే ఆ మహానుభావుని నాకోపార్థు

కాళోజీ అదర్శప్రాయుడు మా మార్గాల వేరయ్యాయి అయినా కాళోజీ భూతం ఈనాటికీ నన్ను వెన్నాడుతుంటుంది. ఏ పని చేసినా, చేస్తున్నా వేయబోయినా - ఏమంటావన్న భయం అందుకో అనుకున్నాను నేను నా జీవిత చరిత్ర ప్రాయశాపకం ప్రాప్త అబద్ధాలు వ్రాయుచు వస్తుండేమోనని

- కాళోజీ 88వ పుట్టినరోజు సందర్భంగా
పి వి నరసింహారావు ప్రసంగంలో నుంచి

కాళోజీతో నా ఇంటర్వ్యూ...

- ఆదిరాజ వెంకటేశ్వరరావు

ప్రజాశ్రద్ధా కాళోజీ నారాయణరావు వంటి ఒక గొప్ప పక్షి మహామనిషి నన్నాన సందికతో సంస్కరణ పండితావ్యాసం వ్రాయాలంటే అయినతో ఎక్కువ పరిచయం ఉన్నవారికి ఇచ్చిందికరంగా ఉంటుంది

1988లో తొలి పర్యాయం తెలంగాణా రక్షణల పిడిగింపు ఉద్యమం పందర్బంబో నేను కాళోజీగారిని జరిగి ఎన్నో సంగతులు తెలుసుకున్నాను తరువాత ఎన్నో పర్యాయాలు కాళోజీగారిని హైదరాబాద్ వరంగల్ ఢిల్లీ సగలాలలో కలుసుకొని వచనానిన పరిష్కరింపై మరీర్ష దర్శలు జరపడం మాటలలోనే రాక్షులను క్షణాలుగా గతవడం జరిగింది

ప్రజాశ్రద్ధా కవిత్వం తెలంగాణా పీడిత ప్రజానీకానికి అయిన అనుపమానసేన గురించి ఎంతో ఆలోచించాను రోజులు దొడ్డిపోయాయి డిసెంబర్ 12వ తేదీ గుజరాత్ పోలింగు ముందు 1978లో ఆంధ్రప్రదేశ్ కాననవళకు జరిగిన ఎన్నికలు గుర్తుకు వచ్చాయి ఈ రెండు ఎన్నికలకు కొంత పొంతన ఉన్నట్లు స్ఫురించి పాఠకాలయాలకు తిరిగివెళ్ళడంగా 1978 ఏప్రిల్ 23వ తేదీన నేను సత్తుపల్లి నుండి ఢిల్లీ వెళ్ళిన ఒక రోజు కానీ కనుపించింది

1978 ఎన్నికలలో ప్రజల అభ్యర్థిగా, శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావుగారు సత్తుపల్లి నియోజకవర్గం నుండి బరిగం వెంగళరావుతో ఢీకొన్నాడు ప్రముఖ పత్రికా సంపాదకుడు నాగ్ వెంకటేశ్వరరావుగారి అధ్యక్షతన పలువు ప్రముఖులతో మహాబలవంతమైన కాళోజీ నారాయణరావురు ఎన్నికల కమిటీ ఏర్పడింది ప్రముఖ న్యాయవాది శ్రీ సి సుబ్బరావురావు నై కాశపతి, ఎల్ సి

బాస్కరరావు సివిఎం ఉపాధ్యక్షులుగాను మరొక ప్రముఖ న్యాయవాది కె జి కన్నావీరాన్ ప్రధాన కార్యదర్శిగాను న్యాయవాదులు శ్రీ కె ప్రతాపరెడ్డి శ్రీ ఎం సి రామమూర్తి కోకాధికారి ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉన్న కమిటీ సభ్యులతో జరిగిన పని చేసేందుకు నేనూ ఢిల్లీ నుంచి వచ్చాను

నాకు దొరికిన పాఠ ఉత్తరంలో ఒక పేరా ఇలా ఉన్నది ' కాళోజీగారు అభ్యర్థి అవడంతో సత్తుపల్లి ఎన్నికలు చాలా అసక్తి కరమవుతున్న తిరిగాయి ఇంతకు ముందు సత్తుపల్లి ప్రజలకు ఎన్నికల ప్రచారం పోటీ గురించి అంతగా తెలియదు ఖమ్మం వరంగల్ విజయవాడ విశాఖ హైదరాబాద్ ఢిల్లీ సగలాల నుండి కాళోజీపై అభిమానంతో స్వచ్ఛందంగా, సత్తుపల్లి వచ్చిన మూడు పండుల మంచి విద్యార్థులు మేధావులు సంపాదవలె మారుమూల గ్రామాలకు వెళ్ళి తిష్టి వేసి సందలనం స్పృహించారు ప్రజాపాక్షులను వెంగళరావు ప్రభుత్వం కాలరాస్తున్న తీరు ప్రజలకు విపరీతి, ఆయన బంధారం నిర్ణయంగా బయట పెట్టేందుకు కాళోజీ తన అభిమానులను జయప్రదంగా సైరీపించడలిగారు

' పాఠపాక్షులను కాలరాస్తున్న ప్రభుత్వాల దమననీతికి వ్యతిరేకంగా కాళోజీ జరిపిన పోరాటాలలో సత్తుపల్లి ఎన్నికలు పరాకాష్ఠగా పేర్కొనవచ్చును ఇక్కడ పరిస్థితిని ఆయన తారుమారు చేశారు వెంగళరావుగారు వారం రోజుల శ్రీతం హైదరాబాద్లో ఒక పత్రికా గోస్థిలో మాట్లాడుతూ, నేను ఎన్నికల ప్రచారానికి సత్తుపల్లి వెళ్ళాను అక్కడ నా చెప్పేమనిలబెట్టినా గెలుపుభావం' అని చెప్పి లింకాలు పలికి, ఒక్కటిగా పర్యటనపై ఇక్కడకు వచ్చి గూటానికి కట్టిన ఎద్దుపరి అయిదురోజులుగా

ఇక్కడే మరణం వేసి, ఊరూరా తిరుగవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది.

పొరహా కుర్చుల అణచివేతకు వ్యతిరేకంగా సామాసావేతంగా కాళోజీగారం వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలను తిరిగి ఈ వ్యావస్థాపక గుర్తు చేసుకోవడం యువతరానికి ప్రేరణ కాగలదని పాత ఉత్తరం వలన బాంబించాను.

రాష్ట్రంలో తీవ్రవాదుల ఉద్యమ చరిత్ర వేసు ప్రాణాను వారి సాయుధ పోరాటం అంతం ఎలా అవుతుంది? గ్రామీణ ప్రాంతాలలో శాంతియుత, సామరస్య పరిస్థితులు ఎలా పునరుద్ధరించవచ్చు? అనే జటిల ప్రశ్నలకు సమాధానాలు లేవు అయితే ఈ ప్రశ్నలకు ప్రణాళి కాళోజీ వారాయణరావుగారు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలు సమాధానాలు చెబుతున్నాయి సమాజంలో చెడును ప్రతిఘటించేందుకే నీ నీ ఎం ఎల్ పార్టీలు తప్పనిసరి పరిస్థితులలో అయ్యుంటాయి పట్టాయనేది కాళోజీ గారి వాదన.

ఆగ్రహంతో తుపాకీ పట్టుకొని కాల్చేవాళ్ళకంటే లంచగొండితనం, అవినీతి, ఆక్రేత వక్షపాతం, అశ్రమసంపాదన, బంధుప్రీతి, మోసం మొదలైన నేరాలకు పాల్పడుతున్న అధికారులు, రాజకీయ నాయకుల వలన ఈ దేశం నాశనమైపోతున్నదని హింసావాదులకంటే అధికారంలో ఉండి, నేరాలు చేసే వారే ఎక్కువ ప్రమాదకారులని కాళోజీవారాయణావు విశ్వసించారు.

ప్రభుత్వాల అవకతవకలే నశ్చరింప ఆవిర్భావానికి కారణాలనేది వారి నమ్మకం.

‘ఈనాటి పరిస్థితి అనాటికన్నా అధ్వాన్నంగా ఉన్నది గత 50 సంవత్సరాలలో సక్రమంగా ఎన్ని ఉద్యమాలు జరుగలేదు అయితే ప్రభుత్వం వాటిపట్ల ఎలా ప్రవర్తించింది అలోచించాలి ప్రభుత్వ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా సక్రమంగా జరిగే ఉద్యమాలకు ప్రభుత్వం

అడ్డుతగిలితే అవి ఆక్రమమార్గాన జరుగుతాయి ఈనాడు ఢిల్లీ నుండి పల్లె వరకు అవకతవకలు ఎక్కడైపోయాయి ఇక్కడ వారు ఇచ్చి కోట్లు తిన్నాడు అక్కడ వారు అన్ని కోట్లు కాజేరారు అన్న కుంభకోణాలనాయు అందుకే నిస్పృహ అసంతృప్తి తలెత్తి ప్రభుత్వంపై విశ్వాసం పన్నాకొక పోరాటాలు అవిచ్ఛిన్నమందడం తప్పుడు వాటిలో ఎవరికి తోచినట్లు వాళ్ళు పోరాడారు జయప్రకాశ్ నారాయణ వంటివాడు తన ఉద్యమం శాంతియుతంగా కొనసాగుతుంది అని హింసాత్మక సంఘటనలు జరగవని గ్యారంటీ ఇవ్వలేవన్నాడు.

మీలాంటివారు నశ్చరిణాన్ని విమర్శిస్తే విచక్షణ రహితంగా చేసే నేరాలు తగ్గిపారేమోననే సూచనకు ప్రతిస్పందిస్తూ

“ఇజంను విమర్శించడం వలన ప్రయోజనం ఉండదు అసలు ఏ ఇజంలోను తప్పులేదు దానిని అమలు చేసిన వారిలోనెవరైనా అది విఫలమైనదని కాళోజీ అన్నాడు అలాగే భారతదేశంలో గాంధీయజం విఫలం కావడానికి, ప్రజాస్వామ్యం అపనవ్యం కావడానికి ఆయన వారసులే బాధ్యులు తప్ప ప్రజాస్వామ్యంలో, గాంధీయజంలో దోషంలేదు ప్రజాస్వామ్యం తప్పుగాదు, గాంధీయజం తప్పుగాదు కానీ వాటిని అచరిస్తున్న వ్యక్తి లోపభూయస్సంగా ఉన్నది అందువలన గాంధీయజంను విమర్శించి లాభంలేదు ఆ ఇజంను అచరించడంలో పాఠపాటు చేసేవాడినే విమర్శించాలి.

‘రైల్వేస్టేషన్లు, టెలిఫోన్ ఎక్స్ఛేంజులు విద్యుదం చేసి ప్రజలకు ఇబ్బంది కలిగించవచ్చు అని నశ్చర్యకు మీరు ఎందుకు విజ్ఞప్తి చేయరు’ అంటే “ప్రభుత్వం పై ప్రజలకు ఎంత రైల్వేపాదం కలిగితే ఉగ్రవాదం అచరించేవాళ్ళకు అంతమందిది ఈ ప్రభుత్వం పరిపాలించలేదు మనకు రక్షణ కలిగించలేదు అనే నమ్మకం ప్రజలలో కలిగించేందుకు తీవ్రవాద వర్గాలు హింసాత్మక చర్యలకు పాల్పడతాయి అందువలన ఎవరు బెదిరిందినా విజ్ఞప్తి

వైదిక వారు పట్టించుకోరు ఉగ్రవాదాన్ని ఖండించడం ఏమిటోందడం అభినందించడం కంటే ముందు ఆ వాదం తలెత్తటానికి కారణాలు ఏమిటని మనం అలోచించాలి

"నక్సలైట్స్ విధ్వంసక చర్యలను ప్రజలు ప్రతిఘటించాలి అంటే ఎలా సాధ్యం? వాళ్ళు ప్రభుత్వ (పోలీసు) హింసను ప్రతిఘటించలేకపోతున్నారని వారి హింసను అడ్డుకోలేకపోతున్నారని ఉన్నవాడికి పేదోడికి మధ్య ప్రభుత్వం వ్యత్యాసం చూపుతున్నది ఈ నేపథ్యంలో నేనొక ఇజం' ను ఖండించడం అభినందించడం వ్రనన్నతం కాబాలదని ఆరుగురున్నదేమిటో కొందరు నక్సలైజం నక్సలైట్ వర్గాలను మాత్రం ఖండిస్తున్నారు మరికొందరు పోలీసులను వారి చర్యలను తూర్పారణమవుతున్నారని దీని వలన లాభంలేదు, దాని వలన లాభంలేదు ఎవరైనా ఏ సమస్యపైన అయినా హేతుబద్ధ న్యాయనమ్మక నిష్పక్షపాత వైఖరి అవలంబించాలి

వీరుల స్పందన వేదిక అటు పాటుకులకు, ఇటు విప్లవకారులకు చెప్పదలుచుకున్న మాటలు చెప్పండి అలాగే న్యాయమూర్తి కృష్ణయ్యర్గారు కూడ రెండు పక్షాల హింసా పద్ధతులను వ్యతిరేకించారు తుపాకులు సమన్యలను పరిష్కరించజాలవని ఉభయములకు ఉద్బోధించారు ఆయన ఎవరికొమ్ముకాయలేదు

గ్రామాలలో ఉన్నవారు సాయుధ తీవ్రవాదులను ప్రతిఘటించి ఎలా బ్రతుకుతారని వారికి రక్షణ ఎవరు అందుతే బాగామరిడితో గ్రామస్థులు రాజీ చేసుకొని భరికిపట్టే నక్సలైట్లతో రాజీ తప్పదంటేదు లేకుంటే గ్రామం వదిలి పారిపోవాలి ఎటుపోతారు ఎలా భ్రతుకుతారు అందుకని తీవ్రవాదులను ప్రతిఘటించడం కంటే, తుపాకీ సంస్కృతి తలెత్తడానికి గల కారణాలు అర్థం చేసుకుని వాటిని సరిచేయాలి అన్యాయాలను ప్రతిఘటించేందుకు ఎవరికోదిన

మార్గం వారు ఎన్నుకుంటారు అన్నంటి కంటే వెలుసైనది ప్రాణమని తన పోరాటంతో ప్రాణాన్నే పణం పెట్టేందుకు సిద్ధపడ్డాడంటే ఎంతకు తెగిందారో అర్థం చేసుకోవాలి

పిరికిపంద బ్రతుకుకన్న వాంస వేయిరెట్లు మిన్న అన్నోడు మాచో కాదు మనోరు మహాత్మాగాంధీ అంటూ, తెలంగాణ ప్రజలను ప్రత్యేకించి యువకులను అటు పోలీసు ఇటు తీవ్రవాదులు చెదిరించి భయకంపితులను చేసి నిర్బాహమాటంగా మాట్లాడే శక్తి కూడాలేని వారిలా చేస్తున్నారని ప్రజాకవి కాళోజ నారాయణ రావుగారు బాధపడ్డారు ఎవరికి సహాయపడినా ప్రజలు భయంతోనే తప్పు ప్రేమతో ఆ పనిచేయడం లేదని ఆయన అన్నారు

'శాంతియుత పరిస్థితి సెలకొనేందుకు దేశంలో సామాన్య జీవనం ఏర్పడేందుకు ఎవరు ఏ ప్రయత్నం చేసినా నేను చొప్పునను సమర్థిస్తాను, సహాయం చేస్తాను అయితే ఆ ప్రయత్నం నిష్పక్షపాతంగా ఉండాలి అందరితో కూర్చిని నిష్పక్షపాతంగా అలోచించి ఒక పరిష్కారాన్ని సూచించాలి

అంతే కానీ, ఆయుధాలు త్వరితంబి జాతీయ జీవన ప్రవంతిలో చేరమని నక్సలైట్లను కోరుతూ అర్థం వర్థంలేని గాఢకేకలు వేయకూడదు ఏమిటి వారు చెప్పే జాతీయ జీవన ప్రవంతి? అనలు ఈ మెయిన్ స్ట్రీం అనేది మరదీపోవాలి ఏమిటది? అలెర్ట్లకోరు, దొంగ న్యాయవాదులు లంచగొండి అధికారులు, మోసాలు చేసే కంట్రాక్టర్స్, నేర చరితులైన రాజకీయ నాయకులు కలిసి ఈ తప్పుకు వ్యవస్థ కలుషిత సమాజంలో దోపిడి కొనసాగించడమే కదా? ఈ మెయిన్ స్ట్రీంలో నక్సలైట్స్ కూడ భాగస్వాములై తలో వదిలెత్తలో, వదికోట్లో సంపాదించుకొని నీతులు పన్నించడమా? ఆ మెయిన్ స్ట్రీం వద్దు గాంధీగారి పేరుతో పట్టించే శాంతిపిఠాలు వద్దు గాంధీ గారి పేరుతో రాజకీయ నాయకులు చేసిన మోసాలు చాలు హింస తప్ప ప్రభుత్వ హింస మరి

తప్ప ఖాళీ హింస తప్ప కాదు అనే సూత్రం సామాన్య వరిస్థితి నెలకొనాలని కోరేవారు అంగీకరించాలి హింసకు పాల్పడే ప్రయత్నము వ్యక్తి ప్రాణానికి తెగించి చివరి ఆయుధంగా దీనిని వినియోగిస్తాడనే పంగతి గుర్తించాలి

అంత మూత్రంబేక నశ్చలైర్దే కార్యకలాపాలు అన్నీ కాళోజీ సమర్థించారని కాదు నశ్చల్యై ఎన్నికలు బహిష్కరించడమని పిలుపు ఇచ్చారు వోటు వేసిన వాడి చేతులునరుకులామని చెబిరించారు ఈ జెదిరింపులకు బెదరవద్దని బహిరంగంగా ప్రజలను కోరారు అందరికంటే ముందు నిల్చిని వోటు ఆయన చేశారు వారు దేసిన హత్యలను జరిపించారు నశ్చలైట్స్ను బహిరంగంగా విమర్శించారు వాళ్ళ చేసిన ఒక హత్యను పోలీసులు దారుణంగా హింసించి ఘాతుకంగా చంపిన నేరాల కంటే పెద్ద నేరమని ఆభివర్ణించారు

తమ తపనకు అర్జంపడుతూ కాళోజీగారు మా చివరి సమావేశంలో వేసు రికార్డు చేసిన తుదిగా వెల్లడి చేసిన భావాలు వేసు మరుపలేనివి

ఆయన మాటలు

ఈనాడు దేశంలో పరిస్థితి ఏమిటి కాంతియుతంగా గౌరవంగా ప్రజలు జీవించేట్టు సంక్షేమ రాజ్యమని చెప్పుకునే మన రాజ్యం ఉన్నదా? స్వాతంత్ర్య స్వల్పభూమి సందర్భంలో పార్లమెంటు ప్రత్యేక సమావేశాలు (1996)లో జరిగినప్పుడు ప్రధానమంత్రి సుండ్తీ పీఠసాల్ వరకు ప్రతి సభ్యుడు గొంతెత్తి దేశంలో జరిగే అన్యాయాలను నిరసించారు ఈ కుశుమ తొలగించి దేశాన్ని కాపాడేందుకు మరొక స్వతంత్ర సమరం అవసరమన్నాడు ఒక విప్లవం ఒక మహోద్యమం రావాలని అందరూ అన్నాడు రాయంబడి అలాంటి ఉద్యమం వచ్చిననాడు నశ్చలైట్స్ ఉద్యమం కనుమరుగైపోతుంది తుపాకులు లేకుండా అన్యాయాన్ని ప్రతిఘటించే వారు ముందుకు వస్తే తుపాకులు అవసరం ఎముంటుంది

నేను శలవు తీసుకున్నాను కాళోజీ గారు తమ్ముడు అదిరాజు వేంకటేశ్వరునకు కానుక అని వ్రాసిన సంతకం చేసి జ్ఞాపికగా వా గొడవ బాపూ బాపూ బాపూ అనే గ్రంథాన్ని బహుకరించి ఆస్థాయితతో వీధి వరకూ వచ్చి వీడ్కోలు తెలిపారు

—

నా గొడవే నా 'అన్వేషణ'

- డా॥ కాళోసి నరయణరావు

"దేవుడు దేవుడు దేవుడు దేవుడు

ఠుదివరికి మనిషి మనిషికి ఒక్కొక్క మనసు మనసు
మనసుకు ఒక్కొక్క దేవుడు ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క
దేవుడు ఎప్పుడూ ఏదో ఒక దేవుడు నా గొడవ

దేవులూ దేవుడు వెతుకులూ వెతుకుడు
దీనికి అన్వేషణ అనేమాట అని నా అన్వేషణ
(వెతుకులాట)లో తేలివ సంగతి సారాంశం జీవి
కవలాల వేట చీకట్లో పునుకులూ ఎత్తుపంతులది
దారి ఎరుగక సాయ సవారి ముందునుయ్యి వెనుక
గియ్యి పెనం జైలుబడిన పొయ్యి గగనకుసుమాల
కాకని సగం క్రింద తవ్విన గని" (నా గొడవ)

మనసు నైరుత్యాల పుట్టి జవ్వోకుంది పులైకోబుట్టి
అని సామెత కాని ఓ రుచి ఓ బుద్ధి అప్పుది కూడా నిజం
కాదు నాలుకకు ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క రుచి
ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క బుద్ధి బుద్ధుకు నా బుద్ధి విషయం
నా రుచి విషయం మరొకరికికాదు నా వరో వాకే విశ్వాసం
లేదు ఎప్పుడై ఆలోచన పుడుతుందో ఎప్పుడేమి
రుచిస్తుందో చెప్పలేను ఇటువంటి నా మనసును
అటుపులో పెట్టాలని, నిర్బహించాలని ఏదో ప్రత్యేకమైన
విధంగా నడిపించాలని పిల్లలూటలు రహదారుల
నిర్మాణం జరుగుతుంది కాని ఏం లాభం? రహదార్ల
దారి రహదార్లదే పిల్లలూటల బాట పిల్లలూటలదే మనసు
మూలం తుచ తప్పుకుండా ఆ బాటల బడి సాగనివ్వదు
బతుకు సామర్యం కుదుర్చుకొని బతుకు ప్రయాణం
సాగించడం అనివార్యమైనప్పుడే సంఘర్షణ నుండి
విరమణ గెలుపు అవకాశం లేకుంటేనే లొంగిపోవడానికి
మరోపేరు సామర్యం లొంగదీయడానికి తుది పుట్టం
సంభవించివాక ఏదో లాటే తెగదనుక దిగిస్తే మన కని
తీసి, తర్వాత మన పెత్తనానికి పీలుగా ఎదుటి వాడు

బతికి ఉండాలి గదా? అందుకే వాణ్ణి పూర్తిగావాకనం
వెయ్యాక సంధి సామర్యం సంఘర్షణ సహజం అది
ప్రాణిధర్మం సామర్యం జ్ఞానజీ ఎత్తుగడ పీలుస్తే
ప్రతిదోట పీల్చేవిగుడు అవర వ్యవహారం నే వ్యవహారం
తలదన్ను వానికద తలవందే దయ అనుకు గాలది
వోలామ నే గాంచినాతాను శాంతి సభలు సంధి చర్చ
సంఘర్షణ పూర్వదే

మావన సహజంలో ప్రతిదీ రహస్యం ప్రయోగమే
ప్రయోగాత్మకం బతుకు బతుకు ప్రయాణం నిండా
అడుగుడుగున ప్రయోగాలు వాటంకొద్దీ వైష్ణవం
ఏరోటికాడిపాట ఆరోటికాడ పీలుంటే జాటు లేకుంటే
కాళ్ళు అడుగుడుగున బతుకుటకని వడేపిట్టకు ఓ
నిద్దాంతం లేదు ఓ విశ్వాసానికి కట్టుబడి వర్తించడం
లేదు బతుక్కి బతుకు తప్పు మరో నిద్దాంతం లేదు పెద్ద
అవడకల ప్రాణాపాయాన్ని తప్పుకొని చిన్న అపాయానికి
హానికీ తలవొగ్గి బతుకు సాగించడం దీని పేరే
ప్రాణిధర్మం అది ప్రతి ప్రాణికి పుట్టకలోనే సహజంగా
అబ్బుతుంది తన ఆలోచనకనుకూలమైన చర్యను
విర్ణయించుకొని - విర్ణయం ఎవనిదివానికే
ఎప్పటికప్పుడు అవసరమైనదే ఆలోచన వదిలే అవరణ
విర్ణయం కూడా ఎప్పటికప్పుడు మారుతునే వుంటుంది
ఇటువంటి చిత్తవృత్తి గల మనిషిని ఏదోమార్గాన
పెట్టాలని ఆ మార్గాన్నే నడవదేయాలని 'మేధావి
వర్గంలోని వ్యక్తుల వ్యక్తిగత సామూహిక కృషి -
నిద్దాంతాల రహదారుల నిర్ణయం తాను ఏర్పాటు చేసిన
నిద్దారే మార్గాన నడవడానికి ఒప్పించాలని ప్రోదాటలు
ప్రచచనాలు భగవంతుడు చెప్పినాడని, ఋషి
చెప్పినాడని ప్రవక్త చెప్పినాడని అకాశవాణి పలికిందని
దేవనాణి అని ఇసుల ప్రభావతులను చేయడానికి
ప్రయత్నాలు ఇట్లు ఏర్పడినవెన్నే నిద్దాంతాలు ప్రతి

సిద్ధాంత మార్గంలో మళ్ళీ ఎవ్వో ఉపమాధ్యాయ ఉపమాధ్యాయ దర్శకత్వం చేసే గురువరసవరలో వరస్పర విభేదాలు ఆయా సిద్ధాంతాలయిది విశ్వాసం జనులు ఆయామయం పాలు సిద్ధాంతం ఏర్పాటు చేసిన రహదారికి తర్వాత ఏర్పడ్డ ఉపమాధ్యాయకి పాలు పొంతన లేని వికట స్థితి ప్రతి ఉపమాధ్యాయ స్వేచ్ఛకుడూ తన బట్టబాటే రహదారి అని ఆ బాటను బట్టి పోలేనే 'ఆధివృద్ధి' లోకకళ్యాణం (విశ్వాసం ఉండే) మోక్షప్రాప్తి అని నిర్ణయిస్తాడు ఆ నిర్ణయాట నిర్మాత యిద విశ్వాసం గల మూక దాస్తే అసలు రహదారి అని భావిస్తుంది ఇదంతా ఎందుకంటే మనిషిని సహజంగా ఆలోచించి తన నిర్ణయానికి రాకుండా చేయడానికి, నా గొడవలో 'దాదస్తం', 'నా ఇజం' 'నన్ను అక్కట్ల అడుపులో' 'పట్ట' దిగులు' 'నేను బతికే పుంటాను' పోటిపడి కాటులాడ ఏడు మారివా ఈడు ముదిరినా' ఖర గేయాల్లో చెప్పిందిదే

ఈ ఉండరగోళం బతుకులో పాలు పొంతనలేని ఆలోచనలలో సమకూర్చుకున్న అన్నవన్నె అవగాహనలో వ్యక్తిగతమైన మనుగడలోనే క్రమం పైకర్ణం అవసరమైన ప్రతిభా పాటనాలు లేక తికమక పడుతూనే కుటుంబ సభ్యులు ఇరుగుపొరుగు చేక జనులు మళ్ళీ వారిలో మనస్సాక్షి మన మతం మన కాళి మన గోత్రం, మన అధిరుని మన ఆలోచనలకు సరిపడ అనుకూలమైన ఆలోచన గలవారిలో అనుబంధం వ్యతిరేకులలో వైరం మనకన్న గొప్ప అనిపించుకొనే వారి విషయంలో గౌరవంతో అనుసరించే ప్రయత్నం మనం చెడు అనుకునే వారి విషయంలో అగౌరవం అనపూర్వం, వారిని పరిదిద్దాలని ప్రయత్నం పెట్టుకు బతుకు చైరధ్యాల కేంద్రం అన్నిటికీ మూలం మనసు అని ఒక నిర్ధారణ ఆ నిర్ధారణ నర్తించని చెప్పడానికి తూడ పిలులేదు దానికి కూడా మనసొప్పడం నా ఆలోచనే కొత్తదని, అప్పుడపమైనదని, నా అవగాహనే సరైనదని తు ద తప్పుకుండా ఏకీభవించే మరోవ్యక్తి దొరకక, ఏ మాత్రం అతిప్రాయం లేదం పున్నా దానితో ఏకీభవించే దొరకంలేక

ఎదుటి వారిని ఒప్పించే కత్తి సామర్థ్యాలు ఏకత లేక ఎవరికి వారే పనే పొట్టకు హద్దువద్దలేదు ఫలితంలేదు ప్రమేదలు కోటనకోట్లు వత్తులు కోటన కోట్లు స్పృహ మాత్రం లేదు వత్తులు అంటించడానికి గీసిన పుల్లలు మాత్రం కాసేపు కాలుతున్నాయి కొద్దిపాటి వెలుగు కాస్తంత సేపు అంటే మళ్ళీ పెనుదీకటి

'అవనిపై జరిగేది అవతతవకలు జూచి ఎందుకో నా హృదిని ఇన్ని అనేదనలు' 'పరుల కష్టముజూచి కరగిపోవును గుండె మాయ వెనానముజూచి మండిపోవును ఒత్తి మరీ అవతతవకల సవరించు కత్తి సామర్థ్యాలా అవేలేవు తప్ప దిద్దగ లేను దారిజూపగ లేను తప్పజేసిన వాని దండించగలేను ఎందుకో నా హృదిని ఇన్ని అనేదనలు ఇంత తెలిసి కూడా అవతతవకల వేను సవరించలేనపుడు పరుల కష్టాలలో పని ఏమి మనకనుకు అన్యులను జూచిన హేయంగా మనలేను ఎందుకో నా హృదిని ఇన్ని అనేదనలు ఇది నా గతి ఇట్లా పుంది నా సంగతి

నాకున్న ఈ మతితో సాగుతున్నది నా గతి అంటే బతుకు వ్యక్తిగత వ్యవహారాలైనా, ప్రజా జీవితంలోనైనా అడుగుడుగునా సంచేహాలు చాలిచాలని అవగాహనతో రకరకాల ప్రశ్నలు, ఏదో సమాధానాలు నిర్ణయాలు నిర్ణయానుసారం నడిచే ప్రయత్నం ఏదో కొద్దిపాటి సఫలత దాని విషయంలో మనకే సంచేహం ఆశించిన ఫలితాలు అనుకున్న రీతిలో కలుగకపోవడం అధిమాని మరో ప్రయత్నం మరో రీతిలో ఇదంతా నా గొడవలో రికార్డు చేసుకున్నాను సామరస్యం స్వభావానికి సరిపడదు కాబట్టి అడుగుడుగునా సంఘర్షణ, సామరస్యంతో బతకడంలో సంఘర్షణ తగ్గదం విజయిగాని దానికి కావలసిన సామరస్యం సంసిద్ధతకు మనస్సు సిద్ధపడాలెగదా? సామరస్యం లేనిదే బతుకు సయంసం సాగదు బ్రతుకు సూత్రబద్ధం కాకుంటే క్రమశిక్షణ, నత్తలా, సమాజం దాని ప్రగతి సార్థం కాదని పద్ధతులు శృతులు, స్మృతులు, శాస్త్రాలు మతాలు సాంఘిక శాస్త్రాలు చేస్తున్న సమాతన హేయ ఇది

ఇంతకూ నేను బతుకు సాగించాలా? లేక సమాజం ప్రగతిని నా గతి మానుకోవాలా? రెండు సూత్రాలు ఎప్పుడూ పాథ్యంకావు. బంధ బ్రతుకును ఏదో సూత్రానికి లిగింది వేలారీ బతుకుదామనుకుంటే ఆ సూత్రం పుటుక్కుమనగానే చరికిలబడడం తప్పదు. ఏదైనా సూత్రం అది అది బతుకు బరువును మోయలేదు అందుకేనేమో సూత్రాలు తెగిపోతున్నాయి బ్రతుకు సాగిపోతున్నది నా గతిని ఆకట్టుకొనినీ నన్ను ఆదుపులో పెట్టుకొనినీ ఎన్ని శాస్త్రాల కట్టడాలు? ఎన్నివ్వి నీతుల గోతులు? ఎన్నివ్వి ఇబ్బం ఈగులు? ఎన్ని అంతశ్శాఖల బొంబ్ తిరుగుళ్ళు? ఎన్ని కులాల అనుపాతాలు? ఎన్ని కులగోత్రాల ముడికట్టు? ఎన్ని సాంప్రదాయాల నాడు? అబ్బు నా నాతం పేరిట నా పద్మద్వాన్ని కిల విహసం జేయ చలం పాతేయ ఎన్ని స్వర్గసుఖాల ఆకర్షణలు? ఎన్ని వరకయాతనల భయాలు? ఎన్ని లాలనలు ఎన్ని పాలనలు? ఎన్ని దిక్కుదిక్కులు? ఎన్ని మర్యాదలు? అపాం బ్రహ్మన్నీ కోలాహలీలు దాస్యదీక్ష మంత్రగోపనాలు? వీరికి కట్టుబడుంటే ఇంక వెతిక్కగలిగినా? నేను పేరుకే మిగిలిపోతాను గతి మానుకుంటే ఇంకిపోతుంది జీవనం మదుగైదొతుంది బ్రతుకు ఏదో సూత్రానికి తరిగినికి ఇబ్బానికి కట్టుబడి పోయి తుచ జీవిస్తున్నామనే ప్రాణంకు ప్యేచ్చాజీవనం నన్ను కన్నులున్నా నాడుచాచేది పరాయి చూపులతో, చెవులు వారిచే గాని వినికిడి వారిచేగాదు కాళ్ళు వారిచే, నడక మాత్రం మరొకరిది చేతులు వారిచేనా వారి చేతలన్నీ పరాయి అనేకాల అతీవం గోళ్ళు వారిచే గాని వారి గోకుడు మరొకరిది బుల్లలో అలోచనలు వ్యంతంకావు కొనకు ముక్కునుటాల్లో ఈపిరి పరాయి ఈపిరి వారి నాలుకలు పంజరంలోని దిలు కట్టు" అట్లా కాకూడదని నా తిక్క దిరకాలం బతకాలనే ఆటాటం ఉండగా దానాస్త్ర ఎట్లా అని కాదు నా ప్రశ్న అనుక్షణందావాలనిపిస్తూ బతకడం ఎట్లా అన్నది నా ప్రశ్న అనుక్షణం దావై నీరీక్షిస్తూ మనం బతుకుతున్నది బతుకేనా అని ప్రశ్న చంద్రమండలంలో అవాస మెట్లా అని కాదు ప్రశ్న భూమండలం మీద

అదిమనాపమెన్నాల్తున్నది ప్రశ్న పరిస్థితులెట్లా పున్నాయని కాదు ప్రశ్న అన్న పరిస్థితుల్లో మనమెట్లా ఉన్నామన్నది ప్రశ్న

ఇంతకూ "చేతకు నిద్దాంతానికి ఉన్న తేదా మాత్రం గొప్పది వెనుకకు చూస్తే భూతం కనుపించును చూడకుండా లభ్యం కాదు కాని భవిష్యం కాంక్షిస్తూ రభస వర్తమానం వ్యర్థం చేయని కర్తవ్యం నీడని మరవకు అని నా గొడవలో చెప్పుకున్నా భూతాన్ని యాచి భయపడుతూనే పున్నాను వర్తమానాన్ని వ్యర్థం చేస్తూనే పున్నాను "పశ్చాత్తప్తులు, పూర్వతప్తులు ప్రస్తుత మెరుగని వ్యక్తులు వ్యర్థులు అంటూనే తిరా చూస్తే నేనూ వ్యర్థుణ్ణి అవుతున్నాను అస్త్రక సమాజంలో భగవంతుడు సాక్షిభూతుడు ఆ భగవంతుణ్ణి ఉద్దేశించి అన్నాను అరిగిందంతా చూస్తూ ఎరుగనట్లు పదిపుండగా సాక్షి భూతుణ్ణి కాను సాక్షాత్తు మానవత్వం" అని అదిగో మానవున్న కాబట్టేయట్లు పట్ల బరిగో ప్రతి విషయానికీ స్పందించడం ప్రతిమీటనే అలోచన ప్రతిమీటనా కార్యక్రమం నేననుకున్న అవకతవకలను పవనంచే ప్రయత్నం నా పలికే అవకతవకలను సంపూర్ణంగా ఏకీభవించకపోవడం మరెవరూనాలో ఏకీభవించకపోవడం అనిపిస్తుంది ఒకరితో ఏకీభవించే పరస్పర సహకారానికి గొప్ప లోభమోనని ఇంతకూ మనస్సు క్షణమో తీరుగా మారి రకరకాలుగా అడిస్తున్నది ఆచలం కావడం దాని స్వభావం కాదు దాన్ని ఆచలం చేసే నా ప్రయత్నం ఎప్పుడూ ఫలించడమో? "బోధదాళి మీద బుద్ధసమ్మేల పోట్లు నదును మిడుకుకు నలుగు ఎడద ఏడుపుపోట్లు, అయ్యెయ్యెయ్యె మన బతుకులు అడుగడుగున గతుకులు ప్రతి వాని ఎడదలో పొంగిపొరడం అగడం ప్రతివాని వెలుగమలో విండులాడెడు తెగడు ప్రతివానిపై నాకడు తాళికట్టని మొగడు ప్రతివాడు నిలువెల్ల కాలికాల్చెడు నెగడు మమక లేని మనుగడ మానవునిదే గడచిందే చెడుకున్న కళ్ళ "కాల నిట్లనునాకడు చేసుకొన్న చేసు పంకె నిసట్లనునాకడు పహవాన దోషమని పలికించు

మరియొకడు పరుల పెత్తనమందు భావించు
నింకొకడు ముగుడాల్గు పరిసరాలని మూల్గు
వాదొకడు వట్టవగ్గుల్లెని ఫలమనెడు వాదొకడు
భావదాన్యంబుంచు దేయించు వాదొకడు భక్తిలోపం
బుంచు పరిగణించును ఒకడు వ్యక్తిత్వమే మూలశక్తియు
వాదొకడు వ్యక్తిత్వమే అహంకారమను వాదొకడు
సంఘశక్తియు ప్రాణికాధారమనువాకడు సర్వమేశ్వర
సంకల్పమను వాదొకడు అహం బ్రహ్మాస్మియని
హంకరించును ఒకడు శేష భక్తిని యాది చేరితిని
అనువాకడు అస్తికత్వమే మాయమోసమను వాదొకడు
యోగవసమే ముక్తియని గొల్పకెత్తును ఒకడు కొంత
మాయము చేయు అంతమాయము అనువాకడు స్వంత
సేవకు సంఘసేవ పేరిడు వాకడు శృతి కలిపి తన
గొడవ వినిపించు వాదొకడు స్మృతి యందు తనమాట
మెప్పుంచువాదొకడు ఇట్లు పురిచి మానవుని గడచి
ఇందరా మమత లేని మనుగడ అని వా గొడవ

కాంతి కాంతి కాంతి అని అందరూ కాంతిని
కోరుకుంటున్నట్లే మాట్లాడుతారు నా గొడవంటుంది
'కాంతిగ మెలగుట మందిదె కాని కాంతి పరిస్థితి కలదా
నఖుడా? అని పరస్పర ద్వేషాలకు కలహాలకు
యుద్ధానికి వాశనానికి వివిధ మతాలే కారణమనే
ఇజాల భక్తులను జూచి 'నాటి మతం వరే నేటి ఇజాలను
కాటులాంబుడునున్నవి నఖుడా' అంటుంది నా గొడవ
'మత గురువులవేరే మురా నాయకులు మనుషులు
ముక్కలు చేసిరి నఖుడా! తనదై తానై మెలగవలసిన
తలతాకట్టెపోయెను నఖుడా! ఈ తల తాకట్టెపోవడమే
సమాజ జీవితంలోని మహా విపాదం మానవుని
మానవుడు మానవుని మాదిరిగా మన్నించలేనంత
మలినన్నైంది మానవుని హృదయం జాతియని
రీతియని లేకమని వేషమని విషము గడ్డిడు వింత
దినగమారినది మానవుని హృదయం అధునిక ఆర్కాట
మందణగి అవనియే ఆత్మబద్ధి జనుల ఆదవి అనాది'

ఈహృదయ మారిన్యం పోవడం ఎట్లా? నేను
మనిషివనే అవగాహనతో ఎదుటి వానిని మనిషిగా

గుర్తించడం ఎప్పుడు? మనిషికి మనిషికి మధ్య స్నేహం
పెరిగి ఘర్షణ తగ్గదెప్పుడు? సహకార సంఘాలన్న సహకార
లోపంతో దినాశా శీఘ్రంబాయి మైత్రీ అంటే సంపూర్ణ
సహకార సంఘం శ్రుంగు ఎదలకు శాంతి గుడ్డి
బతుకుకు శాంతి మానవత్వపు మెరుగు మృత్యులోకము
వెలుగు ఈ మైత్రీ ఒక జీవిత విధానం కావాలి అది
అక్కర తీర్చుకోవడానికి చేసిన వల కాకూడదు

మైత్రీ లేకపోవడం వల్లనే మానవ పమాణంలోని ప్రతి
రంగంలో పోటీపడి కాట్లాట ఈ విషయాన్ని నా గొడవలో
ఈ విధంగా చెప్పకున్నాను "పోటీపడి కాట్లాట
చావదరింపు సామ్రాజ్యం కోడిగుడ్డు కోపానూరు,
పోటీపడున్న స్థానికం బమ్మ సీటు బ్రహ్మరథం ఏదైతేం
ఏదైతేం పోటీపడి కాట్లాట ఏదైతేం అదని మనిషి
ఆచార్యుడు పసిబాలుడు పండుముసలి దివ్యగాడు
లచ్చిమగడు తోర్పుకొడుకు పెత్తనదార, ఎవరైతేం
ఎవరైతేం పోటీ పడి కాట్లాట ఎవరైతేం?

'తండ్రి కొడుకు తల్లి బిడ్డ అన్నదమ్ము దక్కదెచ్చె,
బావమరది భార్య భర్త ఇరుగు పొరుగు ఎరుగనోరు
ఎవరైతేం ఎవరైతేం పోటీ పడి కాట్లాట ఎవరైతేం?
విపత్తిపిది తపోవసం దాకినపు శాసనసభ, సానికొంప
సాధుమరం మూత్రకాల యాత్రశ్రుతి ఎవరైతేం
ఎవరైతేం, పోటీపడి కాట్లాట ఎవరైతేం, ఈ పోటీపడి
కాట్లాట ఎవరి మధ్యనైనా ఎరటనైనా దేవనైనా పోటీ
పడి కాట్లాట కాట్లాట మైత్రీ వుంటే పోటీ కాట్లాటపంతుకు
సహకారం సామరస్యం వుంటుంది

నేను గమనించిన సమాజ జీవితంలో జరుగుతున్న
ఈ పోటీపడి కాట్లాటకు "నేను" నా అనేది
అహంభావం ఒకటి దాస్తే నా ఇజం అన్న ఎవనికీ వాడు
(నేను కూడా) తన అలోచనే ఒప్పని తప్పంజా
ఎదుటివానిదే అని, తనది నిత్య మాతన బుద్ధివిశాసం
అని, తక్కిన వారిది బుద్ధి జాడ్యజనితోన్నాదమనీ, నా
కోపం స్వభావ సిద్ధం పిల్లనను ఓసికుండొద్దా? నాకున్నవి
అన్నీయు హాళిలు, మీకున్నవి వ్యసనాలని తగవు
వేసున్నదే నిలువదగిన చోటు ఆటలు నిటు పోయినదే

లోటు నడు దాటిన ప్రవృత్తావరం వెనుకబడిన బాధస్తం వాడందిందినాది నాకందనిది మనది ఇదిగిడిగో రెలియలికట్ట కాదన్న వారి కన్నులు లోట్ట వాన ఇజాల అమగున జూడవా ఇజందే కనుమంచును జూడ ఇదంతా వా అన్వేషణలో తేలిన విషయాలు నా గొడవలో చెప్పుకున్నది మరో విషయం బాధస్తం వ్యక్తిగతంగానూ సామావాకంగానూ ఏదో ఒక బాధస్థినికీ లోనై ఆ బాధస్తం అరుసాళ్లలో మెలగుతూ జీవితం సాగిస్తూ మరో బాధస్తపు అరువులో వ్యవహరిస్తున్న వారితో ఘర్షణ ఎవడిబాధస్థున్ని వాడు మహత్తరమైనదిగా భావించడం ఇహావర సమన్వయస్థితికి తమ తమ బాధస్థుల ద్వారానే పరిష్కారం కలదనే భావన ఉన్నదనిపిస్తుంది అందుకే బాధస్తం అనే శిర్షికన నా గొడవ ప్రతి బాధస్తం దేవుడే ఏదో ఒక రూపంలో గోకుడే పుట్టకతోనే పుట్టు నీ పుండు, ఆగవడక అంతరంగాననుండు భావామగుణ్యంయూపం శక్తిని బట్టి సాక్షాత్కారం ఎగము పూనిస్తుంది ఉపాసన గిట్టదు గిట్టదు మరో వాసన రామభక్తుడైన హనుమదు కృష్ణుని అనవాలు పట్టదు నన్నం చూస్తే ఏవగింపు బ్రహ్మరూపంలో గిట్టను కంపు నామరూపాలు అవంతం ఎవనిది వానికే వసంతం అనుభూతి వర్ణనాతీతం సత్యం శివం మందరం ప్రతిరంగాన దీనిచే చిక్కు గాయానికి కట్టినీడు పక్క హాయి గోకినా కొద్ది హాయి, మంటను లెక్కింపని స్థాయి వ్యవహాలు మహావ్రతాలు వ్యక్తిగత బాధస్థులు దారిద్ర్యాన చేరిన మౌర్యం వ్యాపింపచేయు నీ జాడ్యం మురాబంది సిద్ధాంతాలు ఈ జాడ్యానికే

వ్యాపక రూపాలు ఒక ఎద్దంతం పూనినపుడు కని మరొక దానిని చేస్తుంది మన బోధ నివాదాలు పొరలు గాలాలుదాచే ఎరలు క్రమ కీటక వ్యాయం రంగురుద్వలకు సాయం ఊదిలో పడిన ప్రతివాడు అనందాన్ని అని అంటాడు

ఎట్లా జీవించాలని కోరిక ఆ కోరిక ప్రకారం ఎట్లా జీవిస్తున్నాననే విషయం నా గొడవలో చెప్పుకున్నాను ఇచ్చయే నా ఈశ్వరుడని ఖచ్చితముగా నమ్ముతాను ఇచ్చవచ్చినట్లు నేను ఆచరించి తీరుతాను జరిగిన దానిని తలచను జరిగే దానికి వగవను ఒరగనున్నదని ఇదియని ఈహాగానము చేయును కడుపు నొప్పు భయము తోడ గారెలు తినకుండా లేను కడుపునొప్పి (రాబోయే) ముందు దిన్న గారెలు రుచి చెరవలేదు పంతనముగ జీవింపగ సతతము యత్నింతుగాని ఎంతటి సాఖ్యావైతన ఇతరుల నీడింపలేదు ఇది అభిలాష అదర్భం

కాని నిత్య జీవితంలో ఎంత వరకు సాధ్యమవుతున్నదనేది ప్రత్యేక ఇటువంటి అభిప్రాయాలతో ఆ అభిప్రాయాల కనుకూలమైన దోరణితో సమాజంలో జరుగుతున్న అలజడులు (సాంఘిక రాజకీయ, సాహిత్య మొ॥) లో పొల్గంటూ వస్తున్నాను

ఆన్యాయాన్నిదిరిస్తే నా గొడవకు నంతన్న ఆన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి ఆన్యాయాన్నిదిరిందీనరు నాకు ఆదాభ్యుదు

డా॥ కాళోజీ జీవనరేఖలు

ప్రముఖ స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు ప్రజాకవి కాళోజీ నారాయణరావు తన మేనమామల గ్రామం రట్టపాళ్లి (బీజపూర్ కర్నాటక)లో 1914 సెప్టెంబరు 9న జన్మించారు. ఆయన మూర్తి పేరు (రఘువీర నారాయణలక్ష్మీకాంత్ శ్రీనివాసరావు రామరాజా కాళోజీ).

ఆయన బాల్యం మచిలీపట్నంలో ప్రాథమిక ఉన్నత విద్యాభ్యాసం ముగిసి, హనుమకొండలో గడిచింది. ఆ తర్వాత హైదరాబాద్ లో వకాలత్(లా) పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు.

తెలంగాణాలో, కాళోజీ పాల్గొనని సాంఘిక రాజకీయ సాహిత్య పాఠశ్వులకు ఉద్యమాలు లేవు.

విద్యాభ్యాసం ముగించి ఉద్యమాల్లో పాల్గొనడం ఎక్కువ అవ్వాలంటే జరిగిందని భావిస్తే అక్కుర అల్లభాగాన నిల్చి పోరాటం ఆయన నైపుణ్యం రజాకార్లు నిషేధించిన గణపతి ఉత్సవంగానీ ఆర్యసమాజ ఉద్యమంగానీ, గ్రంథాలయ ఉద్యమంగానీ హైదరాబాద్ విమోచనోద్యమముగానీ అన్నా ఆయననే అనాడు బొమ్మకంటి సత్యనారాయణ, కోదాటి నారాయణరావు పి.వి. సరసింహారావుగారలు ఆయన రాజకీయ ఉద్యమ సహచరులు మాడపాటి హనుమంతరావు సురవరం ప్రతాపదర్శి వంటి సహపాదులు ఆంధ్ర మహాసభ ఉద్యమంలో కాళోజీ

అనుసరించినవారు గాడిదర్ల హరిసర్వోత్తమరావు కాళోజీని గ్రంథాలయ అధినేత అన్నారు. గార్లపాటి రాఘవేంద్ర స్వామిశ్వరంలో ఒకరకంగా ఆయనకు గురువు. ఎ.పి. కాళోజీ మొదలైన వారంతా ఆయన్ను అయ్యగారు అని పిలిచేవారు.

1934లో గాంధీజీ పిలుపు మేకు జరిగిన ప్రథమ సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు. 1938లో 1934లో 1947లో స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో కారాగార వాసం అనుభవించారు. హైదరాబాద్ విజాం నుండి విముక్తి అయ్యాకనే ఆయన 26 9-48లో చైలు నుంచి విడుదలయ్యారు. దేశంలోని అన్ని ప్రజా ఉద్యమాలకు ప్రతిస్పందించి వాటిలో పాల్గొనడమేకాక ఎన్నో నేల గేయాలు రచించారు. నా గొడవ పేరు మీద అసన్న అభ్యుదయ ప్రజల గొడవ కాళోజీ నా గొడవ దేశంలోని పౌర హక్కుల ఉద్యమానికి ప్రజాస్వామ్య పరిరక్షణ ఉద్యమానికి ఆయన వెన్నదన్ను.

ప్రముఖ ఉర్దూవేది, స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు శ్రీ కాళోజీ రామేశ్వరరావు 'పాటి' కాళోజీకి అన్నగారు. దిరునామా 2 8 30, నక్కలగుట్ట, హనుమకొండ వరంగల్లు 508 001

మనిషంటే ఎవరు? కాళోజీ చెప్పిన ఒక సంఘటన

- కొత్తరెడ్డి రమణయ్య

అవి నేను నల్లగొండ ప్రభుత్వ కళాశాలలో పని చేస్తున్న రోజులు 1964 1966 మధ్యకాలం ఆ కళాశాలలో పని చేస్తున్న నవీన్ సీతారామారావు తిరిగి కృష్ణ నరసింహారావు మొదలగు వాళ్ళు కలిసి స్థాపించిన వర్కిల్ అనే పేరుతో నెలకొక సమావేశం ఏర్పాటుచేసాళ్ళు. అప్పుడప్పుడు తన బంధువులు ఇంటికి వరవరరావు వస్తుండేవాడు నవీన్ వరవరరావు వరంగల్లో మిత్రమండలి గురించి కాళోజీ గురించి చెప్పేవారు.

ప్రారంభ సమావేశానికి కాళోజీని ఆహ్వానించాం అయిన తన రెండు గంటల ప్రసంగాన్ని ప్రారంభిస్తూ ఒక సంఘటన గురించి వివరంగా చెప్పారు. అది శ్రోతలందరి మనస్సుల్లో పాత్రకు పోయింది దాని వివరం ఇది.

ఎవరో ఆహ్వానిస్తే కాళోజీ ఒక సమావేశానికి వెళ్ళాడు అయిన ఆ సభలో ముఖ్య అతిథి, ముఖ్యపక్ష నిర్ణయించిన సమయానికి వచ్చాడని కాళోజీ చేరుకున్నారు. అయితే అప్పటికి ఇంకా పోలీసుల సభ ఏర్పాటు పూర్తి కాలేదు. సభను ఏర్పాటు చేసిన ముఖ్యులు కాళోజీ రావడం చూసి, కుర్చీలు బల్లలు,

బల్లపై బేబుల్ ట్యాక్ దానిపై మంచినీళ్ళు గ్లాసులు ఏర్పాటు చేయడానికి పూనుకున్నారు. అయితే వారు వారిలో వారు గందరగోళపడుతూ వేరే గదిలో ఉన్న కుర్చీలు బల్ల తేవడానికి మనిషిలేదే మనిషిలేదే అని పతేపతే అనుకున్నారు. చివరకు దూరంగా ఒక పూజను కనబడ్డాడు వెంటనే ఆతన్ని ఎలిది ఆతనిచేత కుర్చీలు బల్లలు వేయించారు.

ఇక్కడ గమనించాల్సిన విషయం ఏమిటంటే నిర్వాహకులు ముగ్గురు బల్ల కర్చీలు చేయడానికి 'మనిషిలేదే' 'మనిషిలేదే' అనుకోవడం అని పేసిన పూజనను మనిషిగా గుర్తించడం అంటే పనిచేసే వాడే మనిషి శ్రమ చేసేవాడే మనిషి అని ఆ నిర్వాహకులు గుర్తించారన్న మాట. తాము కాయకన్ఠం చేయడం అనమానంగా భావించిన ఆ కార్యకర్తలు తమమే మనుషులుగా గుర్తించడం లేదు. పనిచేసిన పూజనే మనిషిగా గుర్తించారు కాళోజీ. ఈ సంఘటన చెప్పి - అంతిమంగా మనందరం శ్రమ చేసే వారిని గౌరవించాలి శ్రమ విలువ తెలుసుకోవాలి శ్రమ చేసేవాడే మనిషి అని చెప్పి, తన ప్రసంగం ప్రారంభించారు.

'కాళోజీ ఒక సందర్భం'

- 'జ్యోతి' ముప్పిరి

కాలానికి

లాటదని

జ్ఞవితం

కాలం లోకానికి ఎగదోస్తుంది 'హమా హమీలు లోకం చేతుల్లో' పడి నామ రూపాలు లేకుండా పోతారు

పూర్వలో సమాజంలో మనవి స్పష్టంగా కనబడతాడు కానీ పరిస్థితి సమాజంలో స్పష్టంగా కనబడదు

ఇది మధ్య తరగతిలో తెలివైనవారి లక్షణం వారు అంతటా పుంటారు నిర్బంధంగా నిబద్ధంగా కనిపించరు

కాళోజీ చేనికి ఇమడని స్వేచ్ఛా భావుకుడు తన కేది అన్యాయం అనిపిస్తే దాన్ని తనవారిలోనైనా తిరస్కరించడానికి వెనకాడడు తనకు దర్శనం అనిపించిందాన్ని నిర్బంధమంటూ చెబుతాడు చేస్తాడు లోకం ఏమనుకుంటుంది! అని కూడా ఆలోచించడు కనీస వివరాలున్నా కూడా లెక్క చేయకుండా అనాల్సింది అనేస్తాడు అలా అనడాన్ని అందరూ "తిక్క అనుకునే వారు ఇది సద్గుణంగా కూడా ఉనికిలోకి వచ్చింది

కాళోజీ ఒక అకాలికి ఆందోళనకు ప్రతినిధి ఈ సమాజం ఎటువైతావుంది? ప్రజల సంగతి ఏమిటావారి? అనేది ఒకే దింతు ప్రజాస్వామ్యం కోసం ఎడతెగని ఆరాటం ఆభివ్యక్తిలో నిర్బంధమంటుంది

ఆందోళన ఉంది

తిరుగుబాటు చేదాంతం

ఉద్యమం మనుగడ

హెచ్చరిక ప్రజాస్వామ్యం

గాంధీజీ సత్యాహింసలక్షణ "వ్యక్తి సత్యాహింస" కాళోజీలో ఎప్పుడూ రాజాకొని పుండేది ఆ దృష్టిని అతడు అన్యాయాన్ని ఎదిరించేవాడు

అదర్బాల ఆందోళన

ఉద్యమాల అకాలికి

కాళోజీని కూచోసేయలేదు కాళోజీ ఒక సదయాని ప్రశ్నలూ తిరిగేవాడు ఒక సవాలుగా బతకేవాడు

అసాధ్యమైన 'పార్టీ' రవాత ప్రజాస్వామ్యం కాళోజీలో అకాలికిని లేపింది జయప్రకాశ్ నారాయణ్ ఒక అదర్బంగా నిలిచాడు బతుకంతా సమాజం కావాలని ఆరాటం

గత శతాబ్దపు ఏడవ దశకంలో బీహార్‌లో జయప్రకాశ్ నారాయణ్ గ్రామాలు తిరిగి వాడు అదర్బాలు లోధించేవాడు "సంపూర్ణ భ్రాంతి ని ప్రచారం చేసే వాడు రాత్రి పూట బీహారు గ్రామాల్ని నవ్వుల్లిట్లు విద్యుద్దీకరించేవారు చైతన్యం వంచేవారు

మరో ఉదయానికి ప్రాణ ప్రతిష్ఠ చేశేవారు పగటిపూట అదే గ్రామాలు తిరిగి జయప్రకాశ్ నారాయణ్ 'ఆంతోదయ అనాంసాత్మకంగా ఆదరణలోకి రావాలని ప్రచారం చేసేవాడు

ఈ దేశంలోని మేధావులకు, గాంధేయులకు రాజకీయ విమర్శాత్మకంగా ఒక విదిత శాస్త్ర గాంధేయ వాచనత్వం వుంది అహింస "సు మోతాదుకు మించి ప్రజలకు చెప్పే ప్రజల 'అత్యంత' హక్కును శాంతియుతంగా లాగేనుకుంటారు

సామాన్యులు, కష్ట జీవులు తమకులామంగా ఎప్పుడూ "హింసాద్వంద" లోకి దిగరు నిండు జీవితాన్ని నివృణపిలు చేసుకోవాలని కోరుకోరు కాని కష్టజీవులను న్యాయ సమ్మతమైన హక్కు, రాకపోవడం అసై ప్రశ్న అణచివేత ఎదురవ్వడం మొదలయ్యేసరికి దిక్కులోనవారవుతారు అన్యాయం చేసే లోపి కూటమి అణచివేతను హింసలో నింపేసరికి అత్యంత దిగక తప్పనిసరి పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది "అత్యంత" చేసుకునే కష్టజీవుల హక్కును 'హింస'లో

జతవరిచి గాంధేయులు తెలివైన రాజకీయ నాయకులు ఎరిపాలనలో వున్న ప్రజుద్వయ పాలకవర్గాల వారు పీడితుల్ని సర్వవాళనం చేయడానికి వెనకాడరు ఈ పరిస్థితుల్లోనే భూసారాలం అవివార్యమైంది రాజ్యం ఎవ్వరూ దోషి చేసే వాంఛిస్తూదుల్ని కక్షిస్తూవుంది కోర్టులు అసెంబ్లీలు కష్ట జీవుల రాజకీయాల్ని వాంస పేరిట అణచివేస్తూ వున్నాయి మినహాయింపుల సందర్భాలు లేకపోలేవు

వ్యాపారాన్ని నాలు అసెంబ్లీ పార్లమెంటు వరిపాలనావాయింత్తాంగం అన్న ప్రజాస్వామ్యాన్ని భాతరుచేయక భవస్వామ్యానికి కావలసిన వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేస్తున్నాయి

ఈ సందర్భంలో కాళోటి ఒక నిర్బుజ్జ వైఖరికి రావడం జాలజ్ఞానం రాజ్యహింస వున్న చోట ప్రజా హింస వుండడం సహజం అనే దౌరణికి తార్కికంగా చింతనలో రావడం ఒక అద్భుతమైన రాజకీయనిబద్ధత ఎక్కడ జయప్రకాశ్ నారాయణ్ విఫలమయ్యాడో అక్కడ అదే కుదురుతుంది పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్య చేతికింది రాజకీయనిబద్ధత ప్రతిఘటనగా ముందుకు రావడం కాళోటి యుగ చైతన్యం

పౌరహక్కుల పరిధి ని చట్టాల ఇరుకు నుంచి బయట పడేసి రాజకీయ తార్కిక అనివార్యతలోకి వెట్టి ప్రజల ప్రజాస్వామ్యాన్ని చట్టనియాంశం చేయడం కాళోటి సాధించిన రాజకీయ విజయం

నగ్గ సమాజంలో వృత్తికి, ప్రవృత్తికి వైరుధ్యం రావడం అవివార్యం సామాజిక వ్యవహాస రాజకీయ చైతన్యంగా అభివృద్ధి చేసుకోలేనివారంతా వృత్తికి దాసోహంగా ప్రవృత్తిని మార్చుకుంటారు తెలివిగా అమోఘ అదర్శాలు పల్లిస్తారు అనుకూలంగా ఈ సందర్భంలో ఏ ఆట్టహాసమూ లేకుండా ప్రవృత్తికి వృత్తి ఉద్గమమైంది ఈ పరిణతి కాళోటికి సాధ్యపడింది ఆయన సమకాలికులు ఏదో రకంగా పాలకవర్గాల పరిధి దాటిరాలేకపోయారు రాలిపోయారు చైతన్యం చేరకుండా

కాళోటి నిశిత పరిశీలన కూడా గమనార్హం ఆయన కాకుంఠలం చదివారు - కాళిదాసు వర్ణనలకు సొందర్వానికి అనాప్రవాళువైనానికీ వ్యామోహపడలేదు ఆయన విచిత్రమైన పరిశీలనా దృష్టి ప్రజాస్వామ్యాన్ని వెదికింది

దుష్కంతుడు ఇచ్చిన ఉంగరం శకుంతల వేలి నుండి జారి పడన ప్రయాణంలో ఏటిపాల్చింది దాన్ని మింగిన చేప జాలరివళ్ళైంది జాలరి అదేపను కోయగా ఆ ఉంగరం బయటపడింది అగ్ర్యరస్థ జాలరి ఆ ఉంగరాన్ని చూసి రాజభటుని కర్తవ్యం అడిగాడు రాజ భటుడు సహజ దౌరణిలో జాలరిని దొంగగా నేరం మోపజూస్తూ జాలరే రాజభటుని పట్టుకొని ఫిర్యాదుచేస్తూ దుష్కంతుడు రాజ దర్బారు చేరాడు అక్కడ ఆజలరి యదార్థం చెప్పాడు దుష్కంతుడు జాలరిని నిరసరాధిగానే గ్రహించాడు

ఈ విషయాన్ని కాళోటి వ్యాఖ్యానించిన తీరు ఆయన పౌరహక్కుల దృష్టిని రాజ్య లక్షణాన్ని ముందుకుతెస్తాయి ఒకనాడు మా కాలేజీకి ఎలివి అక్కడి వాతావరణాన్ని వివరించి ప్రసంగించమనికోరాను ఎమర్జన్సీ రోజులు అన్ని హెచ్చరికలు చేశాను అలానే ప్రసంగంలో పై ఉదంతాన్ని చెప్పి అన్యాయాన్నిదిరిచిన వాడు తనకి ఆరాధ్యుడు అని చెప్పి నాటి సభను చైతన్యవంతం చేశారు

కాళోటి ఎవ్వరూ ఒక ప్రతిపక్షం గా వుండేవారు మాట్లాడేవాడు న్యవర భేదాలులే కుండా విమర్శించేవాడు

1970వ దశకంలో ఒకసారి అందరం కలిసి ఒక బస్సులో ఒక మీటింగు పెళ్ళి కి బయల్దేరాం దారిలో పాటలు అన్న జాగ్రతగా వింటున్నాడు ఇంతలో ఎవరో ఒక పాటను అందుకున్నాడు "వృష్టగానే తల్లిదండ్రులకు బానిసవు అన్నదమ్ములకు బానిసవు పెరిగిన భర్తకు బానిసవు వ్యూహస్థంలో కొడుకులకు బానిసవు చెల్లో అంటూ పాదారు "ఇదేమిత్తప్పుడు కూతు" అని గద్దించి "మానవ సంబంధాల్ని" అలా అనరాదని అది సంప్రదాయంకాదని వాంఛదమేగాక తగువు పద్ధాదు

కాళోజీ ఆతర్వాత పాటలు వెలుస్తానీకే
మూతపడ్డాయి -

తనకు పన్నెదికాదని తోచినప్పుడు ఏమాత్రం
జంకకుండా ఖండించేవాడు కాళోజీ

1950వ దశకంలో తెలంగాణా రచయితల సంఘం
ని నారాయణరెడ్డి గారి కార్యదర్శిత్వంలో సాగేది ఒకసారి
"ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ లో" సభలు జరిగాయి రాత్రి కవి
సమ్మేళనం 8 గంటకు ప్రారంభమై తెల్లవారేదాకా సాగింది
- వానమామలై సరదావార్యులు 'పోతన భాగవతం'
' ఉదయరాజు శేషగిరిరావు మనోరమ" (వందలాది)
పద్యాలు, పల్నాడుగ్రంథం 'గంగిరెద్దు దాశరథి
"మహాభారతము చదివాడు - విశ్వనాథ సప్తాష్టాది
రూపొందిందిని సారీ అంత కుముందు చదివారు
పద్యాలు వింటూ తనయుడై ధారాపాతంగా ఏర్పేవాడు
కాళోజీ ఎక్కువ ఏభావం బాగున్నా లీనమైపోయే వారు
అలాంటి తాదార్థ్యస్వభావాన్ని ఎవరిలోనూ చూడలేదు
అలా కరిగిపోవడం కాళోజీ సంస్కారం

అనేక పందర్బాల్లో అనేక సభల్లో కలిసి మాట్లాడాలి
శ్రీశ్రీ ప్రియోద్ధి సభలు విశాఖలో మనంగా జరిగాయి
పోలవెటిపేన కూడా జరిగింది అంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో
మల్లారు ఉడయం కవి సమ్మేళనం జరిగింది కాళోజీ
అదృష్టవశాత్తూ నేను ప్రారంభకుణ్ణి

1970 ఫిబ్రవరి అప్పటిదాకా సాగిన ప్రత్యేకం
తెలంగాణ ఉద్యమం సాగలు వున్నాయి పెగలు
అరాయి ఆ కవి సమ్మేళనంలో నిర్ణయంగా
నిర్దేశమాటంగా ప్రత్యేక తెలంగాణా కోరుతూ కవిత
చదివాడు 'దోసిడి విషయం స్థానికమా' పర్ల
ప్రధానమా? అనే చర్చ సాగుతూ వుండేది దాన్ని కాళోజీ
సమన్వయం చేసుకొని చెప్పిన కవిత గమనార్హం

ప్రాంతీయరు దోసిడి చేస్తే
దురందాక తన్నీ తరిముతా
ప్రాంతీయుడే దోసిడి చేస్తే
ప్రాంతంలోనే పాతరనేస్తాం

మాటలు సరిగ్గా ఇవ్వకాదో కాని భావం మాత్రం
ఇదే కాళోజీ కోరుకొన్నది "కష్ట ఊపుల తెలంగాణా"
దాని సాధ్యాసాధ్యాలు వేరే విషయం

1980వ దశకం ప్రారంభంలో ఎన్.టి.ఆర్
అధికారంలోకి వచ్చిన కాలం హైదరాబాదులో ఎప్పుడు
మత తల్లాలూ జరిగినా విలపిల కొట్టుకునే
మేముకొందరం వాండి తెలుగు ఉర్దూ మదారీ
రచయితలం కలిసి వార్నినార్ దగ్గర సంగం అనే పంక్తి
పేర 26 జనవరి రిపబ్లిక్ డే వారు ఈరోజుపై తీశాం
ఏడులన్నీ తిరిగి ధర్మసంక హైస్కూల్ లో సభ ఒరిగింది
ప్రముఖులంతా వచ్చారు సభను చేసు వెలిల సంగివర్క
కలిసి నిర్వహించాం ఎవరి దోరణిలో వారు మాట్లాడారు

కాళోజీ మాట్లాడుతూ నాదాతీ మీది మీ పూద
నమ్మదనందీ అనే పలకాల్ని కట్టుకుంటాను ఇక
ంంపంది అని చాలా ఉత్తేజకరంగా మాట్లాడారు

కాళోజీలో నిర్వక్తమా వుండేది కాని విశాయిటీ
పరిధి దాటి వేళ్ళడికాదు ఆయన ఒక మిలిటెంటు
ప్రజాస్వామిక సంస్కరణవాది "రాజ్యహింస ను
ప్రతిఘటించే విప్లవ వ్యాఖ్యాత అందరిలోనూ అన్ని
రకాలవారిలోనూ వుంటూ కూడా 'తన తనాన్ని'
ప్రజాపరంగా ప్రజాస్వామ్యం కోసం చెప్పడంలో ఆయనకు
ఆయనేసాటి

విప్లవానికి అరాధనానికే రేఖామాత్రం విభజనలేఖ
కనబడుతుంది తన కోసం తిరగబడితే అరాధనం వైపు
దారితిప్పుంది సమాజం కోసం తిరగబడితే విప్లవం వైపు
మార్గం చూపుతుంది ఈ రెండింటిలో మొదటిదానిలో
'తెగింపు' ప్రధానం అయితే రెండో దానిలో "నిర్వాణం"
ప్రధానమైనప్పుడు కాళోజీ "నిర్వాణాన్ని" కోరుకున్న
ఉద్యమకారుడు పొత్తిరహేత ప్రజాస్వామ్యం నుండి
పొరపాత్యులదాకా సాగిన కాళోజీ ప్రయోజం గమనార్హం
పొరపాత్యుల ఉద్యమం కూడా పొత్తి రహేత
ప్రజాస్వామ్యంగా వుండాలేమో ఉదాహరణ!

వ్యవస్థ వైరుధ్యాల్లోనే ఈవిధిలున్నై ఎవరైనా
అవార్కులెన్నై ఋణగ్రుందలదినా వాటిని తీసుకుంటూనే
వాటికి ఆశీతంగా మాట్లాడిన ప్రత్యేకత కాళోజీది
"తామరాకుమీద నీటి బొట్టు అతని తత్వం"

కర్ణుడిలా కనిపి ద్వేషాన్ని చూపలేదు భీష్మునిలా
అవిధికి రాజ్యంలో భాగం కాలేదు కృష్ణునిలా
ప్రణాంతక సందర్భాల్లో రాజకీయంగా అటలు ఆడలేదు
- విడుదలచాలా చాల నిగ్గుహంగా "మొవక్షపాత రాజ్యంలో"

ఏకేవేదమేనను బయటికి వెళ్తును అని రాజ్యం బయటే వున్నాడు దివంగు తిదకాదే 'ని కాళోజీని మచ్చిక చేసుకోవడానికి పాలక వర్గం వారు సందర్భం వచ్చినప్పుడల్లా ముందుపు ల్లాంటి అవార్డులు సన్మానాలు ప్రకటించి తమని గౌరవపొందుతున్నారేమనువాడు

ఆ సందర్భాల్లో లోకస్థం పరిధిలో చాళడక్యంగా ప్రసర్తించి మొహమాటానికి ప్రజాస్వామ్య పట్టం కట్టి బయటపడి ప్రజల్ని చూడు

ఎవరి ఇష్టం వారిది వారి ఇష్టాలు నాలుగ్గిన్నీ లొంగదీయవు' అనే దోరణిలో వ్యాఖ్యానించడానికి వెనుకాడలేదు కాళోజీ ఆయన సైకిల్ ద్వారా ఆయనది దానికిమైలేడు

విరసం నుండి వేరుపడి 'జనసాహితి' (1978) స్థాపించి కాళోజీనే ప్రారంభించిమని కోర్గా నిస్సంకోచంగా వచ్చినాటును మంచి మాటలు చెప్పి వెళ్ళాడు

కాళోజీ కవిత్య దోరణి కళక సాంప్రదాయానికి చెందినది 'ఉపదేశం ప్రధానం ఉపదేశానికి నగ్నము చెప్పేత ఉపదేశం మాయమవుతుంది కాళోజీ వ్యక్తిత్వాన్ని సాహిత్యాన్ని వెలగట్టుటంటే ఆయన రాసిన "గొర్రె కవితను జాగ్రత్తగా చదవాల్సి వుంటుంది 'నా గొడవ' అభిలాంఢ గొడవేకాదు "మధ్యతరగతి మనుగడ నర్తకం "మనుగడ విముక్తి" మధ్యస్థాన సంభాషణ ఒక లోటు జీవిత కాలం వెలిబుద్ధిన అవేదన అది "మిగులు సంస్కృతి"కి అర్థం కాదు (రాదా)

సంస్కృతిలోను సాహిత్యంలోను, సంభాషణల్లోను స్ఫూర్తితాల్పాలు లేవనికాదు ఆయన నిజాయితీని యూ ఆయన స్ఫూర్తితాల్ప పట్టించుకోలేదు ఆలాంటి వాటిలో 'కామరేడు' అనే మాట కాళోజీ స్థాయికి తగిన మాటకాదు వైయక్తక సంస్కరణ ద్వేషి సామాజిక వ్యవస్థను పట్టించుకోదు

పోరవాళ్ళుల రుస్తుంజీ
తెలంగాణా సింహాళీ
అత్యగ్రహం కాళోజీ

అందరి గొడవల్ని పట్టించుకొని వాపోయిన కవి హృదయం కాళోజీ ఆయన రాజకీయాల్లో ఉండలేదు సాహిత్యం కాళోజీకి చాలదు ఈ వాస్తవం నుండి కాళోజీని యాదాది తాననుకున్నట్లు దెబ్బతూ పోవడమే కాళోజీ

గొడవ దాని కెంతటి ప్రాంతీయత వుందో అంతటి అంతర్జాతీయతావుంది మధ్యతరగతి విముక్తి అకాంక్ష లోంచి వెలువడతూ సంస్కారం కాళోజీ దానికి పరిమితులున్నాయి పతనాలు చేస్తే కాళోజీ భాషకోసం యాస కోసం ఒక అత్యగ్రహ వైద్యవవాన్ని పొందించడానికి మొండి పోరాటం చేశాడు కాళోజీ సంఘటనలు రచనలు విగ్రహాలు స్మరకాలు వుంటాయి ఉండాలి కూడా

పోరవాళ్ళులు ఈనాడు మానవ హక్కులుగా ముందుకు వేస్తున్నాయి అంతా బాగో జరుగుతున్నట్లు నింస్తూవుంది చెరపులోని చేప సముద్రంపాలయింది ఈ సైన్య ప్రామాంశకం ప్రతిక్షణం ప్రమాదం జరాస మానవ హక్కుల పునశ్చరణలో అమెరికా నలుగురుంచి జరాసమ లొంగదీసుకోగలిగిన అమెరికా దానికి సంబంధించిన సమస్త అకాంక్షల్ని తనకు అనుకూలంగా వునర్తకవదించడానికి చేస్తున్న పాతాళ హోమం "ప్రపంచీకరణ" సామ్రాజ్యవాదాన్ని ఎండగట్టకుండా ప్రపంచీకరణను దుయ్యబట్టడంలో, నిజాయితీ వున్న గురితప్పే ప్రమాదం లేకపోలేదు అందునా సజాగ్గు అద్యమాలలో" చురుగ్గా తిరుగాడుతున్న స్వచ్ఛంద సంస్థలు

ఇక్కడ ఎవరైనా ఎవ్వరైనా నశ్చలైటో తెలిపిస్తో కాల్చేసే ప్రమాదం భరించాలి జంటి ముందుకు వచ్చేసింది 'వ్రత్యామ్నాయ న్యాయస్థానాల ఏర్పాటు ప్రజాస్వామ్యాన్ని ప్రజల చైతన్యాన్ని సరైనమార్గంలో నడపడానికి దోహద పడగలదు ఇదికాళోజీకి సరైన వివాళికాగలదు

అలాగే తెలంగాణా యాస కోసం, తెలంగాణా భాష కోసం తెలంగాణా సంస్కృతి కోసం జీవితమంతా శపాతహలాడిన కాళోజీ సంస్కరణార్థం 'ప్రజా విశ్వవిద్యాలయానికి రూపకల్పన' చేయాలి

ఇవి అసాధ్యాలు కావు బాధ్యతగల పెద్దలు ఒకదోట కూర్చుని నిరంతరం అలోచించాలి

కాళోజీ ప్రాజెక్టుమిక చైతన్యం కోరిత దూరం నడిచాడు తోటివారిని నడిచేలా ఉద్యమించాడు అది అంతటితో అగిపోరాదు

ప్రజల మనిషిని గౌరవించడం సంస్కారం, కాని అవరించడం చైతన్యం యుగ బాధ్యత అలోచించండి

ఆయన ప్రశ్న - మనకు జవాబు

- టి. శేషేంద్రరావు

ఇదిగో ఇది కాళోజీ పుట్టిన తేది ఇది కాళోజీ యిల్లు ఇవి ఆయన వ్రాసిన పుస్తకాలు ఇవి ఆయన అందుకున్న పురస్కారాలు ఆతేదీ రికార్డర్లో నుండి విసిపించే గొంతు ఆయనదే ఇది ఆయన చనిపోయిన తేది అదిగో ఆ కాళోజీయ వెదికల్ కాళోజీలోకి తనను తాను సమర్పించుకొని చేరిపోయిన ఆ శవం కాళోజీదే అదిగో ఆ పోటలో ఉన్నది కాళోజీనే ఆ బొమ్మకూడా కాళోజీదే కాళోజీ అంటే ఎవరు? అన్న ప్రశ్నకు పైన చెప్పినవే జవాబులైతే వాటికి వందకు రెండు మార్పులు ఇవ్వడం కూడా ఎక్కువే

కాళోజీ జీవితం అంటే పుట్టిన తేదికి, మరణించిన తేదికి మధ్యన ఉన్న సంవత్సరాలను వెలలను లెక్కించడాడు ఆరెంటే మధ్యన గొప్పగా బ్రతికినతనం గురించి తెలుసుకోవాలి ఫోటోలో బొమ్మలో కనపడే ఆయన కళ్ళుంటే అవి చార్మిన కప్పిళ్ళు ఎంతో చెప్తాయి జీవితో వినపడే మాటలకన్నా కనపడని ఆయన మనసు ఎన్నో చెప్తుంది ఆయన నిలువెత్తు పోటోకన్నా ఆయన నిలకనీతనం ఆయనంటే ఏమిటో చెప్తుంది

89 ఏళ్ళ జీవితంలో దిన్నీసాటి బాల్యాన్ని మినహాయిస్తే మిగిలిన జీవితమంతా మంచి సమాజం కోసం ఆరాటం తోను, ప్రజల పక్షాన పోరాటంతోను గడిపిన గొప్ప వ్యక్తి కాళోజీ

కాళోజీ జీవితాన్ని సాహిత్యాన్ని వేరు వేరుగా చూడలేము అంటారు విశేషకులు అలాగే కాళోజీ కప్పిళ్ళను కన్నెర్రను వేరుగా చూడలే ఆయన అరాటాన్ని పోరాటాన్ని వేరు వేరుగా చూడలేం అనుక్షణం అవేదనతో ఆరాటపడే వాడే పోరాటానికి నిద్ర వడతాడు చరించేదియి కప్పిళ్ళు పెక్కుకునే ఆర్థిక ఉన్న వాడే కన్నెర్ర

చేయగలడు ఇవన్నీ కాళోజీ చేయగలడు కాళోజీ చేసాడు ఆయన అరాటమైనా పోరాటమైనా తన కోసం కాదు నాగిడవ నా గొడవ అన్నది ఆయన గొడవ కానేకాదు అది ప్రజల గొడవ పొరుల గొడవ వాళ్ళ హక్కుల కోసం గొడవ, సమాజ శ్రేయస్సుకోసం గొడవ ఆయన గొడు

ఎంతగొప్ప పోరాట యోధుడైనా ఏదో ఒకటి రెండు ఉద్యమాలకు పరిమితమైపోతాడు వయస్సువల్లో మరోకారణం వల్లా విరమించుకోవడమో తగ్గించుకోవడమో చేస్తాడు కానీ ఎవరైనా 70 ఏళ్ళకు పైబడి అవిశ్రాంతంగా దివర క్షణం వరకు పోరాటన వాళ్ళ ఒక నలుగురుంటే అందులో ఖచ్చితంగా కాళోజీ ఒకరు

ఒక న్యాయవాది గొప్ప ప్రజాకవి, నిరంతర ఉద్యమకారుడు, ఒక గొప్ప ప్రజాస్వామ్య వాది, ఒక సునికత మేధావి ఒక సున్నిత మనుష్యుడు, అన్నింటిని మించి ఒక గొప్ప మానవతావాది, ఇవన్నీ చాలా హెచ్చుపోళ్ళలో కలిసిపోయి ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం ఏర్పడితే అది కాళోజీ అని పిలువబడుతుంది

సంక్షేమ రాజ్యమంటే ప్రజల సంక్షేమమే ద్వేయంగా ప్రభుత్వాలు తమ విధులను నిర్వర్తించాలి ప్రజాస్వామ్య పద్ధతిలో ప్రజలు స్వేచ్ఛగా బ్రతకాలి ఈ రెండూ రాజ్యాంగంలోని ముఖ్య లక్ష్యాలు ఇవంటే కాళోజీకి తన ప్రాణం కంటే ఎక్కువ యిష్టం అందుకే ఏదయినా రాజ్యాంగానికి లోబడి చట్టప్రకారమే జరగాలంటాడు ఈ రెండింటి కోసం ఆయన జీవితమంతా పోరాడాడు ఒక సర్వసత్తాకే చేకవు ధుండా తలెత్తుకొని రెవరెసిలాడీవంత గొప్పగా అదేకే ప్రజలు కూడా తలెత్తుకొని ఉన్నతంగా స్వేచ్ఛగా బ్రతకాలంటాడు ఆ జీవితత్వం ఎక్కువ ఎలా

శక్తిని ఆయన కలం కదులుతుంది. గళం గర్జిస్తుంది. ఆ బెన్నెల్యాట మీద దొడి జరిపిన తనం మోద తిరబరతాడు గొడవ పడతాడు గొడవ గొడవ వా గొడవ అంటూ ఆయన చెప్పిన గొడవలన్నీ ఆ దాడులకు వ్యతిరేకంగా ఆయన సందించిన గాంధీవాలే.

అధికారం ఉన్న దగ్గర అతిక్రమించేందుకు అవకాశం ఉంటుంది. అది నియంతృత్వం దాకా స్థిమితులవుతుంది. ఎంత గొప్ప వాయుకుడైనా ఎంత పెద్ద అధికారి అయినా పట్టపరిధిలో ప్రజాస్వామ్య బద్ధంగా నడుచుకోవాలనేదే ఆయన ధీమా. అలా కాకపోతే ప్రజలు పొరులు వాళ్ళు ఆశపడే శాంతిమత సమాజంలో 'స్వేచ్ఛామత' జీవితం కాకుండా మరో విధిన్నదైన, అన్యాయంగా అధికారం చలాయించబడే, అణగదొక్కుబడే వ్యవస్థలో జీవించాల్సి వస్తుంది. ఒక గొప్పమై పొరుడిలా కాకుండా ఒక పనివాడిలా బ్రతకాల్సి వస్తుంది. అలాంటప్పుడే కాళోజీ ఆ ప్రజల్ని చూసి కన్నీళ్ళు కారుస్తాడు. ఆ అధికారం మీద కన్నీర్లు దిప్తితు ఆయన పోరాటమంతా. ఆ అన్యాయం దబాయించు ధలాయంపుకు వ్యతిరేకంగానే దాన్ని ఎదుర్కొనేందుకు ఆయన అందుకున్న అస్త్రం 'ప్రశ్న'. ప్రజాస్వామ్యాన్ని రక్షించుకోవాలంటే దారితప్పిపోతున్న అధికారాన్ని నిలదీయాలంటాడం పోరపాటు చేసే సవ్యదల్లా

ప్రశ్నించాలంటాడు. నిజమైన ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజలకు ప్రశ్నించే తత్వం నిలదీసే దమ్ము ఉండాలంటాడు.

ప్రజాస్వామ్యం అంటే ఆయనకు ప్రాణం అందుకే ప్రశ్న అంటే కూడా ఆయనకు ప్రాణమే. ఆయన జీవితం అంటే పోరాటం. పోరాటమంటే ప్రశ్నించడం. ఉద్యమమంటే నిలదీయడం. ఆయన తన పోరాట జీవితం ప్రశ్నించడం 'నిలదీయడం' అన్న రెండు కాళ్ళమీదే నడిచిపోయింది. ఆ రెండు కాళ్ళలో ఏ ఒక్కటి కూడా కనిపించకపోతే కూడా వెనక్కి అడుగు వేయలేదు. రాతే పడలేదు. ప్రశ్నకి మూలం ప్రశ్న అయితే ప్రశ్ని అన్నట్టి మూలం అయితే ప్రశ్నను నమ్ముకున్నవాడు తన అమ్మల పొదిలో ఉండుకున్నవాడు ఎవ్వరైనా ఉన్నారంటే బ్రతుకుతాడు.

ప్రశ్న ఎంతగాప్పో ప్రశ్నించడం ఎంత గొప్పదో ప్రశ్నించేవాడు ఎంత ఉన్నాడో. ప్రశ్నకు ఉన్నతమైన బ్రతుక్కు, ఎంత గొప్ప అనుబంధం ఉందో తన జీవితమంతా ప్రశ్నిస్తూ, నిలదీస్తూ తాను న జీవ ఉదాహరణ్ణి జీవించిన వాడు కాళోజీ.

అలా జీవితమంతా ప్రశ్నిస్తూ బ్రతికిన కాళోజీ జీవితం, మనమెట్లా బ్రతికితే నిజంగా బ్రతికినట్లు అన్న ప్రశ్నకు ఒక జవాబు.

కవన యోధుడు కాళోజీ

- ఎం ఎల్ సరసింహారావు

తన మాటలో రాతలో తెలంగాణా జీవితాన్ని ప్రభావితం చేసిన నైతాళికుడు కాళోజీ ఆధిపత్యంపై ధిక్కారస్వరానికి ఆయన ప్రతీక అన్యాయమైన వ్యవస్థలో నిరంతరం గొడవపడిన ఉద్యమకారుడు మాటకీ చేతకీ మధ్యన అంతరంలేని ఆయన స్వభావం నదా సుద్ధిదాయకం

నిజాం రాజు నిరంకుశ పరిపాలనకు వ్యతిరేకంగా పెట్టుబడికిన పోరాటంలో అత్యంత ప్రముఖ పాత్ర వహించి ప్రజాకవి కాళోజీ ప్రదర్శించిన అద్భుతమైన వైద్యసాహసాలు త్యాగాలు మనకందరికీ తెలిసినవే ఆయన ప్రతిభావంతుడైన మహాకవి రచయిత కథకుడు బహుభాషావేత్త మేధావి జిజ్ఞాసువు శక్తిమంతమైన కవితలచే తెలంగాణా ప్రజానివాసికి స్ఫూర్తిని ఇచ్చిన నైతాళికుడు

సుదీర్ఘమైన ఏడు దశాబ్దాల ప్రజాహిత జీవితంలో ఆయన ఎన్నో ప్రజా ఉద్యమాలకు నాయకత్వం వహించారం ఎన్నో పోరాటాలలో పాల్గొన్నారు అన్యాయాలను అక్రమాలను ఎదిరించారు అన్యాయాలను ఎదిరిందినవాళ్ళకు బాసటగా నిలిచి "అన్యాయాన్నిదిరిందినాడు నాకు ఆరాధ్యుడు" అని ఎలుగెత్తి వాటారు

కాళోజీ స్వేచ్ఛాస్థియుడు ప్రజాస్వామ్య పరిరక్షకుడు సద్గులుడు త్యాగమూర్తి మానవతావాది నైతిక విలువలకు ప్రాధాన్యతనిచ్చిన ప్రజానాయకుడు తాను నమ్మిన సిద్ధాంతాన్ని తాను సత్యమని, నెలబడి అనుకున్న అంశాన్ని ప్రకటించడానికి ఆయన ఎప్పుడూ

వెనకాడలేదు మనసులో మాటను కుండబద్దలు కొట్టినట్లుగా చెప్పేవారు అయితే ఆయన ఎవరినీ ద్వేషించలేదు చెడుని మాత్రమే ద్వేషించారు తనకుమెరుగని కారుణ్యమూర్తి కాళోజీ అని 'పేరు పొందారు

కాళోజీ ప్రజాహిత జీవితంలో అడుగుపెట్టినప్పటి నుండి వివిధ సందర్భాలలో వివిధ సమస్యలపై తన అనేకనమ కవితలలో వెల్లడిస్తూ వచ్చారు వమాణంలోని హెచ్చుతగ్గులు పీడితల కష్టాలు, అన్యాయాలు, ఆయన కవితా వస్తువులు దానివే ఆయన నా గొడవ? అన్నారు అయితే అది ఆయన ఒక్కరి గొడవ కాదు మనందరి గొడవ సమాజానికంతటికీ వర్తించే సగ్గునత్యాలు ఆయన కవితలు చిన్నదిన్న మాటలలో అందరికీ అర్థమయ్యే రీతిలో ఎన్నో కావ్యఖండికలు రచించారు తాను చెప్పుదలచిన విషయాన్ని నిర్బంధమాటంగా, నిర్భయంగా చెప్పారు ఎత్తుగడ, అధిష్టేనం ఎత్తిపొడుపు వ్యంగ్య చమత్కృతులు ఆయన కవిత్వంలోని ప్రత్యేకతలు

"అవనిపై జరిగింది అవకతవకలు చూచి

ఎందుకో నా హృదయ అన్నీ అనేకనమ?

వరుల కష్టముమార్చి కరిగిపోవును గుండె

మాయ వెనము చూచి మండిపోవును ఒళ్ళు"

నమకాలిన సమాజంలో జరిగి అవకతవకలను ప్రజల భాషలో భాషలో హృదయానికి హట్టుకొనే రీతిలో తన కవిత్వంలో వర్ణించిన కాళోజీకి అధునికాంధ్ర సాహిత్యంలోగల స్థానం అత్యున్నతమైనది

జీవన గానంలో మనోరాగాలు - ధారావాహికలో

ఇదీ నాగొడవ

కాళోజీ ఆత్మకథ

- బి. తిరుపతిరావు

ఏ భాషలోనయినా ఎక్కువ సందర్భాలలో ఆత్మకథల్ని రచయితలే స్వయం రాసుకోవడం జరుగుతుంది. ఆత్మకథల్ని చెప్పటం చాలా అరుదు. ఆత్మకథని రచయిత స్వయం రాయటం అనేది వైఖరిగా పాఠకుణ్ణి ఎంతో కొంత రచయిత నుంచి దూరం చేస్తుంది. ఇందుకు భిన్నంగా రచయిత తన జీవిత కథని వేలాకట్టి చెప్పతూవుంటే వివేక వ్యాధికి పుస్తక రూపం ఇచ్చినట్లయితే అటువంటి ఆత్మకథకి సజీవ లక్షణం ఎక్కువగా వుంటుంది. పాఠకుణ్ణి విరాపిక్షంగా చూపుకుపోవటం కాకుండా తానొక రచన చేయటంలో రచయిత లక్ష్యాన్ని ఎంతో కొంత తీర్చగలుగుతుంది. ఈ అభిప్రాయానికి తక్షణ సాక్ష్యం కాళోజీగా ప్రసిద్ధులైన కాళోజీ నారాయణ రావుగారి ఆత్మకథ ఇదీ నాగొడవ మరొక సాక్ష్యం గుడిపాటి వెంకటచలం గారి ఆత్మకథ చలంగారు కాళోజీగారు ఆత్మకథల్ని రాయటం కాకుండా చెప్పారు. అందుకే వీళ్ళిద్దరి ఆత్మకథలు పాఠకుడి మనస్సుమీద గాఢమైన ముద్ర వేయగలిగాయి.

కాళోజీ వచన కవిత్యంలో మౌఖిక సాహిత్య లక్షణాలు ఎంతో ఎక్కువగా వుంటాయి. ఈ అభిప్రాయం వచనంలో రాయబడిన కాళోజీ ఆత్మకథకు కూడా వర్తిస్తుంది. కాళోజీ ఆత్మకథని కాళోజీగారు చెప్పతూవుంటే తూర్పుమల్లన్నెత్తి ఎ వికె ప్రసాద్, స్ట్రెల్ మరెకొంతమంది కాళోజీ అభిమానులు, మిత్రులు రికార్డు చేశారు. రికార్డు చేయబడిన విషయాలే ఆ తరువాత అంటే 1995లో 'ఇదీ నాగొడవ' అనే పేరుతో పుస్తక రూపంలో వచ్చాయి. ఈ పుస్తకం 'పేరు' నా గొడవ' అయినా ఇది కాళోజీ

సొంతగడవకాదు. కాళోజీ ఆత్మకథ తెలుగు సమాజపు ఎనిమిది దశాబ్దాల చరిత్ర. తెలుగు సమాజపు నిర్దిష్టంగా తెలంగాణా ప్రాంతపు రాజకీయ సాంస్కృతిక ఆర్థిక చరిత్రకి సంబంధించి ఒక పాఠ్యాన్ని కాళోజీ ఆత్మకథ మనకు అందిస్తుంది.

తెలుగు చరిత్రకారులు చరిత్ర పరిశోధనలో ఆత్మకథల్ని జీవిత కథల్ని వైరిలోను అంతగా వుపయోగించుకున్నట్లు కన్పించదు. నిజానికి ఏటివి వుపయోగించుకోక పోవటం అంటే చరిత్రకు సంబంధించిన ఒక పాఠ్యాన్ని కొన్ని సందర్భాలలో చాలా ముఖ్యమయిన పాఠ్యాన్ని విస్మరించటమనేవిస్తుంది. తెలుగు చరిత్రకారులు సామాజిక శాస్త్ర సిద్ధాంతాలకిచ్చిన ప్రాముఖ్యం ఈ స్వీయకథనాలకి జీవిత కథలకి ఇవ్వక పోవటం తెలుగు చరిత్ర రచనా శాస్త్రంలో ఒక లోపం, ఒక ప్రధాన లోపమేనా కూడా చరిత్ర కారుడికి కావలసిన సమాచారం ఎంత ఎక్కువగా ఆత్మకథల్లో దొరుకుతుందో తెలుసుకోవటానికి కాళోజీ నారాయణరావుగారి ఆత్మకథ 'ఇదీ నాగొడవ' ఒక వుదాహరణ మూత్రమే.

కాళోజీ అలోచనల్లో తర్కం ప్రధానం. ఈ తర్కం కాళోజీ కవిత్యంలో ఎంత ఎక్కువగా కనిపిస్తుందో అంతకంటే ఎక్కువగా తన స్వీయకథనంలోనూ కనిపిస్తుంది. ఈ తర్కం కాళోజీ కవిత్యాన్ని వలుదపరిస్తే వదనానికి మరింత శక్తినిచ్చిందని కాళోజీ ఆత్మకథ రూపం చేస్తుంది. చెప్పే విషయంలో కళాత్మక అంశంకంటే విషయాన్ని ఎంత సూటిగా నిర్వచిస్తూ చెప్పకున్నామన్నదే కాళోజీకి ప్రమాణం. అందుకని అతనన్నట్లు కళాత్మక

విలువలమీద వచ్చిన విమర్శల్ని ఆయనెప్పుడూ రెక్కచేయలేదు. కాళోజీ తర్ఫుం తర్ఫుకొస్తూ నుంచి వచ్చింది కాదు. కాళోజీ తర్ఫుం చాలా సహజంగా జన గ్రామీణుడి భాషలో వ్యక్తమయ్యే తర్ఫుంలాగా వుంటుంది. ఈ తర్ఫునికీ ఆయన చదివిన వ్యాయాకాస్మినికీ వ్యాయవాద వ్యక్తికి ఏ సంబంధం లేదు. అలెకసాండరును కాళోజీ తర్ఫునికీ అంతటం, సహజత్వం రావటానికీ కారణమయింది. కాళోజీలో ఏమాత్రం గందరగోళం, మార్మికత లేవు. అవ్యాయాస్మిదిరిస్తే నా గొడవకు సంతృప్తి అవ్వాయం అంతరిస్తే నాగొడవకి ముక్తి ప్రాప్తి అవ్వాయాస్మిదిరిందినవాడే నాకారాధ్యుడు' అన్నంత స్పష్టంగా వుంటాయి కాళోజీ ఆలోచనలు.

కాళోజీ ఆత్మకథలో తానే చెప్పుకున్నట్లు ఒక క్రమ వర్ణనలేదు, తారీకులు దస్తావేజులు లేవు. ఆయన స్వేచ్ఛలు, సమాజం సాహిత్యం రాజకీయాలు వాటి వూనాలేవున్నాయి. కాళోజీ జీవితం నిరంతరం సంఘటనాత్మకంగా నడిచింది. స్కూలు రోజుల నుండి ఉవాటి వరకు కాళోజీ నిరంతరం ఎంబాక వైద్యమంలో తలమునకలా తూనే వున్నారు. కాళోజీ ఏ ఉద్యమంలోవున్నా వ్యతంత్ర వ్యక్తిత్వాన్ని వదులుకోలేదు, ఎవరికీ అనుచరుడుగా మిగలలేదు. గౌరెవాటు వ్యవహారానికి ఆయన విరోధి. కాంగ్రెస్ పార్టీ అభిప్రాయాలలో పనిచేసినా కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులతో కలసి పనిచేసినా, ఆయన తన అభిప్రాయాలకి వ్యతిరేకంగా పని చేయలేదు. తన వ్యక్తిత్వాన్ని వదలుకోలేదు.

ఉద్యమాల్లో స్వతంత్రంగా వుంటూ కూడా కాళోజీ ప్రతి వ్యక్తిని, ప్రతి రాజకీయ అవగాహనని ఎంతో లోతుగా పరిశీలించటం, విశ్లేషించటం కన్పిస్తుంది. కాళోజీ ఆత్మకథలో అనేక రాజకీయ నైపుణుల మీద, తీర్మానాల మీద తన అభిప్రాయాలను కథాంధీగా ప్రకటించారు. కాళోజీ తన ఎనలేని శ్రమ సయస్సులో చెప్పిన ఆత్మకథలో ఎంతో జ్ఞానకళికతో చాలా చిన్న చిన్న విషయాల్ని కూడా

సంభాషాత్మక కైరీలో అద్భుతంగా చెప్పారు. పద్దెనిమిదవ శతాబ్దపు మూడవ దశకంలో రూపొందిన నిజాం రాజ్యాన్ని గురించి, అంతకు పూర్వమే భారత లేకంటే ప్రవేశించిన ఉస్మానియా కంపెనీ గురించి మొగలాయి చక్రవర్తుల గురించిన అనేక చారిత్రక అంశాల్ని అత్యర్థం కదిగించే జ్ఞానకళకత్తితో, ఏ థైరీల వహాయం లేకుండా విశ్వపాత్రకంగా చెప్పారు. కాళోజీ స్వతంత్ర్యం రావటానికి పూర్వం భారత లేకంటే వున్న 563 సంస్థానాలు వాటి పరిపాలనా పద్ధతులు, వివిధ సంస్థానాల మధ్యవున్న సంబంధాలు, శత్రుత్వాలు భాషలు వాటి పాలకుల పేర్లు చాలా వందల్యాళ్లలో కాళోజీ సునాయనంగా వుటంకించారు. ఏ రిభిక అధారాల సహాయం లేకుండా, కేవలం జ్ఞానకళిక మీద ఆధారపడి ఇన్ని విషయాల్ని విరాటంకంగా చెప్పటం అనితరసాధ్యం అనటం అతికయోక్తి కాదు.

నైజాం సంస్థానం మీద కాళోజీకి అపారమైన అవగాహన వుంది. ఈ విషయం కాళోజీ ఆత్మకథలోని అక్షరం అక్షరం రుజువు చేస్తుంది. కరిచ్చి పొన్నర సర్వీసులు, మెలటరీ, పాఠశాలలో మొదలయిన వాటి వరకు నైజాం సంస్థానంలోని ప్రతి అంశాన్ని కాళోజీ చాలా లోతుగా, ఒక చారిత్రక పరిశోధకుడిలాగా తన స్వయంకథనంలో రికార్డు చేసారు.

తెలుగు, ఉర్దూ సాహిత్యాల గురించిన, వాటి చరిత్రకు సంబంధించిన అవగాహన కూడా కాళోజీలో కన్పిస్తుంది. ఈ అవగాహనవల్లే కాళోజీ చాలా జరిలమయిన అంశాల్ని కూడా ఎంతో తేలికగా విశ్లేషించి యాసారు. కాళోజీ విశ్లేషణలో ఏ మార్మికతా లేకు 'నిర్బోహమాటంగా చెప్పటం ఆయన పద్ధతి. లేకపోతే 'దేవుళ్ళే స్తుతించాలంటే దేవ భాషలోనే రాయాలని విశ్వవాద సత్యనారాయణుని ఆయన నమ్మకంలోనే తెలుగులో రాసి మమ్మల్ని ఇబ్బంది పెట్టటంకంటే నంనస్సుతంలో రాస్తే నంనస్సుతం వచ్చినవాళ్ళే చదువుకుంటారు. మాకు బాధ తప్పకుండాని ఎలా

వెచ్చగలదు? వారుక భాష గురించి కాళోజీ వృష్టమైన అవగాహన వుంది. సర్దియన్ భాష రాజ భాష అని సర్దియన్ భాష నుంచి రూపొందిన ఉర్దూ ప్రజల భాష అని కాళోజీ అభిప్రాయం. కాళోజీ ఈ అభిప్రాయాల్ని సంస్కృతం తెలుగులకు కూడా వర్తిస్తాయి కాళోజీ ఎవ్వరూ ప్రజలభాష నైసి ప్రాంతీయ భాషల్లో ప్రజల భాషల్లో రాసిన రచనలవల్ల ఆయనకి ఇష్టం ఎక్కువ.

వలసవాద చక్షణాల సామ్రాజ్యవాద ఆలోచనలు ఇంకా మనలో మిగిలివున్నాయని ఆ ఆలోచనల ఫలితమే మన యునవర్సిటీలకి కృష్ణ దేవరాయ, కాకతీయ అనే పేర్లు పెట్టటం అంటారు కాలోజీ. ఇలాంటి పేర్లు పెట్టడం లోకీక ప్రజాస్వామిక మాత్రాలకి విరుద్ధమని అనాడు నాందూ ముస్లింలు వాటం చెరిగే కన్ను అంటూనే ముస్లింలను ప్రోత్సహించిన నైజాంకి ఇవ్వడం మనం చేస్తున్న సమలకి తేడా ఏమీ లేదంటారు కాళోజీ. రెండు సందర్భాలలోనూ కొన్ని వంశాలు గొప్పవనే పూర్వజ్ఞ ఆలోచన అంతర్గతంగా వుందని, అతిరులోనే మనం కూడా ఆలోచిస్తున్నామంటారు కాళోజీ.

భారతీయ సమాజం రకరకాల పెత్తందారీ అంతరాల దొంతర్లతోటి, పూర్వజ్ఞ చిత్త వృత్తులతోటి కూడుకున్న సమాజమని ఈ పాత అవలక్షణాలన్నీ వుండగా బ్రిటిష్ వాళ్ళరాకతో మతవరమైన కొత్త అవలక్షణాలు రంగంమీదకు వచ్చాయని కాళోజీ గారి పరికిలన పూర్వజ్ఞ విధానంలో మతపరమైన రాజకీయాలు మత పురస్కారకు దారితీశాయని నైజాం సంస్థానంలో ముస్లిమేతరులు పెత్తందారి తనం మీద దాడి చేస్తే ఆ పోరాటాలు హిందూ ముస్లిం పురస్కారాలుగా పిలువబడ్డాయని, నిజానికి ఆ పోరాటాలు పూర్వజ్ఞ విధానాలకి, పెత్తందారి తనానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటాలని కాళోజీ అంచనా.

నైజాం పెత్తందారి తనానికి వ్యతిరేకంగా రూపొందిన హిందూ సంఘటనలో కూడా ఎక్కువ భాగం పూర్వజ్ఞ విధానానికి చెందినవాళ్ళే ఎక్కువగా వుండేవాళ్ళని,

పెద్దవాళ్ళు చిన్నవాళ్ళు అనే అంశాల్ని హిందూసంఘటన సభ్యులు కూడా పాటించే వాళ్ళని చెప్పతూ అధిపత్యానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడిన రాజకీయ సంస్థలలో అమలయిన అధిపత్యాల్ని శ్రేణికరణాల్ని బహిష్కరణ చేశారు కాళోజీ తన అత్యుత్తరంలో.

నైజాం సంస్థానంలో జరిగిన మత మార్పిడలను కేవలం ముస్లింల ప్రార్థనలగా చూడకుండా వ్యవస్థాపక శివత అవసరాల్నించి మతం మార్పుకున్న నైజాన్ని కూడా కాళోజీ ప్రస్తావిస్తారు. హిందూ విశంతువులకి పెళ్ళి విషిద్ధం కాబట్టి నాందూవిశంతువులుగా జతకట్టంకన్నా ముస్లిం భార్యగా వుండటం మేలని చాలామంది ముస్లిం మతంలో చేరివాళ్ళు. తమని అంటరానివాళ్ళగా చూడనటువంటి ముస్లిం మతంలోకి చాలా మంది స్వచ్ఛందంగా వెళ్ళి చేరారు. ఇటువంటి మత మార్పిడకులు కొన్ని సందర్భాలలో చాలా ముమ్మరంగానే జరిగాయి. ఈ మార్పిడులు ఎంత ఊహించుకోవడం జరిగాయంటే వీటి ఫలితంగా హిందూ ముస్లింల జనాభానిప్పుట్టిలో మార్పులు చోటు చేసుకున్నాయి. కొన్ని సందర్భాలలో హిందూమతానికి చెందినవాళ్ళు విచేతనానికి వెళ్ళారనో, కాపీలు సారాలు తాగారనో, మతం మంచి వెలివేయబడేవాళ్ళు అలా వెలివేయబడిన వాళ్ళు చాలామంది ముస్లింమతంలోకి చేరారు అని వుదాహరణ సహితంగా చూపిస్తారు కాళోజీ.

తెలంగాణా జిల్లాలో ఇప్పటికీ ఎడాబిక రూపంలో తలెత్తుతూవుండే ముల్కీ, నాన్ ముల్కీ, సమన్వయ మూడువందల ఏళ్ళ నుండి వున్న సమన్వయ గుర్తిస్తారు కాళోజీ. బహమనీ రాజ్యంలో కూడా ఈ ప్రాంతీకరుల సమన్వయ వుండేది. రాజుల వెంట కొన్ని కుటుంబాలు రావటం, వాళ్ళతోపాటు వాళ్ళ బంధువులు రావటం జరిగేది దీని ఫలితంగా కొత్తగా వసల వచ్చిన వాళ్ళ సంఖ్య పెరగటం, స్థానికులకి పుణ్యపరకాలు కట్టటం జరిగేది అందువల్ల ముల్కీ, నాన్ ముల్కీ అనే సమన్వయ అర్థిక సమన్వయ, బతుకుదెరువు సమన్వయ అంటారు కాళోజీ. ఈ

నమస్క ఇవ్వాలి ఉత్తర దక్షిణ దేశాల మధ్య ప్రాంతీయంగా అంధ్ర, తెలంగాణ మధ్య తలెత్తించిన అంటూరు ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో నుండి ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రం కావాలని పోరాడినవాళ్ళు తమకీ జరిగిన అన్యాయాలకీ వ్యతిరేకంగా పోరాడిన వాళ్ళు ఇవ్వాలి ప్రత్యేక తెలంగాణా పోరాటాన్ని అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నారు అని కాళోజీ అందోళన అనేదన

నైజాం రాజ్య అధికార అధిపత్య చక్రాలని చాలా నిశితంగా పరిశీలించారు కాళోజీ హైదరాబాద్ స్టేట్లో ముస్లింలకి సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛవుండేది గ్రామాల్లో పబ్లిక్ పట్టర్స్, జగిల్దార్ దేశముఖాలచే పెత్తనం రాజకీయ అధికారాన్ని కూడా ఎక్కువగా వీళ్ళే అనుభవించేవాళ్ళు నైజాం ప్రభుత్వానికి వీళ్ళందరూ ఇరుసులాగా పని చేశారు ఈ అధికార ప్రయోగానికి హిందువులు, ముస్లింలు అనేకేదా ఏమీలేదు అందరూ ఏదో ఒక రూపంలో నైజాం ప్రభుత్వ యాంత్రగపు అణచిదివేతకు గురయ్యారు

కాళోజీ అత్యుత్తమ చదువుతూ వుంటే మనకీ చాలాత్వంగా అర్థమయ్యే విషయం ఆయనకి సామాజిక లేక రాజకీయ జీవితమేదన్న చెప్పకోదిన వ్యక్తిగతమైన జీవితం అంటే సామాజికంగా తాను పాల్గొంటువున్న పుట్టమాలకి వెలుపలి జీవితం లేదని కాళోజీ వైయక్తి జీవితం అనేది ఏమన్నా వున్నా అది కూడా రాజకీయాల చుట్టూనే నడిచింది నిరంతరం ఆయన ఎదోఒక పుట్టమంలో నిమగ్నమవుతూ వచ్చారు స్కూలు రోజుల్లోనే 'సంఘటన క్లబ్' 'సహకారమే మేలు', ముల్లుని ముల్లుతోనే తీయాలి అనే నినాదాల్ని ప్లేకార్డుల మీద రాసి పట్టుకుని తిరిగిన జీవితం కాళోజీ జీవితం అందువల్ల కాళోజీకి వైయక్తిక జీవితం అనేది లేకపోవటం అత్యంత సహజం

కాళోజీచాలా దివ్యవయస్సు నుంచే పౌరహక్కుల కోసం పోరాడుతూవచ్చారు మతాలకి అతీతంగా ఎవరి పౌరహక్కులకీ భంగం కలిగినా పోరాడుతానని ప్రకటించి

ఆ విధంగా పని చేశారు కాళోజీగారు మతం అనేది చట్ట గుడి మసీదులకు మాత్రమే పరిమితమని కాళోజీ నమ్మకం అదే నమ్మకంతో కాళోజీ ఇవాన్స్లిక్ పౌరహక్కుల పుట్టమాలల్లో చురుకుగా పాల్గొంటూవున్నారు ఏ ప్రజానందం నిర్వహించే పౌరహక్కుల పుట్టమంలోనయినా కాళోజీ పాల్గొంటారు ఒక సంఘ నియమావళిలో ఒక పార్టీ నిబంధనలకో లొంగి వుండే తత్వం కాదు కాళోజీగారిది కాళోజీగారి చెప్పకున్నట్లు ఆయన 'పార్టీ ప్రత్యానికీ' వ్యతిరేక

మనుష్యుల్లోని సంస్కృతాంశాల్ని, దివ్య దివ్య ప్రయోజనాల కోసం 'పెద్ద పెద్ద లక్ష్యల్ని త్యాగం చేసిన వాళ్ళని కూడా ఏ విద్యేషమూ లేకుండా క్షమించటం అర్థం చేసుకోవటం కాళోజీ వ్యక్తిత్వంలో విశిష్టలక్షణం నైజాంలో ఒరిగిన సత్యాగ్రహాల సందర్భంలో తనకోపాటు చైత్యకీ వచ్చిన తోటి బైరిలు చుట్టూ వీడి అలవాట్లను మానుకోలేక వాటి కోసం 'మాఫిమామాల' రాసి చైలు నుండి బయటకు పోయిన వాళ్ళని కాళోజీ ద్వేషించలేదు, వాళ్ళ దేశభక్తిని నిందించలేదు శంకించవలసిన అవసరం ఎంత మాత్రమూ లేదంటారు

కాళోజీ తన అత్యుత్తమలో కేవలం నైజాం సంస్థానంలోపల జరిగే పోరాటాల్ని దిక్కింది పూరుకోలేదు నైజాం సంస్థానానికి వెలుపల జరుగుతున్న వివిధ రాజకీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటాల్ని అంతర్జాతీయ పరిణామాల్ని, మారుతున్న అంతర్జాతీయ పరిస్థితుల నేపథ్యంలో దేశ రాజకీయాల్లో వస్తున్న మార్పుల్ని ఎత్వగడలనూ చాలా సునిశితంగా పరిశీలించి వివరించారు అంతేకాకుండా ఏమి పొక్కిలు ఎవరిపను ఏ చైత్యులు తీసుకుంటున్నారో ఎలా నందిస్తున్నారో, ఆ స్పందనల పట్ల తన అధిప్రాయాలు ఏమిటి అనే అంశాల్ని ఎక్కువ కళ్ళతో తేల్చి చెప్పారు కాళోజీ గారు

కాళోజీ జీవితంలో మరింత అత్యుత్తమ అంశం నిరంతరం శ్రేయోశీలరాజకీయాలలో వుంటూ కూడా సాహిత్యం పట్ల మమకారాన్ని, సాహిత్య కారులతో

పరిచయార్థి చర్చల్ని పదులకోకరొపటం స్వయంగా తాను కవిత్యం రాయటం కాళోజీ చాలా అంశాలమీద సంఘటనలమీద తన అభిప్రాయార్థి కవిత్యంలో పెడుతూ వచ్చారు సాహిత్య నేతృత్వ తనకున్న పరిచయాలు తన అభిప్రాయార్థి విర్భూషణమటంగా వ్యక్తం చేయటానికి అద్భుతలేదు అప్పట్లో తెలుగు మీజాన్ ప్రతికటి ఎడిటర్ గా వున్న ప్రముఖ రచయిత అడవి బాపరాజుగారు వైజాం పుట్టిన రోజున రాసిన అభినందన ఎడిటర్ రాయల్ గురించి కాళోజీగారు బాపరాజుగార్ని విలదీసి ప్రశ్నించడం కాళోజీ విర్భూషణమటానికి ఒక పురావరణ మాత్రమే బాపరాజు లాంటి రచయిత కాళోజీ ముందు దోషగా నిలబడార్థి వచ్చింది కాళోజీలోపున్న ఈ ధైర్యమూ విజాయితి కాళోజీని వైజాంలు పాటు మిగతావాళ్ళందరూ 'ఖతరవాక్' సునీతి అని అనుకునేటట్లు చేశాయి

కాళోజీ సాహిత్య రంగంలోకి రావటానికి కూడా ప్రేరణ రాజకీయాలే మందికట్ వ్యాపకల్లో విమర్శకుడు కావాలని కాళోజీ సాహిత్య రంగంలోకి రాలేదు నిర్దిష్టంగా రాజకీయ భావార్థి వ్యక్తం చేయటానికి అయిన సాహిత్యం వైపు వచ్చారు పది, వస్త్రండు ఉపన్యాసాలు చేయలేని పని ఒక చిన్న గేయమో కథో చేస్తుందని కాళోజీ అభిప్రాయం తన కవిత్యంలో వెల్లడగుతున్నది, చెప్పింది రాజకీయాలే ఆ రాజకీయాల స్పష్టంగా ప్రజలకి అందుతున్నాయో లేదా? అనే దానిపైనే కాళోజీ గారి ధ్యాస గొడవ అది కవిత్యమా? కాదా? అనే చర్చంతో కాళోజీకి వని లేదం నలుగురిలో కూర్చున్నప్పుడు విందుల్లో విసేదంలో ఎప్పుడూ మీకు రాజకీయాలేనా? అని ప్రశ్నించే మిత్రులకు ఆయనిచ్చే సమాధానం 'సమాజంతో సంబంధం లేకుండా మీరెట్లా జతుకుతారు?' అనే ప్రశ్న రూపంలో వుంటుంది

భాష విషయంలోనూ కాళోజీని నిశ్చితార్థిప్రాయాలు పుచ్చాయని ఆయన అత్యుత్తర చదివితే తెలుస్తుంది

కాళోజీ దృష్టిలో భాష రెండు రకాలుగా వుంటుంది ఒకటి బడిపలుకుల భాష రెండు పలుకుబళ్ళ భాష గ్రాంథిక భాషకి ఆయన పెట్టిన పేరు బడిపలుకుల భాష అని బడిపలుకుల భాషకంటే కాళోజీ ఎక్కువ పలుకుబళ్ళ భాషనే ప్రేమించారు వాడుక భాష కూడా తెలుగులో ఒకరంగా లేదు అందువల్ల ప్రామాణికమైన వాడుక భాష కూడా వుంటే పలుకేదు రాసినాగ్నిగారు రాసేది వాడుక భాష రాజయ్య రాసేది వాడుక భాష అలాగే గురజాడ రచనలు ఏ ఒక్క భాష ప్రామాణికమూ, రెండవది తక్కువ కాదు వాడుక భాషలో పార్శ్వపుష్టాలు పెద్దమనేవాళ్ళు అంతిమంగా ఏ ప్రాంతీయ భాషని లేక మాదలికాన్ని ప్రామాణికం చేసి పెద్దారూ? అని కాళోజీ గారి మాటిప్రశ్న ఈ సందర్భంలోనే కృష్ణా గుంటూరు వాండకల భాష జిల్లాల మాండలికాల మీద రుద్దటానికి ప్రయత్నిస్తే వచ్చే దుష్ఫలికామాల్ని గురించి కాళోజీ హెచ్చరిక చేస్తారు ఈ భ్రమం కనుక కొనసాగినట్లయితే కొన్ని జిల్లాలు ముఖ్యంగా తెలంగాణా జిల్లా సాంస్కృతికంగా నష్టపోతాయని కాళోజీ గారి అభిప్రాయం

మాండలికంలో తేడాలు, యావత్ వ్యత్యాసాలు వుండటమే ఏ భాషకయినా జీవలక్షణం ఏ భాషకయినా జీవ భాకుపు మాండలికం ఈ విషయాన్ని మర్చిపోయి కొన్ని మాండలికాల్ని, యావత్ని తొక్కివేయటానికి ప్రయత్నిస్తే భాష మరణిస్తుందంటారు కాళోజీ తెలుగు భాష మొత్తం మీద కాళోజీకి విపరీతమయిన మమకారం అందుకే చాలా కాలం క్రితమే "అన్న భాషలు నేర్చి అంద్రంలు అదంచు / నడిలింపి అంద్రదా! చావెండుకురా?" అని ప్రకటించారు కాళోజీ

రాజకీయ క్షైటిలుగా క్షైల్వశీలన చాలా మంది తమ అత్యుత్తరల్లో తాము అనుభవించిన కష్టాలు గురించి రాస్తూ వుంటారు ఈ రాతల్లో అతిశయోక్తులు కనిపిస్తుంటాయి కానీ అనేకసార్లు క్షైలుకెళ్ళిన కాళోజీ అత్యుత్తరల్లో అతిశయోక్తులు లేకపోగా అవలు క్షైలు జీవించి అంత

కష్టంగా కాళోజీ భావించినట్లు తోచదు జైల్లో దొంగలు, హంతకులు మొదలయిన వాళ్ళను కాళోజీ ఎప్పుడూ విద్వేషంతో చూడలేదు ఇరవయ్యేని ఏళ్ళు జైలు శిక్ష పడిన జైదీలు సత్యాగ్రం చేసి ఏ అయిదారు నెలలో శిక్ష అనుభవిస్తూ వున్న తనలాంటి వాళ్ళకీ బాన్సు రాబైలు పంపటం, ఆత్మ చైర్యాన్నిస్తూ లేఖలు రాయటం చూసి కాళోజీగారు చలించిపోయి కన్నీళ్ల పర్వంతం అయిన నందర్బాలు అనేకం వున్నట్లు కాళోజీ ఆత్మకథ వల్ల తెలుస్తుంది

కాళోజీ తనను తాను మితవాది ననుకుంటారుకానీ ఆయన మితవాదుల్లో అతివాది

జైలు జీవితంలో కూడా కాళోజీ ఎక్కడా రాజీపడలేదు ఒకసారి జైల్లో వుండగా జైలు అధికారులు తన దగ్గరకు వచ్చి శిక్షాకాలం ఇంకా రెండు సంవత్సరాలు వుండగానే విడుదల చేస్తాం ఈ వత్త మీద సంతకం పెట్టమన్నప్పుడు ఆ వత్తంలో వున్న కొన్ని వాక్యాలకి అభ్యంతరం చెప్పి జైలు నుండి బయటకి వెళ్ళటానికి నిరాకరించారు కాళోజీగారు వర్తమానంలోనే కాదు భవిష్యత్తులోనూ తన స్వేచ్ఛ వట్ట కాళోజీకి అంతమమకారం ఈ మమకారం వల్లే తరీరసంబధమైన ఇబ్బందుల్ని గురించి ఆలోచించకుండా భావవ్యక్తీకరణ ప్లే ఆయన విబద్ధత పెరుగుతూ రావటం సాధ్యమయింది ఈ శ్రమంలో అనేక సార్లు నగర బహిష్కరానికి గురయినప్పుడు కూడా కాళోజీ చరించలేదు

వైఖాం సంస్థానం న్యతంత్రంగా వుండటానికి వీలులేదు, అది భారత దేశంలో వీరీసం కావాలని తీవ్రంగా అకాంక్షించారు కాళోజీ గారు అందుకోసం

అనేక కష్టాలు పడ్డారు జైల్లో కూడా ఆయన ప్రశ్నవాళ్ళ తోటి జైదీల కన్నీల గురించే ఆలోచించేవారు అందుకోసం అనేకసార్లు జైలు అధికారులతో ఘర్షణలకు దిగి ఇబ్బందులకు గురయ్యేవారు కాళోజీ జైల్లో వున్నారూ అయినప్పటి వైఖాం అసంబద్ధ చేపులను ఎప్పటికప్పుడు లోతుగా పరిశీలించారని ఆత్మకథవల్ల అవగతమౌతుంది

కాళోజీ ఆత్మకథని చదివిన వెంటనే మనకు స్ఫురించే అంశం కాళోజీ దేశాభిలాష లేక చరిత్ర అని ముఖ్యంగా తెలంగాణా చరిత్ర అని ఈ చరిత్ర శ్రమం మొత్తంలో కాళోజీ వ్యక్తిగతం అనేది ఏమయినా వుంటే ప్రతి చారిత్రక నందర్బంలోనూ తవనైన స్వేచ్ఛాహారికమైన నిబద్ధత నిండి ఆలోచనల్ని ముందుకు తేవటం మాత్రమే

ఇంత నిర్భీతి, నిస్వార్థం, నిబద్ధత భవిష్యత్తులో ఎవరి జీవితంలో నయినా చూడగలమా? అంటే అసాధ్యమనే చెప్పిల్సి వుంటుంది వర్తమాన మంతటిలోను నేను' అనేది ప్రధానమైపోయింది ఈ స్థితిలో కాళోజీలాంటి వ్యక్తుల్ని వూహించటం కూడా కష్టం మరింత దింతించాల్సిన అంశం భవిష్యత్తులో కాళోజీలాంటి వాళ్ళ జీవితాలు, జీవిత కథలు ప్రజల ముందు నమూనాలుగా వుండనేమోనని ఏమయిన వర్తమానం కాళోజీ కృషి గుర్తింది 'పద్మవిభూషణ్'తో సత్కరించింది కాళోజీ ఆత్మకథకి ముందు మాట రాస్తూ వరవరరావు గారు అన్నట్లు "అజాగరిన శ్రమతోపులు నిర్విస్తూ చరిత్రతో పాటు నడుస్తున్న ఖుతుకండా దేశానిదైన మనది 'కాళోజీ

కాళోజీ జీవితం - సాహిత్యం

తెలంగాణా చరిత్ర మ్యూజియం

- డా॥ తోటపల్లి మల్లాది

'జరిగినదంతా' చూస్తూ ఎరిగినట్లు పరిపుండగ సాక్షిభూతుల్లిగాను సాక్షాత్తు మానవుల్ని అని నాగదవలో వైష్ణవున్నా అగే ఆ మానవుల్ని కాబట్టి యిట్లు పట్ల జరిగే ప్రతి విషయానికి స్పందించడం ఆలోచించడం అని ప్రజావ్యతిరేకాలైతే వాటి పట్ల ఆసక్తి నిరసన ధిక్కారం ప్రతిఘటనా కార్యక్రమం నేననుకున్న అవకాశవకలను నవరించే ప్రయత్నం ఎవరితోను సంపూర్ణంగా ఏకభవించడం పొందడం మరెవరూ నాతో ఏకభవించకపోవడం తెలంగాణా చరిత్రలో ఆయన జీవించిన 89 ఏండ్ల కాలంలో ఎన్నెన్ని సామాజిక ఉద్యమాలు వచ్చాయో అన్ని ఉద్యమాల్లో ఆయన నిర్వహించిన కార్యకలాపాలు చేసిన ప్రజా చైతన్యపు పనులు చివరిన చలుకులు పాలకులపై ఎక్కువైతే ప్రశ్నలు అనితర సాధ్యమైనవి అందుకే ఆయన జీవితం తెలంగాణా చరిత్రకు అద్భుత వంటిది తెలంగాణాలోని ఇంట్లోనే ఆయన అతిథ్య మిచ్చిన లోగిళ్ళే 'కొందరిండ్లల్లనయితే అరునెలలు ఏడాది రెండేళ్లు కూడా ఉండేటొన్ని వాండ్ల ఇంట్ల వద్దకుల ప్రకారం నేను నడుచుకున్నది ఎక్కిరా లేదు కానీ ఆ కుటుంబంల ప్రతి ఒక్కరితో నాకు పరిచయం పనిపాప మొదలు కొని పండుముసలి వరకు చెలిమియే కలిమిగా బతికిన వాణ్ణి' అని కాళోజీ తన ఆత్మకథ 'ఇదీ నాగదవ లో' చెప్పకొన్నాడు జీవిత మంతా ప్రజల్ని ప్రేమిస్తూ ప్రజల మనిషి' గా బతికాడు

ఆయన వ్యక్తిత్వం అపూర్వమైన అన్యాయానికి సంక్షిప్తమైన ఒక ప్రత్యేకమైన, 'ఏ నామినన్ సంఘటనలను సంస్థలను నిర్మాణాలను రూపొందించడంలో ఆయనకు ఆయనే సాటి గణితోక్తులు, గ్రంథాలయోద్యమాలు, ఆర్యసమాజ కార్యకలాపాలు, న త్యాగ్రహోద్యమాలు అంధ్ర మహాసభలు, ప్రజా ఉద్యమాలు ఇలా ఎన్నెన్ని!

పలనాడు యుద్ధాలు రామదండు నిరసనలు దీరాల పేరాల పాదాలు మన్నెం తిరుగుబాట్లు తప్ప వైజాం రాజ్యంలో జరిగిన సామాజిక, రాజకీయ ఉద్యమాల పునాదిగా వచ్చిన అనేకానేక సాహిత్య ప్రక్రియలతో పరిచయం లేని సాహిత్య చరిత్రకారులకు కథకుడుగా కాళోజీ పరిచయమే లేదు గోలకొండ పత్రికలో మా చిన్న కథ 'కిక్కిర క్రింద వరుసగా వచ్చిన తెలంగాణ కథకుల కథలు, తెలంగాణా ప్రాంతపు మొట్టమొదటి అధునిక సాహిత్య సంస్థ "వైశాళిక సమితి సాహితీ సేవలు అధునిక తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో ఒక పేరాగావు వైనా నోచుకోలేదే! తెలుగు సాహిత్యంలో బ్రహ్మసమాజాన్ని తక్కు భావంతో వచ్చిన సాహిత్యాన్ని అర్థం చేసుకున్న మనం నిజాం రాష్ట్రంలోని ఆర్యసమాజాన్ని తక్కుభావంగా వచ్చిన సాహిత్యాన్ని ఏవేరకు సాహిత్య చరిత్రలో ప్రతిపాదించాం? తెలంగాణాలోని ప్రత్యేక పరిస్థితులను మాత్రమే ప్రతిపాదినైనా ఇక్కడి సాహిత్యం వచ్చింది ఇక్కడే సురపరం వట్టివోట, దాకరఫి వంటి రచయితలు అణగారడముల బేరద్వారక గ్రంథమాలల వంటి ప్రచురణ సంస్థలు, శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర రాజరాజసేంద్రాంధ్ర గ్రంథాలయాల వంటి ప్రజానైకత్య కేంద్రాలు అంధ్రజన కేంద్ర సంఘం (కర్నాట ఆంధ్ర మహాసభ) కార్యకలాపాలను అధ్యయనం చేయాలి అందుకు కాళోజీ మాట, పాట, పాదాలం, కవిత (నాగదవ) ఆయన ఆత్మకథ (ఇదీ నాగదవ) మ్యూజియం లాగా తొట్టుతుంటాయి

ఆయన కవిత్యం 'నా గోదవ' మనగోదవ ప్రజా పాదాల క్లాసికల్ పాటలెవైనా వారి ప్రజావ్యతిరేక చర్యలను ప్రశ్నించే నిరసన కంఠం ఆయనది కాళోజీ కవిత్యం తెలంగాణాలో వచ్చిన అన్ని రాజకీయ, సామాజిక ఉద్యమాలకు ప్రత్యేక వ్యాఖ్యానం కవిత్యాన్ని కవిత్యం

కోపం గాక జన చైతన్య ప్రయోజనాన్ని ఈదేర్చే ఉపన్యాసికి ప్రత్యామ్నాయంగా చేపట్టాడు కాళోజీ కవిత్వం వేరు వ్యక్తిత్వం వేరు కాని మనిషి కాళోజీ బాధితుల్ని చూసి సున్నిత మానవీయ హృదయంతో చలించి పోయాడు. ఆ చలన తరంగాలే నా గొడవ కవితలుగా రూపుదిద్దుకున్నాయి. ఒక రకంగా కాళోజీ కవిత కాలం ప్రసవించిన వ్యథ ఆయన నా గొడవ ప్రజల గొడవ అని సమకాలీన సామాజిక రాజకీయ ఆర్థిక సాహిత్యవర్తన పరిణామానికి రద్దుంగ కామెట్రీ ప్రశ్నను ప్రగతికి మార్గంగా భావించి సదా ప్రజల తరఫున పాలకుల వరంతుకాదీకారాల్ని ఆధిక్యత హింసల్ని పార్శ్వత్యాన్ని ప్రజాస్వామ్య విరుద్ధచర్యల్ని ప్రశ్నించిన కవి ప్రజా ప్రశ్నయైన కాళోజీ పాలకుల చిరుదాలకు పరదాలకు చల్లార లేదు అది చలనమున్నంత కాలం జ్వలిస్తూనే ఉంది అన్యాయాన్నిదిద్దేస్తే నా గొడవకు పంతున్న అన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి అన్యాయాన్నిదిద్దించే వాడు నాకు అరాధ్యము అన్నది కాళోజీ అకాంక్ష తెలంగాణ 'యన సుభాషకాదని ఎల్లెవ' చేసి వారిమధ్యకించి రెండుపుర జల్లాలదె/ దండి బాస

అయ్యనపుడు / తక్కినోళ్ళవోళ్ళయన / తోక్కిపెట్ట బద్ధవృదు/ బాస బాస వయ్యారం / యనకంటు అయివృదు / మాందలికపు మర్యాదల / మాటలు చేదయినవృదు / బాలానంద కోస్తా / బాలలసెప్టెంబర్వృదు / ప్రాంతం వారీ రక్షణ / పనికి రాదు అన్నవృదు / ప్రత్యేకంగా రాజ్యం / పాలుకొరడం తప్పదు అని నినదించిన తెలంగాణ రాష్ట్ర స్వామ్యకుడు కాళోజీ తెలంగాణా రాష్ట్రాన్నిద్దీ తెలంగాణా భాష వాడుకలోకి రావడం ఆయన ఆశయాలు

కాళోజీ జీవితం పాపాత్మకం తెలంగాణా చరిత్రకు ముఖ్యతయం లాంటిది అర్థిన్న వంటిది అభ్యుపైన తెలంగాణా ప్రజాకవి కాళోజీ తెలంగాణా చారిత్రక గమనంలో సంఘర్షణాత్మకమైన సంక్లిష్టమైన సామాజిక కవితలో భాగంగా ఉంటూ పౌరహక్కులకు ఏ స్థాయిలో భంగం కలిగినా పరిమరించాదు మాటలో చేతలో ఆలోచనలో అనేదనలో వేషంలో, ప్రవర్తనలో మనసులో మమతలో నూటికి నూరు పాళ్ళు తెలంగాణా స్వరూపం కాళోజీలో మూర్తీభవించి కనిపిస్తుంది

కథకుడుగా కాళోజీ

- డా॥ పిల్లెరం చంద్రానందం

ప్రజాకవి కాళోజీ నిజాం ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా సాగిన ప్రజాపోరాటంలో అగ్రభాగాన పోరాడిన ఏక సైనికుడు నిజాం పరిశీలనందుకు నిజాం ప్రభుత్వం ఆయన్ని నగర బహిష్కరణకు గురిచేసింది. జైలుకు కూడ పంపింది. ఐనా ఆయన ఏనాడూ ప్రభుత్వంతో రాజవడలేదు. పదవులకోసం ప్రాశంలాడలేదు. ప్రజల్ని మరచి పోలేదు. ప్రజాసమస్యలపై ప్రజల వ్యక్త వేషాంది నాటికి నేటికీ పోరాడు తూనే ఉన్నాడు. ప్రజల గొడవలను తన గొడవగా ప్రజల వాణివి తన బాణిగా వినిపిస్తూనే

ఉన్నాడు. ఆయనకర్మయోగి నిరంతర ఉద్యమశీలి కనుకనే కేంద్ర ప్రభుత్వ మాయనకు 'పద్మవిభూషణ్' బిరుదుతో సత్కరించింది. కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం గౌరవడాక్టరేటును బహుకరించింది.

జత సాహిత్యపరంగా చూస్తే కాళోజీ దేశంలో కవిగానే సుప్రసిద్ధుడు కాని ఆయన కథలుకూడ రాసి ప్రచురించిన వంగళి చాలా మందికి తెలియదు. నిజాంకాలంలోనే ఆయన ముచ్చటగా మూడు దినకథలు రాసివాడు. ఆ మూడు కథలూ కలిసి కాళోజీ

కథలు పేరుతో 1943లో దిన్న హైకా పుస్తకంగా 24 పేజీలతో వెలువడింది దీన్ని అంధ్ర పత్రికాంగ కంపెనీ సుల్తాన్ బజార్ హైదరాబాద్ వారి పక్షాన శ్రీ కె.ఎ. గుప్తాగారు ప్రకాశకుడుగా ఉండి అణా గ్రంథమాల ప్రచురణల వరుసలో 24వ గ్రంథంగా ముద్రించినారు ముఖ పత్రంపై అణా అకారంలో భారత దేశ పటం భూమికగా ప్రచురణ సంస్థ ఎంబ్లెమును ముద్రించినారు అందులో రాట్నం సుకై కొడవరి నాగరీ దిన్నాలు కూడ ఉన్నాయి అంతేకాక అణాగ్రంథమాల అనే మాటల్ని తెలుగులోనూ ఇంగ్లీషులోనూ ముద్రించినారు ఈ దిన్నాల్ని ప్రధాన రాజకీయ పార్టీలను సమన్వయ సరదాల్ని సూచిస్తున్నాయని తీహించవచ్చు అంతేకాక సమాజంలో అన్ని వృత్తులకు చెందిన ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేవిగానూ భావించవచ్చు దీనినిల ఒక్క కల్లారు అణా మాత్రమే అనాడు హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో పోలి నాణాలు అమల్లో ఉన్నా దీని ధర కల్లారులో ప్రకటించినారు ఇందుకు కారణం ఈ పత్రికలో సంస్థ సుల్తాన్ బజారులో ఉన్నది ఈ ప్రాంతం త్రిటివ్ రెసిడెన్షియల్ భాగం అందుకే పుస్తకం వెలను కల్లారులో నిర్ణయించి ఉండవచ్చు నాకు లభించిన ఈ ప్రతిని అనాడు పీపుల్స్ బుకుషిప్, భువనగిరి వాళ్లు విక్రయించినట్లుగా పుస్తకంపై చేసిన రబ్బరు స్టాంపువల్ల తెలియవస్తున్నది

పుస్తకానికి ముందు మాటగా రాసిన స్వవిషయం లో ఈ ప్రచురణ సంస్థను మూడు సంవత్సరాల శ్రేణిమే స్థాపించి పలు గ్రంథాలు ప్రచురించినట్లు శ్రీ కె.ఎ. గుప్తా గారు తెలిపినారు ఈ గ్రంథం ఏప్రిల్ 1943లో ప్రచురించబడింది కనుక సరదు ప్రచురణ సంస్థ 1939-40 ప్రాంతంలో స్థాపించబడినట్లు మనం తీహించవచ్చు అంతేకాక ప్రపంచ యుద్ధం కారణంగా కాగితం కరువు పెర్చిడి అనుకున్నంతగా గ్రంథ ప్రచురణలు చేపట్టలేక పోయినామని కూడ నవేదించినారు ఐతే ఈ సంస్థ 20వ ప్రచురణగా 'మహాద్దీ చంద్రశేఖర్' అనే గ్రంథాన్ని ప్రచురించినందుకు గాను ప్రభుత్వం రథంయతకు 18 మాసాల కఠిన శిక్షనూ, ప్రచురణకర్త అయిన గుప్తా గారికి ఒక మాసం కఠిన శిక్షనూ పాటు రూ 250 లు జరుమానానూ విధించినట్లు పేర్కొన్నారు ఇంతకూ ఆ

గ్రంథ కర్త పేరు తెలుపలేదు ఇదే పుస్తకంలో అక్కడక్కడా ఇాళిగా ఉన్నట్లు సంస్థ ప్రచురణల జాబితాలను ప్రకటించినారు వాటిలో ఒకటి ఈ సంస్థ ప్రచురించిన 'అల్లూరి సీతారామరాజు' అనే గ్రంథాన్ని ప్రభుత్వం నిషేధించినట్లు తెలిసినారు ఈ గ్రంథ కర్త పేరు కూడ తెలుపలేదు ఇవన్నీ ఎందుకు చెప్పవలసి వస్తున్నదంటే అనాటి స్థితి గతులూ ప్రభుత్వ నిర్బంధవిధానాలూ ప్రజల అగణాత్మక ఈ వాటి తదానికి తెలుపాలన్న ఉత్పకతతోనే

ఇక ఈ పుస్తకంలో ఉన్న కథలు వరుస (1) మనమే నయం (2) తెలియక సేమ తెలిసి ద్వేషము (3) విరూతి లేక పేద పొడ అనే కిక్కులతో ఉన్నాయి వీటిలో మొదటి రెండు కథలు వ్రగతివాడ బావాల్ని పక్షికిరెప్పలందగా మూడవది పాటిజాతాపహరణం కథకు పేరడిగా ఉన్నది కాళీజి కవితల్లో వ్యంగ్యమూ ఆధిభేషణమూ పేరడి దొరణే ఉన్నట్లే ఈ కథల్లోనూ అలక్షణాలు ఆధికంగానే భాసిస్తున్నాయి

ఇక 'మనమేనయం' అనే కథను పరిశీలిద్దాం ఇందులో, న్యూలంగా కథ ఇది ఒక గ్రామంలో ఎస్.పి.సి.వి (జంతువుల యడ జరుగు అన్యాయ నిరోధక సంస్థ) వారికి త్వరం పెద్ద అడంబరంకో జరుగుతుంటుంది అ ఉత్సవం నిర్వహించడం కోసం ప్రభుత్వాధికారులు గ్రామంలో ఉన్న ఎద్దు అవులు గుడ్డాలు వెయిదల్నెన జంతువుల్ని తెప్పించి వనంపు కుం కుమలతో పూలదండలతో బాగా అలంకరించేస్తేయి వాటికాళీజా అటవికువన్నమాట వాటిలో మల్లన్న పేటకు చెందిన నల్లపెద్దల్లి తెల్లపెద్దల్లి కూడ ఉన్నాయి అట్లాగే ఈ ఉత్సవంలో పొల్లనదానికి ప్రభుత్వాధికారులు సమాజంలో ఉన్న అన్ని రకాల ప్రజలనూ, అన్ని వర్గాలకు చెందిన ఉద్యోగులనూ, చిన్న పెద్ద లేదా లేకుండా రప్పిస్తారు అధికారుల అజ్ఞ ప్రకారం వలంటిడ్లు గార్డ్ అర్ అవర్ డెప్యూగా, బావా ఇజంత్రిలతో మమమ్మల వరుస ముందు వరుస్తుండగా, వెనుక జంతువుల వరుస పెద్ద తీరేగింపుగా వెళ్తుంటుంది ఈ తీరేగింపు ఎందుకు ఎక్కడికి వెళ్తున్నదో జంతువులకు తెలియనట్లే, అందులో పొల్లన్న మేధావులకూ, విద్యావంతులక్కూ తెలియదు ఇక్కడ

రచయిత ఈ తీరేగింపును ద్వైతం ద్వీపద చతుష్పాదములగుంపు అంటాడు అంటే అందులోని మనుషులు మొదలు లేని జంతువులతో సమానమని ద్వైత అప్పుడు నల్ల ఎద్దుకు అనుమానం వచ్చి ఇదంతా దేవతనమని తెల్ల ఎద్దునడుగుతుంది తెల్ల ఎద్దు తన క్యూడ తెలియదంటుంది ఇత్యత మనమొక అంశాన్ని గమనించారి ఒక పశువువైతా ఎందుకన్న ప్రశ్న ఉదయించింది కాని తీరేగింపులో పొల్పొంటున్న మేధావులక్కూడా ఈ ప్రశ్న పుటనే లేదు బతే రచయిత దాన్ని వాద్యం చేయలేదు కథాకథన కల్పం ద్వారానే దాన్ని ద్వైతం చేశాడు ఇట్లా ఆ పెండింటి సంభాషణ జరుగుతుందనే తీరేగింపు పుడమందిరం చేరుతుంది ఒక ప్రభుత్వ ఉన్నతాధికారి అధ్యక్షతన సభ ప్రారంభమై కార్యదర్శి తన వార్షిక నివేదిక చదువుతాడు అందులో ఆ సంవత్సరం ఎన్ని ముల్లు కట్టింది విరగొట్టినది ఒక్క ఎద్దును బండ్లకు కట్టినందుకూ రోగపు గుఱ్ఱాలతో జట్కూతో లి సందుకూ ఎంద రెందరినీ తోర్చకెట్టి శిశులు వెయిచినది మొదలైన వివరాలుంటాయి కాని తిండి పెట్టలేని పెదరైతలం తాలూకు ఎద్దు ఎన్ని చనిపోయాయో అందులో నాటి వివరాలుండవు నిద్రప మరణించదు జంతువులకు జరిగే అన్యాయాలగురించి, మనుషులు వాటికి పెట్టే హింసలగురించి మనంగా ఉపన్యసిస్తారు అంతటితో సభసమాప్తమై అధికారులు కార్డలో తమ తమ బంగ్గాలకు వెళ్లి పోతారు పశువులు తమ తమ బండ్లకు వెళ్లిపోయాయి ఈ ఉత్సవంలో పొల్పొన్న చాలా మందికి అసలు అత్తులంటే ఏమిటో ఎత్తంటే ఎట్లా అంటాయో తెలియదు

దొడ్డికి చెల్లిన పిదప నల్ల ఎద్దుకూ తెల్ల ఎద్దుకూ జరిగిన సంభాషణ చాలా రసవత్తరంగా ఉంటుంది పశువులకు జరుగుతున్న అనేకమైన అన్యాయాల గూర్చి తెల్ల ఎద్దు నల్ల ఎద్దుకు పరుసగా ఏకరువు పెడుతుంది ఈ ఉత్సవం నిర్వహించిన నిర్వాహకులకు చిత్తకుద్ధి లేదంటుంది తమకు బాధలు పెట్టి మానవజాతివంతా విమర్శిస్తుంది ఈ ఉత్సవమొకనాటకమూ బూటకమూ అంటుంది తమ ఆహారం కోసం ఈ మనుషులొకవైపు ప్రతినిత్యం ఎన్నో జంతువుల్ని నరుకుతూ మరొక వైపు ఇలాంటి సభలు చేస్తుంటారంటుంది యజమాని ఏది

పెడితే అది తింటూ జీవితాంతం వాళ్లకు వాకిరి చేయాల్సిన దుర్లభ పట్టించంటుంది కట్టి వేసిన గుంజ వద్దనే పడి ఉంటారో తప్పు పశువులకు స్వేచ్ఛలేదంటుంది ఇదంతా ఎన్న నల్ల ఎద్దు పశువులకు తమ తమ యజమానులు సమయానికి తిండి పెడుతారు ఉండడానికి దొడ్డి యాసిస్తారు బ్రాహ్మణికి శ్రమం తప్పకుండా కుడిదిపొస్తారు రోగం వచ్చినా వొప్ప వచ్చినా మందులిస్తారు కాని మనుష్యుల్లో అతిక సంఖ్యాకులు కష్ట జీవులు, సమాజంలోని భాగ్యవంతులు ప్రాప్తమనానం వాళ్లచేత దాకిది చేయించుకుంటారు తమ విలాసాలకు వాళ్లను వాడుకుంటారు ఇలా ఈ భాగ్యవంతులు వాళ్లకు కడుపు నిండతిండి పెట్టారు వాళ్లకు ఉండడానికి గూడు ఉండదు కట్టడానికి గుడ్డ ఉండదు వాళ్లను అదుకననే నాడుడి ఉండదు వాళ్లకంటే మనమే నయం' అంటుంది

ఇట్లా ఈ కథ మనమూహించని విధంగా ముగుస్తుంది చివరి దాశ ఇందులో రయిత సస్పెన్స్ నిర్వహించినాడు వ్యంగ్యమూ అద్భుతమూ కలగలేనివ కథా కథన కల్పం ఇందులో ప్రదర్శించబడింది సమాజంలో నిర్లపేదల కష్టజీవుల బ్రతుకులు పశువులకన్నా కడుహీనంగా ఉన్నాయన్న వాస్తవికతను వ్యంగ్య వైభవంగా ఈ కథలో రచయిత దీర్ఘించాడు అంతేకాక తెల్లఎద్దు నల్లఎద్దు లాంటి మనస్తత్వం కల మానవులూ మన సమాజంలో ఉంటారన్న అంశాన్ని తూడ ఇందులో కాశీజీ ద్వైతంపజేసినాడు

ఇక రెండో కథ "తెలియక ప్రేమ తెలిసి ద్వేషము" ను పరిశీలిద్దాం ఒక గ్రామంలో దేవాలయంలోకి హరిజనులు ప్రవేశించడాన్ని సవర్ణ హిందువులు ప్రతిఘటిస్తారు ఈ రెండు వర్గాలూ లాలోలతో గొడ్డళ్లతో తప్పుకోగా ఒక బ్రాహ్మణుడూ ఒక హరిజనుడూ మరణిస్తారు యమదూతలు వాళ్ల జీవాత్మలను తీసుకోని యమలోకానికి వెళ్లకుంటారు మర్త్యలో ఈ జీవాలు వైతరణేనది ఒద్దుత ఉంది యమదూతలు గంధర్వుల గానం వింటూ విశ్రాంతి తీసుకుంటారు ఆ సమయంలో ఈ జీవాలు ఎదురుపడి సంభాషణసాగిస్తాయి భారత దేశంలో ఒకే ప్రాంతంలోని ఒకే గ్రామానికి చెందినవిగానూ, ఒకే భాష మాట్లాడేవిగానూ వరసవ్వరం పరిచయం

కావడంతో ఆవి మరీ నన్ను హతమవుతాయి యోగక్షేమాలు మాట్లాడుకుంటూ ఉండే సందర్భంలో అవి అజే రోజు మధ్యనవీ హులైసే బ్రాహ్మణుడి హరిజనుడి తాలూకు జీవాల్సేట్టు తెలుసుకుంటాయి అంతటితో వాటికి మళ్ళీ వైరం ప్రారంభమై తమకుంటాయి బ్రాహ్మణ జీవాత్మ ఓరిముండా కొడుకా! మాదిగ వెడవవు ఇక్కడాదారిందావు! అంటూ తిడుతుంది ఇట్లా పొట్టుకుంటూన్న సమయంలోనే యమ దూతలువచ్చి ఇదేం కావరంలా? చచ్చినా ఈ మతమిచ్చి ఈ వర్ష భేద శత్రుత్వం పోలేదేం? అంటూ గట్టిగా మందలించి యమ భర్తరాజు సమక్షంలో నిలబెడుతాయి అప్పుడాతడు విచారణ జరిపి బ్రాహ్మణుని జీవాత్మ కొచ్చినలోని వరయా (మాదిగ) కుటుంబంలో పుట్టినట్లునూ, హరిజనుడి జీవాత్మ తిరువాన్కూరులో ఒక హరిజన కుటుంబంలో పుట్టినట్లుగానూ శిక్షవిధిస్తాడు ఈసందర్భంలోకుల దురహంకారంతో ప్రవర్తించిన బ్రాహ్మణున్ని గాంధీ ఆహింసా మార్గాన్ని వదిలి పారి జనున్న యమభర్త రాజు మందలిస్తాడు ఇంతటితో ఈ కథముగుస్తుంది

మన దేశంలో మనుష్యులు చచ్చిపోయినా ఈవర్ష వర్ష వైదమ్యాల్ని మరచిపోవడం లేదన్నది ఈ కథలోని సారాంశం ఏలానా వాళ్ళమన్న సంగతి తెలియనంతవరకు జీవాలు ఎంతో ప్రేమానురాగాలతో పలుకరింపుంటూ స్నేహంగా ఉంటాయి పూర్వ చరిత్ర తెలియగానే మళ్ళీ మామూలుగా కులం పేరుతో మతం పేరుతో కలహించుకుంటాయి ఈ కథంతా సంభాషణ రూపంలో సాగింది కథ ప్రారంభమే జీవాత్ములు సంభాషించుకోవడం కలహించుకోవడంతో మొదలవుతుంది సంవాదం ద్వారానే వాటి పూర్వ చరిత్ర మనకు తెలుస్తుంది ఇందులోనూ రచయిత చివరి దాకా నన్ను నిర్వహించినాడం సున్నితమైన వ్యంగ్యాన్ని ప్రదర్శించినాడు ఇందులోని కథా కథన శిల్పం మనల్ని ఆకట్టుకుంటుంది

ఇక మూడవది 'విభూతి లేక పేస్ పొడల్' అనే కథ రచయిత ఇందులో పేస్ పొడల్ విభూతిగా పేర్కొన్నాడు ఇది పారిశుభావరచారణం కథకు

పేరడిగాసాగింది కృష్ణయ్య భార్య సత్యమ్మ తనకు పేస్ పొడల్ (విభూతి) కావాలంటూ భర్తతో పట్టుపడుతుంది శంకరయ్య విభూతి తయారు చేసి ప్యాక్టరీని నడుపుతుంటూ శంకరయ్య ప్యాక్టరీ నుండి విభూతి లేవడం చాలా కష్ట పార్శ్వమైన పని శంకరయ్య వద్దంటున్నా ఆపస్వంలేకున్నా పార్శ్వతమ్మ తన చెల్లెలు పెండ్లికోసం తల్లి గారింటికి వెళ్తుంది నారదయ్య ఇటు శంకరయ్యకూ అటు శంకరయ్య మామకూ మధ్య మనస్ఫుర్తలు పెంచుతాడు అందువల్ల పార్శ్వతమ్మను తల్లిదండ్రులు ఆడరంతో చూపేది దోయి అవమానిస్తారు అది భరించలేక పార్శ్వతమ్మ తిరిగి తన ఇంటికివస్తుంది ఈలోగా పార్శ్వతమ్మ తన మాట వివసండుకు శంకరయ్య కోసంతో ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోతాడు పార్శ్వతమ్మ తిరిగి వచ్చే సరికి ఇంట్లో శంకరయ్య లేనందున ఆతన్న పెడుకుతూ పార్శ్వతమ్మ కూడా ఇల్లు వదిలి వెళ్ళిపోతుంది ఈలోగా సత్యమ్మ కోరిక వెరలేవుడం కోసం కృష్ణయ్య హుటహుటిగా బయలుదేరివచ్చి ఎవరూ లేని అదనయానుకొని శంకరయ్య ఇంట్లో జారబడి వెళ్ళానీవీ, విభూతితయారు చేసే విధానాన్ని తెలిపే పత్రాన్ని దొంగిలించుకొని పోతాడు అటు శంకరయ్య పార్శ్వతమ్మలు ఒక బోటమళ్ళీ కలిసికొని ఇంటికివస్తారు ఇల్లు దోపిడీ గురి కావడం గూర్చి చింతిస్తారు అటు కృష్ణయ్య పేస్ పొడల్ (విభూతి) తెచ్చినందుకు సత్యమ్మ సంతోషిస్తుంది కృష్ణయ్య దేనిన దొంగతనం గురించి శంకరయ్యకు తెలిస్తే పిచిలెవారో వస్తుంది తనకు ఎవరూ చెప్పకూడదంటూ రచయిత కథను ముగిస్తాడు

ఇది ప్రచంభాల్లో కొన్ని అవాచిత కథల్ని వెక్కిరించడం కోసం రచయిత ఈ కథను రాసి ఉంటాడని ఈహించవచ్చు ఈ కథంతా లిస్తున్న దృశ్యాలతో నాటకీయంగా నడిచింది ఇట్లా కాళోస్ కథల్లో సున్నితమైన వ్యంగ్యమూ, అవిక్షేపమూ, పేరడి భారతీ కళాత్మకంగా పోషించబడినాయి అంతేకాక నాటకీయమైన వైరి ప్రదర్శించబడింది ముఖ్యంగా సంభాషణలతోనే కథను నడిపించడం కాళోస్ కనిపించే అద్భుతమైన శిల్ప దామర్యం

కాళోజీ స్వర చక్రం

ప్రొ. మౌనిరాజు రంగారావు

బాహ్య బాహ్య బాహ్య

కాలోజీ ఖండేవన్ సంస్థ అవిర్భావం సాహిత్య ప్రయులకెంతో ఆనందాన్ని కలిగించే విషయం కాళోజీ రచనల్ని పునరుద్ధరించే మహా ప్రయత్నమూ మొదలైంది ఇది మొట్టమొదటి కృష్ణ ఫలం ఈ కృతి బాహ్య వర్గంతో రోజున అవిచ్ఛిన్నం కావడం ఎంతో సముచితంగా ఉంది

'నా గొడవ పరంపరలో మొదటి తరంగం ఇది బాహ్య బాహ్య బాహ్య సంస్థలలో గాంధీజీ పాత్యులైన నాటి నుండి ఇటీవలి ఆగస్టు 1994 వరకు పొగిన గాంధీజీకి సంబంధించిన వస్తువు కేంద్ర బిందువుగా ఉంది వర్తమాన సామాజిక స్థితి గాంధీజీ సిద్ధాంతాల్ని మరచిపోయిన జాతి జీవన రీతి చిత్రితమైంది అక్కడక్కడా తలుపున మెలిసే అలా రూపమూ భావ మాత్రంగా ఉంది ఇది కాళోజీ సామాజిక సాహిత్య వ్యక్తిత్వ పాల్నానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది

ఈ మొదటి తరంగం గాంధీజీ మాట అరవయ్యో శతాబ్ది సందర్భంలో మధ్యపాన నిషేధానికుడ్యమిందిన స్త్రీ శక్తికంఠితమైంది మధ్యపాన నిషేధం గాంధీజీకి ప్రియమైంది, ఆయన ప్రముఖమైన అదర్సాల్లో ఒకటి ఇదో కలగానే మిగిలింది

ప్రస్తుతానికి మన రాష్ట్రంలో ఈ పున విజయాన్ని సాధించిన కీర్తి స్త్రీ శక్తికే

ఇక ఈ కార్యానికి వస్తే బాహ్య బాహ్య బాహ్య ఇందులో పిలుపులో అన్వేషం ఉంది ఆశ్రయదనం ఉంది అవేదన ఉంది స్వరంలో ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రేమ మరొకప్పుడు జాతి ఇంకొకప్పుడు ఆశ్రయదన ఇట్లా అంతరంగం ప్రతిధ్వనిస్తోంది రచనలో దీని కాలం ఉపాధి బాధాకరమైన పరిస్థితులన్నీ ఎదురయ్యే విషయ గ్రహిల్చి చూడొచ్చు విద్యానుభవంలో సమాజంలో పద పదాన ఎదురయ్యే ఎగుడు దిగుళ్ళు కృష్ణ సన్నిహిత అవినిత

అక్రమం గురించి గాంధీజీకి కవి అంతరంగం చెప్పుకున్న బాటలే ఈ రచన ఈ దృష్టి కోణంలో చూస్తే గాంధీజీ ఎక్కడున్నాడు? ఈ మట్టిలో ప్రజల్లో సిద్ధాంతాల్లో అదర్సాల్లో వెలుగులో అంతరాత్మలో మానవతా రాగంలో అని వరోక్షంగా సమాధానం చెబుతుంది రచన ప్రత్యక్షంగా ఎదురయ్యే సమాజంలో జాతకదం కోసం మరచిపోయిన అంతరాత్మను పరోక్షంగా ఎత్తిచూపుతుంది రచన ఇది కావ్వంలో నావైన రూపానికి దీప్తినిస్తోంది

'బాహ్య నీ మార్గం

మా ప్రాణం బాసే మార్గం

నిత్య జీవితంలో ఇది నిజం బ్రాతుకులప్పుడు బ్రాతక్క తప్పుడు అవసరాలు పరిమితం చేసుకోవాలన్నది గాంధీజీ దృక్పథం అవసరాలు పెంచుకోవడంతో మనిషివడే పొట్లకూ అవలంబించే అక్రమరీతులకూ తిన్నపైంది గాంధీజీ మార్గం దీన్ని అనుసరించడమంటే ప్రాణం పోయేంత పని కలిగింది ప్రాణాన్ని కూడా లెక్కచేయని త్యాగం గాంధీ మతం ఇది ప్రస్తుత సమాజంలో మృగ్యం గాంధీజీని జ్ఞాపకం చేసే గ్రీన సిగ్నల్స్ అక్కడక్కడా లేకపోలేదు

'ఒక చెంప చరిత్ర రెండోది ముందుంచడం

మాకేం పిచ్చా బాదప్రమా

అవన్నీ నీకే ముబారక'

సహనం, శాంతి, ప్రేమ త్యాగం గాంధీజీకి సంబంధించినవి మాత్రమే, మాకు సంబంధించినవి కావచ్చు అభిప్రాయం ప్రమాదభరితమైంది దివసంకల్పలో తీసుకున్న పిలుపులో వైదితి ఉంది సన్నని దిరుసత్వతో అంతరాత్మను అన్వేషిస్తుంది చిలువల్ని దర్శింపజేస్తుంది ఇందులో చమత్కారంతో కూడిన అర్థస్పూర్తి ఉంది ఇది కాళోజీ ప్రత్యేకత సాధారణమైన సంభాషణ పద్ధతి వెనుక నుండి మనిషి మనస్సును

కోర్కెనుండి మానవుణ్ణి జ్ఞానకం చేస్తుంది మానవతను
దర్శింప చేస్తుంది

తెల్లవాని ఇంటి వెనుక
కాలుతిన్నె (పువ్వుపొత్తి) మీద నీవు
కాలుతిట్టి నదీప్రేమ
మెడ బట్టి నెట్టుబడితే
నదీలోయన బదిలీవి గదా!

దక్షిణాఫ్రికాలో గాంధీజీ జీవితానుభవం ఆయన
వ్యక్తిత్వాన్నే సంపూర్ణంగా మార్చివేసింది కోత్త రూపాన్ని
ప్రకాశింప చేసింది దీనితో చరిత్ర గమనమే మారింది

అస్పృశ్యత వివారింప
అంటరాని అతిథులను
ఇంట బెట్టుకొని వారికి
రాకీరంజిత జీప్టివిగదా!

ఇది గాంధీజీ సంగతి! 'ఇది నీ సంగతి మరి మా
సంగతి అంటూ కాంట్రాస్ట్ పద్ధతిలో సంవిధానం మనల్ని
ఆకర్షిస్తుంది ఇక్కడ మనం గాన సూర్య కోసం ఎనిమా
బికెట్ కోసం చాంసకు గురిఅయ్యే స్థితి చిత్రితమైంది

గాంధీజీ వియూమాల్ని ఉల్లంఘించిన సందర్భం వేరు
చారిత్రికవైనై న ప్రాధాన్యం కలిగింది బాధలకూ
కష్టాలకూ గురియైన న స్థితి వేరు ఆయన అక్షయం
స్వార్థానికతీతమైంది ఆదర్శం సమాజ శ్రేయస్సును కోరేదీ

నీవలెనే హింసకు గురి జైతున్నా
తిరగబడితే చచ్చినప్పు భయం
సింపుల్ ఇంజనీ భరిస్తున్నా
నీరియమీను తప్పించుకుంటున్నా

చమత్కారం హాస్యం వెలుగు పార వెనుక నుండి
వర్తమాన సమాజంలోని విచిత్ర దృశ్యం కన్పిస్తుంది

ఇంకేమి చేయాలి/ ఇంకేమి చేయాలి
పెక్కు భంగుల విన్నా చెక్కి నిలిపేసితిమి!
వేళ్ళతో ఇంటింట ప్రలాదదీపితిమి
నీ పేరుతో టూప్ నిత్యమై పోయింది '

ఎంత గొప్ప కల్పమైనా చిత్రమైన జీవకళతోనే అందం
అనందం ప్రయోజనమూ జీవకళ అంతరంగ వికాసంతో
ప్రకాశిస్తుంది

ఖలీల్ గిలాన్ 'ఐ ప్రాఫిలోకి లానువాదం' చేపరగీల్

పరిచయం

- కాళిజీ నెరియూఅరెప్రు

1953లో 'నా గొడవ రెండవ ముద్రణ జరుగుతున్నప్పుడు 'ఖలీల్ గిలాన్' పుస్తకం 'ది ప్రాఫెట్' నా చేతికి వచ్చింది. మొత్తం ఏలూరి ముఖ్యముగా ఇచ్చింది ఆ పుస్తకం ఎన్నిసార్లు చదివినా అనువాదం చేయటానికి ఎక్కువ సమయం పట్టలేదు దాన్ని నేను అర్థం చేసుకున్నంత మట్టుకు, మూలంలోని భావం మారకుండా వ్యాఖ్యానం మాదిరి అనువాదం చేసిన ఇంగ్లీషుల ఉన్నంత క్లుప్తత తేవటానికి నా వశం కాదే అప్పుడే ఉన్న ఉర్దూ, మరాఠీ, అరబ్బీ అనువాదాలన్నిటినీ చదివిన ఖలీల్ గిలాన్ గురించి చదివిన నేను పొయిన అన్ని బోట్లా చదివి వినిపించి, ఎంతో మందికి చూపించి ఆఫ్రికాయం అడిగిన కొంతమంది విషయంలో ఏకీభవించలేదు అనువాదం వినిపించినప్పుడు ఏమీ అననివాండ్లు పుస్తకం అచ్చయినాంక అదీ రాదమల్లు రామదంధారెడ్డి విమర్శ రాసిన తర్వాత వ్యాఖ్యానించటం మొదలుపెట్టేండ్లు విమర్శకు ముందు రామదంధారెడ్డి ఇంగ్లీషు అనువాదం ప్రతి వాక్యం చదివెండు ఆయన విమర్శను ఖండించవలసిన అవసరంగానీ, నా అనువాదాన్ని సమర్థించుకోవలసిన అవసరం కానీ లేవు విచారకరమయిన విషయమేమిదంటే చాలామంది ఏమీ చదవకుండానే ఆఫ్రికాయాలు ఏర్పరచుకుంటారు కాళిదాసును చదవకుండానే "అహ్ కాళిదాసు" అంటారు ఇది అసలు ట్రాజెడీ

"నేను కమ్యూనిస్టు వర చెప్తున్నా", "నేను సోషలిస్టుగా ముట్టాకుతున్నా", "నేను హిందువుగ ఈ విషయం చెప్తున్నా" అంటున్నానీ మరి మనిషివరె ఆలోచించేదెప్పుడు? అనేది నా ప్రశ్న 'డాక్టర్' అంటే పలుకుతారు 'వకీల్' అంటే

పలుకుతారు 'కేసీ' అంటే పలుకుతారు కానీ మనిషి అంటే 'మనిషింటున' అని కోపించకవ్వరు

'మేం దీనికి వ్యతిరేకం', 'దానికి వ్యతిరేకం' అని ఎన్నిటినో వ్యతిరేకిస్తారు కానీ, దేనికోసం నిలబడుతారు? మనం విభేదించే విషయాలల్లా చాలా వట్టుదలగ అంటుంకానీ దేన్నీ అంగీకరిస్తేమో చెప్పుం పట్టించుకోం నిర్వాంతానికి, అచరణాత్మక జీవితానికి సంబంధం కనబడటం లేదు

ఏకా నాకూ, వానికి

నీతుల్లో పుట్టి తేద

కూతల్లో పుట్టి తేద

చేతల్లో కనబడదేం' (నా గొడవ)

తెలుగుల మనకు మూడు పదాలున్నాయి నా, మా, మన అని నా దృష్టిల నా అంటే ప్రాచీన ధర్మ నేను అనే మా అంటే కుటుంబం కులం జట్టాటివి మా కుటుంబం మా కుం, ఇట్ట 'మనం' అన్నది అందరికీ చెందింది అంతమంగ 'మనం' అన్నది రావాలి

నేను ఇంకా 'నా' నుండి 'మా' వరకే రాలేదు

మన అన్నప్పుడు గదా ముందగుడు (నాగొడవ)

బతుకు రెండు విధాలు సంగడి బతుకు అంగడి బతుకు సంగడి అంటే స్నేహం, మైత్రి అంగడి అంటే బజారు, వ్యాపారం జరిగేటటు బజారుల అన్ని సంఘర్షణలు, వైరుధ్యాలు, అంతా వ్యాపారం 'సంగడి బతుకులో' అంతా స్నేహం అందుకనే నేననేమిడిదంటే సంగడి బతుకు కావాలి, అంగడి బతుకుకాదు

సంతసముగ జేవింపగ
సతతము యత్నింతు గాని
ఎంతటి సౌఖ్యానికైన
ఇతరుల పీడింపజోను (నా గాదవ)

దీ ప్రాఫెట్ మొదటి అధ్యాయం చివర అధ్యాయం మధ్య ఇరవై ఏనిమిది ప్రశ్నలున్నాయి అన్న జీవితానికి సంబంధించినవే పిల్లల గురించి ఇంట్ల గురించి పెండ్లి గురించి వని గురించి ఇట్లు

భక్త తుకారాం తన భజనలో అంటుడు ఏ జీవినీ తప్ప పట్టుకు ప్రతి ఒక్కడూ ఏదో పని చేస్తున్నాడు పని చేస్తునితో సమానం అని గిలాన్ ప్రేమతో వనిచేయి ఏ హృదయో కాదు అంటుడు పని ద్వారా ప్రేమ ప్రతటితమవుతుంది అంటుడు ఏ పని చేసినా నీకు ప్రాణ ప్రదమైన వ్యక్తి కోసం చేస్తున్నట్లు చెయ్యమంటుడు

నేరం శిక్ష గురించి మాట్లాడినప్పుడు "చెట్టు అంతటికీ ఎరుక లేకుండా ఒక్క ఆకు కూడా నందుబారనట్లే మీ అందరి రహస్య సమ్మతి లేకుండా ఏ ఒక్కడూ తప్పు చెయ్యలేదు అంటుడు

గాంధీని చంపింది గాఢే ఒక్కడే కాదు ఆయన ఆలోచనలతోటి ఏకీభవించని వాండ్లు ఆయన పార్టీలోనే కాక ఆయన అనుచరుల్లో ప్రభుత్వంలో ఎంతో మంది ఉన్నారు దేశ విభజన తర్వాత తెలిసిన లెక్కల ప్రకారం పాకిస్తాన్ ఇండియాకు 220 కోట్లు, భారత్ పాకిస్తాన్ కు 55 కోట్లు ఇవ్వవలసి వుండే పాకిస్తాన్ కు మనకీ వ్యవసలిన 220 కోట్లలో ఆ 55 కోట్లు జమపట్టుకోమని అంటే గాంధీజీ ఒప్పుకోకుండా, పాకిస్తాన్ పేద దేశం, 55 కోట్లు ధనం ఇవ్వవలసిందే అని పట్టుపట్టింది ఆ డబ్బు యిచ్చిన తర్వాత వదేల్ ఇట్ల అన్నాడు "We are giving these 55 crores to Pakistan to save Bapu from some mental agony Inspite of this Pakistan remains same then fate, fate, fate"

గిలాన్ స్వేహం గురించి చెప్పినప్పుడు, నీ జవనరాల సమాధానమే నీ స్వేహాతుడంటుడు అక్కర ఏర్పడంగనే తెలిపేది స్వేహాతునికయితే, అక్కర ఏర్పడకముందే తెలిపేది దేవునికి అదే స్వేహాతునికి దేవునికి మధ్య తేడా చెలిమి గురించి రాసిన గేయంలో నా గాదవ లో అనివ

'అక్కరలు దీర్చమని అడగనక్కరలేదు
అడిగినను అయ్యుదీయు యాచనవలే కాదు
అడగకయే పొందినను అపచారము కాదు అని

ఈ గేయం విన్నాంకనే పిల్లార్లు గిలాన్ కు బాగా చదివినట్లున్నప్పై అన్నాడు అప్పటికి గిలాన్ రచనలేపి నేను చదవలేదు ఆ మాటే అన్న పిల్లార్లతో అప్పుడే తన దగ్గరి The Prophet నా కిచ్చిండు

ప్రాఫెట్ ఎన్నిసార్లు చదివినప్పై నా అనువాదం మోస్తరే అందులోని ప్రతివాక్యం గుర్తున్నది గిలాన్ ప్రతి విషయం గురించి చాలా లోతుగా, ఎంతో ఆధునికంగా చెప్పుండు 'బతుకు పుష్పకం అని అందుకే నేను 'పిరు పెచ్చే శిశుంక దాన్ని జవన గీత' అని మార్చిండు

చట్టం తప్పుతుంది, మతం తప్పుతుంది ప్రభుత్వం తప్పుతుంది, వ్యాయం తప్పుతుంది కాని బతుకు తప్పుదు బతక్క తప్పుదు బతుకన్న సంబంధించిన పుస్తకం కనుకనే ఇప్పటికీ కల్తీగానే వుంటుంది ఖలీల్ గిలాన్ మహానుభావుడు

జీవనగీతం
ఖలీల్ గిలాన్
అనువాదం
కె సురేష్

హైదరాబాద్ బుక్ ట్రస్ట్, మార్చి 2002

జీవితం : సాహిత్యం

- శ్రీ కాళోస్

మొట్ట మొదట ఒక విషయాన్ని స్పష్టం చెయ్యవలచినాను ఈ విమర్శ అనేది అటు పాఠకులకూ ఇటు రచయితకూ సంబంధించినది కాదు అంటే సాహిత్య నిర్మాణంలో విమర్శ ఒక అంగం కాదు రచయిత అయినవాడు పరిస్థితులను పరిశీలిస్తాడు, అధ్యయనం చేస్తాడు పరిస్థితిలో రచయితను ప్రభావితం చేస్తాయి ఆ ప్రభావంతో రచన చేస్తాడు అంతే గాని విమర్శకులు తన రచనను చదివి ఏవిధమైన అభిప్రాయాలను తెలియజేస్తారు? అన్నదాన్ని అధారం చేసుకుని ఏ రచయితా రచన చెయ్యడు ఏ రచయితవా అట్లా చేస్తే అంత దిగువరకం రచయిత మరొకడు వుండడు పరిస్థితుల నుండి పొందే వృందనవల్ల రచన చేసేవాడే రచయితగాని విమర్శకుణ్ణి దృష్టిలో పెట్టుకుని రాసే రచయిత రచయితకాదు

మానవజీవిత విమర్శకుడు రచయిత సమాజం విలువలు, సంప్రదాయాలు, ఆదర్శాలు, ఆచరణ (సేమ, కరుణ, ధైర్యం, దుఃఖం అనందం ఇట్లాంటి అనేకానేక భావప్రకటన అయిన మానవజీవితం విమర్శ రచన మల్లి రచన మీ విమర్శ ఏమిటి? అర్థంలేని మాటకాకపోతే!

ఇక పాఠకుని దృష్టిలో చూద్దాం పాఠకునికి విమర్శ ప్రయోజనం ఏమీ లేదు రచనను నేరుగా చదివి అందులోని స్వార్థాన్ని ప్రత్యక్షంగా అన్వేషించడానికి పాఠకుడికి స్వేచ్ఛకాలాటి ఈ స్వేచ్ఛకు విమర్శకుడు అడ్డు తగిలి తానేదో వ్యాఖ్యానం చేస్తానంటాడు పాఠకుణ్ణి ఎట్లాంటి తప్పు దారులు వట్టించినా పట్టించనట్లు రచన స్వయంగా చదివి ఆనందించగల వాడే పాఠకుడు విమర్శకుని సలహా ప్రకారం చదివేవాడు పాఠకుడుకాదు విద్యార్థి కావచ్చునేమో "విమర్శ"ను పాఠకుడు ఏవాడూ అదరించలేదు ఏ ప్రత్యేక విశ్రేణిను అడిగినా ఈ విషయం రుజువుతుంది విమర్శకుణ్ణి

పాఠకుడు వట్టించుకొనేలేదన్నది అనేకసార్లు అనేక సందర్భాలలో రుజువైంది ఉదాహరణకు గురజాడను 'అకవి' అని విమర్శకులు ప్రచారం చేసినంతమాత్రాన పాఠకులు ఆయన రచనలను అదరించడం మోసినారా? విమర్శయొక్క ఉపయోగం మళ్ళీ విమర్శకులు కాదలచుకున్న వారికి తప్ప పాఠకులకూ లేదు, రచయితలకూలేదు

విలువలుమారటం సమాజం తరతరాలుగా విలువలు మారుతూనే ఉన్నవి ముందుకూడా మారుతూనే ఉండగలవు అయితే ఇక్కడ మరొక భ్రమ విషయం ప్రస్తావిస్తాను సమాజం విలువలను మార్చగలనన్న విశ్వాసం, మారుస్తూన్నానన్న ధీమా మార్చవలెనన్న ఆతురత రచయితకు ఉంటుంది అదంతా వట్టి భ్రమే రచయితకు ఉండే ఆతురతనుబట్టి గాని, అతని కుండే ధీమాకు అనుగుణంగాని విలువలు మారవు

సమాజం మీద సాహిత్యం చేసే ముద్ర అతిస్వల్పం, అత్యంత తాత్కాలికం ఉదాహరణకు వాల్మీకి రామాయణం రాయకముందు మానవసమాజంలో ఏక పత్రి ప్రతులు లేరా? ఇతరుల భార్యలను ఎత్తుకునిపోయే రావణుని వంటివారులేరా? ఉండే ఉండాలి ఎవరూ రామాయణం విస్త్రుండువల్ల ఏకపత్రిప్రతుడు కావటం లేదు అదేవిధంగా ఇతరుల భార్యలను ఎత్తుకునిపోయే అలవాటు లేదా తక్కువ ఉన్న వారు రామాయణం విని తమ అలవాటును లేదా తత్వాన్ని మార్చుకోవటం లేదు ఆధునిక సాహిత్యంలో నుండి ఉదాహరణలు తీసుకోండి మునిమాణిక్యం వారి కాంతం కథలను చదివిన తర్వాతనే సంసార వల్లనీ మోసిన స్త్రీలు ఎంత మంది ఉంటారు? చలం నవలలను చదివి కుటుంబతవిశ్వాసి అరాచకంగా మార్చుకున్న వారెందరు? ఉండరనే నా విశ్వాసం

ఉంటే బహువ్యుత్పం వారి వున్నకాలు అమ్ముకుపోయినదానితో ఆ గ్రంథాల పాఠకుల సంఖ్యలో పొల్చినప్పుడు ఇటువంటివారి సంఖ్య నగణ్యం

ఎవరైనా ఒక వ్యక్తి ఏకపక్షి ప్రతుతో సంసారపక్షి లేదా విశ్వవే వీరుతో ఆపుతున్నాడంటే అతడు రామాయణం కాంతం కథలు లేదా మహా ప్రస్థానం పాఠ కుర్చై నందువల్ల కారం అతని వ్యక్తిగత బెంపరిమింటువల్ల బెంపరిమింటు వ్యక్తికి ఒక రకమైన సంస్కారాన్ని అభిరుచులనూ అలవాట్లనూ కలుగజేస్తుంది ఆ సంస్కారాన్ని అభిరుచులనూ బట్టి ఆ వ్యక్తి తన అభిమాన రచయితలనూ, ఆ సాహిత్యాన్ని ఎందుకుంటాడు రచనవల్ల పాఠకునికి ఏర్పడే అభిమానం రచన యొక్క విశేషం కాదు

'వా గొడవ మొట్ట మొదటిసారిగా ఆదర్శులో పుస్తకంగా వేసినప్పుడు నేను రాసిన నాలుగైదు వాక్యాలను ఇక్కడ మళ్ళీ పేర్కొంటాను

'అనందమో అవేదవో కలిగినప్పుడు వచ్చిన భావాన్ని వెలిబుచ్చడం జరిగింది అది ఇతరులకు కాకున్నా వెలిబుచ్చినవానికి బాగానచ్చింది ఇతరులకు కూడా నచ్చుతే విశేషం ఈ విశేషధర్మం కైతేమాత్రం ఆధారంకాదు దానికి మూలం, ప్రాణం కవికి అప్పుడప్పుడు కలిగిన అవేదన అనందం మాత్రమే

ఎన్నో సంవత్సరాలు జరుగుతుంటుంది మన చుట్టూవట్టు ఒకే సంవత్సరం అందరినీ భ్రాటృకులనుచేయదు ఒకే రీతిన ఆనలే చేయదు

ప్రసారయంత్రం ఒకటే అయినా స్వీకరించే యంత్రాలు తమ తమ శక్తితో దానిని గ్రహిస్తవి యంత్రాలలో అన్ని విధాల సమానశక్తి గల పరికరాలను నిర్మించవచ్చు మానవుల నిర్మాణం అట్లా జరగలేదు మనకు ఏదైనా "శక్తినిబట్టి సాక్షాత్కారం భావామగుణ్యం దూసం"

***

***

***

మానవ జీవితానికి సాహిత్యానికి అనేక పోలికలున్నవి జీవితం వంటిదే సాహిత్యం జీవిత ప్రతిబింబవేకదా! జీవితంలో ఉన్నంత వైవిధ్యం సాహిత్యంలోనూ ఉంటుంది మానవ జీవితానికి ఒక ఖచ్చితమైన నిర్వచనం ఒక ఖచ్చితమైన పద్ధతీలేనట్లే సాహిత్యానికి లేదు ప్రతి సాహిత్య ప్రవృద్ధి ఒక ప్రత్యేకమైనదాని ఎవరదాని వారిదే

మానవులందరూ ఈ దారుల్లోనే నడవాలి ఫలూనా సమయాన దు ఖిందాలి ఫలూనా సమయంలో నవ్వాలి అని ఖచ్చితమైన సూత్రాలు లేస్తే వాటి అవరణకన్నా ఉల్లంఘనే ఎక్కువ జరుగుతుంది రచయితల విషయంలోనూ అంతే సాహిత్యం అంటే ఇల్లా ఉండాలని ఖచ్చితమైన సూత్రాలులేస్తే ఉల్లంఘనలో జరిగినంతగా అవరణో జరుగదు

అయితే విమర్శకులూ, అలంకార శాస్త్రజ్ఞులూ కొన్ని సూత్రాలనూ పద్ధతులనూ రూపొందిస్తూనే వుంటారు ఆ పద్ధతులన్నీ ట్రంకురోడ్ల వంటివి కార్లు, సున్నెత్తమైన వాహనాలను ఉపయోగించే స్వల్ప సంఖ్యాకులకు మాత్రమే వాటి ఉపయోగం బహు సంఖ్యాకులైన పేదవారికి వాటి ఉపయోగం ఉండదు బహు సంఖ్యాకులైన పేదలు కాలిబాటనే వాడుకారు ట్రంకురోడ్డుమీది నడకకు చేగం, దిశ మొదలైన కట్టుబాట్లు అనేకం వుంటాయి వాటి ప్రకారం నడుచుకోవలసిందే అంటే ట్రంకు రోడ్డుమీది నడకలో నడిచేదానికి స్వేచ్ఛకుండదు అరుగులు వేయటంలో తమ స్వీయ ధోరణిని చూపించదానికి "నవ్వు"ను ప్రదర్శించదానికి వీలులేదు కాలిబాటలో అల్లాకాదు ప్రతి బాటసారి ఆ కాలిబాటమీద వేసే అడుగులు వేరువేరుగా వుంటుంది ప్రతి నడకలోనూ వైవిధ్యం ఉంటుంది ఏ బాటసారిని అంతకుముందు నుంచి వేసివేస్తూ కాలిబాట తనకు అసౌకర్యంగా ఉన్నదని భావిస్తే అంతకన్నా సౌకర్యవంతమైన కొత్తకాలిబాటను నిర్మించుకుంటాడు బహుశానుల బాట కాలిబాట వైవిధ్యం ఉండగల బాట, బాటసారికి స్వేచ్ఛకుండేబాట

ఒక వ్యక్తిని సిద్ధాంతాన్ని ఏర్పాటుచేసే దాని ప్రకారం నడకను సూత్రబద్ధం చేసుకోవటం అట్లాంటి జీవితాన్ని ప్రభుత్వబోధకతనూ, స్వేచ్ఛా జీవితాన్ని కాలిబాటలోనూ పొల్లునప్పుడు ప్రభుత్వబోధకత మీద నడిచే బాటసారికి, కాలిబాట నడిచే బాటసారికి ప్రయోజనం సామాన్యగుణం అయినట్లు సూత్రబద్ధ జీవితానికి స్వేచ్ఛా జీవితానికి జీవితం సామాన్యగుణం

ప్రభుత్వ బోధకత వాహనాల మీద కార్ల మీద తదితర కళహులమీద ప్రయోజన ప్రగతికి దివ్యమని లక్ష్యానికి చేగంగా త్వరగా చేరుస్తాయని ఒక భ్రమవస్తువు అది పట్టి భ్రమ వాస్తవం దానికి పూర్తిగా భిన్నం కాలిబాట అనేది పయనించిన రోటి నుండి చేరవలసిన లక్ష్యానికి సర్వదా దగ్గర దారి అయివుంటుంది అంతేకాక సాంకేతిక యంత్ర సంబంధ వైవిధ్యాలు, తదితర ప్రమాదాలూ కాలిబాట బాటసారికి ఉండవు అందుకని కాలిబాట అనాగరిక, అటవిక సంప్రదాయమే, ప్రభుత్వబోధకత ఆధునికమైనది నాగరికమైనది అన్న వాదంలో పనలేదు పాత జీవితలక్ష్యం అనంద ప్రాప్తి అనందప్రాప్తి మలభంగా మరక్షితంగా సాధ్యపడేది కాలిబాట నుండి స్వేచ్ఛా సామాన్యం ద్వారా అనంద ప్రాప్తి దూరం చేసేది దుస్సాధ్యం చేసేది నాగరికత అయితే నాగరికత కోసమే నాగరికత ఎందుకు? వలసినప్పుంది అనందప్రాప్తి అన్న లక్ష్యానికి తోడ్పడని నాగరికత ఎందుకు?

సామాన్య మానవునికి రచయితకూ లేదా ఎక్కడ వుంటుందో పరిశీలిస్తూ కట్టు బొట్టులో అదార వ్యవహారాల్లో ఈ ఉభయాలకూ లేదా ఉండదు లేదా అంతా భావవ్యక్తీకరణ భ్రుతిభలో ఉంటుంది

ఏ కాలంలోనైనావల్ల అప్పటికి అమలులోవున్న రాజకీయ సాంఘిక నియమాలూ, విలువలూ కట్టుబాట్లూ అనేకమంది వ్యక్తులకు భవంతమ వ్యక్తిగత జీవితంలో అసౌకర్యంగా ఉంటాయి వాటివల్ల సామాన్యమిది అనంతమిది ఉంటుంది అయితే వాటిని ధిక్కరించడంవల్ల ఏర్పడే అసౌకర్యాలు మరింత దుర్భీణంగా, భయంకరంగా ఉంటాయన్న భయంచేత

వైతనేమి, అసౌకర్యాలను దాటుమాటుగా దాటవేసుకునే సుశువులు ఉండటం వల్ల వైతనేమి అమలులో ఉన్న సాంఘిక కట్టుబాట్లనుప్పించిని అప్పటికే సాటిస్తున్నట్లే కనపడి వ్యక్తిగత జీవితంలో దాటుమాటుగా వీలు దిక్కినప్పుడల్లా తన సౌకర్యంకోసం ప్రతి వ్యక్తి వాటిని ఉల్లంఘిస్తూ వుంటాడు రచయితకూడా ఇందుకు అతిశయకూడా నడక లేదా దరణ పరకు అతడు అందరివలెనే సాంఘిక కట్టుబాట్లను తన సౌకర్యం కోసం ఉల్లంఘిస్తూనే వుంటాడు అయితే సామాన్యం మనవస్తుల్లో ఉన్న అనంతమిది అమలులో ఉన్న విలువలు కట్టుబాట్లు మారాలన్న అవేదనను అతురతను రచయిత వ్యక్తపరుస్తాడు సామాన్యం వ్యక్తం చెయ్యలేదు రచయిత వ్యక్తం చేసిన భావాలు సామాన్యం వ్యక్తం చెయ్యాలని తనన వదుతున్న భావాలే కానీ వ్యక్తీకరణ సామాన్యమిది సాధ్యపడదు రచయితకు సాధ్యమవుతుంది అంతే లేదా

రచయిత ఏదో ఒక విశ్వాసానికి లేదా తత్వానికి కట్టుబడి ఉంటే అనగా 'కమిటెడ్' అయితే సరదు వ్యక్తీకరణము కూడా స్వేచ్ఛగా చెయ్యలేదు "కమిటెడ్" లేదా కట్టుబడ్డ మనిషి రచయిత కాలేదు

రచయిత అయినవాడు ఏదో ఒక సిద్ధాంతానికి లేదా తత్వానికి కట్టుబడి ఉండాలన్న వాదం ఇటు రచయితనూ, అటు సిద్ధాంతాన్ని గోటిలోకి తోసి వాదమే రెండు వైపులా ప్రమాదాలే

మనం ఒక్క సంకతి స్పష్టంగా గుర్తించాలి మార్క్సిజం, గాంధీజం, సోషలిజం కామిటెడ్ అంటే సిద్ధాంతాలూ, తత్వాలు సామాజిక లేదా రాజకీయ వ్యవస్థ విశేషాలు, కమిటెడ్ విశేషాలే, కమిటెడ్ విశేషాలే లేదా కమిటెడ్ భావ వ్యక్తీకరణ విశేషాలే కావు

రచయిత ఏదైనా తత్వానికి లేదా సిద్ధాంతానికి కట్టుబడిపోయినట్లయితే ఉభయ భ్రష్టత్వానికి ఎలా గురవుతాడో పరిశీలించండి

1 కట్టుపడిపోయి పుస్తండున్న ఆయా సిద్ధాంతాల ప్రచారకుల లేదా నాయకులకు ఉపకరించే రచనలు వారి మార్గాన్ని సుగమం చెయ్యడానికి ప్రయోజనపడే రచనలనే చెయ్యవలసినదానవల్ల "మన రచయిత వ్యక్తీకరించలేదు ఈ విధంగా ఆత్మహత్యకు పూనుకొనవలసిన అగత్యం తప్పనిసరి అవుతుంది

2 ఏ సిద్ధాంతానికి కట్టుబడతాడో దానికి కమాండరూ కాలేడు సిద్ధాంతాన్ని నిర్వచించేవాడూ, నడిపించేవాడూ, ఎద్దంత ప్రకారం లేదా సిద్ధాంత సాధనకోసం జరిగి పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించే వాడు వేరే మరొక ఎద్దంతకర్త మాహా లెనిన్ గాంధీ లోచాయా బుద్ధుడు వంటివారు వేరే ఉంటారు

3 తాను ఏ సిద్ధాంతానికి కట్టుబడిపోతాడో అందులో తన్నయిస్తే పోయి భావావేశంలో పడి దాన్ని వర్ణించే పద్ధతిలో ఆ సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించడలయ్యకున్న అనేక మంది సామాన్యులను అజానులను స్వయంగా మానిపెట్టే చదివి ఆర్థం దేమకోలేని వారిని ఈ రచయిత రచనలద్వారా స్ఫూర్తిని పొంది రంగంలో దుమికే వారిని సిద్ధాంతపరంగా తప్పుదారి పట్టించే ప్రమాదం కూడా వున్నది భారతీయ వేదాంతాన్ని బోధించడానికి పురాణాల్లో కవులు వాడిన ప్రతీకలన్నీ ప్రధానసాక్షులుగా తిప్పేసుకుని పూజలూ, పునస్కారాలూ అందుకుంటూ అవలు భావాన్ని గాలికి విసిరేసిన సంఘటనలు ఎన్నిలేవు.

కట్టుబడిన రచయిత తన రచనద్వారా మహా ఆయితే "కంపెనీ వస్త్రపుల" ను విరిచిగా అమ్మటానికి ఉపయోగపడే మంచిరొద్దనుకు సుస్థింఛగలడు మంచి సాక్షులుగా ఉపయోగపడగలడు అంతే

ఆయితే సావాణ్ణానికి ఏ ప్రయోజనమూ లేదా? అన్న ప్రశ్న రావచ్చు ఉన్నది సాహిత్యం సాధించవలసిన బృహత్తర ప్రయోజనం ఒకటి వున్నది మరెవ్వరూ

సాధించలేనిదని సాహిత్యకారులు రచయితలు సేమకుంచేతన్న సాధ్యంకాని ప్రయోజనం

మన విజ్ఞాన శాస్త్రాలన్నిటికీ, సిద్ధాంతాలకూ తత్వాలకూ లక్ష్యం సర్వజనా స్పృహనోభవంతు 'దాన్నే మొట్ట మొదటిసారిగా సైంచివిప్లవం సందర్భంగా స్వాతంత్ర్యం సమానత్వం సామ్రాజ్యత్వం అని మరింత స్పష్టంగా నిర్వచించారు ఈ మూడూ ఉన్నప్పుడే సర్వజనా స్పృహనోభవంతు లక్ష్యం సిద్ధిస్తుంది అయితే ఈ మూడింటిలో చివరన పేర్కొన్న సామ్రాజ్యత్వం అనే లక్ష్యం మిగతా అన్నిటికీ మూలాధారం స్వాతంత్ర్య రక్షణకై, సమానత్వ సాధనకై మొట్ట మొదటా కావలసిన ప్రీలక్ష్యతే సామ్రాజ్యత్వం

రాజకీయ విప్లవాల ద్వారా స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించవచ్చు విప్లవానంతరం ఏర్పడిన ప్రభుత్వాలు తమ కృషిద్వారా సమానత్వాన్ని స్థాపించవచ్చు కాని సామ్రాజ్యత్వం లేనిదే ఈ రెండిటివల్ల కలిగి పలికం "సర్వ జనులకు" చెందదు

ఇంతవరకూ ప్రపంచ మానవాళికీ రాజకీయ విప్లవాల ద్వారా స్వాతంత్ర్యం అందినది విప్లవానంతర ప్రభుత్వాలు కోన్ని చిత్త శుద్ధితోనూ నిజాయితీతోనూ కృషిసల్పి మానవత్వాన్ని కూడా సాధించివాయి కాని సామ్రాజ్యత్వం మానవజాతి అందుబాటులోనికి రాలేదు ఎందుకనీ?

రాజకీయ విప్లవాలద్వారా సామ్రాజ్యత్వం సాధ్యపడేదికాదు కనుక సమానత్వస్థాపనకోసం రూపొందించే ప్రణాళికలుగానీ, సాపేక్షిస్తు చట్టాలు గానీ సామ్రాజ్యత్వాన్ని సాధించజాలవు కనుక సామ్రాజ్యత్వానికి కృషి చేయవలసింది రాజకీయ నాయకులూ, విప్లవకోవిదులూకారు, రచయితలు

రచయిత ఇవ్వాళ్లు తన స్థానాన్ని తాను వేరుగా ఏర్పరచుకోలేదు స్వాతంత్ర్యానికి లేదా సమానత్వానికి జరిగి కృషి పోరాటానికి లేదా విప్లవానికి వత్తానుగా నిలిచినాడు అంటే మిగతావారి రంగాలలో పడిపోయి

తన రంగాన్ని విస్తరించి నాడు అందునల్ని సాధించుకున్న స్వాతంత్ర్యమూ, సమానత్వ స్థాపనకు జరిగిన ప్రయత్నమూ వలించుకుంటా దోతున్నాయి

రచయిత తన విధిని బాధ్యతను గుర్తెరిగి స్వాతంత్ర్య సాధనకు కృషి చెయ్యడమే తన దర్శంగా నిర్వచించుకుని ఆ పరిమిత రంగంలో కృషి జరిపినట్లయితే రాజకీయ నాయకులు విఫలమైనచోట రచయిత విజయం సాధించి మానవ జాతికి మ ఉపకారం చెయ్యగలడు

ఒక్కటి షరతు మొదటి రెండింటిలో నిమగ్నమైపోయి, తన భాగాన్ని రచయిత విస్మరించరాదు

రచయిత కృషి వలన స్వాతంత్ర్యం రాగలదా అమో ప్రశ్న అటుంది ఏ వర్గానికి ఏ సిద్ధాంతానికి కట్టుబడకుండా వర్గాలు, సిద్ధాంతాలలో ఉన్న లోపాలకు తలవందకుండా వారివర్గాల ఎద్దాంతాలకు తు దప్పుని వదలదీసి స్వీకరించే గొర్రెదాటు విధానం కాకుండా మానవసమాజములోని సమానతకు అది నెలకొలిపే స్వాతంత్ర్యానికి మూలాధారమైన స్వాతంత్ర్యాన్ని దానికి సంబంధించిన భావనను తన రచనల ద్వారా కలిగించి తన కనీసబాధ్యతను నిరవేర్చిన చాలని నా అభిప్రాయం

కాశీజీ శివసూర్య

తమ్ముడు మురళీధర్ గౌడ్ కు

నువ్వు నవీన్ ద్వారా పంపించిన ప్రశ్నల పరంపర అందింది పాత ప్రశ్న లెక్కడో పొయినయి అసలు

ఇవ్వాలనే, మళ్ళీరాను శాస్త్రి తో జవాబులు రాయించిన

అయితే ఒక్క సంగతి ఇన్ని ఏండ్ల పరిచయం ఉన్న నీవంటి వానకే నా గురించి రాయవలసి వచ్చినప్పుడు, మళ్ళీ ఇన్స్పైరేషన్ కావచ్చి వస్తే, ఇంక వేరే వాండ్ల సంగతి చెప్పి వలసిన వనే లేదు అడుగుతే చెప్పి సంగతంతా చెప్పక పోతేనే నయమేమో!

అచ్చెనంక, పుస్తకం ఒకటి సంపిస్తే సంతోషిస్తా అందగానే ఉత్తరం రాస్తవు గదా

నక్కలగుట్ట

నీ

16-8 2001

(కాశీజీ, నారాయణరావు)

ప్రసిద్ధికెక్కిన మీ కవితా స్పృష్టి ఎప్పుడు మొదలైంది

నీను చదువుకున్నది వదన తరగతి పరకే ఇంటర్మీడియట్ లో ఉన్నప్పుడు ఆరోగ్యం బాగలేక చదువు ఆపవలసి వచ్చింది తర్వాత వకాలక పరీక్షలు పాస్ కావడం అదంతా వేరే సంగతి ఉర్దూలో పదివాచకాలు తెలుగులో నాలుగో ఆలో వాచకాలు ఇంగ్లీషులో కొన్ని వాచకాలు చదివిన కావ్యం పేరుతో ఏ పుస్తకం చదువుకోలేదు చదువుతున్న ఆయా పుస్తకాలలోని కవితలు కొన్ని నన్ను ప్రభావితం చేసినయి నాకు యాదికి ఉన్నంతవరకు స్కాట్ దికావచ్చు "Breaths there a man with soul of dead into himself has not said this is my own native land" అన్న కవిత అధారంగా రాసిన 'నా గిడవ' మాతృదేశము మాటముచ్చట, ముదము ముదము కూర్చు మదికి అవియెడి, పనునీచతు వృద్ధి అంతట కలియవెడికిన కావనగువా? నీరులేని ఎఱారి బససు వానవదల వసతి బససు అగ్గికోండలఅవని బససు

1 కాశీజీ గారు, ప్రజాకవితా అభివన చేయడగా

మార్పుదేశము మాతృదేశము బంధుకామొదటి కవిత ఇది నావిద్యాద్వి దశలోనే 1930 లో ప్రాంతాల్లో నాగిడవ పత్రికల్లో ప్రకటించబడదానికి మాత్రం నాంది ఇవ వారు మరచకం ప్రభావరెడ్డి

2 మీపై ప్రభావాన్ని కలిగించినవారూ మీరు అమితంగా అభిమానించేవారూ ఎవరు?

జ దివ్యప్రభుడు మా అమ్మ పీఠసావర్కార్ గురించి కథా మరాఠీలో ఎందరో పేరుల కథలూ చెప్పింది లోకమాన్య బాలగంగాధర్ టిలక్ గాథలూ అర్జునమాళికార్యజ్ఞమాలూ మా అమ్మ ద్వారా అన్న ద్వారా వివేవాదివి నాయన ఏమో ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి చదువుకుంటూనే వుండేవారు పోతన భాగవతంలోని ప్రవృత్తదర్శిత పుట్టం నన్నెంతో ప్రభావితం చేసింది మా మేనమామ చండిత సరదేవ శాస్త్రి ఆయన లోకమాన్యుని అనుయాయు సంస్కృతంలో 'కాన్తి డిగ్రీ పొందినవారు ప్రభావము నా మీద ఎక్కువే ఆయనవి కైతిక విలువల రాజకీయాలు ఆయన అజన్య బ్రహ్మచారి పీఠసావర్కార్ సాహసనాథలు అంధ్రసాధి బిస్మిల్ ము ఉరికంబమెక్కించినవ్యక్తుడు మా నాన్న చదివిన ఉర్దూకవిత అయితే ఇంకా నన్ను ప్రేరితిస్తునే ఉంటుంది మా అన్నగారు కూడా నన్ను ప్రభావితం చేసినారు

3 కాకోటి సోదరుల్లో ఒకరైన మీ అగ్రజులు శ్రీ రామేశ్వరరావు గురించి మీ అభిప్రాయం?

జ ఆయన వంటి అన్న అందరికీ లభించదం అందు ఆయన సహా ప్రపంధ్ర ఉత్సవంలో పాల్గొరికిం పెడితే ఆయనకు నిమనపాలకు మించి ఉంచుకోలేదు చిరాకు పెద్దారు అట్లాటిది నన్ను 83 ఏండ్లు భరించించు ఏకేండ్లనాకైన మా అన్న రామేశ్వరరావు బుజం మీద, నా ఏడు నెలల వయస్సునపుడు మా అమ్మ చేసింది అప్పటినుండి ఆయన చనిపోయే వరకు ముళ్ళికీరిం వంటి నన్ను మోస్తూనే ఉండే రాసుకున్నాడు "ఎన్నెండ్లు వచ్చినను దిస్తువాడనరుదు అతి గారబముతోడ అన్ని నమకూర్చుచుండు అట పాటలకెంతో అవకాశమిచ్చిన అభ్యుద్యుక్తి గౌరవ అంతము పెరు

అని నా గొడవ ఆయనకే అంతం ఇచ్చిన అంతే కాదు సైరంబలో పుడవించి అతనికి ఉన్న తేడకడనన్నది కందిరిగ నడమనుకుంటు మోటగునను భయమున్నది అని కూడా అన్న నన్ను సాస్తిటికి ఆయన దొడే చేసిందని కూడా సభల్లో చెప్పకున్న ఉర్దూలో గొప్ప కవిత్వం రాసిండు 'కలామెపాద అప్పల్ కలా మెపాదదువ్వం ఆయన బతి కుండగానే అచ్చయినం ఆయన చనిపోయినాక కాయనాకె పాద అని మూడో పుస్తకం అచ్చెంది ఇంకా ఎన్నో పొంది కవితలు, గుణగావో అని వివిధ వ్యక్తుల మీద రాసినవి ఉన్న కవితలు అచ్చ కావలసి ఉన్నాయి తెలుగులో కూడా ఆయన రచనలు, ఆయన పాఠం గా రాసినవి చేపులపల్లి మధుసూదనరావు అనువాదం చేసినవి ఒక పుస్తకంగా వచ్చినాయి

4 కవిగా స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడుగా స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో మీరు నిర్వహించిన భూమిక ఏమిటి?

జ ముందుగానే చెప్పినట్లు, మా అమ్మ చెప్పిన కథలు నన్ను బాగా ప్రభావితం చేసినాయి అనాడున్న పరిస్థితులు, అంటే నేను పొణగియారో ఉన్నప్పుడు అంటే హైస్కూల్లో చాలా క్లిష్టమయినవి నిజాం పరిపాలన తెలుగులో చదువులేదు తెలుగంటే ఉర్దూకు వ్యతిరేకం ఉర్దూకు వ్యతిరేకం కనుక ఇస్లాంకు వ్యతిరేకం ఇస్లాంకు వ్యతిరేకం కనుక ఇస్లాం రాజు, నిజాంకు వ్యతిరేకం కాంతి రాజ్యానికి వ్యతిరేకం తెలుగోకాదు ఉర్దూ కాని భావ ఏదైనా అయితే ముస్లింలు కానివాండ్లనందర్నీ అనుమానంగా చూడే రోజులవి తెలుగువాండ్ల జనాభా 95% ఉన్నా చదువులు, పరిపాలన అంకా ఉర్దూలోనే సాగుతుండేది ఉర్దూతరవాండ్లకు అరాకర్షం ఇక గ్రామాల్లో పెత్తందార్లు, జాగిర్లార జీవముఖల పెత్తనం అప్పడే విస్తరిస్తన్న అర్థనమాళ ఉర్దూకుం నన్ను అకర్షించింది ముస్లింలు హిందువులను ముస్లింలనుగా మార్చడం, అర్థనమాళ వాండ్లనందర్నీ కుద్ది కార్యక్రమం నిర్వహించి మళ్ళీ హిందువులుగా మార్చడం, గణపతి ఉత్సవాలు నిర్వహించి అనాటి రాజ్యానికి విరుద్ధంగా తీరగించులు తీయడం

ఇవ్వచ్చి జరుగుతుంటేది నేను హైస్కూల్లో చదువుతున్న రోజుల నుంచే ఈ ప్రజాశవనంలోని Restrictionsకు విరుద్ధంగా అంటే అనమంజనమయిన రాజకీయ 'అధీనత్యానికి' నిరసనగా పని చేయడం అలవాటైంది ఆనాడు ఇతైహాదుల్ ముసల్మాన్ సంగీత అధ్యక్షుడు బహదూర్ యార్ జంగ్ అసలేమిలికే అదే వివాదం ఇచ్చింది అది మత దురహంకారం దానికి విరుద్ధంగా పోరాడినాం అర్యసమాజ్ కార్యక్రమాలేకాక, గ్రంథాలయోద్యమం ద్వారా కూడా నాటి నైజాంకు విరుద్ధంగా పోరాడినాం అనాడు తెలుగులో మాట్లాడటమే రాజ్యానికి రాజుకు విరుద్ధంగా ఉన్న రోజుల్లో 1901లో హైదరాబాద్ లో నేను పుట్టినకొద్దీ శ్రీకృష్ణదేవరాయ భాషానిలయం మొట్టమొదటి లైబ్రరీ స్థాపించడం జరిగింది తర్వాత వరంగల్ లో 1913లో శబ్దానుశాసన గ్రంథాలయం 1904లో రాజరాజనగర్ లో గ్రంథాలయం హన్మకొండలో, ఆ తర్వాత 1920లో మదీకొండలో ప్రభావం ఉన్న గ్రంథాలయం స్థాపించబడ్డాయి ఇదంతా ఎందుకు చేస్తున్నాడనే గ్రంథాలయాల ద్వారా అనాడు ప్రజలను నైతన్యపరచి, ఆనాడు జరుగుతున్న ప్రజావ్యతిరేక చర్యలను ఎదుర్కోవడానికి ప్రజలను సిద్ధపరచడం జరిగిందని చెప్పడానికి ముస్లిం మతం నుంచి హిందూమతంలోనికి మార్పు ప్రక్రియలో నేను అర్యసమాజ్ కార్యకలాపాల్లో పాల్గొన్నాను ఉత్తరమంజుగ జరిగి వరంగల్ ఇంటికొంగంకో పోలీస్ నాకా దగ్గర బాబాబజంత్రిలతో పోవడానికి పిల్లదని ముస్లింలు అభ్యంతరం చెప్పే ఆ కొట్టలంపురు ప్రజల తరఫున పోల్గొన్నాడు గోషే ఉత్సవాలు తిలకి పిలుపు ప్రకారం నిర్వహిస్తే తూరేగింపు ముస్లిం మతస్థులు దాడిచేస్తే నేనూ రంగారెడ్డి అనే విద్యార్థి గాయపడి దవాఖానాలో చేరినాము తర్వాత ఆంధ్ర మహాసభ స్థాపన మాడ పాటి పానుమంకరావు, రావి నారాయణరెడ్డి వంటి వాంద్య హిందూచర్యం లభించి, ఆంధ్రమహాసభ కార్యకలాపాల్లో చురుకుగా పాల్గొన్న భోవగిరి ఆంధ్రమహాసభలో దీక్షితులు వచ్చినపుడు నేనే తీర్మానం ప్రవేశపెట్టినా 11 8 1946 లో జాతీయ

జెండాను ఎగురవేసిన బత్తిని మొగిలయ్య అనే అతన్ని రజాకార్లు వరికి వేసినపుడు నిజాంబాబుకు ప్రశ్నించినందుకు శాంతిభద్రతలకు విపూతం కలిపిస్తానంటూ వస్తున్న మాదు వెలులు పవలీబుద నగర బహిష్కారం కిక్కిరించినా వర మిద్దా ఇస్కాంబల్ వరంగల్ వెళ్ళిస్తాడని తెల్సి హైదరాబాద్ లో ఉన్న నేను వరంగల్ వెళ్ళినపు అనుమతి లభించలేదు ఆయనతో బహిష్కారం లేఖ రాస్తే మరవరం ప్రతాపరెడ్డి గౌలకొండ వల్లికల్ అయ్యవేసినందు మొగిలయ్యవేకాక అయ్యప్ప చంపి వస్తూ వస్తూ త్రోవలో ఒక పిల్లవాడిని కూడా చంపి బల్యాలకు పేగులు వేసి బజార్ల తిరిగి వారు రజాకార్లు 'బజార్ల బాలకుని బల్లెంబుతో పాదు బద్దాస్ పనిగట్టినావా?' అని ప్రశ్నించా నా గొడవలో ఎళ్ళుకైనా అన్యాయం జరుగుతున్నదని అనిపిస్తే ఆ అన్యాయానికి విరుద్ధంగా మాట్లాడినాను అన్యాయాన్ని చేసిన వారు పి స్థాయిలోని వాండ్లినా సరే ఆనాటి నల్లకొండ జిల్లాలో జనగాను తాలూకా జైలాన్ పట్టి గ్రామంలో రజాకార్లు, నిజాం పోలీసులు వందలాది మందిని క్రూరంగా చంపి వేసిన సంగతి మేం జైల్లో ఉండగా తెలిసింది అట్లనే ఆకునూరు మాదిరికొత్త పట్టిలో కూడా అత్యాచారాలు స్త్రీల మానభంగాలు, దోపిడీలు విచ్చలవిడిగా సాగించినారానాడు రజాకార్లు "మాదిరికొత్తలో ఆకునూరులో దోచినమానమి చాలంత పొలనవేరిట వల్లెపట్టిలో జరిగే దోపిడీ లాంటివి అని రానాను నా గొడవలో అప్పుడే కాలంబుగానే కాచిన తీరాలో అనే గేయం కూడా భారతదేశం మొత్తానికి స్వాతంత్ర్యం 1947 అగస్టు 15వ తేదీ హైదరాబాద్ రాష్ట్రానికి మాత్రం లాల్ ముది 1947 నుంచి ఇంకో సంవత్సరం కొట్టడవలసి వచ్చింది నైజాం రాజ్యం పోలీస్ వరకొ 13వ సెప్టెంబర్ నుండి 17 సెప్టెంబరు వరకు జరిగి లాల్ తిల్లిల్లా మీద అపప్రహారం ఎగురవేస్తూ కాకిరెడ్డి, భంగవత్త తర్వాత, నిజాం నర్సాద్ వలేల్ ముందు లొంగిపోయినాడు, 17 సెప్టెంబర్ నాడు అనాడే హైదరాబాద్ రాష్ట్రానికి స్వాతంత్ర్యం అప్పుడు మేం గుల్బర్గా జైల్లో ఉన్నాం మమ్మల్ని విడుదల చేసి

అర్ధపు వచ్చినా బయట ఉన్న ఉద్రేక పరిస్థితులవల్ల ఇంకో వారం రోజులు బైలోనే ఉన్నాం. 28 'సెప్టెంబర్' కుగాని విడదలకాలేదు. మేము తర్వాతదైనా ప్రజలు కోరుకున్నట్లు పరిపాలన ఉన్నదా? మా అవలన్న తల్లికిందైనా అందుకే అనాటి పరిస్థితులను లంకా పునరుద్ధరణ అనే కథలో రాసుకున్న హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలోగాని ఆ తర్వాత ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడ్డాకగాని పరిస్థితులు ఇంకింత దిగజాయిందివాయిగాని బాగు పడలేదు. భాష ప్రాతిపదికగా ఏర్పడ్డ ఆంధ్రప్రదేశ్ బాగుంటున్నట్లుంటే దారుణంగా మారిపోయినాయి పరిస్థితులు. అందుకే భాష 'పేరసాలెగూడు భద్రమనకు' అని రాసుకున్న రెండున్నర జిల్లాలదే దండి బావ అయినపుడు తక్కినాల్ని వోళ్ళ యావ తాక్కిపెట్టబడ్డ మధు, ప్రత్యేకంగా రాజ్యంపాలుగోరడం తప్పదా అని 1969లోనే అన్న ప్రజాశివనం పూర్తిగా అల్లకల్లోలం చేయబడింది. జనశివన ప్రసంగి అని మనపాలకులు జరిపించేది ఎట్లా ఉన్నదో అందరూ చూస్తూ అనుభవిస్తున్నదే. అవినీతి పరులు బ్లాక్ మార్కెట్లో, గూడాలలో నిండి ఉన్నది అందుకే నా దేశం పాలించేది నా జనతను రక్షించేది గూడాలా తుపాకి గుండ్లా? ప్రజాస్వామ్యక్షణ లక్షిత భారత రాజ్యాంగం కుండా? అని ప్రశ్నించిన నిజాం రాజ్యంలో పౌరుల హక్కులకు భంగం కలిగినప్పుడు ఆ తర్వాత ప్రజారాజ్యంలో కూడా పౌరహక్కులకు భంగం కలిగినప్పుడు నేను మౌనంగా ఉండలేదు. ఉండలేను అనాటి, నేటి పాలకులను ప్రశ్నిస్తూనే ఉన్న 'జరిగిందంతా చూస్తూ ఎరగనట్లు సరిస్థితిగ సాక్షాత్తుతున్నాము, సాక్షాత్తు మానవుల్ని అన్నాను నా గొడవలో పరిపాలన ఎట్లా ఉన్నదీవా? మన అభిప్రాయంతో ఏకీభవించనోళ్ళ టాలరేట్ చేసే పరిస్థితి లేదు. "ఏకీభవించనో పీక వ్యాధి సద్భావం అంటే మరేమీ కాదు అచ్చమైన పానిజం' ఎమ్మెల్యేలో కూడా ఎవరూ మాట్లాడనపుడు ప్రభుత్వ చరిత్ర చదువుతూ ఆంధ్ర అంతటా తిరిగిన హిరణ్యకశిపుడు పానిష్టు వానిని రాజ్యసానం ప్రవ్వుడుకు నత్యాగ్రహా నత్యాగ్రహం వలెతం ఇవ్వలేదు. నరసింహుడు ప్రతిహింస

చేయవలసినదైంది. నిలికే పండుకుతు కన్నా హింస వెయ్యరెట్లు మిన్న అన్నాడు మాలో కాదు మనోమ మనోభాగాంధీ అని కూడా అన్నా నా గొడవలో యాదగిరి యాది అనే గేయంలో ప్రభుత్వాలను వాటిలో ఉండే అవినీతిని ప్రశ్నించినా అసలు నేనేది రాసినా అనాడున్న సమకాలీన రాజకీయ పాఠశాల సంఘటనలపై నా కమెంట్ రికార్డ్ చేసిన అందరికీ ఒక రవ్వంగ కామెంటరీ నిజాంకాలం నుండి ఇన్స్టిట్యూట్ పరకు కూడా పౌరుల హక్కులకు భంగం కలిగినప్పుడు ఎప్పుడూ నేను మౌనంగా లేను. ఈ 80 70 ఏండ్ల ప్రజాశివనంలో ప్రశ్ని నిరసన ఈ రెండూ నేను మానలేదు. అందుకే కొందరు నేను నా గొడవలో 1946లో రాసిన గేయాలను చదివి, "అబ్బ ఈ గేయం ఈవాళ్ళే రెటెన్షన్ ఉందంటే అంటారు 'నా సమాధానం ఏమిటిదో ఎల్మినా? నాగేయం ఇన్స్టిట్యూట్ రెటెన్షన్ గా ఉందని సంతోషించినా, పరిస్థితులు ఈ 70 ఏండ్లలో ఏమీ మారలేదని ఎద్దనా? అని అనలు నమాజంలోని అవకతకలన్నటికీ, పాలకులలో పాటుగా ప్రజలు ముఖ్యంగా అనాటి స్వాతంత్ర్య సమరయోధులు కూడా కారణమే అంత పొరాలలో బ్రిటిష్ వాండ్లతో చేసి, నిజాంలో చేసి, ఆ తర్వాత కిమ్మన్నాని యస్ దాన్ బంధు దానికీ కారణం అభిభావ రాజకీయాలు ఉపేక్ష ఈ ఉపేక్షావాదమే దానా బేంజర్ అందుకే ఏరి ఏదివాదాలు' అని నా గొడవలో ప్రశ్నించిన పాలకులు, ప్రజల్లు గొర్రెలుగా భావించుకున్నాడు ప్రజలు నమ్ముతున్నారా ఎంత నమ్ముతున్నారంటే ఎద్దు కాదీచే బట్టంగనే తనంతకలానే వచ్చి దానికింద తలపెట్టుతది అట్లు బానిసత్వానికి స్వయంగా లొంగుకున్నారా 'గొర్రె గేయంలో' అన్నా నేను 'మండలబడి మురుస్తాంది గొర్రె తెగ బలంస్తాంది గొర్రె బయళ్ళు గడ్డి గొల్లన్నే మెలిసిస్తాందనుకుంటుంది గొర్రె పెయ్యెళ్ళు సీళ్ళన్న గొల్లన్నే ఒలికిస్తాందనుకుంటుంది గొర్రె గొల్లన్న గంగదీ బచ్చే తనపయ్యనిండా మెలిసిస్తాదానుకుంటుంది గొర్రె అని ఈ పరిస్థితి మారాలి నేన్నెప్పుడూ అన్యాయం చేసినవారు ఎంతటి గొప్పవాడయినా ఎంతటి పదవిలో ఉన్నా పౌరునిగా

వా హక్కుని వారుకున్న రాజ్యాంగం ప్రకారం ఆనవారక జాగరూకుడుగా ఉండి తిరుదు విజాం రాజగానీ, ఇందిరాగానీ దెహ్రాగానీ చెప్పాదెట్టిగానీ చంద్రబాబుగానీ, వ్యక్తులతో ప్రమేయంలేదు వ్యవస్థతోలే మన చెట్టులాటంతా 1985లో ఎ వి నరసింహారావు నేనగాంధీయవారం అనేది ఒకటి ఉద్బందిందిండు అప్పుడు కూడా ప్రశ్నిందినా? నేనప్పుడూ అన్యాయానికి వ్యతిరేకిని 1956లో విశాలాంధ్ర అయితే బాగోంటుందనుకున్నాంధ్లోనే నూ ఒక్కణ్ణి కాని అనుభవం మన తాప తప్పని రుజువు చేసింది 1989లో ప్రజ్ఞతే తెలంగాణా ఉద్యమంలో మళ్ళి ఓసారి క్షైలుకు పోయిన ఇవ్వార కూడా నేను తెలంగాణా ఉద్యమాన్ని సమర్థిస్తున్న అంటే, అది తెలంగాణాకు జరిగిన అన్యాయం, తెలంగాణా బాపకు, యానకు సంస్కృతికి జరిగిన అన్యాయం, వివక్ష ఏటికారణంగానే అందుకని, నేను నిర్వహించిన భవామిక అనే పెద్దపెద్ద పదాలెందుకుగానీ, తిరునిగా వాళ్ళలాయుతుగా నా హక్కును వినియోగించుకునే ప్రయత్నం చేసినా 'తిరునిదా పోరనివా' అనేది అలోదించుకోవాలే ప్రతివాడూ అని నా మాట

5 'నా గొడవ గా ప్రసిద్ధి కెక్కిన మీ కవిత్వం ప్రజలగొడవేనేని అంటారు ఇది ఎంత వరకు వాస్తవం? ఎందువలన?

జ నా కవిత్వం ప్రజలగొడవ అని నేనెప్పుడూ చెప్పలేదు అయితే నేను రాస్తున్నది కవిత్వమని రాయలేదు ఎక్కడైనా అన్యాయం జరిగినప్పుడు ప్రజల హక్కులకు భంగం కలిగిందని రాజ్యాంగం ప్రకారం ప్రజలకున్న పౌరహక్కులు కాలరాయబడు లేవన్నాయని నేను భావించినప్పుడు ఆ దానికి చేస్తున్న వాండ్లను, చేయబడుతున్న వాండ్లకరపున ఒక తిరునిగా ప్రశ్నించిన వాకున్న రాజ్యాంగం ప్రసాదించిన పౌరహక్కుల ప్రకారం ప్రశ్నించిన నిజాం రాష్ట్రంలో కూడా అంతే స్వాతంత్ర్య బారతంలో అంతే ఇప్పుడూ అంతే దీన్ని మెరేమన్నా నాకేం పర్వాలేదు అయితే నేను ప్రశ్నిస్తున్నది నేను మాత్రమే ప్రశ్నించగలిగినవి, మాత్రమేకావు ఏ

తిరుడయినా, ఏది నిజమైన తిరుడైతే రాజ్యాంగం వానికి ప్రసాదించిన హక్కుతో నిర్భయంగా ప్రశ్నించవచ్చు ప్రశ్నించగలగాలి అది లోపపువ్వడనే నాబాధంతా ముఖ్యంగా కష్టాలు రచయితల ఇవవారు అందుకే నా గొడవలో కలం గారడీ కవికల వలలల్లకు మహాకవిని మూటగడమూటాడకు అనానూ 'వంగదమే వంశం కంపే సువాసన అని అనుకోకుమని కూడా అన్నాను ఇదంతా ప్రజల గొడవ అని లేదా తను గొడవ అని ప్రజలకనిపిస్తే నేను, నా రాతలవల్ల తప్పి చెందవలసిందే నేను వారి కష్టాలవల్ల స్పందించి, దోపిడి చేసేవాళ్ళ ప్రశ్నించగలిగినందుకు కాని, వాండ్ల కష్టాలు తీరండంలేదనే బాధ అట్లాగే ఇవాళదీ ఉన్నది నా గొడవలో అన్నాను "ఎందుకే నా హృదయ ఇన్ని ఆవేదనలు తప్ప చేసినా దండిపగతకు అని అసలు ఇది వాస్తవమా? కాదా? అనే ప్రశ్న దగ్గరి రచయితలందరిమీ విచారకరం

6 వానిలో మంచి కవిత్వం రాసినా, రాసలేదు మీరు రాసించి తక్కువైనది ఎవరేపుకులంటారు మీరేమంటారు అందుకు కారణం?

జ నేను ముందే చెప్పిన, నేను చెప్పకున్నదో రాస్తున్నదో కవిత్వం అని నేనెప్పుడూ అనలేదు నాకు అనేదో, ఆనందమో కల్గినప్పుడు, నాలుగు పంక్తులు రాసినా ప్రజలకు, వాండ్ల హక్కులకు భంగం కలిగినప్పుడు వాండ్లు దోపిడికి గురయినప్పుడు వాటికి కారణమైన దోపిడిగాండ్లను నిలబెట్టి ప్రశ్నించిన పాతకాలం నాడు కూడా ఒక ఉపన్యాసం కంటే, దగ్గరపువ్వందని వాండ్లను ప్రభావితం చేస్తుందని నేను భావించిన నా గేయాలు రాజకీయ నేపథ్యం ఉన్నవయినా, ఆంధ్ర, మహానభ నేటికీ మీద ఎన్నో సార్లు రచనజడ్చి అసలు, నా గేయాలు ఎక్కడనగా ఒక సంఘటన వేదప్రంగా ఉన్నదే సమకాలీన రాజకీయ సాంఘిక సంఘటనల మీద రెప్పొంగ కామెంటరీయే నా కవిత్వం అనేది అని నేను ఓసారి అన్నాను రాసి, వాని గురించి నేను చెప్పిందేం లేదు ఎవడికయినా నచ్చితే సంతోషం, వచ్చకున్నా సంతోషం

7 త్రూర విమర్శకుడుగా పేరు పొందిన లాలా,మీరు

అనువదించిన ఖలీల్ జుబాన్ కవితను విమర్శిస్తే మీరెందుకు మౌనం వహించారు?

- జ అసలు ఖలీల్ జుబాన్ ప్రొఫెసర్ అనువదించినాక చాలా చేతికల మీద చదివి వినిపించిన ఖాసా పండితులు అప్పవాండ్లకూ వినిపించిన ఒక్కడయినా ఎన్నడూ 'కాళో' ఇది బాగాలేదని ఇక్కడ ఈ దోషాలున్నాయి అని చెప్పలేదు చెప్పకపోవడం తప్ప అని నా అభిప్రాయం చెప్పే దొర్తిన తప్పలు పనరించుకుందునేమో అట్లాగే, నేను ఏదో గొప్పకవి నని ఎప్పుడూ క్లెయిమ్ చేయలేదు ఇక రారా విషయానికొస్తే సాపం మహామలావుడు అయిన పుస్తకం పూర్తిగా చదివి, అయినకు తోచిన అభిప్రాయం చెప్పినను నేను చదివి వినిపించిన నా మిత్రులైన పండితులకంటే రారా నయమేగదా ఇక నా మౌనం గురించి వేనవుడు, నా కవిత్వం విషయంలో సమర్థించుకుంటూ ప్రకటనలో చర్చి చేయలేదు కంట్లోపర్తి కెప్పూ దిగలేదు మనం రాని పర్జిలోకి కవిత్వం పొయినాక అది అందరి సొత్తు వాండ్ల వాండ్ల ఇష్టం

8 కవికి సైద్ధాంతిక నిబద్ధత అవసరమా?

- జ లాక్స్ బైరన్ అంటాడు 'ఒకే ఒక్క సిరా యక్క చక్క మెదళ్ళకు కదలిక' అని రచన అట్లు ఉండాలి నేయి అలోచనలు ఏ నిర్బంధాలుండకూడదని చెప్పి మనం, రచయితకు నిబద్ధత ఉండాలని చెప్పడం విద్విత్తమే ఏ నిబద్ధతకూ లొంగకుండా స్వీయ అలోచనల పరంగా తన అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించే స్వేచ్ఛ సాక్షతంత్యం ఉన్నవారు ఒక్క రచయితే ఏ ఇబ్బంగానీ, మతంగానీ రచయిత సాక్షతంత్యాన్ని అడ్డుపడకూడదని నా అభిప్రాయం

9 కవిత్వం కవితం నేర్చునేదని కొందరు, కాదని మరికొందరి వాదన మీరేమంటారు

- జ ప్రతి వాటి ఒక అబద్ధాన్ని ఎన్నుకొని, దాన్ని తన అదర్భంగా ప్రకటిస్తుంది అక్కడి నుండి అది మగి, మగి అవేశ్చి, వాక్కుగా, తత్వంగా, ఇంకా ఏవేవోగా ప్రదారంలోకి తేలుతుంది కొంత మంది గొప్పవాళ్ళ వాళ్ళ అన్నింటికీ అతితంగా అలోచించే కొన్ని క్షణాల్లో

(ఎల్లజేతలాకాదు) ఆ స్థాయి నుండి సైతదిగి వాస్తవం మాట్లాడగలగుతామందని రోమారోలండ్ కావచ్చు అన్నాడోసారి రచయితలు అట్లా ఉండాలని నా అభిప్రాయం అందుకే కలంగారదీకైతలవలల్లకు మహాకవి పూటగుదుడు మాట్లాడకు అన్నాను నా గొడవలో వామటుకు నేను అట్లా ఉండటానికే ఇష్టపడ్డాను అధికారానికి పదవులకూ లొంగవచ్చు రచయిత అనేదే నా భావన

10 ప్రభుత్వ విధానాలను విమర్శించే మీరు ప్రభుత్వం ప్రకటించిన వర్తవిభూషణ దిరుదును ఎందుకు స్వీకరించారు

- జ నాకు పద్యవిభూషణ ప్రకటించిన ప్రకటనలో రాష్ట్రపతి ఇచ్చిన దాంట్లో నా వ్యక్తిగత గుణాల కారణంగా వర్తవిభూషణ ఇస్తున్నానని ఉన్నది నేను నా జీవితమంతా అధికారాన్ని ప్రశ్నించినవాణ్ణి ఎప్పుడూ అధికారానికి మంగళహారతులు పట్టలేదు పద్యవిభూషణ స్వీకరించినాక, నేను ప్రభుత్వాన్ని, దాని పద్ధతులనూ మెచ్చుకొంటూ లొంగిపోయి మాట్లాడ లేదు పద్యవిభూషణ స్వీకరించిన రోజే, ఆంధ్ర ప్రదేశ్లో పౌరహక్కులపట్టి, జరుగుతున్న ఉల్లంఘనలనూ ప్రభుత్వం చేస్తున్న దౌర్జన్యాలనూ పేర్కొంటూ ఒక మెమోరాండం ప్రభుత్వానికి కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఇచ్చినాను అదే రోజు అందుచేతనే నేను నా ఇష్టపూర్వకంగానే స్వీకరించిన ఇప్పటికీ ఈ ప్రభుత్వాన్ని వ్యవస్థనీ విమర్శిస్తూనే ఉన్నాను

11 నేడు ప్రాచుర్యాన్ని పొందిన దళిత స్త్రీవాద సాహిత్యాలు తమ లక్ష్యాన్ని సాధించినదేనా?

- జ నేటిదినంలో ఒక ఇంటర్వ్యూలో చేప్పినాను కొత్త కవిత్వాన్నీ కొత్తవాదాన్ని పాతతరం కవులు ఎప్పుడూ నిరసిస్తూనే ఉంటారు కమ్యూనిస్టుల రచనల మీద కూడా ఇటువంటి విమర్శలే చేసినారు స్త్రీవాద కవులు ఈ కేక పట్టడాల్సిన పరిస్థితికూ ఉండే స్త్రీలందరికీ సంబంధించిన సమస్యల మీద రాస్తున్నారూ వాండ్ల మౌలిక సమస్యలను బాగా శక్తివంతంగా చెబుతున్నారు దళితవాదం కూడా అట్లాగే వాండ్ల స్వీయ అనుభవాల్ని వేరవలో చెప్పకంటే, వాండ్లే చెప్పడం శక్తివంతంగా

ఉంటుంది తరతరాలుగా సాగుతున్న అణచివేతను ఈ రెండు వాదాలను తమచైన అనుభవంతో బాగా శక్తివంతంగానే ఎదుర్కొని వ్యక్తికరిస్తున్నాయి తమ లక్ష్యాల్ని సాధించడంలో ముందడుగువేసినట్టి ఏ వాదమెందునా Thus far and no further అన్నట్లుండవద్దనేదే నా మాట ఏకీభవించనోని పీకనాస్తి సిద్ధాంతం కాకూడదు

12 నేడు వస్తున్న కవిత్వంపై మీ ఆభిప్రాయం

ః ఏ కాలంలో నయినా ఎన్నో ధోరణులుంటాయి సాహిత్యంలో సాతకాలంలో దాచరిక వ్యవస్థను చూలాన్ని పాగడన్న కూడా కవులు అన్యాయాలను నిరసించారు క్రినాథుడు పరమేశ్వరంగ విడుము పాపుతి దాచునీ అంటే ధూర్జటి రాజన్యత్వం వారి సేవ వరకు ప్రాయంబు అన్నాడు ఇవ్యాళటి సాహిత్యంలో కూడా అన్యాయాన్ని పరోక్షంగానో పాక్షికంగానో ఎదిరిస్తున్న కవులున్నారు అధికారానికి మంగళపాఠకి పట్టేవాండ్లు ఉన్నారూ దోపిడిని దోర్జన్యాలను భైర్యంగా ప్రతిఘటిస్తున్న వాండ్లు ఉన్నారు కవుల్లో ప్రజాస్వామ్యంలో అన్యాయాన్ని నిరసించవలసిన బాధ్యత కవులకుంది అది అవసరం కూడా కనుక ఈనాటి కవిత్వంలో వ్యక్తి వాద పలాయనవాద ధోరణులతో కాక అధికార వర్గాల అక్రమాల్ని సాహసంతో ఖండించే బాధ్యతను రచయితలు చేపట్టాలి

13 కవిత్వంలో గాఢత కృష్ణత అవసరమా?

ః మనం చెప్పాలనుకున్నది అనుకున్నది ఎవరికైతే లేదా ఎవనిమధ్యేకింది చెప్పుకున్నామో వాండ్లకు చెబుతున్నదా అనేది ముఖ్యమైన విషయం ఎంత నవ్వన్నగా straight forward చెప్పగలిగితే అంతమంచిది కృష్ణత గాఢత అనేది పెద్ద సమస్యకాదు అయితే చెప్పదలచుకున్న విషయాన్ని అతి తక్కువ మాటల్లో అవతలవారికి చెప్పగలిగితేనే మంచిది అదే కావచ్చు అల్పాక్షరముల అనల్పార్థవచన

14 మీ అనుభవాలకు అక్షర రూపం కలిగి పై భావితరాలకు ఉపయోగపడుతుందనిగా

ః నా జీవితం అనాటి రాజకీయ సాంఘిక సమస్యలతో సేవవేసుకుని ఉన్నది ఇది నా గొడవ పేరట విశాఖపట్నం మిథులు మొదటి భాగం ఇదివరలోనే అయ్యవేసినవారు రెండవ భావం 18 క్యాపెట్టు రికార్డు చేసి వున్నాయి అవి ఎప్పుడు అన్వేషణయో ఆ ప్రయత్నంలో ఉన్న మిత్రులకిరుక

15 మీ సమాంతర జ్ఞాపకాలను వివరిస్తారా?

ః జ్ఞాపకాలను సమాంతర జ్ఞాపకాలను వివరించడం కష్టమే ఎన్నో జ్ఞాపకాలు వరంగల్లో మా ఇల్లు మా అమ్మగారున్న రోజులో మా తర్వాత ఒక సాహిత్య రాజకీయ కుటిరం జామనా విశ్వనాథ క్రి.క్రి. దాశరథి, గార్లపాటి రావవరెడ్డి మా గురువుగారు మునిమాతీకర్ణం దగ్గర్నుండి వట్టికల అల్లారుస్వామి సురవరం ప్రతాపరెడ్డి ఇరిజెంతా సురమా వరవరరావు నరసింహరెడ్డి వనీవీ ఎంజె తాదతతరం కవులందరికీ మా ఇల్లు తమ స్వంత ఇల్లే 44 ఏళ్ళ క్రింద మా అన్నగారు పి జి జి ఉదయరాజు శేషగిరిరావు కలసి స్థాపించిన మిత్రమండలి ఈ వాళ్ళకీ వెలకొకసారి సమావేశం అవుతునే ఉన్నది ఎంతో మంచి, పండితులు నేను వారితో ఏకీభవించినా ఏకీభవించకపోయినా, అందరి స్నేహాదరణ నాకు లభించింది రాజకీయాల్లో కూడా మాడపాటి హన్మంతరావు రావిసారాయణరెడ్డి దగ్గర్నుండి పి పి మొదలైన వాండ్లంతా నాకు స్నేహితులే వారి రాజకీయ ఆలోచనలు వీరి కావచ్చుగాక వారి స్నేహాదరణ కూడా నాకు లభించింది 88 ఏండ్లుగా ఈ స్నేహాదరణలోనే ఇట్లా ఉన్నాను వివరంగా చెప్పడం ఆ జ్ఞాపకాల ముఖ్య విషయం కష్టమే ఎన్నో అసక్తికరవిషయాలూ ఉన్నాయి అందుకే నా గొడవలో అన్నాను 'నా మనసులోని అసక్తికి నా అవయవాల గల శక్తికి, కట్టికి, అమలు కుదరక కొట్టుకు దస్తున్నా మెట్టుకు వెట్టుకు వస్తున్నా' అని ఈ వేళటికే అన్యాయాన్ని ఎదిరించినోడు నాకు అరారుడు అన్యాయం అంతరిస్తే నా గొడవకు ముక్తి ప్రాప్తి

అనుభూతీ.....

- సిరిఆస్ట్ర్

అనుభూతీ అనుభూతీ కాళోజీ లోగిలిలో
కళ్ళు తెందు మెరిసినట్లు పేరుపెట్టి ఎలిదినట్లు
కూర్చో మని అంటూనే బాగున్నవ అన్నట్లు
తనువు వెవరో తట్టినట్లు మనసునెవరో ముట్టినట్లు

గదిలోని జ్ఞాపికలూ గంధాలను పూసినట్లు
పద్మవిభూసణ బిరుదం పూలవాన కురిసినట్లు
ప్రజాకపి తిరుచేమో పమానాయూ శూదినట్లు
ఇంటినిండ కాళోజీ అభిషేకం జరిగినట్లు

కవిమిత్రులు వచ్చినట్లు మిత్రమండలి జరిగినట్లు
కవిత జల్లు కురిసినట్లు ముషాయిరా విరిసినట్లు
మురిసి మురిసి పాదాత్మ వస్త్ర అని ఆరిదినట్లు
పరవశించి కాళోజీ అనుభవాలు విప్పినట్లు

కవులందరు కలాలను ఎక్కపెట్టినశిదినట్లు
కలాలన్నీ గళం విప్పి కరచాలం యుళిపినట్లు
నినాదాలు లేచి లేచి నింగంతుకు తాకినట్లు
కదం తొక్కి కాళోజీ సారధ్యం వెరపినట్లు

అశ్రీయులు అభిమానులు ఆ సొంతం మూగినట్లు
కొడుతూ కోడలితోటి రుక్మిణమ్మ నిలిదినట్లు
తాతయ్యను చూపందని సంకోషా అరిదినట్లు
దాతివెరిచి రామకావ్ర కాళోజిని యాపినట్లు

పీడితులూ శ్రమజీవులు చేతులెత్తి మొక్కినట్లు
మానవీయవిలువలన్ని నివాళులను ఒనగినట్లు
విప్లవాలు ఉద్యమాలు నినాదాలు ఇచ్చినట్లు
తుది యాత్రకు భూజాలపై కాళోజీ లేదినట్లు

తెలంగాణా గడ్డంతానావోదని అన్నట్లు
కాదుకాదునావోదని భరతమాత అరదినట్లు
ఈ బిడ్డా వా బిడ్డని భూగోళం చాటినట్లు
విశ్వంలో కాళోజీ కసాతన్నై ఎగినట్లు

మనిషి - రాజ్యం

- అచ్చెన్న

పులి అలా తిరుగుతూ పుంటుంది
ఏళ్ళ కలాబాల నాగరికతల వీధుల్లోంచి
దు ఖాన్సి దుర్గాల్లాన్సి చెట్టుకు వేలాడగట్టి
నీడలో తలదాచుకున్నాను కానీపు అలోచనలో
పడ్డాను
తెగిన చేతులు కాళ్ళు మొండాల మధ్యనుంచి
అడుగులు వేసుకుంటూ

పులి నన్ను నా నీడన చేరింది
చెరువొకటి తవ్వింది కొన్ని చెట్లు నాటింది
కాకులతో విసిగి వేసు కాలినడకన బయలుదేరాను
పులి అక్కడే తవ్వింది

అకాశం నాలుగు ముక్కలైనవేళ పుట్టానైను
పులి నాకో కొత్త అంగీ తెచ్చింది
పద వీడు లోకం చూచిస్తానంది
నేను ఏర్పాను మువ్వ పాపిని అంది
నన్ను జోలెలో దాచుకుని లైటింగ్ నడిచింది పులి
అనాధకలుపు! బాలుకానిన్ని పాలు పొయ్యింకి
అంది

అనాథలు ఏమిప్పుగలరు?
గొంతు మార్చింది పులి
అనాథలూ ఇవిగో కాస్త పాలు తాగండి -
పులి నన్ను వారికి తాగించింది
తీసిపించింది నన్ను వారి గాయాలకు పూసింది
అలా తెరడాటున కూర్చుంది పులి నా పాపాలు
నివేదించసాగాను

రత్నఖచిత కంబళ్ళు దుమ్ముట్లు
ఖర్చురాలు ఒంటెలు
ఇనుక తుఫానులో అకస్మాత్తుగా పులి నన్ను
మాయం చేసింది
అందర్నీ పిలిచి నాకోసం పదమరణేని వెతకమంది
బదునార్లు నంగమంది, కొంత దిబ్బర పిలెయమంది

పురుషుల కళ్ళకు గంతలు కట్టింది
స్త్రీలకు ఏమీ కట్టలేదు ఒళ్ళంతా తారు పూసింది
వాళ్ళు వెతుకుతున్నారు
నన్నిట్లు వెట్టుకుంటూ కనుమ దాటింది కళ్ళు
తెరవమంది పులి
అరి! ఇది నా చెట్టు!!

పైకి చూస్తే
నేను వేలాడగట్టిన దు అం దుర్గాల్లం మిగులముగ్గి
వేలకానుకున్నాయి
నేను కూర్చున్న చోట ఇప్పుడోక సింహాసనం
చక్రాలతో, సంహాలతో జాతీయ నగిషలు
పులి నన్నుకూ కూర్చుంది
నేను పనిచేయడం మొదలుపెట్టాను

ఇదింత శ్రేణిమే మహాపులులు సంచరించిన వేల
ఇక్కడ పులి తీరే వేరు అంతా పవిత్రం
నా కాలి గుర్తులు మిగలకుండా
పులి ఒక తాటాకు అలోచన చేసింది
నా చిరునామాకు సూరునివర ఒక కొండగుర్తు
పెట్టింది

నా వినోదానికి సీసపు సంగీతం వినిపించింది
నా శౌందర్యానికి ఇసుపకడ్రువో మెరుగులు
దిద్దింది
నన్నుటుకోలేదు చిత్రంగా

నా నుంచి గొంబలు ఖచ్చితంగా వేములు చేసుకుంది
నేనొకమారు ఏర్లబడ్డాను, ఎగిరిగిరి పడ్డాను
పులి నా కిళ్ళు సతరించి నా రక్తాన్ని ఇగిల్చింది
రక్త వడ్డాన్ని కనిబెడుతూ అది కలదిదిగింది

అది పులి
మరేదీ తనలా పుండరాదని కుంచేళ్ళకు పైతం గోర్లు
వడ్డంది
వాటని నిలువెల్లా తనిఖీ చేసింది

ప్రతి కుంచెలున రెండు చేసి కలోనియంలో కత్తులు
దూయమంది

వేదికెక్కి తల మోగించింది

నేను రక్తంలో మునిగిపోతున్నాను

అదిగో అప్పుడొచ్చాడు ఒక తెల్లగడ్డం తాతయ్య

పోయి పులిని ఢీకొన్నాడు

పులితో తలపడ్డాడు

పలివి తరిమాడు

పులిని బోకెక్కించాడు

ఎముకలు వాంగూలమిచ్చాయి

పులిలు సాక్ష్యం పలికాయి

కప్పిదు కళ్ళు తుడుచుకుని తీర్పు చెప్పింది

సేనానందించాను పులికిది కాస్త

ఒక గణై ఘల్లుఘల్లున నా గుండెల్లో మోగింది

ఒక కంజర సన్ను మైమరచింది

ఓ అదమరపు వేళ పులి తేష్టించుకుపోయింది

తూసారి కొత్త ఎత్తులతో మళ్ళీ నా ముందుకొచ్చింది

అది నా దేహాన్ని విభజించింది

కొన్ని నరాల్లో ముఖాన్ని చొప్పించింది

కొందరికి పులితోళ్ళు కప్పింది

ఒక పులి అనేక తోళ్ళ మధ్య మరోసారి

ఒంటువినయ్యాను

ఏళ్ళు శతాబ్దాలు నాగరికతల పాటు పడేపడే

రక్తమోదాను

అలా రక్తం కారుతూనే వుంది

ఏది చివర చేతికర్ర తాతయ్య వెనుదిరిగి చూసి

వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ మలుపుతిరిగి పోతున్నాడు

తాతా కాస్త ఆగనా వచ్చిక్కడ చంపేస్తారు పరుగెత్తి

అపాను

తాత లేడు చేతికర్ర దొరికింది

ఘజాన సేమకుని ఏడుస్తూ తూరంతా తిరిగి

ఒక పొడుగాటి బల్లపై దాస్తుంచాను

పెల్లలూ ఆ కళ్ళు పరీక్షించండి

అకలిసి అన్నాన్నీ విడిచిపెట్టి ఎలా కనుగొన్నాయో

గ్రహించండి

వెన్నెళ్ళి పరీక్షించండి నమోదైన గర్భకాళాలు

దీకోర్ చెయ్యండి

నోటివి పరీక్షించండి హక్కుల నివాదాలు వినిపిస్తే

వినండి

ఇక గుండెను తట్టండి

భయపడొద్దు గుండెను తెరవండి

అక్కడ బోతుల్లో పరాయిలైన సొంతబోలో

గింజ గింజ ఏరుకుంటున్న ఒక ముసలితల్లి

ఆ దృశ్యం అక్కడెందుకుందో అలోచించండి

మెదడు తంతుల్లో భ్రయాణించండి మరో బోకాన్ని

అవిష్కరించండి

రాత్రంతా అలా ఏడుల్లో తిరుగుతున్నాను

తాత మాయమైన చోటికొచ్చి చూస్తే

అక్కడేదో చెమ్మ చిన్న నీటిచెలమ

అది తాతయ్య కప్పిరని భ్రమించాను పంగి పరీక్షగా

చూశాను

అందులో ఏడు సమద్రాలు కనిపించాయి

శ్రమంగా అన్నీ ఒక్కటిగా మారాయి

అరు ఖండాలు కనిపించాయి అవి

ఒకటయ్యాయి

నెల్రాలు విచ్చిన నేల కనిపించింది

దృశ్యాలు కదిలిపోతున్నాయి అదిగో ఎవరిదో

ఉరితాడు

మందం దక్కని చిన్నిపానను మట్టిలో

దాస్తున్నాడు

తూరవతల రాళ్ళుప్పుల్లో రక్తపుడేహం

శవం పక్కన ఒక తుపాకి, కొన్ని అశోకకలు

అమ్మో అయ్యో నెత్తి కొట్టుకుంటున్నారు

ఘన్యంలోంచి తాతయ్య తొంగి చూస్తూ భోరున

ఏడుస్తున్నాడు

నేనూ ఏవకసాగాను

కప్పిరుతికి దృశ్యం తనుమరుగైంది

చివరికి నా కప్పిరు తిరుగుబాటుయింది

కప్పిర పోరాటమై మిగిలింది

(కాళోజ్ కోసం)

అమరుడుకాళోజీ

(అరకాళిత) 2 ఫరత్-శ్రవరకాళిత

మంథి జీవా సీఖో అంటూనే
మరీహాయాడు అమరుడైనాడు
మనబట్టేమీదాద్ రాముడు
పదకొండు నవంబరున
కాళోజీ లోగిలినుండూనాడు
కడలాడే నాగొడవ కాళోజీ
పదమూడు నవంబరున
నింగెగెగిలాడు ఆకస్మాత్తుగా
సమ్మానిస్తూ మనందర్నీ
నిరాకరులోనుగా
ప్రజాకవీ, ప్రజాబంధూ
వికళిలభిష్టస్థితామహా
ఏక లవికాకీజందంటూ
ఏడుస్తూ వెతుకులాటలే
ఎక్కడా నీలిరునామా? పులశ్య

కాళోజీ లోగిలిలో చేరడమే
ఎంత పిన్నవాడైనా ఏమైనా
వానిలో మనిషి వాసనరహిష్టమైనా
కవిత్వకర్తకళ్ళపివలుడై
చటుక్కున మొలకెత్తాలని
కాళోజీ కిమ్మలిగా ఎడగడమనేదిహా
కరిమింగినవెలగలామాయం
మీ అటుపొట్లు చరిత
త్యాగాలు విజయాలు
తీసి గుడ్తులు సదా ఎడలో మెదిలేలా
కాళోజీ అందించునింగిమండి
మీ దీవెనలు ఏకళిల
ఏనాడూ ఏకాకీ కాదంటూ
మీ స్మరణే మా దిన చర్యగా

'కాళోజీ'

ఎస్. రామకృష్ణన్

అతనికే అగ్నికేణం
అన్యాయాన్ని ఎదిరించి వజ్రాయుధం
అతని వ్యక్తిత్వం హిమశిఖరం
మానవతా విలువల మణి గోపురం
అతని జీవితం
ప్రతిక్షణం ఆగని సమరం
అతను మానవతకు దర్శణం
ప్రజాస్వామ్యానికి నిదర్శనం

అతను మానవతా మూర్తి
కలం కవనాలకు స్ఫూర్తి
అతని మనసు
మమతల కడలి
అతని పిలుపు
హృదయాంతరాళాలకు మేలుకొలుపు
అతని పంతం
అన్యాయానికి అంతం
అతని వేదం
పీడిత విముక్తి నివాదం

కాళన్న ధోక జేసిందు!

- అనిశెట్టి రజిత

పెద్దాయన పడుచైన మాటలు రివ్వకుంటనే
విప్రులు విసురుకుంటనే
ఎన్నకెన్నకు మర్చిపోయిందు
ఎవలకు తెచ్చుకుంటనే ఎల్లిపోయిందు
పెంచ్చికటి అనతలికి వలసబోయిందు
మనల కండ్లు మూసుకొందని పలకుంటేసి
తాను కండ్లు పెరికేచ్చిందు
ఇగ నేనింత కంగాలాన్ని నూడలేనని
మొందకేసిపోయిందు
ఎంత ధోక జేసిందు!

***

ఏనుగుల మీదొచ్చి ఏటూడిందు
కంటకుల మీద కలెబడిందు
కలుతల్ని కడదాక మోసిందు
ప్రజలకోసం కల్లారిత నపుండ్రమై అలలెత్తిందు
ప్రతీకవిగా కీర్తిశేషుడయ్యిందు
"పుటక వీది పొచ్చి వీది
బతుకంతా దేశానిది" అని భోషించిందు
అయినా పెద్దాయన ఎంత
ధోకా జేసిందు!

***

రాజ్యం మీదొచ్చి రగదాయించుకుందు
ఏలికలను ఏకులోర ఏకింతు
జనం కోసం అల్లాడిందు
మంచి బాగుకనె తన్నాడిందు
"ఏందిరా గిద"ని అల్లాకుత్తమయ్యిందు
నడక మీదికెక్కి లొల్లిలోల్లి జేసిందు
అయినా పెద్దాయన కంటి రెప్పపాటువై
తన 'గాడభ' లేసి
ధోకా జేసి పోయిందు!

***

ఎన్నడన్నా గాని ఎవలకు తలపందలేదు
ఎన్నమెన్ అంటే మండి పడిండు
దేనికీ ఎవలకు లొంగలేదు వంగలేదు
దేశ ప్రేమకు పానం పెట్టిండు
అర్థాయలను ఎదిరిందినోడేరా
నాకాలాధ్యక్షుడు
వీరులకు వీర తల్పనాదిచ్చిందు
తడి కమ్మలతోటి ఆమరులకు సలామెలు తెప్పిండు
నోరెచ్చి మాట్లాడినోడే మనిషిరా పొమ్మన్నడు
గొర్రెలసొంటి ప్రజల గోసలు జూసి
కాలదుడ్రుడయ్యిందు
కాలి తల్లి పూనిన 'కాళ్ళన్న' య్యిందు
కని ఎంత ధోక జేసిందు!

***

కాళ్ళన్న మాట్లాడే కవితయ్యిందు
మానవతకు విలువెత్తు మనిషయ్యిందు
సత్తీల్లేని పయను సొమ్మగాల్లకు
ఎన్నెముకలు మొలిపిస్తడనుకుంటే
జామాతిన్నో జేసి
జనం జండా లెగేస్తడనుకుంటే
బస్తర్ అడవిలన్న తెలింగణ తల్లి ముంగుట
తెలంగాణ సపంత్రపు సందుగ జరిపిస్తడనుకుంటే
అదాటున ఆస్త్రాలప్పగించి మనకు
దాన దూరమెల్లి పొయ్యెనంది
గింత ధోక జేపనేంది!

***

పెద్దాయన చెట్టుకిందన సల్లంగ ఉన్నోల్లను
అయిన కొమ్మల మీదన కాపురముంటున్నోల్లను
వెదురులేసి చెల్లా చెదరు జేసిందు
గూడులేని పళ్లెలను జేసిందు

కొండంత అండనిచ్చిన నాయన
మన చివరకొచ్చుకు పెడబాపుకు
ఏం చీటుకొచ్చిందో సమ్రస
ఎంత కోపమచ్చిందో ఎంత మనస్సు నొచ్చిందో
గీ పొన్నజీవుల మీద
మూగ గొడ్డమీద ఏం యాస్తపుట్టిందో ?
దోడ్త పొందనన్నకు!

***

బుజాల మీది బరువును కిందెత్తేసి
ఎన్నకెన్నకు పొయిందేంది
ప్రేమించిన ప్రాంతానంత
పచ్చ పచ్చగ చూడకుంటేనే
కన్నీళ్ళు తడుపుకుంటు
తనువు చాలించిందేంది
పంతుంటే మా పెద్దాయన

తన కండ్ల విట్టెల్నే కావలంది
కానరాని కాళివెలకు పయనమై పోయినేంది?

***

అబ్బ! ఎంత భోక జేసిందు
బగ అల్లి పొయిన్నది కండ్లు కప్పుకున్నయిదని
తెలంగాణ ఏమంటాందీ ! అని
ప్రశ్ని బొబ్బవెత్తున్నదేంది ?
మా కండ్లి చిత్రమై కదులుతున్నదేంది
తానె ప్రతి మీటింగ్లో మోగుతున్నదేంది
కాళన్న! మా కండ్లల్ల నేలు పాడిని
గుండెల్ల తానె గుచ్చి
మనస్సును మర్మంగ తెలికి
అబ్బ! ఎంత పుండు జేసిందు!
ఎంత భోక జేసిందు!

వీరత్వానికి పురుడు పోసిన గుండె - కాళోజీ

- అక్షర్

సముద్రం ఆకాశం అరణ్యం అవని
చీటన్నంటిని ఒక దగ్గర ఒకచోట ఎవ్వరైనా
చూడగలమా?

కాళోజీ చుట్టపక్కలే వుండేవి అవన్నీ!

సముద్రపు రహస్యాలను ఆకాశపు ఆవరణను
అరణ్యపు దారులు నేలసారగులు అన్నీ కాళోజీకి
తెలుసు!

ఆవేశం ఆక్రోశం ఆవేదన నిరసన దిక్పారం
తలవంచనితత్వంలో పాటు
అందర్నీ ప్రేమించడం కాళోజీకి తెలుసు!

ఈ మనుషులంతా మంచిగా వుంటే
నీతి న్యాయం సరిగ్గావుంటే

అశ్రమాలు ఆస్థానాలు అనలే లే కుండా
వుండివుంటే

ఈ రాజ్యం స్వరాజ్యమే అయ్యుంటే
కాళోజీ ఇన్నేళ్ళు బతకే వాడేకాదు
'వా గొడవ' పెట్టేదే కాదు

అనేక కష్టాలన్న ముందుండక పొయ్యుంటే
రాజ్యాధికారాన్ని చినిపించక పొయ్యుంటే
తీవ్రవాద కార్యకలాపాలను
హెచ్చరించకపొయ్యుంటే
కాళోజీ ఇన్నేళ్ళు బతకేవాడే కాదు -

జీవితాలను ఉద్యమించిన కాళోజీకి
ఉద్యమించడమే జీవితం
అందుకే కాళోజీ ఎన్నటికీ బతికేవుంటుడు

గోడల మీద వివాదాలుగా
మన హృదయాల మీద ఆశయాలుగా
కాళోజీ పోయాక
వీరుడి చేతిలోని జెండాకు జవ్వడు గద్దె కరువైంది
మన వంగిన కిరీట్లులు
ఆవనతం చేసిన జాతీయ పతాకంలా వున్నాయి

మేరే దోస్త్రి బాయో సమస్త జనులారా
వాకు తెలిపి పి మాటరుగుతాను
సద్గత తర్వాత ఇంకా ఎందరు బతికుంటారు
సూర్యునిలాగా చంద్రునిలాగా
ఒక్క కాళోజీ తప్ప!
వీరత్వానికి పురుషునిన గుండె కాళోజీ

కాళోజీకి వందనాలు

- బోలెల సాంబశివరావు

- 1 వందనాలు ప్రజాకవికి
వందనాలు నిజాయితీకి
వందనాలు ధిక్కారం
వరయించిన కాళోజీకి

కల్లా కపటం రెంటిని
ఒల్లనట్టి సుస్థురునకు
ఉన్న మాట పలుకుటలో
చిన్నని పని బాలకునకు
చెదిరి పోవకుటిలమతుల
ఎదురుకొనేడు శౌర్యమునకు
తులువల అవినీతి పరుల
తూలనాడు వైర్యమునకు

వందనాలు ప్రజాకవికి
వందనాలు కాళోజీకి

- 2 నిజమనియెడు నిష్కారం
ప్రజలకు అందించుచికి
చెడునకువడి సీనుస్త్రీకి
వెలుగును విరజిమ్ము రవికి
కుళ్ళిన సంఘం దుస్థితి
కళ్ళకు కట్టెడు అన్యకు
చేపకన్న చేదు నిజం
చూపకల్లు చేదున్నకు

||వం||

- 3 పోలీసులబందీయై
పొరిపోవుపిలుస్తాను
పారిపోక పోలీసుల
చేరి పిలుచు నిజాయితీకి
వరంతుకుని యెదురుకొని
నిలువ కల్లు త్రోవ శక్తికి
ప్రజాస్వామ్యమునకంటిన
దుమ్ము దులుపు అపక్తికి

||వం||

- 4 బ్రతుకువీడ్చలేకబసం
పడెడుబాధ పడెడు గొడవ
తనబాధగ తన గొడవగ
తలచెడు నారాయణునకు
తిరోగ్గ మనమునుకాదని
తిట్టెడు 'రఘువీరునికి
ఎన్ని ఏండ్లు వచ్చినను
అన్న దాటు పోరనికి

||వం||

- 5 కుటిలనీతి యెంత గట్టు
గుండె వైర్యమున్నానికి
అన్నదేత మంకు మంగు
రన్న బిరుదు గొన్నానికి
అక్రమాల ఎదురుకొనేడు
అగ్గివంటి కోపానికి

కడుదీదలు తలచుకొనెడు కరుణామయ రూపానికి	॥వం॥	నిలదీసిన నిజాయితీకి ఆరుదగు ఈ వత్సానికి	
6 బడిపలుకుల కన్నమెన్న పలుకు బడులు మిన్నయన్న అనుపరించ దగిన ఋషికి అలసట యెరుగని మనసుకి మన జానమ మనయానను మన్నించిన గట్టి కృషికి మానవతను ప్రేమించిన మానసియుడగు మనిషికి	॥వం॥	అపూర్వమగు విషయానికి ॥వం॥ 8 కే యు ఒంగినయట్టి గౌరవ మగు విరుదానికి కడలి అలలచోలె జనుల కదిలించెడు కవితలకు మరణించిన పదవ భూత జనుల కొరకు కనుల నొంగి తనువును అర్పణ జేసిన ఘనతరమగుత్సాగానికి	
7 పద్మ విభూషణ వీరుడము ప్రజలు మెచ్చుకొనిన కవికి పద్మ విభూషణ వీరుడము నిజం నిప్పు చెరుగు కవికి వీరుడిచ్చిన 'హుకూమతునె'		వందనాలు భజాకవికి వందనాలు నిజాయితీకి వందనాలు కారుణ్యం వర్ణించిన కాళోజికి	

కాళోజీ అమరవాణికి అక్షర నివాళి

- పార్థు వెంకటేశ్వర్లు

ఒక నాటి గాంధీజీ నిన్న మొస్తుల్ని జయప్రకాశ్
ఈనాటి మన కాళోజీ వ్యక్తులు కారు ఒకమహాశక్తికి
ప్రతినీధులు తరం తరం నిరంతరంగా ఊళ్ళను
కలుపుకుంటూ సాగిపోయే వాగు లాగ ఎడలను తడిసే
వాగుడు ఇది కాదు|కాదు| ఒక వితక్త సూతన అక్షర
ప్రపంచీ

పదమునుండి పరమ

పదసాపానానికి

చేరుతున్న మన

కాళోజీ సోదరులు

అపూర్వ సహోదరులు|

ఉదయ భానుడు ఒకరైతే

సాయంకాలం శోభ ఇంకొకరు|

ఒకరు మధ్యాహ్న మార్గాందుడు

ఇంకొకరు సున్నమివాటి పూర్ణచంద్రుడు

'చిన్న' భూలోక సందారి

అన్న అంతరిక్ష విహారి|

ఒకరిది విమర్శ

ఇంకొకరిది సరామర్శ|

ఒకరిది వచనం

ఇంకొకరిది ప్రవచనం|

ఒకరు ఏకవచనం

ఇంకొకరు బహువచనం|

స్వంచనలో వారి గొంతు

మూగబోయి నవ్వుడు

కళ్ళు తెంకే మేమున్నామంటూ

కన్నీరు కారుస్తాయి

అందుకే వారు నవ్వునా ఏడ్వినా

కన్నీళ్లే వస్తాయి

గొడవలు ఎందరిబో అన

గొడుగు మాత్రం తనదే

దానికి మరోపేరు 'వాగొడవ' |

జీవి పూవుగా చావు తాచిగా

బ్రతుకంతా పరిమళించిన' చరితార్తులు|

చావు బ్రతుకుల అంతం

చూసిన గొప్ప దార్శనికులు|

కన్నీరు మునిగి తేలిన స్వాతలు

కడిగిన ముత్యాలు|

అర్థకతో తడిచిన వారి చూపులు

నింగిలోన చుక్కలు|

ఒక చేత తత్వాన్ని

ఇంకొక చేత కవితాన్ని

పండించుకున్న ధన్య జీవులు

చిరంజీవులు|

మన కాళోజీ సోదరులకు

సమకాలీనులం మనం|

అని గర్వంగా చెప్పగలిగే

ఒకే ఒకమాట

మన కాళోజీ సోదరులు

అపూర్వ సహోదరులు||

సతతం వర్షించే సమత

- వేణూ సంకీర్ణ

హింసను నిలదీసే ప్రశ్న

తిరుగుబాటుగానే ఆచాటు

పేదలతో మమేకమైపోయే పని(డి) తనం

నకలవిధ దు ఖ నమయాలో తడిసే కప్పటి ఒడివాన

రాసినా మాట్లాడినా కవితావేళమే

తనువంతా విప్లవాభివేళయే

బతుకంతా పొరుబాదే యోధులతో సహవాసమే

అర్చలై వకలా పుచ్చుకునే నిపల్లిన నన్నిచేళమే

తమ్ముళ్లకూ అన్న - అన్నలకూ అన్న కాళన్న

నిన్నా ఇవాలా రేపూ అచ్చమైన స్ఫూర్తి కాళన్న

ఒక పెరూరా ఒక జిల్లాన్ వాక నల్లాల్ -

ఒక గాంధీ ఒక మండేలా ఒక ఆలెందీ

ఒక కాస్ట్రో ఒక హొచిమిన్ అయిచేసేవారు

ప్రభంజనంలా పేదేవారు

దొక్కం మీద క్రొక్కం మీద పడి దూకేవాడు

వీరుడుగా పోరాడుతూ విక్రమించే వాడు

వేయి చంద్రుళ్ళనిట్టే వేదెక్కించి

వేయి సూర్యుళ్ల తేజాన్ని తాకేవాడు

అదృష్టాల వెలబాటుల్ని సున పూర్వకంగా సాకేవాడు

అధర్మ వీధనం ఒక్కటే అనివార్యమని నమ్మేవాడు

తరం పెంట తరాన్ని తనతో చాటి నడిపేవాడు

ముళ్లమీదైనా ఎరే విసురుగా మసలేవాడు

మట్టిని నమ్మినవారికి

సమతాక్ష ముట్టడి చేసే మట్టుబడటానికైనా

నిద్రపడే వారికి మధుర స్వప్నం

ధూర్తులకు దు ఖస్వస్థమయ్యేవాడు

మార్పుకు వర్షాయపడమై నిలిచేవాడు

తూర్పును సంకేత్తించే అరుణారుణ

వతాకమై తోచేవాడు

మనుమలలో మనిషి అయిన మిత్రురాలాతడు

నతతం వర్షించే సమత అతడు

—*—

మరో పోతన కాళోజీ

- జోలూరు గౌరీశంకర్

చూపుల్ని నిప్పులు దీసి
చైతన్యాని తడిమిన
జనం పొట వేమనబాట కాళోజీ
యానను భాషచేసి
మాండలికాన్ని తొడుక్కొని
తమవంతు తెలంగాణగా
తపించిన నీ ఆనుపుపదారే మా పదకోశం

ఎదురుకొల్పాలన్న ఏకపక్షకాల్పులేయని
గుళ్ళుబట్టిన ఎల్లగాడు కాళోజీ
నత్తువకు నెత్తురెక్కించి
చవులకు నెత్తురు రామొద్దన్న అరుపు కాళోజీ

అలిసిన గొతముబుద్ధుడు
అంపకయ్యనుంచి లేసి
తన భోదనలను తానే విస్తృతం
పొక్కిలి ఏ చూసేలను ముద్దాదాడు
నేయిలావాలు వికసించినట్లు చూసిన నీ సూనుకు
పూసిన పుష్పలం
తల్లిభాష 'యాన' ను అందరికీ
పందిన ప్రపంచం చేతులు కాళోజీ
సంకెళ్ళ స్వరం కాళోజీ

తెలంగాణ అక్షరమాల కాళోజీ
అసిలిపొని ఆయన నడకే తెలంగాణ
తన 'యాన' ను మాటంటే
నిప్పులవానే
జీవితమంతా పోతన వ్యవసాయమే

కాళోజీ అను నది
లోతుతెలియని సాహిత్యనిధి
ఎప్పుడీసుందో మా చిరువామ కాళోజీ
ఇవన్నీ 'నాగొడవ' ను ధరించిన అయుధాలు
పొరపొక్కులకు నెక్కులైన సంబార జీవాయన
అమ్మవలుకుల పొరకాల కాళోజీ
ఆయన జీవభాష విమలంబువు
ఎవరు పిలిచినా పలికే పిల్లగాడు కాళోజీ
నెత్తురపుతున్న బుల్లెట్లను
ఎటువైది చూసినా బోరుమన్న కళ్ళవి
మానవత్వవాదుల పిచ్చుక గూళ్ళగది కాళోజీ

వయసు మీదపడ్డ వినకుండా
మండికోసం తిరగబడ్డవు సూడన్నా
దాని మేం మా కంటిపాప 'పిమ్మంటం
జంక నీగొడవే-
మా గొడవ

కన్నీటి సెలిమె

- శైవల అంబరయ్య

ఒక మంచు కిఖరం విరిగి పడ్డట్టు

ఒక అగ్ని పర్వతం పేలిపోయినట్టు

మమ్ములను మేం నమ్మనట్టు

గడుక నీళ్లు గలుపుక తాగే

మా పంటి కింద రాయి వడ్డట్టు

చెట్టు చెట్టుకు ఏడుపుండ్రని

పూటకు పుట్టెడు దు ఖాన్సెచ్చి

మా గొడవను మాకిడిసిపెట్టి

మాకు చైర్మాన్సెచ్చి తుర్పుదిక్క భారీఅయింది

మా గుండెలకు కోతనిచ్చి

ఒక జొన్నతంకి కలవాల్సి నడిచి వెళుతున్నది

కోటి కతనాల కలలను వెండాల్పెత్తిన ఒక కలం

మమ్ముల కాటగలిపి వెళుతున్నది

ఎండల నిలవడ్డోచ్చి నీడకు విలునుకున్నోడు

తెలతెల్లని ఎన్నెల మునివచ్చుల వాడు

మా స్వతంత్ర వెండానిగెస్తాడనుకున్న యువ

మా తూమి కోసం తవునువట్టిన ముని

మమ్ములనిడిసి అడివికెళ్ళి పొయిండు

ఆల్ఫ్రెడోడర్ దనిరొంగ తనరెండు భాళిచేతులను

శవ పేటికలోంచి పైకెత్తి ఉంచునున్నట్టు

ఉత్తరచేతులతో మా సాఫల్యాన్ని కాకుండా

స్వప్నాన్ని మోసుకెళుకున్నావు

ఇప్పుడు తెలంగాణా పల్లెలు పొటలై దు భిన్నస్వయ

'బంగారీ పొంటిను జేబుల్లో జేబుల్లో కాళన్న

జేబుల్లో

పైడి బెల్లాపు కట్టె పక్కల్లో పక్కల్లో కాళన్న పక్కల్లో

ఎంటి బెల్లాపు కట్టె ఎన్నుల్లో ఎన్నుల్లో కాళన్న

ఎన్నుల్లో

ఏడా జూన్ వ లేకె ఎలదరియ ఎలదరియ కాళన్న

ఎలదరియ

ఎక్కడెళ్ళి పొయినమ్మ కాళన్న మమ్ములెళ్ళి జేసే

పొయినమ్మ కాళన్న

అన్నా! ఎడ తెగని దు ఖం మాది

నిన్నెడ బాయని ఏడుపు మాది

ఉర్లువడి తిరిగిరాని తల్లెడ చూసే

గుచ్చ పిల్లల ఎదురు సూపు మాది

దాపు వలలో చిక్కిన తల్లెడ చూసే

తల్లెడిల్లే నింహం పిల్లల పన్నాహం మాది!

నీ బంగారీ ఆకుగులు

మా చాకిళ్ల నుంచి నడిచి వెళుతున్నట్టే వుంది

నీ బెదురులేని గొంతు

ఇంకా మాతోనీ మాట్లాడుతున్నట్టే వుంది

మాకు వెన్నుదమ్మునిచ్చే

నీ చేతులింకా మ భుజాల మీద వున్నట్టే వుంది

యశోభూషణుడు

- డా॥ బస్సు లియలయ్య

ఉద్యమ ఒడ్డుల్ని
నదిలా ఒరుసుకు పారి పారి
తెలంగాణ భూమినంత
ద్రవీతూతం దేసి
సముద్రాన్ని తనవంకే లాక్కిని
దెమ్మ పుప్పపైనాడు
నిలువెత్తు మూర్తి బత్తు పలకటిఒళ్ళు
ఎక్కడే కళ్ళు
ఒంటి తూపిరికిత్తి కొరిమితో
విప్పురప్పల జడులు వెడబల్లి
నిజాం చీకటి రాజ్యంలో నిలువెత్తుదెమ్మయ్య
గ్రామగ్రామానికొక గ్రంథాలయమైన
ఈ వెలుగుబాడ ఎక్కడిది?
గణేష్ ఉత్సవాల్లో గజ్జకట్టిపాట్లమాకి
అశ్వసమాజ భజనల్లో ఆద్యాత్మికతను బోధించి
తెలంగాణలో తెలుగువాడు
తొరక్కాండ్రుబోతున్నాడని రౌద్రుడైన
తెలంగాణ సాంస్కృతిక గర్వంగి
కత్తులు మెరిసినచోట
కవిత్వమై గాడవచేసి
రక్తం పారిన కాదా కవాలికి జీవం పోసి
ఒకవాటి నిశీతంలో విస్మయింగాలు తూదినాడు
ముసలివెళ్ళ నిజాంకు నీలుగువెళ్ళవని
రజాకాలేముసలికు మామయిస్తు చరిత్రలో స్థానం
లెదంటూ
ప్రజాసించాల ముందు
నక్కలన్నీ తోక ముడిచిన సత్యం చాటివవాడు
తొరినాటి తెలంగాణ ఉద్యమ కేకతడు
విద్యార్థి యువశీరోరమై

నిద్రాణమైన తెలంగాణాను మేల్కొల్పి
నిజాం మత్తగజంను గడగడలాడించి
అన్నదారి జనాపశికి దేవాలయమ్మయ్య
పొల్లారికి పొతన్న వేమన్న బారవత్తాలకు
వీరపూరి పందిరేసి
బడిరడుపుల ఛాపకు స్పర్శ చెప్పి
పలుకుబళ్ళ భాషలోనే తీయదనం ఉందంటూ
లాల్లిలాల్లి చేసిన వాడు
పత్రికాయ దు ఖిస్తే పిలవిల్లాడి
దేహం పత్రికాయలా పేలితే
వజ్రకంఠమెత్తి
దూమకార్చిన బుద్ధిదోసి ధిరునామా పెద్దితేనెం
మనిషి ప్రాణం తీసే హత్యపడిచ్చాడని
పరిమితులు లేని ప్రశ్నల కొదవల్పుచిసరి
ప్రజాస్వామ్యానికి నిలువెత్తు విగా'లా నిలిచినవాడు
అతడులేని ఓరుగల్లు
అకాశంలేని జల్లు
అతడు లేని తెలంగాణ
తొడిమ తూదిన పుష్ప
అమనిషి జాడతెలియక
సహస్రదేవాలయంలోని
స్తంభాలన్నీ మూగబోయినయ్య
కదలక కూర్చున్న సంది
కన్నుల నీరు కారుస్తూ
ఓరుగల్లు కోటలోని
రాతిమూలాలు చుట్టూ పుట్టివున్నవి
కుప్పపాచిలో దిగులుగా ఉన్నవి
ఆ మనిషి ప్రజాకవి కాశీన్న
పద్మవిభూషణ్ నారాయణ రావు

ప్రజాకవి జోహార్!

- శాంసున్నల్లి రోజేందర్ రెడ్డి

అవిసితిమయమై
భవిష్యత్తు అంధకారం చేస్తున్న
అధికారానికి దడపుట్టించిన
నీ గుండె దైత్యానికి జోహార్ జోహార్

పాపపనికిలమైన ప్రపంచాన్ని
ప్రజ్ఞాశన చేసిన
కుండబడ్డలు కొట్టివట్టుండే
నీ చిక్క భారతీ జోహార్ జోహార్

పని మనిషి నుండి ప్రధానమంత్రి వరకు
శత్రువు నుండి మిత్రుని వరకు

కాళోటి శాసనం

అలోచన నీది అవేదన నీది
అతుగు వేసింది చేతం కోసం
ఆక్రశం నీది - ఆవేశం నీది
పొరు చేసింది న్యాయం కోసం
వేదన నీది యాతన నీది
వేసిరింది వేకువ కోసం

సమదృష్టితో అడగించిన
నీదైన వ్యక్తిత్వానికి జోహార్ జోహార్

సువ్యవస్థకు నీకళ్ళు
నీలాల కుఘాలు
పొయాక మా గుండెలు
కన్నీటి చెలిమలు

ప్రమేమూర్తీ
మరణం తర్వాత
మరో జీవితం ఉందని
నిరూపించిన
మహా మనిషి జోహార్ జోహార్

కల నీది కన్నీరు నీది
కవితవయ్యింది మానవత కోసం
నిజం నీది నిజాయితీ ఇజం నీది
నిందిసింది జాతి కోసం
ఎదురీత నీది ఎడకోత నీది
ఎదురించింది నవ సమాజం కోసం

విశ్వకవికి నిర్యోగ

ఇప్పుడు
అక్షరాలు రాలటం లేదు
అక్షరాలు రాలుతున్నాయి
పోయింది మనస్సు
మా నవ్వు అభంగ కాటం లేదు

పిల్లల్లో పిల్లారీనై
సువ్యాధిన అటలు గుర్తున్నయి
ఎంతటి వారిదైనా కావించిన
నీ చూపులు గుర్తున్నయి
నిరంకుశ మూడు సింహాల జాతి క్యాపుల్లీ
తనిపించని నాలుగో సింహానినై
సువ్యవస్థ నిలబడిన పంచాయితీ గుర్తుంది
ఓటు వేస్తే కాల్చివేస్తూవున్న అప్పల వెదిరింది
మొదటి ఓటు నువ్వే వేసి

'నన్ను కాల్చండంటూ
తుపాకీ గుండుకు భయపడని
నీ గుండె దైర్యం గుర్తుంది
నానానికి బొమ్మబారును మల్లే
సువ్యవస్థ అడవిని దిక్కురించావ్
రాజ్యాన్ని ఎదిరించావ్
ఆవేశంగా ఎదిరిందటం ఎంతో
ఆపొయంగా అడవిందటమూ అంతే
దమటలు ఎట్టిందటం ఎంతో
దమర్చటమూ అంతే
ఖచ్చితంగా ఇప్పుడు పోయింది సువ్యవస్థ కాదు
మా భలోపా
మా వెన్నముక

అంజలి - గీతాంజలి

- శుకల వెంకటేశ్వరప్రభు

అంజలి గీతాంజలి

అరుణారుణ బాష్పంజలి

తెలుగు వెలుగుల కాళోషి కవి

విలువలు తెలిసిన తెలంగాణ కవి

నీ తెలుగు పలుకు మాండలికహేల

నీపాపాతనమ రోజుల జ్ఞుల ||అంజలి||

జాతీయోద్యమ నిర్దోషి

జనసంస్కృతి చైతన్య రోధి

ప్రలోచాలకే లోంగని విధి

పదలపులనాశించని ప్రజ్ఞానిధి ||అంజలి||

క్రోధం వస్తే హిరణ్యాక్షునివి

మోదంవస్తే హిమాంశురాయివి

నీవననవ్యలు మల్లెలమాలలు

నీతిట్లన్ని తెమ్మదీవెనలు ||అంజలి||

క్రోధం భేదం హననం - హానం

ఏవివచ్చినా బావోద్యేశం

ఆగదుఆశ్చ భారాపాతం

అల్పసంతోషి అరుచైన మహామనసి ||అంజలి||

తెలుగు వెలుగుల - కాళోషి

తెలంగాణకే లాలాజీ

మరుచలేము నీ సామస్మరణం

మాబాతికదే గర్వకారణం ||అంజలి||

మా కాళోజీ

-జ్యోత్ సూరెళ్ళ

మానవ హక్కుల కోసం తనను

మనుగడనంతా ధారపోసిన

"మానవతామూర్తి" మా కాళోజీ

ప్రత్యేక తెలంగాణా కోసం

విత్యం పోరాటం నలిపిన "నత్యవాది" మా కాళోజీ

అభ్యున్నత తెలుగు కోసం

అహర్నిశలు అరాటపడిన

"స్వచ్ఛమైన ప్రణాళి" మా కాళోజీ

కోకతప్ప ప్రజానీకం కోసం

లోకం వట్ల కన్నీడు కార్మిక

'కరుణ రసాల్లమూర్తి' మా కాళోజీ

స్వాయం కోసం

ఏ అధినాయకుడైనా ఎదిరిందిన

'సాహసమూర్తి' మా కాళోజీ

మా కాళోజీ

కలమెత్తికే చాలు

మా గొడవంతా విసిరివేస్తూంది

మా కాళోజీ

గళమెత్తికేలే చాలు

తెలంగాణా అంతా గర్విస్తుంది

మా కాళోజీ అంటే

మడికొండ,

హన్మకొండ కాదు

మా కాళోజీ అంటే

ముక్కోటి తెలుగు వాళ్ళు

మొక్కుకునే దైవం

ఆ పవిత్రమూర్తికి

మా స్తుత్యంజలి

ఆ అమృతమూర్తికి

మా భక్త్యంజలి

గళం విప్పిన తెలంగాణం కాళోజీ కవితా సమరం

డా॥ ఇందుల్లి ప్రధాకర్ రెడ్డి

కాళన్నకు

87 వసంతాలు విడిచిన వయస్సు

77 వసంతాలప్రజా కవి చరిత్రలో చెదరని ఓజస్సు

87 వసంతాల కవితా యశస్సు

27 వ వసంతం నుంచే నిజాం నిరంకుశాస్పద్యకున్న
తేజస్సు

17 వసంతం నుంచే స్వేచ్ఛా భావాల తవస్సు

కాళోజీ నాగోదవ కావ్యాల

అరున్నద దళాల్లాల అధునిక సమాజంలో

వగటు మనిషి మనుగడల గోడు

వత్సరాల సమసమాజ వికటనల గోడు

పాలకుల నిరంకుశభోరణుల గోడు

పాలితుల వ్యధాభరితహృదయ స్పందనల గోడు

అంతరిస్తున్న మానవ విలువల విధి విధానాల గోడు

అస్థుల పెంపకాల లక్ష్య పాధానాప్రతీకల గోడు

రాజ్యాంగం విచ్ఛేదకత్తులు విప్పనప్పుటి గోడు

రాజ్యం భోజ్యమై విచ్ఛలవిడితనం

పురులువిప్పనప్పుటి గోడు

ప్రపంచాదుడు ప్రబంధాలనీడీ సమకాల

సమీకరణమైనప్పటి గోడు

ప్రహ్లాద చరిత్ర ఆధునిక అధికార

అన్యదేశదంబమైనప్పటి గోడు

పాలకులపై ప్రజల ఓటు తూటాలంటున్న

మేధావి గోడు

ప్రజాసామ్యంపై వేటుకు తూటాల్లో బోటంటున్న

సాదాసీదా జనం గోడు

ఓట్లు కోట్లతో జతగడుతున్న గోడు

జాట్లు జాట్లు ముడిచేసే కులం, మతం

పచ్చదన, వెచ్చదనం గోడు

భాష యాన భేషజాల విద్యేషవిద్రోహం గోడు

87 జన్మదినం సందర్భంగా వ్రాసిన కవిత

కాళోజీ కాళన్న భావావేశపు రూపాల గోడు

విడివిడిగా మడువలేని వేరులేని గూడు

కాళన్న(లో) అన్న భావితరాలకు అదర్శం

కాళన్న (లో) కాకుండు బవ్యతరం విస్తృతం

కాలాతీతపు వ్యక్తుల్లో కాళోజీ భావ కోవ

కాలం కొలమానం కుదరని కవితా స్థూల కంకారుడి

దోష

ఏ యిజ చక్రంలో ఇముడని కవి కాళోజీ

ఏ నిజ చక్రం తొక్కుపాటు సహించని నీటిజన

కాళన్న

ఏ పద సన్నిధిలేని, ఆ సన్నుతి పెన్నిధికి అమడని

వాడుచెవరు

ఆ పద్యనిభూషణ గ్రహీతకు నూటిమడులు

సూరిసాయు సాహసులెవ్వరు

అందుకే,

87 వసంతాల్ని కవికాళోజీ చిరుజవ్వనుడే

ఇంతెన్ని వసంతాల్నినా నా గోదవ కవితార్పురి

దిగురించే చిన్నాడే

'పానీ చరంజీవి' అన్న వారు వ్యంగ్యోక్తుల

అతి పలదాతలు

శతమానం శతాయుష్యనదానికి వయో నంకట

శ్రేయోకాములు

అందుకే ఈ నిభను అశిస్సందచేయమంటాను

కాళన్నకు శతమానంభవం శతాయుష్షు కలగాలని

అర్ఘ్యంలాగా కోరతాను 'నాగోదవ' కావ్యానికి

పూర్ణాయుష్షుండాలని

చిరంజీవ చిరాయు కవి కాళోజీ

శతాయుష్షువే భవ తెలంగాణ కలం గళం కవి

కాళోజీ

కళోజ్ యాదవ్.

Kaloji - My Guru

Keshav Rao Jadhav

To write about Kaloji is like trying to imprison a river in a bottle. However a little river water can be put in to a bottle.

Kaloji was above all a rebel - a rebellious poet, a rebel in politics, a rebel against all humbug.

We can not say that Kaloji took the idea of citizens' rights from the West. But he always spoke up for the helpless citizen. Similarly was his emphasis on punctuality. He did not ever tolerate the Indian concept of "timeless" time. Unfortunately, however, most of his admirers and followers do not care either about citizens' rights or punctuality.

His uncompromising fight for Telangana was an offshoot of his concern for the citizen. Are not Telangana people citizens of this country, he asked?

He was a totally fearless person not afraid either of authorities or those who wield the gun in the fight against oppression. For him the pen was indeed mightier than the sword.

The Telangana dialect suited him admirably. The language is simple, direct and democratic. Both for the big and small people Telangana Telugu has the same expression. So Kaloji addressed the powerful and eminent Andhras in the same manner as he addressed the common man of Telangana, to the great discomfort and chagrin of the mighty. He spoke to the

Prime Minister in the same manner as to the Prime Minister's chauffeur.

There are thousands of incidents and anecdotes about Kaloji. But I will relate only one. A few organizations in Hyderabad had given a call for Bandh against the antireservation movement in Andhra Pradesh. But they did nothing to implement their call. A day before we had organised a meeting of activists in Chudibazar to enforce the Bandh Call atleast in the Old City. On the Bandh Day at about 10 a.m. I went to see Kaloji who was then staying in Hanuman Tekdi and told him about the inactivity of the bandh supporters in the areas north of Musi. His instant reaction was, "then why are we sitting here, let's go." I asked him, "where?" "To enforce the bandh in the new city, where else?"

I said, "But Kaloji we are only two. What can we do?" But he said, "Come on let's go. Don't sit here complaining about others. Let us do our duty." I was uncertain but there was no way one could argue with Kaloji when he was in such a mood. So we went to Abads and requested some shopkeepers to close down. Some of them obliged though they were rather curious at the sight of two non-leader like people asking them to close down the shops. In the meantime a small group of students appeared from somewhere and started shouting slogans in support of the Bandh. Soon shopkeepers started pulling down shutters.

That was Kaloji.

Great Dissenter

K G Kannabiran

'And if I am given this world with its injustices, it is not that I may contemplate them coldly, but that I might animate them with my indignation, that I might disclose them and create them with their nature as injustices, that is abuses to be suppressed' These words of Sartre aptly describe Kaloji's unending indignation all through his life. His anger was against injustices in society and against authority, which does not provide redress, and whose imperviousness, which ignores the existence of these injustices. He chose for himself the role of a campaigner against injustices and his constituency was obviously the people. The injustices he perceived were written down as aphorisms, in not very complicated verse form, he avoided obscure language, which needed a commentary, and a glossary. He understood that his freedom was linked to the freedom of the people and in this effort effective communication was the key. He was a great communicator. He did not speak to entertain his audience. He educated them without in the least pontificating to captive audience. He conversed with them in the language they understood and put them in the form with which they are familiar.

Kaloji, being a campaigner, had a common sense way of arguing the existence of a common denominator among them and this enabled him to steer clear of party and party politics. He was one social thinker who never canvassed for or promoted a particular point of view. Some, therefore, called him a non conformist. This loaded

expression used by established church against persons who opposed its hegemonic claims stood transferred to modern political vocabulary. It is almost like calling a communist who does not tow the party line as revisionist. Such expressions are anathema to Kaloji for he believed in the existence of plurality of views. Eliminations of non conforming persons is fascism, he said. He evolved a political vocabulary, which was acceptable to almost all political parties, and thinkers who believed in democracy in its finest sense.

He campaigned against Indira Gandhi's Emergency. He was against liquidating 'extremist' political dissent in the name of encounters. His campaign against these encounters began with his becoming a member of Tarkunde Committee appointed by J P for enquiring into these staged encounters during the Emergency. The enquiries by the Tarkunde Committee led to the appointment of Justice Bhargava, a retired judge of the Supreme Court, to inquire into these encounter deaths. It was during the period of these enquiries that he led the campaign against these encounters for he alone was acceptable to all the political parties excepting the Congress whose government was in the dock before Justice Bhargava then. This campaign could not be sustained because it later was seen as a Naxalite problem and was not perceived as a democratic and human rights issue. But for Kaloji it always remained a human rights issue.

కాశీబ దూనికల్.

He was an unrelenting protagonist of a separate Telengana state. When this issue was recently resurrected he extended his unreserved support. He took up harsh positions against colonizers from Andhra and their aggressive appropriation of resources and job opportunities, the systematic cultural linguistic denigration of the Telengana dialect and their politics of water distribution and management. His position is not to be viewed from a parochial angle. When this half a century of collective injustice went unnoticed and unrectified a demand for a separate state is a logical consequence. When this demand was suppressed earlier once, the leadership bought over and when marginal reforms and even amendment to the Constitution failed to remedy iniquitous political and administrative policies and practices, there was a revival of the demand for a separate Telengana. Kaloji took an unequivocal and uncompromising stand. Kaloji never compromised with political skullduggery and for him the Telengana people were deprived of the use of their resources and were subjected to injustices and iniquities from 1956.

The last act of his was to preside over the peace process between the Naxalites and the state government. He willingly presided over this Committee for he found the distorted importance given to violence by both the State and the CPI(ML)PW very disturbing and of making innocent people the targets of violence. As a democrat he was for a violence free society. Undoubtedly he was for social transformation but was never for long drawn out violent engagement which put

the right to life of large sections of people in jeopardy.

All his life he talked about justice in all its facets, he was angry against abuse and misuse of authority. Gandhiji influenced him in large areas of activity. He believed in non violence. He never equated this to mere half hearted articulation of protest in a ritualistic manner. Very often he used to say that violence is better than cowardice. This courage had its origin in his belief that it is the right of a person as a citizen to fight and to overthrow oppressive regimes. Perhaps he alone among his contemporaries noticed the transition of a person from the status of a subject to that of a citizen. The citizen's power to change governments by democratic process if possible or violent overthrow should it become necessary formed the kernel of his thought. The quality of life and the style of living such a life called for absence of hypocrisy and an abundance of credibility and this he had. He is a person who was able to correlate means and ends and therefore the expressions strategy and tactic will not be found in his political lexicon. This was responsible for his integrity and unswerving commitment to justice, fairness and equality.

In a country beset with intractable injustices and a continuous arbitrary rule he was for seven decades a dissenter with a chorus of support from different sections of people and political groups at various points of time. His death brought all these various groups together to hail him as a great dissenter whom we should all emulate. Again it was only Kaloji who could do that.

Kaloji : Not a Man of the Past but Our Future

Gujja Bhikshu

Knowing Kaloji is one of the greatest experiences of my life. My interaction with him over the last two decades was almost regular. I would meet and spend some time with him atleast twice every year.

I am sure many will write about Kaloji's greatness and his overall contribution to society. I wish to restrict myself basically to a few personal dimensions.

I always felt that my relationship with Kaloji was a special one. However, over time, I realized that anyone who interacted with him would have this feeling of being special in some sense or the other. Kaloji's approach to fellow human beings was such that one ended up feeling the same way as I did over all these years.

He was a remarkably wonderful human being with a child like curiosity in every thing that he came across.

I would like to recall a few of my normal interactions with Kaloji which I think are of immense value to me now and will continue to be so in future as well.

I would like to think that Kaloji was a free thinker in the truest sense of the word. Just as he had no baggage to carry along, so did he not have any fear nor any hangup of anything in life. He was one person who had no fear of death.

I recall my last meeting with him in the first week of last October. I found him to be the same as he was when I first met him almost two decades ago. This particular encounter is etched in my memory. I remember entering Prabhaker's house to find Kaloji sitting at the dining table and being fed by Ajitha. He was facing away from me as I declared my presence by saying "How are you"? followed by "Did you recognize me?" The man's reaction was instant and sharp. "I have not reached that stage as yet". When I interjected by saying "That is a long way up! Atleast another decade!", his reply again was characteristic of his personality. "Why set a time limit?"

The subtle but the clear and satirical remark was not lost on me. Kaloji was one person who never lost an opportunity to twist the other man's words into a humorous, gentle, at times pungent, remark or repartee and imbue it with deep meaning that can only come from a profound understanding of life. He always looked at life as a vibrant, productive and a meaningful process and not as a particular length of time to keep oneself alive.

Normality was the hallmark of his everyday life. He kept himself above the trappings most celebrities owned up to keep their image afloat. He had no image problems. He readily accompanied me and my friends into a palmyra groove and

కళోజ్ యాదవ్ .

happily drank toddy This was immediately after he was told about him being choosen for Padma Vibhushan, the second highest civilian award in the country I recollect this incident to emphasize the man's free-going nature that brooked no artificial hangups He always advocated that one should do what one felt as proper regardless of what others might think or say His life is a beautiful example of what simplicity, clarity, unpretentiousness was all about There are many mighty and famous who dare not do things in public for fear of losing their 'good' name Kaloji's life, if I may say so, was truly an open book It is this openness coupled with his disarming friendly disposition that have made us all feel that it is possible to be like him, which we could not be all over life

He also had this great ability to narrate several stories and connect them to drive home the point he chose to make His simple narrations, in the beginning, made us feel that he was indulging in some meaningless conversation It is only towards the end when he connected them to spellout the great underlying meaning that we were made to realize what he was trying to drive at all the while We could not but exclaim, "How did we miss such a simple thing?"

Every one who was a listener was invariably drawn into discussion with him One was always tempted in his presence, to narrate a story of his own and was left with a feeling of elation on being approvingly given a hearing by Kaloji

Kaloji rarely regretted anything that he did- big or small - in his life I had the great fortune of taking a video interview of this remarkable man, lasting a few hours I was more than curious to record the personal side of his life, his familial relations, his failures, his disappointments, his frustrations etc for in India, the personal aspects of the famous are rarely documented or recorded and such an exercise is considered impolite to say the least Kaloji was more than candid I sealed the tape and tied not to open it till the news of his death reached me in faraway Switzerland and I could not contain myself from seeing this man on my TV screen and hear him speak

In this priceless possession of mine, perhaps my friend's too, Kaloji had recalled several incidents, personal details etc In one such incident he narrated, he recollected the times when he was facing economic hardships He also remembered his first earnings of about Rs 200/ some fifty years ago, which he handedover to his brother late Rameswar Rao Rukmini, Kaloji's wife, was not happy She had expected him to give her atleast 20 rupees for personal use, mostly for the symbolic value it would have conferred on her in the status of she being his wife Kaloji dealt with that predicament in style and had no regrets about it

Kaloji also chose a life-style befitting his social commitments He never missed an opportunity to mention about his brother's role in relieving him from the day-to day problems of running a house

On hind sight, I can say that I observed Kaloji to explore myself I was aware of the fact that we belonged to different generations and my ambitions and priorities in life were in variance with his. He was not some one who has done something worthwhile a long time ago. For me, he was someone who made a lot of sense today, to my life and the lives of every one who was acquainted with him.

For him, to be an ardent fan of the game of cricket was not inconsistent with his opposition to the colonial rule, nor was his appreciation of certain religious celebrations a negation of his firm belief in secularism. He had no moral yardstick to

measure the present generation. His values were not the measuring rod for judging others values.

For me Kaloji's influence pervades through seven decades of this region's history. He was not just a poet, a freedom fighter, a human rights activist, he was, in my view, a great human being. It would be fallacious to relegate him to the past. He is, and shall remain, our future. Many a young person will continue to be influenced and inspired by his personality and ideas.

Kaloji will be a major influence on my future thinking too.

కౌలూరి
లీబడ
డీబడ
కాకీబీ బీబడ

Aurora Degree & P.G. College

Chikkadpalli, Hyderabad

Arora Engineering College

Bongir, Nalgonda District

Ramappa Engineering College

Mahaboobabad, Warangal District

ప్రజాకవి, పద్మవిభూషణ్
కాళోజీ నారాయణరావుగారికి మా జీవోహర్ష

St. Peters Pharmacy College

Hanam Konda Ph 2567303

St. Peters High School

Vidyanagar Hanamkonda, Ph 2579939

St. Peters Central Public School

Hanamkonda Ph 2579118

St. Peters Public School

HanamKonda, Ph 2572625

J.M.J High School

Hanam Konda, Ph 2577855

St. Peters Christujyothi High School

Hanam Konda, Ph 2579118

తెలంగాణ మహబూబ్ నగర్ జిల్లా
ప్రజాశాసన మండలి పరిధి

Vignana Bharathi Jr. College

**Vignana Bharathi Residential
School**

Vignana Bharathi Dr. College

Mahaboobabad, Warangal District, A P

నిజాయితీ నిలువెత్తు దర్శనం

కొకన్నా మీకిదే మా నివాళి

HRD Engineering College

Affiliated JNT University

Recognised by AICTE

Deverakonda Nalgonda District

Human Resources Development Degree & P.G. College

Affiliated Osmania University

Naraynaguda, Hyderabad

"అన్యాయాన్నెదిరించికోడు నాకు ఆరాధ్యుడు"

అన్న కొకన్నా మీకిదే మా కన్నీటి నివాళి

Bharath Degree & P.G. College

(for Women)

Nallakunta,

Hyderabad

ప్రజాస్వామ్య ప్రపంచ
ప్రజలకు సామాజిక జీవనం

Ambedkar Centenary Junior College

Shantinagar Colony, Tandoor Ranga Reddy District, A P
Ph 277027

Sindhu Girls Junior College

Near Busstand, Tandoor, Ranga Reddy District, A P
Ph 272960

మహారాష్ట్ర మహానవతాపాలి
కాళిదాసీనీ మహా జీవనం

Manjeera Degree College

KamaReddy, Nizamabad

Manjeera I.T I & Manjeera Public School

Ramayampet, Medak Dt

B.M.R. Degree College

Gajwel, Medak Dt

Kakatiya College of Physiotherapy & Computer Sciences

BPT & MCA

Hunter Road, Hanuma Konda, Warangal

యాదిలో...

కాళోజి అరవై ఏండ్ల పండుగ - 1974

(షష్ఠి పూర్తి సంచిక నుండి)

శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషా నిలయం వారి సౌజన్యంతో

వైతాళికుడైన కవి కాళోజీ

- డి. రామలింగం

కాళోజీకి ఆరవయేళ్ళు నిండా యంటే పూర్తిగా నమ్మలేకపోతున్నాను ఎందుచేతనంటే మొట్ట మొదటి సారి చేను అయిన్న కలుసుకొని ఆయనతో కొంతసేపు ఇష్టాగోష్ఠి జరిపినప్పుడు పథలలో ఆయన తన నాటకాలను విస్తృతముగా, తెలంగాణాలో తెలుగు సాహిత్యదృష్టాన్ని వ్యాపింప జేయడానికై తెలంగాణా రచయితల సంఘం సహాయ కార్యదర్శిగా ఆయనతో మారుమూల బస్టాంట్ల సైతం తోయినప్పుడూ ఆయనలో నాకు ప్రస్తుతంగా కాన వచ్చిన జనం, జీవం చైతన్యం, యరుతుదనం, సమయ స్ఫూర్తి సందర్భాన్ని గమనించి చెబుతున్న వివరీకృత దృశ్యతకమైన పరిశీలనాత్మక ఇదన్న వాలో ఆయన వ్యక్తిత్వాన్ని గూర్చి ఒక తెరగని ముద్ర వేశాయి ఆ ముద్ర ఏమిటంటే కాళోజీ అనగా ఒక కందు కాగడా ఎడతెగని ఎవర్న కాని వాతో యాభై ఏళ్ళు వస్తువుంటే ఆయనకు వ్యక్తిత్వాన్ని కాలేదని ఎలా అనుకుంటాను? అయినా నయన్న అనేది ప్రతిభ, ప్రఖ్యాతి ప్రాచీనములు ఎంతగా చేరివ్వమానంగా, మరపురాని విశేషాలుగా మరెంత నవ నవోన్మేషంగా వుంటాయో, లేదా వుండేపోతాయో అలాగిపోదు కాలానికి గడిచిపోయే స్వభావం తప్ప, వ్యక్తులూ, వ్యక్తిత్వాలూ ఎలా వున్నాడు ఏమయ్యాయి అప్పుడానిలో నిమిత్తంలేదు కాలానికి కాళోజీకి ఒక విధంగా చూస్తే కార్యకారణ సంబంధం వుంది మరోళ్ళ విధంగా పరిశీలిస్తే ఆయన కాలమునే గడియారానికి అతితుడుగా కనిపిస్తాడు క్షమించాలి ఆయన్ను గూర్చి ఏకవచనంలో వ్రాస్తున్నాను ఆయన మూలో బదుగురికి వ్యేక్తమే వంటి వాడు మరి తక్కిన ముగ్గురు, ఎవ్వరని అడుగుతారేమో స్పష్టంగా చెప్పడం బాగుండదు అయినా ఇప్పుడు చెప్పడంలో ఇబ్బందేమీ లేదను కుంటాను చెప్పాను ఒకరు దాని రామరాజు, రెండవ అతను దాతర్తి, మూడవ యువకుడు డా. ఏ నారాయణరెడ్డి, తెలంగాణా సాహిత్య దృష్టపరంగా ఇదేమీ సంభావించిన సామ్రాజ్యత్వం మా అడుగురికీ అప్పుల వంటి వారు, తమమీదవంటివారు చాలామంది వున్నారు చాలా సన్నిహితులు కూడా వారి పేర్లు కూడా వా దృశ్యభంలోకి వస్తున్నాయి అని

తెలంగాణా వరకే పరిమితమైలేవు మహాంధ్ర అంతటా వున్నాడు పైగా చాలా సన్నిహితులూ ఆవులూ ఇప్పులూ ఎందరో జ్ఞాపకం వస్తున్నాడు ఇవేంకర స్వములవారు, ఇంద్రగంటి హనుమద్వాస్తి పుట్టవద్ది వారాయాచార్యుల వారు క్షమించాలి ముందే చెప్పి థింది శ్రీశ్రీ (సీరికి కూడా ఇటీవలే పట్టిపూర్తి అయింది) ఇంకా ఆరుద్ర వంటి విఖ్యాత సాహితీవరులు అంతా సాహితీ బంధువులం తెలుగు భాష అధునిక తెలుగు సాహిత్యం ముఖ్యంగా ప్రగతితత్వం మమ్మల్ని ఏక కుటుంబీకులుగా చేశాయి గోదావరి తీరం వచ్చిన ఇంద్రగంటి ఓరుగల్లు వచ్చిన కాళోజీ కవితను చదివించుకొని విన్న చుట్టూన్న నేను గుర్తుకు తెచ్చుకుంటూ వుంటే తెలుగు వాళ్ళు ఎక్కడవుంటే, ఏ పరిస్థితులలో పుట్టిపెరిగి జీవిస్తూ వుంటేనే, పరిస్థితులనే గాలులు ఎటు వీరి ఎటు వైపు కొట్టివేస్తేనే, అందరం ఒక తల్లి బిడ్డలమే కాకపోతే కంచాల దగ్గర కూర్చున్నప్పుడు కీయాలటకు కయ్యాలకు దిగులాము ఆ తర్వాత ఎవరు ఎవరితో మాట్లాడుకున్నా భాష ఒకటే అని అనుకుంటూ వుంటాను

ఇవ్వాళ్ళ తర్వాత మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పినా కాళోజీ తెలంగాణా వైతాళికులలో ఒకడనే అంటాను ముఖ్యంగా సాహిత్యరీత్యా పరిశీలిస్తే గొప్ప వైతాళికుడు రాజకీయంగా ఆయన నిజామును ఎదిరించి స్వస్థానం నుంచి అధికారులచే బహిష్కరించబడి వుండవచ్చు నిజాం రాష్ట్ర అంద్ర మహాసభలలో గ్రంథాలయ మహాసభలలో రాజకీయ సార్వల సమావేశాలలో ఆయన నిరంకుశత్వాన్ని నిరసస్తూ బాధ్యతాయుత పరిపాలన సత్కరమే రావాలని కోరుతూ, ప్రజాస్వామిక వ్యవస్థకు స్వాగతం చెబుతూ ప్రగతి నిరీడక శక్తులను చెందాడుతూ ప్రసంగాలు చేసే వుండవచ్చు కాని ఆయన ముఖ్యంగా సాహితీ పరుడైన వైతాళికుడు మరి అటువంటి వారిలో తెలంగాణాలో అతిరథ మహా రథులే వున్నారాయనకు నమకాలికులుగా అప్పుడూ, ఇప్పుడూ అంద్ర విలాసం మాడపాటి హనుమంతరావు వంటులుగా, రాజకీయ వాది, న్యాయవాదశ్రేణి వందభాషాకవి సమైక్యవాలతో వివేచించిన పరిపాలకుడు

దా బూర్గుల రామకృష్ణారావుగారు, దిగ్గజంవంటి సాహిత్య వేత్త, పత్రికా సంపాదకుడూ అయిన శ్రీ సురవరం ప్రతాప రెడ్డి గొప్ప జుట్టినిచ్చి, అర్థశాస్త్రవేత్త శ్రీ మండుముల వర సింగరావు మరి కాళోజీ తొలివారూ దాదాపు సమవయస్కులూ అయిన శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజారావుగారు, ఇంకా కొందరు షున్నారు మరి ఇందరి మధ్య కాళోజీ బోటు చేసుకొని చరిత్ర కెక్కడంటే అది సామాన్య విషయం కాదు అది ఆ వ్యక్తిలోని విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వం అని చెప్పాలి

కాళోజీ ప్రధానంగా కవి ఆ విషయం ఆయన ప్రజాసాిత శీవనంలోకి అడుగు పెట్టినప్పుడినుండి ఇప్పటి దాకా ఆయన చేస్తూ వచ్చిన కృషిని గమనిస్తే విశదమవుతుంది తెలంగాణా ప్రజాశివరంలోనికి ఆయన ప్రసరింప చేసింది కవిత్వమనే కాంతికిరణాలు అవి ఏ సందర్భం కానివ్వండి దానిపై తన భావాలను కవిత్వరూపంలో వెల్లడించి చదివేవారు ఒకవేళ ప్రజా శివలానికే సంబంధించిన సందర్భమేదీ లేకపోతే, తన మనసులో రెక్కెన భావాలను, (దాన్ని ఆయన 'వాగదన' అన్నాడు) మననం చేసుకొని కవిత్వంగా వెలయించారు మహావ్యక్తులను స్ఫూర్తిపలం వచ్చినప్పుడు తానే స్వయంగా ముందుకొచ్చి తన బాటలో ఆ మహావ్యక్తిత్వాల ప్రసారం చేశారు ఇవన్నీ తన గౌరవలంఘనా కాని వాస్తవానికి ఇవి కేవలం ఆయన వ్యక్తిగత భావాలు అని నరసింహకావదానికి వీలులేదు అవి అందరి గౌరవలు మన అందరికీ వర్తించే సత్కాలు, మన అందరి శివలాంతు సంబంధించిన భావ శేఖరాలు, అభిప్రాయ పరంపరలు మరి ఆ కవితలుకూడా అలాంటివే రూపంలో అతి సాధారణమైనవి చిన్న చిన్న గేయాలు చిన్న చిన్న మాటలతో కూర్చిన కావ్యఖండికలు, కాని వాటిలో అసలు సినల్లైన కవిత్వం వుంది అవి చిటిచుట్ట చినుకులలాగే వుండవచ్చు కాని కుంభవృష్టి చేసిన పని కన్న అవి మించిన పదేదోకాయి విషయం ఎత్తుగడ, చెప్పేటరు చేసేదెందుకులు చేసే అధిష్టపణ, పొడిచే ఎత్తిపోతున్నలు, విడమరించేపేయి యదాగ్ధం అందీక మొత్తాన్ని మరకమారు అవలోకిస్తే అందులో కనిపించే మానవతా దృక్కరం ఇవన్నీ ఆయన కావ్య ఖండికలకు (ఇతర రచనలకు కూడా) ఎక్కు శ్రేయస్సు అనే ప్రధాన గుణాన్ని, నర్తకసినకనూ అపొదించ

చేశాయి కాబట్టే సామాన్యులూ సాహిత్యవేత్తలూ ఆయన విలబడి కవిత్వం చదువుతూ వుంటే తల లూపేవారు కాదు ముగ్ధులై అలా వింటూ వుండి పొయేవారు ఇది గమనించిన పరిశీలకులు వికళంకంకో కాళోజీ 'ప్రజాశివ' అని ఉద్ఘాసించారు అది సరమ సత్యమైంది కొందరు ఆయనను చేమనకో పొల్లితో అభ్యుదయవారులూ విప్లవకవులూ ఆయన లూయీ అరగాన్ వంటి బాదవ్వారు ఎవరు ఏ పాత్ర తెచ్చినా కాళోజీని కవిగా అభివర్ణించారో కాని మరొక విధంగా చెప్పలేదు కవిగా కాళోజీ సార్వజనినత అది

అయితే ఒక కవయిత్రుని, కైకష్టం గొప్పతనం ఆయన కవిత్వం ప్రజాసాిత శీవనంలో ఎట్టి ప్రభావాన్ని కలుగజేకాయి? ఏ ఉద్యమానికి ఎటువంటి దేయూత నిచ్చాయి? ప్రజలను ఎటు తీసుకుపోయాయి? మొత్తంపై ఆ కవిత్వంవల్ల కలిగిన ఫలితమేమిటి? అన్న ప్రశ్నలకు సన్న సమాధానాలపై ఆధారపడి వుంటాయి ఈ దృక్కోణం నుంచి పరిశీలిస్తే కాళోజీ కారణమన్నదేదీ, తన కర్తవ్యాన్ని పూర్తిగా వెరపేర్చిన కవివతంతుడనీ ఈనాడు ప్రతి ఒక్కరూ నాతో అంగీకరిస్తారనుకుంటాను మిథులలు ఏం ఎల్లెగారు నుంచి అల్లింకులు అడేతంపై ఈ వాగులు ముక్కులనూ రెండు సెలవు రోజులు గడవడానికి ఈ పొండిచెరికి వచ్చిన వేసు వాన కురునర్తావృత్తు రాత్రిలో కూర్చుని వ్రాస్తున్నాను సముద్ర తీరానికి సమీపంలో నేను బసచేసిన గడవృమ్మంకు టూరిస్టువేటలో వానరాకడ మరి క్రుంగదీసేట్టుగా వుంటుంది ఇదిగో ఇటువంటి సందర్భాలలోనే వేటో మూర్ఖులైన వారి స్వరణ చెంగనూ భయాన్ని, సందేహం బనూ పటాచందలు చేస్తుంది ఇహా ఉదయం ఆరవించా గ్రహానికి వెళ్లి కొన్ని గంటలు గడిచి, అరవించుని గ్రంథాలను కొడుక్కొని వచ్చాను అగ్రమంలో భారతదేశం లోని అనేక ప్రాంతాల నుంచి వచ్చినవారిని, విదేశీయులను చూడాను ఒక ఉత్తర భారతీయునితో, ఒక పాశ్చాత్యునితో కొద్ది నిమిషాలు మాట్లాడాను "ఇన్ఫర్మాకాం కిరంం ఒకప్పుడుండేదని విని చూచి పోదామని వచ్చాను" అన్నాడు విదేశీయుడు ఆరవించుని గ్రంథాలెన్నో చదివాను ఆయనను గూర్చి వ్రాయబడ్డ గ్రంథాలను, ముఖ్యంగా ఆయనచే ప్రభావితమైన తెలుగు ఆలోచనా పరులూ, మేధావులూ అయిన వారి రచనలు

చదివాను అయినా అరవిందుడు నాకు అర్థమయ్యాడని చెప్పలేను కానీ మహా చైతన్య పూరితుడైన ఆ దివ్యజ్ఞానిని కొరవగలమా? భారతీయులకు వారి జ్ఞానసంపదను గూర్చి విదేశీయులకు భారతదేశ అధ్యాత్మికొన్నత్యాన్ని గూర్చి తెలియజెప్పిన మహర్షి అయిన అయిన చివరకు ఏమైనప్పటికీ ముఖ్యంగా గొప్ప దేశభక్తుడు గొప్ప మేధావి అటువంటి వారే జాతిని మేల్కొల్పి జాతి యొక్క జెన్నత్యాన్ని దాటుతారు మన భారతదేశంలో ప్రతి ప్రాంతంలో ఆవరతమైనప్పుడల్లా ఇటువంటివారు ఉద్భవిస్తూనే వున్నారు ఇది మన భూమికి పరిపాటియైన ధర్మం గాంచి

తీలక బంకిం రచించుడు నెహ్రూ బోను వీరేశలింగం ప్రభాతం ఇత్యాదులు మన కాళోజ్ అరవింద పరంపరకు చెందినవాడనిపిస్తుంది కాళోజ్ కూడా దేశభక్తుడు స్వాతంత్ర్య ప్రియుడు స్వాతంత్ర్య సమరంలో గొంతువిచ్చి పాడినకవి తెలంగాణా ను తన కవితలచే శేఖోవిలసితం చేసిన వైతాళికుడు, మానవత అనేదీపం తెలుగు వెలుగు ఈ రూమంతలం లోని ఒక వెనుకబడ్డ ప్రాంతంలో అరిపాకుండా అత్యు నివేదనం చేసుకున్న జ్ఞానుడు ఇటువంటి వారే ధరితార్థులు

“నిఖిలాంధ్రకవి” శ్రీ కాళోజ్ నారాయణరావు

- నేనులా రాధాకృష్ణమూర్తి

“అవనిపై జరిగిటి అవతరవకలు జూచి
ఎందుకో నా హృదిన ఇన్ని అవేదనలు
పరుల కన్నము జూచి కరిగిపోవును గుండె
మాయ మోసము జూచి మండిపోవును ఒళ్ళు
పతితమానవు జూచి దిలికి పోవును మనసు
ఎందుకో నా హృదిన ఇన్ని అవేదనలు”

అని అంటూ ఈనాటి సమాజంలో వ్యాప్తమై పోయిన ఈర్ష్యావేషాలను, హెచ్చులోచ్ఛలను, అన్యాయాలను, అశ్రమాలను దుర్మార్గాలను దురాచారాలనూ చూచి బాధ పడిపోయి తన ఆ బాధను ప్రజాభాషలో నూటిగా, హృదయానికి హత్తుకొనేలా వర్ణించి అధునిక అంధ కవిగా జగత్తులో ప్రత్యేక స్థానాన్ని సంపాదించు కొన్న నిర్దోహమాణి, నిష్పవతి నిర్మల హృదయులునగు నేమన వంటి కవి శ్రీ కాళోజ్ నారాయణరావుగారు ప్రజానీకంలో బాగా ప్రచారం పొందిన వారి అందమైన ఉపనామం కాళోజ్

కవుల్లో కాళోజ్ తోన

సామాన్యంగా కవుల్ని బుద్ధివాదులు, హృదయ వాదులు అని రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చు బుద్ధి

వాదులగు కవుల రచనల్లో కైరిగత సౌందర్యం కల్పనా దాతురి విశేషంగా కనబడుతూ ఉంటాయి కానీ హృదయవాదులగు కవుల రచనల్లో కళావక్షం కంటే భావవల్లనకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యం లభిస్తుంది ఇట్టి కవుల హృదయ సింధువులో నుండి బయల్పడలే బడబాగు కవిత్వారావం లో విజృంభించి సమాజాన్ని కదిలించి వేస్తుంది మొహా మాటాలుగాని, ముఖాస్మతులుగాని ఇట్టి కవులకు పనికి రావు చెప్పదలచుకొన్న సత్యాన్ని స్పష్టంగా నూటిగా, పటిష్టమైన భాషలో అది కూచి చెప్పడం యిట్టి కవుల విశేషం ప్రపంచం లోని భాషలన్నింటి లోను యిట్టి కవులు మనకు కనబడుతూ ఉంటారు ఈ కోవకు చెందిన కవిత్వరచే శ్రీ కాళోజ్

దాశకవి చెప్పినట్లు “కాళోజ్ కవిత్వం సమాజానికి హెచ్చరిక వంటిది అతడు ఒక్కమాట సమాజం పైనే కన్నెత్తి నిశితంగా చూస్తే సమాజం నిలుపునా, గజగజా వంటిదిని తనలో తరతరాలనుండి దాచుకొన్న కుళ్ళును ఒక్కమాట బయట పారేస్తుంది అట్లా చేయకుండా ఇంకా రహస్యంగానే వుండడం అతని ముందు పాద్యం కాదు గనుక అతనికి గుడ్డి అకలులేవు తాను చూస్తున్నదీ,

తనకు తోస్తున్నది రాష్ట్రం నుంచి అలాంటి కాళోజి శాస్త్రజ్ఞుడు శాస్త్రజ్ఞుడు గర్వితుడై వున్నాడని

అప్పుడే అభిలాష

“వారాల మునిగి అనందాల తేల
వాననల దీర్ఘ సువాసనల గ్రోల
జన్మించినను చేపవర్షమై వేను”

అని కాళోజి తన అభిలాషను వ్యక్తం చేశారు
లోకమైన వారాలవల్ల కవికి అనందం కలుగదు సువాస
నలు పీల్చినంత మాత్రాన కోరికలు తీరవు సంసార
సంబంధ మైన నాదాల్లోను, సువాసనల్లోను కపటాలూ,
కార్యజ్ఞాలూ నిండి ఉన్నాయి అందువల్లనే కవి చేప
సర్పంగా జన్మించాలని తన అభిలాషను వ్యక్తం చేశారు
నాడం విని చేపవర్షం మురిసి పోతుంది సువాసనల
గ్రోలి తన్ను తానే మరిచిపోతుంది అటువంటి తాదాత్మ్యం,
అనందం మానవుడు పొందలేకపోతున్నాడు కనుకనే చేప
సర్పమై జన్మించాలని కవి ఆశయం సర్పపు చేపత్వమే
కవి యొక్క ఏర్పల హృదయానికి తార్కాణం అయితే
కవికి దు కాలంలే భయంలేదు కష్టసుఖాలకు దూరం
కావడం యిష్టంలేదు

“దెమ్మగిరిని కనులు బ్రతుకు
కమ్మడవము చాలలేవు,
దెమ్మగిరిని కనులు బ్రతుకు
కమ్మడవము చూడలేవు
దమ్మికి గ్రోలనిదే
విస్మయం మనసుమెప్పు
తలపులన్నీ తీరనిదే
తలుపులేవి తెరిచి కావచ్చు”

అని గానం చేస్తూనే కవి

“సంతనముగ జీవించేగ
పతకము యెత్తించుగాని
ఎంతటి సొంతాన్నినైనా
ఇతరుల పీడింపలేను”

అని ఉద్ఘాటించి “జీవించు, ఇతరులను కూడా
జీవించనియి” అను సద్బుద్ధితో తన కవిత్వలక్ష్యా
ప్రజానీకానికి అందించారు

కాళోజి రచించిన 57 కవితలు ‘నాగాడవ’ అనే
పేరుతో పుస్తక రూపంలో వెలువడ్డాయి పరిమాణ చుట్టూ

ఎక్కువగా వ్రాయక పోయినా వ్రాసిన కొద్ది రచనలే వారికి
మంచి పేరు ప్రఖ్యాతి సంపాదించి పెట్టాయి
కాళోజి గోదరులు

కాళోజి జన్మించింది 1914లో తెలంగాణలో బాటు
ఉర్దూ పాఠశాల మరాఠీ, అంగ్లభాషల్ని బాగా అభ్యయనం
చేశారు వారు మంచి ఉర్దూ కవి కూడాను కాళోజి అన్న
గారగు ప్రసిద్ధ పోలీసు రామేశ్వరరావుగారు కూడా ఉర్దూ
కవులు సత్సాహిత్యకులు ఈ పొదరుల బ్రాత్య (సేమను
గురించి ప్రజలు ఘనంగా చెప్పుకుంటూ ఉంటారు
కాళోజి నారాయణరావుగారు పోలీసు పట్ట పుచ్చుకొన్నప్పు
టికి అటు క్రద్ద మాందక మొదటినుండి తెలంగాణ
రాజకీయ ఉద్యమాలలో సంబంధం పెట్టుకున్నారు
మూడు పర్యాయాలు నైజాం ప్రభుత్వంలో శిక్షింప బడి
తరువాత కారాగారయాతల్ని సహించారు వరంగల్లు జైల్లా
నుండి ప్రభుత్వం ద్వారా బహిష్కరించబడడం కూడా
జరిగింది స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో వారి అడుగు ఎప్పుడూ
ముందు ఉండేది శ్యామల సాహసం పట్టుదల కాళోజి
వ్యక్తిత్వపు ప్రధానమైన విశేషాలు అయితే మురాలిరావులు,
హయమైన అవినీతి చర్యలు ఆయనకు పనికిరావు
అందువల్లనే స్వాతంత్ర్యోద్యమ సమయంలో ముంద
దుగు వేసిన కాళోజి స్వాతంత్ర్యం లభించిన తరువాత
ముమ్మరం గా కొనసాగుతూ వున్న యానాటి పదవుల
పేటలో పాల్గొనడం యిష్టంలేక దూరంగా ఉండిపోయారు
రాజకీయాలు - నాడూ, నేడూ

“సత్సాహసం యేటదేండ్ల కృషి
క్షణంలో అయిపోయిన మని”
“బాపూకి బ్రతికిన యెప్పుటి
నర్తాహింసల దుప్పటి
బొంకుల బొంతగ మాత్రమ
ఘనతలు సాంకేతిక దీపను
ప్రజాస్వామ్యం గణరాజ్యం
చతురనాయక మృగ్యుల బోజ్యం
తోడేలు అందమన్న మేకలు
‘బ్యా’ అన్న ఉడిపావు పేకలు”

అని ఎంతో సజీవంగా యానాటి స్థితిని వర్ణించారు
కాళోజి అంతర్గత విప్లవీయ తరువాత తెలంగాణ
ఉపాధ్యాయుల నిర్యాజక పద్ధతులనుండి ఎగువ నభ

మొంతురుగా ఎప్పుడోబద్ధుడు కొంతకాలం తెలంగాణా రచయితల సంఘానికి అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు

బళ్ళవలుచని పొడగరి కరీరం, అందమైన ముఖం పొడుగుపాటి కొంతేలిస ముత్య పలుచని పెదవులు మెరిసే కంఠం అవరిదితులను కూడా ఆకర్షించే మొగ మాటం లేని తల్పంతో కూడిన సందాపణ భావుక హృదయం ముఖం మీద నిర్లక్ష్యాన్ని వ్యక్తంచేస్తూ వుండే బేఖలు, పదిమందిలో సైతం ప్రత్యేకంగా కనబడే వ్యక్తిత్వం ఏటవ్విటి సమన్వయమే శ్రీకాళోజ్ దేశభక్తి

కాళోజ్ గొప్ప దేశభక్తులు వ్యతంత్ర భారతాన్ని సందర్శించడం కొనసాగించి దిద్దాల్సి ఉపితంలేని రాజకీయ రంగంలో ప్రవేశించి అప్పకవీలులా పడిన త్యాగ పురుషులు వారు వారి దృష్టిలో మాతృభూమిని ప్రేమించని వారే ఉండరు అందువల్లనే

"మాతృదేశముమాట ముచ్చట
ముదము గూర్చును మదికి ననియెడి
సరమనీచును ధరణీసంతట
గలయవెడకెన్ గాననగునా?
లారిదెబ్బల లక్ష్యమేమి
కరినశక్తయి కాదు కాదు
వాపునెనను జంకనీయదు
మాతృదేశము మాతృదేశమే"

అవి వర్ణించారు

(ప్రజలకు మేలుకొలుపు)

తన మాతృభూమియగు తెలంగాణాలోని బీద ప్రజల దైన్యాన్ని, అధికారుల విలాసాల్ని, దుర్మార్గాల్ని చూచి వారి హృదయం దహించుకపోయింది ప్రజల బానిస బ్రతుకును చూచి వారి వేటాటలు విమ్మరింగాల్ని ప్రజామ్యాయి చైర్యంతో నైజాం ప్రభుత్వాన్ని ఎదుర్కొన్నాడు ముగిసేపుల హృదయం లోని అవేదన కాళోజ్ వాడిలో ప్రతిధ్వనించింది కిరాతకులైన నవాబు సైనికుల్ని పంబోదించి

"బాహ్యత లేని ప్రభుత్వభటులు
పెళ్ళే బాధలు దారింక,
బాహ్యత గల పరిపాలన లేక
బ్రాకిన బ్రతుకులు దారింక

రక్షణై పెర్వత్తు బలగమే

దేసే భక్షణ దారింక

కాలము వ్యర్థము చేయగ కళయని

జ్ఞాసే కైతలు దారింక

నైతచేత మేల్కొల్పుకున్న

కాళోజ్ కాయము దారింక "

అవి గర్జించారు కొటగోడలు నేల కూలుతున్నాయి

తీర్పు ఓ రాజా మొదలుగాగల కవితల ద్వారా

రాణివాసములోన రంజిల్లు రాజా

నైతుబాధల దీర్చి రక్షింపలేవా?

ప్రజలను హింసించు ప్రభువు మా కేల

వదిలించు భక్తింప వనరాజా లేవా?"

అవి అనేక విధాలుగా నచ్చజెప్పి చూచినా ప్రయోజనం లేకపోయింది దానితో ఉగ్రుడై కవి ప్రజానికాన్ని తీవ్రంగా హెచ్చరించి, వారికి కర్తవ్యభాదను "కాబేసి తీరాల్సి" అను కవిత ద్వారా

"మన కొంప లాగిన మన స్త్రీల చెరచిన

మన పిల్లలను చంపి మనల బంధించిన

మానవారములను మంతలాభిరులను

మరచిపోకుండగ గురుతుంచుకోవాలి

ఈనీ అరిపోకుండ బునకొట్టుచుండాలి

కాలంబు రాగానే కాబేసి తీరాల్సి

తిట్టిన నాల్కలను చేపట్టి కొయ్యాలె

కొంగు లాగిన ప్రేళ్ళ కొలిమిలో పెట్టాలె

కన్ను గీచిన కళ్ళ కారాలు చల్లాలె

తన్నిన బాళ్ళను 'దాకలి'గ వాడాలె

కండకండగ కోసి కాకులకు వెయ్యాలె

కాలంబు రాగానే కాబేసి తీరాల్సి

అని అంటూ బోధ చేశారు

కొరక తీరింది, కాని

కాళోజ్ త్యాగం పలికింది వారి అభిలాష వెరవేరింది భారత దేశానికి స్వాతంత్ర్యం లభించిన తరువాత హైదరాబాదు సంస్థానమందలి నిరంకుశ పరిపాలన అంతమొందింది విశాల మైన ఆంధ్రప్రదేశ్ కూడా ఏర్పడింది కాని కవి అత్యున్నత విజయం కాంతి లభించలేదు మనకు స్వరాజ్యం వచ్చిందేగాని సురాజ్యం రాలేదు స్వాతంత్ర్యం లభించిన తరువాత పరిస్థితులు, మానవుల వ్యధాచాలు

విచిత్రంగా మారిపోయాయి మారిపోతూ ఉన్నాయి
 "మాయలోకము మాయజనుల
 మనసులో గల మాట యొకటి
 పైకినుడిచెడు పలుకు ఒకటి
 చేయదలచిన చేష్ట యొకటి
 ఏడు మారినా యీడు ముదిరినా
 ఏమి మారినది యీలోకంలో?
 రాయి విసిరినా రాళ్ళట్టు విసిరినా
 గిట్టచివానివి కొట్టుకు రేకడ?"
 అని అంటూ తమ అసంతృప్తిని, అనంతోపాన్తి

పక్షం చేశారు

స్వతంత్ర దృక్పథం

ఏ వాదాన్ని అనుకరించే స్వభావం కాదు కాళోజీ
 ధృతి విషయాన్ని స్వతంత్ర దృక్పథంలో చూడడం వారి
 ప్రత్యేకత ఈనాటి సమాజాన్ని గురించి యోచించి
 యోచించి 'ద్వైత జగత్తు' అను కవిత్వలో నేటి మానవుల్ని
 రెండు భాగాలుగా విభజించారు

"కుటిలమతులు దేరిమొగాలు
 జగతిలో రెండే రెండు రకాలు
 చతురదవర్గం విరాటం కొరకు
 దేజుల పర్వస్థం ముడిపరుకు
 లోక మెప్పుడు చతురునిదే సొత్తు
 లేదమాయకున కందుల పొత్తు
 శాస్త్రకాల్పు శాపనకర్తలు
 జనులకు తాళికట్టని భర్తలు,
 చేయుటకై పామాన్యుల బాటి
 చాణక్యుల మద్యన పోటి"

నేటి స్థితిగతులు

చేశన పేరుతో జరుగుతున్న అన్యాయాల్ని,
 పదవుల పేటపై జరుగుతున్న భయంకరమైన పోటీని
 చూచి బాధపడి కాళోజీ నిర్భయంగా 'పోటిబడి కాటులాడ'
 అను కవిత్వంలో యీ వాటి స్థితిని విశిష్టంగా చిత్రించారు
 "దానదీపింపు పాద్రాజ్యం
 కోడిగుడ్డు కోహినురు
 పాటిమన్ను ప్లాటీనం
 బస్సునీటు బ్రహ్మరథం
 ఏదైతే? ఏదైతే?"

పోటిబడి కాటులాడ
 ఏదైతే?
 అడవిమనిషి అవార్యుడు
 పసిబాలుడు పండుముసలి
 బిచ్చగాడు బద్ధిమగడు
 తొట్టుకొడుకు పెత్తందార్
 ఎవరైతే? ఎవరైతే?
 పోటిబడి కాటులాడ
 ఎవరైతే?
 వివేకవిధి తపోవనం
 చాకిరేవు శాపనపథ
 సానిటేరియం సాధుమఠం
 మూత్రశాల యాత్రాస్థలి
 ఎవరైతే? ఎవరైతే?
 పోటిబడి కాటులాడ
 ఎవరైతే?"

గణరాజ్యం పేరుతో జరుగుతున్న బూటకాన్ని

స్పష్టం చేశారు తన కవిత్వంలో -

"పాశ్చుల పట్టిక తెచ్చుతప్పక
 బప్పజెప్పిడి ఉత్సాహం,
 బాద్యక అంటే బానిసత్వమని తర్కం,
 పనిలో తాత్పరం
 జరిగే పనిలో పోరవులు జూని
 అర్జుణగిలెడు ఆదారం
 ఎనవికి వాడే ప్రవక్త,
 వానిపయకే జ్ఞానపుణాంధారం,
 రష్యా అమెరికా రహదారులపై
 సర్వోదయభావ సంభారం"

ఇకనైన బూటక వ్యవహారం అగిపోవాలని,
 స్వరాజ్యంతో బాటు సురాజ్యం కూడా ఏర్పడాలని అంటూ
 "కట్టాతిక గ్రౌత్త తర
 పాత ఆట రక్షకట్టడు
 పాతపరుకు ధర గిట్టడు
 మారాతిక లేదీర ప్యాకింగు
 మారాతిక స్నేహల పెట్టింగు"

అని కాళోజీ ఉద్ఘోషించారు

పైన వివరించిన కవితలేగాక 'జంటసింగిణులు
నేనాణి కప్పిటిలో ఎన్నెన్నో కలపు కోకిల సంద్యాహసం
మొదలుగా గల కావ్యసౌందర్యంతో విడిచిన ఉత్తమగ్రీతకి
దెంచిన రచనలు కూడా కాళోజి అనేకం రచించారు ఇంకా
పుస్తక రూపంలో వెలువడకుండా పత్రికల్లో వెలువడిన
కవితలు అనేకం వున్నాయి
వాచలో కొత్తదనం

అధునిక తెలుగు కావ్యజగత్తులో అభ్యుదయ
కవులు కావ్యవస్తువులోను పద్ధతానైతిలోను క్రొత్త మార్పు
తెచ్చారే గాని భావకు పంపించిందనంతవరకూ క్రొత్త
మార్పు చెప్పుకోదగి నంతగా తీసుకొనిరాలేదనే చెప్పవచ్చు
అలాంటి కాళోజి కవితల్లో ఎక్కువగా కనబడదు అతంబరం
లేని, పరభవైన దీగుపుగాను పొంకంగాను కవితలు
రచించి క్రొత్తబాసా స్వరూపాన్ని అభ్యుదయ కవులకు
కాళోజి అందించారనడం అతిశయోక్తి కానేరదు సదస్యత
భక్తుల్లాగా! అను కవితలో

"కైతకు లక్ష్మణులున్నాయి కోటొళ్ళుదీ
వానిలో వ్యాకరణం కూడా ఒక్కటి
మీకు దాని సూత్రాలే సర్వస్వం
గొంతుకు పాసుకొని వ్రేలాడి సతతం
చేస్తారు అక్షరదన అంటారు కవిత్వం
కైతకు వ్యాకరణమే పరమావధి
కాదు అసలేకాదు" అన్నాడు చాళరథి!
మా రచనలో వ్యాకరణం మాత్రమే లేదు
మీ రచనంతా వ్యాకరణం, మరేమీ కాదు
వ్యాకరణసూత్రాలు పెట్టితే భక్తి
కా చెప్పుదు కైతపితం గట్టి
పాతబాటలబట్టియే నడవగలరు మీరు
మా నడకలో పెదుకుంది క్రొత్త త్రోవలకు తీరు "

అని భాష వైది మొదలుగాగల విషయం
లో తమ అభిప్రాయాల్ని బహు రసవత్తరంగా
చిత్రించారు కాళోజి

వచన రచనయందుకూడా వారిది అంచెవేసిన
దేయి వారు రచించిన కొన్ని కథలు కథాసంపుటాల్లో
వెలువడ్డాయి వారు మంచి వక్త చెప్పదలచుకొన్నది
మాటిగా ముక్తసరిగా గుండెలకు తగిలేలా చెప్పడం
ప్రోత్సలలో ఉత్తేజంతో బాటు అత్యవసరిశీలనను
రేడియోనడం వారి వక్రత్యపు విశేషం

అయిన గొడవ అందరి గొడవ

కాళోజి రచించిన కవితాసంపుటి వాగడవ
ప్రథమ ముద్రణకు 12 1 53న ఆలంపురం నల్లలో
అవిష్కరణ జరుపుతూ

'కాళోజి నిఖిలాంధ్రకవి అందులో యెట్టి పంచే
హం లేదు అయినను తెలంగాణా అందులు గడలుగా
అద్దు నిలువజాలవు అయిన తన ఇందక కావ్య సంపుటా
నికి 'వాగడవ' అని పేరుపెట్టారు అదే కవియొక్క ప్రతిభ,
అదే కవి చెప్పవలసిందీను ఇది కవిగొడవగానే అనిపించి
నప్పటికీ చదివిన వారికి ఇది తమ గొడవగానే అర్థమవు
తుంది ఇది విశాలజగత్తు ప్రజలందరి గొడవ ఇది మనం
మననం చేసుకోవాల్సిన పుస్తకం

యుద్ధంలో ప్రాస్తూ కవులంతా చెల్లాచెదురుగా
పారిపోతే లూయీ అరగాన్ ఒక్కడే దేశంలో నిలబడి మహా
ప్రజావిశ్వాసాన్ని వెల్లడించే గీతాలు వ్రాశాడు కాళోజి
లూయీ అరగాన్ నందివారు అలా ఎవరికీ తెలియ
కుండా అజ్ఞాతంగా ఉండి రచనను సాగించారు
తెలంగాణా మూగకవాల హృదయాల్ని ప్రతిబింబించిన
జేశాడు "

అని అప్పు క్రీకృతి మాటలు ముమ్మాటికీ నిజం

ప్రజాస్వామ్య కవి

- డా॥ సుంకుల రామారెడ్డి

కండ్లల్లో సీత్యునింటే కవిత్వాన్ని రచించగలిగే వాళ్ళను వర్గీకరించి యానుకోసన్నప్పటి నేటి తెలుగు దేశంలో అట్లాంటి రచయితలు మూడు వరుసల్లో కనిపిస్తున్నారు

మూగవృద్ధులాల వేదనాభారాన్ని నివేదించడానికి కలంబట్టి ప్రాతినిధ్యం వహించి, వాటి స్థానే తాము స్పందించి కవిత్వాన్ని పలికించేవాళ్ళు ఒక వరుస

అందరూ ఏడున్నుంటే తాము నవ్వతూ అందరూ నవ్వే పరిస్థితుల్లో తాము ఏడున్నుంటే వాళ్ళు మరేవరకునీ

ఇక తమఏదన్న తమదే అన్నట్లు ఇంకోవరుస ఇందులో మొదటిరకం కవిత్వానికి సహృదయులనూ సానుభూతిపరులనూ వెతుక్కోవచ్చురలేదు సర్వ సామాన్యమైన ఇచ్చింది వారి కవితా వస్తువు దానికి సమాజంలోని సామాన్యులూ, అసామాన్యులూ కడుల్లారు ఆ కవిత్వాన్ని చదువు కొంటున్నప్పుడో, ఎంటున్నప్పుడో కండ్లనిల్లు చాటుంతుంటే అనే పస్త్రాయి

రెండో రకం కవిత్వాన్ని వినే శ్రోతలందరినీ సహృదయుల పట్టికలో చేర్చడం కష్టమే, ఒకే ఒక పద్ధతిలో అందరినీ ఏడ్వమనే ఆ కవితా తత్వమే అందుకు కారణం అనవచ్చు అట్లా ఏడ్చి ఏడ్చి తూడ్చిన కన్నలకే ఇప్పుడు కన్నీళ్ళు కారకుండా అయినాయి

మూడోరకం కవులకు సానుభూతిపరులూ దొరకడం మన సమస్య వారి ఏదన్నవారే ఉన్నది అయినా బాటు కాకపో, వచ్చిన సైతాలు ధీయురాలు కోసమో, తీరిక సమయాల్లో వాళ్ళు తమ గృహారామాల్లో కవిత్వాన్ని ఏడ్చిస్తూ తూర్పుంటూ ముడిచిన పిచ్చో, తెగబడిన కిచ్చో దానికి కారణమై ఉంటుంది

ఎవరు చేపకోవస్తానా ఏత్వవచ్చు కొన్నిటి కోసమో కొందరికోసమో, ఏచ్చేవాళ్ళగూడ ఉండవచ్చు వారి తన అవేదనా పృథ్వయాన్ని పలికిస్తూ సర్వసామాన్యంగా అందరి కండ్లకూ సీత్య తెచ్చించడం పుట్టుకతో జారిగుండ కలిగిన వాళ్ళకే అట్లైన విద్య అట్లాంటి

కవులను వేటి సమాజంలో పెట్టేవాలంటే కాళోజీ పెర మొదట తోస్తుంది

కవిత్వం కోసమే కవితాన్ని పెచ్చించేవారిలో కాళోజీది ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం అవేదన అయిన కవితాత్మ జీవితమంతా ఒక కవిత్వోద్యమం తమ తమ ప్రయోజనాల కోసం పవ్వరం తన్నుకొంటూ, సమాజాన్ని అద్దాదిట్టిగా నలగదొక్కదానికే అన్నట్లు వస్తూ దొతూ ఉన్న ఆయా మురాలతాల్లా వస్తుంటే సంక్షోభకరమైన సంఘటనలూ, విప్లవ విపాదగర్భలూ ఆయన కావ్య నిర్మాణానికి సరంజామాగా సామగ్రిగా ప్రస్థాపంగా కనిపిస్తున్నాయి

కొన్ని ప్రత్యేక ఉద్దేశాల ప్రధానంకోసం బ్రాహ్మ వ్రాతలు తాకుట మంటలు శీమలం తన సంతృప్తి కోసమో, తాను మెచ్చినదానికోసమో, హాటి బేరం కోసమో, మన్నన కోసమో ఆయన వ్రాయడంలేదు మనవి కోసం వ్రాస్తున్నాడు

జీవన వాదం కళ మానవీయతకోసం అనే వివాదం ఆయన కవితలో వేదమధలో పలుకుతూ ఉంది సర్వోత్కృష్టమే అనిపించుకొన్న మానవుడు సాటివాణ్ణి చంపడానికి తానూ చావడానికి చేస్తూన్న చేష్టలను యానీ ఆ దు ఖాన్ని మోయలేక మొరపెడుతూ తన 'గొడవ'ను ప్రకటిస్తున్నాడు

తెలుగులో స్వతంత్ర యుగ కవిత్వానికి కాళోజీ నపుయ్యే వంటివారు కాదనుకొన్నా అన్నయ్యే వంటివారు మాత్రం ఖచ్చితంగా అవును కొత్త కొత్త పద్ధతులతో కొత్త కొత్త మార్పులను తీరిగిస్తూ ఆధునిక కవిత్వంలో పుట్టి పెరిగిన వాళ్ళకందరికీ ఆయన అన్నయ్యే కవిత్వాన్ని అరాధించి, అనుభవించి, ఉపసాహించి, దానితోనే ఉద్యమించి, దాన్ని ఉపవ్యసేస్తున్నాడు

ఒక కవికి గల స్వతంత్ర స్వాభావిక వ్యక్తిత్వాన్ని పరిశీలించవలసి వచ్చినప్పుడు నాలుగుప్రశ్నలూ తాయా గ్రహణం చేసి చూడవలసి ఉంటుంది (1) ఇతివృత్తాన్ని తీసుకోవడంలో (2) భాషాకైలిని అలవర్చుకోవడంలో (3) భావసామగ్రిని సూర్యుకోవడంలో (4) ప్రత్యేకంను ఎన్నుకోవడంలో పరిశీలించి ఫలితాన్ని తేల్చువచ్చు

పై నాల్గింటికొన కాళోజీ ఇటు సంస్కృతాన్ని యాచించినట్లుగానీ అటు ఆంగ్లాన్నే అన్య సాహిత్యాన్నే అడుక్కున్నట్లుగానీ లేదు తన పరిపరాల నుంచి కూర్చు కొన్నచే ఆవి అయిన సొంత ఆస్తి అయిపోయినవి ఈ నాల్గింటినీ ఆయన పర్యవేక్షణ స్వతంత్రంగా బహు రంజ కత్తుంగా నిర్వహించి లోక ప్రేయత్నాన్ని యారగించి కావ్య క్రియలో తానొక ప్రత్యేక విప్లవానినీ కీటుకును కాస్త తెలుసుకొనే అందుకు ప్రయత్నం సాగితాం

ఇతివృత్తంలోని కవిత్వం మృగ్యం ఆత్మాశ్రయ కవిత్వాల్లోకూడా ఏదో ఒక సాంతకథ సొంతవర్గం తిండి తీరుతుంది ఆత్మాశ్రయంగా చెప్పినా పర్యాకాయంగా చెప్పినా ఆయన గొడవ వాస్తవిక జగత్తునే ప్రతిబింబిస్తుంది కాళోజీ చెప్పితూ వస్తున్న కథ కాలం ప్రసవస్తున్న వ్యథ, నాయకులు, దుర్బుధులు, వక్రవర్తులు, భతుర ముతులు తపనాయకులు పీడితులు తాడితులు, డేబ "మొగాలు" నాయికల గొడవ లేదు

సమాజానికి సంఘటనలను పరామర్శించి వ్యక్తులు స్వస్థించే పరమవ్యలనూ, పరమవ్యలు స్వస్థించే వ్యక్తులనూ బాహ్యకర్తించినాడు కవి అత్తుకులను తదవలోకు ప్రస్థానాలను పరమవోకు ప్రస్థానాలనుబట్టి పాత్రలను ప్రవేశపెడతాడు మనువులవలె, మాందాతల వలె, దృఢరాస్త్రితలవలె శకునులవలె అశ్వర్థవలె అలంఘ్యులవలె నీజర్థవలె, కైజర్థవలె, కైజులవలె, భుజ్జుల వలె, మావోలవలె ఈ పాత్రలు కనిపిస్తాయి ఇతివృత్తం దారకక కొందరూ నిర్భూషణదారక కొందరూ దారిశ్రక పాత్రలను చిక్కుబట్టి వెక్కిరిస్తూ గొరిగింది తిరిగిందిన రాళ్ళు న్నారు కొన్నిచోట్ల పాత్రలపేర్లు చెప్పారు ఆయన గుణ పరిచయం చేసి పదలినచోటల్లా ఎన్నో దారిశ్రక పాత్రల నామాలు మనకు జ్ఞాపకం వచ్చాయి అద్భుతాద్భి రూక ప్రక్రుతులు అవేకన్నే శివమూగిన మానసిక స్థితి కవిలో కనిపించదు

కాళోజీ వస్తున్న ప్రస్తుతాన్ని పలుకుతున్నట్లున్నా, మూడుకాలాలకూ తద్రూపాన్నే పరిణే బాపకు పాతలోని ప్రకృతిని, ప్రకృతిలోని ప్రకృతాన్ని, ప్రకృతం లోని సరికొత్తదాన్ని, కొత్తలోని భావపరిణామశిలాన్ని, పరిణా మంలోని అకర్షణ, వికర్షణలనూ కలపరిస్తుంది, పలపరి స్తుంది, పలకరిస్తుంది ఆయన వస్తున్న అప్రస్తుతమైన

విషయాన్ని వర్ణించడు కాలమేదైతే నేమి? కాళన్న కాళ్ళు

ఏమి వ్రాయవలె? ఎందుకు వ్రాయాలి? అనుకొంటూ సంద్విగంలో పడ్డ సామాన్య రథయంత్రకు జ్ఞానదానం చేస్తున్నాడు వస్తుమకరించగలవా? చూడు మరి? అని ఒకవంక హెచ్చరిస్తున్నట్లు కనిపిస్తూ మరోవంక పవలు చేస్తున్నాడు

తన భాషానికంటే ఈ కవి తెలుగుదనాన్ని బాషయాన్ని ప్రజాస్వామ్యానికి అర్థమయ్యే పలుకుబడిని అందులోనూ తెలంగాణా బడినీ బహుశాద్భుతకంగా పలుకుతాడు కూర్చుంటే సుడికారాలు బంకులుబిరి సరికొత్తగా కల్పిస్తున్నవి వాక్యనిర్మాణంలో సంస్కృత బంధాన్ని చాలారంకు విడిచిందినాడు తత్వమతద్వనాలు, దేశ విదేశ భేదం లేకుండా కలసిమిలసి సామాన్యార్థం లావిస్తుంటుంది బహు నాణాకుగా క్షేపిస్తుంటుంది విదేశీ తత్వమ తద్వనాల దిగుమతిని నిషేధించేవాళ్ళను చూసి మీకు పరిసర రాష్ట్రాలలో గూడా మంచివిళ్ళు దొరకవ్వ' అంటాడు ఇది ఏమిటి అంటే 'అది తద్వనానికి తద్వనం' అంటాడు అట్లా అనగూడదంటే నివ్వగూడా నిర్బలం కనగూడదు మరి అంటాడు ఆంధ్రాంగ్ల వారాధ్యంధ్ర హైద్రాబాదు సమాసాలు జల్లు కడుతుంటుంది ప్రశ్నించిన వానిదే పాపం రైలుబండి ఎక్కితిమి 'కాంగ్రెస్ పత్యత్వం తీసుకొంటిమి అన్నింటికీ పాళ్ళుదార్ల మంటిమి 'కొత్త తరహా రివాజు చేసుకొంటిమి అంతర్జాతీయ వివాహాలను గూడా అంగీకరిస్తుమి అట్లే అందరి సొలవ్వకొనం ఏర్పడ్డ ఈ నమస్తే పదజాలంలో మనకు గిట్టినచేమంది? అంటాడు ఆయనతో మాట్లాడడం కాస్త కష్టమే కాదవ్వ న్నం మాత్రం కాదు

ఆయన భావనాన్ని హైదరాబాద్ బ్రేక్ కూడా ఆపలేవు స్వాతంత్ర్య సూత్రాలు ఎన్నోతో పుటుక్కు మన్నని 'కవిత్వమన్న లక్షణాలు కోట్లాది, అందులో వ్యాకరణం కూడా ఒక్కటి సరస్వతీ భక్తులైనవాళ్ళు (పండితులు) బ్రహ్మను (కవిని) వెక్కిరించడం అనివయం' అంటాడు సాంఘికామోదం లభించిన పదాన్ని మన అవసరం కొద్దీ నాకుమందాం దాని చావు బతుకులను మనం నిర్ణయించ లేం కాలమే ఆయుష్యర్థం అంటాడు విసుర్లు పెరిగినా కొద్ది చేరితెక్కువగా పెరుగుతుంది కాళోజీ కవిత్వభాష

ప్రయోగంలో దుబారా ఖర్చు చేయకు పీనుగును పినుగును చేయకు భావనూ భావాన్ని పొదుపుగా కుదుపుగా వాడడం బాగా అభ్యసించినాడు పరమోపధం నైర్దుష్టాశించిన రోగ వివారణమే కాకుండా విశేషగుణాన్ని కూడా ఇవ్వండి కాకోటి ప్రయోగించే పదాలూ, భావాలూ అదేపని చేస్తున్నవి అవి కల్పించి కండ్లకు కట్టించే దిగ్భవిదిగ్భ్రత రూపభేదాలూ, విప్లించే దృశ్యమూ, మెరసే మెరపులూ, కురిసే అమృతభారలూ, సంభవులనూ శస్త్రులనూ సాధరించడంకోసం, ముక్తిలేని మూగజీవాల సంరక్షణలను మోసి దయలేని దనాధిపతుల గుండెల్లో దడదడలు పుట్టించి అర్చనైన వారికి అనంతైక్యం సంఘటించడంకోసం విడిపిస్తే జంటలను అతకడం కోసం “అస్తుప్రదాసులు ఒకడోట అకలిమంటలు ఒకడోట కళాప్రదర్శన మొకడోట కళారాధకులు ఒకడోట, తమపులు ఉండే దొకడోట, తలపులు ఉండే దొకడోట, అనుభవమంటూ ఒకడోట అధికారబలవి ఒకడోట

ఇట్లు ఆయన చెప్పతూ పోతుంటే, సమాజంలో దిగవిరహంతో తనించే వ్యత్యాసాలకు అక్క సంఘటనను కూర్చు నత్తుర యత్నం చేశాం, విప్లవం తెల్లూ, అనే అనేకం ప్రతి పోరుతున్న పట్టి ఊపుతుంది

భావసామగ్గిని కూరించకోవడంలో స్వయం గి తాన్నే పురమాయించినా డీ కవి ఉద్బూ మరారి సాహిత్యా లతో కవికి బాగా పరిచయముంది ప్రభావాలు ఎందరి సైనికో పదతాయి వాళ్ళలా “హేత మాస్త్వో యియన్” అన్నట్లే ఉంటారు ఆయనపై పక్ష ప్రభావాలు అంత అగ్నువగా బయటికిరావు కాని అధునిక తెలుగు కవిత్వంపై ఆయన చేసిన ప్రభావం స్వయంవచ్చునట్టిలో నుండి వచ్చిన సంపద పురాణ లక్షణాలతో పుచ్చిపోతూ, ఆధునికత పేరుతో ఇదులు తెచ్చుకొన్న భావాలతో అనుకరణ వాదస్తంలో తిశమక పాలపుటున్న తెలుగు కవిత్వాన్ని పునరుద్ధరించే చేసినాడు కాకోటి భావాలు కావలసినవారికి బదులిస్తారు కాని పునర్జన్మకు అంతా సొంతం కాకపోతే కప్పించే కప్పించే నేర్పు ఎందరికుంది?

ఆయన భావప్రకటనా సామర్థ్యంలో ప్రస్తుత మయ్యే లక్షణాలు స్పష్టతా విశిష్టతా గుప్తతా క్షుప్తతా, మందరతా స్వతంత్రతా నవ్యతా, సార్వభౌమతా ముఖ్య మైనవి అడుగుడుగులా అప్రింటి రోనూ ఒక కొత్త మలుపు ‘ఓటును’ గురించిన (మంజరి ద్వీపద) స్పష్టతా గుణానికి మధ్యతునక స్పష్టంగా చెప్పడానికి ఎంత ఓర్పు అవసరమో ఆ చెప్పనదాన్ని విశిష్టంగా చెప్పడానికి అంత నేర్పు అవసరం చేరిమి కలిమిని గూర్చి ప్రసంగిస్తూ ‘కులముతో పనిలేదు గుణముతోడనులేదు అందచందాలతో అవశ్యకములేదు వయసుతో పనిలేదు వరుసతోడను లేదు కలిమిలేములు రెండు కలిసి సయ్యాటూడు నచ్చునెప్పుడెకాని రభసీడ్చుట లేదు మానవత్వము మెరుగు, మర్త్యలోకపువెలుగు సంపూర్ణ సహకార సంఘంబు మైత్రీ’

ఇది విజయగా చేపత చెరుగని ‘దివ్యానుభవము’ మహోన్నతమైన మానసిక సంస్కారమే విశిష్టత అది గల వారే చేపత చెరుగని దివ్యానుభవము లభిస్తుంది కవిలా రచనకు మంచిమంచి లక్షణాలు ఎవరినో ఎన్నెన్నో చెప్పారు కాని కవిలోని మంచి మనస్సు కవిత్యానికొక విశిష్టలక్షణం అనే సంగతిని మనం కాకోటిలో ధూన్తున్నాం అవత్తలకు అనుకూలమైన ప్రక్రియను ఎన్నుకోవడంలో కూడా ఈ కవి సిద్ధహాస్యడు, రెండు రకాల పద్యాలనే ఎత్తువ రాస్తాడు (1) దేశభందపట్టులు (మంజరి ద్వీపదలు, గేయాలు) (2) స్వచ్ఛందాలు (ముక్తి భందాలు లేదా పవన పద్యాలు) అన్నవి ఉచ్చ భావో కి దగ్ధరగా ఉంటాయి అంతర్గతమనా, భావలయనూ అల్పకొంటూ సాగుతాయి అంత్యప్రసంగతో కొరదాలు పేనుతాడు యమకంతో గను నిర్మితు పదాలతో గారడీ చేయదలచినవాళ్ళు ‘పరాభవం’ చిత్తగించండి అలంకారాలకోసం ఛందోనైవిద్యం కోసం కవిత్వం బ్రాయుకు అవి పక్ష వర్ణనకు, రాకుంటే లాగకు ఆయన నడిపించింది ఛందం, రచన అంతా అలంకార్యం

భావనాతోలతో, రచనప్రపంచతో, శబ్దనిష్ఠతో, అర్థవ్యక్తితో, వాక్యం మలుపుతో, ఒక వాక్యాన్ని మరో వాక్యాన్నికీ అంత్యప్రాసతో ముడిపెట్టి, అన్వయ, వ్యతిరే కాన్వయ, సమన్వయాలతో, అర్థాంతర కల్పనలతో, పార కులగు కలకల లాడించే భవ్యభావ సందాహు డీ కవి

శ్రీని లదయ ఏదైనను
దేయ సాహసించుచును
కైవల్యము శ్రీపదమున
కలదని భావించు నేను
కావ్యకావ్య శాసనకర్తలు
జనులకు తాళికట్టని భర్తలు
ఏలుస్తూ ప్రతిబోధ విజ్ఞప్తిగడు
అవరహిష్ట రౌతాను నే హిష్ట రౌతాను

తలదన్న వానికడ
గాంధీ నౌతాను నే గాంధీ నౌతాను'
'ఒక సిద్ధాంతం పూనినపుడు కని
మరదానిని చేస్తుంది మన
'భావానుగుణ్యం రూపం
తక్షిణిబట్టి సాక్షాత్కారం'
'అప్పవంకల దిద్దిపోయేటిమిషన్'
లేని వంకల తెచ్చి పెట్టేటి వయసు'
"రక్షణకు ఏర్పడ్డ బలగము
రక్తసుల వక్షంబు జేరిన
రాక్షసుల ఇచ్చినసారం
రాజ్యమును నడిపిసారం
ప్రపంచ చరిత్ర సాంతము
ప్రకటించును ఒక విషయము
మాంధాతల వాటిమంది
మార్పు లేదు ఈజాన్"
"రాయిరువ్వివా రాగిట్టువినిరినా
గట్టని వానిని కొట్టుటకేరద"

పై పంక్తులను చదివి, అసంఖ్యాకంగా వెలు
వడుతున్న నేటి తప్పుల రచనలతో వాటిని చొట్టి చూసు
కొన్న తర్వాత కాళోజీకి ఇవ్వవలసిన ప్రత్యేక స్థానాన్ని కేటా
యించడంలా ఉండలేదు మన స్వతంత్రయుగ సాహిత్య
చరిత్రలో ఎక ప్రకరణావ్వే ప్రారంభించవలసి ఉంది
అయిన కవితా సామగ్రిని విడమరది చూడడానికి

అయిన భావాలను మననం చేసుకొంటూపోతే
సాధారణ తర్వాతకు అతీతమైన ఒక మానసికస్థితి
ఏర్పడుతుంది అది సర్వసంగ పరిత్యాగం అలోచనలకు
ధివ్వుమై, భౌతిక స్వభావాన్ని దాహించేసే తౌకిక సత్యం
'ఆ ఆకాశానికి మన్నె, పాతాళానికి మన్నెన ఈ పుడమి

మీద వివసించే ఏమానవ సంఘంలా'నైనా అది
అనుభూతమై ఉంది అదే అయిన కవితలోని
సార్వభౌమిక విశ్వవిధులలో ఏ కొనుగోలుదారు ముందైనా
దాని వెలువ దాని తుంది

రాముని భక్తుడైన హనుమదు

కృష్ణుని ఆనవాలు పట్టడు

నవ్యం చూస్తే ఏవగింపు

జద్దారూపంలో గిట్టును కంపు

కవి భారతీయుడు కాబట్టి భారతీయ సౌరాటిక
దారిద్రక జీవితంలోంచి ఉదాహరణలు అక్కడక్కడ వచ్చి
పడ్డవి వాటి అసరాతో వృద్ధులైన జీవిత పోరాటాల
సత్యమే అంతటా ప్రతిబింబిస్తుంది హిమాలయ శృంగా
లకూ శాందూమహాబుధి తరంగాలకూ నడుమ మాత్రమే
వినిపించే నాదంకాదు కాళోజీకి

కాళోజీ తనవ్యాన్ని దదుపుతున్నప్పుడు వెంటున్న
పుడు పెదవులు మోసంబంధాలను తెంచుకొని హాస
మాత్రంగా విడిపోతుంటే హృదయం హోపయాత్రలో పడి
పోతుంది కరుణ హాస్యాల వంత సెంట్రాగం అంతటా
రసపట్టు సాగినంత దూరం ధీరత్వం హాస్యం వీడలవలె
వెన్నాడుతుంటాయి
"దావదింపు సామ్రాజ్యం
కోడిగుడ్డు కోహిమారు
జన్మనీటు బ్రహ్మరథం
సానికొన సాధుమరం
చాకిరేపు కాననసభ
ఏదైతేం?
ఏదైతేం?"

పోటీపడి కంటులాడ

"వా చెల్లెలి వెంటాడెడి రాడిబలకు 'సాలా'వై
రాడి తోబుట్టువులను వెంటాడుదు జావనోయ
ఎవరిదేమి పోతున్నది?"

మనం నవ్యక తప్పుడు నొవ్వక దప్పుడు బహి
రంగంగా నవ్వే తాడునుకొన్న వాళ్ళం హృదయంలోకి
ముడుచుకపోతాం మూల్యకూ కూర్పుంటాం అక్కడ
గూడా గెలిచిన దౌర్జన్యంవలె అవహాస్యం గెలిచేస్తుంది
ముఖగహ్వరాలకు బదులు హృదయ కుహరాచే ప్రతి
ధ్వనిస్తుంటువి తప్పు దిద్దుకోలేక దారి చూసుకోలేక కవిత

పిలువ మనం కూడా ఎందుకో హృదయంలో అన్ని అవేదనలను అనుభవిస్తాం

"దాచదించు" ఖండికలో కథకునికి కవికి ఉండే తేడాను సామాన్య సాధకుడుగూడా చప్పున గ్రహించగలడు ఒక అనుభూతిని, ఏతిని, చెప్పడానికి పెద్ద కథ రచిస్తాడు కథకుడు చిన్నమాటలో పెద్దకథలు చెప్పతాడు కవి కేదేగుర్తు అవడంతోనే రచిస్తాడనిత్ర 'కోహిసూరు' పేరు వివడంతోనే హిందూ దేశచరిత్ర జగలున ప్రత్యక్షమైతవి సర్వజనా సంతోషో భవంతు లక్ష్యం స్వర్గం స్వర్గా, ఉర్గా సర్వతా ప్రత్యక్షం'

కత్తిది కేవలం ఏర్పించడమే వంతు వచ్చిందడం దానిచేత కాలేదు కలంలాంటిది రెండూ (ఏర్పించివా వచ్చిందా) ఉదాత్తంగా పుట్టుకొస్తవి కత్తికీ, కలానికి ఉండే తేడాను చెబుస్తూ తర్వాత కాశీక ఒక్కడే బాగా చూపగలిగాడు ఏర్పించడమేకానీ కత్తిచేతులవాళ్ళు చేస్తే కడికెప్పుడీ కవివచ్చుతీ, కలం చేతులవాళ్ళు చేస్తే కరుణావృత్తి, కళావృత్తి కలం సాయంలేకుండా కత్తి చేసిన కవికి 'హింస' పేరు వచ్చింది

ఏదే వాని స్థాయినిబట్టి చెప్పేవాని పద్ధతులు మారుతుంటవి సభ్యతా సంస్కారం ఉన్న వాళ్ళకు చెప్పే పద్ధతి వేరు చిరునవ్వుల 'సైగలతో' వారికి వడసేద్ర హాస్యాలును బోధించవచ్చు ఇక సామాన్యుల ప్రసంగం లోకి వచ్చేసరికి చెప్పే రీతుల్లో ఎన్ని పద్ధతులనో అనుసరించవలసి ఉంటుంది అదే అవసరం కవికిగూడా ఉంది పూర్వకపులు చెప్పే పద్ధతులలో అంటే నైతిలో వృత్తి రీతి సరళభావ ప్రకటనం, పరుషభావ ప్రకటనం వంటివి ఉండేవి కాశీక చెప్పవచ్చేవానికి సమాజస్థితి అంతా మారితూర్పున్నది చెప్పితే వివేచాత్మకం ఎప్పుడూ చిక్కే లేదు చెప్పినా, చెప్పిన విషయాల్నే మరీ మరీ చెప్పతున్నా, వివని వాళ్ళతోనే చిక్కులన్న వస్తువి చెప్పింది అర్థమైతూడా బలించే వాళ్ళకొనం చెప్పే పద్ధతులలో చెప్పవచ్చు, కొట్టె, తీట్లు అవసరమైతవి అట్లాంటివోనీ కవి వాళ్ళగుల్కొన్న మనం సకారణంగానే క్షమించవలసి వస్తుంది

"వటసావిత్రి ప్రతముసు

వారకాంత చేస్తుందని

ఎవరనుకొన్నారు? ఇట్లవునని

ఎవరనుకొన్నారు?

విందీన గోదాములుండి

తెంకిలేక వస్తారని

ఖాదీదారులలోనే

కాంగ్రెసిజము చేస్తుందని,

ఎవ రనుకొన్నారు?

ఎవ రనుకొన్నారు?

మారాతక లేవితో ప్యాకింగ్

మారాతక 'స్టేజి'ల పెట్టింగ్

ఏడు తిరిగిన వంబాంగాలు

మాచపు తిథివారాలు

"నిజం మొగం దాస్తుంట

ఇజం మొగ్గ వేస్తుంటే

కీటు కీటు కేగుతుంటే

సీటు సీటు జేబులుంటే

ఖుతుకు చితికి పొతుంటే

కాంతి కాంతకు, కాంతి?

గుండా లీదరపుతుంటే

జండా చిగిజారుతుంటే

జనం జడం అవుతుంటే

కాంతి కాంతకు, కాంతి!

"ఏగటి బోమల అవగ లేవి

ప్రభుత్వ ముండే చెన్నాళ్ళు?

ప్రతిష్ఠ పేరకు తప్పులు దాచే

పొడు పద్ధతికెన్నాళ్ళు?"

మార్గాలను వెరలాదిన ఈ వాక్యాలు నిద్రమయ్య మొగాలనూ, కోతివీతి కొంటే బేరగాళ్ళనూ, తెలిసిన మూర్ఖులనూ సబ్బారేక సవాసులయ్యే వాళ్ళనూ మందలించడం కోసమే

అడుగుడుగునా పరుల ప్రభావానికి లొంగి జేపిం చేసి దుర్గుల జాతి అని నమ్మిపార్థంలో చెప్పడానో "ఏ బాషరా? నీది ఏమీ వేషమురా? ఈ బాష ఈ వేషమెవని కోసమురా?" వంటిగీయాల రచన జరిగింది చేత, వేష, భాషాధిమానాలను గురించి వొక్క చెప్పనంత మాత్రాన విశ్వ సౌదరభావానికి లోటు రానవసరంలేదు తల్లిని అడ రించనివాడు పినతల్లిసేమి అడరనిస్తా? ఎవతల్లిని అడ రింది తల్లిని దూరం చేయడం మాత్రం ఏం చక్కవనం?

మనం ప్రేమించే వాళ్ళు మనపై ద్వేషించి చంపడానికి వస్తున్నప్పుడు ద్వేషం తప్ప మరేది అర్థం కాని వాళ్ళు మనచుట్టూ మూగినప్పుడు ద్వేషించి దెబ్బకొట్టి ఎలంతంగా ప్రేమపాఠం నేర్పవలసిన వస్తుంది ద్వేషించి నట్లు కనిపిస్తూ ప్రేమించే వ్యతిరేకమైన వ్యక్తిని కొన్నిరోజుల వినిపించినా మతరాక్షసులు చెలరేగి మానవత్వాన్ని చెరబట్టిన రజాకార్ల దురుద్యమంలో కవితోని కరుణ తనివీదరినంది కలం కత్తివలే మెరిసింది కన్నీళ్ళు కురిసింది మన స్త్రీల చెరచిన మానవార్థములను మరచిపోకుండాగ గురుతుంచుకోవాలి కాలమ్ము రాగానె కొటేన శీరాని సాచివాడు సహజపవాన్ని కాలదన్నీ చంపడానికి వచ్చినప్పుడు సహనం వచ్చింది ప్రతిఘోషించి నిలిచి ప్రతికారాన్ని ఉద్బోధిస్తూ భీమ ప్రతిఘటన వచ్చిన ఈ ఘట్టాలు చిమత పజ్జాలను వీరలక్షణాలతో ఎదుర్కొమనడమే రామాయణ భారతాల సమరసిరి కాళోజి సాహిత్యసిరి

మంచిని పెంచుకోవడం కాళోజి మరొకరు నేర్పువలసిన అవసరం ఎప్పుడూ లేదు మంచి అంటే చెడ్డకులోగి దావడం కాదని అయినచెప్పే సూచి అర్థం కలన బ్రతుకుదామనేవాళ్ళ కోరింతులో అయిన కండ్లు చెమ్మగిల్లకవి పాట్లు నాది వచ్చే నీది ఈడుక తిందాం కలవివతుకుదాం అని చెప్పే కొటిల్లులకు బుద్ధి చెప్పడానికి ఎప్పుడూ వెనుకీయదు క్షత్రువు చెలరేగినప్పుడు సాహసానికి సవాసమిచ్చి వీరదాన్యంలో బ్రతుకు చెరువును చూసుకోసేటందుకు రాజీవడదు అచ్చం వీర జాతకుడు

రజాకార్ల దుండగాలనూ వైవా దురాక్రమణాన్ని ఎదుర్కొంటూ ఒకే వద్దతిలో అయిన కలం నడిచింది మహమ్మదు వారసులూ మూర్ఖు వారసులూ ఏకమై తోటి మనసుల రక్తంతో వసంత నూడివారు తమ దర్శకుల అనుకూలమైన భాష్యాలను చెప్పకొన్నారూ కాళోజీయే కాదు 'కలేరా ఉన్న ప్రతివ్యక్తి కోరించిన విషయ సంఘటనలు అవి శాంతిపేర, శ్రాంతిపేర ఎంచెన్నె సక్ర తర్కాలను, గడ్డ తర్కాలను వల్లిస్తున్నా, తోడివాళ్ళను చంపుదామనే తత్త్వాల ఇప్పట్లో అర్థంకావు ఎప్పటికీ ప్రళయననీయంకావు

కాళోజిని వేమన్నతో పోల్చి చూసుకొన్నారూ కొందరు కాస్త నయమే కొందరికే కాళోజి కవితా

పాదాలను మార్చిస్తూ మీటరుతో కొలిచి చూసుకొని ఎటూరిళ్ళలేక గుటకలు మ్రుంగువారు ఏదైనా విలం ఆనంది దాని వద్దతిలో అది సాగుతుంది అవలు కవి అయినవారు ఒకే ఒక ప్రత్యేక వద్దతిలో ఆలోచించే రాజకీయ తత్త్వాల తతంగాలకు ఎప్పుడూ దామడు కాదు ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క ఇజానికి ధర బాగా పలుకుతుంది విస్తటి మలాల గతి ఏమైందో నేటి ఇజాల గతి అంతే అంగడి సరకుల ధరలలాగా విస్తించే ఇజాలు వేరు నిజాలు వేరు

నానా ఇజాలకు చూడ

నా ఇజానికే అడుగున జాడ

ఇకపై చెల్లవని క్రీకృతి అనివంత

మోసం దొర్లనట్లం తగ్గిన చెంతో

ఇంకానా ఇకపై చెల్లవు

ఎన్నెవది ఎందుకు చెల్లవు?

అయినది బూటకపు నూర్నిజం కాదు బుద్ధి గలిగి బతికే మనిషి ఇజం వృత్తిని ప్రవృత్తిని జోడించి కవిమూర్తి అయినాడు స్ఫూర్తిని పెంచుతున్నాడు సంచు తున్నాడు సర్వస్వతంత్రుడైన అయినకు అంధవర దేశమూ లగడమీ జీవితమూ వచ్చలేదు నిత్య సత్య గవేషణ శాస్త్రదాన్యం వృద్ధిందే మాతన ఈతిబాధ అయిన ఆలోచనలో కల్పంలో రచనా శిల్పంలో కనిపిస్తున్నది

కవిత్యం వ్రాయదానికైనా వినదానికైనా రసి కత్తమీ కావాలి అన్నాం ఏన్నాం ఇంచా? అదికాదు రైర్లమీ కావాలి కవిత్యమొక కల్పనగా విరామకాల వినియోగానికి వివేదకళగా కల్పించుకొన్న వర్ణ వాగగీతాల విలాసంగా భావించిన రాజుల రోజుల్లోనే ఈ 'రసికత్వం' అనేమాట వాళ్ళ అవసరంకోసం పుట్టి ఉండవచ్చు కవిత్యమంటే కేవలం కల్పన కాదుగదా! అనుభూతమైన విషయాన్ని హేతుబుద్ధి అవసరం లేకుండా ఏదో పదవాక్య దాతుర్కం తో కలగాపులగంచేసి తూర్పు రచన కల్పన, అది అబద్ధానికి పర్యాయపదం నిత్య పత్యాన్ని మనరంజకంగా ప్రవచించే కవిత్యానికి అలంకరణగా వచ్చిన కల్పన సత్యకల్పన అయి నిలుస్తుంది

కవిత్యం అంటే ఒక సత్యకల్పన అనుకోవుంత మాత్రాన సరిగ్గా అర్థంకాదు 'దర్శనం' అంగారం వంటిది దాని అనరాతో చేసిన సామ్యుల వంటిది కవిత్యం

సత్యదర్శనానికి కవిత్యానికి ఇంత దగ్గరి సంబంధం ఉంది అయితే సత్యాన్ని దర్శించే శక్తి చైతన్యం ఎందరికుంది?

"చతుర మతులు, దేవియెగాలు
జగతిలో రెండే రెండు రకాలు,
చతురవర్గ విలాసం కొరకు
దేవెల సర్వస్వం ముడిసేరుకు"

"ప్రజాస్వామ్యం గణరాజ్యం
చతుర వాయుకమ్మనగుల లోనం
పొలితులపై జరిగే శోషణ
పాలకవర్గం చేసే పోషణ
వెత్తిన వోరుచే చాలు
పెత్తనం లభిస్తుంది"

"ఎవరికి దేవని ఎందైన చనువులు
రసవిహీనములు రాజకీయములు"

ఇట్లా తూర్పారట్టడం, దుష్టమంత్రుల దుశ్చాప
మల దుష్టరాష్ట్రుల మొగాల మీద నిష్పాలు చెరుగుతూ
నిజాలను పేసుకొని కొరతాలర్థి, ఇజాల సందాలతుల
భుజాలు బొబ్బటిల్లేలా పైతాపైటట్లు కొడుతూ జన
వాహనుల నర్తనంచే తుటిల జనతృప్తులను తెంచేస్తూ పోవ
డం పిరికిపరాలవాళ్ళకు వేతనప్రసాదా?

మనం స్వతంత్రులమా? అస్వతంత్రులమా?
అనే ప్రశ్నలు ప్రతి బిరుదీ వేధించే ఈ రోజుల్లో కాశీజీ
తన 'కలేలా'ను విప్పి, విదమరది వేసారక చెవినిట్టు కట్టు
కొని చెప్పుతున్నా కనిపించి విద్యావంతులైతూ, అందులోనూ
నిరంతుకారికారం గల కప్పలైతూ వైద్యంగా ప్రవర్తిస్తున్నారా?
వెనుకటివాళ్ళ నయం నిలుపుతూ మనుషులను పాతేసి
ఏనుగులతో తొక్కించే రాజుల రోజుల్లో కూడా "మనుజేశ్వ
రాధములను" ఎదిరించి బతికినాకొకవి "చాలవీజనుల
గ్రాలులు ఈగలు నంటిని ఖరవర్షు లాండనములు"
అంటూ ఆ మనుజేశ్వరాధములు మర్యాదను భేదించి
మనకలిగినాడు మరొకవి ఏదీ ఒక్క వందాయశీ
మెంబరులో కలహించి తాళ్ళ క్షేమంగా బ్రతకమను,
మనలో ఎంత మందికి ఆ భైరవం ఉంది? కాబట్టి
సత్యదర్శనమైన కవిత్యాన్ని గ్రంథించే వాళ్ళకూ, గ్రహించే
వాళ్ళకూ రాసికల్పం కంటే భైరవం ముఖ్యంగా కావలసింది

కాశీజీ రాజకీయాలోచనలను గురించి తదవ
దం తప్పనిసరి అయిన ఏం కావాలంటున్నాడు? దేన్ని
వ్యతిరేకిస్తున్నాడు? అంటే ఓటుచేసే వాళ్ళకు బుద్ధి
కావాలంటున్నాడు ఓటుకాకపోతే మాటులుచ్చి వాటిని
వాళ్ళను వ్యతిరేకిస్తున్నాడు

రాజకీయ కుట్రల రహస్యాలను ఆయన రద్దీ
కీడుస్తున్న మాట వాస్తవం, చెప్పిందే చెప్పి వ్రాసిన దాన్నే
తిప్పితిప్పి వ్రాస్తున్న మాటా వాస్తవమే అవ్వకు వ్యంగ్యం
దెబ్బతినే సంగతికూడా కొంత సంతోషమే పరాభవం లో
బుతున్న కొక్కటి చొప్పున ప్రయోగించిన సంపుటలలో
కొన్ని రచనలు కవితోపన్నాసాలనరే కనిపిస్తవి

రాజకీయాలు ప్రజాజీవనానికి నిత్యావసరాలు
ఎవరూ వాటిని వ్యతిరేకించ నవసరంలేదు రాజకీయా
లలో చేరి వాటికి చెళ్ల పేరు తెచ్చిన వ్యక్తులదే తప్పగాని
రాజకీయాలదే తప్ప అని కాశీజీ అనడంలేదు

ఈ మధ్య ఆయన కావ్యకర్తవరి చెప్పడంలేదు
ఆయన కవిత్వం ఉపన్యాసంవరి కనిపిస్తుంది ప్రతివక్త
రాజకీయ కార్యకర్తల "అసంతృప్తి" భోగతేని ఎక్కువగా
వినిపిస్తుంది

ఆయన అంత స్వేచ్ఛగా కవితోపన్నానివ్వడా
నికి తగినన్ని కారణాలున్నవి (1) బాధ్యతలను విస్మరించ
వద్దని తోటివాళ్ళకు పడేవదే చెప్పే పక్కొడుకు ఆయన
(గొజ్జ పాటు చదవండి) (2) ప్రజాస్వామ్యంలో ఉన్నాడు
తనకు వాక్యాకంత్వం ఉన్నదనే ధీమా (3) మహాత్ముడు
కలలుగన్న రాజకీయ, సామాజిక, ఆదర్శాలు ఆయన
అత్తును ఆవరించి ఉన్నవి (4) ఆయన పుట్టుకవి పైగా
మనసు సున్నతం, మోటు సూన్యతం (5) ప్రస్తుత
రాజ్యాంగాన్ని గురించి ఆయనకు అంతగా విరోధం లేదు
దాన్ని ఆమెల్లో పెట్టబోయి అనమర్చులై, అనప్పిలై,
చెడుపరిజామాలను సృష్టిస్తున్న వాళ్ళమీదనే ఆయన
తిరుగుబాటు ఉద్యమాన్ని నడిపించవంటున్నాడు
కవిత్యంలో తిరుతున్నాడు అదే వృత్తి పునరావృత్తి అవుతూ
ఉంది పరిస్థితులు అట్లా సైరేపిస్తున్నవి ఆయన
బిరుదులక్షణం వహించిన ప్రజాకవి అంటే ప్రజాస్వామ్యకవి
అధికారాలుబులదర్శనపై ఎప్పటికప్పుడూ తన ఆధిక్షేపణ
ను తెల్పడం హక్కుగా భావిస్తున్నాడు

ఎగతాళి, హేళన పెక్కిరించ వెలుకారం వికట త్వం ఆపహాస్యం మందలించు, నింద మొదలైన లక్షణాలు అధిష్టే కవితకు తోడుగులు అధిష్టేపం ఉత్తమ శ్రేణికి చెందిన రచన కాదని కొందరి అభిప్రాయమున్నా సహృదయుల ప్రశంసలను అది పొందుతూనే ఉంది మన సాహిత్యంలో పుట్టుక వచ్చిన వ్యాజవినంద, వ్యాజ స్తుతులకూ అంగ్ల సాహిత్యకులు మెచ్చిన పెరైర్ ప్యారడీ పద్ధతులకూ నాడునేడూ మంచి వెలమంటే లభించింది కేవలం వ్యక్తిగత విషయాలపైకే దూకితే అధిష్టే కావ్య మంత అధమమైంది ఉండదు అదే సామాజిక ప్రయోజనాలకు ఉద్దేశించిందైతే దానికంటే ఉత్తమమైంది గూడా మరోటి ఉండదు కాళోజ్ తన వ్యక్తిగత సమస్యలను దృష్టిలో పెట్టుకొని అధిష్టించినట్లు ఎక్కడా లేదు ఒక్కసారి చేసి ప్రపంచ పరిస్థితులను పారజాడగలిగితే ఆయన కలం అట్లా ఆడడానికి కారణం తెలిసపోతుంది చూడండి

ప్రపంచనాయకుల స్థాయిలో కన్నెన్నున్నవాళ్ళే ఒకదోట బుజాలు రాసుకొంటూ మరోదోట వ్రోపలతో బట్టెపాలతో పరస్పరం దుమ్ము దుమారం గుప్పెట్టుకున్నాడు చెప్పకొంటున్నాడు అధికారంకోసమే దురాక్రమణ చేలలేగుతూ ఉంది పైకం మైకంలో పట్టవాణ్ణి మనిషిగా గుర్తించడంలేదు మరాలు మురాలుగా మారినవి మతాల స్థానంలో ఇజాలు మారణబోమలు చేస్తున్నవి సభ్యతా సంస్కృతులపేర మోసం పక్కభాష్యాలను ప్రచారం చేస్తున్నది మత వ్యాపార రాజకీయ తతంగాలు అంతర్జాతీయ స్థాయిలో పోటీలు పెంచుకొని, శాస్త్రాన్ని ఆయుధంగా ధరించి, హేతువాదాన్ని ఏకపక్షం చేసుకొని, అత్యవిమర్శను రోసి, సహజపానికి చిచ్చుపెడుతూ, మానవత్వం మొగస మనిషాని, నరలోకాన్ని నరలోకంగా మారుస్తున్న ఈ తరుణంలో ప్రజాస్వామ్య దేశంలోని పొరువైన కాళోజ్ కలం ఇట్టి అధిష్టేనున్నాడు అధికరిస్తున్నాడు అట్లాంటి కవి విజంగా ఎమ్మకోని శాసనకర్త

ఒక్కొక్కదోట అధిష్టేనున్నవాడో అన్యప్రదేశంగా పలుకుతున్నాడో పిగులుతున్నాడో పాదుస్తున్నాడో అదీ ఇదీ ఆప్తమ కాదనిపించే ఆపస్తలే పొరకులను ముం చేస్తూ వ్రాస్తూ పొతుంటాడు హాస్య రసాధిచేవత ఆయన గణనాయకుని సంబోధిస్తూ 'అధినేతా వినాయకా' అనడంతోనే ప్రజాహితం మరది విఘ్నాలకు నాయకత్వం

వహించే భోటా బడా నాయకులందరూ పరోక్షంగా తోస్తారు గణనాయకా అని ఎత్తుకోవడంలోనే మురనాయకుని పేరుపెట్టే పిలిచినట్లుంటుంది

'నీ బొజ్జను నింపనదే

బాబూ మానసి సాగదు,

మొదల నిన్ను మెప్పుందక

మొదలేకాచేపవయును

నీ అధ్యము రాకుండగ

నీకి నేర్పు చాలు మాకు

ఇట్లా సాగదీస్తూ గణనాయకుల ప్రకృతులను పట్టి చూపుతాడు 'చేదుగొంతు అయ్యకన్న నీవన్నచే భయము మాకు విపవాత్మలు వినిపించే బోళా అయ్యల కన్న బొజ్జకదలకుండా కూర్చొని విఘ్నాలు కల్పించేవాణ్ణి అపొయకారి మరి

"నీ పేరుతో టిపి సత్వమైపోయింది

నీ మాట వెనుకనే మామూలు చెప్పాము

అంటేంటిలో నిన్ను ప్రేలాడకీకాము

ఇంతేమి జానారి?

ఇంతేమి జానారి?

"ఓంంది" అని సంబోధిస్తూ వ్రాసిన గేయమిది బాహ్య తలంపులకు తలంపుల్ని కొత్త నైరాక్యాలు తలయెత్తిన పరిస్థితులలో ముక్కుమొగం లేకుండా చాలామంది మొద్దుమొద్దుగా విమర్శించినారు నేడు గాంధీపైగల భక్తిని ఇంత ముద్దుముద్దుగా పరామర్శించ గలిగినవాడు కాళోజ్ ఒక్కడే

అధిష్టే పద్ధతితో భావద్యని వాస్తవికత వినోదం, ఉద్యోగ, జాతికి శావలసిన ఆత్మవిమర్శ, వగైరా పక్కా ఒకటి వెళ్ళ మరొకటి తగులుతుంటే ఎటుకోవడం ఏడ్చురాదు ఏడ్చువలసిన పరిస్థితుల్లో వస్తే నాగరికుల మీద మరోరాయి విసిరినట్లు కాళోజ్ మాటలకు తరువెప్పు నవ్వాము ఇంతేమి జానారి? అంటూ గేయం చివరలో

సమకాలిక కవిత పోరాటంలో అంతగా ఆరాట పడి ఆవేదనాత్మమ పెంచుకొని, కన్నీట కలమెట్టి కవిత్వాన్ని రచిస్తున్న కాళోజ్ లోని మానవుడు విరాగికాదు, నిరాశావాది కాదు అతడొక భావవిప్లవోద్యమానికి కార్యకర్త అంతే కాదు భావసంస్కర్త

రావలనన కొత్తను ఆహ్వానిస్తూ అభినందిస్తున్న ఒక పంధాంగం మారి మరో పంధాంగం రానున్న మలుపులో రదిందిన గేయమిది

పాతకేమిం ఉంది ఉంది

పట్టుదప్పి సాతున్నది

కొత్త కేమిం సరికొత్తది

పట్టు దొరికిపోతున్నది

ప్రకృతి బయటపడుతున్నది

వికృతి మాయమవుతున్నది

నవత నగదు పన్నున్నది

సవిత వెంట పన్నున్నది

యమత ఉలువేస్తున్నది

కవిత భవతు అంటున్నది

కాత్త దీపులాస్తున్నది

చెత్త కేదులాస్తున్నది

ఇప్పుటి ఆయన కలం చప్పుడులో సామాజిక విప్లవ యుద్ధాలు హోరుహోరుగా వివిధిస్తున్నవి

శ్రీ క 1954 వరకూ ఆయన రదిందిన గేయ సంపుటి 'వా గొడవ' అలంపురంలో ఇరిగిన అంధ్ర సారస్వత పరివత్తు చాళుక్య చులో క్రిక్తి ఆవిష్కరించింది ఇటీవల మరికొన్ని ఖండికలలో అవి ఆచ్ఛయింది అదే పేరులో 'పరాభవ' సంవత్సరంలో ఋతుపుకొత్తుటి దొప్పన ప్రకటించిన సంపుటులున్నవి

కాళోజీ కథలు వ్యాసాలు రదిందినాడు 'రచన' పేరుతో వెలువడ్డ ఇటీవలి వ్యాస సంపుటిలో ఆయన వ్రాసిన వ్యాసం చాలా విలువైంది ఒకే ఒక ఇజానికి కాకట్టు పడిపోతే రచయిత వ్యక్తిత్వం ఎట్లా దిగజారి సాతుంటే ఆ వ్యాసంలో చక్కగా విశ్లేషించి చూచినాడు ఖజీరీ జిజ్ఞాస రదిందిన 'ది ప్రాపెర్ట్' అనే పుస్తకం జగ ద్విత్వాభిమైంది దాన్ని తెలుగులోకి దించినాడు

ఒక తరాన్ని కడలించే పట్టుదలతో కొన్నిచేల పుటలను రదిందిన కవిని యుగకవి అన్నాడు పాశ్చాత్య సైబల్ అడవి రెండు వందల పుటల రదిందినా కాలకాలాలనూ కడలింపగలిగి కాళోజీ ప్రతియుగంలోనూ కదిలిస్తున్న జీవిత రచన

చిట్ట దివరకు చెప్పినా మొట్టమొదటే జ్ఞానశం ఉంచుకోదగిన సంగతి ఒకటి రచయిత వ్యక్తిత్వాలు

రెండు రకాలు (1) నిత్య జీవితంలో కనిపించే వ్యక్తి (2) రచనల్లో కనిపించే వ్యక్తి నిత్యజీవితంలో కనిపించే కాళోజీ అలవాట్లనూ, అభిరుచులనూ, అనుకుతున్న పద్ధతినీ సామాన్యంగా అనుసరించవచ్చు, చాలా తప్పవే బద్ధుతో బతకగలుగుతున్నాడు సామాన్యల ప్రతినిధులమని చెప్పుకొనే కొందరి కవుల నిత్యజీవితాలు సామాన్యాలు అనుసరించడానికి ఏమాత్రమూ నిలు లేవంత ఖర్చు భారాలతో కనిపిస్తున్నవి నిత్యజీవితంలో గూడా తనను ప్రజలు అనుసరించగలిగిస్తాయిలో ఉండే కాళోజీ ఆదర్శం ప్రత్యేకంగా చెప్పకోదగ్గది మాయమర్కటాల కల్లకన టాలూ నచ్చని కాళోజీ తన రచనలలో సారకులకు ఎట్లా కనిపిస్తాడో నిత్య జీవితంలో అట్లే ధీర హృదయాన్ని నిజాయితీ గల దినచర్యనూ చూపగలుగు తున్నాడు ఇట్లాంటి వ్యక్తులున్న పమాణం ఏనాటికీ ఎప్పునికీ తలవంచవలసిన అవసరం రాదు కవిత్వం సమాజానికి అర్థమయ్యేది జీవితం సృష్టకర్తకు అర్థంయ్యేవలసింది ఉదాహరణలలో జీవితాన్ని రదిందికొన్న కాళోజీ ఒక ఆదర్శ మానవుడు మనీషి అయిన కాళోజీ ఒక మహాతత్వానికి ప్రవక్త, మానవులంతా ఒక కుటుంబం అని ఆయన ప్రగాఢ విశ్వాసం మానవుని మనుగడకు అశ్వంచచ్చే మతాల పెరెత్తినా, ఇజాల పెరెత్తినా వివాదాల పెరెత్తినా ఆయన సహించకు తోటి మానవుడు తండ్రికూడా బతికేవిధానం ఏదైనా పరిబహరంగంగా వ్యతిరేకిస్తాడు ఈ ఉద్దేశాలతోనే ఆయన ప్రజాస్వామ్య భారతదేశంలో ప్రజాకవిగా నిలుస్తున్నాడు 'ప్రజల దేతిలో రాజకీయాధికారం ఉండడం ఏనాటికైనా మంచిదే అని అభిప్రాయపడ్డ రెప్పల్లో భావాలతో ఆయన ఆలోచనలు కలుస్తున్నవి ఆయన ఆశయాన్ని ఆదర్శ భావనలకు కింద జమకట్టి లోకం సోడవ లోకానిదే, కాళోజీ గొడవ కాళోజీదే అని ముక్తసరిగా సరిపుచ్చుకొనేవాళ్ళు మానాభిమానాలు కాళోజీ విడిచినవాళ్ళు 'వా గొడవ అని అన్నా ఆయన వ్రాసిన చూపించడాతో "మన గొడవ" కాదా? ' ఉదయం కానీకాదనుకోవడం ఏరాళ ఉదయంది అట్లే ఉండాలనుకోవడం దురాళ

ఈ రెండు సాదాల ఆయనను ముందు ముందు ఎన్ని తరాల మీదవైనా నడిపించ గలుగుతవి అవకాశం, అలోగ్యం, కలసిపడ్డ కాళస్థును గురించి ఓ గ్రంథమే వ్రాయాలని వా ఆకాంక్ష

“తెలంగాణ ఆధునిక సాహిత్య ముఖద్వారం”

- నాశరథి

మనం జీవితంలో ఏమేమో చూచామో జీవితంలో నుండి ఏయే అనుభవాలు పొందామో మనందరికీ వెంటనే అవ్యక్తి కలిగించే యే విషయాలను గూర్చి ఏమని అలోచించామో వాటివల్ల ఎట్లా ప్రభావితమయ్యామో అదంతా రికార్డు చేస్తే సాహిత్యం అవుతుంది శబ్దాల్లో శతాబ్దాల సహస్రాబ్దాల పాదుగు మానవ జీవితాన్ని ప్రకటించడమే స్వల్పంగా సాహిత్యం

జీవితంలో ఇంత దగ్గరి సంబంధంగల సాహిత్యాన్ని జీవితపు మాదిరిన అంటుకుంటూ దూరంగా తూసాలోకంలో పిచ్చినమాడించి, పవిత్రంగా ఉంచడానికి ప్రయత్నించే సాహిత్యకారులు కొందరు అన్ని కాలాల్లో ఉన్నారు వారిలో మనకు ప్రమేయం లేదు కాతలు, ఠీగ కొమ్మలు, వేళ్ళ నేల ఏమీ లేకుండానే వికసించే ఆకాశకుసుమం వంటి సాహిత్యం మనకు ఉపాదేయం కాదు ఉదాత్తమైన సాహిత్యంలో ఆధునికమని, ప్రాచీనమని ఏమీ ఉండదు ఇవి కేవలం కాలాన్ని విభజించుకోడానికి ఉపయోగపడే శబ్దాలు, వెనుకటి సాహిత్యాన్ని ప్రాచీనమని ఈనాటి సాహిత్యాన్ని ఆధునికమని అనుకోవాలి ప్రతి ఆధునికుడూ వచ్చేడు కానక్కర లేదు పురాతన రీతిలో చూసి ఈనాటి రచయిత కూడా ఆధునికుడే అతడు వచ్చేడు కాకపోవచ్చును

ఒక్కొక్కని ఆహింపులో ఒక్కొక్కరైన విశిష్టత వుంటుంది ఆ ఆహింపుకు శబ్దత్యం కల్పించడంలో ఒక్కొక్కడు ఒక్కొక్కమైన పనితనాన్ని చూపుతాడు ఆ ఆహింపులో అపవిత్రంలో ఉన్న ప్రత్యేకత ఆతనికి ఒక ప్రత్యేకతను చేకూర్చి పెడుతుంది

చలనశీలమైన మానవ జీవితంతో సంబంధం ఉన్న రచన గుండెల్ని కదిలిస్తుంది గుండెల్ని కదిలించే రచనకు గుండెల్ని కదిలించే ఏదో సంఘటన ఆధారశీల అవుతుంది వాటికినే వ్యాధుడి వలె ఏదో ఒక వస్తువు కోపకారణము అయి, శ్రాంపవ్యక్తివలె ఏదో ఒక వస్తువు కరుణ కారణమై రెంటి కలగలుపులో కావ్యం పుడుతుంది సాహిత్యం అద్భుతిస్తుంది

తెలంగాణలో వ్యాధుడు శ్రాంపవ్యక్తి దుష్టసరి పాలకుని రూపంలోనూ అనాధ ప్రజారూపంలోనూ సాహిత్యకునికి సాక్షాత్కరించినవి తరతరాలుగా మూగ పడిన గొంతు విన్న అజ్ఞాతపు వాటికం విడుదలకుని అతడు బయటికి వచ్చినాడు

అయిన సురవరం ప్రతాపరెడ్డి అయిన కాకోడ సారాయణరావు ప్రతాపరెడ్డి ఎక్కువగా పద్యాల వ్రాయని గొప్పకవి కాకోడ ఎక్కువగా పదవం వ్రాయని గొప్ప విమర్శకుడు వీళ్ళు సృష్టించిన ప్రతిపత్తి బంగారం గ్రతివాక్కు, ఒక బాణం ఒకరు రాజకీయాలకు కొంత దూరంగా వుండి సాహిత్యమే తన ముఖ్యవిషయంగా పెట్టుకున్నట్లు కనపడతారు మరొకరు సాహిత్యాన్ని కాస్త వక్కకుపెట్టి ఎప్పుడూ జైళ్ళ పొరాలలో ఉన్నట్లు కనపడతారు కాని ఇరువురూ రెండింటిలో సమానంగా పాదం పెట్టినవారి తెలంగాణాలోని ఆంధ్రోద్యమంలో, స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో సంపూర్ణంగా పాల్గొన్నవారి ఒకరు హైదరాబాద్ నగరంలో ఉండి దుష్టల గుండెల్లోకి శబ్దాలతో దాడిచేస్తే, ఒకరు శతాబ్దాల క్రింది ఆంధ్రోద్యమాన్ని చాటే ఓరుగల్లులోవుండి, తెలుగువీరుని అలనాటి ధీరత్వం చూసి, శత్రువుమీదికి దండెత్తితారు ఒకరు పుస్తకాలే తన సభ్యస్వంగా భావిస్తున్నట్లు అనిపిస్తే ఇంకొకరు ప్రజలే పమస్తం అనుకుంటున్నట్లు కనపడతారు ఆయనకు ప్రజలలో ఉన్న పలుకుబడి ఆయనకు పుస్తకాలలోగల అపారమైన పరిచయం తెలంగాణీయులంతా ఎరిగినదే

ఈ యిరువురి పమాహారమే తెలంగాణాలోని ఆధునిక సాహిత్యానికి రూపం కట్టించి ఈమాట నేనంటే కొన్ని పెద్ద తలకాయలకు కోపం రావచ్చు అయితే వారి ముఖాస్థితికి అలద్దం చెప్పలేను నేను పెర్సన్స్ ఈ యిరువురిలో నేడు ఒకరు మనలో లేరు రెండవవారు ఇందుమందు రాజకీయ సన్మానం చేసి మొదటివారి సాహిత్య ప్రక్రియలో పడినారు కనుక నేడు వీరిని గూర్చి చెప్పడం, వీరి పదవులను, అధికారాన్ని బట్టి కానకాడవేది

స్వప్నం కేవలం వీరి అర్హతనుబట్టి అనేది దృష్టం అంధ్రుల సొంపిక చరిత్ర భ్రాతాపరేష్టి అయి థిల్లీలో ఉన్నతవరం అందు కున్నది (ఆయన లేని నాడయినా) 'వాగడవ' అథిలమావేవుల గౌడమగా అంద్రా వని వ్యాసించింది వీరికి వ్యస్తి చింతలేదు సమస్యచింత తప్ప కనుకనే అంధ్రుల సొంపిక చరిత్ర అంధ్రులందరిదీ నా గౌడవ అందరి గౌడవ

ఈ రెండూ చదివితే సాహిత్యరంగంలో తెలం గాణా శక్తి తెలుస్తుంది తెలంగాణలో ఆధునిక సాహిత్యం

యొక్క రూపం కొంతగాతుంటే కొంతైనా కమ్మలకు కడుతుంది

ఆధునిక సాహిత్యం తెలంగాణాలో పుట్టి పెరిగిన చివరాలు నేడు ఇంతకుమించి రాయకూడదు ఎందుకంటే నా ప్రసక్తి రావలసి వచ్చే ప్రమాదం వుంది కనుక ముగిస్తాను

(1958లో బేకోద్దరక భంభమాలవారు ప్రచురించిన తెలంగాణం వ్యాస సంపుటి మొదటిభాగం మండి దాడలి వ్రాసిన ఈ వ్యాసం పునరుద్ధరణ)

స్నేహశీలి శ్రీకాళోజీ

- ఆచంట బాధకిరామ్

కొందరి నైజము ఏదో ఒక సంఘటనను గురించిన ప్రస్తావన అతినిలువైనదిగా తమ హృదయ సీమను పదిలపరచు కొనుట ఎప్పటికూఁగి పదిహేను పిండ్ల శ్రీతము జరిగినది నేను ఎన్నటికి మరచిపోలేను అప్పటికి నాకు శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావుతో ప్రత్యక్షంగా పరిచయము కలిగి ఉండలేదు అటువంటిప్పుడు, ఒక రోజున ఆయన హైదరాబాద్‌లోని బాబ్‌మహల్ హోటల్‌లో ఒక మూల ఒక్కడూ కాఫీ త్రాగుచువార్తల అప్పుడు హైదరాబాద్‌లోని ఎల్.ఐ.సి ఆఫీస్‌లో ఒక పెద్ద ఉద్యోగ ములో ఉన్న నా చిరకాల స్నేహితుడొకడు కాళోజీని వెనుక నుంచి యాది, దగ్గరకు వెళ్ళి మితిమారిన స్నేహ భావంతో ఆయన పీపును గట్టిగా చరచి, "బాగా! జానకిరామ్!! నాకు తెలియకుండా ఈ తూరు ఎలా వచ్చావు?" అని ప్రశ్నించాడట తనకు (స్నేహభావంతోనైనా) గట్టిగా తగిలిన దిబ్బమంది తేరుకుంటూ, తాను చేసిన పొరపాటుకు తెల్లతొయిన నా స్నేహితునితో కాళోజీ అవ్వారట "దిబ్బ మాత్రం చాలా గట్టి తెచ్చే తగిలింది, కాని, మీరు నన్ను జానకి రామ్‌గా భ్రమించడము నాకు గర్వకారణము" అని ఆ సంఘటనను గురించి తరువాత తెలిసిన నాకున్నూ అది చాలా గర్వకారణమే!! ఆ తరువాత,

ఉద్యోగరీత్యా ఓరుగల్లు ప్రాంతాలలో పర్యటిస్తున్న నాకు శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావుతో పరిచయం కలిగింది మొదటిచూపులోనే అనిర్వచనీయమైన వరస్పర స్నేహభావము అంకురించి స్నేహాలత చివురు తొడిగింది ఆ పర్యటనలోనే నేను రెండు మూడు సార్లు హనుమ కొండకు వెళ్ళడమూ వారితో కలిసి కొన్ని సభలను జరుపడమూ కొందరు శ్రోత్త స్నేహితుల్ని సంపాదించ డమూ జరిగింది అసందర్భాలలో శ్రీ కాళోజీ నా ఎడల ప్రకటించిన స్నేహభావము అన్నలో మరుచురానిది

మరొకావార్తకు భారతదేశానికి పీకింగ్ చీవాటు మధ్య సంగ్రామము ప్రారంభమైనది ఆ సందర్భంలో వారు "తుది విజయం మనది నిజం" అనే మకుటంతో ఒక ఖండకావ్యమును వ్రాశారు ఆ రచనను గురించి విపులమైన విమర్శ 'నేటి విలే'దిత కవిత' అనే పేరుతో నేను వత్రికాముఖమున ప్రకటించాను అప్పటి ప్రభుత్వము కొంత దనసహాయముచేసి, కొందరు కవుల చేత పీకింగ్ చీవాటు ప్రతిఘటించే కవితను వ్రాయించారు కాని, ఆ కవిత అంతా ఒక ఎత్తూ, కాళోజీ రచన ఒక్కటి ఒక ఎత్తూ నేను వ్రాసిన విమర్శలో సందర్భానుసారంగా ఈ అధిపత్యాన్ని ప్రకటించాను "ఈ తుది విజయము

మనది విజయం అనే రచనను ప్రభుత్వమువారు లక్ష ప్రతులు ప్రచురించి ప్రకటించాలి అన్నారు

ఆ రచనలో శ్రీ కాళోజీ కొన్ని అమూల్యమైన విషయాలను గురించి ప్రస్తావించారు నేటి భారత కవులను వారు కలము కుండెకులమువారు" అన్నారు ఈ ప్రయోగము చాలా అందముగా కుదిరినదని వా భావము వారు తమ రచనలో ఈ అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించారు ఈ భయంకర సమయంలో ఈ కవులు శృంగారరస ప్రధానంగా రచన సాగిస్తూ అలివేణుల కీర్ణకల అందాన్ని వర్ణిస్తూ హిమాలయ ప్రాంతాలపైకి ప్రాకి వస్తున్నావు మహావర్షాన్ని గుర్తించడంలేదు అష్టవీడులా జానశీలు పాడుకుంటూ కాలము గడిపే సమయంకాదీది ఆ సందర్భంలో ఎటువంటి వారి హృదయమూ యుల్లుకునే ఒక వాక్యం వ్రాశారు 'వందీత్వం గంగదోయని ఈ భక్తపు భారలేమి?' అని

కాళోజీ వారాయణరావు ఎటువంటి అధిప్తాయాన్ని మైమాళము లేకుండా ప్రకటిస్తారు నేయి వరహా లిచ్చినా తెలుపును నలుపుగానూ, నలుపును తెలుపు గానూ వర్ణించుకు

వీకింగ్ దీనాత్ యుద్ధము జరిగిన విదవ శ్రీలంక ప్రధానియైన శ్రీమతి బండారు నాయకే ఇరు దేశముల మధ్య సఖ్యతను చేతుల్లి యత్నమును చేసినారు అందు కాళోజీ ఉద్దేశంలో, శ్రీలంక ప్రధాని కొందెముగా మన ప్రత్యర్థి తరపువనే వక్షపాతము చూపించినట్లు భావించడము జరిగినది దీనిని గురించి విశదపరచునట్లు 'బండారు నాయకే బండారము బయట పడింది' అని చమత్కరించారు శ్రీ కాళోజీ శ్రీ కాళోజీ రచనలలో ఇటువంటి చమత్కారాలు చాలా కనిపిస్తవి

ప్రస్తుత లెల్లవీస కవి, తత్వవేత్త ఖలీల్ జిబ్రాన్ కవితను తెలుగు చేసిన సందర్భంలో శ్రీ కాళోజీ పత్రికా ముఖమున కొంత సీతకమైన విమర్శకు గురికావారు ఈ విమర్శ చాలా కఠువుగా ఉన్నది బవా, మన రచనోద్రువి రచనలను పాఠకము శ్రద్ధతో చదివినవారికి జిబ్రాన్ కవిత పేలవంగానే ఉంటుంది ఇది నా వ్యక్తిగతా భిప్రాయము ఈ ఖుభ సమయంలో, వారిని స్పృహశీలి గా పలుకరిస్తూ వారికి ఎల్ల ఖుభములూ కలుగవలెనని హృదయ పూర్వకంగా ఆశిస్తున్నాను

కాళోజీ - జీవనగీత

- ఇరిసెంటీ కృష్ణమూర్తి

కులముతాల విషవలయాలకు అతీతంగా అలోచించడం విరోధానుకూలంగా తానునమ్మిన సత్యాన్ని బాహుళంగా ప్రకటించడం కాళోజీ వ్యక్తిత్వంలోని విశిష్ట గుణాలు చైనందిన జీవిత సమస్యలను ఎంత హేదనం తో అర్థం చేసుకున్నాడో అంత మోటిదనంతో చెప్పే భాషను గూడా సొంతం చేసుకున్నాడు కాళోజీ ఆ భాష ప్రజలది, పండితులదికాదు ఆ భాషలో అతడు నిర్భయంగా ప్రకటించిన భావాలు సామాన్యుని చేదనలు కరుడు గట్టి హేతువును గోల్పోయిన సంప్రదాయాలకు ఎదురు తిరిగిన విశ్వకవి ఖలీల్ జిబ్రాన్ భావలోకంలో విహరించి

కాళోజీ తనను అలోకవానిగా గుర్తించుకున్నాడు తన భావాలకేమిగాని ఖలీల్ భావాలకు తెలుగుదేశంలో ప్రాచుర్యం కలిగించాలనే మహాత్మాకాంక్షతో అనుసృతి ప్రారంభించాడు మానవతావాదానికి ప్రతీక జిబ్రాన్ కవిత సత్యవర్తనకును, విశుద్ధమైన ఆలోచనలకు, స్వచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలకు జిబ్రాన్ కవితాకృతిని కల్పించాడు అతనిది లెల్లవీస దేశం అతని ఆర్థవాదాన్ని, స్వచ్ఛా ప్రయత్నాన్ని ఆ దేశంవాళ్లు సహించలేకపోయారు జిబ్రాన్ దేశం విడిది పోయాడు జీవితోసం అమెరికాలో గడిపాడు కవితలు, కథలు, వ్యాసాలు ఎన్నో వ్రాశాడు తమ మతాన్ని

గుడ్డిగానమ్మే అనుయాయులు దుష్ప్రవర్తనంవల్ల జైలాన్ హృదయం తల్లడిల్లిపోయింది అతని అనుభూతులు, భావాలు మహాప్రవర్తల పంచేశాలను పోలి పులబాయి మానవ జీవితానికి పంపించింది అన్ని సమస్యలను ఆర్థ్ర హృదయంతో పరిశీలించిన మేధావి ఖలీల్ వివిధ చేకాల్లో వివిధ దశల్లో వివిధ రూపాల్లో ఉన్నట్లుగా ఎగిసిన విప్లవాలను-వాటిని రేపిన పరిస్థితులను అవగాహన చేసుకున్న జైలాన్ కాళ్ళత కాంతికి బాహ్యమైన మార్పులవల్ల, ప్రభుత్వ కట్టుబాట్లవల్ల కాననాల వల్ల ఏర్పడదని నమ్మినవాడు హృదయ పరివర్తనంవల్ల నమ్మకం ఉన్నవాడు మరో మతాల కంటే మారని నైతిక విలువలు మనషికి సాక్ష్యాన్ని ప్రసాదిస్తాయనే నమ్మకంతో రచనలు సాగించిన వాడు

ప్రజల గౌరవము తనగౌరవగా పాడుకున్న కాళోజీ ఖలీల్ జైలాన్ భావాలకు సహజంగానే పరవశుడై పోయాడు శ్రీ ఏలవూరు సుబ్రహ్మణ్యంగారు కాళోజీ 'దెలిమి' గేయం విని మీరు ఖలీల్ జైలాన్ రచనలు బాగా చదివినట్లువ్చారు' అన్నారు అప్పటికి జైలాన్ పంఠి కాళోజీకి తెలియదు జైలాన్ కవితలో ఉన్న వేదన, సూటిదనం కాళోజీ కవిత్వంలో కనిపించింది సుబ్రహ్మణ్యంగారికి కాళోజీకి అయిన జైలాన్ రచనలతో పరిచయం కలిగించారు ది ప్రాఫెట్ అనే జైలాన్ గ్రంథాన్ని కాళోజీ 'జీవనగీత' గా తెలుగు చేశారు దాదాపు పదిహేనేళ్ళు జీవనగీత అబ్ధతంగానే ఉండిపోయింది "యువభారతి" వారు "జీవనగీత" రెండుమార్లు ప్రచురించి పదివేల ప్రతులను తెలుగు పాఠశాలకానికి అందజేశారు

కాళోజీ తన జీవనగీతను ప్రచురించడానికి పూర్వం ఎందరో విశ్వ విద్యాలయభాగ్యవంతులకు చూపించారు భాషా దోషాలు అందులో లేవనీ, సుడికారం ఇంపు పొంపులు అందులో దండిగా ఉన్నాయని తప్పుకుంటా ప్రచురించాలని పలువురు ప్రోత్సహించారు

ఖలీల్ జైలాన్ భావాలు రాలా తీవ్రమైనవి లోతైనవి వాటిని పూర్తిగా జీర్ణం చేసుకుని పాఠ భాషలో చెప్పడం ఒక వర్తతి అయితే కాళోజీ అనువాదం సమంజసంగా లేదని విమర్శలు నేర్పినవి అయినా పదివేల ప్రతులు చెల్లిపోయాయి ఇంకా "జీవనగీత"

ప్రతుల కోసం "యువభారతి" ని అడుగుతున్నారట

తన అనువాదం బాగాలేకపోయినా మరెవ్వరికీ అంతకంటే మంచి అనువాదం వెలువరిస్తే సంకోచిస్తానని కాళోజీ అన్నాడు కాళోజీకి కావలసింది విశ్వాత్ముడైన జైలాన్ భావాలు ప్రసరణం తనకు తోచిన రీతిలో వాటిని ఆయన ప్రచురించినా అతడే ప్రజలు వాటిని అదగించారు 'గుడి పునాది రాయికంటే, గోపురాన పున్న రాయి గొప్పదేమీ కాదు, గుడి రాలో ఏదైనను

మీరు మీ ముద్రంగాల పలుకకుండు చేయగలరు మీ వీణల తీగలన్ని శ్రేంచి పారవేయగలరు కాని అకస్మాత్తు వివారించుచు, తియ్యని పలుకులు పలికెడి చిలుకలను ఎవ్వభాషగలరు "

'అలోచన అంతరిక్ష ఏహంగము మాట పంజరాన అది తెగ్గల తప్పుక విప్లవము'

ఇవి చాలా గంభీరమైన భావాలు కొంచెం అలోచిస్తేగాని అంత తెలియదు ఈ భావాలలోని శబలత, అంతర్వ్యం ఎందరో పాఠకుల వాకర్చించింది చదువుకొని, తమను అలోచనాధమలనచేసిన జైలాన్ ను, కాళోజీని అధిసించించుకున్నాడు యువభారతి ప్రచురించిన తర్వాత వ్యాప్తిలోనికి వచ్చిన 'జీవనగీత' ఉత్తమ అనువాదమని అంతర్జాతీయ ప్రభుత్వం కాళోజీకి బహుమతి ఇచ్చి సత్కరించింది

తెలుగు పాఠశాలకానికి జైలాన్ ను పరిచయం చేసిన కాళోజీ మానవత్వం మీద, కవితా ప్రతిభమీద తనకున్న నమ్మకాన్ని ప్రకటించాడు జైలాన్ సాహిత్యం అంతా తెలుగులోకివస్తే కవిత్వాన్ని గురించి తెలుగు దేశంలో అల్పకుపోయిన దురుహాచారాన్ని చెదిరిపోతాయి జైలాన్ మాతృభాష అరబ్బీ అయిన రచనలను అయినే కొన్ని ఇంగ్లీషులోనికి అనువదించుకున్నాడు కొన్ని స్వయంగా ఇంగ్లీషులో వ్రాశాడు జీవనగీతను ప్రచురించి కాళోజీ ఒక విమోచనమైన, విలక్షణమైన ప్రతిపాసాధర్మ్యం తెలివాడు అది మన తెలుగువాళ్ళకు కొత్తది అయినా అతనిలో మరో చేమన్నను తెలుగు పాఠకులు చూడగలుగుతారు

సర్వతా ప్రపంచం కనులు సులుముగొని తన్ను తాను చూచుకొనే గ్రీరణను జైలాన్ కలిగించాడు జైలాన్

కవిత కారుణ్యవనితత్వం అంధీభూతమైన సంప్రదాయాలను ఇనుపచట్టాల ప్రభుత్వాలను పాశచాత్యవాదాన్ని నిర్మేయకమైన విద్యుద్విద్యలను జిబ్రాన్ నిరసించాడు ఆ నిరసనాన్ని స్వచ్ఛంగా అందంగా చెప్పాడు కవియై చెప్పాడు కేవలం తన కిష్టంలేని వ్యవహారాలను ప్రకటించడం కవిత్వంకాదు తన ఆత్మను వెళ్ళబోసు కోవడం కవిత్వం కాదు తిట్టడం, దుష్ప్రచారం చెయ్యడం తనకే స్పష్టంగా తెలియని విషయాలను కవిత్వంగా చెలామణి చెయ్యడం కవిత్వం కాదు అనందంలోనో వేదనలోనో స్పందించిన హృదయం శబ్దాకృతిని పొందేటప్పుడు ఎంతో సంయమనాన్ని ఎంతో గాంధీవాన్ని సంతరించుకుంటుంది ఇది మహాకవులకు సహజమైనది ఈ సహజత్వమే సార్వకాలీన సార్వజనిన సత్యాలను బాలిబల్ల జెయడానికి హేతుభూతమౌతుంది 'ఎవరికి చేపని యింకిన చమ్మలు రసవహినములు రాజకీయములు, అనగలిగిన కాళోజీకి' జిబ్రాన్

సన్నిహితుడైనాడు అల్బర్ట్ సైక్స్‌జర్
నాగరికత పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తం చేసికొన
అది మానవులలో ఒకటై బ్రతుకును
పూజనూ బ్రతికి
మానవసేవలో మోదన సేవగా యింది
ప్రపంచానికి బ్రతుకుబాట చూపస్తూ
ఆమరత్వం సాధించిన మానవుడుగా కాళోజీకి
కనిపించాడు కనుకనే కాళోజీకి జిబ్రాన్ భావాలు నచ్చినవి
నాగడవ' ప్రథమ సంపుటంలో ఉన్న గీతాలు కాళోజీ
తాత్విక జిజ్ఞాస ఫలమే జిబ్రాన్ కవితాత్మామానం జిబ్రాన్
కవితా విహాసాల అంబాలను చూడమని కాళోజీ కిటికి
తెరిచాడు ఆ కిటికి 'జీవన గీత' జననగత కవిని -
అంత గొప్ప కవిని పరిచయం చేసి కాళోజీ తన
హృదయం ఎంతో ఉన్నతమైందో ఎంత స్వచ్ఛమైందో
ఋణాన్ని చేసుకున్నాడు

కాళోజీ "గొడవ"

- నియోల రామకృష్ణ

"కైత వేత మేల్కొల్పుకున్న కాళోజీ కాయము బాలింక" అన్నాడు కాళోజీ తన కవిత్వం ఎందుకోసం అనే విషయం చేసుకోకుండా రచనలు చేసే కవి ఎవడూ తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిరూపించుకోలేడు కవిత్వం ఎందుకూ దాని ప్రయోజనాలేమిటి అనే ప్రశ్నకు సమాంతర సమాధానాలున్నాయి ఆ ప్రయోజనాల్లో ఏది ప్రధానం, ఏది అనుసంగికం అనే మహాసంప్రతిష్టయిందా? అని జరుగుతూనే ఉంది ఆ సమాధానం ఆ యుగానవతార్కా బట్టి ఉంటూ ఉన్నది ఆధునిక యుగంలో కవిత్వం యొక్క ప్రయోజనం ఎవరెన్ని చెప్పినా సమాజాన్ని మేల్కొల్పి మంచివైపు నడిపించడం అనేది విశ్వవాదమైన అంశం సమాజానికి హితం బోధించలేనిదేది సాహిత్యం కాదు కవిత్వం అనలేకాదు, కాళోజీకి ఈ విషయంలో నిర్దిష్టమైన అవగాహన ఉంది అందుకే ఆయన ఆధునిక కవి

సార్వకాలిక కవి కూడా కాగల్గుతున్నాడు కాళోజీ చేసిన ప్రతిష్ఠ ఆశ్చర్యకరమైనది తన జీవిత ప్రయోజనమే కవితా ప్రయోజనం మేల్కొల్పడం

దేశభక్తి, వర్గాలపోరాటం లోకంలో జరుగుతున్న దగాలు, సామాజిక వ్యత్యాసాలు, కర్షకుల ప్రాధాన్యం మనస్తత్వాలు హృదయ మాలిన్యాలు, మంచిపెద్దలు, హృదయాన్ని కోతపెట్టే ఘట్టాలు అలాంటివన్నీ కాళోజీకి కవితాసన్నాహం

కాళోజీ కేయాలు రచించినట్లుండవచ్చు ఆవేశంతో పలుకుతూ ఉన్నట్లు ఉంటాయి అందుకే ఆయన ప్రతి గేయపాదమూ ఒక సామెతలాగా స్థిరపడుతుందా అనిపిస్తుంది

లోకాన్ని పరిశీలిస్తాడు కాళోజీ ఆ పరిశీలన భావ కవుల పరిశీలన లాంటిది కాదు సమాజంలో అన్ని వర్గాల

వారి చర్యల్ని పసిగడతాడు ఎక్కడైనా లోపం కనిపించినా తూరుకునే రకం కాదు ఇది ఇలా ఎందుకుంది? ఎందుకీలా జరుగుతోంది? అని వైర్యంగా ప్రశ్నిస్తూ అవసరమైతే అదికైచిస్తూ అసలు అధిక్షేపమే ఆయనకు సర్వ సవిధ వేమన లోకాన్ని పరిశీలించి పత్యాల్ని ఎలా వ్యంగ్య దర్పణంలో చూపించాడో ఆధునిక లోకాన్ని ఆలా పరిశీలించి అద్భుతమైన పత్యాల్ని అందరికీ కనిపించేంత ఎత్తుగా ఎత్తి చూపిస్తూ అజాను బాహువు కాళోజీ

భావకవుల్లో ఐనవరాజు అప్పారావు గేయాల్లోని నైర్మల్యమూ ప్రసాద గుణమూ మళ్ళీ కాళోజీ రచనల్లోనే కనిపిస్తాయి గురజాడ అప్పారావు ఏ తెట తెలుగు కోసం, దేశభృందస్పలు కోసం, మానవత్వం కోసం ఉద్యమం లేవనెత్తాడో దాన్ని సరిగా అర్థం చేసుకుని ఆ దారిలో నడిచిన అభ్యుదయ కవుల్లో కాళోజీకే అగ్రతాంబూల మివ్వాలి అంటుంది

కాళోజీలో నమాజంపై దండెత్తి విమర్శచేసి చివాట్లుచేసి పెద్దతనమేదో పాటుచుకు వచ్చి కనిపిస్తూ ఉంటుంది ఒక అసంతృప్తి, ఒక అవేదన, జాతి తరపున ఒక బాధ్యత, నిద్రపోయి పిల్లల్లో మేలుకొల్పి కేకలు కాళోజీ కవిత్వంలో మనకి స్పష్టంగా వినిపిస్తాయి

ప్రజాస్వామ్యంమీద విశ్వాసం, నిరంకుశత్వం మీద జాగుర్లు తయారే ఖండికల్లో వినిపించే నిశ్వాస రావాలి

'వాగదవ' అని కాళోజీ తన కవితా సర్వస్వానికి పెట్టిన ప్రాప్యనామం ఇలా పేరు పెట్టడం లోనే కాళోజీ వ్యక్తిత్వంలో ఉన్న తెలుగుతనమూ, ఆయన కోరుకునే ప్రజాగురంజితమూ కనిపిస్తాయి అసలు కవిత్వ మంటేనే కవి గదవ ఆత్మాశ్రయమైనా సర్వాశ్రయమైనా సాహిత్య మంతా ఆ సాహిత్య ప్రస్థమొక్క మనోలోకాన్ని ప్రశీలించిందే అవుతుంది కాళోజీ మనోలోకమంతా 'వాగదవ'లోనే ఉంది ఈ ప్రపంచానికి ఆయనకి జరిగే యుద్ధమే వా గొడవలో వినిపిస్తుంది

కాళోజీ గేయాలలో జానపద వాఙ్మయ దోరణి విస్తృతంగా కనిపిస్తుంది అసలు కొన్ని గేయాలు తర తరాలుగా మనజాతి చదువుకుంటూనే ఉన్న గేయాలేమో అన్నంత ద్రవ్య కలిగిస్తాయి తెలుగు పలుకుబడి అంతగా

కాళోజీ కనపడెక్కి నాట్యం చేసిందన్నమాట

"అన్నపూర్ణులు ఒకదోట
అకలి మంటలు ఒకదోట
సంపదలన్నీ ఒకదోట
గంపెరు బంగం ఒకదోట"

కాళోజీ చేసే ప్రశ్నలు సమాజం గుండెల్లో గుచ్చు కుంటాయి అంద్రత్వం గురించి మహా పట్టుదల ఉన్న మనిషి కనకవే ఇలా నిలచిస్తే ఆడుగుతాడు నిర్వాహ మాటంగా

'అన్న భావలు నేర్చి అంద్రంలు రాదంచు
సకలించు అంద్రుడా! దాన పెండుకురా!'

కాళోజీ చిత్తశుద్ధి అనేక గేయాల్లో మెరుస్తూ కనిపిస్తుంది "అనవచ్చి...జరిగేది అవకతవకలు జూచి ఎందుకో నా హృదయ ఇన్ని ఆవేదనలు" అని ఆలోచిస్తూ కాళోజీ

కర్తకున్నో అధిసందించడంలో కాళోజీ వైలక్షణ్యం ప్రదర్శిస్తూ కర్తకుని కట్టు కదలకపోతే ఈ వాగిరికే లేదని హెచ్చరిస్తూ "కందర్పు కయ్యాలు కవిరాజు కావ్యాలు/కర్తకా నీ కన్ను కదిలినవ్వానై" అంటూ వ్యాఖ్యానిస్తాడు

కాళోజీ కవిత్వం ఇంట్లోనూ చదువుకోవచ్చు సభల్లోనూ చదవవచ్చు దానికి వ్యాఖ్యానం అక్కరలేదు అసలు సభల్లో ముఖ్యంగా ప్రజా మహాసభల్లో ప్రజల్ని ఉద్రాతలూగించే, కదిలించే, కర్తవ్యానికి పురికొల్పే కవిత్వం ఏదైతే ఉందో అదే ప్రజా కవిత్వం 'ఇంకెన్నాళ్ళో' వంటి ఖండికలు విజమైన ప్రజాకవితా ఖండాలు "దొంగలు దొంగలు తూర్పు పంచుకొని/దారలై తెలిగే దెవ్వాళ్ళో" వగల దోపిడలు వాచగలేని/ప్రభుత్వముండే దెవ్వాళ్ళో" అని సవాలు చేస్తూ

కాళోజీ ఆశ్చర్యభావం, అపాంభావం ముచ్చట గొల్పుతాయి అవి ప్రగల్భాలు కావని అనిపిస్తుంది టెలివిజన్ మున్నంటే అదా అదా కూడా అందంగానే ఉంటుంది మరి "కలముసొలున కదవజాలని కావ్యగన మింకెన్నాళ్ళో/కాళోజీ కవి కైతలు వివియు/కదలకుండు రింకెన్నాళ్ళో?"

కాళోజీ కలానికి తిరుగుబాటు తత్వం ముఖ్య లక్షణం పేరునీ లక్షణాలున్నవాడే కవిత్వాన్ని ఆయుధంగా

వాడగలడు ఆ తిరుగుబాటులో ముందరింపు కూడా ఉండటం కాళోజీ విశిష్టత అందులో కాళోజీ సంఘమునం కనిపిస్తుంది తిరుగుబాటు కప్పల్లో సాధారణంగా ఆవేశమే కాని నియంత్రణ కనిపించదు ప్రజలను నాంపంచు ప్రభువు మాకెం / పదియంచ భక్తింప వసరాజా లేదా? రాజాను వసరాజాతో పోల్చడం అలంకారద్వంద్వి 'ప్రజా శక్తిపై పండిముచేసిన / ప్రభుత్వము పాలిక విలయన అంటూ 'నిపురుగుప్పిన నిప్పును తూదిన నింక వెలిగి నింగిన ముట్టన / చేబ్రవెన బీదల వోపిక / పెద్దలపై పిడుగులు రాయిన్ అని పద చిత్రాంతో భయపెడతాడు దివరికి చాలా తీవ్రంగా తానే రంగం మీద దిట్ట భస్మమొ నచ్చి వరములలోందిన / భస్మీసురుచే భస్మంబాయెన్ / కాసుప్పది కని కాళోజీ కవి / కైకలోపల పూటుగ చెప్పిన అని హెచ్చరిస్తాడు

కాళోజీ ఎంత మాటయిన మనిచో అంత సున్నితమైన వాడనదానికి మనిషినే ఎరిగి ఉండ నక్కర్లేదు కవిత్వమే అతని వ్యక్తిత్వాన్ని అర్థం పట్టి చూపిస్తుంది బాల్యం గురించి ఆయన భ్రాసిన దిరుత ఖండిక ఒక్కటే ఒక మహావ్యంగ్యం సహజమైనది "దానిమ్మ గింజలో రాగిన యెరుపు / లేత అరటూకు / పై పూతల నునుపు / కొత్త ముఖములలోని మెత్తందనాలు / కన్నతల్లి పాల కమ్మందనాలు / గోదర్బ దారల గొయ్యిచ్చదనము / బ్రాక్ష ఫలములలోన ద్రవియించు తీసి / పుచ్చు పాడుగుల్లోన పొంగిడి తేనె / ముంముని నవ్వుల కుసుమముల సొంపు / అందచందాలొల్పూ అనందధరులు / చందిపాపని పెడచి జంటనిగేంజులతో/అన్ని చేరి అటలాడుతున్నాయి'

వీర గంధం గల హృదయంతో తిరుగుబాటును ప్రబోధించే మరో ఖండిక "కాచేసి తీరాచే" ఇందులో కవి ఒక సరిసాధిగా గోచరిస్తూ 'మన కొంపలాచ్చిన మన స్త్రీలచెదరిన / మన పిల్లలను చంపి మనల బంధించిన / మానవాధములను మండలాధీశులను / మరచి పోకుండగ గురుకుండుకావాలి / కని ఆరిపోకుండ బున కొట్టు చుండాలి / కాలంబు రాగిన కాచేసి తీరాచే" అని ఉపన్యసిస్తాడు ఉద్యమం లేదనిస్తాడు ఉసికొల్పుతాడు ఇందులో కవి అమర్షం వ్యక్తం ముఖ్యమంది

కాళోజీ వంటి ప్రజాకవులు నూటి కొరకుంటారు అలాంటి కవులే కావాలి లోకానికి లోకం తన కంఠమెత్తి దేన్ని చాలాలనుకుని మాటలు చాలక మాట్లాడ కూరుకుంటుందో దాన్ని మామూలు మాటల్లో అనేయగల యుక్తి కాళోజీకుంది ప్రజల ప్రతి నిధిగా పోషిస్తూ దాయన కాళోజీ అనే పేరు అప్రధానమై అతని కవిత్వమే ప్రధానమయిపోతుంది అతను లోకాజీ యే అనంభావులైన ప్రజాకవులు తమ గీతాలలోనే ఈ నాటికీ జీవిస్తున్నారు అలాగే కాళోజీ కూడా కవిత్వం దాటున బరుకుతూనే ఉంటాడు ప్రజా కవిత్వం అంటేనే నిత్యమైనది పండిత కవిత్వానికి ముల్లే దానికి ప్రత్యేక హక్కులుండవు ఈ కవిత్వం పర్యవ్యాప్త్యం సంకలితం అని ప్రకటించుకొనే అవసరం ప్రజాకవికి లేదు ఇది నా అనుమతి లేనిదే దడవరాదు అనే ప్రకటనని ప్రజాకవి సమ్మతించదు లోకుల ముఖాలే ప్రజాకవికకు బాండా గారాలు నిజానికలాంటిదే మహాకవిత్వం కాళోజీ ఆ దృష్టి తోనే మహాకవి

సమకాలీన సమస్యల్ని గురించి ఆవేదన పడటం సజీవ కవిత్వానికి ముఖ్యలక్షణం సమాజాన్ని మంచి వైపు మళ్లించడం అధ్యుడయి కవిత్వానికి జీవ లక్షణం చిత్త శుద్ధి గల ఏ కవి అయినా చమత్కారంగానే పాతలోద చేస్తాడు అదే రసవత్సవిత్వానికి లక్షణం కాళోజీలో ఈ లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి

ఉత్తమ కవిత్వం సంకుచితత్వం నుంచి విశాలత్వం వైపుకి విస్తరిస్తుంది ఒక రహస్యకమైన వాక్యం అనిర్వచనీయమైన అనేక సత్యాలను తనలోనే దాచుకుని ఉంటుంది అందుకు కవికి గల బుద్ధిత్వం అంటే దర్శన ప్రతిభ కారణం "చంప బూనిన, సమయ మేమైన వేమి? /వ్యభిచరించగ, వరుస ఏకైక నేమి?" అనే పంక్తిల్లో కాళోజీ చెప్పి సత్యాలు తీవ్రమైనవి

ఏ కవినైనా గొప్పవాడని నిరూపించేది అతని వర్ణనశక్తి అసలు కవిత్వమంటేనే వర్ణించడం ఈ శక్తివర్ణనే కవి తాను మనవేత్రంతో చూసిన దాన్ని మనకు ప్రదర్శిస్తున్నాడు కాళోజీ రచనల్లో 'వయసు' అనే ఖండిక అతని వర్ణనాశక్తికి మంచి మచ్చు

కాళోజీ కవిత్వంపాల్లో హత్తాచ్చందస్సులు ప్రధానం అయినా ఆయన వచన వహ్యాన్ని కూడా వచనం

చేయగల రచయితే, మాత్రాధ్వంసస్థులు ఎంత ప్రోయలుతో నడవగలరో 'కోకిలా' పంటి ఖండికలు చెబుతాయి 'వరస్పతి భిక్షుల్లా' అనే ఖండిక వచనపద్యానికి అవసరమైన నాడుకభాష జిగి బిగిసి, భావనాశక్తి సంపదనీ చేరుచెత్తి చూపిస్తుంది

కాళోజీ కవితల నిండా సూక్తి వైదిత్రి సూక్తి విన్యాసమూ పత్యమూపులు బాగా కనిపిస్తాయి

హస్యం ఉట్టిపడే భావాల్ని విస్మయించడంలోనూ కాళోజీ ఎత్తు చెరిగినవాడే 'ఖర' నామ సంవత్సరం మీద రాసిన వచన గీతంలో 'గాడిదల్ని' ఎంత అవహాస్యం చేసి పోరాడో చూడండి

మార్పుకోసం తనించే కవి కాళోజీ మార్పు కావాలి అనేవాడికి ప్రపంచ చరిత్ర తత్వం, కాలజ్ఞానం ఉండాలి లేనివాడికి మార్పు కట్టనే కట్టదు 'మాంధాతల దాటి నుండి' అనే రచనలో పురాణాల నన్నింటినీ తిప్పి చూపిస్తారు

'చిన్న కవితలు రాయడం కవి ప్రతిభకు పెద్ద పరీక్ష కాళోజీ కవితలు జేబులో పెట్టుకునే అద్భుతాంబు అందులో ఎంతో యాదవచ్చు 'మహా మహా మేరాపులు' చూడండి కావల్సి

మానవతావాది కాళోజీ అచ్చమైన మానవుడి అనుభూతులు అవేదనలు కాళోజీ తనవిగానే చిత్రిస్తూ 'నరుడ నేను నరుడ నేను' అని మోచిస్తూ రచిస్తాడు

సాగిపోవే బ్రతుకు / అగిపోవే చావు' అని "ఉదయం కానే కాదను కోవడం నిరాశ / ఉదయింది అట్లానే ఉంటుందనుకోవడం దురాశ' అని సామాన్య పదాలతోనే అసామాన్య భావాలు చెప్పుగల్గడం విశిష్ట కల్పం

ఇదంతా ఎవరి గొడవ?

కాళోజీ గొడవ

కాదు,

ప్రజల కోసం నడిపే కవిత్వం పడవ

కాళోజీతో ఇంటర్వ్యూ

- 3 జగన్మోహన్

'ప్రకోద్గమాలు కాళోజీ' అను విషయమీద వ్యాసం వ్రాయాలి కొందరు ఆయన సహచరులు మెత్తులతో మాట్లాడినాను ఎవరూ వివరాలు ఇవ్వలేకపోగా ఆయన యిందుమించు అన్ని ప్రకోద్గమాలతో సంబంధం కలవారని మాత్రమే అన్నారు వివిధ ప్రజాసంస్థలతో ప్రకృక్షంగానే, పరోక్షంగానే ఆయనకున్న సంబంధం ఎవరికి తెలియవది? ఇంకా వివరాలకోసం నేరుగా ఆయనవద్దకే పోదామనుకున్నాను ఒకరోజు సాయంత్రం ఇంటికి వెళ్ళాను ఇంట్లో లేరు అన్నగారు రామేశ్వరరావు గారు ఒక చిన్న పంపి వెత్తికి చుట్టకొని ఇంటి వెనక తోట వని చేసి నవ్వువట్టుంది - కనిపించారు ఆ వెత్తికి చుట్టకున్న గుత్తో ఆయన భారతీయ కర్షకుడే! ఆయన

సోపానీ కర్షకుడుకూడా అవడం ఎంత సలబు, మరునాడు పడకొందు గంటలకు వైసు తీసుకున్నాను పడకొందు గంటల పదిహేను నిమిషాలకు వెళ్ళాను 'ఏమోయే, నిన్న వచ్చి పోయినవకు, ఏం సంగతి, అన్నారూ 'కాపిచ్చి తమతో మాట్లాడదామని' అన్నాను 'అ ఎండ' చెప్పి' ఒక నిమిషంపాటు కుర్చీలో కూర్చున్నాను నిశ్శబ్దంగా 'అ ఎండ' చెప్పిస్తూ! అవ్వారాయన తిరిగి

ఆయనకు అర్జించాలంటే తాపత్రయం లేదు అయినా Restlessness నీతి నిజాయితీలను గురించి అవేదన సామాన్యులకు మాన్యులు పెడుతున్న జీవితలగు గురించి చెప్పామే ఆయన పని రాజకీయాలు, సాంఘికాలు, సాంస్కృతిక విషయలు, వర్తకవాణిజ్యాలు, విద్యావ్యాసం

గాలు కళా సాంస్కృతిక రంగాలు సర్వమూ కాలుష్యంతో నిండిన నేటి పరిస్థితులపట్ల ఆయన ఎంతో ఆవేదన చెందుతున్నట్లు ఆయన మాటలనుబట్టి చెల్లదవుతుంది.

మీకు ప్రతోద్యమాలతోగల సంబంధాలు కొన్ని వివరాలు కావాలన్నాను నేను చెప్పలేమిటి The question is awkward అన్నారు ప్రజలే చెప్పాలన్నారు (మన దేశంలో ప్రజలున్నట్లు) నా గొంతులో వెలుక్కాయ పడక పోయినా కరక్కాయ పడినంత పనయింది ప్రజలు చెప్పే వేవో చెప్పన్నారు మీనుంచి కూడా కొన్ని విషయాలు విండామని వచ్చానన్నాను నాన్నెన్నో నాది నేం తెప్పకోవడ మేమిటి? అన్నారు ఇంక సాగదీయడం యిష్టంలేక కృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయం ఏ వందతూరంలో స్థిరపడ బడినదంటే అన్నాను '1901లో' హనుమకొండలోని రాజ రాజ ఆంధ్ర భాషా నిలయమా? 1904లో' వరంగల్ శబ్దామళాసాంధ్ర భాషా నిలయం 1913లో ప్రతాపరుద్ర ఆంధ్ర భాషా నిలయం, మడికొండ 1920లోనట ఆంధ్ర భాషా వికాసోద్యమంతో తనకుగల సంబంధాన్ని ప్రజలే నిర్వచించాలన్నారు మరొకమూరా రాజకీయంగా ఏ రకమైన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలూలేని కాలంలో ఈ క్రొంఠాల యాలు భాషోద్యమం పేరిట రాజకీయ చైతన్య ప్రధలను విస్తరింప జేస్తున్న రోజులుకదా ఈ విశ్వ మన గంభీర మహోద్యమంలో మీ పాత్ర ఏమిటి? అంటే నేం చెప్పలేం లేదు అన్నారు మళ్ళీ

మహారాష్ట్ర దేశంలో గణపతి ఉత్సవాల పేరిట తిలక్ యిత్యాదుల సంచారకల్యాణ స్వాతంత్ర్య విపాసకు లుభించిన ద్రావిడ అంధకార తెలిసినదే అది మా వరంగల్కు కూడా పట్టినది మా చిన్నతనంలో గణపతి రథం వరంగల్ బౌర్రాలోని రామలింగేశ్వరాలయం సందులో సుమారు రెండేళ్ళు ఆగడం చూచాం అది హిందూ ముస్లిం తూరాదుకు పర్యవసానంగా ఏర్పడిన పరిస్థితి అనాటి నగర నాయకులు ఇటీకాల మధుసూదనరావు హయగ్రీవా దారులు, కాళోజీ, చెరుకు కాంతయ్య మరెవరైనా పణిత్తముఖులలో కొమురచెల్లి కాశయ్య, అల్లాడీ లింగన్న, మదూరి శంకరలింగం యిత్యాదులు, కొరవి సహిబ్బాన్ వగైరాలు మరికొందరు ఏటి నిర్వాహకులు

కాళోజీ తన విద్యార్థి దశనుండే హైదరాబాదులో (1924) ఈ ఉత్సవాలలో పాల్గొనేవారు నిజానికి ఏటిల్లో

అనాటి విద్యార్థుల పాత్రయే పెద్దది

హనుమకొండలో మొదటి బ్యాచ్

సత్యాగ్రహాలుగా జైలుకు పోయినవారు హయగ్రీవాదారి గారు ఇటీకాల మధుసూదనరావుగారు పొట్లపల్లి రామా రావుగారు (అదిగదిగో కాటిబాట) కాళోజీదేమో రెండవ బ్యాచ్ అయివుండాలన్నాడు

1930 నుండి సాహిత్య గోష్ఠులు ప్రతి పక్షానికొక సారి నిర్వహించేవారు మిత్రమండలి పేరుతో 1935 నుండి వేరుగా ఆంధ్ర మహాసభతో సంబంధం ఉండవచ్చు ఆంధ్ర మహాసభ జాతీయ పక్షంలో చేరడం, నిజామాబాదు కాన్ఫరెన్సు శ్రీ మందముల ఆధ్వర్యక అయితే అనాడు ఆంధ్ర మహాసభలో తెలుగు మాట్లాడవలె వేరే భాషలకు తాపియకూడదు అని వాదించిన వారిలో కాళోజీ ఒకరు కాని మందముల ఏ భాషలోనైనా మాట్లాడ వచ్చుని రూలింగ్ ఇచ్చారు అనాటి తన ఈ స్పృహ తప్పే అన్నారాయన కొంత Reflective mood లో పడి

ముగ్గురు మిత్రుల మొచ్చుట ముచ్చటగా చెప్పారు ముగ్గురు ఉద్యమ స్వర్ణపుటే కొదాటి, కొమరగిరి కాళోజీ

మన ప్రజలు మనబాధ అన్వేషించి పదివేలమైతే కాదు వీరి వయస్సు ఈనాటికి ఉద్యమాల ఏలుబడి వీరిపైన ఫలానా ఉద్యమానికి నేను దీక్షావాసం చేశాను ఫలానా పోరాటాన్ని నేను నిర్వహించాను అని ప్రజా జీవితంలో సంబంధం ఉన్నవారు గౌరవ్యుల కొందరేలుగా చేసి చెప్పకోవడం కష్టం కాగా 'ఈనాటికి ఉద్యమాల ఏలుబడి వీరిపైన అని చెప్పకోవటంలో నిజాయితీ హృద్యంగ మంగా ఉంది

ఈ నారాయణరావు శ్రయం

1930 లగాయతు

ఈనాటికి జరుగుచున్న

అలలడుట అలోచన

ఆతకాయి ధీశ్రీరణ

ఇతిహాసాని కొరెంత

ఇతివృత్తం ఈ ముగ్గురు

తప్పచేసి ఎరగరనుట ఒప్పుదు వీరును

మనుమలై అన్నారాయన అనాడు వికారాంధ్ర కొరటం

తప్పజేసినట్లుగా భావిస్తున్నారా? అన్నాడు కాదు విశాలాంధ్ర పర్వధితే ఏవేదంతో పోకర్కాడు లాగాలు వస్తాయనుకున్నామా అనేది రాకవగా దగాకు దోపిడీకి గురియైనాం అది అందవాలలో పోకపాటు అన్నాడు తెలంగాణా సమస్య పరిహారకుల కుటు సీరివల్లి పర్వధితే సమస్యయే నవ్వాడు భారత రాజకీయాల్లో అంధ్రప్రదేశ్ రాజకీయాలుగా ఉంటున్ననుకన్నాముగాని తెలుగు రాజకీయమంటూ ప్రత్యేకంగా ఒకటుంటుందని అనుకో లేదు రాష్ట్రాల పునర్విభజనకూ, భారత సమైక్యతకూ ముడి పెట్టటం తప్ప భాష ప్రాతిపదికపై భారత విభజన తప్ప కాదన్నాడు ఒకే బాచకు ఒకే రాష్ట్రమనటం తప్పకాదన్నారాయన

తెలంగాణా కోరిననాటి పరిస్థితులు ఉపాధికి ఉన్నవి అనాదున్న పోకర్కాడు, అనాదు తుడిచిపెట్టబడినవి పట్టుకొన ప్రజాశక్తి తెచ్చిపట్టించేమీలేదు అన్నారాయన

'ఒక వార్షింగ్' అంటూ తన ప్రస్తుత గౌరవంతా 'తెలంగాణా యాన' తుడుతుకొని పోవటంవట్ట అన్నాడు రేడియోలో పదిగంటలు పరేత తెలుగు కార్యక్రమాలమీద ప్రతి నిమిషానికి వందరూపాయలు ఖర్చు అవుతున్నాయట ఇదంతా నాన్ తెలంగాణా యానమీద ఖర్చవుతుందన్నాడు గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాల యాననే మిగతా జిల్లాల వారెందుకు అనుసరించాలని ప్రశ్నించారు

రెండున్నర జిల్లాలది
దండిబాన యైనప్పుడు
తక్కినోళ్ళ యాన
నోక్కి తొక్కిబడ్డప్పుడు
ప్రత్యేకంగా రాజ్యం
పాలు అడగడం తప్పుడు

అని చెప్పాడు ఈ యాన ప్రవక్తి తెచ్చినప్పుడు ఆయన ముఖం తేవురిందింది ఇంగ్లీషుకు ఇరిష్ యానలో జానపద కవిలా రీతులకు బాటలువేసి రూపమిచ్చి మహాకవి అనిపించుకున్న అర్చి నాకు జ్ఞాపకం వచ్చాడు విచిత్రమేమంటే ఈ యాన విషయంలో ఇంత మొండి అలోచనలుగలవాడైనా ఆయనకు అంధ్ర సాగర సీమవాసుల సాహితీ సదస్సులలోనే తెలంగాణాలోకంటే ఎక్కువ ఆదరణ గౌరవమూ లభించటం

ఎలక్షన్లు అభ్యర్థులు పార్టీలు సమస్యగా మాత్రమే ఉంది అనాదు ఇది ప్రజలకు సంబంధించిన అంశంగా మారాలి ఎన్నోకోతుంది మరి? అనవరత జాగరణయే ప్రజాభివృద్ధి పద్ధాంతాలకు మూల సూత్రం ప్రతి పోరుకు తన పోరధర్మాలను గుర్తుంచుకుని నడుచు కున్నాడు ఇది సాధ్యం సమాజంలోని వివిధ వర్గాల తమతమ సమస్యలన్నీ వేర్వేరువి భావిస్తున్నాయి ఇది తప్ప అందరి సమస్య ఒక్కటే వేర్వేరు రూపాలలో ఉండవచ్చు పాటులుపాటులుగా ప్రజోద్ధమాలు చీలటం పొలకులకే క్షేమం ఈ సంగతి ఉద్యోగులూ ఉపాధ్యాయులూ, విద్యార్థులూ గుమస్తాలూ కార్మిక, కర్షక శత్రులూ గమనించాలి

ప్రజల్ని దరిద్రంలో చావకుండా, లేవకుండా ఎడతెగని కూలలలో నిలబెట్టుకుంటానే ఉంది ప్రభుత్వం దశరథ ప్రజల్లో Realisation రావాలి నత్యాగ్రహం, పాముధ పోరాటమా? ఏమిటి మీ పరిస్థిర మాగ్నం నేటి పరిస్థితికి? Realisation వచ్చిన ప్రజలు ఈ రెండిలో ఏదైనా చేస్తారు ఏది చేసినా నా కథ్యంతరలేదు అన్నారాయన

60 ఏళ్ళ తదింతలో ఏంజేశానవికాదు ఇక ముందు ఏం చేయాలన్నదే నా ముందున్న సమస్య అన్నాడు కాశీశ

ఏరి వారు నావారలు?
అలనాటి నావారలు
అనచాయ కూరులు పీరులు
పోలీసు యాక్ష్మకు ముందు
పూసిన కెంపు గులాబీలు
ఏరివారు ఏరివాడు?

అన్నాడు కదా? ఏకాగ్నియైనట్లు, విపలం చెందినట్లుగా భావిస్తున్నారా? అన్నాడు అసందిగ్ధంగా 'అవును నైపుల్యమే' అన్నాడు శ్రీ నారాయణరావు అలా అనటం ఆయన జీవితకర్మనే వ్యక్తి శక్తిగా మారలేదన్నమాట అయినా నైపుల్యం కేవలం అయిన బోంట్లనే అనుకోవడం న్యాయంకాదు ఈ నైపుల్యం త్యాగవిరతికి తిలోదకాలిచ్చి భోగవిరతికి వివాచకుల వ్యక్తి నాయకత్వానిది నాలుగు గోడల మధ్య విద్యార్థులను తీర్చిదిద్దని ఉపాధ్యాయులది రచయితలది కవులది అందరిదిను

ప్రజోద్యమాలు కాళోజ్ అను విషయాన్ని కొన్ని సంఘటనల్లో ఇమిడ్చి కొన్ని తేదీలు చెప్పి యాపి అంతం కాదు అయిన 44 పెళ్ళి ప్రజా జీవితం అనేక ఉద్యమాలకు ఆటపట్టు భూపావికాసం, శ్రంధాల యోధ్యమం హైదరాబాదు నవాబు కాలంనాటి కొంత మంది హిందువులకు పది మంది ముస్లిములకు మద్య సమాన ప్రతిపత్తి నొసంగజూపిన అసామ్య సంస్కరణ వారం, బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వానిపై పోరాటం భారత

స్వాతంత్ర్యసంతరం సంస్థాన విలీనం సమస్య తదనం తర నిరంతర పత్ర చరిత్ర ఆరుగుడుగునా ప్రతి అంశానికి వృందించిన అయిన నాయక రాజకీయ హృదయం కవిగా దదదద లాడింది అయిన ఏ గేయంలో ప్రజల గొడవ లేదు? జాతీయ తపనాన్ని అనేకవిధాలుగా పెనవేసుకున్న జీవిత మాయనది ఉద్యమాలకు అయిన అలంబన ఉద్యమాలే అయిన ఈవిరి ఉద్యమ ప్రతిరూపమే అయిన కవిత

స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు కాళోజ్

- యాదాబ్ పెద్ద లింగయ్యగుప్త

అవి 1938లో వందేమాతరం ఉద్యమం తీవ్రం గా జరుగుతున్న రోజులు స్వాతంత్ర్యంకోసం జరుగుతున్న పోరాటంలో వేల సంఖ్యలో యోధులను నిజాం ప్రభుత్వం అరెస్టుచేసి బ్రిట్లలో నిర్బంధించింది బ్రిట్లు దాటక బ్రేదీల వందరినీ ఒక శుభమువారైన విడుదల చేసింది బ్రేదీలను విడుదల చేసింది కాని స్వాతంత్ర్యోద్యమంపై దానికి తప్పిర పోలేరు హైదరాబాద్ రాష్ట్ర విముక్తికి జరుగుతున్న పోరాటంలో ప్రధాన పాత్రధారి అన కాంగ్రెస్ను విపేధించి ప్రభుత్వం తన అక్కసు తీర్చుకున్నది అదే సమయంలో కాళోజ్ నాయకుడు పేక అబ్దుల్లా హైదరాబాద్ రావడము కాంగ్రెస్కు ఐదులు వేషనల్ కాన్ఫరెన్సును రంగంలోకి తేవడము జరిగాయి ఎందరో హిమాపామలైన నాయకులు, అనేకమంది విద్యార్థులు ఉద్యమంలో చేరి నిజాం ప్రభుత్వాన్ని ముప్పు తిప్పలు పెడుతున్నారు ఆ వందన్నాన్ని పుడపురించుకొని రాష్ట్రోద్యమ నాయకులు స్వర్ణీయ పండిత గోవిందరావు నానల్, వ్యర్ణీయ రామానంద తీర్థ, శ్రీయుత రావి నారాయణరావు గొప్ప ప్రజలలో నూతనోత్సాహాన్ని కల్పించేందుకు వరంగల్లుకు విచ్చేసిరి నాయకులు వస్తువారని బహారంగ సభ ఏర్పాటు చేయాలని కార్యకర్తల మంతా సమాయక్తమయ్యాం బహారంగ సభ ఏర్పాటు చేయడమంటే సామాన్య విషయం కాదు

అరోజుల్లో నాయకులకు నాలుగు గోడల మధ్య స్వాగతమిస్తామని అధికారులను ఒప్పించి ఎంతో కష్టం మీద సభకు అనుమతిని సంపాదించగలిగారు శ్రీ కాళోజ్ నారాయణరావుగారు ఆ సభ రామన్నపేట జిన్నల్ ఏర్పాటు చేయకన్నెంది వేలారీ మంది ప్రజలు హాజరైనారు నాయకులకు స్వాగతమివ్వడానికి వారి ఉపన్యాసాలు వినడానికి అనేకమంది ప్రజాసేవకతో సభా ప్రాంగణం కిక్కిరిం పోయింది కార్యకర్తలందరికీ నూతనోత్సాహాన్నిస్తూ, ఆ సభను రూపొందించడానికి నాయకత్వం వహించినవారు శ్రీ కాళోజ్ ఈ సభ పొలకులకు గొంతులో పచ్చి చెలక్కాయ వలి తయారైంది దీన్ని ఎట్లాగైనా విచ్ఛిన్నం చేయాలని ప్రభుత్వం రలపెట్టింది ప్రజలలోకి వేల సంఖ్యలో నిజాం పోలీసులు మారు రుమ్మల్లో ప్రవేశించినారు లోన చేరి ఏదో విధంగా సభను విచ్ఛిన్నం చేసి హంగామా చేయాలని అది అసరగా నాయకులపై దాంగ తేసులు పెట్టవచ్చున వారి ఉద్దేశం ఈ సంగతి కనిపెట్టిన మా కార్యకర్తలు కర్తవ్యం తోవక తీరమక పడి పోయారు సభ ప్రశాంతంగా జరుగుతుందా లేదా అనే భయనంచేపాలు మూలో కలిగాయి

ఈ విషయాన్ని భయపెడుతున్నా చిన్నగా అన్నయ్య (కాళోజ్) చెవిలో వేసినాము "మీద పట్టి

గింటండి కుక్కల తనిమినట్లు తరమండి అట్లా పంచకపోతే ఉత్తర్వు లేకుండా బహారంగ నభ జరిపానుని ఎందరికీ దిశాకులు కల్పిస్తారు కుక్క కాటుకు చెప్పుచెట్టు తగలబట్టిందే అట్లా వెళ్ల గొడితేనే మన తెరువుకు వారు రారు' అని గర్జించిరి అంతే అందుకోసం ఒక పూజాం వచ్చి, ఆపస్వనాలు ఉన్నవారే ఇందులో ఉంటారని లేనివారు వెళ్లి పోవాలని చెప్పుతూ కార్యకర్తలంతా పరిశీలన జరుపుతూ మారుడున్నుల చొలీసులను, సి బి డి లను పంపి వెయిటం జరిగింది. ఆ తర్వాత సభ మనంగా జరిగింది కవియోకారు సమయమ్మార్చి, దైర్య సాహసాలుగల నాయకుడు కాళోజీ కాళన్న లేకుండా స్వాతంత్ర్యోద్యమ కార్యరంగమే లేదు ఆరోజుల్లో ఆయన ఎంతటి కోపిష్టి అంతటి కాంతస్యభావుడు కూడా కాళన్నకు ఇంత కాంతం ఉన్నదా అని అప్పవప్పుడు మేం విన్నవోయే వాళ్లం గణపతి ఉత్సవాలు సందర్భంగా తీరేగింపు వస్తున్నది, అల్లరి ఘర్షణమూలంగా తీరేగింపుతోపాటు భగవంతుడు రోడ్డుమీద ఆగిపోవలసి వచ్చింది ఈ విషయం పెద్దన్నగారైన శ్రీ కాళోజీ రామేశ్వరరావుగారికి కోపకారణమైంది హల్కార శ్రీనివాసరావుగారి ఇంటిలో పెద్దలు సమావేశం అయినారు బైవాన్ని అల్లరిపాలు చేసి రోడ్డుపై ఆపితిరి బుద్ధిలేదు, ఇదేనా మన ప్రతాపం అని ఆవేశంతో తాము కాళోజీ నారాయణరావును పెద్దన్నగారు కేకలు వేస్తుంటే తమ్ముడే మంటాడో, ఏం జరుగుతుందో నని కుతూహలంతో మేం చూస్తున్నాం సమాధానంగా తమ్ముడి దిరునప్పు అంతే అల్లరి చేసిన శ్రీకృష్ణుని అన్న బలరాముడు మందలించిన శ్రీతాయుగంనాటి సంఘటన ఇచ్చికి వచ్చింది మాకు ఇట్లా కాళన్నను గూర్చిన సంఘటనలు ఎన్నెన్నో వ్రాయవచ్చు

రాజగోయాల్లో దొంతరిగురుత్తు నాలుగురాళ్లు వెనుకవేసుకోవాలనే తాపత్రయం నాయకత్వ కుమ్ములాటలలో తలదూర్చడం వంటివి గిట్టని విస్వర్థశ్యాని కాళన్న అందుకే అయవ్వు ఇప్పటి ద్రుఢత్వం తగిన రీతిగా గుర్తింపు ఇచ్చి సత్కరించ లేదు సత్యావరణ ఎంత కష్టమో వ్యవృత్తైన వెలుగుతను తలెత్తి చూడడం ఎంత దుస్సాధ్యమో ఇల్లాంటి మేలిరకం చేకభక్తులకు తగిన గుర్తింపు ఇవ్వడం అంతేకాదా

కాళన్న అర్ధ హృదయం కప్పాలు చూచినా ఇతరుల బాధలు విన్న ఆయన మనస్సు కరిగి కల్లు జల కరిస్తాయి, వీరు ధారాప్రవాహమవుతుంది భోరుమంటాడు అది ఆయన మానసిక ప్రవృత్తి స్వాతంత్య్ర్య పోరాటకులలో అన్నయ్య నాయకత్వం శ్రీంధ వనిచేసిన కార్యకర్తలలో నేనొకణ్ణి కావటం వల్ల నావట్లు కూడా కాళన్నకు ప్రేమ, వాళ్ళల్లో, సానుభూతి మొందుగానే ఉన్నవి నేను చేస్తున్న ఉద్యోగం పోయిన తర్వాత ఒకసారి కాళన్నను చూడడం జరిగింది నా యోగక్షేమాలు అడిగి తెలుసుకున్నాడు అంతే ఒంటివాడివి కాదు, బాధ్య, దిష్ట, అప్పులు ఎట్లా బ్రతుకుతావు ఎట్లా అప్పుల్ని తీరుస్తావు అంటూ భోరుమన్నాడు ఆయన అర్ధ హృదయం అటు వంటిది

నిజాం నిరంకుశత్వానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన విముక్తి పోరాటంలో అన్నయ్య నాయకత్వ పటిమ, బుద్ధి కుశలత, చట్టుదల సమయమ్మార్చి, చాతుర్యము ప్రతీతం నియమైనవి ఆ వ్యక్తి ఆనాడు ఆరోజుల్లో లేకుంటే వరంగల్ జిల్లాలోనే అంతటి చైతన్యం ఉండేదికాదేమో

అప్పుడే 80 ఏళ్ళు నిండినవి అన్నయ్యకు అందరికీ అశ్రియమైన కాళన్నను భగవంతుడు ఇంకో 80 ఏళ్ళ చట్టగా చూడాలని కోరుకుంటున్నాను

జాతీయనాయకుడు కాళోజీ

- ఇందుర్తి ప్రభాకరరావు

దేశ స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం బాధితసం శ్రమించిన అనేకమంది జాతీయస్థాయి నాయకుల ప్రవృత్తిలో దిక్తప్రవృత్తిలో స్వాతంత్ర్యానంతరం మార్పును మనం గమనించవచ్చు. స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఆత్యంత జాగ్రూకతతో వైతాళికులవలె వ్యవహరించి బాధ్యతా బరువుల్ని వెత్తివేసుకున్న ఏ కొందరో స్వాతంత్ర్యానంతరం కూడా అదే పంతాలో నిస్వార్థంగాను నిరాదంబరంగానూ తమ విధిని నిర్వర్తించినవాళ్ళూ, విద్యురీకృతమైన బహు బౌద్ధి సంఖ్యలో కానవస్తారు. గాంధీ మహాత్మి వంటి కొందరు త్యాగమూర్తులు కార్యనిర్వహనంతరం మరుగైపోయినారు కొందరు జాతీయ నాయక స్థాయికి చేరినా ఇప్పటి పరిస్థితులతో రాత్రీ కుదుర్చుకున్నవారూ ఉన్నారు.

అనాడు, ఈనాడు తనదైన నిర్వహణ వ్యక్తిత్వంతో సామెమీ సమాజ సంక్షేమం కోసం అలోచిస్తూ ప్రతి సంఘటనకు స్పందిస్తూ తామెంచుకున్న మార్గంలో గమించే బహుకృతి మందిలో 'కాళోజీ' ఒకరు ఏదో ఒక పోరాటం ఏదో సంఘర్షణ ఏప్పుటికీ వదలక దింతన అన్యాయాల చేదన ప్రజాశ్రయస్థుల ధ్యేయంగా వారి పయనం సాగుతుంది.

కాళోజీ ప్రజలకోసం కవిత్వం వ్రాసి ప్రజాకవి అయినా అంటే అయిన పరిశ్రేణంగా నాయకత్వం వహించారన్న మాట ఆయన రాజకీయాలలోనే ఉంది ఉంటే ప్రత్యక్షంగా నాయకులయ్యేవాళ్ళేమో అట్లా కాలేక పోయినా సస్పందేమో ఆయన చేపట్టిన కవితా మార్గం ప్రజల కోసం విలసిల్లింది. ప్రజల్ని దశ దశలో నిర్దుర లేపింది కేంద్రవాన్ని స్థూలపజేసింది కవిత్వం ప్రజలకోసం వ్రాసినారు గనుక, కాళోజీ కవికలలో, ప్రవక్తగా, ప్రతోధకుడుగా, వైతాళికుడుగా ఉత్తమ నాయకుడుగా మనకు దర్శనమిస్తుంది.

ఏదో ఒక అవసర సమయంలోనో, ఒకానొక ఉద్యమ సమయంలోనో, ఆందోళన సమయంలోనో, ముందుకు వచ్చి ఆ తరువాత కనుమరుగు కావడం కాదు, లక్ష్యసాధన తర్వాత కూడా, జీవిత లక్ష్యంగా ప్రజా సమస్యల్ని భుజాన వేసుకొని ప్రజల తరఫున పతాకా

పుచ్చుకొని అపారహం తన పంచాలో ఉద్యమించగల ప్రతిభ ఆ వ్యక్తిత్వం కాళోజీకి ఉన్నదంటే అతిశయోక్తికాదు.

ఆయన కవిత్వ వ్యక్తిత్వ విశ్లేషణ గావించే వక్షంలో ఆయనలో ఒక గాంధీ ఒక మహాత్మి, ఒక జయప్రకాశ్ ఒక రవీంద్రుడు, ఒక మార్క్స్ నాక రజాకార్ల రాక్షసకృత్యాలకు ఎదుర్కొని పోరాడిన ఒక దేశభక్తుణ్ణి మనం చూడగలుగుతాం. ఈ పట్టుదల ఈ శక్తి ఈ వివేచనా పరిజ్ఞానం ఈ అకుంఠిత దీక్ష కలగడానికి ఆయనలో కేవలం ఆవేశం కారణమూ, ప్రశ్నించుకుంటే అన్నింటి కన్నా ముందుగా సమాజంలోని సమస్యల్ని ఆకళింపు చేసుకొని సమాజం ఎట్లా రూపుదిద్దుకోవాలి అ నైపుణ్యం అనించగల పరిణతి చెందిన ఒక సంపూర్ణ వ్యక్తిగా, ఒక దీక్షిగా ఆయన రూపొందగలిగినట్లు మనకు తోస్తుంది.

వేద్యకోసలనిస్ రోజుల్లోనే నేతగా మారి తోటి వారికి అదర్భంగా ఉంటూ ప్రవక్తగా ప్రబోధించిన అధినేత ఆయన సామాన్య మానవుని కడగండ్లను కడిగివేసి, స్వేచ్ఛావాయువుల్ని పిల్చుకోగల స్థిమతను సామాన్యునికి కలిగించడానికి జరిగిన స్వాతంత్ర్య మహాయుద్ధంలో ఆయన హిమిస్తువలె ప్రజా చైతన్యాన్ని ప్రజ్వలించి జేసినారు.

దిక్కు వయస్సులోనే ఆయన రాష్ట్ర దేశస్థాయి నాయకులతో పాపచర్మంపైన్న అత్యున్నత కార్యకలాపాల యందు నిమగ్నమైనారు అవి హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో నిజాం సనాలు పాలన రోజులు ముస్లింల ఆగణాలు పెరిగి హిందువులు దావాలో బ్రతకాలో తల్చుకోవలసిన ఘడియలు అర్ధసమాఖం రంగంలో ప్రవేశించి మహోన్మతాదర్శాలతో చైతన్య ప్రసంగించి వెలిగించి యువకులెందరినో అతర్విస్తున్న సమయం అంటే కాళోజీ తనంతట తానే అర్ధసమాఖ కార్యకలాపాలపైపు ధ్రువగ్గు చూసి నాడు ఆయనేదో కేవలం కార్యక్రమగా వాటిలో పాల్గొనలేదు వరంగల్వంటి ప్రసిద్ధిగల ప్రదేశంలో నాయకుని వలె సర్వాన్ని భుజస్థండాల్పై వేసుకొని కార్యక్రమాల నిర్వహించే వారు పిట్టకొంచెం కూతమనం అన్నట్లుగా ఆయన వయస్సు ఆయన కార్యక్రమాల పోలికలుండేవి.

ఇంతటి చొరవ అవగాహన చిన్నతనంలోనే కలుగడానికి, అయినలో చైతన్యశక్తి వెలుగడానికి ప్రధాన కారణం అయస్వంశానుగతంగా సంక్రమించే సుకున్న జాతీయ భావనలు, త్యాగకీలత, పట్టుదల, కార్యదక్షత - అన్నిటికన్నా ప్రధానమైనది జాతీయత విమర్శి పోరాటం

అయిన మేనమామ గొప్ప ఆర్యసమాజవాది పండిత నర్సేవ్ శాస్త్రిగారంటే తెలియని వారు లేరు ఆర్య సమాజ పరంగా అయిన దేశానికి చేసిన సేవ అనంతం కాళోజీ తాతగారి కుటుంబం పూనాలో ఉండగా శ్రీ నర్సేవ్ శాస్త్రిగారికి కిలక్ గోఖలే అన్న రానదే, నానోసి వంటి వారితో కలిసి పనిచేసే అవకాశం లభించింది వారి ప్రబోధంలో అయినలో జాగృతమై ఉన్న జాతీయ భావనలు పెల్లుబికినాయి ఆ తర్వాత అయిన ఆర్య సమాజంలో చేరి దేశంలోని ప్రముఖ ప్రదేశాలు పర్యటించి తమ బోధనలతో యువకులను కర్తవ్యస్పృహలను చేసేవారు శ్రీ నర్సేవ్ శాస్త్రి అనలు పేరు నరసింహ రావు, అయిన బహదర్ విశ్వవిద్యాలయం వేదవాద్, కలకత్తా శాస్త్రి పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులై నర్సేవ్ శాస్త్రి అయినారు శ్రీ శాస్త్రిగారిలో మౌలికంగా తిలక్ భావాలు ఆర్య సమాజ ఆధారాలు సమీకృతంగా రోటుచేసుకోవడం గమనార్హం ఇదే దొరణి కాళోజీకి పట్టు బట్టింది

అయిన గాంధేయవాది ఆర్యసమాజ కార్యకర్త అభ్యుదయభావుకుడు అన్నింటికీ మించి మానవ తావాది కాళోజీ కుటుంబంలో పరిమితమైన భావాలు గలవారుగా, గాక అందరూ దేశాన్ని గురించిన అలోచనలు గలిగి, తదనుకూల కార్యక్రమాలతో పతమతమపుణున్న వారే అందుకే అయిన దేశ సేవకై ఎందుకున్న కవిజానార్దాన అనంతంగా వయనించడానికి, విస్తరిల్లడానికి ఎవరూ ఆక్షేపించలేదు కాళోజీ అప్పగలైన రామేశ్వరరావుగారు వారి సమీపంలో కాళోజీకి కన్యకాదూరంగా పోషించిన వారికి అయినపట్ల అమితమైన ప్రేమ అయిన ప్రగతికి ఆద్యరాల్చేడు సరికదా వారు అయిన పురోగతికి దోహదం చేసినారు కాళోజీకి భార్య ఒక కుమారుడు ఉన్నారు

అనందనామ సంవత్సర, బాద్రపద ఐదారో పంచమి అనగా సెప్టెంబర్ 9వ తేదీ 1914లో వరంగల్ జిల్లా మడికొండ గ్రామంలో అయిన జన్మించిరి కాళోజీకి

అన్నగారు అన్నగారు కూడా ఉన్నారు కాళోజీ తల్లి కల్లాటక మధ్యభాషాభాష కుటుంబానికి చెందిన అడపకుడు అమి విద్యాభ్యాసం మరారేలో ఒరిగింది మరారే నల్లిన మధ్య కన్నడిగులకు తెలంగాణ తెలుగు సెయ్యగుల కుటుంబం లోని వ్యక్తితో వివాహం జరగడం ఆ రోజుల్లో ఒక పంతు కాళోజీ తాత శ్రీనివాసరావుగారు హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో తపాసిబ్దారగా పనిచేసేవారు అయినా తమ కూతురు పెళ్ళి కాళోజీ రంగారావుగారితో తిరువతిలో జరిపినవడం మరొక విశేషం

1923 వరకు కాళోజీ విద్యాభ్యాసం మడికొండ లో జరిగింది అయిన తొలి గురువులు శ్రీ రామచంద్రం, శ్రీ సాంబంధ్యయ్యగారలు ప్రస్తుతం ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయం తెలుగు శాఖలో అధ్యాపకులైన దాక్షరీ పల్లా దుర్గయ్య, వరంగల్లో ప్రముఖ వర్తకులు శ్రీ పెళ్ళి దుర్గయ్య మొదలగు వడిమంచిపైగా దుర్గయ్యలు శ్రీ కాళోజీకి అప్పట్లో సహాధ్యాయులు

ప్రారంభ విద్య మడికొండలో పూర్తిచేసిన తర్వాత అయిన విద్యాభ్యాసానికై హైదరాబాద్ చేరినారు 1924 నుండి 1928 వరకు రెసిడెన్సీ అప్పర్ మిడిల్ స్కూలులో అయిన విద్యాభ్యాసం సాగింది రెండవ ఫారం కొన్నా అయినతర్వాత కాళోజీ సిటీ కాలేజీలో చేరిరి అక్కడ, 1930 వరకు ఫారం పూర్తిచేసిరి శ్రీ ఎర్రం సత్యనారాయణ, అజిత్ అహ్మద్, నందగిరి లక్ష్మణరావు వంటి ప్రముఖులు శ్రీ కాళోజీ సహాధ్యాయులు

1931 నుండి 1938 వరకు కాళోజీ విద్యాభ్యాసం హనుమకొండలో జరిగింది ఈ దశలోనే కాళోజీ వ్యక్తిత్వ వికాసాన్ని కార్యదక్షతను గుర్తుచేసే అనేక చారిత్రక సంఘటనలు, కార్యక్రమాలు జరిగినవి వాటన్నిటిలోను వారిది ముఖ్యాంశం 1931 నాటికి కాళోజీ వయస్సు 17 సంవత్సరాలు అయిన సహాధ్యాయులందరిలోకి "మేటి", అప్పడేనే హైదరాబాద్లో విద్యాభ్యాసం గామిని, పలువురు రాష్ట్ర నాయకులతో పరిచయం సంపాదించి వివిధ రంగాలలో ప్రవేశించిన కాళోజీకి విద్యాని దశలోనే వరంగల్ రాజకీయాలలో మేటి స్థానం లభించింది అన్నింటికీ అయిన ముందువరుసలోనే ఉండేవారు 17 సంవత్సరాల వయసుగల కాళోజీకి కాళులీరిన బదా నాయకులందరి తోను సమాన ప్రతిపత్తి ఉండేది

కాళోజీకి తాతలతరం వారిలో కఠిన పనిచేయడం వారిస్థాయిలో అలోచించడం, కార్యక్రమాలు రూపొందించడం నాయకత్వం వహించడం వగైరాలు పరిపాటి పోయాయి సమవయస్కులు సహాధ్యాయులు ఎంతో పెద్దపాడిగా అతన్ని గుర్తించడం కూడా జరుగుతుండేది మద్యతరం వారు అయినతో పమాన స్థాయిలో నడుచు కునేవారు వయస్సుకూ చేపట్టిన కార్యక్రమాలకు పొంతన లేని ఒకానొక విధిభ్రావంత్య కాళోజీకి ఎదురయ్యేది

గణపతి ఉత్సవాలు, ఆర్యసమాజ్ సభలు తీరేగింపులు కవి పమ్మోకనాలు రచయితల సభలు సదస్సులు ఒకటిమిటి ఏ వక్రంగా ఏ కార్యక్రమం జరిగినా కాళోజీదే తొలివరస వరంగల్లులో ప్రముఖ ఆర్యసమాజ వాది కవి, పండితుడు అయిన 'గురుజీ' శ్రీ గార్లపాటి రాఘవరెడ్డిగారిలో 1931 లో పరిచయమేర్పడింది ఆ పరిచయం క్రమంగా వృద్ధిఅవుతూ వచ్చి అయిన కాళోజీకి గురువు అయినారు గురుజీ అంటే కాళోజీకి ఎంతో అభిమానం గార్లపాటి రాఘవరెడ్డిగారి పేరు ప్రఖ్యాతమవుతున్న కాళోజీ కళ్ళు చెమ్మగిల్లుతాయి అయినంటే కాళోజీకి అంత అపూజానూరాగం

వయస్కులలో పెద్ద తేదాల్లేకపోయినా ఎంతో మంది కాళోజీ సహాధ్యాయులు యువకులు, ఇప్పుడు ప్రముఖులైన వారు కొందరు అప్పట్లో ఆర్యసమాజ్ వాలం టీచర్లుగా కార్యకర్తలుగా పనిచేసేవారు అప్పుడు కాళోజీ నాయకుడుగా వక్రగా ఆగ్రహించిన వారు అనాటి సభలలో మాజీ పార్లమెంటు సభ్యులు కీశోబ్ జటికాల మధుసూదనరావు ప్రభువులు వాలంటీర్లుగా పనిచేసినవారే

వరంగల్లో చదువుతున్న రోజులలో ఉద్యమాల్లో భాగస్వామిగా ఉంటూ ఉండడం వల్ల ఉద్యమాల్కు మూలకేంద్రమైన హైదరాబాద్‌లోనూ అక్కడి నాయకులతోనూ అయినకు సన్నిహిత సంబంధం ఉండేది పతంగి, పండిత గోపదేశ్ శాస్త్రి చంద్రపాటి మొదలుగల ఆర్యసమాజ్ నాయకులతోనూ, దిందూ, మండుముల నరసింహారావు, కె వి నారాయణరెడ్డి, శ్రీ రాజ్ బహదూర్ గౌరవంబి కమ్మూరిస్థు నాయకులతోనూ, కీశోబ్ సురవరం ప్రతాపరెడ్డి, పుల్లార హనుమంతరావు, వెల్దుర్తి అశ్వారు స్వామి ఆ తర్వాత దాకరెడ్డి, నారాయణరెడ్డి వంటి సాహితీ

మిత్రులతోనూ అయినకు చదువు సన్నిహిత సంబంధాలు ఉండేవి శ్రీ పుల్లార హనుమంత రావుగారు స్థాపించిన సాహితీ మేఖల ప్రచురణ, వెల్దుర్తి మాతేశ్వరావు, వెంకట్రాజన్న అవధాని గంటి లక్ష్మీనారాయణ కాళోజీలు కలిసి స్థాపించిన వైతాళికసమితి, అనే గ్రంథమాల కార్యకలాపాలతో అయినకు సన్నిహిత సంబంధం ఉండేది 1936 37లలో 'పకాలక్' చదవడానికీ కాళోజీ హైదరాబాద్‌కు రావలసి వచ్చింది ఆ తర్వాత ఇక్కడ ఇతర కార్యక్రమాలలో పాటు సాహిత్య కార్యక్రమాలలో చురుకుగా పాల్గొనడం గ్రంథమాలలు ప్రచురణలు, అశ్వారుస్వామి ప్రభువుల సహవాసం కాళోజీకి వివిధ వ్యాపంగాలు చురుకుగా సాగేవి

1939లో కాళోజీ తొలిసారి జైలుకు వెళ్ళినారు ఆ తర్వాత 1943లో రెండవసారి జైలు దర్శనం నిజాం వ్యతిరేక పోరాటంలో జైలులో నిర్బంధించిన వారిని నానాయాతనలకు గురిచేసేవారు జైలు నిర్బంధంలో ఉంటూ కూడా కాళోజీ వృథా కాలక్షేపం చేయలేదు జైలులో తన సహచరులతో కలిసి సాహిత్య సమాలోచనలు సాగించేవారు అయిన జైలులోనే ప్రముఖ గ్రంథాలు అనువదించారు 'హెచ్ ఎస్ బ్రియర్స్ పబ్లికేషన్స్' 'బెల్ ఇండియా'ను "నా భారతదేశ యాత్ర" పేరుతోనూ, సాన గురుజీ మరారే గ్రంథాన్ని 'భారతీయ సంస్కృతి' అనే పేరుతోనూ అనువదించినారు నారాయణ సిఠారాం ఫడ్కే గ్రంథాన్ని 'భారతీయ సంస్కృతి' అనే పేరుతోనూ అనువదించినారు నారాయణ సిఠారం ఫడ్కే గ్రంథాన్ని అంజలి' అను పేరుతోనూ 'థాట్స్ ఆఫ్ ఆర్యోదయస్ ఆరేరియస్' అను గ్రంథాన్ని "వరమాత్ముని ఆత్మకథ" పేరుతోనూ అనువదించిరి

జైలులో మాజీమంత్రి శ్రీ ఎమ్ ఎస్ రాజలింగం, శ్రీ భండారు చంద్రమోహన్ రావు, కల్వల మనోహరరావు, కాలిపాక రామచంద్రరావు, ఆయిలకరాజు రామారావు, వెంకట్రామశాస్త్రి ప్రభువులు అయిన సహచరులు, రామా రావు రామచంద్రరావు, పుల్లార హనుమంతరావు గారలు కాళోజీ చెప్పేతుంటే అనువాద రచనలు ఉద్ధేగించేవారు అందువల్ల అనువాద గ్రంథాల వాత ప్రభువుల వారావరకు అయిన వద్ద లేకుండా పోయినవి ఒక్క "నా భారతదేశ యాత్ర" గ్రంథం తప్ప మరేది ఉచ్చులోకి రాలేదు

అంధా నాట్యగ్రహంలో పాల్గొన్నందుకు కాశీకివి 1946 నవంబర్ నుండి 1947 ఏప్రిల్ వరకు వరంగల్ నుండి బహిష్కరిస్తూ నిజాం ప్రభుత్వం అణిచివేసింది ఈ రోజులలోనే తెలంగాణా ప్రజలు ఆయనకు స్వాగతం పలికి తమతమ ప్రతీకాలకు అప్పగించి ఘన సత్కారాలు చేసినారు ఈ తరుణంలోనే వల్లగొండ జిల్లా చుండూరు గ్రామంలో శ్రీ పుల్లల హనుమంత రావుగారి ఆధ్వర్యంలో బ్రహ్మాండమైన కవిసమ్మేళనం జరిగింది జాతీయవాదనలు కట్టలు త్రొండుకొని వచ్చి తెలుగు కవిశా పరస్పర కుండూరు గ్రామ నడిబొడ్డు నుండి కర్తవ్యశా కంఠారావాల్చి పూరించింది అనాటి కవితావేణాకి మూల వాయకుడు కాశీకి ప్రజల మనసి, ప్రజాకవిని కష్టకాలంలో ప్రజలెక్కి తమ అవ్యాజాను రాగాలతో తమలో వింపుతుంటారో, ఆ రోజుల్లోనే కాశీకికి అనుభవానికి వచ్చిందంటే అది ఏ జాతీయ వాయకునికో తప్ప ఇతరులకు అనితర సాధ్యమైన సంఘటనగా పెక్కినవచ్చు ఆ తర్వాత వరంగల్ జిల్లా మునిపల్లి గ్రామంలో జరిగిన వారిత్రక కవి సమ్మేళనానికి ఆయన అధ్యక్షత వహించినారు

కాశీకి ప్రభావితమైంది ప్రధానంగా అర్జునమాజీ ద్వారాను ముఖ్యంగా మినమామ నర్తనకాస్త్రిగారి ఉపన్యాసాల ద్వారాను అయినప్పటికీ ఆయన తెలుగు ప్రజల కడగండ్లను కండ్లకు గట్టించి కర్తవ్యస్మృతుల చేసేందుకు ఆ వారు సాగిన ప్రధానమైన మూడు ఉద్యమాల ద్వారా ప్రజల్ని ప్రభావితమై చేసినారు అప్పటి ప్రధానోద్యమాలైన గ్రంథాలయోద్యమం, అంధ్ర మహాసభ, అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు సభలు సమావేశాలు అప్పటిలో ఆయన ప్రధాన పాత్రలను నిర్వహించినారు

గ్రంథాలయోద్యమ సందర్భంగా ఆయన తెలంగాణాలోని బాదాచి అప్పి గ్రామాలను సర్వదించినారు బాదా చోట్ల కవి సమ్మేళనాలు చేసినారు గ్రంథాలయోద్యమ వాయకుడు శ్రీ గాకిచెర్ల పారిసర్వోత్తమరావు కాశీకివి అభినందిస్తూ గ్రంథాలయోద్యమం అన్వితకవిగా ఆయనను కీర్తించినారు మూడల ఏడభద్రరావు బ్రాసిన సర్వోత్తమ చరిత్రలో నాయకులరావు త్రయం ప్రశస్తి ఉప్పుది

1935లో పాడివగరలో జరిగిన అంధ్రమహాసభలలో ఆయన చురుకుగా పాల్గొన్నాడు అక్కడ కవి సమ్మేళనంలోనూ, కార్యనిర్వహణలోనూ కాశీకికి అధ్యక్షత, అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు స్థాపనలోనూ కీశి సురవరు ప్రభావరెడ్డి గడియారం రామకృష్ణ శర్మ శ్రీ పుల్లల హనుమంతరావు ప్రభుత్వలతో పాటు కాలికి ఉన్నారు అంధ్ర మహాసభలలో బోగిపేట ప్రథమాంధ్ర మహాసభలు, సారస్వత పరిషత్తు సభలలో వరంగల్లో జరిగిన ద్వితీయ వార్షిక మహాసభలు ఇల్లెందులో జరిగిన గ్రంథాలయ సభలు చరిత్ర ప్రసిద్ధి గాంచినవి వరంగల్లో జరిగిన అటువంటి సభలు శ్రీ కాశీకి నాయకులరావు గారు అత్యున్నత సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శిగా వ్యవహరించినారు అంతకు ముందే ఆయన గద్దపాటి రాఘవ రెడ్డిగారికో కలిం అంధ్ర సారస్వత సంఘం పేరిట ఒక సంస్థను నెలకొల్పి వరంగల్లో 1945లో జరిగిన అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ద్వితీయ మహాసభలు కీశికి ఉదయరాజు రాజేశ్వరరావుగారి అధ్యక్షతన వరంగల్ కోటలో ఏర్పాటు చేయబడినవి విశాలమైన పండిత్యలో, పెద్దపదా మండపంలో భారీ ఎత్తున సభ ఏర్పాట్లు చేయబడినవి ఈ వారిత్రా త్వమైన సభను విద్విస్తం చేయడానికి ముస్లింనాంధాలు యత్నించిన వారిని ధైర్య సాహసాలతో వారెంతో రథాలు ఎదుర్కొన్నవి ఇటు సభల ఏర్పాట్లు చేస్తూ అటు అల్లరులు కాకుండా కార్యక్షేత్రంలో వ్యవహరించడంలో కాశీకి ఓర్పు నేర్పు వహించాడన్నది అనాటి కార్యకర్తలకు తెలియండి కాదు ఈ సభలు తెలంగాణాలో తెలుగు సంస్కృతి పునరుద్ధరణానికి వారి పరిశీలన ఆ తర్వాత తెలుగు సరస్వతి విస్తారంగా తెలుగువారింట్ల చిందులు చేయబడినవి అంతెందుకు నేడు సారస్వత పరిషత్తు కార్యదర్శిగా ఉన్న శ్రీ నేపూలపల్లి రామానుజరావుగారు ఆ సభల ద్వారా సారస్వత లోకానికి పరిచితులైనవారే అంటే సహృదయులకు నాయకులుగా ఉన్న కాశీకి ప్రతిభను వేరే చెప్పనక్కర్లేదు ఈ సమావేశం సందర్భంగా పుస్తకాల ప్రదర్శనం, ప్రాత్ర ప్రతుల ప్రదర్శనం తొలిసారిగా ఏర్పాటు చేయబడింది

అర్జునమాజీ అధ్యక్షాన గజుబుడి సవరాత్మపురుషుల ఉత్సవాలు అనందర్థంగా సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు పెద్ద ఎత్తున జరిగేవి అప్పుడి సభలలో పాల్గొని

తరుచు సాహిత్య కార్యక్రమాల బహుమతులను ఇప్పటి ఉస్మాన్యా తెలుగుకాళి అద్యక్షులు డాక్టర్ బిరుదురాజు రామరాజుగారి వంటివారు అందుకునేవారు. పాపాశీ రంగంలోను, ప్రజోద్యమరంగంలోను రాజకీయాలలోను గ్రంథాలయోద్యమంలోను వివిధ పార్టీల నాయకులతోను సంబంధం ఉండవలసినా ఆయా రంగాలలో నేడు ప్రముఖులుగా ఉన్నవారు కాళోజీ సమకాలికులు సహితం అప్పుట్లో ఆయన మేటి తనాన్ని అంగీకరించినవారే ఇప్పటికీ కాళోజీ అన్నా ఆయన నిజాయితీ అన్నా మిత్రులకు ప్రత్యర్థులకు అందరికీ ధీమే నారు నేడు బిరుదుగా అధికృతతను నిలబెట్టుకుంటూనే వచ్చిన కాళోజీ ప్రజాస్వామ్యంలో నాయకులనే వారుండవలసి వారంతా ప్రజా సేవకులనే అధికారులు జీతగాళ్లని విత్తసింది ప్రభో ధించే ప్రజాస్వామ్య తత్వనేతే ఈ ప్రజాస్వామ్యవాది ఆంధ్ర ప్రదేశ్ విధాన పరిపత్తుకు ఉపాధ్యాయ నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికై, 1958 80 వరకు శాసనసభ్యులుగా ఉన్నారు.

జీవితం రాజకీయ జీవితం సాహిత్యం ఒకటి కొకటి ముడిచేసుకొని వాడూ నేడూ తననూ తన కవిత్వాన్ని, ప్రజలకు ప్రజాస్వామ్యానికి అంకితం చేసుకున్న వ్యక్తి శ్రీ కాళోజీ.

అందుకే 1959లో ఉన్నెత్తున తల ఎత్తిన తెలంగాణా ప్రజా ఉద్యమాన్ని ఆయన సమర్థించినారు ఆయన అందులో చేరినారు ఎందరు మారినా ఆయన మారలేదు చేరిన కాళోజీ తొలికే తీరు అయా సందర్భాలలో అక్షేపణలను తెలుపుతూ ప్రజలకు కర్తవ్యాన్ని వినిపించినారు.

ఎందరో పేరుపడిన కవులు ప్రభుత్వాలను సత్కారాలకు అభినేత సమైక్యతా శంభారావాన్ని పట్టికొ గానూ, వేర్పాటు ఆశ్రయదనమే ప్రైవేటుగాను గావించినా వారు ఉన్నారు సమైక్యత అంటూ తొలికే వ్రాసి రేడియోలకు పత్రికలకు పుట్టుకొచ్చిన అనేక మంది కవులు పహితం బాగుపడిన రోజులలోనైనా ఆయన ప్రజల పక్షం వీడలేదు ఆ మాట ఆయనే అనుంటే

బహుశా ఈ ప్లు స్థూతి పునంగా ప్రభుత్వ పక్షాన్నే జరిగి ఉండడమేనా అయినా ఏదో అయి ఉండేవారే కానీ కాళోజీ 1938లో ఎందుకు జైలుకు వెళ్లారో ఎందుకు స్పందించి నారో ఎందుకు ఉగ్రులై పాలకులపై అగ్ని బాణాల్ని వర్షించినారో 1959లో అందుకే స్పందించి నారు అదే విధంగా ప్రజాచక్షం మూచి తన కలం వాడిలోని వేడిని గుప్పించినారు ప్రజల ప్రతినిధిగా 1959 అగష్టు 14న తెలంగాణా పెర్మిషినట్టు ప్రకటించ పెత్తు అరెస్టు జైలుకు వెళ్లడం ఆయన విప్లవ పట్టుదలకు తార్కాణంగా పేర్కొనవచ్చు ప్రతినీరి రేడియో ఉగాది కవి సమ్యేకనాలకు ఆహ్వానం అందుకునే కాళోజీకి ఉద్యమం దీప్రంగా ఉన్న రోజుల్లో ఆహ్వానం రాలేదు సమైక్యతను ప్రబోధించే సెన్సెటివ్ తమ వేర్పాటును ఆ రూపంలో ప్రదర్శించి నారు అందుకే కాళోజీ రేడియోవారి బాలానందం నుండి బ్రహ్మాండ కార్యక్రమాల వరకు స్పర్శించనే స్పర్శించినారు తన కలంలో

ప్రజల హక్కుల కోసం ఆహారం వరిశ్రమించే కాళోజీ పదహారేణాల ప్రజాస్వామ్యవాది 'ఓటు' ప్రజాస్వామ్యం ఉన్నంతవరకు అందరికీ గుర్తుంటూ కాళోజీని తెలియనివారు సహితం ఓటిచ్చునప్పుడే ఉంజారి బుద్ధి" అన్న సూక్తి ప్రతినీత్వం ఇచ్చినరాగా ఎవరిలో ఈ 'మండి' అని పేరుకొనం తదుముకొని ఓపీ కాళోజీ అంటూ గుమచుకొని నిట్టూర్చే సంఘటనలు ఈ 'ఓటు' ప్రజాస్వామ్యంలో కోకొల్లలు ఇది మనకే పరిమితమైన మాట కాదు ప్రపంచ ప్రజాస్వామిక దేశాలలో ఉన్న పౌరులందరికీ హితమైన మాట ఇది కాళోజీ ప్రజాకవి మాత్రమే కాదు విలక్షణ దేశతత్వం విశ్లేషించి ప్రజాతంత్రజ్ఞుడు, స్వయం ప్రతిభగల పౌరుడు, స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు జాతీయ నాయకుడు ఈ నాయకుని విభిన్న ప్రవృత్తులు యువతపల్ల ఆయన సానుభూతి, స్రేమలు ఇత్యాదుల గురించి ఎంత వ్రాసినా తక్కువే కాళోజీ పవిత్రహృద్ది ఒకానొక వైతవ్యస్సూర్తిపంతం తప్ప వయో గుణాలను నమసరించిన పవిత్రుని కానేకాదు

మేము ముగ్గురము

- కే. నాథ్ నారాయణరావు

అది 1938 వ సంవత్సరం 'స్టేట్ కాంగ్రెసు ఉద్యమ నిర్వహణ కొరకు విజయవాడ గవర్నర్ 'పేటలో ప్రస్తుతం లక్ష్మీకాశీను ఉన్నచోట అంటే శ్రీ డి.టి. రావుగారి ఇంటిలో ఒక కార్యాలయాన్ని పెట్టారు దీని యజమాన్యము స్వ. శ్రీ మాడపాటి రామచంద్రరావుగారు ఆంధ్రవాణి అనే ఒక వారపత్రిక కూడా శ్రీ డి.ఎస్. శర్మగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడింది అప్పుడు చాలా పందడిగానూ ఉండేది నేను ఖమ్మం నుంచి తరచుగా వస్తూ పోతూ ఉండేవాడిని 'స్టేట్ కాంగ్రెసు కార్యకర్తగానే కాకుండా ఆంధ్రవాణి విలేఖరిగా కూడా పనిచేస్తూ ఉండేవాడిని ఒకనాడు ఇస్మిగోష్టిగా మాట్లాడుకొంటుండగా కాశీదే అరెస్టు వార్త వచ్చింది అదే మొదటిసారిగా ఆయన పేరు వినడం ఆ తర్వాత విజయవాడ 'స్టేట్ కాంగ్రెస్ కార్యాలయంలోనే, వరంగల్లునుంచి వచ్చిన మిట్టలెవలో జ్ఞాపకం లేదు కాని కాశీదే 'నాసివ' 'బందేమక్కమ్' 'బందే సదీదమ్', 'యామెరి అల్లమ్' "యా'హి రహూల" అనే పాటను వినిపించాడు అప్పుడింతా కాశీదే కని కాలేదు ఇది ఇతనిలో సహజంగా పెల్లుబికివచ్చిన ఒక గీతం అనాడు ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హాస్టల్లో వందే మాతరం గేయం పాడరాదని యూనివర్సిటీ అధికారులు నిషేధం విధించారు వందేమాతరం తమ ధర్మవిరుద్ధమనే అనాటి ముస్లిములవైఖరి, అంటే తాము పాడమని కాదు, హాస్టల్లో హిందూ విద్యార్థులు కూడా పాడగూడదని, ఆ వైఖరిని వెళ్ళిరిస్తూ ఆయన ఈ గీతం వ్రాశాడు ఇందులో ఒక పాదంలో మేము పశువుల కంటే ఏం తక్కువ అని అర్థం వచ్చేటట్లు వ్రాశాడు చాలా నవ్వు పుట్టించేటట్లుగా ఉన్నది

1939 సత్యాగ్రహోద్యమం తర్వాత రాజరాజు నరేంద్ర ఆంధ్ర భాషానిలయం వార్షికోత్సవం హనుమ కొండలో ఏర్పాటుచేశాడు బహుళ ఆహ్వానం కాశీదే ఆంధ్ర భాషా నిలయానికి కార్యదర్శి అయి ఉంటాడు దాని యజమాన్యం అంతా ఆయనదే అధ్యక్షులుగా అప్పటి ఇంగ్లండు నుండి వచ్చువాని వచ్చి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో ఆచార్యులుగా పనిచేస్తున్న శ్రీ

రావాడ సత్యనారాయణగారిని పిలిచారు ఈ వార్షికోత్సవానికి నేనూ ఖమ్మం నుండి పనిగట్టుకొని వెళ్ళాను వరంగల్ వెళ్ళడం అదేనాకు బహుళ మొదటిసారిను కుంటాను మిక్కిలు హామగ్రివాదానికిగూ కూడా సత్యాగ్రహించేది తెలుసుంది విడుదలై వచ్చాడు నేను రాజరాజు నరేంద్ర ఆంధ్ర భాషా నిలయానికి వెళ్ళి కాశీదే కలుసు కొని నేను ఫలానా అని గొల్లనామాలతో పరిచయం చేసు కొన్నాడు అది మా మొదటి కలయిక అప్పటికే కాశీదే వరంగల్లో తిరుగులేని వాయుకుడు సత్యాగ్రహం జేసి తెలుగు బోయరావడం కాకుండా వరంగల్ బెర్రెస్ట్ పోలీసు 'స్టేషను ప్రభుత్వం మనీదునుండి గణపతి ఉత్సవాన్ని పోలీసుమనే ముస్లిముల మతోన్మాదాన్ని ఎదుర్కొని విజయవంతంగా ఉత్సవం జరిపించుకుని వెళ్ళాడు దానితో వరంగల్, హనుమకొండ, యువక లోకమంతా ఆయనకు జ్ఞాపకార్థం వచ్చారు

ఆంధ్ర భాషానిలయంలో రెండురోజులు జరిగిన వార్షికోత్సవంలో ప్రతి యువకుడు ఆయన కనుసైగలలో మెలిగారు, 'పెద్దవాళ్ళలో ప్రతి ఒక్కరూ ఆయనపట్ల ఆదరాభిమానంగా కనిపించారు

ఖమ్మం తిరిగివచ్చిన కొద్దికాలానికే ఆర్యసమాజ్ సత్యాగ్రహం చేద్దామని తయారయి అవకాశం లొరకక మానివేసిన మరోక బృందంతో 'స్నేహమయింది ఆయనే కొవరగిరి ఈయన అల్లారి కాళిలో సదే ఇన్స్పెక్టురుగా పనిచేస్తూ ఆర్యసమాజ్ సత్యాగ్రహం చేయడానికి అవకాశం చిక్కలేదు ఆయన తిన్నగా మా ఇంటికేవచ్చి ఏదో ఒక విషయంపై చర్చసాగింది నా అధిప్తాయాలు తెలుసు కోవడం మొదలుపెట్టాడు ఈ విధంగా రి, రి వార్త వచ్చిన తర్వాత మా పరిచయం 'స్నేహంగా మారింది

అది 1940 వ సంవత్సరం నల్లగొండ జిల్లా దిలుకూరులో అష్టమాంధ్ర మహాసభ శ్రీ రావి నారాయణ రెడ్డిగారు అధ్యక్షులు ప్రత్యాక ఆంధ్ర పండితులు శ్రీ వేదం వెంకట్రావు కాస్త్రీ, చిలకమర్తి లక్ష్మీనర్సింహ గార్లు మొదలైన వారంతా ఆ సందర్భము దివంగతులైన వారి అత్యుత్తానికి వరమేత్తురుని ప్రార్థిస్తూ వారి సేవలను

క్లుపించే సంతాపశీర్వాసం నేను ప్రవేశపెట్టాను వారు నిజాం రాష్ట్రవాదులు కావడే వెంటనే పెద్దలు ఆ తీర్మానాన్ని నిరాకరించారు అప్పటికే అంధ్రమహాసభలో మౌలానా ఖైకత్తి మహమ్మదాళివంటి వారల మరణానికి సానుభూతి తెలపడం జరిగింది అవన్నీ నేను ఉద్దాహరణగా చూపించినాను అయినా పెద్దలు నేనుమీరా అన్నారు అప్పుడప్పుడేర్పడుతున్న కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకత్వంలో ఉన్న యువకల్పం దం కూడా పెద్దలచే అనుసరించారు విషయ నిర్ణయ సభలోనూ తీర్మానం ఏగిపోయింది నా తీర్మానాన్ని బలపరుస్తూ మాట్లాడిన వారు కాశీకి నారాయణరావు కొమరగిరి నారాయణ రావు వట్టికోట ఆళ్లార్ స్వామి అప్పటి నియమానుసారంగా విస్తృత సమావేశంలో ఆ తీర్మానాన్ని చర్చకు పట్టవలసిందిగా నేను నోటిసు ఇచ్చాను ఆవారు అంధ్ర మహాసభలో తీర్మానాలు నేను ప్రతిపాదించి మాట్లాడుతూ కాశీకి కొమరగిరియ బలపరిచారు ఆ ఉపన్యాసాలు ప్రజలనెంతో ఆకర్షించాయి చాలామంది ముగ్ధులమై పోయామన్నారు అవేకం, హేతువాదం చాలా చక్కగా అమరికపడటం అందులో అబద్ధమేమిటి కాశీకి కొదాటి, కొమరగిరి అనే పేర్లు ప్రజలలో వ్యాప్తిచెందాయి, మా అసలు పేర్లులున్నవేనని అప్పటినుండి మేము ముగ్ధురం, ఈనాటి వరకూ మేము ముగ్ధురమే అంటే ఒకటి రెండూ మూడుకాదు, ముగ్ధురమంటే లేదా బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులవలే త్రిమూర్తులంగాడు ప్రతి ఒక్కరిలోనూ ముగ్ధురూ ఉన్నారు అంటే ప్రతిఒక్కరూ త్రిమూర్త్యాత్మ స్వరూపమవుతూఉ

అది 1944 సంవత్సరం, సెంగనెటి కాలరీస్ లో 25వ లండన్ ప్రదేశ్ గ్రంథాలయ మహాసభ జరిగింది ప్రఖ్యాత నాయకులైన స్వ. శ్రీ గాడిచర్ల వారిపర్వతరావు గారు ఆ మహాసభను గురించి తమ ఆభిప్రాయాలను వ్రాస్తూ మా ముగ్ధురని నారాయణ త్రయమని వ్రాసి ఎంతో ప్రశంసించారు అప్పటి నుండి మా త్రిమూర్తి ఆత్మ బల పడింది

హైదరాబాదు స్టేటు కాలిగ్రఫీ అండ్ టోలగ్ గానే 1946 సంవత్సరంలో అచ్చట్లని ఎన్నిక అవసర పడింది మొదట కాశీవాడరావు చైర్మన్, స్వామి రామానంద తీర్థ పోటిచెన్నుమన్నారు ఆంధ్ర జాతీయ పక్షము అధ్యక్షులలో యువక బృందమంతా స్వామిజీకి ఓటు చేయాలని

తీర్మానించుకున్నారు మితవాద నాయకులు, చివరి క్షణంలో తమ ఎత్తు గడలను మార్చు కున్నారు చైర్మన్ గారి బదులు బూర్గులవారిని అధ్యక్ష పదవికి పోటీగా పెట్టారు స్వ. జమీనాస్థిరం కేశవరావుగారి ప్రోత్సాహవల్ల చాలామంది యువకులు బూర్గుల వారి వైపు తిరిగిపోయినారు అయితే మేము ముగ్ధురం మాత్రం ఆంధ్ర అనాంధ్ర భేదభావం కాక సమయానుకూలంగా పోరాటం నడుపగల నాయకత్వం కొరతై స్వామిజీనే బలపరచాలన్నాము మా సహచరులు కొంతమంది మాతో ఏకీభవించారు అతి తీవ్రమైన పోటీ జరిగింది కేవలం 3 ఓట్ల మెజారిటీతో స్వామిజీ విగ్గరు దీనినిబట్టి మా ముగ్ధురి నిర్ణయం మా సహచరుల సహకారం లేకపోతే స్వామిజీ నాయకత్వం వచ్చేదే కాదు హైదరాబాదు పోరాటం మరొకవిధంగా ఉండేది

ఈ విధంగా వాస్తవానికే హైదరాబాదు రాజీయ చరిత్రలో మాత్రమేకాదు సాంఘిక, సాహిత్య రంగాల లోనూ మేము ముగ్ధురం పాించిన పాత్ర అల్పమైనదేమీ కాదు విశాలాంధ్ర నిర్మాణంలోనూ, మేము ముగ్ధురం సమైక్యంగానే పనిచేశాము

ఇప్పుడు మేము ఏమి చేసామని చెప్పవలసిన అవసరంలేదు పరిస్థితులవల్ల సమస్యలవల్ల తీవ్రాతివ్రా యాలు ఏర్పడినప్పటికీ లేదా వేరేవేరే రంగాలలో పనిచేసిన ప్పుటికీ ఇవన్నీ లక్షకకక అధ్వానా నిలిచే స్థితిని అధిగమించాము ఎవరు ఎక్కడున్నా ఎవరు ఏమిచేసినా మేము ముగ్ధురము ఒకటి మమ్మల గురించి అప్పుడప్పుడు కొందరు సాకపాటున ఒక్క పేరుతో ఇంకొకరిని పిలుస్తారు లేక ఒకరు చేసిన పనిని మరొకరికి అంటగడదారు ఒకరి సుఖము భాగను రెండవవారికిగా తలిచి ఓదార్చడానికి ప్రయత్నిస్తారు అయితే మాలో ఎవరు గాని ఇది నాకు సంబంధించింది కాదని మాలో ఏలానా వారికి సంబంధించిందని చెప్పతూ ఆ మాదిరిగానే మాలో ప్రతివారు భావించి ప్రతుష్టతరమిస్తాము అలాగే భావిస్తాము భావాల్లోనూ, కార్యల్లోనైనా, సుఖము భాగలోనూ ముగ్ధురము సమాన భాగస్వాములమే, ఎవరికీ కలిగినా అందరికీ కలిగినట్లే అనుభూతితో ప్రవర్తిస్తాము

అందుకనే మేము ముగ్ధురం ఇందులో ఎవరు ప్రత్యేకంగా ఒక్కరు కాదు ప్రతివారున్నా మేము ముగ్ధురమే

కాళోజీ షష్టిపూర్తి 1974

౧౭ కృష్ణ

ఎవరిని గురించి వ్రాసినప్పటికీ అది కొంత వరకూ అత్యుత్తమ అవుతుంది తోచినంత, తనకు ఓసినంత, తనకు అవగతమైనంత అంతే కదా వ్రాయగలిగింది తనగాడవే శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావును గురించి వ్రాయటానుకుంటే, అది నాకు తెలిసినంత కాళోజీతథ కాళతప్పదు 'పైగా, నేను చెప్పే వంగతులు ఈనాటివికావు నేను గతంలో బ్రతుకుతున్నాను మన్నిస్తారని అశిష్టవాను

మా కాళోజీ కవి హృదయం కలవాడు తన కవిత కంటే బాధ్య వ్యక్తిత్వం కలవాడు తనను మినహాయించుకుని ప్రపంచాన్ని చూడగవాడు కాదు మన వాడు మనం అతని వాళ్ళం ఉల్లం గుల్ల చేసుకున్నానని అతడు అనసూలేదు అట్లా అని ఉంటే నేటివర్తమానాల్లో యాస్వంత్యం నాకే ఏమిండుమనో వారం సవ్యకునేవారం

భగవద్గృహీ పుట్టినందువలన వ్రాసామని పలువురు అంటూ ఉంటారు ఆ పరిషదాకా వారి కవితల్లో ఉంటుంది అయినప్పటికీ 'భగవంతునికి వీటి భక్తి అధారమయినదా పాపం' అని అనేకుల విషయంలో మనం జాలినదృష్టాంతాకా కాళోజీ అటువంటి దృష్టాంతాలు మనకు వచ్చేవలెదు

నిజానికి కాళోజీకి ఒక బాట ఉన్నది అతని కవితలో ఒక తత్వం ఉన్నది ఎవ్వరైనా ముందు ముందు వీటిని గురించి భాసి ఏ విశ్వ విద్యాలయం ద్వారానే ఒక దాఖ్తలేదే పుచ్చుకుంటాడేమో చెప్పలేము ఇప్పటికీ మాత్రం కాళోజీ యుగంగానీ, కాళోజీ సంద్రదాయం కానీ కాళోజీ పంథీలు కానీ లేదు హాయిగా ఉంది

1938 ప్రాంతంలో నాకంటే చాలా పెద్దవాడయిన ఒక "నాయుడు" నాకు ప్రియమైనాడు

"ప్రసాద్" పెట్టేవాడు భగవద్గీత గీతాలు ఒక్క టాక్సుట్ చేదివించి అప్పగించుకునేవాడు వాటి అర్థం నాకు తెలియదు అతడు ఆర్యసమాజం సభ్యుడని నాకు తెలియదు 1938 39 ప్రాంతంలో దత్తాత్రేయ శర్మగారనే

తెలుగు ఉపాధ్యాయుని ద్వారా (సికింద్రాబాదులో వారి పేరిట ఒక రోడ్డు ఉన్నది) నాకు ఆర్యసమాజం అనే సంస్థను గురించి కొంత తెలిసింది అప్పటినుంచి కొంచెం కొంచెం ఆర్యసమాజాన్ని గురించి తెలుస్తూనే ఉంది వైజాం రాజ్యంలో పరిపాలన తీరు తెన్నులను ఒక్కొక్కప్పుడై నా విమర్శించి నెగ్గిన దిట్టలు ఈ ఆర్యసమాజంవారే ననే సమర్థమూ కుదిరింది పండిత సరీంద్రజీకి పెద్ద ఇళ్ల విధించివారని తెలిసి బాధపడిన వారిలో నేనొకడను

నేను ఆర్యసమాజంలో చేరలేదు చేరలేననే తలంపుకలగలేదు 1948 తర్వాత ఇమలూపురం శేకవరావుగారికి విలేజులిగా రిగడంలో పండిత దుర్గదేవ్ పరిధయం అయింది అతడు ఆర్యసమాజీయుడు యదువుకున్నవాడు అతడి ఉపన్యాసం దోరణి నాకు అనూయం కలిగించింది మంచి హాస్య ప్రాయుడుకూడాను నా నివాసం ముందు ఉన్న ఆర్యసమాజీయుల గృహంలో కాళోజీ ఉంటూ ఉండే వాడు వారి ప్రవర్తన చూసి నాకు అటువంటి సౌఖ్యం లేదే అని అనూయం కలిగింది

ఎందరిని చూసి అనూయంపడను వారందరికీ ప్రియమేస్తే తీరిపోతుందనుకున్నాను కానీ నేనొకరికి నొకరును సన్ను ఓటిపోట ఉందరు ఇదివీలతో, ఇతర మార్పులతో, ఒక వంకనుంచి ఇకాళ వంక లోకి కొట్టుకుని పోసాగాను నా ప్రియమైనందరూ వాకంటే మంచివారు అనే భైర్యంలో తీచిది ప్రవాహంలో కొట్టుకు పోసాగాను

పాలీసు చర్యనంతరం కాళోజీవలన ఒకటి రెండు సమస్యలు ఎదురైనాయి

రాజుల వధానంతరం రాముడు అంకను పాలిదడానికి కొందరు వానరులను నియమించగా, అవి అంగారావాళ్ళు తోకలకు కట్టుకుని మిజుల నారంభించినాయని ఒక తథ వ్రాశాడు కాళోజీ అది ఒక సమస్య

ఒక రాజకీయవాది, ఎవ్వరినీ దూషిస్తూనే, ఏదో సమస్యపై తన ఆశీర్వాదాలను వివరిస్తూనే ఒక

ప్రకటనచేస్తే అన్ని పత్రికలూ ప్రచురిస్తాయి ఒక రచయిత ఒక కథగానీ కవిత్వానీ వ్రాస్తే ఎదో ఒక పత్రికే ప్రచురిస్తుంది మిగిలిన పత్రికలు ప్రచురించవు నీ పాడు పెనలు నాకు వద్దు అన్నా కూడా ప్రచురించవు ఇది ఏమి అన్యాయం? ఇది ఏమి అన్యాయం? ఇది ఎవరు పెట్టిన సంప్రదాయం? అని ప్రశ్నించాడు కాళోటి

నేనా పత్రికకు ప్రతినిధిని నేను కాళ్ళతోనే అనగా మరీ శ్రీంది అవయవంతోనే నడుస్తాను యజమాని ఉత్తమాంగంతో అనగా తలతో నడుస్తాడు కాళోటి గుండెతో నడుస్తాడు ఈ ముగ్గురికీ పాతనైన కుదరదు

రేడియో వాళ్ళు తన కథను ప్రాసారం చేయమన్నారని వాళ్ళను చివాట్లు పెట్టి వచ్చినానని కాళోటి చెప్పాడు కాళోటి చివాట్లు పెట్టేవాడు అమ్మ చివాట్లు పెట్టేవాడు కలిగి బాధ ఏమీలేదు

కానీ నిజమే ప్రజలు ప్రచారం చేయడం అప్పటికేలేదు రాజకీయవాదికి వచ్చే ప్రచారం రచయితకురారు రాజకీయవాదికి అకస్మాత్తుగా ప్రచారం అగిరియినట్లు రచయితకు అగదుగదా

ఆ కాలంలో నేను ప్రతినిధిగా ఉన్న పత్రిక పోలీసు చర్యను పురస్కరించుకుని ఒక ప్రత్యేక సంచికను వెలయించింది వ్యాసాలు కావాలి రాజకీయనాయకుల వ్యాసాలు ముఖ్యం కదా ఎవరి వద్దకే వెళ్ళవచ్చుటకీ వారు కొన్ని సంగతులు చెప్పి "ఇట్లా వ్రాసుకో" లో అని చెప్పేవారే అట్లాగే వ్రాసుకున్నాను రచయితలకోసే పేరీ వాళ్ళు వ్రాసి ఇవ్వాలి ఏదో తంటాలు పడ్డాను తీరా కాళోటి పేర నేనే ఒక వ్యాసం వ్రాశాను 'రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టర్ కూ గిద్దావరే కూ అంధ్రభాషకు సంబంధించినంతవరకూ, వ్యత్యాసం ఏమీలేదని ఏదేదో వ్రాశాను దానిని అచ్చులో చూసుకుని కాళోటి వరంగల్లు నుండి వచ్చినట్లుకు బావలు వరేగానీ బావ తనది కాదు అన్నాడు నిజమే

తెలంగాణా కోస్తా రాయలసీమ, శ్రీకాకుళం ప్రాంతాల యానలేగాక వ్యక్తిత్వం ఉన్న ప్రతి మనిషికీ ఒక కైరి ఉంటుందనే భావం అప్పటికీ నాలోలేదు అప్పుడే నసుకుంటాను మా చేవులవల్లి రామసుబ్బారావుగారి

వాసాన్ని ఎత్రిక కైరికి అనువుగా దిద్దాను వారు ఆచుతున్న ప్రకటికలు, సిగ్గు పడ్డారు

ఇంతకూ కాళోటికి ఒక వ్యక్తిత్వం ఉంది ఆ వ్యక్తి మందలో ఇరకదు

అటువంటి వ్యక్తిని కూడా గుర్తించని సందర్భాలు ఉంటున్నకదా కాళోటిని 1952 లో వరంగల్లు లోక్ సభ నియోజక వర్గం కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగా నియమించారు అప్పటికే నేను బెజవాడకు బదిలీ అయి ఉన్నాను కాళోటి ఎన్నిక ప్రచారం తీరు చూసి తీరాని అనిపించింది పెలన్నపెట్టి వరంగల్లు చేరుకున్నాను విల్లెజ్ బోధలో రానందుకు కాళోటి సంతసించాడు ఆ ఇంట్లో కాళోటి ఒక పనివాడు వాళ్ళ అమ్మగారు కూడా పనివానిని చూసినట్లేచూపేది ఏమి అర్థమైందో చంద్రిద్ద లేని ఇల్లు శూన్యం గుర్తు లేదు కానీ అతడికి ఒక ముద్దు పేరు ఉంది! రావంనా! ముద్దయారామన్న ఎగిరి గంతికుచు హాయిగను కొగిరించువాడు' అన్నట్లు కావవచ్చింది, ఆ తల్లి కొడుకుల సైను సొంతపు

ఇంట్లో హాయి లేనివాడు ఇయట చేసే విరూకం ఏమీ ఉండదు

పోనీ వాళ్ళ అన్నగారెవరైనా తమ్ముడైనా తక్కువ ఉండువాడా! అనే భావం ఉన్నట్లు లేదు ఆ తమ్ముడు ఉండనివ్వకేమో! లక్షణజాతకుడేమో!

అటువంటి పనివానితో ఎన్నికల తిరునాళ్ళు చూడ బయలుదేరాను ఆ యాత్రలో ఒకటి రెండు సన్నివేశాలు

మాసుకోట పోయే మార్గంలో, ఒక చోరస్త్రీ అతని అక్కడ సగం కూలిన ఒక అడవి బంగళా దానిలో ఒక అల్పాహారశాల దర్బాజావద్ద ఒక యువ కుడు తన పెద్దకళ్ళు తెరుచుకుని కూర్చుని ఉన్నాడు కిటికీలోంచి ఒక యువరీ చూస్తున్నది "ఏదేమి! ఈ అడవిలో ఈ అడవి దీనిని అక్కడ పెట్టుకుని బతుకుతున్నాడు" అని మందహాసం చేసుకుంటూ, లోపలకు వెళ్ళబోయాము వాడు దర్బాజా వద్దనుంచి కదలలేదు 'అట్లా చూస్తూకూర్చున్నావ్ కదలవేం?' అని, దాని ప్రశ్ననుంచి అంగవేసి లోపల ప్రవేశించాము ఆ అమ్మ రిస్కల్లు పశ్చిం ముందు పెట్టింది టీ కావాలన్నాం తెచ్చింది ఆకులు పళ్ళుల కూడా తెచ్చింది అప్పుడు చూశాం

ఆ యువకుడు తరుముకుంటూ వసారాలో నడవడం తరుస్తే భగ్గుమన్నది కాళోజీవెళ్ళి బాట్టి జాగిరించుకుని 'క్షమించండి మీరు దోపిలో కూర్చుండగా గడ్డించాము అని కన్నీటిలో విస్తరించుకున్నాడు నాడు తికమకపడ్డాడు అమె పరుగున వచ్చి మీరు ఈ నియోజకవర్గ కాంగ్రెసు ప్రతినిధి మన కాళోజీ నారాయణరావుగారు మీరు నా భర్త అందుడు అని పరిచయం చేసింది

అతడు అంతకు కొన్ని నెలలకు ముందువరకూ ఉద్యోగం హైదరాబాదు వెళ్ళడానికి ఖమ్మం స్టేషన్లో రైలు ఎక్కుబోతుండగా అకస్మాత్తుగా దృష్టపై 'ఒక చీకటి తెర' పడిందిట అంతే వైద్యులు పనిచేయలేదు ఖర్చులు పోగా వారు మిగిలారు ఆ అడవిలో పోటలో పెట్టుకొని కాలక్షేపం చేస్తున్నారూ పూలు అమ్ముకున్నా ఆరికి పోకుండా

అమె నిజంగా వనదేవత! చూ ముగ్గురికి టీ తెచ్చి పెట్టింది పక్కలాకులు ఇచ్చింది కాళోజీ వదిలూపాయలు అదనికి ఇవ్వబోగా, అశిర్వాదిస్తూ ఇమ్మంది కాళోజీ వర్షం కడిగిన వేస్తోంది

ఎవరో మనలకు గురింది ఏమి అనుకుంటే మూతం మనగేమి! మనం ఇంకోకర్ని గురింది ఏమనుకుంటున్నామా అనేదే సత్పురుషునకి ముఖ్యం

ఆ తర్వాత మామకోట వెళ్ళాం - అక్కడ ఎన్నికల పెద్ద రివ్యూ కాళోజీన తమ రెక్కలో వేసుకోలేదు! అది కాననవర నియోజకవర్గం

ఆ పైన వరదన్న పేరు

అక్కడ అధికారి అయిద్యురారు కని కూడా ఒక అభ్యర్థి (కాననవరకు)

ఈరు చిన్నది చీకటివడేసరికి రెండు మూడు ఈరిగింపులు అరుపులు, మేళాలు నానా చీలపుం కాళోజీ సభ అదనం తొలిలో ప్రవేశించి, చూసితమి గదా పసిపిల్లలు ఏడుస్తున్నారూ ఏంచెప్పారు కల్లం బాంబు పడింది అక్కడ

సభ తర్వాత కానిద్దాం అని తొలిబయకుకు మరలాడు కాళోజీ ప్రకాశంకా ఉంది రోడ్డు ప్రక్కనే కాదు ఆం చూస్తున్నాం

రోడ్డుకు అవతల ప్రక్కన కొందరు ఆబా మొగా చలిమంటు యెట్లా చేరి ఉన్నారూ పట్టిలు కాల్యాకు తింటున్నారూ మేమూ అక్కడకు చేరుకున్నాం మాకూ పట్టిలు పెట్టారు

వారిలో ఒకడు వట్లగొండ నుంచి వచ్చాడట అక్కడ సంఘానికి ఓటువేసి ఇక్కడ తన నాళ్ళు కూడా అట్లాగే ఓటు వేయ్యాడంటి చెప్పడానికి వచ్చారట చలికాయకుంటున్న ఒక యువతి అప్పిచిని నిల్వారంతో ఇట్లా చెప్పింది ఉపన్యాసం భారణీ కాదు చక్కటి సంభాషణ భారణీ

అవగనగా ఒక ఊరు ఆ ఊర్ల అన్నీ గొర్రే ఒక తోడేలాద్రిపడింది గొర్రెం తేస్తవయ్యో? ఒక్కటొక్కటి తోడేలుకు నానపుతుంటే గొర్రెల్లో కూడ తెలివి ఉంటుందిగద ఒకటి ఈ తోడేలును వదలకుంటం ఎట్లా అని అలోచించింది కొన్ని గొర్రె కలిసి పులితానకుపోయి ఈ తోడేలును చంపి మమ్మల్ని రచ్చించు అని చేతుకున్నవయ్య ఇట్లుంది సంగానికి ఓటిమ్మంటం వైజాం సర్కారులో కోట్లాదింది కార్లపోళ్ళు ఆళ్ళకి ఓటిద్దాం ఇకపోతే కాళోజీ నారాయణరావు జాగీర్దారని ఈ పెద్దపనుని అంటున్నారూ కాదు అని వేమ అంటున్న

ఈ భారణీచూసి, అ సంగహియన, ఆలోచించుకోండి" అని గొంగగి దులుపుకుంటూ రోడ్డు ఎక్కారు

ఆ తర్వాత సభలో కూర్చుని ఆ యువతి ఉపన్యాసం విన్నది ఆ ఉపన్యాసం కాంగ్రెసు సంగతి చెప్పేదే కానీ, ఇతర సక్తాలను తిట్టేదికాదు కాళోజీ తిట్టలేదు గెలవలేదు రాజకీయ తత్వం కాళోజీ వంటి తర్నించనలేదు

కని కాళోజీ కని కాళోజీగానే ఉన్నాడు

దోహం అని జబుబుస్తూ

క్షుధుని పలి జీవిస్తా వెండుకు

అత్తు అమరత్వాన్ని ఏకరువు పెడుతూ

బహికాలకై తోకాడిస్తా వెండుకు ?

- కాళోజీ

స్వాతంత్ర్య యోధుడు శ్రీ కాళోజీ!

భండారు చంద్రమౌళేశ్వరరావు

అది 1934 అప్పడు నా వయస్సు పదమూడేండ్లు పామనుకొండలో నాల్గవ పాఠశాలలో చదువుతున్నాను గజానన మండలి ఉత్సవాలు మహావైభవోపేతంగా ఒరిగేవి ఆ రోజుల్లో దేశంలో అనేక యితర ప్రాంతాలలోవలే తెలంగాణాలో కూడా జాతీయోద్యమం బహుముఖాలుగా విస్తరిస్తూన్న రోజులు ఒక స్వరూపము గ్రంథాలయోద్యమంగా వికసిస్తే మరోవైపు యువకుల నూ విద్యార్థులనూ ఉత్తేజపరచినవి యీ గజాననోత్సవాలు

ప్రథమంగా యీ గజాననోత్సవాల సందర్భంలోనే శ్రీకాళోజీ నారాయణరావుగారితో నాకు పరిచయం కలిగింది (వారికి నాతో పరిచయం కాదు) వారు అనాడు విద్యార్థులే మెట్రిక్యులేషన్ క్లాసులో వున్నట్లు నాకు జ్ఞాపకం బక్కనలుచగా ఉండేవారం నిక్కచ్చిగానూ ఉద్రేకతోనూ సంభాషిస్తూ యువకులనూ బాలులనూ అకర్షిస్తూ వుండేవారు అనాటి ప్రభుత్వము మహమ్మదీయ కులతత్వాన్ని వెంటనేమరచి యీ ఉత్సవాలను అటంక పరచాలని చేసిన ప్రయత్నాలను అదిగమించి, ప్రజానికంలో ఉత్సాహోద్రేకాలను రేకెత్తించిన పెద్దలు అనేకమంది వున్నారు కాని యువకులనూ విద్యార్థులనూ నమీకరించి, ఆయత్తపరచిన అనాటి విద్యార్థి నాయకులలో శ్రీకాళోజీ అగ్రగణ్యుడు శ్రీ నారాయణరావుగారు అప్పట్లో నవ్వెరిగినంతం పాపచ్చు మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్ష పూర్తి అయిన తరువాత హైదరాబాద్ విజాం కాలేజీలో విద్యాభ్యాసము పూర్తిచేసుకొని కొన్నాళ్ళకు తిరిగి వరంగల్ చేరుకొన్న తరవాత ముఖ్యంగా 1946 నుండి నాకు వారితో సన్నిహిత పరిచయం కలిగింది

పూర్వపు హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో కాళోజీకి సంబంధించే ప్రజా ఉద్యమమే లేదు 1938

ఉద్యమంలోనూ బహుమ 1942 లో కూడా ఆ తర్వాత 1947 48 లోనూ కాంగ్రెస్ పోరాటంలో ఆయన భాగం తీసుకొన్నారు కారాగార కిక్కులు అనుభవించారు 1946 లో వరంగల్ పట్టణం నుండి బహుస్థిరంపబడ్డారు ఇవన్నీ నా దృష్టిలో సామాన్య విషయాలే ఇంతకన్నా త్యాగాలు చేసినవారు అనేక మంది ఉన్నారు ఏండ్ల తరబడి కారాగార కిక్కు అనుభవించిన వారిని కూడా మనము ఎరుగుదుము రాజకీయాల కారణంగా సంసారాలు కిచ్చిలము చేసుకొన్న వారు వున్నారు మరి కాళోజీలో ఉన్న విశిష్టత ఏమిటి? అనేకమంది స్వితంత్ర్యయోధులున్నారు వీరిలో ప్రత్యేకత ఏమిటి?

కాళోజీ ఒక విదితమైన మనిషి ఆకస్మికంగా కోపానికి వస్తారు కోపంలోనే విలపిస్తారు తర్వాత ఆలింగం చేసుకుంటారు చైతాం పరిపాలనలో మహమ్మదీయ పరిపాలకులనూ మహమ్మదీయ కులతత్వవాదాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించారు ఎదుర్కొన్నారు అయినా అతనికి అనేకమంది మహమ్మదీయ మిత్రులున్నారు ఉర్దూ భాషపట్ల అతనికి అత్యంత గౌరవం విశాలాంధ్ర కావాలని కంభాదానం చేశాడు 1969 నుండి తత్పూర్వంగా ప్రత్యేక తెలంగాణా కావాలంటున్నాడు ఏమిటి యీ వైరుధ్యం ఇవి స్పష్టమైన స్వితంత్ర్య యోధుల బట్టనారేనా అని కాళోజీని పూర్తిగా అర్థం చేసుకోని కొందరు విమర్శిస్తుంటారు కాళోజీకి నవనీత కోమల హృదయం అతనిలో అగ్రభావం ఎక్కువ నమస్క బాహ్య స్వరూపంతో ప్రభావితమౌతారు తెలుగువాడంతా ఏకమైతే తెలుగా జాతి వున్నాంది పరిస్థులనిచెప్పి బాబోద్రేకంలో విశాలాంధ్ర కావాలన్నారు పాటలు వ్రాశాడు కాళోజీ కాంక్షించిన విశాలాంధ్ర రాల్చేమ పై పెచ్చు నర్మారు వర్తరా భాగాల ఆంధ్రులు కొందరు అహంకారపూరిత దర్పణవల్ల తెలంగాణా ఆంధ్ర ప్రజల

మనోభావాలపై తీవ్ర ఆచూకాన్ని కలిగించారు తిరిగి కాళోజీ స్వర్ణయం ద్రవించింది వికలాంధ్ర పద్ధతారు అంతే! ప్రత్యేక తెలంగాణా కాదాలని ఎలుగెత్తి బాటారు

ప్రత్యేక తెలంగాణా వాదనదేవ్తాన్న కాళోజీకి వారితో ఏకీభవించని మా బోంట్లపై ఆధిమానంగానీ అమరాగంగానీ తగ్గలేదు తగ్గదు కాళోజీలో కనుపించే పరస్పర విరుద్ధాలు పాస్త్రవంగా విరుద్ధాలు కావు అర్హహృదయమైన ఒక మనిషిపై సమస్యలు కలుగజేసే ప్రభావాలు పరిణామాలు మాత్రమే కాళోజీకి ఎవరివల్లా ద్వేషము లేదు అతనిచే తిరస్కారం పొందిన అనేకమంది యిప్పటికీ అతని మిత్రులే కాళోజీ హృదయం వారికి తెలుసు

భారీరీతిగా చాలా బలహీనంగా కనుపడే కాళోజీ అతి దైర్యశాలి ఆ దైర్యంకూడా ఆతవిలోగల అర్హహృదయ జవితమే దుర్మార్గాన్ని అక్రమాన్ని ఎదురించవలసి వచ్చినపుడు వెనుక ముందు అలోచించే ఓచిక కాళోజీకిలేదు 1948 లో జరిగిన ఒక సంఘటన జ్ఞాపకానికి వస్తున్నది వరంగల్ సెంట్రల్ జైలులో మేముంటా జైల్ లుగా వుంటేమీ అప్పుడు బురుజుమీద ఉన్న ఒక సిపాయి రాత్రి ఎనిమిది గంటల సమయంలో మమ్ములందరినీ ఉద్దేశించి 'తుపాకీతో వీళ్ళను కాల్చి

చంపి'నా పాపంలేదు అని తన ఆశ్చర్యం వెల్లడించుకొన్నాడు కాళోజీ మిగతా మేముంటా ఆ సమయంలో కూర్చుని ఏదో మాట్లాడుకుంటూ వున్నాము విన్నాము తక్షణమే కందిల్ (లాంతరు) కిమకాని బురుజుదాకా సరుగెత్తి దీపము వాసిక చూసి దైర్యముంటే కాల్చువోయి అని అతనికి సవాలు చేశాడు వాడెందుకో భయపడి బురుజు దిగిపోయినాడు నిజంగా మేముంటా చాలా భయపడ్డాము కాళోజీ దేనిన సాహసం యితరు లేవ్వరా చేయరు ఆ సిపాయి ఉపేక్షపై కాల్చి వున్నట్లైతే పరిస్థితి ఏమై వుండేది? ఈ అలోచన కాళోజీ మనస్తే త్యాగికి విరుద్ధం ఆ సమయంలో ఆ సిపాయిలోగల దుష్టత్వాన్ని నూంచే ఓచిక కాళోజీకిలేదు కాళోజీ జీవనంలో ఇదే తత్వము ప్రతి సంఘటనలోనూ కనబడుతుంది అతని కవితలోనూ, సంభాషణలోనూ అర్హత ఉట్టిపడుతుంది స్పందన కనిపిస్తుంది ఈ అర్హభావమే ఆతణ్ణి ప్రధమ శ్రేణి స్వాతంత్ర్యయోధునిగా చేసింది అనేకమంది యువకులనూ పెద్దలనూ ఆకర్షితులను చేసింది

అందుకనే 'తెలంగాణా సైకాళికుడు కాళోజీ' అని అనాడు "ప్రగతి" అభివర్ణించింది ఆ వారపత్రిక వారికి సాధనావాదాలు పరికించి

ఉత్తమాటలు కట్టిపెట్టే - పెత్తనాలకు చేపులాడక
చిత్తశుద్ధిగ చేయజూచిన - చేతలోళ్ళ పులికించట్టే

-కాళోజీ

నే నెరిగిన కాళోజీ

-యల్లె పుగడ సైజోటకలె

సోదరుడు కాళోజీ నారాయణరావుకు పిప్పిపూర్తి జరుగుతున్నదీ అంటే నా మనస్సు అనందంతో పులకరించసాతున్నది చాలా కాలం క్రిందటి మాట 1938 37 ప్రాంతాల్లో కాళోజీ లా చదువుతూ హైదరాబాదులోనే వుండేవాడు ఆ రోజుల్లో సోదరులు కాళోజీ వెల్లుకీ సంగిపెట్టి బాస్కరభట్ల వెల్లుగరి మరణించడూ మేమూ కలిసి సన్నివాతంగా పనిచేసేవైతే వాళ్ళు అభ్యుదయ సంఘాలు యువజన సంఘాలు అంతాగ్రంథాలూ గోల్పోయి పత్రిక అంత్రముహూ పథలు శ్రీకృష్ణ దేవరాయ భూషానిలయం ఇవ్వన్న మా కార్యక్రమాలుగా వుండేవి

యువజనలమైన మా హృదయాలల్లో ఆ నాడు ఏదో దెయ్యాలి అన్న అవేదన పొంగి పోతుండేది

విద్యార్థిదశనుంచే కాళోజీ దేశం కోసం సంఘం కోసం బాధపడుతుండేవాడు

ప్రజాకవి కాళోజీ ప్రజలకోసమే గళంవిప్పి కవిత్వానం చేశాడు కాళోజీ కవిత్వంలో ఉద్యానాలు రాకుమార్తెలూ విదవాదేవతలూ కనిపించేవికాదు, ఆకలి, అవేదన, అన్యాయాలూ, అక్రమాలూ, అవినీతి మాత్రమే

కవిసంచలాయి కాళోజీ ఎక్కొక్క కలం గీత మనలో ఒక్కొక్క కన్నటి బొట్టును రాల్చుతుంది కాళోజీ గొడవలన్నీ దేశం గొడవలే దళిత ప్రజానీకపు గొడవలే

శ్రీయాకీలియైన కాళోజీ రాజకీయ, సాంఘిక సారస్వతరంగాల్లో ముందడుగు వేసి దేశం కోసం త్యాగాలు చేసి చెదసాలల ప్రవాహాలు అనుభవించిన మహానీయుడు నిరాదంబర దేశ భక్తుడు కాళోజీ ఏ కాంగ్రెసు సంస్థలోచేరి తన జీవితమంతా దేశంకోసం పోరాడినాడో ఆ కాంగ్రెసు సంస్థలో కాలక్రమాన చేరిన అవినీతి అంత కలహాలూ స్వార్థవరతచూచి తల్లిదల్లిసొంపు నాడు అంతటితో కాంగ్రెసు రాజకీయాలకూ ఉన్నత పదవులకూ దూరమై ప్రజాకవి కాళోజీ ప్రజలమనీషిగానే ఉండిపోయినాడు

దేశభక్తుడు కాళోజీ శత వసంతాలు జీవించి ఉన్నాడు దేశ వ్యాప్తంగా పొడుకుపోయిన అవినీతిని ఎదుర్కొని తన కలాన్ని మళ్ళీ మళ్ళీ సాగించి దిర కీర్తి సంపాదించవలెనని భగవంతుని ప్రార్థించుతూ కాళోజీకి మా హృదయపూర్వకమైన ఆభినందనలు వెల్లడిస్తున్నాను

బుజాపల్లెన రాజ్యభారం - మోయజాలక బాసవమలు

రజామండే దేశమేలెరు - రాజు రోజులు నిండినట్లే

-కాళోజీ

కథకుడుగా కాళోజీ

- నెల్లూరి భీమపాస్వాలు

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో కేవలం ఒకే ఒక్క నవల రాసి ఆగ్రేణ్ణి నవలా రచయితల్లో స్థానం సంపాదించుకున్న రచయితలు ఇద్దరు డాక్టర్ శ్రీరేచి (కాలాతిర వ్యక్తులు) బుచ్చిబాబు (నివరకు మిగలేది) ఇద్దరూ ఇప్పుడూ లేరు వంద లాది కథానికలు రాసినా ఆగ్రేణ్ణి కథకులుగా నిలవటానికి ఆ ఒక్క కథే చాలు' నన్నట్లుగా రాసిన కథకులు ఇద్దరు చలం (ఒక పూవు పూగుంది), గోపిచంద్ (సరే కానివ్వండి) వీరిలో ఒకరు ఊర్ల రేణుకమ్మే కాళ్ళరంగా తల్లికంది ఆశ్రమ వినాయం అవలంబిస్తే మరొకరు భౌతిక కాయాన్నే తల్లికంది వెళ్ళి పోయారు బహుశా కథానికలు రాసిన వాటిలోనే ఒక మంచి మరపునకు రాని రచనను వున్నదని రచయితలు ఇద్దరు అందుగుల తిరుపతిరావు ('విప్లవం') కాళోజీ సారాయణరావు (లంకా వునరుద్ధరణ) వీరిలో తిరుమలరావు తొలిబాధలతో సతమతమవుతూ ఉద్యోగపు సాలెగూడులో దిక్కుకుని ఏనాడో సాహితీ రంగాన్నించి నిష్క్రమించాడు, అవలం ఆ పేరుగుల రచయిత అంటూ ఒకడు ఉండే వాడని కూడా ఎవరికీ తెలిసిఉండదు ఇకపాడే, మిగిలించి కాళోజీ కాళోజీ పేరు వినని వారు అరుదు కానీ కథకుడుగా మాత్రం కాదు కేవలం కవిగానే అందరూ ఎరుగుదురు పాతిక సంవత్సరాలకు పైగా వరదలు వరదలుగా ప్రవహిస్తున్న కాళోజీ కవిలా ప్రపంచాని చవిచూడని సాహిత్యాధిమానులు లేరనటం అతిశయోక్తికాదు

మరి ఆలాంటి ప్రఖ్యాత కవిని నేడు నేను కథకుడుగా పిరకలోకానికి పరిచయం చెయ్యటం సహజమే ననిపించినా రాస్తున్నాను కాళోజీ గనక 'కవిత్వ' మ కాక 'కథానికా' ప్రక్రియను చెబుట్టివుంటే తనాడు ఉత్తమ కథకుల శ్రేణిలో నిలిచి వుండే వాడనటం సందేహం లేదు వాటి దీక్షాలు అతను వ్రాసిన బహుశా కథానికల్లో ముఖ్యంగా రాజకీయరంగంలో జరిగి అవతతవకలవల్ల

అన్యాయాల వల్ల ప్రజానీకం పడే బాధలను యాస్తూ నహించలేక కలం యుండో నెత్తి వాటిపైనా యుద్ధం ప్రకటిస్తూ ప్రజానికాన్నే మెలుకొలిపి ఉత్తేజపరిచి, యుద్ధ సన్నద్ధుల్ని చేయటానే కాళోజీ కవిలా ప్రక్రియకంటే మంచి సాధనం మరొకటిలేదు అందుకే ప్రతి ప్రజోద్ధమంలోనూ ముందబడిస్తూ ప్రజాకవిగా రాణిస్తూ వచ్చాడు

తమ మనసులోవున్న భావాలన్నీ తాము సమ్మత సూత్రాలపై వున్నట్లుగా దైర్ఘ్యంగా విలోపమాటలుగా పైకి వెలులుపుటమేగాక వాటిని జవరణలో పెట్టటానికి ప్రయత్నించిన తెలుగు రచయితలు ఇద్దరే ఇద్దరు కవిలస్తారు ఒకడు చలం రెండో వాడు కాళోజీ చలం తెలుగువాళ్ళ సమాజంలో మునుగుతన్న పడుకున్న కుళ్ళునంతా కడగజూశాడం సమాజంలోని పెద్ద మనుషులకి కోపంవచ్చి చలాన్ని వెలిదేసి ముచ్చతివ్వటంబట్టి మూడు చెరువుల నీళ్ళు తాగించారు ఎన్నో ఏళ్ళు ఎదురీత ఈది అఖిరికి సమాజం కోసం తాసాల ధాటికి తట్టుకోలేక హతాశుడై రేణుకమ్మచే పారిపోయాడు కాళోజీని రాజకీయ రంగం రాజు తలుపుకొంటే దెబ్బలుకు కొదవ వుండదు రాజులు మారినా రాజకీయ టుతంబ్రాలు మారలేదు వాటిని ఎదిరించిన కాళోజీకి దెబ్బలు తప్పలేదు జైళ్ళు తప్పలేదు అయినా తొణకలేదు, జైణకలేదు ఎలుగెత్తి తన కంఠకోపను 'నా గొడవ హుంపతో వెలియచ్చుతునే వున్నాడు దీనికి మంచి తార్కాణం 1968 లో తెలంగాణ మంతా ప్రజ్వలిల్లిన ప్రత్యేక తెలంగాణోద్యమం తెలంగాణాలో పేరు ప్రఖ్యాతలుగాందిన మహా మహా రచయితలు, మహా మహా నాయకులు కేవలం ధన రాహితీకి స్వాగ్ధానికి, భావిసత్వానికి లొబడిపోయి తమ మనసులోని భావాలి కప్పివుచ్చి పైకి 'వాది వీరతెలంగాణం, వేరు తెలంగాణంకాదు అంటూ అడ్డదారులు తొక్కుతున్న

రోజులలో దంకామీద చెప్పువేసి వేరు తెలంగాణా గిరిాలు ఎలుగెత్తి పొడిచి ఏకైక తెలంగాణా మహాకవి కాళోజీ ఆ తర్వాత ప్రత్యేక ఆంధ్రోద్యమ ముమ్మరంగా సాగుచున్నప్పుడు మరి కొందరు రచయితలు కూడా తాళంవేశారు కాని మొదట్లోని నిర్ణయంగా నిలబడ్డ ప్రముఖ రచయిత కాళోజీ ఒక్కరే.

పాఠిక సంవత్సరాల క్రితం బలాంటి సందర్భమే వచ్చినప్పుడు వ్రాసిన కథానిక లంకా పునరుద్ధరణ అంతకు పూర్వమే కాళోజీని కథకుడుగా రంగంపైకి తెచ్చింది అలాటి అణా గ్రంథమాల కాళోజీ కథలను ఈ గ్రంథమాల కాళోజీ కథలు అనే పేరుతో ప్రకటించింది అది ఇప్పుడు అలభ్యం కాళోజీ ఉగ్రరక్షణగా దాని ప్రతి పుండలీలో అనుమానమే నాకు జ్ఞానకమున్నంతమట్టుకు అందులో ఆయిదారు కథలకంటే ఎక్కువపుండపు కథా కమామమే మీద జేరజావేసి నమీక్షిస్తే బాషలోగానీ కైలిలోగానీ కిల్లాలలోగానీ అవే అధునిక కథలుగా నిలవక రొవచ్చు కానీ అవే శేవలం ఉలుసుపొకట రాసినవి మాత్రంకావు సంఘంలోనూ, రాజకీయ రంగంలోనూ జరిగి అవక తవకల మీద కాళోజీ తన సహజ హర్ష, వ్యంగ్య ద్రోహిలో తగిలించే చెలుకు దెబ్బలే అన్నవి ముఖ్యంగా చెప్పకోదగ్గ కథానిక "పెనుపాతర" కొత్తపాపన్న మీద మోహపద్ధ వారికి గంజి హారంగా న త్యభావా పార్వతి పాత్రలనువయోగించుకొని రాసిన వ్యంగ్యరచన అందులో హాస్యమూ విచిత్రమూ సున్నితంగా మిలితమై వున్నాయి.

ఆ తర్వాత కాళోజీ రాసిన ప్రఖ్యాత కథానిక లంక పునరుద్ధరణ లో కూడా పౌరాణిక పాత్రలనీ పౌరాణిక సంఘటనలనీ వారుకొనలం ఒక విశేషం అందులోని కథా సారాంశం ఇది

రామావాసణ యుద్ధంలో రావణాసురుణ్ణి అతని అనుచరుల నందరినీ హతమార్చిన తర్వాత రాముడు అయోధ్యకు తిరిగి వెళ్ళేయందు లంకాపురికి విభీషణుణ్ణి రాజుగా పట్టం కట్టించాలనుకున్నాడు కానీ అతని నాతనలలు లంక లో వుట్టిన వాళ్ళంతా రాక్షసత్వనీ, వారికి తమ్ముతాము పాలించుకొనే అర్హత లేక

పోవచ్చుననీ వారికి ఆ అర్హత కలిగి వరకు రాముని అనుచరుల్లో ఎవరవ్వు లంకను పాలిస్తూ వాళ్ళకు రాజకీయ విధానాలు నేర్పితే బావుంటుందనీ ఎలపో ఇవ్వారు రామునికి ఆది సమంజసంగానే తోచింది హనుమంతాళ్ళు పిలిపించి అడిగితే ఆది తనకు వాతకాదనీ రామపాద పేదే తనకు పరమావధి అని తప్పకున్నాడు సుగ్రీవుణ్ణి అడిగితే తాను కిష్కిందాపురి పాలన జెయ్యాల్సి వుందనీ అయితే తన మేనమామ ఈ రాజకీయాల్లో అరికెరిన పునుదనీ అయిమ్మ అయన అనుచరుల్ని ఎంచిస్తానని చెప్పింది రాముడు సరేనవ్వాడు వెంటనే సుగ్రీవుని మేనమామ అయిన వానర బలగం లంకలో దిగారు రాముడు అయోధ్యకు తరలి వెళ్ళిపోయాడు తనలో పాటు విభీషణుణ్ణికూడా అయోధ్యకు రేణిశ్యాదు ఇవ్వాళ్ళు అతడుల్లో చెప్పమీదా గుట్టలమీదా గడివన వానర బలగానికి లంకాపట్టణంలోనీ పిరిసంపద లనీ భౌగోళికంగానీ చూడగానే కళ్ళుజేగిలు మన్నాయి కొద్ది రోజుల్లోనే వాటికి వాసులైపోయారు అప్పి దురలవాట్లూ అలవడ్డాయి రాజ్యసరిపాలన పేరిట లంకాపురంతా కొల్లగొట్టటం మొదలెట్టారు వాటి వార్తలు మెల్లమెల్లగా అయోధ్యాలోనున్న విభీషణుని చెవికి సోకాయి వెళ్ళి రామునికి విన్నవించుకొన్నన రాముడు వినలేదు సుగ్రీవుణ్ణి సంభాయిపి అడిగాడు సుగ్రీవుడు తన మేనమామను విచారించి ఒక రిహిత్తు తయారుచేసి వంచించాడు ఆ వార్తలన్నీ ఉత్త కబురైననీ, అయ్యలంటే గిట్టని రాక్షసులు కట్టించిన బూటకాలనీ రాముడు ఆ రిహిత్తును విభీషణునికి చూపించి మందలించాడు విభీషణుడు నోరుమూసి కోక తప్పలేదు ఇటు లంకలో వానరబలగం దుండగాలు హెచ్చపుతూ వచ్చాయి వాటి వార్తలు ఎప్పుడోకప్పుడు విభీషణునికి అందుతూనే వున్నాయి ఇంక భరించలేక తానే స్వయంగా లంకకు వెళ్ళాడు చూసి వద్దావని తాను విన్నవాటికంటే ఎక్కువగానే దుండగాలు జరుగుతున్నాయనీ తెలనుకొటానీ అట్టే కాలం పట్టలేదు వెంటనే అయోధ్యకు తిరిగి వెళ్ళాడు రాముని కాళ్ళమీదవదీ అంతా విన్నవించుకున్నాడు రాముడు సుగ్రీవుని బలగాపుంకా వెనకకు రప్పించేసి విభీషణునికి లంకాపురి పట్టణంపైకం చేయించాడు ఇదీ కథ

అయితే ఇందులో ఏముందినీ? భాషలోనా? మృత్యువా కిల్లుంలోనా ఎందులో ప్రత్యేకత వుందని చాచి 'మీది కథ గా ఎరిగనిందారి' అని అడగడంపై అవును ఇందులో కొత్తదనం ఏదీ లేదు భాష కాళోని ఎప్పుడూ వాడే సుమతీ శతకం భాషే కథా విధానం పాతకాలపు తాతమ్మ చెప్పే పద్ధతే అయితే అందులోని వ్యంగ్యాన్ని చీల్చుకొని గూఢార్థాన్ని గ్రహించగలిగినవారి హృదయాల్లోకి నూటిగా బాణంలాగా దూసుకుపోయే చురుకుదనం వుంది నిజాయితీ వుంది

1948 పెప్టెంబర్ నెలలో భారత ప్రభుత్వం అనాటి హైదరాబాదు రాష్ట్రం మీద 'పాలీస్ డర్య' జరిపింది నైజాంను హతమార్చలేదు గాని గద్దె దిండింది ఇక్కడి హైదరాబాదు రాష్ట్రప్రజలకు పరిపాలనాసుభవము లేదని వారికి స్పష్టంపరిపాలనా దక్షత తలిగేంకవరకు భారత ప్రభుత్వం తన ప్రతినిధుల ద్వారా పరిపాలన

జరిపించాలని నిశ్చయించినది ఆ నిర్ణయానుసారం భారతసైన్యం వెనువెంటనే అనాటి మదరాసు రాష్ట్రంలోని చిల్లరదేవుళ్ళు (ఆఫీసర్లు) అనేకుల్ని హైదరాబాదు రాష్ట్రానికి దిగుమతి చేసింది వాళ్ళు 1950 లో ఇక్కడ రాష్ట్రప్రభుత్వ మేర్పడేవరకు ఆధికారంలో వున్నాడు ఆ రామరాజ్యో పరిపాలనలో ఇరిగిన అన్యాయాలూ ఆరాచకాలు వాటిని కళ్ళారా చూస అనుభవించిన వారై గాని అర్థం కావు ఆ అనుభవంలోంచి పుట్టిన సాహిత్య కల్పఖండికే కాళోని కథానిక లంకా పునరుద్ధరణ' నూటికి సూరుపాళ్ళు వ్యంగ్యపూరితమైన అలాంటి చక్కని రచన ఎక్కడో నూటికి కోటికి ఒక్కటి కనిపిస్తుంది అది తెలుగు సాహితీ చరిత్రలో చిరస్థాయిగా నిలుస్తుంది తూర్పు మంచి కవిగా చలామని అవుతున్న కాళోని కూడా ఒకనాటి మంచి కథకుడేనని నిరూపించటానికి ఆ ఒక్క కథే చాలు

నర్తకుని నాట్యాలు గాయకుని గావాలి
వాదకుని వాద్యాలు కల్పకుని కల్పాలి
చిత్రకుని చిత్రాలు అంగవల అందాలి
కందయ్య కయ్యాలు కవిరాజు కావాలి
కర్తా నీ కల్లు కదలి నన్నాళ్ళి

-కాళోని

కాళోజీ - శాసనసభ్యత్వం

--బి పి రెడ్డిరావో

ఆ మధ్యన వరంగలులో ఒక మిత్రుడు కాళోజీ పుష్పాత్రి ఉత్సవాల సందర్భంలో ఒక ప్రత్యేక సంచిక వెలువరిస్తున్నారని దాని కొక వ్యాసం వ్రాయమని నన్నుకొరారు అప్పట్లో వ్రాయలేదు కారణం కాళోజీని గురించి వ్రాయడానికి నేను కాస్త జంకివాను ఏమి వ్రాయాలని అలోచిస్తూ ఉండగానే వారు పెట్టిన గడపు చాటి పోయింది

ఇప్పుడు మిత్రుడు శ్రీ యం యల్ హైదరాబాదులో కాళోజీ పుష్పాత్రి జరుపుతున్నామని ఒక ప్రత్యేక సంచిక వెలువరిస్తున్నామని దానికి ఒక వ్యాసం వ్రాయవలసినదని నన్ను కొరారు వ్రాస్తున్నది చెప్పి నాని మళ్ళీ జంట అలోచనలోనే మొదలు నిర్ణయించిన తీరు గడచిపోయింది తీరు పొడగించమనిచెప్పి వ్యాసం తప్పక వ్రాయవలసినదని యం యల్ మళ్ళీ కొరారు ఇక వ్రాయక తప్పదని వ్రాస్తున్నాను

అంటే కాళోజీని గురించి వ్రాయడానికి యిష్టం లేక కాదు ఆయన యొక నే నొకప్పుడు తప్పుచేసినమోసనే పరిచేదన నాటికే నేటికీ నా కున్నది నేను చెప్పింది చేయజాలకపోయింది బుద్ధి పూర్వకంగాకపోయినా చేయగలిగి చైతన్యం లేకపోయిందనే బాధ కాళోజీని గురించి వ్రాయడానికొక సైతిక స్థాయి ఉండాలని అపిమాషిగా వ్రాయకూడదనీ నా అభిప్రాయం నాకానైతిక స్థాయి కొరవడిందని పంకోచం

నేను వ్రాచుతోయేది కాళోజీ తపింపాలని చాలా మందికి తెలియని ఒక ఘట్టం ఆయన రెండే రెండేళ్ళు కానన పట్టుకుగా ఉన్న ఉదంతం

1958 లో ఆంధ్రప్రదేశ్ లో విధానపరిషత్తు లెక్కెట్టివోడ్డిలో ఏర్పడి మొదటి ఎన్నికలు జరిగాయి విధాన పరిషత్తులో ఉపాధ్యాయుల నియోజక వర్గాలు ఏవీమిది నాటిలో తెలంగాణాకు రెండు

కేటాయింపబడినవి మొదట అది ద్విసభ్య నియోజక వర్గంగా ఉండింది ఈ నాటి రాష్ట్ర ఉపాధ్యాయ సంఘ మానాడు ప్రభుత్వోపాధ్యాయ సంఘం దాని పూర్వ నామం హైదరాబాదు రాష్ట్ర ఉపాధ్యాయ సంఘం గా వ్యవహరించ బడుతూ ఉండేది నేనా రోజులలో ఆ సంఘానికధ్యక్షుణ్ణి

విధాన పరిషత్తు ఎన్నికలలో ఉపాధ్యాయ సంఘం అధికారి పూర్వకంగా కలుగజేసుకోవాలా వద్దా అనే సమస్య మా యెదుట వచ్చింది కలుగజేసుకోవాలనే సంఘం నిర్ణయించింది ఒక సీటుకు అధికార అభ్యర్థిని సీటుపట్టాలని మరొక సీటుకు పోటీచేసే వారిలో మందివారిని చూచి సమర్థించాలని సంఘం నిర్ణయం రెండు సీట్లు గెలుచుకొనే బలం సంపాదించున్నా మొదటిసారి ఎన్నికలలో ప్రవేశించేటప్పుడు కార్యక్రమం ఉండడం మంచిదని ఒకరినే అధికార అభ్యర్థిగా ప్రకటించాలని సంఘ నిర్ణయం

అధికార అభ్యర్థిగా పోటీచేయమని సంఘం లోని కొందరు సహచరులు నన్నుకొరారు కాననపూర్వం గురిలో నా కానక్తి లేకపోవటంవల్ల నేనంగీకరించలేదు ప్రభుత్వోద్యోగిగా ఉన్న ఒక ఉపాధ్యాయుడుకు సంఘం పక్షాన పోటీ చేస్తానని ముందుకు వచ్చాడు మొదటి అనుభవం కావడంవల్లనూ, సంఘ సభ్యులైన ఉపాధ్యాయులందరూ అన్నదూ ప్రభుత్వోద్యోగులు కనుక ఉద్యోగానికి రాజీనామా యిచ్చి పోటీ చేయడానికి నానిద్దురు కానందువల్లనూ ముందుకు వచ్చిన "అగంతకు" బే మనవాడనుకొని అతనిని అధికార అభ్యర్థిగా నిర్ణయించాము

ఈలోగా వరంగలులోని సంఘకార్యకర్తలైన కొందరు మిత్రులు కాళోజీని రెండవ అభ్యర్థిగా నిర్ణయించాలని సూచించారు ఆయన పేరు చినగానే నా కెంతో సంతోషం

కలిగింది ఆయన ఎన్నికలలో పోటీ చేస్తేడా అని నాకు సందేహం కలిగింది కనుక మృగ మిత్రులకు చెప్పాను వారు మాట్లాడిన ద్వారా నిలువ పెట్టేది ప్రచారం చేసేది, గెలిచింది కానీ అంతా మన బాధ్యతనే మిత్రులు చెప్పారు సంఘంలోని ముఖ్యులైన సహచరులతో సమాలోచించాను ఒకే అభ్యర్థిని నిలువబెట్టాలనే మొదటి నిర్ణయానికే కట్టుబడి ఉండాలని ఒక అభ్యర్థికి తనరకే మాట యిచ్చాము కాబట్టి, దానికి బద్ధులమై ఉండాలని వారల్ని ప్రాయశాసన ద్వారా సంఘాగరవం దృష్టికి నా కటి పబ్లిక్ అనివించింది అయితే ఆయనకు గెలిచిందని ఎలాగని వారితో మళ్ళీ అలోచించాను సంఘం నిర్ణయించిన అధికార అభ్యర్థి మొదటి లెక్కింపులోనే గెలుపొందేటట్లు వోటర్లను అతనికి కేటాయింది మిగతా వోటర్లు కాళోజీకి మొదటి వోటు ఇచ్చేటట్లు అంతరంగికంగా కార్యక్రమం చేస్తున్నారని చేయాలనుకొన్నాము కానీ బహిరంగంగా కాళోజీని గురించి ప్రాచారం చేయడం గాని విజ్ఞప్తులు వెలువరించడంగాని కూడదనుకొన్నాము

కాళోజీనే అధికార అభ్యర్థిగా నిర్ణయించక పోవడానికి మరొక కారణం అతడు పార్టీయందు కాదనీ కనీసం గ్రూప్ చేస్తేనా కాదనీ కొందరు సహచరులు అభ్యంతరాలు చెప్పారు మన రాజ్యాంగం ప్రకారం వోటుచేసేవారే ఉపాధ్యాయులై ఉండాలని విధింపబడింది కాని అభ్యర్థికి అలాంటి నియమంలేదు 30 సంవత్సరాలు అంతకు పై లక్ష సంవత్సర కలవాడెవ్వరైనా సాధారణ ఎన్నికల వోటర్ల పట్టికలో పేరు వస్తే అతడే ఉపాధ్యాయ నియోజకవర్గం నుంచి పోటీ చేయవచ్చు పెట్టభద్రుల నియోజకవర్గంలో కూడా యిలాంటి నిబంధనే ఉంది వోటర్లు మాత్రం పట్టభద్రులై ఉండాలి పోటీచేసే అభ్యర్థుల నియోజకవర్గంలో వోటర్లు కానప్పట్లేదు పెట్టభద్రులు కానప్పట్లేదు

భారత రాజ్యాంగంలో ఇలాంటి ఏర్పాటుకు ప్రత్యేక కారణముంది అధికాంశం పరోక్ష ఎన్నికల ద్వారా ఏర్పడే రాష్ట్రవిధాన పరిషత్తులలో ప్రత్యేక ఎన్నికల ద్వారా పరిమితమైన వోటర్ల నమూనాదేవులముచే నభ్యుదయ్యేవారు ఉపాధ్యాయుల ప్రతినిధులు

పట్టభద్రుల ప్రతినిధులు ఉపాధ్యాయులకు వ్యతిరేకులుగా ప్రాతినిధ్య మిచ్చింది మేధావులుగా ఎలాగ సమాజంనుండి యోగ్యులైన వారిని ఎప్పుడైనా అవకాశం వారికుండా అట్టికట్టించే అభ్యర్థులు ఆ నియోజక వర్గంలో వోటర్లు కానప్పట్లేదని ఉపాధ్యాయ వ్యతిరేకులూ ఉండవలసిన అవసరం లేదని విధింప బడింది

అయితే విధాన పరిషత్తులుగల అన్ని రాష్ట్రాలలోను ఉపాధ్యాయ నియోజకవర్గాల నుండి సర్దుసాధారణంగా ఉపాధ్యాయులే, ఉపాధ్యాయుల ఉద్వేగంతో ఇంకో అంశ సంబంధం కలవారే, ఎన్నుకోవడం పరిపాటి అయిపోయింది రాజ్యాంగంలో ఇచ్చిన విస్తృత బోధాన్ని ఉపాధ్యాయులు అంగీకరించలేదు తమ సమస్యలు లాగా తెలిసిఉంది వాటి పరిష్కారమై కృషి చేసేవారే తమ ప్రతినిధి కావాలని ఉపాధ్యాయుల అభిప్రాయం అంటే ఉపాధ్యాయులకు విధాన పరిషత్తులో ఇచ్చిన ప్రాతినిధ్యం వ్యతిరేక ప్రాతినిధ్యంగానే పరిణమించింది ఇది వాస్తవిక పరిస్థితి

రాజ్యాంగ చట్టం సూత్రాల ఆధారంగా కాళోజీని అధికార అభ్యర్థిగా అంగీకరించే చేయాలని నేను చేసిన ప్రయత్నం ఫలించలేదు సంఘానికి మరొకరు అధికార అభ్యర్థి అయినాడు కాళోజీ "అనధికార అభ్యర్థి" అయినాడు ఆయన యెడ సంఘనాయకులలో అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయాన్ని నాకు మన్నించక తప్పలేదు "ప్రజాస్వామ్యం" కదా!

నాతోపాటు కాళోజీయెడ గౌరవాదరాలు గల కార్యకర్తలు మాత్రం సంఘంలో చాలా మంది ఉన్నారు అది నాకు కొంత ఉపశమనం కలిగింది కాళోజీనికూడా గెలిపించుకోగల మనే భైర్యంకూడా కలిగింది ఎన్నికల ప్రచారం ప్రారంభమైంది 11 గురు అభ్యర్థులు పోటీ చేసారు ఈ ఎన్నికలు proportional representation by means of the single transferable vote పద్ధతిపై జరుగుతాయి మొదటి లెక్కింపులోనే ఎన్నిక కావడానికి అవసరమైన వోట్లన్న యింకా ఎక్కువ వోట్లు వచ్చేటట్లుగా అధిక ప్రాంతాలలోని వోటర్లను మా "అధికార అభ్యర్థి" కి కేటాయింది మిగిలిన

ప్రాంతాలలోని వోటు కాలోజీకి మొదటి వోటు వేసేటట్లు అంతరంగికంగా కార్యకర్తలద్వారా వ్యవహారం పంపారు కాళోజీ వ్యక్తిత్వం ఆయన కున్న పలుకుబడినూ యీ వోట్లు తోడై ఆయన గెలుస్తాడని నా విశ్వాసం

ఎన్నికల ప్రచారం ముమ్మరమైనట్లల్లా అధికార అభ్యర్థిపైన ప్రత్యర్థులదాడి ఎత్తునైనట్లల్లా ఆయనకు మరికొన్ని ప్రాంతాలు కేటాయించాలనే ఓర్వడి తీవ్రవానికి కారణ భూతుడైనాడు ఎన్నికలు గదా! ఎవరి అందోళన వారిది నాకు మాత్రం అనుకోన్న ప్రకారం జరుగుతుందనే నమ్మిక ఉన్నా నంపంపనే నరికి పలువిధములైన అభిప్రాయాలు కలవాళ్ళుంటారు వారి నందరిని కూడగట్టుకొని పోవలసి ఉంటుంది ఈ పరిస్థితులలో దివరి దశలో కాళోజీకి కేటాయించిన వోటుల్లో ఒక 50 మందిని సంఘ అధికార అభ్యర్థికి మొదటి వోటు వేయవలసిందిగా కోరవలసి వచ్చింది ఈ మార్పు కాళోజీకి బాధ కలిగించిందని మిత్రులు చెప్పారు వాకూ బాదగానే ఉండింది అయినా నిస్సహాయుడనయ్యాను

ఆ ఎన్నికలలో వేసేవర్షాడు కాళోజీని కలుసుకోలేదు అన్ని ఏర్పాట్లు మధ్యవర్తిలైన మిత్రుల ద్వారానే జరిగాయి

పోలింగ్ ముగిసింది ఓట్ల లెక్కింపు ప్రారంభమైతే కలెక్టరు కార్యాలయంలో ఏర్పాటైంది ఉపాధ్యక్ష సంఘ అధికార అభ్యర్థి 'మొదటి లెక్కింపులో గెలుపొందాడు కావలసిన ఓట్లకంటే 11 మాత్రమే ఆయన తెక్కువ వచ్చాయి కాలోజీ రెండవ స్థానంలో ఉన్నాడు మిగతా తొమ్మిండుగురు లెక్కింపులో ఒకరి తర్వాత ఒకరు వీగిపోగా వారందరికన్నా ఎక్కువ ఓట్లుగల కాళోజీ రావలసిన కోటా రాకపోయినా ఎన్నుకొనబడినట్లు ప్రకటించబడినాడు ఎన్నికల ఫలితం ప్రకటనపబడగానే కాళోజీ లేచి రుసరుపలూడుతూ "కాళోజీకి షక్తియేం కాం కియా న యూనియన్ కా మ్యాండేట్ కాం కియా (కాళోజీ వ్యక్తిత్వం పనికొరలేదు) (ఉపాధ్యక్షుని) యూనియన్ అదేకం పనికొరలేదు" అనుకోంటూ ఎవ్వరితోనూ మాట్లాడకుండా వెళ్లిపోయాడు గేపెక్కు చే ఉన్నాను అర్జున గెలుస్తారేనే నమ్మకం ఉండేది కనుక కార్యకర్తలు కొందరు పూలమాలలో ఉధయలులను నక్కురించడానికి కెలెక్టరు

కార్యాలయ అవరణలో గుమిగూడి ఉన్నాడు

నాలో గాని మరెవ్వరితోగాని మాట్లాడకుండా సంఘానికి కతజ్ఞత లైసా తెలుపకుండా కాళోజీ అలా వెళ్ళిపోవడం చూసి సంఘ కార్యకర్తలు ఆయన స్వభావం తెలియని వారు కనుక కోపించుకున్నారు ఎన్నికైన మొదటి రోజే ఆయన ఇలా ప్రవర్తించాడే ఇక రెపాయన మాకేం చేస్తాడనం ఆయన వాదన కాళోజీని వారెవరుగారు హిపాక్రసి అంటే అతని పరమ ద్వేషమని యెరుగురు ఆయన బ్రాహ్మిని ఎంత సున్నితమైందో ఎరుగురు ఒకరిని పంతున్న పరదానికీ తెచ్చి కోలు పంకోపంతో మాట్లాడడం అసలేరుగుడు నే నెరిగిన వాళ్ళి కనుక నాకేమీ అనిపించలేదు కోటాకు కావలసిన ఓట్లు వచ్చి గెలువలేదని అందరూ వీగిపోగా మిగిలిన వాడుగా గెలిచావని ఆయన పూర్వయం గాయపడింది ఆయన వ్యక్తిత్వానికి విఘాతం కలిగినట్లయింది ఎన్నికల పత్యలైతే ఎలా అయితేనేం గెలిచాం కదా అని సంబరపడతారు కాళోజీ అంత చపకగా సంబరపడే వాడు కాదు సంఘం ద్వారా తనకు వస్తాయని చెప్పబడ్డ ఓట్లు రాలేదు సంఘ అదేకమైనట్లు అని ఆయన ప్రశ్నించడంలో నాకేమీ వైపరీత్యం కనపడలేదు అయితే ఈ ఉదంతం తర్వాత ఆయన రెండవసారి కాననపతువుడు కాకపోవడానికి కొంత కారణభూతమైంది అప్పుడు తనకు తోచిన మూలమని నిశ్చయిగా చెప్పడంలో వాటి ప్రభావం తన భావి జీవితంపై ఎలా ఉంటుందని కాళోజీ అలోచించడు నిజాయితీపరుడు బండితనాది అయిన వాడేవడూ అలోచించడు

రెండేళ్ళు విధాన పరిషత్తు నడుపుడుగా కాళోజీ ఏ పార్టీకి చెందన స్వతంత్ర పథ్యుడై ప్రతిపక్షానికి విధాన పరిషత్తుకు వచ్చి తెచ్చాడు అక్కడ కూడా తన వ్యక్తిత్వపు ముద్రవేసాడు

కాళోజీకి పార్టీలంటే గట్టుపై 'రాజకీయ పార్టీలు మీరు కొంతమంది పంచుకున్న తర్వాత ఏ పార్టీకి చెందని ప్రజానీకం వుంది ఆ ప్రజానీకం యొక్క భావాలు ఏమిటో ప్రజానీకంలో అసంతృప్తి పేరుకొన్న తర్వాత మన దేశం యొక్క గతి యేమిటో' అని బొమ్మెరలో ఒకసారి (12 8 1958) "కులభావం, మదభావం వర్గ భావం,

ఇవికాక మరొకటి వున్నది ఇప్పుడు కొత్త రోగం మనకు అవరించింది అది పార్శ్వ అనేది ఇప్పుడు ఈ రోగం నుండి మనం బాధపడుతున్నాం దీనికో ఉన్నప్పుడు ప్రభుత్వానికి ప్రజల క్షేమాన్ని గురించి ఆలోచించడానికి ఎమయమేది? అని మరొకసారి (27 6 1960) ఆయన అన్న మాటలు

అన్యాయమంటే అమితంగా అసహ్యించుకొనే కాళోజీ 27 06 1960 నాడు కొన్నింటో మాట్లాడుతూ మహా బాధకండా భీష్ముడు ధర్మ రాజుకుపడేసిందిన రాజునితని ఉదహరిస్తూ 'నీ రాజ్యంలో ఒకడు అన్యాయానికి గురయ్యే అసహయ స్థితిలో పడి 'అయ్యా అనవధంగా నా కన్యాయం జరిగిందే ఈ అన్యాయం నుండి నన్ను కట్టించేవాడు లేడు అని కన్నీరు కారేస్తే ఆ కన్నీరు నుంచి పుట్టిన ఆగ్నిలో ఎటువంటి వట్టిస్తమైన రాజ్యం కూడా భస్మమైపోతుంది ఈ మాటలను బాధపడం పెట్టుకోవాలని ప్రభుత్వాన్ని హెచ్చించారు ఇది కొన్నింటో ఆయన దివళి ఉపన్యాసంలోని మాటలని నాకు బాధపడం

జూలై 1959లో కొన్నింటో ప్రభుత్వోద్యోగుల ఉపాధ్యాయుల ఉత్తరభాగాల సమస్య చర్చకు వచ్చింది ఏప్రిల్ 1959లో వీరంజా ఒక రోజు సమ్మె (క్విట్ ఇండియా) చేయ నిర్ణయించడం ప్రారంభమైన కాపేవటికి విరమించబడడం జరిగింది రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మాట తప్పించి ఉద్యోగులలోపించారు ప్రభుత్వం పక్షాన ఉద్యోగులలో 'డిసిస్టిన్' పోతే ఎలా సహించాలని పాదించడం జరిగింది ఆ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని కొన్నింటో కాళోజీ అన్న మాటలు 'డాక్టర్ టింగూ టాంగ్ "The president will refuse to rule, the senators will refuse to debate, the dancers will refuse to dance, the dancers will refuse to fight when they are hungry" అన్నాడు అహో సమస్య, ధరల సమస్య ఇట్లా ఉండగా మన ప్రభుత్వం డిసిస్టిన్, డి సిస్టిన్ అని చెబుతోంది ఈ డిసిస్టిన్ ఎక్కడి నుండి వస్తుంది?'

మార్చి 1960లో బళ్లెట్ సమావేశంలో ప్రయిమరీ హెల్త్ సెంటర్ల సమస్య వచ్చింది మంత్రి గారు కొన్ని

సెంటర్ల భవనాలు పూర్తి అయినవి మరికొన్ని కాలేదు చెప్పారట బవనాలున్న చోట డాక్టరులున్నారా అంతే వేళాదు కాని వారు చేరలేదు అని సమాధానమిచ్చారట ఎవరో ఒక సభ్యులు ఏలానా డిల్లీంగు ఎందుకు ఎప్పుడో కాలేదు అని ప్రశ్నించారట ఈ ధర్మను ఉదహరిస్తూ కాళోజీ ఒక వంతు చేద్దామనుకొని ఏన్నట్లు లేవు కనుక బోజనం పెట్టకుండా ఉండడం మొట్టా ఉంటుందో అట్లా ఉన్నది ప్రభుత్వం యొక్క పద్ధతి అని చెప్పారంటారు ఆయన కొన్నింటో గావించిన ప్రసంగాలలో ప్రశ్నలలో ఛలోక్తులలో ఎవ్వో విలువైన భావాలు వాక్యాలు ఉన్నవి మున్నునకు ఈ కొన్ని విరి చూపాను

విధానపరిషత్తు సభ్యుని కాలవరిమితి 1 సంవత్సరాలు ప్రతి సంవత్సరానికి మూడవవంతు సభ్యులు రిటైరు కావాలి అలా రిటైరు కావడానికి సాకర్వంగా ఉండడానికి కొన్నింటు పెట్టిన వెంటనే 2 4 6 సంవత్సరాలకు వరుసగా రిటైరు కావలసిన సభ్యుల పేర్లను, వారి స్థానాలను 'లాల్' ద్వారా నిర్ణయిస్తారు 1958లో ఆంధ్రప్రదేశ్ లో అలాగే జరిగింది లాల్ ద్వారా తెలంగాణా ఉపాధ్యాయుల ప్రతినిధుల, పట్టభద్రుల ప్రతినిధుల కాలవరిమితి రెండు సంవత్సరాలుగా నిర్ణయించబడింది కనుక కాళోజీ సభ్యత్వ కాలం రెండేళ్లయింది

రెండేళ్ళ తర్వాత 1960లో ద్వైవార్షిక ఎన్నికలు తెలంగాణా ఉపాధ్యాయుల నియోజకవర్గంలో జరుగవలసి వచ్చింది మొదట ఎన్నుకొన్న అధికార తళ్ళి వలన కలిగిన అనుభవాన్ని పురస్కరించుకొని నన్ను వీరి చేయవలసిందిగా ఉపాధ్యాయ సంఘ మానేశిరింది పూర్వ అధికార తళ్ళిని సమస్య పరిష్కారమై పోయింది ఇక రెండవ స్థానానికి యవరా అనే ప్రశ్న వచ్చింది కాళోజీని కొనసాగించి, ఈ సారి రెండవ అధికార తళ్ళిగా ప్రకటించాలని నా కోరిక సంఘ కార్యకర్తలలో చాలా మంది దానికి సుముఖంగా లేరు ఆ విషయం నేనెరుగుదును (రెండవ స్థానం విషయంలో) కొంత చేరసారాలు జరుగుతూ వున్నవి ఆ విషయాలలోనే వేను పోదలచుకోలేదు కాని కాళోజీని మాత్రం కొనసాగించజాలమని సంఘం నిర్ణయించాను

అందులో నేను కూడా చేరి వున్నాను ఆ విషయంలో నేను పట్టుదల వహించే వ్యతిరేక లేదు వేనప్పదర్శకుణ్ణి కాదు వాకున్న ఎలుకుబడి కాకున్నా ఈ విషయంలో ప్రముఖ నాయకులను ఒప్పించే పరిష్కారాలు లేవు నేను పై జైలున చేరసారాలు వివరములై వివరకు రెండవ అభ్యర్థిని నిర్ణయించవలసి వచ్చింది అప్పుడు కూడా కాళోజీ ప్రసక్తి రానీయలేదు ఎన్నికల వరకు ప్రకటించబడిన మొదటి రోజునాటి సంఘటన కూడా ఆయనను తప్పించడానికి దోహదం చేసింది వేనా కాళోజీ ఒకే కులానికి చెందిన వాడని కావడం మరొక కారణమైంది వంశంలో ఇవన్నీ గణంవదగిన విషయాలవుతాయి రాజకీయాలలో మరీ యెక్కువగదా! కాళోజీ ఎ కులానికి చెందిన వాడు కాదు మానవతయే ఆయన కులం, మతం కాని ముఖ్యంగా రాజకీయ రంగంలో దానికి సంబంధపడిన రంగాలలో కూడా కులం, మత విషయాలకు ప్రాధాన్యత లభిస్తుంది ఇది ఈ వాటి మనకుల మత వర్గ వర్గ విభేద రహిత పరిణామ స్థితి

ఉపాధ్యాయ సంఘం తరపున రెండవ స్థానానికి కూడా అధికార అభ్యర్థిని నిర్ణయించారు కాళోజీ పోటీ చేస్తానని వట్టుబట్టారు నామినేషన్ వేళాన ఉపసంహరించుకోవలసిందని కొందరు మిత్రులాయనకు వలసా యిచ్చారు ఆయన వివలేడు నన్ను వెళ్ళి ఆయనను ఒప్పించమని సంఘ నాయకులు కోరారు నేను వెళ్ళినప్పుడు వెళ్ళునని బలవంతం చేశారు వెళ్ళాను నేను వచ్చిన వని ఆయనకు చెప్పాను ఎందుకు ఉపసంహరించుకోవాలని ప్రశ్నించారు నేను ఓడిపోతాననిగదా! ఓడిపోతే ఓడిపోతాను ఇంతేకదా! కులాల ప్రాతిపదికపైన మీరు అభ్యర్థులను నిర్ణయిస్తారా? నేను ఫలానా కులానికి చెందినవాణ్ణి అనే కదా నన్ను మీరు అభ్యర్థిగా పెట్టలేదు అని నిలదీసి అడిగారు నచ్చచెప్పజాలనని కూడా నాకు తెలుసు వెళ్ళిన వాణ్ణి వెళ్ళినట్లే తిరిగి వచ్చాను ఓటిచ్చునప్పుడే ఉందాని బుద్ధి ' అనే ఆయన గేయం ఎలా మరువగలను! పైగా నా హృదయంలో నాకు వేనాదానినన్నట్లు భావిస్తూనే ఉన్నాను ఇక ఆయనతో వాదన ఏం చేస్తాను!

ఈ రెండేళ్ళ కాలంలో ఆయనకు చెప్పిన ఉపాధ్యాయుల సమస్యలను కొన్నిలో ఆయన ప్రతిధ్వనించేసారు ఆయన సంఘ కార్యాలయానికి యెప్పుడు రాదని సంఘ నాయకులను ఆశ్రయించడం ని ఇవి రెండు పరస్పర విరుద్ధములైన భావాలు పదాలు ఈ మాట యెవరికి చెప్పింది ఆశ్రయిస్తే తప్ప అదరణ అభించని రోజులలో కాళోజీలకు స్థానమేదీ! ఎక రోజు కొన్నింటు నేను వెళ్ళి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు ఆయన చేతి అత్తవ లో నన్ను దారిలో దిగిబెట్టారు అది 1980వ సంవత్సరం నేను కారు దిగిపోతుంటే ఏమి అదార్లుగానూ! వస్తినకూ కలువదు మీ సమస్యలను గురించి నాకేమీ చెప్పకూ అని బాధతో అడిగారు ఏలో మాట చెప్పి తప్పించుకొన్నాను అప్పటికే ఆయనను గురించిన తీర్మానం సంఘం పెద్దలు చేసుకొని ఉన్నారు నేనాయన కేం చెప్పను

నామినేషన్ ఉపసంహరణ తేదీ వచ్చింది మొత్తం నలుగురు నామినేషన్లు వేసారు సంఘం తరపున ఇద్దరం అధికార అభ్యర్థులం కాళోజీ మరొకరు ఆ రోజు సంఘ నాయకులు మిత్రులు బలవంతం చేసి ఆయనచే నామినేషను ఉపసంహరించబడేవారు మరొకాయన కూడా ఉపసంహరించుకొన్నాడు నామినేషను ఉపసంహరించుకొన్న తర్వాత కాళోజీని ఉపాధ్యాయ సంఘ కార్యాలయానికి తీసుకొని వచ్చారు వేనప్పదర్శుడే ఉన్నాను తలయెత్తి ఆయన ముఖం చూడలేకపోయాను ఆయనను బలవంతంపెట్టి ఉపసంహరించబడేయడం నా కిష్టంలేదు ఎన్నికలలో నిలువబడి తనకు జరిగిన అవరాధాన్ని ఆయన పెల్లడించే కాలంపొన్న కడిగి ఉంటే నేను సంతోషించేవాణ్ణి ఉదాత్తమైన ఆ ఉపాధ్యాయ క్షోభపెట్టి నందుకు నేనెప్పుడీ బాధపడుతున్నాను

కాళోజీ శాసనసభ్యుడుగా లేకుండా పోయాడు పీఠీకులైన ఉపాధ్యాయుల వేదనా భరితమైన గొంతును ప్రతిధ్వనించజేయడానికి కాళోజీ కలం గళం లభించకుండా పోయింది అది దురదృష్టకరం

ప్రజా కవి

- నేత్రులర్చి రామసుబ్రహ్మణ్యం

కాళోజీ సమకాలికులైన మా వందేవారికి ఆయనకు పట్టి పూర్తి అంటే కొంత ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది ఎందుకనగా సహాధ్యాయులైన వా వంటి కొందరి దృష్టిలో కాళోజీ ఇంకా యువకుడే బాహ్య స్వరూపము మాట యెట్లున్నప్పటికీ ఆయన అంతరంగం యౌవనోద్రేక భరితం

వాకు కాళోజీతో మొదటి పరిచయం 1930వ సంవత్సరమున అనగా నలభై నాలుగు సంవత్సరాల శ్రీంధటి మాట ఆవాడు కాళోజీతో సహవాసము చేసిన వారివదా ఆయన తెలుగు కవి కాగలడని అనుకోలేదు కారణం అలాటి ఆయన వివిధ వ్యాసం గాల్చే 1930వ సంవత్సరంలో ఆయన హనుమకొండ హైస్కూలులో ఇంగ్లీషుమీడియం నాలుగవ ఫోరంలో ప్రవేశించినపుడు ఆయనకు తీవ్రమైన సాంఘిక రాజకీయ అభిప్రాయాలు ఉండిన అంతకు ముందు హైదరాబాదులో చదువుకొని, ఉర్దూ మరాఠీ బాషలలో తగినంత ప్రవేశము సంపాదించి ఆర్థిక సహజంలో కొంత కాలం ముఖ్య కార్యకర్తగా పనిచేసిన ఉత్సాహముతో కాళోజీ హనుమకొండ రంగ ప్రదేశం గొప్పింకగా రాజకీయ సాంఘిక ఉద్యమాలతో సంబంధాలు కల్పించుకొని యువనాయకుడుగా రూపొందినాడు అలాటి ఆయన వేద బాషల్లో ఆర్థిక సహజ అదర్బాలు ప్రతిబింబించేవి ఎలాగైనా ఉంటూనే ఆయన స్థితికులైన పెద్దలతోనే కాక రాష్ట్ర స్థాయి నాయకులతో కూడా సమానంగా మెలుగుతూ చేసేవన చేస్తూండేవాడు చిన్న వయసులోనే కాళోజీ అతిల హైదరాబాదు నాయక స్థాయిని అందుకోగలిగాడు

అలాటి ముఖ్యమైన సాహితీయోద్యమం ఆంధ్రోద్యమం తర్వాత ఈ ఆంధ్రోద్యమము కమ్యూనిస్టు కాంగ్రెస్ ఉద్యమాలుగా దీర్చిపోయినది ఆంధ్రోద్యమ, కాంగ్రెస్ ఉద్యమాలలో గాఢ సంబంధం కలిగిన కాళోజీ అలాటి జాతీయోద్యమాలన్నీలోను పనిచేసినాడు ఆంధ్రోద్యమం ఆయనను తెలుగు సాహిత్యానికి సంపూర్ణతకి దగ్గరగా తీసుకొని వచ్చింది అలాటి

జాతీయోద్యమంలో ప్రముఖమైనది గ్రంథాలయోద్యమం గ్రంథాలయ వార్తక సభలలో పాల్గొనిన తెలుగుకవి వందేవారి సహవాసము కాళోజీ కవిగా అవతరించడానికి దోహదం చేసింది గాఢమైన దేశాభిమానం బాసాభిమానంలోపాలు ఉత్సాహము ఉద్రేకము తోడికిసలాడే హృదయం కలిగిన కాళోజీ సహజంగానే ఒక్కమారు కవియైనాడు ఆ కావతం సాధారణమైన కవిగాడు, ప్రజాకవియైనాడు చిన్నప్పటినుండి స్వాతంత్ర్య భావ పూరితమైన వివిధ జాతీయోద్యమాలనే ప్రభావితమైన కాళోజీకిందినను ఒక్కమారు కదలింపజేసినది

నాయకుడు కావలసిన వ్యక్తి అదృష్టవశాత్తు కవియైనాడు శ్రమ శ్రమంగా రాజకీయ రంగాలలో విజృంభించిన కవులు మధ్య యువముదలేక కాళోజీపై సమయాన్ని సాహిత్యానికి ఉపయోగిస్తున్నాడు కాళోజీ చిన్నప్పటి పరిచయం కలిగిన హనుమకొండ దృష్టిలో ఇది సహజ పరిణామమే నాందే వీరయ్యనైన పరిణామమే

కాళోజీ యొక్క ద పున్నా యేమి చేసినా ఆయన ప్రజల మనిషి ప్రజల గొడవే కాళోజీ గొడవ ఆయన కవిత్వం సంపుటాలలోని ప్రతి పేజీ ఇందుకు ఉదాహరణము ప్రజల సమస్యలే ఆయనను కవిగా పరికించినవి కాళోజీ కవిత్వ దర్శనాన్ని అవలోకించితే, గడచిన ముప్పది సంవత్సరాల జాతీయోద్యమాల ప్రతిబింబము, ఆ ఉద్యమాలనే ప్రేరితులైన ప్రజా హృదయాల స్వరూపము ఇందులో సమగ్రంగా మనకు కనిపిస్తుంది కాళోజీ తొలిరచన 1942 ప్రాంతంలో జరిగినదని చెప్పవచ్చును నాటి నుండి నేటికి అనగా ముప్పై రెండు సంవత్సరాల కాలంలో ఈ ప్రాంతంలో జరిగిన చరిత్ర అంతా కాళోజీ కవిత్వానికి ఇతి వృత్తమైనదని చెప్పవచ్చును ప్రజల బాధల ప్రజల హఠయాలను ప్రదర్శించిన నేటి తెలుగు కవి కాళోజీ ఈ సూర్యంలో ఆయన అద్వితీయుడేమా

వాకు బాగా జ్ఞానశం ఉన్నది 1946 48 మధ్యకాలం హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో రణాకాదు శక్తిపూర్వ విజృంభించినపుడు ఆశక్తిలను అన్ని విధాల్లో ఎదుర్కొనినాడు నల్లగొండలో "వాక శక్తిల సగ్గు సృష్టి"

మంకివ్వాళ్ళు? పోతులు అందవ దొడ్లవళ్ళ తల్లులు పోషణం బోనే చెప్పాళ్ళు అని గద్దించారు ఈ గడ్డన నాటి తెలంగాణమంతా ప్రతిద్యవించింది నల్లగొండ జిల్లాలో నిరక్షరాస్యులయిన రైతులు పొలాలలో నాళ్ళువేస్తూ తలుపు తీస్తూ ఈ గేయాన్ని ఆటాంపిన సంఘటనలెన్నో ఉన్నాయి ఒక్కమారు కాళోటి కవిత్వాన్ని పరిశీలించండి ప్రతి సంక్రీలో ఆయన పూదయాన్ని పోల్చుకోవచ్చును ఇంచుమించుగా ఇదే కాలంలో వరంగల్లు కోటలో రజాకార్లు మొగలయ్య అనే కాంగ్రెసు కార్యకర్తను పట్టడం దారుణపాత్య గావించిరి తరువాత పుండు మీద కారం చల్లినట్లుగా కాళోటి కొంత కాలం వరంగల్లు పట్టణంలో ప్రవేశించరాదని విషదాష్ట్రలు ప్రభుత్వం జారీ చేసింది అప్పుడు సర్ మీర్జా ఇస్మాయిల్ హైదరాబాద్ ముఖ్యమంత్రి మొగలయ్య పాత్య జరిగిన కొన్నాళ్ళ తరువాత వరంగల్లు పట్టణం వందర్శించే కార్యక్రమం సర్ మీర్జా ఇస్మాయిల్ ఏర్పాటు చేసినకొసగా కాళోటి హైదరాబాదు నుండి ఆయనకు వ్రాసిన కవితాల్పా మన లేఖా పాఠాత్మంలో విరస్థాయిగా నిలువదగినది ఆ లేఖలో కాళోటి

“కోటగోడల మధ్య ఖాస జరిగినదేట గుండాల శక్తులు గోచరించినవో”

బాబాల్లో బాలకుని బల్లెయితో బోదురు బద్మాను నేమైన పసిగట్టినానా?

మొగలయ్య భార్యలో మొగలయ్య మాతలో మొగమాటమున లేక ముచ్చటించితిరా?'

అని వేసిన ప్రశ్నలు ఆనాటి తెలంగాణమంతా మారుమోగినవి అప్పటి ప్రభుత్వము కొన్ని రాజ్యాంగ సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టగా ప్రజల సంస్థలు వానిని నిరాకరించినవి ఆ సందర్భంలో కాళోటి వ్రాసిన గేయము మన జాతీయ వాళ్ళయంలో కాళ్ళతంగా నిలువదగినది ఆదిక సంఖ్యాకులయిన ముస్లింలలో నిజాం ప్రభుత్వము నమాన రాజకీయ ప్రతిపత్తిని గురించి వ్యాఖ్యానిస్తూ కాళోటి తొలబడితో పది సమమన తురకలెక్కిది యెన్నాళ్ళు?'' అని ప్రశ్నించినాడు ఈ విధంగా త్రిప్పికే తెచ్చుకుంటే అనాటి కాళోటి గేయములు అసంఖ్యాకంగా ఉదహరించవచ్చును ఇవన్నీ కాళోటి ప్రజల మనసి, ప్రజల కవి అని అసందేహంగా ఋణులు చేస్తున్నవిగదా (ఋణులే అవసరమైతే)

కాళోటి రచనలలో అడుగడుగునా ఒక విశిష్టత గోచరిస్తుంది ఆ ప్రత్యేకతే కాళోటి ముద్ర సంఘంలోని వ్యత్యాసాలను గూర్చి రాసిన గేయంలో గట్టిదనక లోకాన్ని కన్నుని చకలా లోకనైపు అన్న పాదాలు ఇందుకొక మచ్చుతునక

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం తరువాత వచ్చిన ద్రవ్యోల్బలాన్ని గూర్చి యుద్ధము మూలమున చలామణులకు తిట్టులలోగము వచ్చింది అన్నాడు కాళోటి ఇది మరొక మచ్చుతునక

కాళోటి బహుభాషలలో పరిచయమున్నవూట నిజమే అయినా ఆయనను పండితుడని చెప్పరానికి ఏలులేదు అనేక విషయాలను గూర్చిన అవగాహన ఆయనకు ఉన్నది అయినా ఏ విషయములోనూ పారంగతుడని చెప్పరానికి ఏలులేదు స్వార్థాన్ని గూర్చి ఆలోచించక అన్ని జాతీయోద్యమాలలో పాల్గొనిన త్యాగమూర్తి ఆయన అయినప్పటిని ఆయనను ఈనాటి పరిభాషలో నాయకుడని చెప్పరానికి ఏలులేదు రేగేపనకు జీవితాన్ని అంకితం చేసిన కాళోటి అన్నిటికన్నా మిన్నగా కరుణార్థ పూదయ్యచైన కవిత్వంకు విశ్లేష ఏ అన్వాయము జరిగినా ఆయన కండ్ల నుండి జల జల నీళ్ళ రాళిగాయవడిన పూదయంలోని భావాలు గేయ రూపమున వెలువడుతు ఆయన కవిత్వమంతా ఈ విధంగా ప్రకటించునదే సమాజంలోని వ్యత్యాసములను దౌర్జన్యాలను కాళోటి సహించే మనసికాదు వీనిని వ్యతిరేకించడంలో వెనకాడే మనసికాకాదు ఆయన జీవితమంతా ఈ మార్గంలోనే నడచినది అందుచేతనే ఆయన సూటికే మారుపాళ్ళు ప్రజాకవి జాతిమత విదక్షణ పాటించక సమస్త ప్రపంచాన్ని తన కుటుంబంగా భావించుకొనిన సుకుమార పూదయంకు కాళోటి ఈ పశ్చిన్నాని సందర్భంలో ఆయనకు నా పూదయ పూర్వక కుటాకాంక్షలు

—కాళోటి—

సత్యమే అయితే అంటూ
అసత్యాలకే రాకే పడతా వెందుకు?
మృత్యుంజయు నారాధిస్తూ దావంబే
విడిదిప్రివెందుకు?
కేవలక్షుల ముస్తాబుకే శవారాధన చేస్తేవెందుకు?

- కాళోటి

మంచి మనసున్న యోధుడు కాళోజీ

- ఎమ్ ఎస్ రోజురింగం

"మనసున్న మనిషికి సుఖములేదంటే అని దాక్షర సి వారాయణస్థిగారు వ్రాసిన పాట రేడియోలో తరచూ వింటూంటాము ఈ పాట శ్రీ కాళోజీ విషయంలో ముమ్మాటికి నిజమైనదని కొన్ని వాస్తవిక ఘట్టాలే తెలియజేస్తాయి మనసు ఉండి, ప్రతి దానికి స్పందించి బాధపడడం, వాటికి పరిష్కారం లేక పొనడమే వారు కవిగా మారడానికి కారణమేమో అనిపిస్తుంది

వారి కవిత్వంవల్ల కలిగి భావ విప్లవమే వారిని ఇతరులకు తెలియని, ప్రేమ వికాసము చెందే విప్లవకారిగా మార్చినవన్న అతికయోక్తి కాదు

వా జన్మ స్థానం వరంగల్లే అయినా హైస్కూలులో చదువుతుండగా ఆయనతో నాకు పరిచయం కల్గింది

నేను నాలుగవ పాఠం చదువుతుండగా అంటే 1939 సంవత్సరం వాటికే ఆయనను విద్యార్థి వాయకుడుగానే గాక ఓరుగల్లుకు నాయకుడుగా కూడా ప్రజలు గుర్తించారు

విద్యార్థి సంఘం కార్యకలాపాలలో పాల్గొనడంవల్ల మా ఉదయలకు సాన్నిహిత్యం పెరుగింది అయితే వాకు ఆ రోజుల్లో నాటకాలలో ఉన్న పిద్ధివంటిదే ఆయనకు గణపతి ఉత్సవాలు, దసరా ఉత్సవాలలోను ఉండేది ఈ రెండు సందర్భాలలో వారు భ్రమభ్రష్ట దమననీతికి గురైనారు వారిని అనాడు చూచిన తెలిసిన మిత్రులు ఈనాటి షష్ట్యర్థిలో ఉన్న కాళోజీలో కానవచ్చే ఉత్సాహ, ఉద్రేకాలు, మూర్తీభవించిన వ్యక్తిత్వం వెనుక, ఎంతటి త్యాగం, సంపాదనలు, పోరాటశక్తి ఆ రోజుల్లో ఎంత గొప్పగా ఉండేదో అందనా వేయగలరు ఈ రెండు ఉత్సవాలు భావ స్వాతంత్ర్యానికి, మత స్వాతంత్ర్యానికి, సమాజిక స్వాతంత్ర్యానికి దివ్యంగాను ఉండేవి వీటి

అలంబనతో ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యవిక్షేపెట్టడానికి ఆయన యత్నించారు

వారు ఆ రోజుల్లో అర్థ సంవృత్తి కార్యక్రమాల్లో విరివిగా పాల్గొన్నారు కాని వారికి వైదిక మంత్రాలు ఒత్తవైనా వచ్చునో లేదో నాకు తెలియదు అంతేగాక ఆయనకు వాటిపట్ల అంత మూఢ విశ్వాసము ఉండో లేదో కూడా నాకు తెలియదు కాని అర్థ వేమాక ఉద్యమాలు నైజాం ప్రజల ప్రాథమిక హక్కులను రక్షించడంలో తోడ్పడ్డాయి అందుకే ఆయనకు వాటితో మమత్వం ఉన్నట్లు నా కనిపించింది అంతేకాదు కాళోజీ ఒక్క కవిత్వ వ్యాసంగాన్ని తప్ప, ఏ సంస్థను గానీ, ఏ వ్యక్తినిగానీ, ఏ సిద్ధాంతాన్ని గానీ పది కాలాలపాటు అంటిపెట్టుకున్నట్లు నే నెరుగను

సమాచారివృద్ధి పరిధిలో, అవధులులేని స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలను ఆయన అధిలవ్వినారు ఆయన భావాలకు మనిషి దేవుడు ఎవరూ అడ్డురాకూడదు అట్లువస్తే ఆయన సవాంచరు ఈ వైజం తెలిసినవారే ఆయనకు మిత్రులవుతారని ఆయన చర్యల్ని అధిసందిస్తారు అయన్ని చూసి గౌరవిస్తారు

నిరంతరం కృషి చేయడం ఆయనకు కాలాని ప్రపంచం సహకారం సానుభూత్యై పాకులాడటం ఆయనకు తెలియదు పైగా అటువంటి విషయాన్ని ఎవగించుకుంటారు ఆదర్శవంతంవైన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాల అనుభూతిని అడుగుడుగునా పొందగలిగిన మనిషి అటు వంటి మనుషులు గల సమాజం ఆయన లక్ష్యంగా కనిపిస్తుంది ఇలాంటి రంగంలో ఎదురయ్యే సహాయం, అటువంటి సంతృప్తనలు ఆయన హృదయాన్ని ఆకర్షిస్తాయి దానిలో ఆయన తన్మయుడౌతారు

1930లో నేను శ్రీ లక్ష్మీనేని వసువయ్య ది రంగారెడ్డి కలిసి 'పైసాలక అనే విద్యార్థి పత్రిక ఒకటి కొన్నాళ్ళు నడిపాం దానికి ఎర్రైనా వ్యాసం వ్రాయవలసిందని వెళ్ళి వారిని అభ్యర్థించాం ఆయన తన సహజ భలోక్తి భోరణలో నా దగ్గరకు వ్యాసానికి వచ్చావా అంటూ ఆ పత్రిక కొన్నాళ్ళు నడవాలని ఉందా అని ప్రశ్నించారు అలా ఆనందంలో మరో ఉద్దేశమేమీ లేదు అనాటి పరిస్థితులలో ఆయన భావాలు వెల్లడిచేసే పత్రికలు నాలుగున్నాళ్ళు కొనసాగడం కష్టమైన దని వారికి తెలుసు ఎదుటివారి కష్టసంభాలను గూర్చి మొట్టమొదట ఆలోచించి వ్యవహరించే అలవాటు ఆయనకు మొదటి నుండి ఉన్నది అందువల్ల ఉద్యోగుల్లో కాని మరో వర్గంలోకాని ఆయనకు శత్రువులు లేవలేరు ఆయనతో ఏకీభవించని వారు కూడా మిత్రులే ఆయన చూపే సానుభూతి సహృదయం అటువంటిది మా పత్రిక చందా దారుల జాబితా చూచిన తర్వాత పత్రికకు వ్యాసం వ్రాశారు 1939లో వరంగల్లులో గణపతి ఉళ్ళవాల జరుగుతున్నాయి ప్రభుత్వాధికారుల సహాయంతో ఇల్లైపోడులో ముసల్ మాన్లు ఈ కార్యక్రమాలకు భంగం కల్గిస్తున్నారు ఇల్లైపోడులో ముసల్మాన్ సంగ్రహిండువులను ముస్లింలుగా మార్చి కార్యక్రమాన్ని ముమ్మరం చేసింది ఇట్లా మారేవారికి మారే సుతంపైకన్న ప్రభుత్వం అందడందలు లభిస్తాయని ఆశించుడు ఇందులో ఒకరు వీర సద్భారణి దసరా ఉళ్ళవాల సందర్భంగా కత్తిపాము ప్రారంభించడం అది పుర్వజ్ఞా మారి వాండు ముస్లిం తగదా పెద్దదే పరిస్థితికి దారితీసింది ఈ సంఘటన వ్యాసావ్యాసాలను గూర్చి వివరంగా ప్రతి వారు మాట్లాడవచ్చు అయితే ఇల్లైపోడులో ముసల్మాన్ వాయుకులతో ముఖాముఖి మాట్లాడటం ఎవరి వశం అందుకు తగిన వారు కాళోజీ ఒక్కడే తర్ఫీదు వదిలేసి కాళోజీ 'అరే ఆదా కే బెర హూరే లచ్చేం సరేంగే'

మీ పిల్లలు మా పిల్లలూ చచ్చారు మనం బాగానే ఉంటాం, అని అంటూన్నప్పుడు వారి హృదయానేదన కన్నీరు స్పందన ఈ చివాదం పెరుగుతుండా సమస్యయి పరదానికి దోహదం చేసేది అయితే వారి స్వాతంత్ర్య

దీప్ర భావాలు పోరాట పటిమవల్ల జిల్లా నుండి అనాటి ప్రభుత్వం బహిష్కరించింది

1942లో నేను నా కాలేజీ చదువు ముగించుకొని గాంధీ ఆశ్రమం వదిలి వరంగల్లులో నా రాజకీయ జీవనం ప్రారంభించడం జరిగింది అప్పటికే క్వీట్ ఇండియా ఉద్యమ ప్రభావం వరంగల్లు ప్రజలపై గూడా వేయాలనిన ప్రభావం వేసింది దాదాపు 270 మంది యువకులు రైలు వేడ్తలు పీకడం వంటి విద్యనంతక చర్యలకు పాల్గొనేందుకు సిద్ధమయ్యాడు ఇది తెలిసిన అనేకమంది తల్లిదండ్రులు తమ దిడ్డల్ని గదులలో వేసి బంధించి బయటికి వెళ్ళనీయడంలేదు ఈ దశలో నా రాక ఆ భయాన్ని మరింత ఎక్కువ చేసింది ఈ సందర్భంలో శ్రీ కాళోజీతో నేను కలువడం తటస్థించింది అప్పడాయన "ఆ పోరాల్పందరినీ మేకలను సరికినట్లు నడుకుతారు" చచ్చినా భక్తి ఏదో బద్ధితమైన ఫలితం ఉండేటట్లుండాలి అన్నాడు అయిన ఏ ఉద్యమంలోనూ ప్రభుత్వాన్నిదిరించకుండా ఉండలేదు బాధపడడం తప్పలేదు కాని ఇతరుల బాధపట్ట ఆయనకు బాధమొండు అయితే ఈ సందర్భంలో ఏమి చేయాలో తోచలేదు ఆయన కళ్ళనుదా నీళ్ళు నేను చూడలేకపోయాను ఏమి చేయలేని పరిస్థితి

మిత్రభ్రోహలవల్ల ఈ 270 మంది యువకుల జాబితా పోలీసులకు చేరిపోయిందని తెలిసింది ఆ ఉద్యమాన్ని అనాటి పరిస్థితుల దృష్టికే అహంసాయుత సత్యాగ్రహ ఉద్యమంగా మార్చాలని వచ్చింది అది వారికి చెప్పిను పోరాళ్ళయితే బ్రాతికారులే" అన్నాడు

ఒకవైపు స్వాతంత్ర్య పిపాస మరొకవైపు ఇతరుల ఏ కొంచెం బాధనైనా సహించలేని సుస్పృహ హృదయం ఈ రెండిటికీ మధ్య ఆయన మనస్సు పుర్వజ్ఞుడే ఈ పుర్వజ్ఞు నుండి ఆయనకు శాంతి కల్గించడం ఎవరి తరం? తూరట కల్గించడానికి ఎవరేం చెప్పగలరు? ఆయనకిలా చెప్పగలగడం అనే విషయంలో మిత్రులకిప్రత్యేకి సమస్య

1942 ఉద్యమం తీవ్రత పెరుగుతూ వచ్చింది. మితవారులపై కోపం అధికమయింది వారికి బారిలో ఎవరైనా ఆంధ్ర మహాసభ నాయకులు కనిపిస్తే వారు "మీరు వకాలకు చేసుకొని ఇంట్లో పొట్టులోని చల్ల కడలకుండా కూర్చోని ఆ పోరగాళ్ళను ఎందుకు చంపుతారు. ఆని కనిపేవాడు వారి ఆరోగ్యం కారణంగా ఆయన అధికంగా కష్టపడలేకపోయినా ఇతరుల బాధలను చూస్తూ తీరుకోలేదు ఫలితంగా 1942లో కూడా ప్రభుత్వ దమన నీతికి వారు గురికాక తప్పలేదు.

దర్మాదం ఆంధ్ర మహాసభలో హరిజనోద్ధరణ గురించిన తీర్మానంపై సకింద్రాబాద్ లో అధ్యక్షులుగా ఉన్న శ్రీ దత్తాత్రేయ శర్మగారు ఉపన్యసించడానికి వెదికపైకే వచ్చారు. ఆ సభకు శ్రీ మాదిరాజు రామకృష్ణరెడ్డి అధ్యక్షులు ఆయా తీర్మానానికి అనుకూలంగా మాట్లాడమంటూ రౌకే ప్రతి కూలంగానా అని శ్రీ శర్మగారు అధ్యక్షులను ప్రశ్నించగా సభలో గొల్లస సన్మలు కొంతమంది కార్యకర్తలు హరిజన బాలంటీర్లతో తాగునీటిని సరఫరా చేయించడం ప్రారంభించారు. అప్పటికే "ఈ హరిజన తీర్థం కాస్త అధ్యక్షులవారి నోటిలో పోయింది చాలు, శర్మగారు ఉపన్యాసం ఇవ్వనవసరంలేదు" ఏ మూలనుండో కాళోజీ కంఠం ద్వనించింది. ఉపన్యాసాలు చేయడం, తీర్మానాలు చేయడం కన్నా భావ విప్లవ చర్యలంటేనే కాళోజీకి సమ్యకాయు తుదకు ఒక విధంగా నాడు అలాగే జరిగింది.

భోనగిరి ఆంధ్ర మహాసభ ప్రజా యుద్ధాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని కమ్యూనిస్టులు ఉద్యమాన్ని నిర్మిస్తున్న రోజులవి ఆంధ్ర మహాసభ వాదులు కాంగ్రెస్ వాదులు విడిపోతున్నదక అది వారు ఆంధ్రోద్యమానికి రాజనామా ఇవ్వలేదు. ఆ సభ నుండి విడిపోవలసిన కారణాలను, అవసరాన్ని వివరించడానికి నేను ఆయన వద్దకు వెళ్ళాను నేను చెప్పడం ప్రారంభించానే లేదో "అరే అది మాత్రం సంస్థరా దాన్ని వదులుతే కల్గింది వదిలివెట్టరా" అన్నాడు ఏం చెప్పింది? వారికి గల గాఢమబంధం అటువంటిది వారి జీవితంలో "సెంటిమెంటు" అనేది ఒకా వనిచేస్తుంది అది బయటికి వ్రవంచానికి

సంబంధించిన విషయాలలోనే గాక అప్పడమ్ములు విడిపోకుండా సమిష్టి జీవనం గడుపుదానికి యోగ్యమైన వ్యక్తిత్వాన్ని కలిగిందేనట్లు వాళ్ళ సమిష్టి కుటుంబం తీపు కనిపిస్తుంది బహుశా అది కుటుంబ లక్షణమేమోనా ఈ గుణం వారి అన్న గారు శ్రీ రామేశ్వరరావుగారిలోను కనిపిస్తుంది ఈ కలయిక కాళోజీగారి బాల్యంలోను యవ్వనంలోను ఇప్పటి వృద్ధాప్యంలోను వారిని అదుతూ పొదుతూ తిరిగేటట్లు ఉంచగలుగుతున్నట్లై భోనగిరి ఆంధ్ర మహాసభ నా మాత్రం సంస్థ దానికి మారుమేషం వేయవద్దని ఫోపించిన కాళోజీని అర్థం చేసుకోగలిగిన వారితోమంది?

1946లో ఓరుగల్లులో కాంగ్రెస్ పతాకం ఎగురేసా మరోదైపు జాతీయ విప్రోహాశక్తులు విజృంభిస్తున్నాయి మాతో కలిసి వనిచేస్తున్న స్వాతంత్ర్యయోధుడు మొగలయ్యను విప్రోహులు కాకిం పరీధి నాయకత్వంలో హత్యచేశారు కాళోజీని సన్ను బుద్ధిని రామేశ్వరిని పాయగ్రహించిని జల్లు నుండి బహిష్కరిస్తూ ఆజ్ఞలను జారీచేశారు బహిష్కరణ ఆజ్ఞలను ఉల్లంఘించాలని నా వాదన కార్యకర్తలలో అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చాయి రాజకీయ స్వార్థత, త్యాగాలకు కూడా ఒకవ్వడు అడ్డునిలుస్తుంది మరొకవ్వడు ఏమయినప్పటికీ నేను ఆజ్ఞలను ఉల్లంఘించాను వరంగల్లులో దీన్ని చూసి సంతోషించిన వారిలో మొదటివారు కాళోజీ అని వాడు తెలుసు చాలా మంది నా ఈ చర్యను మరో విధంగా చెప్పి యత్నించారు వెళ్ళిన వారికల్లా "వాడు మొండి దమ్ములువ్చాయి ఉల్లంఘన చేశాడు" అని చెప్పి వారిని పంపింది చేశాడు

వ్యక్తి చర్యలలోని స్వార్థం, నిస్వార్థతను అయన తరచి చూడగలరు అట్లాంటి దృష్టి వారికుంది అనే వారి కనిత్యంలోను స్పష్టమవుతుంది మా గురించి పై మంటలు అంటూ కళ్ళ కడి పెట్టిన కాళోజీకి ప్రతిగా నే నేమి సమర్పించుకోలేదు ఆ సమృద్ధయతను, ఆ వ్యక్తిని హృదయంలో నిలుపుకోలేక ఉండనూచేసు

పైటు కాంగ్రెస్ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలోకి దిగింది

భారత యూనియన్‌లో ఈ పంపున విలీనకరణ జరుగాలని ఆందోళన లేవదీసింది చాలా మందిని జైల్లో నిర్బంధించారు. అట్టివారిలో శ్రీ కాళోజీ కీశే శిటికాల మధుసూదనరావు కుడా వున్నారు కాళోజీ అవారోగ్యంగా ఉండడంవల్ల ఆయన చాలా కాలం అమెపత్రిలోనే ఉన్నాడు. నేను నా మిత్రులు ఏదో విషయంలో హాన్సుటల్‌కు వెళ్ళి వారిని చూసి వచ్చేవారము ఒక రోజు నేను వెళ్ళి సరికి ఆయన వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడుస్తున్నాడు ఆయన చేతిలో పుస్తకం పుస్తకం ఎందుకు ఏడుస్తున్నాడని అడగే ధైర్యంలేదు చదువు ఉన్నా అడిగితే ఆ ప్రశ్న వారిపై ఎటువంటి ప్రభావాన్ని చేస్తుందోనన భయం వారికి ఒకే ఉపిరితిక్కి ఉందని చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలని నా మిత్రులనేవారు దానియద్దార్థం తెలుసుకునే యత్నం సెనింతవకు చేయలేదు చేసే ధైర్యం లేకపోయింది అలాగే వారి వద్ద మానంగా నిలుచున్నాడు చాలా సేవటి వరకు ఆయనేమీ అనలేదు దివరకు "వాడి గతి దూకావా అన్నాడు" ఏవరో రాజుకీయ వ్యక్తి ఉబ్బందుల్లో ఉన్నాడని ఏదో ఘోర వార్త విని ఉంటాడని ఉపాంది ఇటువంటి ఉద్యమాలలో జరుగు తుంటాయి లిండి ఉన్నాను అదికాదురా ఒక ముసలిదాన్ని బాల్ దూం (Ball 100m)లో చూచి వయసుదని భావించి దాని ప్రేమను అందుకోవాలని ఒక వయసుపోరడు కొన్ని అంతస్తులపైకి పాకి కిందపడి ప్రాణాలు పోగొట్టుకున్నాడు" అని ఆయన చేతిలోని నవలలోని పృథ్వాంతం చెప్పాడు ఈ వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడ్వడానికి కారణం నవలలోని ఆ పాత్ర అని అప్పుడు తెలిసింది నాకు ఆంతటి సుస్థితమైన మనస్థియనది

జైలు అనుపత్రిలో మరోకరోజు కలుసుకున్నాం 'సోమైవా బుద్ధుండా అన్నాడు కానేమీ అర్థం కాలేదు ' నాదం విండు జీవి అయితే లోలోన నాదం కుములుతున్నాడు నాడి సంగతి మీకక్కరలేదా" మొదలుపెట్టి ప్రశ్న? ఎట్లా బోధనకుకుండి ఆయన చెప్పడలుకున్న విషయంలో కర్త తరువాతగాని సంభాషణ ప్రవేశించదు సంభాషణలో మొట్టమొదట వ్యక్తమయ్యేది శ్రీయాత్మకమైన ఎదుటి వాడి బాధ అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను తెలిసేమంటే శ్రీ

మధుసూదన జైలులో నిర్బంధితులు కావడం వల్ల ఆయన బాధ్యా పిల్లలను భంజారు ప్రసాదరావుగారు తీసుకొని వెళ్ళి గొల్లపూడి సీతారామకృష్ణగారి సంరక్షణలో ఉంచారు వారక్కడ కష్టపడుతున్నారని ఉపాందిన బాధ

ఈ బాధ, ఆవేదన చేసుకున్న భర్త ఆ పని పిల్లల తండ్రి కన్నా తనకే మెండు ఇట్లాంటి బాధే ఒక రోజు మధుసూదనే విషయంలో మరోక రోజు నా కుటుంబం విషయంలో మరోకరోజు మృతతవి ఎన్ మనోహర కుటుంబం విషయంలో ఉండేది అందరి బాధ అందరి గొడవ తనకే వట్టింపుగా ఉండేది అందరి బాధా పంచుకుంటూ తాను తన కుటుంబ బాధల నుండి విముక్తి పొందేవాడు

గిడుగు రామన్నాది పంతులుగారో వ్యాధిమతి సుఖ్యరావుగారో వాకు గుర్తులేదు ముతతెండి నట్లు వార్త వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి చిలకమర్తి ప్రభువులు మృతికి సంతాప సూచకంగా ఒక తీర్మానాన్ని కోదాటి పల్లెగోడ జిల్లా చిలుకుర్తి ఆంధ్ర మహాసభలలో ప్రవేశపెట్టగా వారు ఆంధ్ర మన తెలంగాణా వాసులు సామూహిక తీర్మానం చేయనవసరంలేదని కొందరి వాదనతో తీర్మానాన్ని విరాకరించారు వ్యక్తికీ వ్యక్తికీ తేడా పొటించక ప్రాంతీయాల్ని అధిగమించే ఈ తత్వానికి ఎదురొడ్డి నిర్భినచారు కాళోజీ ఆయనవెంట నిలిచిన మిత్రులు కోదాటి కొమరగిరి ఈ ముగ్గురు నారాయణ శ్రయంగా పెర్మనెంట్‌వారు

1946లో జైలులో పుండగా నిర్బంధితులకు తెలంగాణా ప్రాంతం ఆహారం పెట్టాలని నేను సత్యాగ్రహం ప్రారంభిచాను ఇదేదో నాయకుణ్ణి కావడానికి నేను చేసి ఎత్తు అని కొందరు భావించారు నివాసికి జైలులో ఇచ్చే రొట్టెపల్లె చాలా మందికి విరోధనాలు ప్రారంభమైనవి అందువల్ల అన్నం పెట్టాలని నిరసనప్రకటన ప్రారంభించాను ఇది సాధించాలంటే సామూహిక బలం అవసరం కదా! విషయం అర్థం చేయించగలననే సమస్యకం నాకైతే ఉన్నది గాని ఏ ఏ దేయాలో తోడలేదు ఈ సంగతి కాళోజీకి తెలిసింది వారం దాటింది నా ఆలోగ్గం

గురించిన అనేకన అయినను ఎక్కువైంది "వాడు పిర్లెపుడు వాళ్ళు వారసాలు గ్రుచ్చుకుంటారు వాడు చస్తాడు - ఏదో చేయాలి అంటూ ప్రచారం లేవదీశాడు

డాక్టర్ హనుమంతరావుగారు మాకు జైలు డాక్టరు అయినను నిడుర పొనివ్వలేదు కాళోజీ ఒక రోజు డాక్టరుగారు వా వద్దకు వచ్చి కాళోజీ నిశ్చయించారు, నీ నిరాహార దీక్ష బాధతోనే అయిన కృంగిపోయేటట్లున్నాడు అని అన్నారు నేను నిశ్చయించుకున్నాను ఏం చెప్పిలో నాకు తోచలేదు ఏం చేయలేదు అయినపటి బాధ జైలు లోని రాజకీయ ఖైదీలందరినీ ఒక్క భ్రాతృమేధికి తెచ్చింది జైలంతా పమిష్టి నిరసన ప్రకాశిస్తో వూచుకొన్నారు వా కొద్దిమ ముచ్చించినట్లుగా అంతరంగిక కార్యదర్శి నుండి ఆదేశం వచ్చింది త్యాగం మరే ఇతర సిద్ధాంతం చేయలేని వనిని కాళోజీ కన్నీరు, సానుభూతి చేయగలిగింది

వరంగల్లు కోటలో జరిగిన విజాం రాష్ట్ర అంధ సారస్వత పరివత్స వభల సందర్భంగా జాతీయ విప్రోహక్తులు పెంబాలు తగులబెట్టి దీక్షకుం చేశారు అప్పుడు నేను అదబాల సత్యనారాయణ ప్రభుకులం బాగా దెబ్బలు తిన్నాం మొత్తానికి ప్రాణాలతో బయటపడ్డాం బ్రతికి బయటపడ్డామని తెలిసి కాళోజీ నా బాధల్ని తన కన్నీటితో దూరం చేశారు నిజం చెప్పాలంటే కష్టసమయాల్లో కల్లి ఒడిలో కూడా ఊరట లభించని వాకు కాళోజీ కన్నీరు కదిలించింది ఇదే తెలియని అనుబంధం? ఆ కన్నీటికి కారణం కూడా తెలియనిదే? ఇది ఎన్నటికీ అర్థం కాని తెలుసుకోలేని ప్రశ్న

ఇట్లాంటి స్వచ్ఛమైన మంచి మనసుగల కాళోజీని గూర్చి ఎంతైనా చెప్పవచ్చు నేను కవిలే అయితే ఎన్నో యుగాలు గానం చేయగల కవిత్వను కాళోజీని గురించి స్పష్టించేవాడిని

కాళోజీ కవిత్వం సమాజానికి హెచ్చరిక వంటిది అతడు ఒక్కమాటు సమాజంపైపు కన్నెత్తి నిరీతంగాదూస్తే సమాజం నిలుపునా గజగజ పడిపోయి తనలో తరతరాల నుండి దాచుకున్న కుళ్ళును ఒక్క మాటు వైకు పారేస్తుంది అట్లా చేయకుండా ఇంకా రహస్యంగానే వుండడం అతని ముందు సాధ్యంకాదు గమర, అతనికి గుడ్డి అశలులేవు తాను చూస్తున్నదీ తనకు తోస్తున్నదీ రాస్తారు ఎజం అలోచిస్తే కాళోజీ కాస్తజ్ఞుడు - కాస్తజ్ఞుత గర్వికమైవున్న కవి

- దాశరథి

నా కిష్టుడైన కాళోజీ

- నైయుని కృష్ణకుమారి

హనుమకొండ మిత్రమండలి కాళోజీ 'నా గడవ మూడో ముద్రణకు మనవి మోటలు చెప్పి ఆయన జీవితానికొక దిబ్బిత రేఖా చిత్రాన్ని గీచి యివ్వారు అందులో ఒక కాళోజీ అంధ్ర మహావభలతో సన్నిహితత్వం పెంపొందించుకుని అంధ్ర విజానుపాదితో అనగి పెనగి ముసలిన కాళోజీ దేశీయోద్యమమైన గాంగ్రెస్ ఉద్యమం పట్ల పరమమైన అన్ని కలిగిన కాళోజీ మరొక కాళోజీ ఆర్య సమాజీయుడైన రణజాల్ దుండగుల అటలు కట్టించే అగ్గి రాముడై, అనాటి ప్రజల విశ్వాసాలను ప్రతికగా నిలిచిన కాళోజీ ఇంకో కాళోజీ, ఎక్కడ మోసం ఉన్నా కుట్రలువున్నా ఎక్కడ తన వ్యక్తిత్వంతో పానగని తనం కనిపించినా ఏ మాత్రమూ దానికం లేకుండా కుండ బద్దలుకొట్టినట్లు మొహం మీదనే అనేసి స్వభావం కల కాళోజీ ఈ కాళోజీని గురించి ఆలోచిస్తేనే 'పల్కు దారుజాఖండల కష్టతుల్యము అనే మాట జ్ఞాపకం వచ్చేది ఈ కాళోజీ అందువల్లనే రాజకీయాలకు అద్విరాకుండా పోయాడు తెరవెనక జీవితాలను కూడా సాగించే మిత్రులకు, కాకుండా పోయాడు కాని మామూలు జనానికి దగ్గరికాని సాధించాడు సమాజంలో ఉన్న సవాలక్ష లోపాలకు తానంటే చెదురు కల్పించే ప్రయత్నంలో సఫలీకృత్యాన్ని సాధించాడు

"మామలు నాకును ఆత్మవంచనతో
కట్టిన మూటలు దారింక
రక్షణకై పెచ్చు బలగమే
చేసే భక్తణ దారింక అని అన్నా"
కడుపు నిలదని కాపు కొడవలి
కాను దొరకని కూలి ఎత్తి
కలిసి యెత్తిన, దొంగ దొరలూ
కంపమెత్తి చచ్చినట్లే! అని

గర్జించినా తీవ్రస్వభావుడైన కాళోజీ చిందులు తొక్కుతూ కనిపిస్తాడు ఇటువంటి కాళోజీయే విజంగా ఈనాటి సమాజానికి వాచలనినవాడు

కాళోజీకి చెందిన ఈ అనియతాపలనూమించి మిత్ర మండలికి కనిపించని మరో రూపం నాకు కనిపిస్తున్నది ఈ రూపంలో ఉన్న కాళోజీ కేవలం బావానాదేశంలో మునిగిపోయే అచ్చపు కవిత్వాత్మగల కాళోజీ మానవతను మన్నించేసి అట్లమైన మనస్సులో కన్నీరు వింపుకునే కాళోజీ ఇటువంటి కాళోజీలో నేను కవిని గుర్తించ గలుగుతున్నాను మిగిలిన చోట్ల ఆయన, రాజకీయవాది కావచ్చు ఇజాల నిజానిజాల చెనక పరుగులెత్తే నిజాయతీగల వ్యక్తి కావచ్చు లోకంలోని వల అన్యాయాల పాలకులల్ని నవించలేని శ్రోధవరీత మానసుడైన మానవుడు కావచ్చు క్షణకవైన బావానేశంలో మౌలిక పుల్లగాగా కొట్టుకుపోయే అనపానశిలికావచ్చు ఏమైనా కావచ్చు అటువంటి కాళోజీకి ఉద్రిక్తత సహజగుణంగా కనిపిస్తుంది అది ఎంత ఉద్రిక్తమంటే, ప్రవక్తలాగా శాసించవలసిన కవియైన తాను కూడా ఆ ప్రవాహంలో అడుగు తగలకుండా కొట్టుకుపోయేంత ఆ ఉద్రిక్త స్వభావాన్ని ఆయన స్పష్టంగా చిత్రించుకున్నాడు

'అవనిపై బంగోటి అవకతవకలు చూచి
ఎందుకో నా హృదయం ఇన్ని ఆవేదనలు
వరుల కష్టము చూచి కరగి పొవును గుండె
మాయ మోసము చూచి మండి పొవును ఒళ్లు
పతిత మానవు జూచి దిలికి పొవును మనుసు
ఎందుకో నా హృదయం ఇన్ని ఆవేదనలు"

ఇంత ఆవేదన మనస్సును కదల్చినప్పుడూ తన కళ్ళి తనకు తెలియని వానిలాగా బొత్తిగా ఆమాయకునిలాగా,

"తప్పు దిద్దగ లేను దారి చూపగ లేను
తప్పు చేసిన వాని దండించగా లేను
కష్టపడు వారలను కాపాడగాలేను

అని వాచిడిది యు ఖిసత్తా, వరితలను, తన
నిజాయితీతో కదిలిస్తూ, సాగిపోతాడు అంతేకాక,

"వరుల కష్టాలతో పనియేమి మాకనెడి
అన్యాలను గనియైన హాయిగా మనలేను"

అని తటస్థ జీవులతో కలవలేని తన అసమర్థతను
ఒక విధంగా తన ఆత్మకు సంబంధించిన స్వచ్ఛతను
స్పష్టంగా వెల్లడించుకుంటాడు. ఉద్రేకాన్ని కాపిపు
అవతలించిస్తే, ఇటువంటి మాయామర్కాలులేని
దాసరికాలు తెలివి పనిపిల్లవాడిలాంటి కాళోజీ అంటేనే
నా కిష్టం

అయిన అనేక కావేషాలు ఎటువంటి వన్నా కానీ,
వాటి వెనకుంచే నిజమైన కారణాల చరిత్ర ఎంత
క్లిష్టంగానన్నా ఉందనీ, అయినకు కోపం వచ్చిందంటే,
ఆ ఆగ్రహంలో ఒక విధమైన స్వచ్ఛత, మెరికలులేని
సాఫీతనం కనిపిస్తుంది నిత్యయత్నం వుండిస్తుంది

"టక్కురితన మెప్పుకుందదు పొంగక
విశ్వమొగా లెప్పు కుందపు కుంగక
అవాదిగ ఋణాపగని చుందగ నీ మాట
ఎందులకో కవి భ్రాతృముట ఈ సాట
ఎలుగెత్తి పాతిన కంఠాలు
ఏసాటి చేర్చెను లోకుల తంటాలు"

"ఇంకానా ఇక్కడ చెల్లవు

"పెయినది ఎందుకు చెల్లవు?"

"కప్పుల కనలు బుట్టిలేను
అప్పుదాడు మహా మబుద్ధి"

కాళోజీ చెప్పేస్తూదాం నిజమే కవులు కేవలం దమ
కవిత ద్వారా మాత్రమే సామాజిక పరిస్థితిని మార్చిన
సంఘటనల్ని చరిత్రలో మన మెప్పుకొనా చూచామా?
అన్ని రంగాల నుండి, అన్ని దిక్కుల నుండి, అసంతృప్తి
కమ్ముకురాగా కవి కూడా తన అసంతృప్తిని, తన రచన

ద్వారా వెలువరించగలడు తప్పు? కేవలం ఒక్కడూ ఏం
చెయ్యగలడని? కాళోజీ ఇటువంటి నిజాలను ఏ
మాత్రమూ మొహమాటం లేకుండా చెప్పగలడు
ఇటువంటి ప్రత్యేకతను సంతరించుకున్న కాళోజీ అంటే
నా కిష్టం

సభల్లో కవిత్వ పఠనం చేసే కాళోజీని ఎప్పుడూ
మర్చిపోలేను

కుట్టల మరులు దేవమొగాలు
జగతిలో రెండే రకాలు
చతుర వర్గ విభాసం కొరకు
దేవెల సర్వస్వం ముడిపెరుకు
లోక మెప్పుడు చతురుని సొత్తు
లే దమాయకున కందుల పొత్తు
విశ్వ మొగపు అన నమొదాయం
టక్కురి బృందానీ తృణప్రాయం
దండె గొట్టు తెలివే చాలు
జోన వచ్చి గింజలు తాలు
మేదావుల కార్యాచరణం
సామాన్యుల పాలిటి మరణం "

ఇట్లా కవితాగానం చేస్తూనే ఆయన కంఠం
రుద్ధమైపోతుంది కళ్ళల్లో నీరు క్రమ్ముతుంది ఆ
కంఠగాఢదిక్ష్వం వెనక, ఆశ్రువుల తెర వెనక,
అమాయకజనుల "దేవతనం" మీది జాలి, చట్టం
కమ్ముతుని కనపడుతుంది వాళ్ళను గురించి కవి పదే
తవన, చంద కిరణ ప్రసారంలాగా మనస్సును గుచ్చుతూ,
అవగతమౌతుంది కాళోజీ వ్యక్తిత్వంలో ప్రధానంగా
కనిపించే మనుష్యులమీది ఆత్మీయత అటువంటిది
ఆ వ్యక్తిత్వంలో భాసించే కాళోజీ అంటేనే నా కిష్టం

ఇంత ఉద్రేకి, పత్కమైన ఆగ్రహం కలవాడూ, నవ్వ
నవనీత సమానమైన మనవచ్చుతో, మానవతను
ప్రేమించేవాడూ అయిన కాళోజీ లోవల, మరో
ప్రేమి కుడూ, బాపు కుడూ అయిన కాళోజీ
దాక్యువ్వాడేమోనని నా అనుమానం

"బ్రాహ్మవంశంలో నావరకు నేను
మునకలేసిఎంతో మురిసిపోతాను
మన మిరుపురము కలసికొనిన సమయాల
ఆటలూ పాటలూ మాటలూ పనులూ
ఎప్పుడెప్పుడు ఏ వేచి ఎటుల జరిగినవో
ఎదలోన ఆటులనే పదిలపరిచాను
స్మృతిచేత వానినే వెదికించుతాను
వెదికింది మనసులో ఆతికించుతాను
తలచుకుని తలచుకుని ఉలికిపడతాను
గుట్టుకనపడనీక నిట్టూర్పుతాను

మా నావుకు ప్రాయమిత్రుడైన కాళోజీని, నాకు
శత్రుకులుడైన కాళోజీని ఆ రెండో వ్యక్తి ఎవరో
వెప్పమని ఎవ్వరై నా ఆదగాలమ కుంటామ
ఎప్పుడదుగుతానో తెలియదు

కాళోజీకి మాతృదేశమన్నా దంటిపాపల పెదవిజంట
నింగిమలన్నా చెమ్మగిరిన కమ్మలన్నా, ఆగకుండా
నిగిరిపడమన్నా ఎంతో ఇష్టం

నిగిరిపుటె బ్రతుకు
ఆగిరిపుటె చావు
నిగిరిదలదినా
ఆగిరిదెచెప్పెడు
ఆగిరియినముందు
నిగిరి లేవపుడు
వేచి యుండిన పాను
నోరుకొనేలేవు

అన్నదే ఆయన జీవిత సూక్తం బ్రతుకుమీద ఎంతో
ఇష్టాన్ని పెంచు కుని బ్రతకడ లచినవాడు|
పోట్లాడవలసి వస్తే భయపడ కుండా ధీరంగా
మానవత్వానికి మధ్య రానియకుండా గంభీరంగా,
ముందుచే, పరిశ్రమించే కాళోజీ అంటే నాకు చాలా ఇష్టం
ఇట్లా కాళోజీని గురించి వాకున్న ఇష్టాన్ని ఎన్ని విధాలుగా
చెప్పను?

ఆటువంటి కాళోజీ ఒక పుష్టజ్ఞ పూర్వకాళ మరొకటి
కూడా జరుపుకుని తీరాలన్నది నేను మన పూర్వకంగా
కోరుకుంటున్న కోరిక

“కాళన్న సాట్వీఁ ఘరానా” సాల్గిరాభి వందనలు

ఎంత అర్థం బలకొనబోయె

కావేషము తెరుగనివాడు
కాలుష్యము తెలియనవాడు
కవితకు భూషణమగువాడు
కాళిగీ “వారాయణుడు”

నిక్కచ్చిగ పలికెడివాడు
నిలదీసి అడుగు మొనగాడు
బెక్కులన్న సైవగలేడు
మత్స్యవలకు ప్రియమగువాడు

బహు భాషల వెరిగినవాడు
పరమేష్ఠిగ మెలగెడివాడు
పరాజయము తెరుగనివాడు
“ప్రజాకవిగ వెరిగెడివాడు

సంఘానికి వెరువనివాడు
సాఖ్యాలను మరుగనివాడు
సాహిత్యములో తల వండి
సాహిత్యముతో మడువాడు

వేమన్నను మించినవాడు
వేదనలే తెలియనివాడు
వాదవృద్ధి లేదను వాడు
నలుగురి కాత్మీయుండతడు

సైమెరుగుల కోర్కెగలేడు
సైరవీల ఖండిస్తాడు
పరిజనముల రుజువర్తనలను
ప్రాణముగా ప్రేమిస్తాడు

సాహిత్యపు యోధుడు తానై
సమలానికి ఉరికినవాడు
సకలాంధ్రావని ప్రియతముడై
సంకపమున తిరిగెడివాడు

పాఠపాఠ్యము సైవగలేడు
కరుణార్థ హృదయముల రేడు
వారులను తన వారలను
వోకే తీరు జూడెడివాడు

అరుబడి సంవత్సరముల ఈ
పరుచము మరియొక పరుచమ్మును
జరపింపగ మా “కాళన్న”కు
హరి అకిష్టుల నిడుగాత

క రీనా రుణాత్ముడు కాళోటి

సురమోళి

ఈనాటి వ్యవస్థలో లోకాల్ గుర్తింపు అలవరచుకుని బ్రతుకుతున్న అనేకమంది సన్నిహితులకు కాళోటి చాలా కరినాత్ముడుగానే కనిపిస్తాడు.

ఉదాహరణకు రమ్మింగ్ బస్సులో ఎక్కామకుళోండి, లేదా బస్సు పుట్టబోయ్యమీద చేశారుకూ ప్రయాణం చేశామనుకోండి, లేదా బస్సు బాగా బాళిగావుంటే 'నో స్టాకింగ్ బోర్డు' కెదురుగా కూచుని దుండీగా పొగాదమ్ము లాగేస్తున్నామనుకోండి సభలో ముందువరుసలోనో, మరో వరుసలోనో కూచుని, ప్రసంగించే వ్యక్తి ప్రసంగాన్ని వివరాలతో బదులుగా పరస్పరం ఏవో ముచ్చటలు పెట్టుకొంటున్నామనుకోండి, ఇలాంటి స్వల్పమైన లోపాల ద్వారమంది, ఇంటలాంటి లోపాలైనా ఆయన ఇతరులు చేస్తే కాదు, తనవాళ్ళు చేసినా పహించడు.

దేశమంతా అవినీతిమయమై పోయింది, దాన్ని ఎదురొడ్డి పోరాడండి అని గొంతెత్తి సందేశం ఇచ్చే కవితాసంకలనాన్ని లేదా మరో రకమైన పుస్తకాన్నయినా స్వాగతప్రసంగం కాగితంమీద అచ్చువేసినా ఆయన పహించడు సర్దుకొనిపోయే గుణం బాత్రికా లేనందువల్ల అత్యయలకూ, వచ్చిపోతులకూ కాళోటి చాలా కరినాత్ముడుగా కనిపిస్తాడు.

ఈనాడు ఎక్కడి వీరకాయ పేరు సంబంధాన్నే పురస్కరించుకొని అధికార పదవుల్లో ఉన్న వారి నుండి ప్రయోజనాలు పొందడానికి అనేకమంది ప్రయత్నిస్తూ వుంటే ఈయన కనీసం రావలసిన పాళ్ళనే అయినా, వైఖరి ప్రభావం లేదా మరేదైనా అతివ్యల్పమైన వంకరదారిగుండా రాబట్టుకోవటానికి ప్రయత్నించడు సరికదా, ఈ విషయంలో అత్యంత అత్యయలకు సైతం సహకరించడు అందుకే అప్పుడప్పుడు ఆయనతో సన్నిహితవరిచయం వున్న అత్యయలకు సైతం

అనిపిస్తుంది ఈయన ఎంత కరినాత్ముడని? లేకపోతే, అరే, ఒక్కమారు ఒక్క ఫోన్ కాలే చేస్తే సరిపోతుంది - ఎవడెవడో సహాయం చేస్తామంటూగుని ఇంత ప్రతిష్ఠ ప్రభావం ఉన్న ఈ కాళోటి బాత్రికా కరగడేమని అనిపిస్తుంది కాళోటి క్లాసుమేట్లు ఆయనచేత ఏకవచన ప్రయోగం చెయ్యించుకొని నాచ్చుకోనివారు అనేకమంది అనేక ఉన్నత పదవులను అధిష్టించారు, మంత్రులైనారు, ఉన్నతాధికార పదవులను వెలిగించినారు, దిగిపోయినారు ఎక్కడా కూడా ఎవరికీ ఆయన, తనకోసం గానీ తన మిత్రులకోసం గానీ చెయ్యదానిన సందర్భాలు లేవు.

దురే అని లా అంటే ఆయనకెంత పట్టంపంటే 'కూ'లో నిలబడకుండా బెట్టుటు కొనడం దగ్గర్నుండి కోర్టు అవరణలోనుండి అడ్డదారిని (ఫోన్ లో కాని దారిని) నడవడంకూడా ఆయనెవ్వరూ చెయ్యలేదని (హనుమకొండలో ఆయన ఇంటి సమీపంలోనే కోర్టు భవనాలున్నాయి చాలామంది ఆ అవరణలోంచి ఉన్న అడ్డదారిని నడుస్తూ ఉంటారు, ఆయనతప్ప).

ఈయనలో ఇంత కారిన్యం ఎందుకున్నది? అని మనం కొంచెం పరిశీలిస్తే అవంతకుమజారవమే ఈ కారిన్యానికి మూలం అని తెలుసుకుంది దేశంలో కొనసాగుతున్న అశోకమతకూ, బాధలకూ, అన్యాయాలకూ కారణం ఏటిలో మనిషి ఏదో ఒక స్థాయిలో అల్పంగానో అధికంగానో రాజీవడకువేసినది ఆయన విశ్వాసం పరోక్షంగాగానీ, ప్రత్యక్షంగాగానీ, అల్పస్థాయిలోగానీ అత్యల్పస్థాయిలోగానీ అన్యాయంతో రాజీవడకపోవడమే కాళోటి వ్యక్తిత్వం.

వరుసన్న పెరిగితే, తాకులుడింటే, జీవిత భారం బాగా నెత్తినవడితే ఈ వనిజే నిర్ధంతాలు చెప్ప వారనేకమంది ఏ కొంచెనా లోకంవేయ్యకొని, ఏకాంతైనా

అన్యాయంతో రాజపదక పోతారా? అని సమాజం చాలించేసన్న పుంటుంది 80 సంవత్సరాలు నిండిన కాళోజీలో ఈ కారిన్యం మరింత పెరిగిందే కాని, మరింత రాటుదేలిందేగాని ఏ మాత్రం మొక్కువలేదు రామేశ్వరరావుగారి వంటి అన్న భోగికాదు కనుక అన్న అయినకు సాగుతున్నాయని కొందరు సన్నిహితులు అనడం ఆయన అన్నను కీర్తించడానికేనో, కాళోజీ 'కపివాత్మక' లోని పునఃతమ తగ్గించడానికేనో తెలియదు అవును రామేశ్వరరావు వంటి అన్నలు అందరికీ భారతరు కాని కాళోజీవరే సోగవారంత మంది ఆయనలా కరినంగా ఉన్నారా?

కరుణ కాళోజీకి మారుపేరు అన్యాయం జరిగితే సహించదు ఎక్కడ జరిగినా సహించదు, ఎంత స్వల్పంగా జరిగినా సహించదు ఆనీదన పడతాడు అక్కోస్తాడు అన్యాయానికి ఎదురు తిరుగుతాడు తిరుగుమని బోధిస్తాడు తిరిగిట్టు చేస్తాడు

ఆయన కవిత్వానికి లక్ష్యం, ప్రేరణ, జీవం అన్నీ అన్యాయంపట్ల ఆయనకున్న కఠినాత్మతా, అన్యాయం అనుభవించే వారిపట్ల ఆయనకున్న కరుణాత్మకతే

కాళోజీలో ఇప్పటికీ అంటే ఈ వయస్సులో గూడా మొక్కువోకుండావున్న ధైర్యసాహసాలను పరికిలిస్తే అత్యర్థం వేస్తుంది పరిణామాల తీవ్రత తెలియని కులకారు యువకులు ఆవేశంలో సాహసానికి కాలాటకు అరకడంలోకన్న అన్న తెలిసి, చేసే సాహసానికి రాగల పరిణామాల తీవ్రత తెలిసి సాహసించడం పునఃత ఈ అమోఘ సాహసం వరంగల్ పురవిచ్చిల్లో ఆరణ్య గుంబాల విద్యుత్తత్తి చిరవిహరవాణి నుండి నేటివరకూ మొక్కువోకుండా ఉండటం విశేషం

పోలీసు కాల్యాల మద్య తిరుగుతాడు 'జై తెలంగాణా' అని నినదిస్తాడు "దొంగిలిన ప్రాంతే తరులను తరుముతాం, ప్రాంతంవాణి మోసంపెన్న పాతరనేస్తాం" అంటాడు

ఆయన కోపానకీ, ఉద్రేకానికీ కారణం అన్యాయంపట్ల ఆసహనమూ బాధితులపట్ల కరుణతోపాటే తెలిసిన ఏ ప్రాంతం వాడైనా అతనిని ప్రేమిస్తాడు పూజిస్తాడు భయపడతారం తమ లోపాలను, లోసుగులనూ బలహీనతలనూ కప్పిపుచ్చుకోవడానికి అందమైన తర్కాలన్నీ సిద్ధంకాను చేయడం మనెత్తువైనా సాధ్యమేమోకాని ఆయనముందు ఆనందవం

చేతికి మంచి పుస్తకం దొరికితే చదవకుండా ఉండరు చాలా చదివారాయన చదివిన ప్రతిదాన్ని పూర్తిగా త్యక్తం చేసుకున్నాడు 'కాబేషన్లు అప్పగించడానికి ఆయన చదివినదీలేదు చదివినవాటిలో నుండి కొదెప్పు వల్ల వేయడం ఆయన కలవాటులేదు

కాళోజీకి వ్యక్తగతమైన బలహీనతలు ఏమన్నా ఉన్నాయో అవి పరికిలించి, వాటిని సాధనాలుగా చేసుకొని ఆయనపై విజయం సాధించడానికి ప్రయత్నించడం వృథా

తృప్తిగా తీంటారు పుంటే ఉపవాసాలు చేయవలసివస్తే వచ్చాల్సివచ్చేది నిండుగా నిద్రపాతారు, నిద్ర మానుకొనవలసివస్తే విసుక్కోరు ఎండలో బయటికి వెళ్ళరు మామూలుగా కాని అత్యవసరమనిపిస్తే ఈ వయస్సులో కూడా నడిరూమున మందుచెందలో కాలినడకన అడవుల్లో పయనించడానికి వెనుకాడడు

కొంచెం నర్మబాటు, మరికొంచెం చూడీ చూడనట్టుపోయే గుణం పుంటే కాళోజీ ఎంత గొప్పవాడు ఈనాటి రూఢ్యంలో గొప్ప స్థానాలను అందుకునే వాణో నవీనిస్తుందిగాని అలా అనిపించడం మన బలహీనతే, అలా జరిగివుంటే కాళోజీ కాళోజీకాక మరేదో అయ్యేవాడు

కఠినాత్మతైన కాళోజీ కరుణను పంది ఇచ్చినట్లుగానే తాను పొందిన అపూర్వమైన అన్యాయ ప్రేమ'ను కాళోజీ గా ఎంతమందికి రుచి చూపిందా?

ఏ నిర్భయవానికి, పరిధికి, గరికి లొంగదీ మనసు కాళోజీ! ఆయన సామెతిస్తా? కాంగ్రెస్? నాస్తికవా? వక్రదైతా? గాంధేయుడా? అనే ప్రశ్నలు అభిప్రాయాలు

స్వేచ్ఛాజీవి కాళోజీ

- వెల్లుర్తి మాతేశ్వరరావు

ఆ మాటకొస్తే, ఆనాటివిల్ల కాళోజీని కళకళలాడే కవిగా ప్రకాశించే ప్రజాకవిగా చేసింది ఆయన అన్న రామేశ్వరరావుగారి నిజంగా ఆ మనసుబావుని అలన లాలన, పాలనా పోషణ లేకుంటే తనవాటి కాళోజీ ఏ ఐదవంతులుగానో ఏ అస్సీమలో క్షర్మగానో కాకపోతే ఏ నల్ల జాబ్బా వేసిపో వాదినైనా పొట్టపొడుకునే వకీలుగానో నారాయణరావు (జి అంటే కాళోజీ) గా ఎక్కడో అవామ కుడుంగా ఉండిపోయేవాడు ఏ తృవర్గమంతా శత్రుత్వం మాతృవర్గమంతా మిత్రత్వం సాధిస్తుండంటారు అదిలోకమర్కాడ ఉన్నది సంఘోషలం సంక్రమించినదాన్ని ఆక్రమించుకోవటమే బ్రాహ్మపర్వార్డు సొదరత్వము 'బాయి దారా అనేది అందరూ ఆదర్శంలాగానే కనబడుతుంది ఒక 'దాశరథాల'లో తప్ప రామాయణంలోని రావణ విభీషణలు, వారి సంగ్రహాలు వైరులేగదా! ఇష్టమొచ్చినవోటికి పొవుట, పొద్దుపోయి ఇంటికి వచ్చుట అనుచరవర్గంలో ఇంట్లో గంటల కొద్దీ చల్లగావులు జరుపుట, మిత్రబృందానికి టీ వలపోవాలతో సత్కరించుట సత్కరించి తెనుగు ఉర్దూ, హిందీ మరారీ, ఇంగ్లీషు వార, మానవత్రికలు శాసనం చదవటం, ఇదీ నిత్యవిధే ఇంతేగాదు నభలు సమావేశాలలో పాల్గొనటానికి క్లామాంతరాలకు గూడా వెళ్ళటం పరిపాటి మొదలే, తాను ఫలానారోజు ఫలానావోటికి పోతన్నానని, తిరిగి రావటానికి ఇన్నాళ్ళు పట్టుతుందని, అందుకు సుమారంత ఖర్చవుతుందని మొదలే అన్నగారికి చెప్పితే వీలునుబట్టి వారు ఖర్చులు అందిస్తూ పోవాలి కాని అట్లా అంతా 'పకడబండి'గా నడుచుకుంటే మరి స్వేచ్ఛకు స్వతంత్ర్యానికి అర్థమేమి? అనుకునే వాడేమో! మరి, అదీగి, ఆత్మసాధి పోవటం, నాయుడా ప్రకారం తిరిగి రావడం అంటే భయభీతులతో మెరిగితే అత్యధిమానానికి ప్రతీక ఎట్లాకాగలిగేవాడు

ఇంతకు తాను తప్పుడు పనిచేస్తేగా భయం ఎక్కడికి ఎప్పుడు ఎంత ఎందుకు, ఇదేమి అనే శక్త్యాలు రామేశ్వరరావుగారి నిమంటువులో కనబడవు అందుకే తన తమ్ముని అట్లా ప్రశ్నించేవాడుకాదు తలూంటే ప్రశ్నలకు ఉత్తరం ఇయ్యలేక ఉత్తర కుమారు"డయి పోతాడేమో నని బెంగ తాను ఉత్తర కుమారుని అన్నకాదలచుకోలేదు అందుకే రామేశ్వరరావు అదేగేవాడు గాదు నారాయణరావు చెప్పేవాడుకాదు మన కాళికి తట్టుకాకతే 'అన్నా అంటాము అంటే మనకు ఎక్కడ ఏ బాధకలిగినా అడుకునేవాడు 'అన్న' పున్నాడనేగదా ఈ అర్థవాదానికి అర్థం నాకు తెలిసినంతలో ఈ అర్థవాదానికి గురుత్వం తెచ్చినవాడు రామేశ్వరరావు వ్యవధితంగా ఎదురులేని నారాయణరావు యజ్ఞం చేయక ఏంచేస్తాడు? చేసేవాడు స్వతంత్ర్య యజ్ఞం అందులో తన సమయాన్ని పోణాన్ని ఆలోచిస్తూ తన తెలివి తేటలను - అన్నింటినీ ఒక్కటోకేసే సమిధగా యజ్ఞగుండంలో వేస్తూపోయినాడు మతసాంప్రదాయాన్నిబట్టి వారు అర్హైతు లవునో కాదో (బహుశా స్వార్థబ్రాహ్మణులే కావచ్చు) కాని అచరణలో మాత్రం సోదరులిద్దరు అక్షరాలా అర్హైతులు

1934-36లో కాళోజీ 'వకాలతో' చదువుకునికీ హైదరాబాదు వచ్చినాడు వెంకటరాజన్న అవధానిగూడా అందుకే వచ్చినాడు వాకూ బుద్ధిపుట్టింది గంటి లక్ష్మీనారాయణ గంటుపల్లెడు నలుగురం లోజా కలిసింది చేతుల్లో ఖాసూన్ పుస్తకాలున్నా, మాట్లాడేది లోకాభిరామాయణం "వైకాళిక సంఘం" అని ఓదాన్ని స్థాపించినాము 'కాళోజీ, వెల్లుర్తి, అవధాని అని ముగ్గురం కలిసి కథలు రాసేది ఈ పద్ధతి వాటికి నేటికి సరికొత్తదనే చెప్పాలి అప్పటి నుంచి రచనా వ్యాసంగంలో కాళోజీకి అధిరండి కలిగిందంటే అతిశయోక్తి

కాదవోంటాను 1939లో రాజకీయ సంస్కరణలు ప్రకటించబడగానే, వాటిని ప్రతిఘటించాలి అని బుద్ధి పుట్టింది నేను కెసి గుప్త కలిసి ఆచిదప్పకలో అంటే అనాకొక పుస్తకం చొప్పున ప్రచురిస్తూ రాజకీయ విజ్ఞానం కలుగ చేశామనుకున్నాం అలా గ్రంథమాల ప్రారంభించినాము మూడు నాలుగు పుస్తకాలు వెళ్ళినాక మాడపాటి సురవరం వారితోబాటు 'కాళోజీ కథలు' వేసినాము అందులో ఒకటి పార్థులికి, శివుడు భస్మాస్తి పేస్ పొడగగా వాడుకొమ్మని ఇవ్వటాన్ని వర్ణిస్తూ వ్రాసిన కథ తెలుగులో అపురూపమనే చెప్పాలి అణగ్రంథమాల ప్రసక్తి వచ్చింది కనుక ఒక సంపుటన జ్ఞాపకానికి వస్తున్నది సుల్తాన్ బజార్‌లో హైదరాబాదు రాష్ట్ర ఆర్థిక ప్రతినిధి సభ మహా సమ్మేళనం జరిగింది ఆ సందర్భాన్ని మరచిపోయిపోవడం నేను "దయానందుబహుళి జీవితం వ్రాసినాడు వీరిక వ్రాస్తేనే ప్రెస్‌కు తీసుకోతానన్నాడు కెసి గుప్త సమయం లేదు ఇప్పుడేవెరిసిపోయి అడుగుదాం లేవీ వధాలు గదా అన్నాను అదంతా నాకు తెలియదన్నాడు ఇంకేం ఏదైతే వ్రాసినాను సహృదయుడు ఏమనడూ అని 'కాళోజీ నారాయణరావు' పేరు వ్రాసినాను సగటు వచ్చిన కాళోజీకి ఒక ప్రతి అందించినాను చూచి తీరుకున్నాడు కొన్నాళ్ళ తర్వాత అశ్వాసుస్వామి ప్రచురించే దేశోద్ధారక గ్రంథమాల పక్షాన ('హెచ్ ఎస్ బ్రెయిల్‌బుక్స్ వ్రాసిన అంగ్ల గ్రంథానికి అనువాదం) కాళోజీ "నా భారత దేశయాత్ర" వెలువడ్డది అశ్వాసు స్వామి వాళ్ళ ప్రతిని అందించినాడు పరిచయము" అని, కింద 'వెల్లుర్తి మాతేశ్వరావు' అని నా పేరు చూసి, ఇదేమిటి 'స్వామి'

అన్నాను అతడు నవ్వి ఇది తిరుగుడు కట్టాం అన్నాను అంటే ప్రకారకంగా చూసిన నన్ను చూసి నవ్వుకు కాళోజీ నీ పుస్తకానికి వీరిక వ్రాయలేదటగదా! ఇది వీవు రాయలేదు వీవు పెట్టిన కట్టానికి ఇది తిరుగుడు కట్టాం అంతే వెల్లుర్తి కుర్చీ ఇది ఏను అని తానురాన పరమాత్ముని ఆత్మకథ వినిపించినాడు అది విన్నాక పోతనగారి సద్యం కలదు కలంకెడినాడు కలతో లేతో 'వద సదే మనసం చేసేతున్నాను గుప్తగారితో చెప్పినాను మేం ప్రచురిస్తామని తీసుకొన్నాను మా పుస్తకాలు కొన్ని విషయపట్య సందర్భంలో గుప్తగారి ఇల్లు, నా ఇల్లు సోదా జరిగింది అప్పుడే పోయిందో లేక నా ఆజాగ్రత్తవల్లనే పోయిందో మొత్తానికి పరమాత్మునివలెనే ఆత్మకథకూడా అద్భుతమైంది 'ఇందు గలదు అందు లేదు' అనే సందేహానివృత్తి అయింది మాట పోయిందిగదా అని నేను గుప్త బాధపడుతుంటే చూచి, కాళోజీ అన్నాడు పూసిన పూవులన్నీ కాయలపుతాయా రానిందల్లా అప్పుడు మరలా పోతే పోయింది నా దగ్గరే పోగూడదా అడిగా 'ఫలితాన్ని బట్టికాదు, శుభ్రాన్నిబట్టి నేరాలోపణ క్షే అనే 'లా' పొయింపు వివరిస్తూ కావాలని చేయనవ్వకు కలవరమెందుకు అని మమ్ములనే బుట్టగిందినాడు కాళోజీ, క్షమించాలి అపరాధం చేసిన మమ్ము కాళోజీని ఒకరి obligation లో ఉండే స్వభావం కాదు అది ఆతనికి కొందంతబరువు వీలైనంత తొందరగా కృతజ్ఞతా పూర్వకంగా తిరిగి ఒప్పుచెప్పుతాడు కాళోజీని గూర్చి ఎంతైనా రాయబచ్చు కలం కళలీనుతుంది కాలేయం కదులుతుంది

ఎవనిమాట ఎవడూ నమ్మని కాలంలో
సత్యము చెప్పటమే ఎదుటివానిని మోసగించడం
అందరూ లాంగ్ సైడ్ పోతుంటే
'సైడ్' పోయిందే వాడే అవసరాలకు కొరకుడు

- కాళోజీ

నే నెరిగిన కాళోజీ

ఛట్నోస్వతి

ఆంధ్రప్రదేశ్, వరంగల్ జిల్లా వరంగల్ తాలూకా హన్మకొండ పట్టణానికి సుమారు పది కిలోమీటర్ల దూరంలో హైదరాబాదు జాతీయరహదారి నానుకోస వున్న మడికొండ అను వ్యవహార నామముగల మణిగిరి గ్రామం ప్రసాదించిన మణులలో ఆద్యతీయమైన మణి కాళోజీ

కాళోజీ నారాయణరావుగారి అన్నగారు (ఈ ప్రాంతపు సానాతి ప్రయులెల్లరకు పెద్దన్న గారు) ఆయన శ్రీ రామేశ్వరరావుగారు సాహిత్య సాహిత్యాల్లోనూ, కుటుంబపోషణా భారం వహించుటలోనూ అన్నిటా నారాయణ రావుగారికి అన్నగారే అయినా ఆంధ్రదేశం నలుమూలలా 'కాళోజీ' అంటే 'కాళోజీ నారాయణరావు' గాగల ప్రాచుర్యానికి ఆయన విద్యార్థి దశనుండి నేటిదాకా కలం పట్టిన కవిగా మాత్రవసోకాక ఆ కలాన్ని సోదరమానవుల హక్కులకోసం పోరాడ్డానికి ఖడ్గంగా ఉపయోగించటంతో మాత్రమే తన్ను నొందక సోదర్భుజల క్షవ్యబోధకు, (అవసరమైతే) అతి నిష్కరంగానూ, చురకగా సైతం ఉపయోగిస్తూ, సంద్యులువెప్పే పెద్దలవేకుల వలె గొక, బ్రదుకుక్కు, భావనకూ అటుమాత్రమైనా వ్యత్యాసంలేకుండా, బ్రతుకు ఎంతెగని పోరాటంగా, రణరంగ ప్రథమ శ్రేణుల్లో ఆయుధాలకు ఎసుకోవీ ముందుకు దూసుకుపోయే సైనికునిలా అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోతూన్న ఆయన నైజమే కారణమనారీ

మానవజాతి చరిత్ర లోకోడి మానవుల హక్కుల కోసం పోరాడిన విరులువ్వారు

సోదరమానవులకు నీతి, నియమాలు, బాధ్యతలు తోధించిన ప్రజోధకులువ్వారు,

మానవకళ్యాణార్థం మహోత్సాహ సేవకలనాటి ప్రతిపాదించిన సైన్యాధిపతులువ్వారు,

సామాన్యజనుల మేధస్సుకఠితమైన స్థాయిలో మేధశ్శృదన సలిపి జనసామాన్య ప్రయోజనార్థం మహాయోజనలు రచించిన మేధావులువ్వారు,

నానివి సనాతన్ స్వీకరించి ఆచరణలో పెట్టుటకు అపురూపమైన కృషిచేసిన కార్యకూరులువ్వారు,

కాని యివన్నీ ఒకేచోట ప్రాగ్జిన సందర్భాలు ఆరుదు సేల్లక్షణాలన్నీ మూర్తీభవించిన వ్యక్తి మా కాళోజీ!

దబ్బుకోసం, పదవులకోసం కీర్తి కోసం ప్రాకులాడ్డం ఎదుగని నిస్వార్థతవి ఆయన కవీనం తన సత్వ జీవితావసరావ్యవహారై నా ఉద్యమించక జాతిజనుల జీవనసంక్రామమే తన లక్ష్యంగా త్రికరణకుద్ధిగా బ్రతుకుతున్న మహామనీషి మా కాళోజీ!

దిన్ననాటినుంచి ఉద్యమమే ఈ సరిగా బ్రదుకుతూనూ యే రాజకీయ వజ్రానికి అమ్ముకుపోని అమూల్యమణి ఆయన!

వరాయిపాలన అంతన్నెనంతనే సిద్ధాంతాలని నీలువనేనీ, ఓట్లపూజలతో నీట్లు సంపాదించి అధాయాలను అవసాములను హెచ్చుమేకవీరితకే దిక్కుని తీరుబడిలోతిని, త్రాగి త్రేస్తే అతివికారమైన జడత్వ మావరించని, విరామమెదుగని నిరంతర సంక్రామితుడు మా కాళోజీ!

కాళోజీ "నా గొడవ" ప్రత్యక్షరం మనందరి గొడవ!

ప్రపంచంలో దేశంలో, రాష్ట్రంలో, యొక్కదైనా యే మూలనైనా, సోదర మానవులకు యెలాంటి ఆర్థిక సొంగిక, రాజకీయ అన్యాయం జరిగినా యెదిరించి పోరాడ్డమేతప్ప దూస్తన్న కూర్చోలేని వ్యభావం ఆయనది!

అయితే అతని మానవతా దృక్పథానికి వక్ర భాష్యాలచేసి ఆయనకు ప్రాంతీయ సంకుచితత్వాల నాసాదించిన సందర్భాలూ వున్నై

తెలంగాణాప్రాంత ప్రజలకు జరిగిన అన్యాయాలను సహించక యెదిరించిన కారణంగానేమో శ్రీశ్రీ అంతటివాడు ప్రజాకవి కాళోజీని "తెలంగాణా ప్రజాకవి" అన్నాడు కాళోజీ వంటి మానవతావాదికి ప్రాంతీయతల

నంటగట్టువాడునుకుంటే ఒకవ్వడు తెలంగాణా ప్రజాకవి' వేరాకవ్వడు 'బీహార్ ప్రజాకవి' మరోకవ్వడు 'పఖ్తూన్ ప్రజాకవి', ఇంకొకవ్వడు "వియత్నాం ప్రజాకవి", "అఫ్రికా ప్రజాకవి" ఈ విధంగా పేర్కొనాల్సి వుంటుంది

కాళోజీ విశాలహృదయంలో ప్రపంచంలోని మానవతావాదాలందరికీ యీ విశ్వమంతా విశాలమైనస్థానం! ఆయన "జననగత ను సమీక్షిస్తూ 'కుదిమర్చుకు సైతం దిగజారిం రా రా గారికి తూడా ఆయన హృదయంలో వాత్సల్యమౌర్వకవైస స్థానంవుందంటే ఆయన పుణ్యావానికిది నిశేషమేగాదా?

బ్రిటిష్ పాలన అంతమొందటంతో పోరాటాస్త్రంత మొందించుకున్న వాల్మీకీ తెగ, సూతన దేశీయ పాలకుల అంద లభించడంతో పోరాటానికి స్వచ్ఛమైందింకోకతెగ తెలిపి గలవాళ్ళు తమ నివాదాలని కాతేయటంతో ఆరవటానికి నివాదాలే కరంపై పోరాటాన్నే విరమించుకున్నది మరో తెగ, ఆకయాదర్శాలు, త్యాగపరి నిజాయితీ అనేకం అన్నీ వుంటే గూడా అత్యంత బంధువత్వపాతమూ లందగొండి తనమూ, పదనీ వ్యాపారాధి ప్రజాస్వామ్య మధ్య ప్రజాదాలకు మరిగి పోరాటపు స్వభావాన్ని దాని అవసరాన్ని మరచిపోతున్న

జనపంధిహోల్నిదిలి చెట్టుకూ పుట్టలకూ, గుట్టలకూ పోరాటపు ప్రలోభం చేయ యల్నిస్తున్నదొక తెగ!

ఇలాంటి నేటి వ్యవస్థలో జనంమధ్య నిలిది అడుగుడుగునా అన్యాయాల్నిదిలిస్తూ అధికార బలాన్ని పవార్ చేస్తూ అహంహంపోరాడుతున్న మా కాళోజీ ఒక వ్యక్తికాదు ఒక మాహాత్మ్యీ ఒక మహాసంస్థ!

అంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం యావత్తు శ్రీశ్రీ పవ్విష్టా ఉత్సవాల్ని తమ యింటి పండుగగా భావించారు

కాళోజీ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం విద్యార్థి కాదని యెవరనగలరు?

కాళోజీలాంటి నిస్వార్థ, నిరాదంబర జీవితేషే పట్టకపోవచ్చు

ఆయన మరో అరవైయేండ్లు బ్రతకాలన్నది నా కొరక ప్రకారం జరిగేదిగాదు ఆయన చెప్పినేతల్లో వున్నదిగాదు

బ్రిటిశీసంతకాలం ఇలాగే అర్థిక, సాంఘిక రాజకీయ అన్యాయాలను యిదిరిస్తూ, పోరాడుతూ, పోరాటానికి విముఖులైన వాళ్ళను సైతం తన వైతన్యదీక్షలో ఉర్చుక్తుల్ని చేస్తూ బ్రతకాలని మాత్రం కోరుకుంటాను నేను

శ్రీశ్రీ

నా గొడవ, నీ గొడవ, అందరి గొడవ

గోర

కాళోజీ కనా, లేక మనిషి? కులం మతం, జాతి వర్గం తేడాల్లో మనిషిని మనిషిని విడతీసే రోజులలో, మనుషులు అరుదైనారు తేడాలులేకుండా నిలిచిన మనిషి కాళోజీ అంచేత విడివిడిగా చూచేవారికి కాళోజీ ఏంతగా కనబడుతాడు యితీప్రాసలలో వచ్చే మాటలు 'నా గొడవ గా కనబడతాయి

కాళోజీ జీవితంలో ఒక విషయం పది ఏడుల క్రిందట ఆయన శాసనసభ్యుడు హైదరాబాదు నగరంలో సూతన కాలనీలో మేడమీద ఆయన బస కాలనీ దిగువన వందల కొలది కూలీజనం మేడల పీడవంటి ఉవ్వారు వారికి తగిన తిండిలేదు పరీగదా, త్రాగడానికి నీరులేదు అదిచూచి కాళోజీకి బాపం కలిగింది పొడవైన రబ్బరు గొట్టం కొవ్వారు తన

గదిలోని నల్లకు తగిలింది క్రింద కూలీజనానికి నీరు వదిలేడు అదే యితీప్రాసలలో చెప్పిడు

"ఏబది శాసన సభ్యులకు ఏడువందల నల్లలు ఏడువందల కూలీలకు ఏడుసైన్ నీళ్ళు"

ఇది జీవితకు మించిన అనేకదన అనేకదనకు మించిన అవరణ అన్నీ కలసి అయనగొడవ "నా గొడవ" అయినదేకాదు మనిషిగా నిలిచిన అందరి గొడవ నా గొడవ, నీ గొడవ అందరి గొడవగా అయితేనే, మరల అందరం మనుషులుగా మారుతాం నమానులం అవుతాం

కాళోజీ చెప్పేమాటలూ, చేసేపనులూ విసి, చూసి, కలలటలేవి ఇంకో దారిస పాదాం

“చేతనా కేతనం”

- తిరుమల శ్రీనివాసోద్వలు

తెలంగాణా పలుకుబడిలో
బలం ఉందని ఋజువుచేసిన
ప్రజాకవి కాళోజీ కిప్పడు
ఇష్ట పూర్తిగ పష్టపూర్తి

తెలంగాణాలో రజాకారుల
జాలుం చూపన కరకు కత్తుల
ధిక్కరించిన పెక్కిరించిన
ధీరమూర్తికి పష్ట పూర్తి

బ్రతుకునే ఒక ఉద్యమంగా
ప్రతిక్షణమే కొత్త విద్యగ
అనుభవాలే అక్షరాలుగ
జాతిలో మేల్కొలుపు పొటల
జ్యోతులను వెల్లింది కవితా
రీతిలో క్రొంగొత్త మలుపు, అను
భూతిలో లోతులను చూపిన
చేతలో స్వచ్ఛతను నిర్మిస
వేతనే ప్రాణమ్ము తాల్చిన
వీతనే స్వేచ్ఛా ప్రదీపిత
చేతనాకేతనున కిప్పడు
ఇష్టపూర్తిగ పష్టపూర్తి

అక్షరాక్షరమందు జీవుల
అశ్రువులు ప్రవహించు వ్రాసిన
పదము పదమున సత్త్వమూర్తుల
హృదయమే రచనలను కూర్చిన

మూర్తి మూర్తిని నాటి వేమన
కక్షి సంధిపించు కవితా
ఖండ ఖండమునందు ఒక బ్ర
హ్మాండమే భాసించు ఎందుకు?
ఎందుకా?

గుండె గుండెను పిండివేసి
గొడవలను వినిపించుకొను ఒక
నిడదయే ఉన్నందుకు - అది తన
గొడవగా భావించి నందుకు

పెమ్మగీర్చిన కనులు బ్రతుకుల
కమ్మదనమును చాటినందుకు,
కైతనే - నిద్రించు తమ్ముల
కళ్ళనే తెరిపించినందుకు,

అందుకే ఈనాడు మరి ఆ
అమల మూర్తికి పష్టపూర్తి
తెలంగాణా శాస్త్రజగతికి
ఆలంకారం సంతరించిన
నిజాయితీ ఉద్ధరించిన
ప్రజాకవి కాళోజీ కిప్పడు
ఇష్ట పూర్తిగ పష్టపూర్తి

కాళోజి కవితా విశిష్టత

- కె. యస్. ఆర్. జి. ప్రసాద్

దిన్ను దిన్ను మాటల్లో పెద్ద పెద్ద భావాలను ప్రకటించటం కాళోజీ ఒక్కరికే చేతమైంది. ప్రజల కోసం వారిని చైతన్యపింపులుగా చేయటం కోసం కవిత్వం వ్రాస్తున్నామని చెప్పి ఎందరో కవులు ఆ ప్రజలకే అర్థంకాని పదజాలాన్ని, జటిల పదసాన్ని వారుతూ తామాకిందిన కవితా లక్ష్యాన్ని, ప్రయోజనాన్ని రెంటినీ సాగొట్టుకొంటూ వుండటం నేటి కవితాప్రపంచంలోని ప్రముఖ దౌర్భల్యం.

కాళోజీ కవనానికి సామాగ్రి ప్రజల సజీవ భాష, శ్రామిక ప్రజల భాష అందుగా, తెలంగాణపు సుదీ, నానుడులు మాండలికాలు అయిన తన పాత్రు చేసుకున్నాడు. ఇందుకే కాబట్టి ఆయన కవిత్వానికి పొడక శ్రోతలను అనాయాసంగా కదిలించే సద్యస్పృహ పటుతరమైన వాడి, వేడి ఉండటం.

కాళోజీ కవితలో కాకున్న, హాస్యము పుష్కలంగా వున్నది కాని అవి కత్తివేటుల వంటివి కొరడా దెబ్బల వంటివి అవటం ఇంకా ఉంటుందేమో గాయం చేసే కత్తికే అధిమాన్య మందుకూడా వ్రాసి గాయం చేస్తాడని చేమన కవిత్వాన్ని గురించి ఒకరోజు శ్రీ రాళ్ళవల్లి అనంతకృష్ణశర్మ అన్నాడు. యీ విషయంలో కాళోజీ మాత్రం నిర్భయండు!

సమకాలీన కవిత్వాన్ని ప్రతినిధించే కేవల దర్పణం (passive mirror) కాదు, కాళోజీ మన చుట్టూ మహామేధావులలో పేరుకుపోతాన్న కాలుష్యం అన్యాయాలు అక్రమాలు వీటన్నిటినీ నిర్మూలించి భ్రాతృసం చేయాలని, ఆదర్శకవిత్వాన్ని నిర్మించాలని నిరంతర పోరాటం సాగిస్తూవున్న, సైనికుడు అయిన అందుకే, ఆయన కవనం సమరశీలం, విస్ఫులింగాల్ని ఎగజిమ్ముతూ వుంటుంది. అనంత ప్రజాకోటికి శివం జరగాలని, పూతిగంధ హేయమై మన రాజకీయ, సాంఘిక

జీవనాన్ని దుర్భరం చేస్తూన్న నేటి వాతావరణాన్ని మహాలయం చేయాలని అవిశ్రాంతంగా సరిక్రమించిన యీ రుద్రుడి కవనం సహజంగానే dual character (ద్వంద్వ స్వభావం) కలిగి వుంటుంది. దుర్భాధులకు, దుష్టులకు అది బదలాలసం సామాన్య ప్రజలకు తొలకరినాన.

సమకాలీన సాంఘిక అర్థిక, రాజకీయ జీవితం కాళోజీ కవితావస్తువు. మన సంఘంలో జరుగుతున్న దౌష్ట్యం, దోపిడీలపై రాజకీయ పోరాటం జరిపే కాళోజీ మహాత్మ్యమైన మానవ నిలువలను negative గా బలోపేతంగా ప్రతిపాదించాడు positive contribution కూడా తక్కువేమీ కాదు. ఈయన 35 సంవత్సరాల కవితావ్యాసంగం ఒక యొక్క, పదాధవ (1955-67) సంవత్సరంలో 'నా గొడవ' 2 ముంచి 7వ సంపుటం వరకు చేసిన రచనా వ్యాసంగం మరో యొక్క ఒకవేపు కరుణ, అర్థత, మరోవేపు మోసాన్ని, అన్యాయాన్ని ఇసుమంజైవా పహించలేని వివిధరూప ఆదేశం యీ రెండూ ఒకే వక్రీలో వుండటంలో ఏమీ వైరుధ్యంలేదు సరికదా, సహజంకూడా అవి రెండూ పరస్పరాలంబనాలు ఒకటి లేకపోతే మరదాని ఉనికికి అర్థమే వుండదు. మన దేశపు వైస్రస్థిత పరాకాష్ఠ వేరిందని భావించిన కాళోజీ మహాదేశం పహించి ప్రభంజనంలా చెలరేగి పరాభవ వనంతం నుండి శిశిరం వరకు సై సంపుటాల్లో చంద్రనవ్వులు కురిపించిన రోజులవి.

"నా గొడవ" ఏడు సంపుటాల్లో కవితా వస్తువుకు topical importance ఎంతవస్తుందో దేశ, కాల పరిస్థితులకు అతీతమైన విశ్వసనీయత (universality) కూడా అంత వున్నది. ఈ కారణంగానే అవి కలకాలం నిలుస్తాయని అధిక ప్రశంసలకూ, మన్ననలకూ పాత్రమౌతాయని నా విశ్వాసం.

కాళోజీ కవిత గురించి సమగ్రమైన పరామర్శ చేయాలని ఎప్పుడీనుందో అతివస్త్రా ఆశ్రద్ధ చేస్తూవు వన్ను తలవనీతలంపుగా మిథులు శ్రీనివాసరావుగారు యీ అభినందన సంచికకు వ్యాసం వ్రాయమవ్వారు అవ్వవదినట్లు యీ నాలుగువాక్యాలు పాడాపుడిగా గలతమం జరిగి నా కౌరిక మూతం తీరనిదిగానే మిగిలి పోయింది

కాళోజీ కవితకు సవివరనాత్మకంగా మూల్యం కట్టటానికి లోపాలు ఎత్తిచూపటానికి యీ వ్యాసం సందర్భము సమయము కాదు కాని ఒక్క విషయం మాత్రం చెప్పాలని వుంది మన చుట్టూ వున్న జీవితాన్ని జరుగుతున్న చరిత్రను విశేషంగా చూడగల క్షత్రిగలిగి, మానవతా విలువలను కరుణార్థ హృదయంతోను,

మహావేశంతోను దాటిపెప్పుగులుగుతూవు కాళోజీ తాత్వికదృష్టి ఏమిటి? దాని అవసరమే లేదనుకుంటున్నాడా అని అవ్వదవ్వదం విస్తుపోతుంటాను ఇజాబ! కు సూరామడల దూరంగా వుంటాలనే భూతహలో తవ కవితా వ్యవసాయంతో కొత్త పంటలు పండించి సవజవనాన్ని నిర్మించటాని కత్యంతావత్కమైన తాత్విక దింతనను అలక్ష్యం చేస్తున్నాడేమో అని సందేహం గత జడారు సందర్భాల రచనలు పై నా సందేహాలను మరిమరి పొటమరింప చేస్తున్నవి కరదీపిక అవనరం ఏమున్నదని దీక్షట్టా ప్రయాణం చేస్తే ఒకరికి దారిచూప బదులు మనమే దారితప్పి ఆయామయావస్థలో పడతాముగదా?

*****

కాళోజీ

-శ్రీలీ జంగయ్య

అక్కడికి వెళ్లాలని ఎక్కడికోపోయే తోవపట్టుని మనసి తీసుకోజాలని చెక్కును వేసుకోలేని ప్రజ్ఞాశాలి మోసంతీరు ఎంత అమోఘమయిందేనా అది తెలిచికి జమకట్టుని నిర్మలుడు కడుపులోకి గంజి కరువైన నవేళ మీసాలకు సంపంగమానలేదని ఏద్యేవాండ్లనుచూచి విదారిస్తాడు పరదాన్యం స్వసదాన్యంవంటి దాన్యపదాన్య అసహ్యించుకొంటాడు తెలివితేటల్ని కవిత్వాన్ని అధికారాన్ని అమ్మి సోముకొనని వాళ్ళిచూచి సంతోషిస్తాడు స్వాతంత్ర్య పాటంలో జయించామున్న అనందాన్ని కోట్ల నుంచి పదుల్లోకి దించుకొంటున్న విరాగి కాలుజారి పడిపెచ్చి వాండ్లను చూచి నవ్వేవారికి వండ్లు క్లైటవడి పోతాయని గుర్తుకేయాలనే అకాంక్షగల జ్ఞాని ఎవరికిపట్టుబడదు పదీనాదులుపొయిదుకొంటాడు చమత్కారాలు బలాలు శక్తులు యుక్తులు సమస్తవిద్యలు

మానవకళ్యాణం కేంద్రంగా భావించి వర్తించినప్పుడే అవి పనికొస్తాయన్న సంగతి గాఢంగానమ్మిన బుద్ధిశాలి కర్తవ్యం ఎక్కడా విస్మరించని మేధస్సుపన్నుడు నిజంప్రదర్శిస్తే తల ఎగురువేమానన్న భయం అతన్ని చూస్తేనే భయపడుతుంది అతడెవరో తెలుసో ప్రజాకవి నాగిడవ కావ్య నిర్మాత! సమస్యలకు తామ సమస్య! పరిష్కారమూర్తి! సంస్కరణవాది! తెలుగు వెలుగు! న్యాయమూర్తి! అపజయమెరుగనివాడు అమాయకుడు భావతో అంధ్రానికి కొడుకైతే భావతో ప్రపంచానికి తండ్రి అతడు ఋషి అయినే మన కాళోజీ అతని వస్వగర్భి ఉత్పాదానికి ఈ కృతి ఒక పుష్ప

కవి సూర్యుడు కాళోజీ

- వేట్రులపల్లి ప్రభాకరరావు

కాళోజీ తెలంగాణా కవి తాను తెలంగాణ కవిసభ కాళోజీ గర్వింయతాడు, కాళోజీ తన కవి అని తెలంగాణ గర్విస్తుంది. విశ్వకవిగా వినుతి పొందినా అంతర్జాతీయ మానవతా వాదిగా అనుభూతి పొందినా రవీంద్రనాథ ఠాగూరు బెంగాలీ వ్యక్తిత్వాన్ని, బెంగాలీ అభిమానాన్ని విడిచిపెట్టలేదు ఇది సహజం. రవీంద్రనాథ ఠాగూరు బెంగాలీ అభిమానం దురభిమానం కానట్లే, సుంతుచితత్వం కానట్లే కాళోజీ కవి తెలంగాణ వ్యక్తిత్వం తెలంగాణ అభిమానం సుంతుచితత్వం నిర్వచనం క్రిందికి రావడానికి వీలులేదు. తన తల్లిని సైమెంయతున్నటుల వణించడం ఎంత బూటకమో తన ప్రజల కష్టసంఘాలలో పాలుపంచుకొనినవాడు ప్రపంచ ప్రజల బాగుగులను గురించి పాటలు పాడడం అంత హాస్యాస్పదం.

అచ్చమయిన, విక్రమైన తెలంగాణ ప్రజాకవి కాళోజీ మాటలో, చేతలో, ఆలోచనలో, అవేదనలో, వేషంలో, వర్తనలో, మనసులో మార్గవంలో మాటాకి సూరసపాళ్ళు తెలంగాణ వ్యవసాయం కాళోజీలో మూర్తీభవించి కన్నీడుతుంది అమృత పోతన్న పాల్కురికి సోమన్నల తరవాత తెలంగాణ ఆచార్యకత్తాన్ని ఆవేశానికి అతయ నిశ్చయి చిత్తశుద్ధికి, జెన్నతానికి తూడు నిజమైన వారసుడు కాళోజీ. కాళోజీ మాటలో, కవిత్వంలో తెలంగాణ సుడికారం ఒక వికస్మమైన ప్రత్యేకత, తన కవిత్వంలో తన వాక్కులో కాళోజీ స్వేచ్ఛగా, పులకాను పుంఖంగా ఉపయోగించే తెలంగాణా సుడికారంలో పడిపెంరాయి తీవ్రత ఉంటుంది మంచీర అందం మనోహరంగా కన్నీస్తుంది, పదిపెన్ గంగల ప్రవాహాన్ని చూతుడు భావిస్తుంది.

ప్రత్యేక తెలంగాణ ప్రజాఉద్యమ సందర్భంలో ప్రజల పక్షాన నిలిచి, తాడిత, పీడిత తెలంగాణా ప్రజల

గుండెల్ని అణగారిన భావాలను పర్వవ్యకంఖంవరి ప్రతిద్యవంపచేసిన ప్రసిద్ధకవి కాళోజీ ఒక్కడే. తెలంగాణా ప్రజలకు రాజకీయంగా అస్థికంగా తీవ్రమైన అన్యాయం జరుగుతున్న క్షిప్ర సమయంలో ఇతర రచయితల వల్ల కాళోజీ తనకిష్టంలేని సమైక్యతా నినాదం వల్లినైతే అత్యవసరం చేసుకోలేదు.

ప్రాంతంవారి కక్షలు
పనికిరారు అన్నప్పుడు
ప్రత్యేకంగా రాజ్యం
పాలుకోరడం తప్పుడు
బూర్జువానాటి ఒప్పందం
బుట్టరాఅలైనవప్పుడు
విన్నపాలు విజ్ఞప్తులు
వినునాథుడై లేనప్పుడు
తెలంగాణా సిల్పించిది
'క్రికంకు' గతి అయినప్పుడు
"మాజీ స్వాతంత్ర్యసమర
యోధుడైన కాళోజీ
చేజ్నై అదుగులాండు
రాష్ట్రపతి! ఏమంటువు?"
అని కాళోజీ కవి నిర్భయంగా ప్రశ్నించినాడు.

ప్రత్యేక తెలంగాణా ఉద్యమాన్ని తమ రాజకీయ ఎత్తుగడలలో అనేక విధాల అణచే ప్రయత్నం చేస్తున్న రోజుల్లో, "ఒకే భాష, ఒకే సంస్కృతి ఒకే రాష్ట్రం" అన్న శుష్కమైన, చిలుకపలుకులు వల్లినైతే, కాళోజీ ప్రభుత్వం ప్రక్కన తాళిగిరివరి నిల్పబడలేదు. తెలంగాణా ప్రజల మధ్య సాహసంతో నిల్పబడినాడు.

ఒకేచేత మొకేజట్టు

ఒకే చేత అనెడి తూత

ప్రజాస్వామ్య హాసనానికి

ప్రతిపాదన అవునకాద?

ప్రజాస్వామ్యము ముఖ్యమా

పార్టీ ప్రత్యము ముఖ్యమా

ప్రజాభీష్టం ముఖ్యమా

పార్టీ శ్రమశిక్షణమా

అని వ్రాసినాడు

కాళోజీ నిరాశావాది కాదు నిస్పృహతో అధికార
బలానికి లొంగిపోవటం అతని వ్యభావంలో లేదు
ప్రజావిజయం తథ్యమని చాటి ప్రవక్త అశావాది కాళోజీ
అందుకే

అంధ్ర తెలంగాణా వేరు రాజ్యాల్లై రాణిష్ట'

అని ఒక కవీన సత్యాన్ని ఒక అనివార్య చారిత్రక
పరిణామాన్ని కాళోజీ కవి ప్రపంచానికి స్పష్టం చేసినాడు

ఓ శాసనసభ్యులారా అనే గేయంలో

ఓ శాసనసభ్యులారా

ఓ గౌరవనీయులారా

మీ మీ ఓటర్లు మీమ్ము

మీ నియోజకాల యందు

వెతుకులాడుతున్నాడు

అని ఈనాటి రాజకీయ పరికంలోని ఒక యదాద్వాన్తి
లోకానికి వెలచి చేసినాడు కాళోజీ స్వాతంత్ర్య యోధుడు
కారాగారాల బాధలు భరించినవాడు, శైశవాలతో
గుండెలతో కుమ్మిన రజాకారుల రాక్షస రాజ్యాన్ని
ధిక్కరించినాడు, ఈనాడు ప్రజాస్వామ్యం పేరిట
ఐదుగుతన్న అన్యాయాలను, దుష్టుత్తాలను ఏ విధంగా
సహించ గలుగుతాడు

మధ్యయుగం భూమితుల

మాదిరిగా ఈ నాడును

అల్లులు అధినేతలగుదు

అనదల ఓట్లన్నీ దోది

రాజ్యాంగం మాత్రాలను

లాంఛన ప్రాయము చేసి

అధికారము చేతబాది

అన్యాయం చేస్తుంటే

అడిగేవారుడు లేదా?

బడితున్నాడే బలా?

అని ప్రస్తావించినవాడు కోటిస్తర మేటిప్రజల
గొంతొప్పటి, గోదొప్పటి తెలంగాణ వెలసి నిలిచిపరించాలి
భారతాన" అంటూ ఆశంసను ప్రకటిస్తూ శాసనసభకు
తెలంగాణ ప్రజల భావలోనే తెలంగాణ ప్రజల బాధలను
చారి హృదయాలలోని భావాలను సూటిగా, స్పష్టంగా
ప్రకటించడంలో కాళోజీ కవి సాటిలేని మేటి
"దొంగిమార్గం తెరిపించాలట మున్నీ మన్నిమెకటరు
మ్మాటల" అని స్పష్టపరుస్తూ కర్తవ్యాన్ని ప్రబోధం
చేసినాడు తెలంగాణా ఉద్యమంలో కాళోజీ ఇంకా అనేక
గేయాలు వ్రాసినాడు

ఆశ్రమాన్ని చూచినప్పుడు ఆయన హృదయం ఎంత
ఉద్వేగపడుతుందో గుర్తించడానికి ఈ గేయ ఖండిక ఒక
దీప్తనిదర్శనం కాళోజీ పేర్కొన్నాడని, స్వాతంత్ర్య
ప్రియుడం ఆత్మగౌరవాన్ని ఆపారనంపడగా
పదిలపరచుకొనే మానధనుడు అందువల్ల ఆయన
జానిన మనస్తత్వాన్ని ఎంతమాత్రం సహించలేడు జానిన
మనస్తత్వాన్ని వ్యంగ్యంగా పరిచానన్న

"బాంచెను బాంచెను బాంచెను

ప్రమాది బాంచెను అనాది బాంచెను

వంగడమే వంకం అయినోళ్ళు

కుడవడమే గడవడమనుకుంటుం

కంపే పరిమళమన్నం అంటున్నం
 అనిహ్యమన్నది ఎరగము బాంచెను
 ఖరసంధమలను స్తుతించినోళ్ళం
 విలోధివిభృతి పొందినవాళ్ళం
 ప్రమాది బాంచెను అనాది బాంచెను
 పిన్నీ దేముడు దయ్యం బాంచెను
 పార్శ్వ సర్వస్వము బాంచెను
 పిన్నీ ప్రథమము అంతాబాంచెను
 పార్శ్వంట్లంటి అట్లనే బాంచెను
 అంతర్వాణి అత్కర బాంచెను
 అని దారుణ ఖండశస్త్రతుల్యమైన పలుకులను
 వినింపజేస్తున్నారు
 మహాకవి శ్రీశ్రీ కాళోజీని 'లూయీ ఆరగాన్ గా
 అభివర్ణించి వివాళి పట్టినాడు తన వైన ఒక వికృత
 కవితావ్యక్తిత్వం కలిగిన అమలిన హృదయుడు కాళోజీ
 కొందరు అయినను కాళోజీ కవిచంద్రుడు అని తమ
 ప్రేమాభిమతాలను వ్యక్తం చేస్తుంటారు ఇది కొంతవరకే
 నిజం అంటే మనుషుకు సంబంధించినంతవరకే
 మానవతాగ్రాసం కారుణ్యం ప్రేమ అత్యంత పీడిత
 సంబంధించినంతవరకే ఆయన కవిచంద్రుడు
 మానవతకు తలసొంపులు కలిగినప్పుడు మనస్సు

మన్నించి ప్రాతుకలేని పరిస్థితి తలయెత్తినప్పుడు,
 అన్యాయం అమానుషత్వం, దౌర్జన్య భావిత
 విలయతాదవం చేసినప్పుడు, ఆత్రందన విస్మయనీయపు
 అలజడి కన్పించినప్పుడు కాళోజీ 'కవిచంద్రుడు కాదు
 అప్పుడు ఆయన అతి ప్రచందంబడమైన 'కవి మూర్ఖుడు
 ప్రతి దిన్న తాకడికి సంఘటనకు కాళోజీ హృదయం
 స్పందిస్తుంది కాళోజీ కన్నులు కన్నీళ్ళతో నిండిన
 కొండలుగా మారుతవి కందం గర్భగమవుతుంది కాని
 లేఖని మాత్రం ఫల్గుణశక్తితో విజృంభిస్తుంది

కాళోజీ వ్రాసిన 'నా గొడవ' విజానికి ఆయన గొడవ
 కానేకాదు యన అనాపక్ష యోగి, కవిత్వయ్య ఆయన
 యోగం అందుపల్ల అది మనగొడవ అది ఆయన ప్రజల
 గొడవ, స్వయంగా స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో, రణభాగ్యకు
 వ్యతిరేకంగా జరిగిన ప్రజా సమరంలో పాల్గొన్న యోధుడు
 కాళోజీ ఓడివ్వినప్పుడే ఉండాలియ్యో అని ప్రజలను
 హెచ్చరించినా, 'చావులేదని దావలేదని' చచ్చువాడను
 కాసుకానని, దావువాడను నమ్ముమంటూవా, వచ్చి దర్శన
 మివ్వనంటూవా' అని నేతాజీ గురించి విలసిందినా
 శిల్పీరాణి ఇందిరా గాంధీ అని అధికార దిక్పారం
 ప్రదర్శించినా 'బాంచెను బాంచెను అంటూ తన జాతి
 అనుల బెర్తుల్యానికి వగదినా, 'జాతిరిజాతిరి పాటలు
 ప్రాసినా ఆయన ప్రతి అక్షరం ఒక అమూల్య కవితా
 ఖండికగా హృదయంలోనికి దూసుకుపోతుంది పచ్చిపూర్తి
 ఆయన కలానికి కాదు, ఆయన కలం హామేపా అతి
 నవ్యమైన యువత్వంతోనే అలరారుతుంది

Philosophy of a People's Poet

P Sadasiva Rao

Kaloji strikes one as a lone fighter, against injustice and evil. He knows not to compromise on principle and surrender to drags of self seeking opportunities. He is a man of firm opinions and strong convictions with regard to human behaviour, which, he considers as fit to be an emancipated way of life.

Kaloji is also a man of deep feelings and varying moods resulting from his reactions to events taking place around him. This nature of his manifests itself in emotional urges in the form of his poetry with deep appreciation or down right condemnation, as the case may be, according to the effect produced by the event - good or bad.

Kaloji is a crusader against falsehood, dishonesty, stupidity and hypocrisy in men who count. He does not spare reneging or default as an accepted tendency of the privileged, to be put up with, and is ever ready to expose the lapses on the part of the establishment.

Kaloji truly believes in ideals and their liberating force which goes to form human conduct and personality. He cannot therefore afford to tolerate exploitation of ideals by politicians for their own self-interests and self-aggrandisement.

Kaloji believes in the innocence of people as a boon, because of the scope it

creates for purposeful education. He sympathises with the incapacity of the poorer and illiterate sections of people and support their dreams and aspirations with a deep faith in the capacity of the masses to rebel, with a dauntless spirit of revolution.

He favours peaceful liberation but does not rule out violent rebellion as well, provided the revolt is genuinely popular, as against that of provocation thrust by interested politicians from above.

He takes cudgels against avaricious show of money, power, or status as the basis of human superiority. He hates miserliness, greed and mad ambition as symptoms of meanness and roguery. On the other hand he values the mind and the soul the quality of which determines the stature of true human supremacy.

Richness of Character

He is never for niches but is always for richness of human character and personality with a spark of luminosity of the intelligent mind, as a factor of human redemption. He is not for the burden of long chains of ideological arguments but is keen to recognise ready wit and striking intelligence as a force apt to solve life problems, from time to time. He thinks that feeling is primary and thinking the faculty so as to guide man on proper lines in life.

He loves the body and the soul of man

சரீரம் மானம்.

both as equally divine which in his view leads to concepts of beauty and its attendant fragrance, pleasurable for ever. He believes in plain truth as sacred and falsehood or camouflage as evil and satanical, fit for complete abhorrence.

He views freedom as the result of satisfaction derived out of mastery over means of necessities of life and clean food, simple dress and a neat home together with an honest job of average wage to sustain oneself. Beyond that, added scope for wealth again leads to fetters on freedom and more and more thirst for acquisition. He seeks peace of mind and salvation, in tranquil isolation away from the world of craze, of cut-throat competitions intended for mutual annihilation of mankind, out of other considerations of glamour for owning more and more wealth and power and for the display of its attendant lure of pomposity. He thus stands for simplicity in all its glory.

Kalaji exudes missionary spirit and believes in a truly emancipated free man. He is not for careerist type of professionalism that is centred round cash returns. He disapproves services bartered and sales subjugation of conscience in the name of business approach as validated by custom. That is perhaps why he has abstained from practising law.

Enemy of hypocrisy

He disapproves tendencies of arrogance, dogmatism, grandiosity and sophistry in learned circles. He is irritated

by erudite domination of orthodox self supremacy as is imposed by certain scholars and writers and rebuffs them often as hollow egocentists, fit for display in museums of dead species. He finds the genus of Vishvanatha Satyanarayana as an antiquarian with no relevance to present day consciousness.

Kalaji is some times overpowered by emotions, the intensity of which is extreme enough to draw public notice and invite attention on the rude language he uses on public platforms. Many may see that he uses abuses and words of vituperation and slander against adversaries quite mercilessly. He might exhibit utter profanity. But the thing to be noted here is his deep indignation and his impatience with the guilty men in positions of high power. He wants disrespect and defiance of musty authority to be roused among the innocent masses. He wants to mould the people into a fearless mass of conscious power and therefore employs the popular native idiom with telling effect, even if the idiom is crude. When people are angry they make use of abuses and so many repetitive scoldings, harsh to the ear. So also Kalaji wants to invoke angry feelings through the use of men's own repetitive terminology. Beyond that there is no question of personal malice against any body, whoever he may be. He is dead against opportunism, intrigue and trickery going by the name of strategy or tactics of the political being. He feels that such short cuts of success will cheat man once or twice but not always. He, therefore, does not stand foolery and nonsense.

A true Friend

As a person Kaloji is extremely amiable, sociable and friendly with a highly obliging nature. He is a lively conversationalist with a profuse sprinkling of catching repartee. But he cannot cope up with irrational reservations or formal stupidities on the part of friends and he deprecates them quite bluntly.

He dreams and yearns for dynamic action by the masses for their emancipation from utter neglect, misery and ignorance. But he is never for blind anarchism. In all respects he is Gandhian.

He is comparable to Thoreau in various aspects and particularly in his faith in natural virtuosity of man uncontaminated by surveillance demanding passive docility to the establishment. He wants original experimentation by every man to prevail, as quest for the order of things.

He stands for uprightness as a quality of masculine pride in life which is also his concept of heroism to be cultivated by every one. He deprecates blind following as well as despotic commanding as sheer cowardice and slavery of the soul bound always to lead to further depravity of both the leadership and following, alike.

He believes in apocalyptic influence of human self expression and tries to convey his thought through the medium of literature, prose or poetry. He is an Apollonian by his mental complexion and

wants to display his leadership role as an example for all other. He hates evil genius meant to side track problems of life and discards sham actions as sinful and sacrilegious fit for merciless exposition.

He opines that every action of man is bit of his life deserving awareness of concomitant values which as path for set course of action should lead from a living to active, purposeful and meaningful life of ever rising level of perfection. It is a LIFE of realisation of rational and aesthetic sensitivity which alone can transform this world of flesh and bone into a heaven of spirit and soul, on the basis of awareness of the nature of ever progressive evolution of life.

He is not a mere writer or a mere intellectual or even mere poet who is satisfied with exercise of his talents for the sake of his exclusive satisfaction. On the other hand his intellectual endeavour is meant for communicative efficacy, with concern to revel with galleries of onlookers, with a message to act. That makes him not merely a poet but deservedly the peoples' poet PRAJAKAVI, as he is being honoured.

He is impressed by dauntless disputations on platforms of Aryasamaj against dastardliness of blind traditionalism. He is inspired by campaigns of all sacrificing open Satyagrah movement under Gandhiji's sponsorship. He is deeply impressed by the literary wisdom of Tolstoy, Hugo and Rolland in advocacy

కాళిదాసు

liberation through the force of pen, as against gun. Thus he is a combination of urges of reform, revolt and reconstruction, all the three harmoniously blended in the make of his personality

He is a devotee of the late Garlapati Raghava Reddy, who is known for his humility, simplicity, sincerity, patience, affection, understanding, shrewdness, and a keen sense of duty together with qualities of enormous learning, wisdom authority and courageously steadfast character whom

he considers exemplary, as a model, for the present day educated and youth

Perhaps, such is the life and philosophy of Kaloji which one has still to as certain from not only his words and writings but also on the basis of his numerous deeds performed on various occasions during the last 59 years. That is what I propose for his friends and foes alike to see and undertake and try to accomplish on the occasion of this 60th auspicious birthday ceremony

Kaloji – The Peoples' Poet

P Srinivasa Rao

Kaloji Narayan Rao, popularly known as 'KALOJI', has completed sixty years. He was one amongst the first and foremost freedom fighters in the erstwhile Hyderabad State when it was under the rule of the autocrat, the Nizam. He is the man of the masses and a people's poet, a 'Praja Kavi' of all the Telugu speaking people. He is a staunch nationalist with progressive views and humanitarian outlook. He believes in the supremacy of man and the rights of citizen.

Kaloji was born on September 9, 1914 at Madikonda, a neighbouring village of Warangal city. He is the younger brother of Mr Kaloji Rameshwar Rao, a prominent advocate (now retired) and a well known public figure. His is a multi linguist and a

poet and a writer in Telugu, Urdu, Hindi and Marathi. His father, the late Kaloji Ranga Rao was a great scholar.

The Kaloji brothers settled down in Hanamkonda. Mr Narayana Rao from his student days was active in organising the students and the Youth. He was in his early days associated with organising 'GANAPATHI UTSVALU' which served as a platform to mobilise the youth. The other activity with which Kaloji was associated was library movement. He had close contact with Messrs Gadicherla Harisarovtham Rao, Suravaram Pratap Reddy, Madapati Hanumanth Rao and Burgula Ramakrishna Rao. In those days there were no civil liberties and no political organisation was allowed to function.

Kaloji joined the Andhra Mahasabha and maintained close contact with the Arya Samaj. Kaloji organised students during the Vandemataram Movement of 1938. The State Congress was formed in 1938 and Kaloji participated in its first Satyagraha.

He participated in the Quit India Movement of 1942 and was arrested. He was the founder-member of Andhra Saraswathi Parishad. It was during 1946 and 1947 that the Nizam had let loose a reign of terror on the masses using police, military para-military and Fascist Muslim Razakar organisation. Bathini Mogilaiah, who hoisted the national flag at Warangal Fort, was killed by the Razakars and the Government deliberately looked helpless. Kaloji raised his powerful voice against this brutal act with the result that he and three other Congress Leaders were expelled from Warangal town.

India got Independence on August 15, 1947. The people were celebrating Independence day in the rest of India. But in the Hyderabad State the Nizam, his police Military, and the Muslim Razakars, under the leadership of Ittehadul Muslimeen, had unleashed a wave of terror against the people. The State Congress gave a call to the people for a mass movement demanding the merger of the Hyderabad State in the Indian Union. The Razakars killed Dr. Narayan Reddy when he was returning to the clinic in Warangal and terrorised the City. Mr. Etikala Madhusudan Rao who tried to resist the atrocities of Razakars was arrested. Kaloji was put behind bars again and he was released in September 1948 after the Police Action.

Kaloji wrote poetry in the simple language of the masses instilling in them the spirit of patriotism and an urge to fight for political freedom creating in them awakening and awareness to fight for social and economic justice. His dialogue with the people was direct and distinct and there was no need for any interpretation. He sang the joys, the sorrows, and the sufferings of people in his immortal lyrics. After independence he is disillusioned as any other patriot in the country. When he found the Congress party and its leaders had deviated from the task of national reconstruction to ensure social and economic justice to the masses of India, he disassociated from the organisation and chose to be with the people in their sufferings.

He favoured the formation of 'VISALANDHRA' to unify the Telugu speaking people under one State and boldly faced the wrath of Telangana people who were opposing the merger of Telangana with Andhra region. He convinced them that there will be greater benefits to the backward region in the enlarged State. But after the formation of the State when he realised the futility of the enlarged State, he favoured the disintegration of Andhra Pradesh and formation of Telangana State. He actively participated in people's movement for separate Telangana State in 1969-70 and was arrested and put in jail as a preventive measure when he expressed his intention to declare Telangana as a state within Indian Union at a public meeting. The public meeting could not be held as Police arrested Kaloji. Kaloji has always been identified with the masses in their

కాలోజీ వంశీకర్

struggles. He wrote poetry in 1962 and 1964-65 during the Chinese aggression and the India-Pakistan War to mobilise the people to fight foreign aggression.

Kaloji has been consistent with the realities of the mass struggles, political, social and economic. He feels, like all of us, that even after 27 years of Independence the problems like poverty, corruption, maladministration, black-marketing, adulteration, the price spiral and unemployment were haunting the nation. There is wide-spread discontent, frustration all around and a determined fight for achieving social and economic justice, has to be launched and it is in this task every citizen should participate and carry on the fight till the objective of ameliorating the appalling condition of masses, is realised. This he feels is the real Swaraj that Mahatma Gandhi had envisaged for independent India. The Congress has failed. Let not the people fail. His poems on the various problems of the people still

continue to inspire the students, the young and the masses. Kaloji is the only people's poet in Andhra Pradesh who writes in people's idiom and makes them realise their responsibility as responsible citizens in a democratic set-up. He calls upon the educated sections of society to be vigilant as the conscience keepers of the society, shed their indifference, rise above self, and political affiliations, and identify with the cause of people. The great poet, Mahakavi SRI SRI happens to be his contemporary and is one of his good friends and admirers. He has innumerable friends from among the writers and poets all over Andhra Pradesh. Mr. Viswanatha Satyanarayana the Kavi Samrat and poet Laureate of Andhra and Mr. P.V. Narasimha Rao, the former Chief Minister, are among his admirers. The late Garlapati Raghava Reddy is the literary guru of Kaloji. Abhinava Pothana, Vanamalai Varadachari, M.L.C. speaking at the Sastipourthi Celebration of Kaloji described Kaloji as 'Abhinava Vemana' the modern Vemana.

Kakatiya University

Doctorate Citation

Mr Chancellor Sir,

I have the honour to present to you Sri Kaloji Narayana Rao, an outstanding poet and veteran freedom fighter, in whom compassion for the oppressed and contempt for the oppressor blend to find their full expression. He is indeed a living legend whose life has been a saga of relentless crusade against all forms of exploitation - social, cultural, political and economic.

Popularly known as "Praja Kavi Kaloji", this people's poet was born on 9th September, 1914 at Rattehalli, a village in the Bigapur district of erstwhile Bombay Presidency. He had his schooling in and around Warangal and subsequently studied Law at Hyderabad. Though ill health interrupted his educational career for quite some time, nothing could deter him from emerging as a poet who would wield his pen as a powerful instrument to uphold human dignity. During his student days, and later he was deeply influenced by the popular movements of the time like the Arya Samaj Movement, especially the civil rights part of it, the Library Movement and the Andhra Maha Sabha Movement. The fraternal care and affection of his elder brother Sri Kaloji Rameshwar Rao, a noted Urdu poet, has also played a vital role in shaping the personality of Kaloji.

Kaloji started writing poetry right from his early school days. He composed

his first poem in 1931 while still in his teens reacting emotionally to the execution of Bhagat Singh and very soon became a prominent writer and voracious reader. His writings are as varied as they are numerous. They include Na Godava (My Worry), a compilation of his poems in eight volumes, short stories, satires and translations. Kaloji's Na Godava is unique both in its style and content. The great Telugu poet late Sri Dasarathi called it 'a running commentary on contemporary history'. It is essentially the poetry of dissent and an eloquent testimony to his concern for reform and courage to revolt.

It is always an exciting experience to hear him speak, be it at a poets' gathering or at a people's convention. While he cries in childlike simplicity moved by the plight of the weak, he roars like a mighty lion to condemn the wicked.

His active involvement with the masses and their problems and his tireless struggle for their emancipation have naturally earned him in equal measure the love of the people and the wrath of the powers that be. He is one of those select freedom fighters of our country who were imprisoned by the feudal lords and the alien rulers before the attainment of Indian Independence and by the native rulers thereafter.

కాళోజ్ యూనివర్సిటీ

Kaloji is a recipient of many distinctions and awards. Mention may be made of Burgula Ramakrishna Rao Award, Best Translation Award by the Government of Andhra Pradesh, Tamrapatra Award by the Government of India for his participation in the freedom struggle and the Padma Vibhushan conferred by the President of India in recognition of his contribution to literature and society.

Kaloji has become a marvel embodying as he does the spirit of 'dissent' and 'defiance' - a distinctive characteristic of Warangal. There cannot be a better tribute to Kaloji's personality than the one paid by Sri P. V. Narasimha Rao. Addressing the fourth convocation of this University on 1st March, 1981 the then Minister for External Affairs and present Prime Minister of India, Sri P. V. Narasimha Rao said:

Being part of Warangal, I have often wondered why Warangal is what it is. I suddenly discovered that not only now, but down the centuries this little known place has had a distinctive characteristic. It has been a centre of dissent and a citadel of defiance. It has never been without ferment intellectual, cultural, socio-political.

this was the abode of Potana, the great savant whose utter contempt for kings and kinship echoed loud and clear in his immortal poetry - how one marvels at his audacity to characterise monarchs as 'adhamas' ! It sounds like typical radical jargon.

Then, of course we have Kaloji who represents the spirit of dissent in every sense of the term and therefore represents Warangal so strikingly. He has at one time or another inflicted pain on most of us, hardly anyone has escaped Kaloji's assault. Yet we adore him as the embodiment of defiance and dissent, restless and rebellious but full of the deepest compassion.

Even in his late seventies, Kaloji continues to represent the spirit of Warangal - the spirit of dissent and defiance.

May I now, Mr. Chancellor Sir, present to you Sri Kaloji Narayana Rao and pray that he may be admitted to the degree of Doctor of Letters (Honoris Causa) of Kakatiya University.

Vice Chancellor
Kakatiya University

“మానవత్వం - సమానత్వం
కాళోజీ హృదయతత్వం”
ప్రజాకవీ ! నీకు జోషిర్లు

Geetanjali Jr., Degree & P.G. College

Recognised by Government of Andhra Pradesh
Affiliated to O U Hyderabad

Panjagutta, Hyderabad

“అతిధివారే ప్రాంతీ అపని విహిత వెళ్ళు”
వి కాళన్నా ! నీకు జోషిర్లు నిరాల

Sri Sharada Junior & Degree College for Women

Recognised by Government of Andhra Pradesh
Affiliated to O U Hyderabad

Panjagutta, Hyderabad

కాశీదేవ యాదవ్.

"బ్రతుకు పోరాటం - పడకు ఆరాటం
బ్రతుక వలననే పోరు సులభం తప్పదు"
అని ఎదురు వాడు చెప్పిన కౌశాణ్దీ
మీకు శ్రద్ధించు

Sree Vanu Jr , Degree & P G College

Recognised by Government of Andhra Pradesh
(Affiliated to O U Hyderabad)

Nalgonda X Roads, Malakpet, Hyderabad

అక్షర రూపం దాల్చిన నీ భావాలతో
అక్షలాది జనుల కదిలించిన పోలేన్నా
నీకు మా అక్షరాంజలి

Siddartha Jr., Degree & P.G College

Recognised by Government of Andhra Pradesh
(Affiliated to O U Hyderabad)

Dilsukhnagar, Hyderabad

"ప్రగతిని చొప్పు నిది
 ఒకటంత వేళినిది"
 కాళోటి
 నీకు హా శ్రద్ధాంజలి

Pragati Jr., Degree & P.G College (Co-Education)

Rajiv Gandhi Educational Society

KPHB Colony, Road No 1, Kukatpally, Hyderabad

"అన్నపూర్ణానులు ఒకచోట
 ఆకలి మంటలు ఒకచోట"
 అని చెప్పిన రాకోటి
 నీకు మా జోహార్లు

Pragati Women's Degree College

(Affiliated to O U Hyderabad)

Vivekanandanagar Colony, Kukatpally, Hyderabad

కాళోటి యాదిలో

పరిస్పర్శ పరిస్పర్శగా జువే విధంగా
పరిస్పర్శ కృషియుం పట్టించుకొని
ఆశించిన 'కాళోటి' స్వేచ్ఛా బోధకుడు

Noble P G. College

(Affiliated to O U Hyderabad)

Dalsukhnagar, Hyderabad

"నైతికతల అడుగున బడి
నైతికతనే అగుపించును బడి"
అని చెప్పిన కాళోటి
నీకు శుభాంజలి

Arunodaya Degree & P.G. College

(Affiliated to O U Hyderabad)

Dalsukhnagar, Hyderabad

కుటుంబ కుల కుల కుల
మనమనమన కాలాని
మనమనమన కాలాని

Khader Memorial Educational Society

Nalgonda

“చెప్ప గీలని కనులు, బతుకు
కన్నదనము చాటు లేవు”
అని చెప్పిన కాళోజీ గీతు శ్రద్ధాంజలి

Sphoorthy Degree College

(Affiliated to O U Hyderabad)

Dilsukhnagar, Hyderabad

కాశీకి యాదలో..

"ఉదయం కానై కావదుకాడం నిరాశ
ఉదయంగా అట్లాగే ఉంటుందనుకొనడం మరొక"
అని చెప్పిన కాశీలోని నికు ఈ జాతరల్లు

St. Mary Engineering College

Deshmukh Village

"పెక్కువిధ కష్టాలతో కష్టమైతే సమీపిస్తాను
ఒకపాటలే ఇంకా ఏమున్నా ఇంకానే గాన"
ఆది పెట్టిన కాశీలోని కష్టాలే చిహ్నాలు

Rajiv Gandhi Aviation Academy

Near Airport Road, Begumpet, Hyderabad

"ప్రేరణయే లేకున్న
జీవితము సున్న"
అని చెప్పిన రాళోజీ నీకు శ్రద్ధాంజలి

Thushara Degree College
(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

Subedari, Warangal

"అశ్రువులు నన్నెప్పుడు ఆదుకొని ఉండాలె
అశ్రువులు లేనట్టి అనుభవాలే నాకు"
అని చెప్పిన రాళోజీ నీకు కన్నీటి వీడ్కోలు

Masterjee Degree College
(Affiliated to Kakatiya University Warangal)

Secretary **S Sunder Raj**

Hunter Road, Hanmakonda , Phone 2555728, Cell No 98492 21421

కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం,

"మనకేమిటి అనతిమ
మనది కాని వేమనమిది
వేమనమే వేమనమిది
వేమనమిదిమనమే
అని చెప్పిన కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం"

New Science Degree & P.G. College

(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

Hunter Road, Hanmakonda

"శాస్త్రజ్ఞులు శాస్త్ర కర్తలు
జనులకు తోలి కట్టిన భర్తలు"
అని చెప్పిన కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం

DRS Degree College

(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

Mamillagudem, Khammam
Ph No 227243

"పద్మాస్పత్తిం గణరాజ్యం
చతుర నాయకమ్మస్యై భోజ్యం
పాలితులపై జరిగే శోషణ
పాలకవర్గం చేసే వోషణ"
అని చెప్పిన రాకోటి బీ జోషిర్లు

Priyadarshni Degree College

(Affiliated to Kakatiya University Warangal)

NST Road, Khammam

అవనిపై జరిగేది అవకతవకం శాసనం
ఆవేదన చెందిన కాలాల్లో
నిశు ఈ జోషిర్లు

Sheelam Pullareddy Memorial Degree College

(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

Bhargava Educational Society, Madhura, Khammam

కాళీజీ యాదవ్.

"కైతకు లక్ష్మణాలున్నాయి కోటొక్కటి
వానిలో వ్యాకరణం కూడా ఒక్కటి"
అని చెప్పిన రాజోజీకి శ్రీ శోహార్లు

Susheela Memorial Degree College

(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

Secretary and Correspondent

Digudupadu, Madhira. Khammam

చైతన్య యూర్ప్, ప్రణాతని కాళోజీకి
చైతన్య బారతి, చైతన్య కళాశాలల దినపు నివాళులు

CHAITANYA

DEGREE & POST GRADUATE COLLEGE

(Affiliated to Kakatiya University, Warangal)

CO EDUCATION

Prof V Bhaskara Rao
Principal

Dr Ch V Purushotham Reddy
Secretary cum Correspondent & Principal

Courses Offered

BSc., BCom , BBM.,

M Sc-I S , CS, Microbiology & Bio Chemistry, MCA & MBA

Kashanpura, Near Petrol Pump Hanamkonda 506 001

Website chaitanya college net
E mail chaitanyacolli@yahoo com

College (08702) 2552555, 2578880, 2544944
Res (08702) 2553555, 2577143, 2553444

తెలంగాణ పుష్పబుద్ధ కాశీన్యై

బాకిదే మో క్షత్రియి నివేశ

S.R. Educational Academy

Courses Offered

MPC, BPC. & MEC

Our Institutions

S R Day & Residential Jr College for Girls Kakajinagar, Hanamkonda Ph 257908

S R Residential Jr College for Boys S R Nagar, Near Padmakshi Temple Hanamkonda Ph 2568020

S R Nava Vignana Bharathi Jr College for Boys (Day), Advocates Colony Hanamkonda Ph 2571828

S R Junior College for Girls, Pochamma Maidan, Narsampet Road, Warangal, Ph 2440667

K N R Jr College for Boys, Puthak Street Mattewnda, Warangal, Ph 2433618

S R Eamcet College, Beside S B H, Nakkalagutta, Hanamkonda Ph 2579711

S R I I T Coaching Centre, Advocates Colony Hanamkonda Ph 2544583

S R High School Kakajinagar Hanamkonda, Ph 2579081

Kakajin Nagar Hanamkonda

శ్రీదేవీ, ఆసురగామ

మహాకవికాశీన్యై బాకిదే మో నివేశ

Gouthami Degree College for Women

(Sanjeeva Reddy) Nagar, Hyderabad

కాకోట్ యాదవ్,

అదితారం, అందలం దేనికి లొంగని
మహామనిషి బూతినే మా నివాళి

Vishwabharathi Degree College (For Women)

Kukatpalli Hyderabad

మానవతా వైభవం తెలుగు
ప్రజలకు కావాలి
బుకీనే మా నివాళి

Sri Sai Degree College

Gaddi Annaram, Hyderabad

హృదయాంజలి

మన వద్దవిభూషణుడూ ప్రజాతప ఇకలేరు ఆని సలపిట్టుకుందామంటే - మనసొప్పటం లేదు ఆయన జీవించింది ప్రజలతోనం అన్యాయాన్ని ఎండగట్టడానికి అధర్వాన్ని ప్రతిఘటించడానికి ఆయన అపారపాం విశిష్టాధికారుల నాధారణ జీవితాన్ని గడిపిన అనిధారణమైన మురిశి ఆయన ఆయన కలం గళం మనస్సు ముస్లిమ్మం అన్న ప్రత్యామ్నాయ పరిరక్షణకు మూలప హక్కుల సంరక్షణకూ రాజకీయంగా సాంస్కృతికంగా భాషావరంగా అర్థికంగా మరెన్నో విధాల తెలంగాణాకు అరుగుతున్న దగా పోసితీ మోసాలను ఎదిరించటంలోనే వీరియోగవద్దాయి

ఆ మహా మురిశి బ్రతుకులో జాతికి ఎలా ఉపకరించారో

భావులో సైతం అలాగే ఉపకరించారు

అతడు భవ్యజీవి ప్రాతస్పరిణీయుడు విశ్వకవి రవీంద్ర కవిచంద్రునివలె అతడు జాతీయవాది అంతర్జాతీయవాది - మానవజాతి వాది - అందుకే ఆయన అమరుడు

ఆ అమరజీవి మధ్యార్ధశతాబ్దం

ఇట్లు

విద్యార్థులు నిర్బంది కళాకారుల మిత్రకవర్గం

లారీబహదూర్ కళాశాల,

వరంగల్, ఫోన్ 2420818

తెలంగాణ పేష్ దిక్కు

కాశీజ్ దిక్కు మోక్ష మోక్ష

Indur Institute of Technology

Siddipet, Medak District

కాశీక యాదిలో

తెలంగాణ గర్వింప దగ్గ ముద్దుబుద్ధ
కాశీక యాదిలో ముద్దుబుద్ధ

**Indur College of Education
&
Indur P.G. College of Computer Sciences**

Bodhan, Nizambad District

మనమీ ముద్దు
కాశీక యాదిలో ముద్దుబుద్ధ

Church P.G. College

**Sponsored By
Church Educational Society**

Bonempally, Secunderabad

ప్రజాశాసన
విశాఖ పరిశోధన

కవిత మెమోరియల్ ఎడ్యుకేషనల్ సొసైటీ వారి
కవిత డిగ్రీ కాలేజీ & పి.జి. కాలేజీ

(కాకతీయ యూనివర్సిటీ ఆధీనంలో)

Upendranah Nagar, Near R T A Office Khanapuram Haveli

ఫోన్ నెం - 507 002, Phone (08742) 233379 255479 234799

In Memory of

Kum P Kavitha

U G Courses

- B Sc 1) M P C S, 2) M S C S, 3) M E C S, 4) M C C S
5) M E C A, 6) M S C A, 7) M P C,
8) M P E B Sc, 9) Biotech MB Chem
10) Biotech Biochem Chem
11) M B Zol Chem, 12) Biochem Zol Chem
13) Biotech Zol Chem,
14) B Com (C A), 15) B com (General), 16) B C A

R Adma Ram Rao
Principal

PG Courses

- 1) M Sc (Computer Science), 2) M Sc (Organic Chemistry),
3) P G Dip In Clinical Biochemistry

ప్రజాశాసన

విశాఖ పరిశోధన

Spurthi Educational Society's

శ్రీ కవిత ఇంజనీరింగ్ కాలేజీ

(Approved by AICTE, New Delhi & Affiliated to JNTU, Hyderabad)

కాలేజీ ఫోన్ నెం 807 122, Phone (08745) 246008 246009 246017

ACADEMIC YEAR 2002 2003

Courses offered

- 1) B Tech, (C S E) 2) B Tech (CS&IT) 3) B Tech (ECE) 4) B Tech (EEE)

For NRI/Mgmt Seats in Engg /M B A /M C A Courses కు కళాశాల యందు సంప్రదించవలెను

PU Kiran Kumar, M Tech
Chairman

Sphoorthy Degree & P.G. College

(Affiliated to Osmania University)

Near Dilsukhnagar Bus Stop Dilsukhnagar, Hyderabad

కాశీ విశ్వవిద్యాలయం

Prof. G. Ram Reddy Centre for Distance Education

Osmania University Hyderabad – 500 007

www.cdrdu.org Ph: No 7099350, 7097545 and 7682276

ADMISSION NOTIFICATION

Candidates from all over India will be admitted without age and area restriction and without any entrance test provided they fulfil the requisite conditions of eligibility to various courses as detailed below

Courses	Eligibility
1 Two years Pre Degree Course (PDC) in Oriental Language – Telugu	A pass in the SSC examination (X standard) conducted by the Govt of Andhra Pradesh / an Entrance Examination in Oriental Languages conducted by a University / State / Vishwakarma Examination of Andhra Saraswathi Parishat with English
2 B.A. (Language) – Telugu (3 Years year wise)	Pass in the Diploma in Oriental Languages/Pre Degree course or its equivalent or B.A. (Language) / B.G.L. or B.A. Degree Examination or an examination recognized as equivalent thereto. English is compulsory in PDC as one of the subjects
3 B.A. (3 Years Year wise)	Intermediate Pass or 10+2 or any equivalent examination
4 B.Com. (3 years Year wise)	Intermediate Pass or 10+2 or any equivalent examination
5 P.G. Diploma in Mathematics (One year)	Graduate of any faculty with 40.4 marks in aggregate in optional
6 P.G. Diploma in English Language Teaching (One year)	Graduate of any faculty with 40.4 marks in aggregate in optional
7 P.G. Diploma in Business Management (One year)	Graduate of any faculty with 40% marks in aggregate in optional
8 P.G. Diploma in Computer Applications (One year of two semesters)	Graduate of any faculty with 40.4 marks in aggregate in Optional
9 M.A. English / Hindi / Telugu / Urdu / Sanskrit	Graduate of any faculty with 40.4 marks in aggregate of part II of UG Degree examination and studied the concerned subject at the U.G. level
10 M.A. Economics / Pol. Science / History / Sociology (Two years)	A pass in B.A. with 40.4 marks in aggregate of part II of UG Degree examination and studied the concerned subject at the U.G. level
11 M.A. Public/Personal Management / Philosophy (Two years)	Graduate of any faculty with 40.4 marks in aggregate of part II of UG Degree examination
12 M.Com. (Two years)	Pass in B.Com. with 40.4 marks in aggregate of part II of UG Degree examination
13 M.Sc. (Mathematics) (Two years)	A pass in B.Sc. with 40% marks in aggregate of Part II and studied Mathematics as a subject at UG level or holding B.E. / B.Tech with not less than 40.4 marks in Mathematics or a pass in PDC in Maths
14 P.G. Diploma in Bioinformatics	Post Graduate Degree (M.Sc. or above) in any branch of biological sciences such as Botany, Zoology, Biochemistry, Microbiology, Genetics, Bio Technology (M.Sc. M.Tech), Life Sciences, Bio Sciences, Forensic Sciences, Animal Sciences, Plant Sciences, Veterinary Sciences (M.V.Sc), Agricultural Sciences, Pharmaceutical Sciences (M. Pharmacy), Bio Physics, Medical Sciences (M.D. M.B.) and Environmental Sciences provided they have secured 55% marks or equivalent grade at the Post Graduate level

Note: A pass in the qualifying examination is sufficient for SC/ST candidates. Instruction for all the above courses will be in English Medium. In respect of B.A./B.Com. instruction through Telugu Medium is also available.

Prospectus cum Application form can be had from 15th July, of the year. Those desirous of obtaining the Prospectus cum Application form by post must send a Demand Draft for Rs. 100/- in favour of the Director Prof. G. Ram Reddy Centre for Distance Education, Osmania University Hyderabad – 500 007 drawn on SBH / SBI / Andhra Bank / / Canara Bank payable at Hyderabad along with a self addressed envelope of 11 x 5 size with Rs. 30/- Postal Stamps affixed on it. The Course name and address of the candidate should be written on the back side of the Demand Draft. Those desirous of having Prospectus cum Application form in person can obtain the same by paying DD for Rs 100/- from the SBH Extension counter situated at the premises of the CDE and also from the Sale counters of the CDE University Press and Publications, OU, Andhra Bank, Vidyaveer, Canara Bank, Mettuguda and Indian Bank, Shivam Road, Near Nallakunta. Prospectus cum Application forms are also available at State Bank of Hyderabad at Nizambad, Nallakunta, Mahabubnagar and Siddipet (Medak).

LAST DATE FOR SUBMISSION OF THE APPLICATION FORM

COURSE	WITHOUT LATE FEE	WITH A MAXIMUM LATE FEE
PDC / B.A. (Lang) / B.A. / B.Com.	10 th September	10 th November
P.G. Diploma / M.A. / M.Com. / M.Sc.	10 th October	10 th December
P.G. Diploma in Computer Applications	On or before 21 st August	(on first come first served basis)

Note: The Centre / University has no agents. Applications received through tutorials or any other agents will be summarily rejected.

DIRECTOR

జూన్ 1991

☎ : 23799, 20799, 22379

"వైపిఐఎస్ మొదటి బ్యాచ్ సుండే యూనివర్సిటీ ర్యాంకులు పొందున్న ప్రతిష్టాత్మక విద్యాలం"

శ్రీ కవిత ఎడ్యుకేషనల్ సొసైటీ వారి

కవిత వైద్యాలయ డిగ్రీ & పి.జి. కళాశాల

(Affiliated to Kakatiya University, Recognised by UGC and Approved by AICTE New Delhi)

(నరసింహస్వామి టెంపుల్ రోడ్, రేపటి బయేటర్ దగ్గర, నెహ్రూనగర్, బుచ్చం)

UG COURSES

B.Sc. (Physics) - 1st & 2nd yr.
(Maths, Physics & Computer Science)
(Maths, Statistics & Computer Science)
(Maths, Electronics & Computer Science)
(Maths, Chemistry & Computer Science)
(Maths, Physics & Computer Applications)
(Maths, Statistics & Computer Applications)
(Maths, Electronics & Computer Applications)

B.Sc. (Biological Sciences)

(Microbiology, Botany & Chemistry)
(Microbiology, Zoology & Chemistry)
(Biochemistry, Zoology & Chemistry)
(Biotechnology, Botany & Chemistry)
(Biotechnology, Zoology & Chemistry)
(Biotechnology, Microbiology & Chemistry)
(Biotechnology, Biochemistry & Chemistry)

B.Com. (Computer Applications)

B.B.M. (Bachelor of Business Management)
B.C.A. (Bachelor of Computer Applications)
PG Courses
M.B.A. (Master of Business Administration)
M.C.A. (Master of Computer Applications)
M.Sc. (Computer Science)
M.Sc. (Organic Chemistry)
M.Sc. (Microbiology)
M.Sc. (Mathematics)

MOTHUKURI NAGESWARA RAO,

President

Sri Kavitha Educational Society

Prof. M. SATYANARAYAN RAO,

Principal

Kavitha Mensural Degree College

(Formerly Bangalore Campus
of B.L. Acharya Open University Hyderabad)

KOTA APPI REDDY,

Secretary & Correspondent

Sri Kavitha Educational Society

కాకతీయ విద్య

కాళోటి యాదిలో.

మూసవతా విలువల కాలేజి మా కాలోటి
మూడిదే మా నివాళి

Santh Samarth Engineering College

Bandlaguda, Hyderabad

చెలిమి చెలిమిలో
చిందునన్నాళ్ళు
నేను బ్రతికే వుంటాను
అన్న మహామనిషి
కాలోటి
మా నివాళి

ANUPAMA Printers

GREEN VIEW 126, SHANTINAGAR HYDERABAD 500 040
Tel 23391364 Telefax 040-23304194 E-mail anupamaprinters@yahoo.co.in

తెలంగాణలో వస్తే తెల్లన
కొళ్ళన్న బాకివోటా నితా

**Rajbahadur Venkata Rama Reddy
Mahila Kalasala**

(Run By Hyderabad Mahila Sangam)
Established - 1954

Narayanaguda, Hyderabad

తెలంగాణ యూనిటానల తీవ్ర దెబ్బ
కొళ్ళన్న బాకివోటా నితా

Sri. Ramana Reddy
Secretary

E.V. Reddy Memorial Degree College

Kodad, Nalgonda District , Ph 253923

కాశీ యాదిలో

తెలంగాణ గర్వ గర్వంపరుల అండ్
కాశీ యాదిలో

Sri. Nagi Reddy

Secretary

**Mandala Sahakara Jr. College
&
Sai Vikas Degree College**

Kodad, Nalgonda District , Ph 253923

మహామహాత్మా మహామహాత్మా
కాశీ యాదిలో

Jagruthi Degree & PG College

Kachiguda, Hyderabad

తెలంగాణ గోరుకొయ్య

- అంబటి సురేంద్ర రాజు

"ఏడు రంగుల ఇండ్ల భూమి
మూడు కోట్ల మంది తొలి ఉపన్య"

అంటూ ప్రసిద్ధ గాయని విమల కాళోజ్ మీద సాదిన పాట కాళోజ్ ప్రత్యక్షమేక సంగన పొడిచే గోరు కొయ్యను కొత్తాకోజ్ అని మేలుకొలిపే తొలికోడిని మన కళ్ళ ముందు నిలుపుతుంది కాబట్టిని కావడం మూలంగానే కాళోజ్ తెలంగాణ రాష్ట్రం వికలాంధ్రలో కలవకూడదని ఎలగొద్ది చాటింపు వేశారు. ఇలవంతంగా కలిసిన తరువాత విడిపోవాలని 'యదువు కాదుకాలు' సిద్ధం చేశారు తెలంగాణ అంతకు మునుపు మాదిరి స్వతంత్ర రాష్ట్రంగా ముగిసే సాగించాలని మొట్టమొదట లోకానికి చెప్పిన భారతి ఒక్క కాళోజ్లే దట్టించింది. 1952లో ఉచ్చతంగా రేగిన గైర్ ముద్ది గోబ్బాకో ఉద్యమం కాళోజ్ని జాగృతం చేసింది. 'వికలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం ఏర్పడాలని పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య వకటం రచిస్తే చాచకట్ల శ్రీశ్రీతో కలిసి వరంగల్ అకాలం సర్కింగం కోటలో శ్రీశ్రీతో చేయి చేయి కలిసి వికలాంధ్ర తీర్మానం చేసి, శ్రీశ్రీ పరిభాషలో 'రాళ్ళు విసురుతున్న అభిలాంధ్ర కవీ'గా పేరొంది, అంతలోనే జ్ఞాపరయమై వికలాంధ్ర బద్ధ విరోధిగా ఒంటిగా నిలిచిన భారతి కూడా ఒక్క కాళోజ్లే దట్టించింది. 1952వ సంవత్సరం కాళోజ్ ప్రాచందిక చృత్యభాన్ని అవిధంగా మోలికంగా హుద్దాసేసింది. అంత్రోద్ధమం బలన నాటకాన్ని అభిలాంధ్ర భావనను పరిహర్షించి కోదాటి నారాయణరావు వంటి ఎందరో తన సమకాలికులు సన్నిహిత మిత్రులు, సహ పరులు, అంత్రోద్ధమం మత్తులోనుంచి బయటపడకుండానే కన్ను మూస్తే కాళోజ్ మాత్రం యాల్లె వండ్ల నాడే తెలంగాణ అక్షిప్త సమస్యను మనసు మీదికి తీసుకొచ్చారు. తాత్విక, సామజిక రాజకీయ స్పృహతో వస్తుండునే కాళోజ్ తెలంగాణ పునిది ఉనిడిని కాపాడే అన్ని అంశాలను, ముఖ్యంగా భాషను సంస్కృతించి, తనవ దిద్దానాన్ని తన కవిత్వం నిండా రాయతూ వచ్చారు స్వతంత్ర దేశంలో తెలంగాణ అంతర్గత వంస మూలంగా సాధనశీల్యంలో మగ్గిపోవడం అయినను కలిసి చేసింది అతి సున్నిత మనస్సుడు అయిన కాళోజ్

తెలంగాణకు అన్ని రంగాలలో అను నిత్యం జరుగుతున్న అన్యాయాలను చూసి చలించి పోయారు వేరు తెలంగాణ సాధనకు అట్టుబడి తన వంతు కర్తవ్యాన్ని సదా నిర్వహిస్తూ వచ్చారు. 1969 నాటి ప్రత్యేక తెలంగాణ విద్యార్థి ఉద్యమం లో అత్యంత శ్రయోశీల పాత్ర పోషించారు. తెలంగాణ రాష్ట్రాన్ని మనందరి కన్నా ముందే కలగన్న కాళోజ్ని మన మధ్య పెట్టుకుని కూడా మనం అయిన వదిలిన కోవలో సడవక తెలంగాణకు మరింత కీడు చేసే రాజకీయ భావ్య కలాపాలలో ఇంతకాలం మునిగిపోయాం తుదకు అయినే గెలిచారు. అయిన చూచిన బాటలోకి అలవ్వంగానైనా మళ్ళా తెలంగాణ సాధనకు భార్యరంగం కట్టుదిట్టంగా సృష్టించుకున్నాం. మన కోసం కాళోజ్ కన్న కలను విజం చేసుకునేందుకు కృషి నిత్యంతో మునుముందుకు సాగు తున్నాం. ఇక తెలంగాణ సాధనోద్యమం అగడు మన గమ్యాన్ని చేరుకోనే దిశగా మన అడుగులు వరుతున్నాయి. కనుక ఈ రోజు కాకపోతే రేపైన మనం తెలంగాణ సాధించి తీరుతాం కాళోజ్ ఇప్పిన భరోసాకోసే ఈ భార్యారాన్ని మనం మోయగలుగుతున్నాం.

కాళోజ్ సోహుకృతుల కోసం ఎదుర్కొన్నీ ముందు నుంచి సాగిస్తున్న పోరాటంలో కూడా తెలంగాణే అగ్రస్థానం. ఆ నాటి ఇందిరా గాంధీ, జలగం వెంగళరావుల అణ్ణారాల నుంచి మొదలు పెడితే ఈనాటి వందలాది నాయకు సాగిస్తున్న అణిచివేత దాకా కాళోజ్ మాపు అసని నందర్నం లేదు. కాళోజ్ భార్యజ్ఞిభానికే కేంద్రమిందువు వరంగల్ కావడావ తెలంగాణ అసాంతం అయిన నుంచి వెలుతురు ప్రసరించింది. వ్యక్తిగా సర్వ స్వతంత్రునిగా వ్యవ హరించిన కాళోజ్ ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది రాయి అయిన స్వేచ్ఛకు ఎవలేని ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. చునిది నిత్య తీవ్రతలో స్వేచ్ఛగా చరించునానికే అవసరమైన పరిస్థితులు ఏర్పడేందుకు అయిన అవసరం కృషి చేశారు స్వేచ్ఛకు ప్రాతిపదిక సౌజ్ఞాభ్యుత్థంలో అయినకు కనిపించింది సమానత్వం సమీప భవిష్యత్తులో సమకాలిని కాదు కనుక ముందు సోదరభావం ఇలవడితే అప్పుడు స్వేచ్ఛకు అపార్థం

విద్యకుతుందని ఆయన ఆశించారు. అయితే సామ్రాజ్యవాన్ని దర్శించడంలో ఆయన కొన్ని పరిమితులకు లోబడతూ వర్తకపద్ధి పూడిగా పూరించ పీలుకాని సామాజిక జగదాలకు అంబాలంగా వున్న మన సమాజంలో హక్కులు కొంత మందికి ఎందుకు వుంటున్నాయో ఆయన అంకగా పట్టించుకోలేదు. చిట్టం ముందు అందరూ సమాపల్లి నప్పుడే పొర సమాజానికి ప్రాతిపదిక విద్యకుతుంది మన దేశంలో దాదాపు ఎనభై శాతం మంది ఈనాటికీ పొరసగ్గు నోచుకోలేదు. పొరుల వోదా వారికి లేకపోవడానికి తద్వారా హక్కులు వారికి కొరవడటానికి, పొరహక్కులు అలావుంది మానవ హక్కులు సైతం వారికి వ్యుగ్రం కావడానికి గల సామాజిక కారణాల మీద ఆయన దృష్టి పెట్టినట్లు జనించినచో హక్కులను కేవలం రాజ్యాంగ పరిధిలో మాన ప్రభుత్వం జవాబుదారీగా వ్యవహరిస్తే చట్టం నప్పుగా తన పని నిర్వహిస్తే హక్కులు సిద్ధిస్తాయనే స్థూల దృష్టి ఈ విషయంలో ఆయన ఆచరణకు అనివార్యంగా కొన్ని పరిమితులను విధించింది. వర్తక వ్యవస్థను సృష్టించిన మను ధర్మం గీడిత రేఖకు లోబడి మన రాజ్యాంగం ఈనాటికీ పనిచేస్తున్నదనే వాస్తవిక సామాజిక దృష్టి రాజ్యంలో దాదాపు గత ముప్పై ఏండ్లూ పనిచేస్తున్న పొరహక్కుల ఉద్దేశానికి లోబడినట్లే కాళోటికి కూడా లోబడింది. ఈ ఒక్క విషయంలో ఆధునికత తాలూకు భావజాలంలో కాళోటి తనకు తెలియకుండానే చిక్కుకొని ఆచరణలో నిర్వికలను కోల్పోయారు. అయితా కాళోటి వయసులో సగం కూడా లేని వారు, పొర హక్కులకు సంబంధించి కాళోటి కన్నా లోతైన జ్ఞానం అనుభవం వున్నవారే ఒక వైపు 'అధునికత' అనే పెనుజాదానికి (వలసవాదం పోతాపోతూ మిగిల్చి పోయిన అవశేషం ఇది) లోతైన హక్కుల ఉద్దేశాన్ని ప్రధాన ప్రసంగికి పరిమితం చేసి యథాతథ వాదాన్ని నిరంధిగా పెంచి పోషిస్తుంటే, మనం మారాలని అనుక్షణం రంది పడుతూ బతికిన కాళోటి అనవలసిన అవసరం ఏముంది!

ఈ మధ్య కాళోటి పోయిన తరువాత ఆయన మీద ఒక మేధావి రాసిన వ్యాసంలో కాళోటికి జానే వ్యవస్థ

మీద అనే ఉదారవాద రాజకీయ తత్వవత్తుకు పోలిక చెప్పారు. ఈ మీద మహాశయము అనాటి బ్రిటిష్ వలసాధిపతులకు దశాగీగా వ్యవహరించాడనేది జగద్విదితం. అయితా మన మేధావి దడయితే ఎందుకో ఆ మాట మరిచారు. మరచి కాళోటి స్ఫూర్తికి అందరారం తలపెట్టారు. బ్రిటిష్ ప్రభువుల తరపున అనాటి బక్సీ గవర్నర్ అనరగ్ని చేపట్టే కార్యక్రమాలు మద్యకు కూడగట్టించుకు తన వలుకుబడిని ఉపయోగించిన ఘనుడి. భావాలతో కాళోటి భావధారను పోల్చిన మామూలు తప్పు కాదు. కాళోటి మంచి సుసంపన్నమైన భాషలాగ జలపిని తప్పుడు అంచనాలతో కలుపితం చేసే బ్రతుమంటి శుష్క పండితుల నుంచి రక్షించుకోవాల్సిన బాధ్యత మన మీద వుంది.

రాజకీయ సామ్రాజ్య రంగాలలోనే కాదు విశ్వ జీవితంలో కూడా యజమాని-బానిస సంబంధాలను తన ఆచరణతో రద్దు చేసిన ఘనపాటి కాళోటి ఆయన అటు నాయకుని పాత్ర, అటు అనుచరుని పాత్ర పోషించడానికి నిరాశరించారు. గురు శిష్య సంబంధాన్ని కూడా ఆయన తోసిపుచ్చారు. ఇద్దరు మనుషుల మధ్య సమానత్వం ప్రాతిపదికగా విలసిల్లే స్నేహ బంధానికి మాత్రమే ఆయన అమోఢ ముద్ర వేశారు. చరిత్రలో ఇప్పటి దాకా మనుషులు ఈ రెండు అమానదీయ పాత్రలనే పోషిస్తూ వచ్చారు. కానీ కాళోటి స్వానతకు గురి చేసే ఈ సంబంధాన్ని పాత్రపోషణ ను అధిగమించేందుకు శత విధాల యత్నించారు. అసలు సిసలైన ప్రజాస్వామిక సిద్ధాంతాన్ని ఆచరణలో నిగ్గ చేర్చారు. కవత్తుంలోనే కాదు నిజ జీవితంలో కూడా కాళోటిని దేశ సంప్రదాయం అని పొల్చునికి పోవన బుచ్చిర పోతన సురవరం ప్రజాపరిచి మార్గం కాళోటి నడిపిన ఈ బాలలో మనం నడిచినప్పుడే కాళోటి జీవికానికి, స్ఫూర్తికి సాక్షాతక నిర్విస్తామి. మనం కోరుకొంటున్న తెలుంగాణ సిద్ధిరాలన్నా ఇదే బాట చక్కటి. మరో మార్గం లేదు. రేపటి తెలుంగాణకు తోన చూపిన గ్రాంథకర్మ కాళోటి అజయదు. అమరుడు.

(గోల్కొండ ఫిల్మ్ - డిసెంబర్ 2002)

స్వతంత్ర పోరాట 'దైనమో' కాళోజ్

- వి. రామ్ నేనాం

"గుల్బర్గా క్యాంప్ జైలులో కాళోజ్ కలిసి నేను ఐదు నెలలు ఉన్నాను. నేను హైదరాబాద్ వెంట్రల్ జైలు నుంచి అక్కడికి పోయే వరకు కాళోజ్ ప్రభుత్వ అప్పిటేజీ జైలులో ఒక వెలుగు వెలుగుతుంది. తొలిచూపులోనే మేము ఒకటి నాడం ఇష్టం. నేను హైదరాబాద్ జైలులో చూడలే అక్కడ, తెచ్చిన డెమోక్రాట్ అంగ్ల రికీత పత్రికకు కాళోజ్ తన వంతు సాయం చేసేవాడు. ఇంగ్లీష్ లో ఆయనది అంచె వేసిన చేయి. కాళోజ్ తన మొదటి తనకు వట్టరాని ప్రేమ తనను ఎంత ఇదిగా ప్రేమించుకుంటాడో ఇతరులను కూడా అంతే ఇదిగా ప్రేమిస్తాడు. కాళోజ్ పనివాడి ప్రవర్తన తల్లి హృదయం - అవి కాళోజ్ పనిమన వట్టిప్రాయి కాళోజ్ పేరువాని సిద్ధంగా ఉన్న జైలునూ కూడా"

అప్పుడో నిజం జన్మదినం వచ్చింది. జన్మదిన పేరుకల్లో భాగంగా రాజీయ జైలకు స్వేచ్ఛ పొందేవ్వ పనికిందాని నిజం అలవివేక నుంచి స్వేచ్ఛ కోసం పోరాడుతున్న వారికి స్వేచ్ఛ పనికి అవమానిస్తారా? అవి శస్ట్రసేవారు కాళోజ్ తోకత్తాన్ని తాచయ్యాడు వరకం ప్రభారం చేసిన ఈ 'చుక్క'ను ఖండించడానికి అందరం ఒకటికావాలని నాకు తెచ్చింది - సరేనన్నాను - మిరాయి దబ్బాను వాచే ఇవ్వడమే కాదు, జైలకు మానిరవన తెలియ జేయాలని నిర్ణయించుకున్నాం అలాగే చేశాం. మొత్తం ఎనను ఎదుగురం మేమిచ్చిన షాక్ బ్రీజ్ మెంటుకు జైలర్ నోరు తెరిచి చూస్తుందిపోయాడు. ఆ రోజు నుంచి జైల్లో అధికారులు చుట్టూ మా తోలికి రావడం

(వట్టి పూర్తి సందిక నుంచి)

కాళన్న ఆరోగ్య రహస్యం

- డా. ఎస్. పెట్టి

తెలంగాణలో కాశల ఆరోగ్యాన్ని చూడండి, మనవడు, మనిమనవళ్ళ ఆరోగ్యం చూడండి. ఈ వ్యత్యాసం రూపాన్ని గమనిస్తే నా కంటే మా కంటి బలవంతుడు నా కంటి కంటే మా కాశ బలవంతుడు వాళ్ళకంటే వాళ్ళపై వాళ్ళ బలవంతులు. నాకంటే నా కొడుకు బలహీనుడు. నా కొడుకుంటే నా మనవడు ఎట్లుంటాడో ఈ ఆధునిక సమాజంలో పదిలేర్పాం

పూర్వం ఆస్థం లేక, అర్ధకంగా లేక వైద్యం లేక, వదువు లేక తరువులో ఖాళీకి వాళ్ళు రోచిపోయి మరణం తిని తీసుకుంటుంటే, ఆస్థం ఉన్న (అర్ధక, విద్య వైద్యం గ్రీట) మనం మన రాజ్యపు తరం ఎందుకు బలహీనులైంది? ప్రాంతం వానికి ప్రాంతేతరమైన అలవాట్లే కారణమని భావించాల్సి వస్తుంది. గ్రేటైజేషన్ లో భాగంగానే ప్రపంచీకరణ పేరుతో మానవుల్లో ఏ మార్పు వస్తుంది? ఒక ఉదాహరణలో పోల్చుకోవచ్చు

తెలంగాణ కోడికి, రాయలసీమ కోడికి, అంధ్ర

కోడికి చాలా వ్యత్యాసం ఉంటుంది. ఉపవంతంలో ఉన్న కోళ్ళు, వృక్షాలు ఒకే రకంగా ఉండరు. ప్రాంతాల వారిగా, మిలాల వారిగా, మతాల వారిగా, వేతాల వారిగా వేరు వేరుగా ఉంటారు. విద్యావరంగా, ఆర్థిక పరంగా ఆరోగ్యవరంగా వ్యత్యాసం కనిపిస్తుంది

ప్రపంచీకరణలో ప్రపంచవాస్తవంగా ఒకే రకం కోళ్ళు (గ్రేటైజేషన్) ఒకే రకమైన రోగాలు ఒకే రకమైన వైద్యం జరుగుతున్నది. తెలంగాణ భాష, తెలంగాణ యాన, తెలంగాణ ఆరోగ్యం తెలంగాణ వైద్యం, తెలంగాణ శీవన విధానం, తెలంగాణ విద్య తెలంగాణ ఆర్థిక పరమలు ప్రపంచీకరణ పేరుతో ఎంత పతనమవుతున్నాయో మనం అలోచించుకోవాలి

గట్టు గుంటి అంటలి కాగిన ముసలోడు బప్పటికి ఆరోగ్యవంతుడే అన్ని పోషక విలువలున్నవని చెప్పవచ్చు. పొద్దు, బాక్స్, కాంప్లెస్ సెరిలెక్ తీసుకున్న వరకం బప్పటికి బాలో గ్యూలం చింతవాయు తోక్కు, పట్టున్న గట్టు, తగ్గు, పచ్చివు

లును, రోటివాడి మీదం ఎక్కువ తెలంగాణను కాపాడగలిగిందే, చాణ్ణి ఉన్న దున్నం ఏమిటో మనం ఆలోచించాలి దానికి నిలువెత్తు సాక్ష్యం మన కాళోజీ

కోమిటి వదుల తీవ్రతాన్ని చూసిన మన కాళన్న ఒక్క ఊపిరితిత్తితో 60 ఏండ్లు గడిచిండు రెండు ఊపిరి తీర్చులున్న ప్రజలు తెలంగాణ దుమ్ము (డస్ట్) అలర్జీ అంటు చ్చు తెలంగాణకు ఉన్నది మరి దుమ్మేగదా!

వచ్చేసినవేండ్ల పోరుల మోహాళ్ళ నొప్పులని సుఖ ప్రయాణం కోరుకుంటుంది మన కాళన్న సచ్చేరిత వర కూర్చూ ఒకప్పుడు పట్టుకోనిచ్చేవాడుగాడు ఎన్నడు గూడ నొప్పి గోరీ ఎన్నోలేదు ఇంటికొసారి వచ్చినప్పుడు లడ్డూ, మిఠాయి

తినన్న కాళన్నను చూసి ఈ వయసులో కూడా చచ్చిన వీరవారి లేని వాడున్నారా అనిపించింది పొచ్చుగోరి అన్నం తీయే వ్వుడు సజ్జలఉన్న ఏనుగుంటుంటే ఇంకా వీరి చాలేరా అనుకున్న

పొచ్చుగోరికామల నొప్పి గోరేమన్న అడుగుతడో అనుకున్న కాని అదగలే పొచ్చుగూడినంత నిద్ర గోన్న అడుగుతడేమో అనుకున్న తని అదగలే అది తెలంగాణ ఆరోగ్యం ఇదంతా ఎక్కడుకు పోయింది ఈ ఆరోగ్య విధానం ఎక్కడుకు పోయింది ఎందుకు ఆగిపోయింది? చచ్చిన గోరీ, ఉప్పుగోరీ నొప్పిగోరీ, నిద్రగోరీ లేని తెలంగాణ ఎటు పోయింది?

అక్షయం కాళోజీ జీవితం

- రాజ్ ఐహూర్ గర్

పేదవాడి పెను కావంగా పేరుబడ్డ క్షయవాధి కాళోజీకి మంచివయసులో వున్నప్పుడు వచ్చింది వ్యాధి నయం కావాలంటే ఖరీదైన మందులు పోషకాహారం, శుభ్రమైన గాలి పూర్తి విశ్రాంతి తప్పనిసరినని డాక్టర్లు సూచించారు కాళోజీ పేదవాడు తేజులో సైన్ డ్లెస్సె హైగ పేదోళ్లకు బక్కరిచ్చిళ్లకు దగ్గర మిత్రుడు అయితే మందులు కొనలేదు మింగలేదు మంచికింది దొరలకే తప్ప మామూలు మనుషు లతిక్కండి రికామిగా విశ్రాంతి తీసుకోవాలన్నా కాళ తండ్రులు అడ్డించిన అప్పులుండాలి ఇవేవీలేని కాళోజీకి మంచి మందులు మంచి తిండి రోజంతా విశ్రాంతి ఎక్కు

సాధ్యం? ఇక మిగిలింది శుభ్రమైన గాలి కాళోజీ శాడలో అది స్వేచ్ఛా వాయువు వాయు భక్షకుల ఆరు బరులుకు బయల్పేరాడు ఇబ్బందిపెట్టాడు గాలి కోసం గాలించడం మొదలు పెట్టాడు శుభ్రమైన మంచి గాలి కోసం (స్వేచ్ఛను ప్రసాదించే వాయువుల కోసం) జీవిత పర్యంతం విరంతరాయంగా చేసిన ప్రయత్నమే కాళోజీని సజీవంగా వుంచింది ఆ విధంగా క్షయ వ్యాధి చివరికి అయిన చేతిలో ఓడిపోయింది అయిన గెలిచాడు స్వేచ్ఛ కోసం చేసిన సంచారం విశ్వప్రయత్నమే కాళోజీని అమరుడుని చేసింది

(1974 కాళోజీ వచ్చి పూర్తి సంచిక నుండి)

ఆయన తెలంగాణకే కాదు తెలుగు జాతికంతకూ గౌరవనీయుడే!

- ఎ. జయప్రభ

మా మొదటి వరివయం 1988లో 'చాయుధోన్నతంగా' అవిమర్షణ సభకి ఆయన అధ్యక్షుడిగా వచ్చినప్పుడి నుంచీ! అనాది సభకి అవిమర్షణ కోసం రావలసి వున్న కండాక సుప్రసిద్ధా తిలకిగాడు రాలేకపోయి సందుపట్ల అధ్యక్షుడిగా వచ్చిన కాళోజీ పుస్తక అవిమర్షణ కూడా చేశాడని నేను యుధోన్నతంగా కదలకుం ఆయనడి

వచ్చింది! ఆ తర్వాత వా 'చూపులు' వద్దను ఆయన ప్రత్యేకంగా నేనిప్పుడు తండ్రువడినా జ్ఞాపకం చేసుకుంటా ఉండేవారూ! ప్రతివాళ్ళు గుర్తు పెట్టుకుని పేరుపేరువా వలతరించవం ఆయన నైజాం!

నిజానికి మొదట్నుండి కాళోజీ కవిత్వం కాదు వన్ను ఆకట్టుకున్నది అంతకన్నా మహోన్నతంగా -

నిర్బుద్ధితనం పాఠదృశకా కలిగిన ఆయన వ్యక్తిత్వం నన్నెంతగానో ఆకట్టుకుంది!

మా బాలబాలలోని స్వభావాలలోని సారూప్యం భారణంగానే నాకు కాళోజీ అంటే చాలా ఇష్టం కలిగిందే! గౌరవంతో కూడిన ఒక ఇష్టం అది!

అవతలి వ్యక్తిలో చాలా విశిష్టత గోచరించనిదే ఒక పట్టున నా మనసులోకి తీసుకోలేని స్వభావం నాని! కాళోజీలాగా నిర్భయంగా నమ్మినదారిలో కదలాకా నవరగ్గిన వారు ప్రపంచంలో ఎప్పుడూ తక్కువగానే కన్పిస్తారు! ఎవరి మనసులోనైనా కాళోజీని గురించిన జ్ఞానం ప్రత్యేకంగా ముద్రపడుతుందని నేననుకుంటాను!! 'ఐదు వా గొడవ' అంటూ ఆయన చెప్పుకొచ్చిన జీవితం అనన్య సార్వభౌమ!!

ప్రత్యేకమైన తోవలో నడిచిన మనుష్యుల కథల పట్ల మళ్ళీ మళ్ళీ ఎక్కువ నాకు! అనగానీ గాంధీ అత్యుత్తమ ఎందుకనో నన్ను అంతగా కదిలించలేదు అహింసనే పరమ ధర్మంగా ఎంచిన ఆయన ఉపవాసాలతో తనని తాను హింసించుకోవడం ఏం సజ్జా అన్న ప్రశ్న నా చిన్న తనం లోనే నన్ను వేధించింది!

తెలుగు సాహిత్యానికి సంబంధించి నాకు శ్రీశ్రీ కవిత్వం అంటే చాలా ఇష్టం కానీ ఎందుకో శ్రీశ్రీ అనంతం మీద మాత్రం నాకు అసన్నీ కలగనే లేదు ఆయన కవిత్వా నికీ జీవితానికి పొగిగినట్లు నా కన్నులంద లేదు!!

వ్యక్తుల నమ్మకాలకీ వారి జీవితాలకీ అంత వార కన్పించని పుస్తకాలూ తెలుగు సాహిత్యంలో - ఉప్పుల లక్ష్మణరావుగారి "అనుకున్నవస్తకం" తిరుమల రామచంద్రగారి 'హుంకీనింది హరప్రభాకా', కాళోజీ "ఐదు వా గొడవ"!!

ఈ మూడు పుస్తకాలూ నాకు నచ్చడం అంటే ఇలా అలా కాదు నన్నువలెనా తెలుగుదేశాన మాధవధర్మంగా ఉండేందుకని బిల్లం కోసం మీదే పుస్తకాలని చదివేందుకు సూరిస్తారని అడిగితే తదుమమకోకుండా నేను ఈ చూడు పుస్తకాల సేపు చెబుతాను

గమ్యతేమంటే ఈ ముగ్గురూ ఆంధ్ర ప్రదేశంలో తమ భాషాధిక్యతని వివరంగా అన్నిచోట్లా ప్రదర్శిస్తూ వచ్చిన - కాళోజీ మాటల్లో చెప్పాలంటే - "అ రెండు జిల్లాల" వాళ్ళు కానే కాదు ఉప్పుల లక్ష్మణ రావుగారు మా ఉత్తరాంధ్ర ప్రాంతంవారు తిరుమల రామచంద్రగారు

రాయలసీమ నుంచి బయలుదేరిన వారు! కాళోజీని నరే ఓరుగల్లు!!

చలుకులత్తు మాందలికాల యానతో కూడిన భాషలో ఉన్న బలాన్ని గుర్తించి వాటిని వాడగల్గిన వాళ్ళే ఎప్పుడైనా మంచి రచనలు చేయగలరు జీవన్మృత్యు వారకది ఇచ్చులోని అదవాళ్ళ దగ్గర! పొలంలోని కూలీవాళ్ళ దగ్గర! భాషా వ్యవహారానికి సంబంధించి కాళోజీ మతం నాకు నమ్మతం!!

కాళోజీ తన గురించి నమానంలోని తనకి తానుపడిన వివిధ విషయాల మీద తనకి కల్గిన భావాల గురించి నా గొడవ పుస్తకాల్లో కవిత్వంగా రాసారు "స్వగతం, అహం బ్రహ్మాస్మి కలం కత్తి నా ఇంటి లాంటివి ఆయన తన గురించి చెబుతే కోకిలా సరస్వతీ భక్తుల్లా , బ్యావహారికం, ఆంధ్రుడా, మహాప్రభులే మహాకవులు, ఓ రాజా, కర్నూ, మనిషి" లాంటి ఖండికలతో ఆయన అతిప్రాయాలు గురించి చెప్పారు!! అని బాగుంటాయి!

ఆయన రాసిన వాటిల్లో నాకు నచ్చిన చిన్న కథల్లో "జంబ సింగిణిబాబు" ఇలా ఉంటుంది! "దానిమ్మ గింటిలో దాగిన మెరుపు లేత ఆరికలా పై పూలకు నునుపు కొత్త ముఖాలు లోని పెత్తందనాలు కన్న తల్లి పిల్ల కష్టమందనాలు గోచుగ్గ దారల గోచున్న దినము బ్రాహ్మ ఫలమలనైన ప్రదియించు తీసి, పుష్ప పొదుగుల్లోని పొంగేతీ తేనె మునుమున నవ్వల కునుమముల సాంపు అందచందరాలొప్పు అనంద ఝుండులు పండిపావ పెదవి జంబ సింగిణిబాబులో అన్ని చేరి అటలాడుతున్నాయి "

ఎవరిలోనైనా మాట్లాడి వెనక్కి మళ్ళినప్పుడు మన మనసులో ఒక సంతోషం కలగారి అలా మనసు సంతోష వడే సందర్భాలు చాలా అరుదుగా ఎదురొకాయి! కాళోజీతో మాట్లాడిన ఏ రోజూ నేను ఉత్సాహాన్ని నింపుకోనేలే వెనక్కి వచ్చింది లేదు! ఎప్పుడైనా నమ్మిన తోవలో ముందుకు రోతు వ్యవస్థలకు కొన్ని పొచ్చు నా మనసునట్లు నడచిన వైదాలలో నాకు ఉత్తేజాన్ని నమ్మకాన్ని కల్పించినది కాళోజీ వ్యక్తిత్వమే!! రాజీవరకుండా అతీతగలగడానికి నేను ఎప్పుడూ ఆయనని ప్రేరణగా ఎంచుకుంటాను!

ఒకసారిపూర్వో వరసరరావుతో అన్నాను చాలా రోజులొకొంది కాళోజీని చూడాలని ఉంది వరసరగల్లు వస్తానా అని! ఇంకలోనే కాళోజీనే ఎవరో ఎవరే అరే అరే

అవాగ్విదో ఇన్నే తీసుకొవడానికి హైదరాబాద్ వస్తున్నట్లు చెప్పాడు పరవరరావు. రెండేళ్ళ కిందట అనుకుంటాను... ప్రభాకర్ వాళ్ళింట్లో! అఖరుసారిగా నేనాయతతో చాలాసేపు మాట్లాడిన పంధర్పుం అదే! నేను ఆయన దగ్గరకి సాయంత్రం 6 గంటకి వెళ్ళాను ఆయన కబుర్లు చెబుతున్నాడు నా చేయి వట్టుకుని మాట్లాడుతున్నాడు రాత్రి పదకొండు కాకాస్తోంది సుమారు ఆయన అప్పటికీ మాటలు అపేలా లేరు వయసు పై బడిన మనిషి పొద్దులే సభకి వెళ్ళాలో ఆ విషయం నేనెన్ని సార్లు గుర్తు చేసినా ఆయన పట్టించుకోవడం లేదు ఆయన కబుర్లు అవటమూ లేదు నా చేయి వదిలి పెట్టటమూ లేదు నేను వెళతానని లేచినప్పుడల్లా ఆయనకి తోపం వచ్చేసేది! చిన్న పిల్లవాడు అతిగి మాట్లాడినట్టుగా అతిగి మాట్లాడటం దానిలో నేను మళ్ళీ తుల్యవటం ఇలా గడిచింది ఆ నలుగున్నర గంటల సేవూ! చివరికింత ఆయన మాటల్ని తోపిస్తూ గుమించినట్టుగా నరించి నిలబడి తీసుకుని వేయి బయలుదేరి వచ్చేసేమి వెనక్కి అంటికి వస్తున్నప్పుడు తోవలో ఆయన మాట్లాడిన మాటల్ని ఆ వయసు లో తూడా ఆయన అలోపనల్లో ప్రత్యక్షమయిన వస్తువునని ఆయనలోని అవేశాన్ని తలుచుకుంటూనే ఉన్నాను అది నాకు ఎప్పుడూ

విభ్రమని కలిగిస్తూనే ఉంది! ఆయన వస్తుకాలన్న ఆయనకున్న అపంచల విశ్వాసాన్ని ఆయన అలోపనల్లో తొటికినలాడిన ఉల్లకపీ చాలా ఆనంద్రిగా చూసి వాళ్ళో! నిజానికి ఆయన మాటలన్నీ ఇది వా గొడవ వస్తకం లోని ఆ సంగతులే అవన్నీ అప్పటికి నేను విన్నా! ఆయనా అశ్రద్ధమేమంటే తెలిసిన ఏమయితే అయినా అన్ని గంటల సేపు విన్నా నాకెప్పుడూ విసుగూ అలసటా కలగక పోవటం ! ఎనాచా ఏకధాటిగా అన్నిగంటలు కూర్చుని నేను ఎవరి మాటలా విన్నది లేదు! ఆయనంటే నాలో ఉన్న అభ్యుపా గౌరవమూ అంత గాఢమైనవి!

అంతకీ అలోకా అలోకీ నాకు చెప్పిన కబుర్లలో ఆయన అనేకంలో తెలంగాణ మీది అలీమానమే ఎక్కువగా దృష్టికరమయ్యింది! ఆయన చేసిన ప్రశ్నలన్నీ సజ్జెనవి ఎవరికైనా విశేషం ఉండనవసరం లేనదీనూ!

కాళోటి పుక్కిళ్ళు ఎవరికైనా మార్గదర్శకమైనవి! ఆయన తెలంగాణకీ కాదు తెలుగు జాతి కంఠతగా గౌరవ నియంతే!

ఆయన స్మృతికి నా సవ్యత!

(గోల్కొండలోని నుండి)

కోడిపుంజై వెలుగు జాడ పాడిన కవి

- డా॥ ఐదుగురాట రామరావ

ఉత్తమ దేశభక్తులుగా చేత విముక్తి ఉద్యమమలో పాల్గొన్న నిర్భయముగా పోరు సాగించిన కొలదిమంది సాహిత్యకులలో శ్రీ కాళోటి వారాయణరావు అగ్రగణ్యులు మంచి జాతీయవాది ప్రాచీన ఆధునిక కవుల ప్రభావం ఏ మాత్రం చని స్వతంత్రతమీ తన మాధుర్యవనదీ అనుకరణం నరీం చని సహజతారాది హైదరాబాద్ రాజ్యములో ప్రజా ప్రభుత్వము యేర్పడి నిరంతరం నిజాము పరిపాలన అంత మొంద దానికి అరిగిన జాతీయోద్యమములో అగ్రహాయక శ్రేణిలో ఒకడుగా సమరము సాగిస్తూ వెంట వెంట ప్రజా జాగృతికి తోడ్పడు రచనలు చేసినవాడు అంత సారస్వత పరిపక్వ నిర్మాతలలో ఒకరు అతినిశితంగా విమర్శనాత్మకంగా ప్రాస్తావన ఫలానా రాజకీయ పక్షమువారి వర్తనలు మందిగనీ ఫలానావారిని మందివితావనీ గ్రంథి వమృతాలు కలవాడు

కాదు ఎత్తైన చెరువున్న నిర్భయముగా తన కలంకో అక్షర లంఘించి రహస్యాన్ని భేదించి సత్యాన్ని బహిష్కరణ చేస్తాడు అతి పరతమైన భాషలో సరసములైన భావానా ప్రకటిస్తాడు పురాతన భంధపు తయినకు గీర్తడు తయిన ప్రాచీనమన్నీ గేయాలే జనానికి అత్యంత మగమమైన ఉపనావాళతో తన భావాలను అభివ్యక్తికి రించటంలో ఎంతో సమర్థుడు హాస్యపు తేనె పూకతో తియ్యతియ్యగా మానవునిలోని క్షుద్రతపైన కవిత్వపు కొరదాచెట్టలు కొడుతాడు ఈ సందర్భాన మనకు నేమన బ్లావకం వస్తాడు ఉదాహరణకు తయిన ఖండభాగ్య పంపుటి తెలంగాణంలో బాగా ప్రచారం పొందిన "నా గొడవ" అనే గ్రంథంలోని ఒకటి రెండు గేయఖండాలు అక్షర ఉదాహరిస్తాను మానవుడు పోటీపడి కొట్లాడుకోవటానికి ఒక నిద్రీత స్థలమనీ, నియతమైన

సమయమని ఫరాహ తరగతికి చెందిన మనస్సు అక్కరలేదు పోరాటం కోడిగ్రుడ్లు కోసం కోహిహారు మ్లం కోసం కూడా అరుగవచ్చు అందులే భేదం ఏమీ లేదంటారు ఈ గేయం చదువుతుంటే - ప్రత్యేకంగా అయిన చదువూ ఏంటంటే పొట్టవెళ్ళులయ్యే నచ్చు వస్తుంది ఆ నచ్చలతో అతడు మనకు వినిపిస్తున్న సత్యాన్ని బోధిస్తారు ఈ గేయము చదవండి

"రావచింపు సామ్రాజ్యం

కోడిగ్రుడ్లు కోహిహారు

పాటినున్న ప్లాటినం

బస్సులు బ్రహ్మరథం

ఎవైతేం, ఏవైతేం

పోటీపడి కాటులాడ

ఎవైతేం?

అదవి మనిషి, ఆచార్యుడు

వసిబాలుడు, పండుమునరి

విప్రుగారు, బద్ధిమగారు

కొత్తుకొడుకు, పెత్తందార్

ఎవైతేం, ఎవైతేం

పోటీపడి కాటులాడ

ఎవైతేం?

తండ్రి కొడుకు, తల్లి బిడ్డ

అన్న తమ్ముడక్క, చెల్లె

బాబు, మరిది, భార్య, భర్త

ఇరుగు, పొరుగు ఎరగనోరు

ఎవైతేం, ఎవైతేం

పోటీపడి కాటులాడ

ఎవైతేం?

విపణిదీపు, తపోవనం

రాజీవ్, శాసనసభ

మూత్రకాల, యాత్రాభరి

ఎవైతేం, ఎవైతేం

పోటీపడి కాటులాడ

ఎవైతేం?"

సాధారణ అప గ్రహణ యోగ్యములైన వాడుక మాటలతో భాషాజ్ఞానము లేని వానికి పైకం మాటిగా అందేరీదని కవిత అద్భుత అసాధారణ ప్రతిభ ఈయనలో వుంది వైఖంటుక శబ్దాలు ఈయనకు అనలే గిట్టవు,

సాధారణ వదాలకు నరిపోని వృత్తాలను ఈయన తనవద్దకు రానియ్యదు గతాన్ని చూచి నిరాశ చెందుట కానీ, భవిష్యత్తు అత్యంత సముజ్వలంగా వుండునని దురాశపడుటగానీ ఈయన వద్దలేదు - రానున్నదంతా మంచి అని భ్రమపడ వంటని మనలను ప్రబోధిస్తారు - వివేచనాత్మక దృష్టిని అలవలచుకోవలసినదిగా మనల కోరుతారు

'ఒటిచ్చునప్పుడే ఉండాలి బుద్ధి

ఎన్నానిది తలవారుకొన్న సేమగును"

అన్న గేయము ఈనాటి ప్రజాస్వామివాన్ని ప్రజలు యింత జాగరూకులై ఉపయోగించుకోవాలో బోధిస్తుంది ఇది తెలంగాణములో బాగా ప్రజాదరణ పొందిగేయము - ఒక స్వాతంత్ర్య సమరకాలములో ఈయన రాసిన గేయాలు అమోఘములు ఈ శ్రీంద గేయము చదవండి, ఎంత చంద శాసనముగా తాను ప్రజావాణిని నిరంకుశులకు విసిగి స్తున్నాడో చూడండి

"ప్రజా సంస్కృతి మగపొడిచిన

ఫలితము తప్పుక బయట వున్న

నిత్యుడు నీళ్ళే నిరంకుశత్వము

నిల్వ లేక నేలను కూలున్

ప్రజాతక్తిపై పండిము వేసిన

ప్రభుత్వ మేపిటిగ నిల్వన్

నివుడు గిన్నెన విప్పును వూదిన

నింద వెలిగి నింగిని ముట్టన్"

ఇట్లుండేవి వందల గేయాలు కాళోజ్ భాసివారు తన జీవితాన్ని చేత స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి అంకితం చేసిన అల్లశ్రేణికి చెందిన ఈ బేత భక్తుడు తెలంగాణములోని కవుల్లో ప్రథమ గణ్యుడు ఈయనను మేము ప్రభుత్వ ప్రజాతని అంటాము, ఈ వర్ణనలకు తోడు ఈయన హాస్యగా నిరాదంబుడు దయాద్రవ్యుడయ్యుడు హృదయానికి బాధ తరిగించే ఏ సంఘటనను విన్నా మదిగా లోటులోటా కట్టిత్తు తార్చినస్తారు కరుణ రసానికి స్థాయి శోకం కలా హృదయపు భావములన్నీ కన్నుల్లో ప్రతిబింబించే ఆ వ్యక్తిని తెలంగాణ ములోని అన్ని పల్లాలవాడు గారవిస్తారు అకదోచ్చలే మా దగ్గర ఉన్న అజాత శత్రువు 'వా గొడవ' అనే పేరు గల ఈయన ఖండకావ్యం అప్పటి చెందవ ముఖ్యము కూడా అందుకున్నది ఈ కావ్యాన్ని అలంపురం సారస్వత సభలో

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరాధ్యుగారు ఆవిష్కరిస్తున్న 'కాళోపి నిధి'లా ప్రకటింపబడినది. ఈయనకు తెలంగాణ అంతులు గోడలుగా నిలువ జాలవు. ఈయన కావ్యం కవిగోదనే అంతునప్పటికీ వదిలిన వారికి తమ గోడవగానే కనపడుతుంది ఇది విశాలజగత్తు ప్రజలందరికీగోదవ అన్నారు ఇది ముహూర్తానికి నిజం

ఇంత చిన్న వ్యాసంలో వివరంగా ఈయన కావ్యాల్లోని పుస్తకాలు చూపేసు గాన విమర్శనాత్మక దృష్టితో కవి రచనలను సితీతంగా పరిశీలించటం ముష్టమే చాలా అవసరం పాఠ్యునికి సోపానాధుమ కవిత్వానికి వక్రనిర్వచనం ఇచ్చినాడు 'అల్పక్షరముల ససర్వాధ్వరవన కల్పించుటయే కాదే కవి వినోకము' ఇది సూటికి నూరుపాళ్ళు కాళోపికి చెల్లును

అయితే యాయన రచనల్లోని లోపాలను స్పష్టంగా వివరిస్తాను యాయనకు భాషా సౌందర్యంపై దృష్టి ఏ మాత్రం లేకపోవడం వల్ల శబ్దాలు చాలా సందర్భాలలో పలవంగా పడతాయి కొన్ని చోట్ల ఈయన పాదిన అల్ప శబ్దాలు గురుతరభావాలను మోయలేక కూలగిరిబడి పోతాయి కైరిలోకిర్యవనం వుండక వల్ల అలపికంగా

కనబడుతుంది పాఠకునికి కావ్య పరచానికి అన్నీ కలిగించే శయ్య పాతం పుక్కి మున్నగునవి ఈయనలో పరిపాకము నందకపోవటము ఒక పెద్ద లోపముగానే భావించాలి ఇక నందము సమాసాలు మున్నగునవి విరివిగా చెడిపోవని అత్యుత్కృష్ట ధంతోనియమము కూడా వుండదు ప్రాళ ధంతస్పర్శలైనా అత్యుత్కృష్టమే తానే పెట్టుకొన్న లయనం దీని లయముయోతుంది ఏమైనా అత్యుత్కృష్ట మువైన అలోచనలను మనకు అవగాహనముగా అందించగల ముఖ ప్రతిభ ఈయనలో వుండటము వల్ల భాషా విమర్శకమువైన అంతాళాలు - చాళరథి ఒక చోట అన్యధా దీపము శ్రీరం నీడవలె అదాగినదీ వుంటాయి వండిక ప్రజారాలు మనో కష్టమైనవారు ఈయన రచనలు వింటున్నప్పుడు ఈయనకు పొందిత్యముందే ఇంతకే బాగందేదో అనుకుంటారు ఇదే ఈయనలో ఉన్న మంచిచెడ్డ ఈ గూడానికే పాదురుల వండి తులు అంతా ముగ్ధులౌతారు తెలంగాణ రచయితల సంఘ ములో ప్రముఖులైన ఈయన మచేరార్థ్య తర్కాలు, హిందీ ఫిరసీ, ఉరుడూ, అంగ్రిషు మున్నగు విదేశభాషలు నెరిగిన వారు ఈయన తెలంగాణ రచయితల కెల్లరకు అదర్శమార్గ (వ్యవస్థ వేరిక 1984)

వాల్మీకి వారసుడు కాళోపి

- దాశరథి

మనం జీవితంలో ఏ మేరీ మాదామో జీవితంలో నుంచి ఏయే అనుభవాలు పొందామో, మనందరికీ వెంటనే అన్నీ కలిగించే ఏయే విషయాలను గూర్చి అమని అలోచించి వాటిని వాటివల్ల ఎల్ల ప్రభావితమైనవామో అధంతా రికార్డు చేస్తే సాహిత్యం అవుతుంది శబ్దాల్లో శతాబ్దాల సమాప్తాబ్దాల పొదుగు మానవ జీవితాన్ని ప్రకటింపడమే స్వభావంగా సాహిత్యం

జీవితంలో ఇంత దగ్గరి వంతుంధం గల సాహిత్యాన్ని జీవితపు మానిష్టం అంటుంటా చూరంగా ఈయనలోకంలో స్థానమందించి, వనితంగా ఉంచడానికి ప్రయత్నించే సాహిత్యకారులు కొందరు అన్ని కాలాల్లో వున్నాడు వారిలో మనకు ప్రయోగం చేసే కారులు, తీగ, కొమ్మలు వేళ్ల వల - ఏమీ లేకుండానే వికసింపడే అతాళ

కునుమం వంటి సాహిత్యం మనకు ఉపాదేయం కాదు

ఉదాత్తమైన సాహిత్యం అనునవివరించి ప్రాచీనమని ఏమీ ఉండదు ఇది కేవలం కాలాన్ని నిర్ణయించుకోవడానికి ఉపయోగపడే శబ్దాలు వెనుకటి సాహిత్యాన్ని ప్రాచీనమని ఈనాటి సాహిత్యాన్ని ఆధునికమని అనుకోవాలి ప్రతి ఆధునికుడూ నన్ను కానక్కరలేదు పురాతన దిలిచి బ్రాహ్మీ ఈనాటి రచయిత కూడా ఆధునికుడే అతడు నన్ను కాకపో వచ్చును

ఒక్కొక్కటి ఈసాహిత్యంలో ఒక్కొక్కరైన విశిష్టత వుంటుంది ఆ ఈసాహిత్యం శబ్దాన్ని కల్పించడంలో ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కరైన పనితనాన్ని చూపిస్తారు ఆ ఈసాహిత్యంలో ఆ పని తనంలో వున్న ప్రత్యేకత అంతటి ఒక ప్రత్యేకతను చేకూర్చి పెడుతుంది

చలనశీలమైన మానవ జీవితంతో సంబంధం ఉన్న రచన గుండెల్ని కదిలిస్తుంది గుండెల్ని కదిలించే రచనకు గుండెల్ని తదిలించే ఏదో సంబంధం అధారశీలం అవుతుంది వాల్మీకికి బ్యాఘదీపిలె ఏదో ఒక వస్తువు కోవలా రణము అయి క్రౌంచపక్షివలె ఏదో ఒక వస్తువు కరుణ తాదాస్థి రెండింటికలగలుపులో కావ్యం వుడుతుంది పాహిత్యం ఉద్భవిస్తుంది

తెలంగాణలో బ్యాఘదురు క్రౌంచపక్షి దుష్టపరి పాలకుని రూపంలోనూ అనాధ ప్రజా రూపంలోనూ, సాహిత్యకునికి సాక్షాత్కరించినవి తరతరాలుగా మూగపడిన గొంతు విన్న అజ్ఞాతపు బాల్మీకం విడుదలకుని అతడు బయటికి వచ్చినాడు

అయిన నువ్వవరం ప్రజాపరిశ్చి అయిన కాళోజ్ నారాయణరావు ప్రజాపరిశ్చి ఎక్కువగా పద్యాలు వ్రాయని గొప్ప కవి కాళోజ్ ఎక్కువగా వచనం వ్రాయని గొప్ప విమర్శకుడు వీళ్ళు సృష్టించిన ప్రతి పంక్తి బంగారం ప్రతిబాక్యం ఒక బాణం

కాలుదు కాళోజ్

కాళన్న మాటలో క్లిష్ట లేదు
వేడున్న పలుకులో వెలికి లేదు
వారిది చూడంబర సీతాంబరాలు కట్టని కవిక,
వారు ఆరాధించింది నిజమైన జనత
నేడు నిజాలు చెప్పేవాళ్ళను మెచ్చదు లోకం
ఆది నుంచీ ఈ లోకంలో వున్నది ఇదే లోపం
కాళోజ్ కి వచ్చాయట అరవై యేళ్ళు
కానీ అతని మనసు వయసు కేవలం అరేళ్ళు
కాళోజ్ గొడవ కల్లోలికమైన ప్రపంచం గొడవ
అతని కవిక చదువుకున్నాడు నేను నూలో తడవ
అతడు మనస్సులో సాక్షాత్కృత పని బాబుడు
రెడును చెందడానికి మాత్రం అతడు కాలుదు
కాళోజ్ నూరితల్లు వుందారి
కడుగీయ కవిక అతని కలంలో పందారి
అతడు సర్వదా పనిచాడుగా వుందారి
అతని కవిక మన హృదయాలలో పెందారి

(1974 కాళోజ్ పత్తి పూర్తి సంచిక)

గాంధీ రూపం, మార్క్సిజం

- పూ॥ డి హరగోపాల్

తెలుగు సమాజం ఒక స్వజనాత్మక సమాజమని (Organic Society) మనం నిరంతరంగా జ్ఞాపకముంచుకోవాలి దీనికి కావలసిన అధారాలు ఎక్కువ చూసినా అక్షయ అగ్రహారాలు భావ సంఘర్షణ భిన్న ఉద్వేగాలు త్యాగాలు విశిష్టమైన ప్రయోగాలు విలక్షణమైన వ్యక్తులు ఇవలా ఈ రాష్ట్రంలో ఉన్నంత చేరుకు చేకరిలో ఎక్కడలేదనే చెప్పనచ్చు కాళోజ్ పుష్టిశాస్త్రాన్ని ఈ పూర్వ రంగం నుంచే అర్థం చేసుకోవాలి అయిన ఈ సమాజంలోని అన్ని ప్రయోగాల సారాన్ని ప్రతిబింబించిన సమీక్షాక, అయిన జీవితమే ఒక పెద్ద ప్రయోగం అయిన ప్రాచీనచరిత్ర దృక్పథం, జీవన శైలి, మానవ సంబంధాల ఏ నిర్మాణంతోలే లేదా భావజాలాల్లో అంత సులభంగా అమడవు ఒకే సమయంలో అయిన సామాజిక మార్పుకు అడుగుతున్న అన్ని ప్రయోగాల్లో అంతర్లీనంగా ఉంటూనే వాటికి బయటపడ్డాడు పి వి నుండి పీపుల్స్ ఫార్ లాట్ అభిమానాన్ని ఆదరణను పొందిన వ్యక్తి

బహుశా మరెవ్వరూ లేరేమో! పి వి పర్సనాలిటీను పీపుల్స్ ఫార్ లాట్ అంత నిష్కర్షగా విమర్శించిన వ్యక్తులు చూడఅరుదే అయినను ఎవ్వరూ అపొంగించేసుకోలేదు దానికి ప్రధానకారణం - అయిన నిజాయితీగా ఆలోచించాడు నిజాయితీగా స్పందించాడు నిజాయితీగా జీవించాడు ఇంకా సమాజంలో నిజాయితీకి ఇంత గౌరవముండదానికి కాళోజ్ పుష్టిత్వం ఒక కారణమైతే రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా అడుగుతున్న ఉద్వేగాలు మరొక కారణం

కాళోజ్ ని వ్యక్తిగా పరిశీలిస్తే పాశ్చాత్య ఉదారవాదంలోని స్వతంత్రప్రతిపత్తి గరిగిన వ్యక్తి అగ్రహార స్థాయి ఉదారవాదానికి ముఖ్యంగా వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు అత్యంత ప్రాముఖ్యతనిచ్చిన 'as well విశ్లేషించిన వ్యక్తి కాళోజ్ లో మనకు చచ్చినమిస్ట్రయ్ మిస్ట్రయ్ on liberty రచనలో ఒక వ్యక్తి మొత్తం సమాజాన్ని నియంత్రించడం ఎంత ప్రమాదమో, మొత్తం సమాజం ఒక వ్యక్తిని నియంత్రించడం అంతే

ప్రచారం అంటారు అంటే ఈ కౌలమానం కేవలం భావ స్వేచ్ఛకేకాని వ్యక్తి ప్రవర్తనకు కాదు అనే పరిధిలో పెట్టారు వ్యక్తికి ఆపరిమితభావస్వేచ్ఛ (unrestrained freedom of thought) ఉండాలనే సూక్ష్మీకరణ లేకాదు కాని వ్యక్తికి సమిష్టికి మధ్యన ఏర్పడే వైరుధ్యానికి ఏ మార్గాన్నిజూసి, పరిష్కారాన్ని కాని మీరే చూపించలేదు కాళోజీ జీవితం ఈ వైరుధ్యానికి ఎక్కడో ఒక పరిష్కారముందని సూచిస్తుంది వ్యక్తిలోన ఆపరిమిత భావస్వేచ్ఛను సామాజిక ప్రగతికి మార్పుకు ఉపయోగిస్తే వ్యక్తిస్వేచ్ఛకు సమిష్టి అభివృద్ధికి వైరుధ్యం ఉందదని కాళోజీ జీవిత ప్రయోగంలో మనం చూడవచ్చు

కాళోజీ ఉదారవాదికాదు నిజానికి ఆయన జీవితాన్ని అక్షయతంగా ప్రభావితం చేసింది గాంధీయజం దారా కాలంవరకు గాంధీని ఎవరు విమర్శించినా సహించే వారు కాదు గాంధీ ఏమైనా కావచ్చు, మీరు గాంధీని తిరుస్కరించవచ్చు కాని గాంధీ వెంట నడచిన లక్షలాది మంది జవాన్ని ఎందుకు తక్కువ అంచనాపెట్టారు అని వాదించే వారు 'అహింస హింసకంటే గొప్పది కాని హింస పరిశీలించ కంటే పెరుగు' అన్న గాంధీ సూక్ష్మీకరణతో ఆయనకు సంపూర్ణ అంగీకారములేది గాంధీ ప్రజల సమీకరణకు ఉపయోగించిన త్రియాశ్వుక, నృజాశ్వుక పద్ధతుల మీద కాళోజీకి చాలా విశ్వాసముండేది స్వాతంత్ర్యానంతరం ఈ పద్ధతులను పూర్తిగా అపహేళన చేసి సవాళ్ళు కూడా రాజ్యం దిగజారి పాలన అప్రజాస్వామికంగా మారుతూ ఉన్నప్పు తరుణంలో గాంధీ బ్రిటిష్ చాక్లకు వ్యతిరేకంగా అనువరిం చిన పద్ధతులకు, ఎక్కువలకు మళ్ళీ అవసరం అవకాశం ఏర్పడింది వీరికి మించి గాంధీ ఒక అసాధారణమైన communication అని కాళోజీ చెప్పేవారు ఒక సంక్షిప్తమైన అంశాన్ని ఆందరికీ జ్యోతుయ్యబట్లు చూపాడే పద్ధతి కాళోజీకి బాగా అలవాటింది ఆయన 'నా గొడవకు ఎందుకున్న రూపం అదే, ఏ పద్ధతి మీరింగోలో చూట్టాడీన అతి సామాన్యమైన మనిషికి అర్థమయ్యేలాచూపాడే అద్భుతమైన శక్తి. మనుషులను కదిలించే గుణం కాళోజీ ప్రసంగాల్లో ఉండేది అంతకుంటే మించి గాంధీ నిరాదరణకేవలనవైదని తన జీవితమంతా చిత్తశుద్ధి తో పాలించాడు మార్క్సిజ్ శక్తులు వివరీతంగా జీవనశైల్యాలను బలపరచేరంగా మారుస్తున్న కాలంలోకూడా వాటిని కాదని నిరూపించకమైన

జీవితం కంటే నిరాదరణకమైన అర్థమకమైన జీవన విధానాన్ని కాళోజీ ఎన్నుకున్నాడు ఆయనకు పచ్చనిభూమి ఇచ్చినప్పుడు అది నాశించుకొన్నట్లు అని నన్నుడిగితే అది మీ జీవనశైలికి గుర్తింపు' అని నేనంటే ఆనందపడ్డాడు భూమంలో గాంధీని అనుకరించిన కాళోజీ ఆలోచనాసౌలం మాత్రం మార్క్సిజానికి అతి సమీపంలో ఉంది ఆయన ప్రాయంవిక దృక్పథంలో అన్యాయాన్ని ఎదిరించడమనేది కీలకజంశం అన్యాయాన్ని ఎదిరించినవాడే తనకు ఆరాధ్యుడని తన దృక్పథానికి ఉండే లాభిప్రయోజనానిని సూక్ష్మీకరించాడు ఎక్కడ అన్యాయం జరిగినా ఎవరు అన్యాయం చేసినా ఎందగ్గుడం ఆయన ప్రవృత్తి భారత దేశంలో మార్క్సిజాన్ని అంత విశాలంగా నిర్వచించి అప్పులు స్వేచ్ఛ అనేషమీద ప్రజలని అన్ని కులాలలోన పేద వాళ్ళని రోజూ ఎన్నో రకాల అన్యాయాన్ని గుర్రాకున్న స్త్రీలను, వెనకబడిన ప్రాంతప్రజలను సాంస్కృతికభాషావర ఆధిపత్య రూపాలను ప్రజాస్వామీకరించడం సాధ్యం కాదు

కాళోజీ జీవన విధానం మంచి ఉద్యమంలో అవగాహనను మంచికే విస్తరించుకోగల అవకాశం ఉంది కాళోజీ మానవీయ విలువల్లో ఇతరులను ఎంత ఘంటాగా విమర్శించినా తనకు కాదు అలాగే విమర్శించుకునేవారు ఈ మధ్య వరంగల్లో ఆయనను చూడడానికి వెళితే ఆలోచించ బాగాలేదని చెప్పతూ - 'చెప్పలు వినిపించడంలేదని చెబితే నీవు ఎప్పుడు ఎవరికీమీద విన్నావు కనక, 'తల తిరిగిస్తూ నవీస్తుందంటే నీకు తలతిరగనిచెప్పలు - అంటున్నారని నవ్వుతూ చెప్పారు బాలగోపాల్ అరెస్టు అప్పటి పౌరుషులు సంఘం సభలో 'నాడు ఏమైనా కాళోజీనా, ఏది వదిలే అది చూట్టడదానికి, ఏది వదిలే అది వ్రాయడానికి, వారు రెక్కలు చదువుకున్నాడు కనక లెక్క ప్రకారం చూట్టాడుకాదు, అందుకేవాళ్ళ అరెస్టు చేశారు' అని ప్రశంసించాడు ఎక్కడా మనిషిలో 'అహం' కనిపించేదికాదు ఆయన అహంకారా నేను పొరుడిని, పొరుడిగా ఏ ప్రశ్న అడిగే చావైనా తనకున్న దన్ను 'అహం' నుష్టంగా కనిపించేది తీవ్రమైన సామాజిక శక్తులు సీద్దిపెద్దిన కాళోజీలో ప్రజాస్వామ్యానికి అర్హాన్ని అవరణకు గీటురాయిని, ఉద్యమాలకు మూర్తిని చూడవచ్చు, అందుకే కాళోజీ అనే ఘట్టాయను లోతుగా అధ్యయనం చేయవలసిన అవసరం ఆ అనుభవం నుండి నేర్పుకోవలసిన అంశాలు చాలా ఉన్నాయి

కాళోజీ - మన కాళోజీ

- చలసాగి ప్రసాద్

కుండలాల పండితుడు కాదు
సాహిత్యాన్ని విపోసన వట్టిసవాడు

కొమ్ములు తిరిగిన కవికారుడు
అల్లిక బారనత్వం అందుకున్నవాడు

కమవీరు కథలు రాసినవాడు కాదు
కమ్మని కలుగ్గు ఒకకథోసినవాడు

కష్టించే నవలాకారుడు కాదు
రోమాలోలాని పుట్టిటపట్టినవాడు

క్షూర కల్పిత కవన విమర్శకుడు కాదు
మంచి చెడ్డల మధ్యజ్ఞానం ఎరిగినవాడు

భాషా శాస్త్రంలో నిష్ణాతుడు కాదు
'యాన నా శ్యాన' అన్నవాడు

'చదివలకులు అతని భాష కాదు
'మలుకులదుల' భాష నాడన్నవాడు

మితవాది కాదు, మతవాదికాదు
మనందుకూపు పూరాగా ఉన్నవాడు

హింసావాదికాదు అహింసావాదికాదు
ప్రతిహింస తప్పుడు తప్పులేదన్నవాడు

శీఘ్రవాదికాదు ఉగ్రవాదికాదు
సత్తులైట్టికి భారతదత్తు ఇవ్వాలన్నవాడు

పోలీసుల ఓటమి విప్లవకారుల విజయం తప్పుడు
పోలీసు వేతనదారులు విప్లవకారులు ప్రకటించినవాడు

సోషలిస్టుకాదు కమ్యూనిస్టుకాదు
'అసామ్యసంఘం'లో అర్థవదు దొంగనం అన్న వాడు

ఆయన సమైక్యతావాది కాదు ప్రాంతేతరుడు దోపిడి
చేస్తే ప్రాంతంబాకా తన్ని తరముతం అన్నవాడు

ఆయన మేర్పాటువాది కాదు ప్రాంతంబాకే
దోపిడి చేస్తే ప్రాంతంలోనే పాతరవేస్తే అన్నవాడు

ఆయన శ్రీశ్రీ పీఠాధిపతికాదు, 'సామాన్యని జీవికాన్ని
వర్ణించిన విస్తరిగా మామతోర్ని ఉన్నవాడు శ్రీశ్రీ' అన్నవాడు

ఆయన మన కాళోజీ
కాళోజీ మన కాళోజీ

గొడవల గొంతు కాళోజీ

- డి బాటరెడ్డి

నరులను రక్షించుటకై
గరళమును భరించినావు గరళమున, అల శం

కరుని విధమ్మున, త్రికరణ
కరుణాగ్రహ సత్య శీలకవి, కాళోజీ

అరవదేళ్ళకుపైన అర్చులు వినిదిన
గొరడల గోరుల గొంతువీవు

కాచీరులో అన్యాయపీడితుల్ జరిపెడి
పిరొటమల జయస్వామి వీవు

ప్రభ కుదీల రక్షణలు లెక్కబాచిన
పాక్కులు పొలిచి దిక్కు వీవు

కులమత వర్గ సంకుచిత దుర్మీకుల
దొక్కు తీర్చిన జ్ఞానముక్తు వీవు

లాశీరేవైన శాసన సభయందైన
కాటులాడుటకేయన్న కలమువీవు
దుష్టదుర్మార్గతత్వల దునుమగలుగు
కాలికా భద్రహస్త అర్ధమ్మువీవు

నిలువున కూలిపోయె నినువినముగా చెరగొన్న భూర రా
జలముకుటాలు మోసముల జాడములాచిన స్వాధ్యదూర్త శక్తులు
హవచెత్తి పోయెను, హిలోక్తుల సూక్తుల విష్ణువాక్కుతో
జ్వల భవధీయభావుక నిరర్థ పటుత్వ ప్రతీక లాటికిని

కాకతీయుల ధర్మపుంగ్లామదీక్ష
పోతనామాకృష్ణ స్వాతంత్ర్య చేతనమ్ము
అయంధములొ దనిత్రనారయబడవు!
రాజు జననాజన్మహృత్ కాళోజీ నీవు

ఈ భాగ్యవగరమంతయు
నీ భావతరంగములకు నిలయమ్మ నీ
వే భాగ్యసీమ మెప్పుడు
మా భాగ్యము నీవే తెలుగు మాతృమృత్రా!

కాళోజీ మళ్ళీ పుట్టాలి...

- డా॥ మల్లెమూల

పేద ప్రజల బాధ వీడిగా బాచించి
తీరు మారనట్టి పోరునల్లి
కదనరంగ మందె తుది శ్వాస విడిచిన
ఘనత నీతి దత్తి కవివరేణ్య !
కాలగతికి తప్ప తమియన్నవాడవు
బ్రహ్మజైన శివను వంచరాదు!

అనేడు సూక్తికీపు అనుదిన చిహ్నమై
మెలిగినావు - నిలిచి గెలిచినావు!
నీవు దివికెగి నావన్న నిజము తెలిసి
యెల్లబాదల జనబాణి గొల్లుమనియో!
పొగిలియేన్నను విను గన్న పుడమితల్లి
బాల కాళోజీ గనుపు పుట్టాలి మళ్ళీ!

కాళన్నకు కన్నీటి నివాళి

- డా॥ ఉండేల సూరికొండారెడ్డి

- 1 జడనమాది భువికి సర్వస్వమర్పించి
ప్రజల మేలు కొరక పరితపించి,
కాయమును శ్మశాదించి, "కాళోజీ" సత్పీఠి
కాయదయ్యె మృతి కతేయదయ్యె
- 2 నిష్కనాక ఎన్నికన్నీళ్లు కార్చినో
అర్జునులతోన మతనితళ్లు
అట్టి కళ్లు నేడు అంధుల క్రమకులో
వెలుగు నింపు దీవకళితలయ్యె
- 3 చివరి శ్వాసవరకు జీవితమునొకారు,
దానమిచ్చినారు తనవు కూడ

- అతని తనవులో రహస్యాలు నైర్ద్రవి
ద్యౌష్ట్యలరసి, జ్ఞానమందునట్లు
- 4 అన్యాయపీడితులు సా
మాన్యుల వజ్రం అనికె మార్కొన్న అసా
మాన్యులదగు "కాళోజీ"కి
ధన్య చరిత్రునికీవే, తలాధిక విరుతులే
- 5 వేమన వలె తన కవిత్వం
సామాన్యుల నాల్కలందు, సత్కవి బుధ మృత
నీమల నిర్మిత "తల్లిసవ
వేమన" కాళన్న కినియో వేయ వివాతులే

బతుకు కవి కాళోజీ!

- పెద్దవరం ఈడారెడ్డి

పునాదిగా సాగితోంది
అనంత బతుకు వాచింది
జీవితం సత్కరమని కొన్నాళ్లు
ప్రపంచం మాయయింది ఇన్నాళ్లు
జీవనం సామాజికమని ఎన్నాళ్లు

ప్రపంచం అర్థికమని మూవ్వాళ్లు
సంసారం మానసికమని తాల్కిళ్లు
ప్రపంచం పదార్థమని భౌతికమని
జలా ప్రపంచాన్ని
మనోలోకం నంది కొందరు

భోజన కోణం నుంచి మరెక్కొందరు
దర్శించిన దార్శనికులు కొద్దికాలే
ప్రపంచాన్ని బతుకు బాధల్లోంచి
దర్శించిన కవి కాళోటి ఒక్కడే!
ప్రపంచంలోనే ఒకానొక్కడు
జతకదానికి చేదం జక్కడేదన్నాడు
జతుకు పదంలో భ్రావణించుకన్నాడు
జతుకును వాదం జతించదన్నాడు
జతుకును మరదిన వాదం జతకదన్నాడు
జతుకులోనే నాదం వినమన్నాడు
జతుకుతో గానాన్ని తదవమన్నాడు
జతుకు భంగిమలను నాట్యంలో చూడమన్నాడు
ప్రతి పాటకు జతుకు వల్లదని కూర్చున్నాడు
ప్రతి అటకు జతుకు గడ్డమ కట్టమన్నాడు
జతకదానికే స్వేచ్ఛను కోరాడు
జతకదలో ననుకల్పాన్ని చూడమన్నాడు
సౌభ్రాతృత్వంతో జతకదం నేర్పుకొమన్నాడు
జతకదానికే ప్రేమను పిలిచాడు
జతకదానికే ప్రేమను వలచాడు
జతుకును చదవడానికి భాషన్ని నేర్చాడు
జతకదంలోని తీపిని తెల్పడానికి
కవితల్లం చెప్పాడు, వక్రగా నిలిచాడు
జతకదం కొరకే పోరును పిలిచాడు
జతకదం నేర్పుడానికే ఉద్యమాల్లో నిలిచాడు
ఉద్యమాలకు జతుకు ఉగ్గపాలితో
ఉనులిలోనాడు, ఊపిర్లుబాదు
వాదాలు ఎన్నెన్నా
వర్ణాలు రెండెన్నా
నేతలు ఎన్ని ఉన్నా
నేతలు ఎన్నియేనా
జతుకు ఒక్కడే తో అన్నాడు
జతుకు నేర్చేది మనుక
జతుకు చెప్పేది మానవత
జతుకే మనిషికి ప్రాణం అన్నాడు
సిగ్గుపడ్డదికెల్లెనా
బాధ ఒక్కటే అన్నాడు
ప్రపత్తుల బోధలెన్ని ఉన్నా

అందులో జతుకు బాధ వుండో చూడమన్నాడు
మానవ అనుభూతులెన్నెన్నా
అందులో జతుకు వాడిచిన
కన్నీళ్ళున్నాయో అదగమన్నాడు
అనుభవ వంతెనలు ఎన్నివన్నా
జతుకు ప్రవాహం నడుస్తుండో
నడున్నా పీటస్తుండో గమనించమన్నాడు
ప్రజల కొరకు ప్రాణాలైనా యిస్తాం
అధికారం తప్ప అన్న నాయకులను
కన్నీళ్ళ కుళాయిలకు నీళ్ళుకట్టినుండి
వస్తాయో అదగమన్నాడు
నగలు మనిషిని జతుకు భానుడి
యట్లా వున్న జ్ఞాన కాంతిని కప్పుకోమన్నాడు
జతుకును చూచిన కనులు కమలు
జతుకును వీలిన వీనులు వీనులు
జతుకును చూసిన రుచులు రుచులు
జతుకును తోచిన నాసిక నాసిక
జతుకును తడిపిన తనువు తనువు
అన్నది కాళోటి జతుకు భాగవతం
జతుకును విడిచిన కవిత
సొరమెరుగని అక్షరాల కూర్పు
జతుకును వీడిన విమర్శ
జట్టబూచిన తగువు
జతుకు హద్దులు తెలియని ప్రభుక
నెచ్చెరిని అలరించని పురుషుడు
జతుకు గండమును పూసికొనని స్త్రీ
అగరోత్పల సువాసనలతో జతుకు శవం
అన్నది కాళోటి భవాపురాణం
జతుకంటే భయం లేదని
జతుకంటే చృష్టి నిచ్చేది
జతుకంటేనే కైవల్యం
అని చెప్పిన ఆధునిక ప్రవక్త కాళోటి
జతుకు తెలిసిన కవి
జతుకును తెలిసిన కవి
జతుకు జతుకుకు కొరకై
యని హోరెత్తిన జలపాతం కాళోటి
నా గొడవ చిత్రం పై

బతుకు గోరుకు రంగులద్దిన కవి
 ఓరుగంటి కవిత్వా ప్రాంగణంలో
 బతుకు నెగళ్ళను ఎగేసిన కవి
 బతుకు గుండెతో కవిత్వాప్రపంచాన్ని నడిమిస్తున్న కవి
 బతుకు బాధకు కన్నీళ్ళను త్రాగిందిన కవి
 బతికే బతుకే బతుకన్న

త్రితరణాలను విస్మించిన అపరబోధిసత్వము
 'వా గొడవ లో ప్రపంచపు బాధను
 బతుకు గాధను బోధను
 ప్రపంచంన బతుకు కవి కాళోజ్!
 అందుకే బతికే కవి కాళోజ్!"

మహాబనిష్టముణం

- నేర్ప రాజు పెంకట రామారావు

ఒక మహావృక్షం గేలకొరిగిన దృశ్యం
 ఓ మంచోదధి బిగిరిపోయిన దృశ్యం
 ఇప్పుడు
 అక్కడ
 నిరంతరం వినిపించే
 సాగర ఘోష
 విశృంఖల గగనమైపోయింది
 ఒక దుర్మార్గ పృథ్వీమాన్ని అవిచ్ఛిన్నంచడానికి
 ఇప్పుడు
 ఎన్ని కోట్ల ను భాన్వి రహసు చేయాలి?
 తల్లడిల్లే
 తెలంగాణా గుండె గాయానికి

ఎవరు అక్షర వృద్ధుల చేయాలి?
 గడియ గడియకీ
 'గాడవ' వడే
 ఆక్రమింది
 ఎవరి హక్కుల కోసం
 ఎగిరిపోయింది?
 ఒక బడుగు వాడి తీప గడియారం
 ఒక ఓరుగల్లు సాహితీ ముఖద్వారం
 ఒక ఉద్యమాల అరుణాదీపం
 ఇప్పుడు
 మహాబనిష్టముణం చేసి
 మహోక్త్యుల లాలిత్రక అవశేషమైనది

"కాళోజ్"

- దుగ్గలం సోమేశ్వరరావు

స్వాభిమానమున్న స్వామీజీ! కాళోజీ!
 పేద ప్రగతి గోరు పెద్ద మనిషి
 అక్షమాల నెదిరి విశ్రమాల్పుల పోలె
 పోరు నెట్టినట్టి భీరుడుతడు!
 పిన్న పెద్దవారి, భిన్న పీఠలవారి
 ఉన్న లేనివారి పొక్క రీతి
 చేరదీసి హితవు చెప్పితి కాళోజీ
 సాక్ష్యవాదీ అతని సాటి ఎవరు?
 వీడిక వర్ణల గోరును వినిపించు
 కవితలు వ్రాసిన కవివరుండు
 దిరుగిరు మాటల చురకల్లులను దూసి

ఉద్రేకులను జేయు ఉరుము మెరుపు
 పడునమాట స్వహా చాటింది పాటింది
 గణుతికెక్కిన తెలంగాణ బిడ్డ
 అస్థాయముగ పిల్చి అచ్చోదముగ నన్నె
 అనురాగమును నంచు అవ్యూత మూర్తి
 'పద్మవిభూషణ' పట్టాకు విలువను
 చేకూర్చి పెట్టిన సిద్ధయోగి
 భజల గుండెల నెలపుండి ప్రభుత్వంపైన
 దాడి చేసిన 'కాళోజ్' ధరణి వీడి
 దివిజ ప్రభువరు గుండియల్ దిగ్గరనగ
 అరిగె 'శ్రీరాధ' కైవడి అమరపురికి

కాళీజి అంతిమయాత్ర - హైదరాబాద్

నవంబర్ 13 14 తేదీలలో విష్ణు నుండి బైరతాబాద్ - అక్కడి నుండి గవ్వపార్క్ వరకు పోగిన యాత్ర

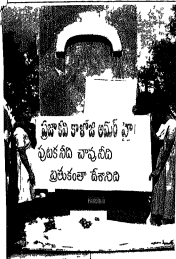
కాళ్ళ ప యాదిల్...

అంతిమయాత్ర - సైబరాబాద్

గన్ పార్క్ నుండి వరంగల్ తు
నవంబర్ 14వ తేది
ఉదయం 10 గంటలకు

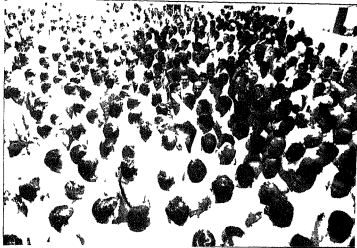
కాళోజి యాదవ్

అంతిమయాత్ర - వరంగల్

కాళోజి అంతిమయాత్ర - వరంగల్

నవంబర్ 14, 15 తేదీలలో కాళోజి నివాసులర్పించిన అభిమానులు

కాశీబయ్య

అంతిమయూత్ర - వరంగల్

నవంబర్ 17న వరంగల్

సంప్రదించి నేర్చు

కాళోజీ సంస్మరణ సభ

డిసెంబర్ 1న, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ ఆడిటోరియం నాంపల్లి, హైదరాబాద్‌లో పొట్టిస్వామి అభిమానులు

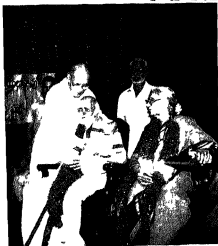

88వ జన్మదినోత్సవం - 'నా గొడవ'

సమస్త కవిత్వా సంకలనం ఆవిష్కరణోత్సవం - సెప్టెంబర్ 16, 2001, పెంబరా ప్రయదర్శిని ఆడిటోరియం, హైదరాబాద్

కాశీబి యాదవ్

తిరివ బిల్లు, బిల్లు

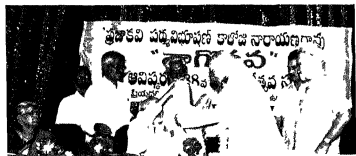
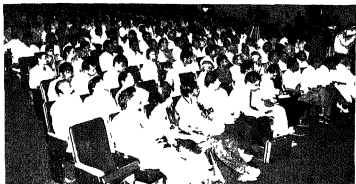
రా ప్రయదర్శిని ఆడే... యాదవ్

10... యాదవ్, యాద

కాళీదేవయ్య

పద్మి పూర్తి మహోత్సవం

పద్మి పూర్తి మహోత్సవం - 1974

శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర బాషా నిలయంలో జరిగిన పద్మిపూర్తి సన్మానసభ

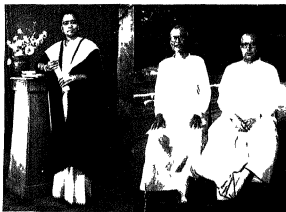
కాళోజీ కుటుంబ సభ్యులతో

కాళోజీ నాన్న కంగారావుగారు (1913)

మేనమామ చందీర్ వర్మేజ్ జాస్తితో ఆస్పత్రువద్ద 1940

ఆస్పత్రువద్ద - కాళోజీ చెల్లెలు కమలపాణి

పెళ్ళిపూట (1940) కాశీలో రుక్మిణీబాయి

మొదటి భాగం అనంతరము

కాళీదేవ...

1992లో పద్మవిభూషణ అవార్డు స్వీకరిస్తూ రాష్ట్రపతి డా॥ ఆర్ వెంకట్రామ్‌తో

అఖిల భారత విప్లవ సాంస్కృతిక సమితి

ALL INDIA LEAGUE OF REVOLUTIONARY CULTURE

8వ వసంత పండుగ, రోజు: 15-16 జనవరి 2002, కామరాజు నగర్, విజయవాడ

కామలాన గొట్టు హాల్

సెప్టెంబర్ 9 2002 - చరంగల్

సెప్టెంబర్ 9 2002 - చరంగల్

రేలండ్ నల్లంబులో

అక్టోబర్ 2002లో భువనేశ్వరులో భాషా నిలయం నిర్మాణం

1989 మా తెలంగాణా పత్రిక ఆదిష్టరణ నిండర్పూ

ಖೈರಾಬಾದ್ ಯಾದವಿ...

కాశీకి యాదలో

ఖైరతాబాద్ యాదలో... జనవరి 1, 2001న

కాశీలో యాదాద్

కాశీదేవయ్య

సంస్థాపక మిత్రులతో

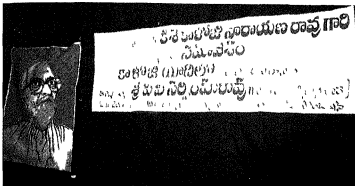

కాళోజి స్మృతిలో సమావేశం

"కాళోజి యూనిట్" సంచిక ఆవిష్కరణ

డిసెంబర్ 22, సుందరయ్య విజ్ఞాన కేంద్రం బాగ్‌బంగంపల్లి, హైదరాబాద్

కాకోటి యోధులలో

"కాకోటి యోధులలో" సేందరిత ఆదివృద్ధులు - సమూహావేశం

'కాళోజీ యూనిట్' సంచలన అవస్థలకు - సమావేశం

కాళోజీ యూనిట్

కాళోటి యూనిట్

"కాళోటి యూనిట్" సంచలన అవినీతిరహిత - సమావేశం

